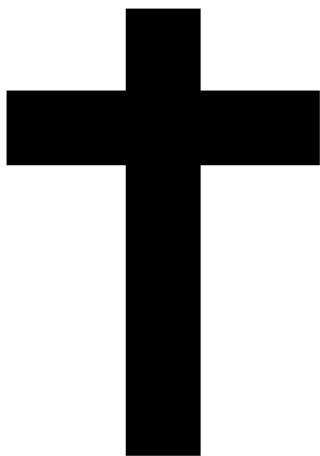

KARINEEGE NOMEE
NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

KARINĒĒGĒ NŌMĒĒ NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara Sénoufo (Sénoufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423

Contents

WURUTI	1
ZHONASI	5
MACOO	7
MARIKA	44
LUKA	67
YOHANA	105
KAPYEGEE	135
OROME SHEEN	173
1 KORENTE SHEEN	191
2 KORENTE SHEEN	208
GALASI SHEEN	219
EFESE SHEEN	226
FILIPE SHEEN	232
KOLOSE SHEEN	237
1 TESALONIKI SHEEN	242
2 TESAKONIKI SHEEN	246
1 TIMOTE	249
2 TIMOTE	254
TITE	258
FILEMO	261
HEBURUU	263
YAKUBA	276
1 PYEERI	281
2 PYEERI	286
1 YOHANA	289
2 YOHANA	293
3 YOHANA	294
ZHUDE	295
KASHEE	297

Wuruti Semε wemu w'a Wuruti wo kereε kee ge

Elimeleki ni wu kpuun li keree

¹ Caŋa jiiu lemu ni Yawutuu pu wo fanha ki bye kiirikoon pu keŋe ni ge, xuugo ka ya pa jε fiige ki ni lee caŋa jiiu li ni. A Beŋilehemu shen nā wa di yiri ni wu shō ni wu jalaa shuun ni Zhude fiige ki ni, na she tateenge sha Mowabu fiige ki ni.

² Wee nā wu mege ki bye na Elimeleki, wu shō wu mege di jε na Nōmi, ja wa mege di jε na Makilon, wusama mege di jε na Kilijon. Efirata shi sheen pu bye pii na foro Zhude fiige ki ni Beŋilehemu ni. Ba p'a nō Mowabu fiige ki ni wε, na diin wā.

³ A Nōmi poo Elimeleki wu ba xhu, na Nōmi ni jalaa shuun wu yaha wā.

⁴ A pee jalaa p'i ba Mowabu shi wu wo pushaa shuun wa leŋe. Cee wa mege ki bye na Jripa, wa mege di jε na Wuruti. A p'i yēe ke shishiin pye wā.

⁵ Lee kadugo na a Makilon ni Kilijon wu be di ba xhu. Ayiwa, a Nōmi di boon wu poo we, ni wu jalaa shuun wu ni.

Wurutiya taha Nōmi na na pa Beŋilehemu ni

⁶ Ayiwa, ba Nōmi ya pa logo na Tehene Baa Kile ya wu shi sheen pu tege, na jalige kan pu mu na wu yaha Mowabu fiige ki ni wε, a wu ni jalaa cēe p'i gbegele na p'i yiri wā, p'a gaaji wu to fiige ki ni.

⁷ Wee tuun wu ni, xuu wemu ni pu bi tiin ge, a wu yiri wee xuu wu ni. A jalaa cēe shuun wu be di daha wu na. A p'i koo lo na guri na gaaji Zhuda fiige ki ni.

⁸ Wee tuun wu ni a Nōmi di wu jalaa cēe shuun wu pye: «Yi shuun wu beeri pu kuri, wa beeri w'a se wu nu puga. Y'a saama pye ne na, piimu p'a xu ge, na saama pye pee be na. Tehene Baa Kile wu she jō yi be na mu lee jōgana li na!»

⁹ Tehene Baa Kile wu she japiŋe kan yi beeri nigin nigin wu mu yi namaa gbaya ni!» A wu xho na jōsōonrō fō kan pu mu. A p'i sipyaa le na suu.

¹⁰ A p'i Nōmi pye: «Ahayi! Wēe na daha ma na da gaaji fo ma shi sheen pu wo fiige ki ni.»

¹¹ A Nōmi di pu pye: «Na nagoo, yi kuri! Naha na y'a da binne da se ni na ni wε? Jire n'a da ba gan sanha jalaa piitiilee mu pee pu ta jeri yi namaa laa?»

¹² Yi kuri y'a se na nagoo! Y'a se! Ne le toro gbajiire tāan. Ali nā jehε da ba bye ne mu

nijaa ye pyaa, na jo ne dā li na jo ne na ba funaŋaa kii se,

¹³ ta yee bi da zhe shege na gbaya ni, yi na yere fo pee ba le, p'i na yi leŋe pye pu cēe ge? Ahayi, na nagoo! Kanhama pemu pu wa ne na ge, p'a soro fo xuuni na toro yee wo pu tāan, bani Tehene Baa Kile ya wu keŋe ki fanha digi ne na.

¹⁴ A p'i sipyaa kii su sanha. Lee kadugo na a Jripa di jōsōonrō fō kan wu yashō wu mu, na gari, ga a Wuruti di daha yaha wu feni.

¹⁵ A Nōmi di ba Wuruti pye: «Ma cuun wu wii w'a kari wu puga sheen ni wu pēne yanmuyo yi yiri. Ma be wu kuri m'a se wu feni.»

¹⁶ Ga a Wuruti di jo: «Ma ganha bu na kōri, fo di laha ma na di guri ma feni we! Bani xuu xuu ni m'a gaaji ge, wā ne be w'a da se. Xuu xuu ni m'a da diin ge, wā ne be w'a da diin. Piimu pu jε ma wo shi sheen pu ge, pee na bye ne be wo shi sheen. Wemu wu jε ma wo Kile wu ge, wee na bye ne be wo Kile we.

¹⁷ Xuu beeri ni m'a she xhu ge, wā ne be w'a da xhuu, p'i na le wā. Kaa latii bu ne waa laha mu na xu kadugo na, Tehene Baa Kile wu kanhama nigbō shan na jūŋo ni!»

¹⁸ Ba Nōmi ya Wuruti ta w'a nōrō yaha wu na lee nōrōgana li na wε, wu ya yaaga jo nige wε.

¹⁹ Wee tuun wu ni a p'i gari mu shiizhan fo na she nō Beŋilehemu ni. Ba p'a nō jε wā wε, a lee di kulo li sheen pu beeri fo. A cēe p'i ganha na yu: «Nōmi w'a sii tii pye we ya?»

²⁰ A Nōmi di pu jō shō na: «Yi ganha ba na pyi nige Nōmi wε (Nōmi kōri jε fereme fō), ga y'a na pyi Mara (lee kōri jε kanhama fō), bani Se Beeri Fōo ya kanhama shan ne jūŋo ni.

²¹ Tuun wemu ni ne foro naha na gaaji ge, ne bye yara fōo, ga a Tehene Baa Kile di she ne kewayo wo kurūŋo na pa leŋe. Naha na yi na pyi sanha Nōmi na Tehene Baa Kile yaha w'a ŋmahana jeri ne feni we? Se Beeri Fōo w'a boŋŋo shan ne jūŋo ni.»

²² Ayiwa, mu Nōmi ni wu ja shō Mowabu shi shen Wuruti w'a kuri pa mu lee pagana li na na yiri Mowabu fiige ki ni. Jrije* shinma wu wo yalōrō ti lōduun ni p'a nō Beŋilehemu ni.

2

Wurutiya kari di zhe shinma fugi Bowazi wo tege ni

¹ Nōmi poo wu puga shen wa bye wā. Nā baraga wo wu bye wii, na jε yara fōo na foro Elimeleki wo kpuun li na. Wee mege ki bye na Bowazi.

² Caŋa ka a Mowabu shi shen Wuruti wu ba Nōmi pye: «Na yaha di she kereye yi ni,

* 1:22 Jrije jε shinma ba alikama jε we. Ga wu pereme d'a taan. W'a foro maa feni na toro kalaga taan.

wa bu she juṅṅo jaari na na, di da shinma furi weefo feni. A Nōmi di wu pye: «Ta se na poro!»

³ Wee tuun wu ni a wu gari tege ka ni, na she ganha na shinma wu furi faapyii pii feni. Li kapudanga a kee tege k'i she da Bowazi wogo, Elimeleki wo kpuun shen wa.

⁴ Ayiwa, a Bowazi di ba yiri Betilehemu ni na nō, na faapyii pu pye: «Yi faabye! Tēhene Baa Kile wu pye ni yi ni!» A p'i wu juṅṅo shō na: «Uun faabye! Tēhene Baa Kile wu duba ma mu!»

⁵ Lee kadugo na a Bowazi di faapyii pu jahagbaa fō wu yiri na wu pye: «Le cebilere le di ne jōgō wē?»

⁶ A faapyii pu jahagbaa fō wu wu juṅṅo shō na: «Mowabu shi shen cee wemu w'a taha Nōmi na na pa na yiri Mowabu fiige ki ni ge, wee wu wa.

⁷ W'a ne beeri na ne wu wu yaha wu da furi shinmakōn pu kadugo yiri kalapohō ki te ni. Fo jisōgō ki na w'a pa. Wu di pa ge, wu sanha ḡmō wē, fo nime ye w'a she ḡmō jeri.»

⁸ A Bowazi di Wuruti pye: «Na poro, ni-wegee shan! Ma ganha bu she shinma fugi nige tege katii ni wē! Ma ganha bu laraga kon nahame na wē! M'a gori naha ni na wo kapyebyezhaa pu ni!»

⁹ Ta pu wii, pu ba xuu wemu kōn, ma da furi wā pu feni! Ne yi jo na kapyebyii pu mu jo wa ganha bu nō ma na wē. Waga ba ma ta, m'a fulo kuzhōyō yi na, m'a gba kapyebyii pu wo lokogo ki ni!»

¹⁰ Wee tuun wu ni a Wuruti di nuguro sin Bowazi fē ni, na wu pye: «A ne bye dii na fereme ta mu jaha tāan, fo mu ya juṅṅo jaari ne na wē, ne wemu wu ne nabun ge?»

¹¹ A Bowazi di jo: «Mu ya lemu beeri pye ma yashō wu mu ma poo wu nixhugo na ge, ni mu ya laha ma to we ni ma nu wu tāan, na yiri laha ma fiige ki be ni, na ba shi watii wo fiige ni, kee kemu ki ne mu bi sanha kee ce-ε ge, p'a yee beeri jaha jo ne mu.

¹² Lemu m'a pye ge, Tēhene Baa Kile wu ma saraa lee na! Tēhene Baa Kile wu saraa jafanja wo kan ma mu, Izirayeli wo Kile we, wee wemu wo kapaṅa nōhō ni m'a pa lara ge.

¹³ A Wuruti di wu pye: «Di fereme ta ma jaha tāan na kafō! M'a ma kapyebyezhō wu luu jinje, na kafilasaama jo ni wu ni, na ta mu kapyebyezhaa pu d'a porō be ne na.»

¹⁴ Ba liduun w'a pa nō wē, a Bowazi di wu pye: «Fulo, ma da li, m'a ma buuri wu ninje shiga ki ni ma li!» Wee tuun wu ni a Wuruti di diin shinmakōn pu kabanugo. A Bowazi di shinmapya nigaaga ka kan wu mu. A Wuruti di li fo na din, na kisaṅa kemē yaha.

¹⁵ Ba w'a pa guri shinma wu juṅṅo kōn na furi wē, a Bowazi di wu kapyebyii pu pye: «Yi wu yaha wu da furi shinmapohō ki be te ni, na ganha bu yaaga jo ni wu ni wē!»

¹⁶ Y'a shinma kaya ya be shaan jinje na kanhō wu da yee be luu! Yi ganha ba wu zō yu wē!

¹⁷ A Wuruti di shinma wu fugi Bowazi wo tege ki ni fo na she caṅa ki xō. Wemu w'a fugi ta ge, a wu wee sa. A wee di be ni kiloo kelee taanri (30) shishiin ni.

¹⁸ A wu ba ni wee shinma wu ni puga, na ba wu she wu yashō wu na. A Wuruti di wu caṅa yalige kisaṅa be yeege, na ki kan Nōmi mu.

¹⁹ A Nōmi di wu yege na: «Jōgō wo tege ni ma d'a we shinma we beeri fugi nijaa wē? Tege keke ni ma di bye wē? Sipyā wemu w'a juṅṅo jaari ma na ge, Tēhene Baa Kile wu duba weefō mu!»

Ayiwa, Wuruti ya labye wu pye na caṅa ki xō nā wemu keseye ni ge, a wu yi beeri jaha jo wu yashō wu mu, na wu pye na wee nā wu mege ki bye na Bowazi.

²⁰ A Nōmi di wu ja shō wu pye: «Tēhene Baa Kile wu duba wee nā wu mu! Bani w'a wu saama pu pyi wēe na ma na jo ba w'a pu pyi xuu pu be na wē.» A wu jo sanha na: «Wēe cebooloo piimu p'a yaa na kaseege yaha wēe na, na wēe juṅṅo wolo ge, wee wa wu ne Bowazi.»

²¹ Ayiwa, a Mowabu shi shen Wuruti wu jo sanha: «W'a ne pye sanha be na: «Ta furi na wo shinma wu konvεε pu feni fo pu ba she shinma wu beeri kōn xō.»

²² A Nōmi di Wuruti pye: «Lee kunni ya juṅṅo na poro, ta se m'a ma wo labye wu pyi ni wee wo kapyebyezhaa pu ni. Lee funjō ni ma wa da zhe nige watii wo tege ni, di zhe kanhama pa nō maye na wē.»

²³ Wee tuun wu ni a Wuruti di ganha se na shinma wu furi ni Bowazi wo kapyebyezhaa pu ni fo na she erije ni alikama yalōrō ti pye t'a xō. A wu gori yaha wā wu yashō wu taan.

3

Wuruti ya kaa lemu beeri Bowazi mu ge

¹ Caṅa ka Wuruti yashō Nōmi ya pa wu pye: «Na poro, n'a da xuu wa sha ma mu kōnhō m'a fereme ta.

² Bowazi wemu wo kapyebyezhaa ni m'a bi labye wu pinne na byi ge, wēe ceboro wu ne wii. Wee w'a wu wo shinma shuu fuu nijaa piige.

³ Wee tuun wu ni yiri m'a wuu, m'a nudanga sinne pa tire, m'a ma fazaaya yi le, m'a she shuu li na. Ga ma ganha bu maye she wu na na wu ta wu sanha li na gba wē.

⁴ Wu ba sinne tuun wemu ni, m'a wu tasinnege ki kemē seeri xuuni, m'a fulo wu na, m'a wu fatōṅō ki laha wu tōyō yi na, m'a sinne wu tōyō yi ni. M'a yaa na lemu pye lee kadugo na ge, wuyε pyaa na yee saya jaha jo ma mu.»

⁵ A Wuruti di wu jɔ shɔ na: «Keree kiimu beeri m'a jo na mu ge, n'a da zhe ki beeri pye.»

⁶ A Wuruti di gari shuu li na, wu yashɔ w'a keree kiimu beeri jo wu mu ge, a wu she kee beeri pye.

⁷ A Bowazi di ba li, na gba a wu funɔɔ di sii taan xuuni, a wu gari na she sinne wu ɔrije shinmapya wu taan. A Wuruti di beele fulo wu na, na fatɔɔ ki laha wu tɔɔɔ yi na, na sinne wu tɔɔɔ yi ni.

⁸ Ba jɔɔ k'a pa ji we, a Bowazi di ba gburogi yiri, na jɔɔ wii wu tɔɔɔ ni we, na cee wa nizinnege ta wà.

⁹ A wu jo: «Jɔɔ wi we?» A cee wu jo: «Ne Wuruti wi, ma kapyebyezhɔ we! Ma fatɔɔ ki tɔ na na, bani wee ceboro wemu w'a yaa na wee jɔɔ wolo ge, wee mu jɔɔ.»

¹⁰ A Bowazi di wu pye: «Wuruti, Tehene Baa Kile wu duba ma mu! Le m'a pye me nime ge, lee ya li shee na m'a pye jɔɔɔe fɔɔ ma yashɔ wu shizhaa na na ye taashiine li be na. Bani mu bi da zii daha levee p'a nɔhɔ ni, pu kabyaa fee, kelee pu la baa fee.»

¹¹ Ayiwa nime, ma ganha bu fya we na poro. Ma bu kaa beeri jo na mu, lee n'a da bye ma mu. Bani pu beeri ya li ce na mu ya pye cee wemu ya tii ge.

¹² Can wu jɔɔ wii, ne kunni jɔɔ yee ceboro, wemu ya yaa na mu jɔɔ wolo ge, ga yee ceboro wa jɔɔ wà, jɔɔwuro t'a wee teeɔɔe na ye ne na.

¹³ Shɔn naha! Di ba she wee ná wu peregi jiga jɔɔɔɔ na, wu bu da wu na da zɔɔ wu ma jɔɔ wolo. Wu bu she sɔɔ, wu na li pye. Wu bu she li she, n'a da jɔɔɔe lo ma mu, jo ne na ma jɔɔ wolo Tehene Baa Kile jii wo wu mege na. Sinne naha fo jiga ba she mugil!

¹⁴ Wee tuun wu ni a Wuruti di sinne Bowazi tɔɔɔ yi ni fo na she kpeenge pye ki na woni. A wu ba sɔɔ yiri na kpeenge ki ta ki sanha nɔ wa wu wa ce we. Bani Bowazi bi wu pye na wu ganha bu sipya wa shishiin yaha wu li ce na cee wa w'a pa shuu li na we.

¹⁵ Ba w'a yiri na giin da gaanji we, a Bowazi di wu pye: «Pa ni ma fadegbɔhɔ ki ni! M'a ki co xuuni!» A wu ki co xuuni, a Bowazi di ɔrije shinma kiloo ke ni kaguro shishiin le ki ni, na wu tugo ki taan, na ganha na gaanji kanha ki ni.

¹⁶ Ba Wuruti ya she nɔ wu yashɔ wu na we, a wee di wu yege na: «Dii yi d'a she da we porofɔ we?» Lemu beeri Bowazi ya pye wu mu ge, a wu lee beeri paari wu yashɔ wu mu.

¹⁷ A wu wu yashɔ wu pye sanha: «Wee w'a we ɔrije shinma kiloo ke ni kaguro we kan ne mu, bani w'a bi jo na ne kewayo wo ya yaa na kuri pa jé mu feni we.»

¹⁸ Wee tuun wu ni a Nɔmi di wu pye: «Porofɔ we, tiin naha fo kii keree kii ba shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na, bani wu ya kii

keree kii shɔɔnri nijaa we, wu jaha da ga jɔɔe we.

4

Bowazi ya Wuruti leɔɔ

¹ A Bowazi di gari kulo li tajege ki jɔ na, xuu wemu ni p'a ma keree ki shɔɔnri ge, a wu she diin wà. Bowazi bi ná wemu kaa jo Wuruti mu na jɔɔwuro t'a wee teeɔɔe xuuni ge, a wee di ba nɔ na doroo. A Bowazi di wu pye: «Ee! Shen wefɔɔ, gbara naha, m'a diin!» A ná wu fulo, na diin.

² Wee tuun wu ni a Bowazi di kulo li nɔhɔlee ke wa jaha bulo, na pee pye na pu be pu pa diin. A pu be di ba diin.

³ Ayiwa, jɔɔwuro t'a ná wemu teeɔɔe xuuni ge, a wu wee pye: «Nɔmi kunni ya yiri Mowabu fiige ki ni na pa, m'a lee ce. W'a li she na wee da wu ceboroná Elimeleki wo tege ki pere.»

⁴ Ne jo di yi jo ma mu, jo ma ki shɔ kulo li nɔhɔlee pee, ni sipyii pusamaa beeri jii na piimu beeri pu wa naha ge. Ma bu da ma na da wu jɔɔ wolo, m'a wu jɔɔ wolo! Ma shiin bu da m'a da wu jɔɔ wolo we, m'a yee be jo na jii na. Bani jɔɔwuro ti bu laha mu na, ne na t'a da nɔ.» A ná wu jo: «Uun, ne na wu jɔɔ wolo.»

⁵ A Bowazi di jo sanha: «Ayiwa, ma bu tege ki shɔ Nɔmi mu, wee tuun wu ni m'a yaa ma Mowabu shi shen Wuruti be jɔɔ wolo, kɔnhɔ shi di ba da wu poo wu nixhugo ki mu, wemu na ba bye wu cen wu lɔvɔ ge.»

⁶ A ná wu jo: «Wee tuun wu ni, ni li jɔɔ mu, n'a da já wu jɔɔ wolo nige we, bani ne bu lee pye, n'a da jaagi shan naye pyaa wo cen wu na. Wu jɔɔ wolo maye mu, lee be we n'a da já we.»

⁷ (Taashiine ni Izirayeli ni, wa bu wa kenje yaaga shɔ kelee na ma jɔɔwuro faa; kalee lemu li bi lee fiinne ge, lee li wa me: Wa wu da wu wo tanhanja wolo, na ki kan wa mu. Lee ma li she na lemu jɔɔ pu shuun wu beeri ya wo ge, na p'a be li jɔɔ ni.)

⁸ Ná wemu na jɔɔwuro ti bi nɔ ge, a wee di Bowazi pye: «Wu jɔɔ wolo!» A wu wu tanhanja wolo na kan wu mu.

⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye wà na fara nɔhɔlee pu na ge, a Bowazi di pu beeri pye: «Yee pu wa li seere nijaa na jo yaaga yaaga k'a bye Elimeleki mu ge, ni yaaga yaaga k'a pye Kilijon ni Makilon mu ge, ne yee beeri shɔ Nɔmi mu.»

¹⁰ Lee funɔɔ ni n'a da Mowabu shi shen Wuruti lɔ na pye na shɔ, Makilon ya xu na cee wemu yaha ge, kɔnhɔ shi di ba da wu nixhugo ki mu, na fara lee na, kɔnhɔ wu mege ki ganha bu biin fee wu ceooloo pu niɔe ni wu tɔ kulo li ni we. Yee pu wa lee wo seere nijaa.»

¹¹ Ayiwa, nɔhɔlɛɛ pu fara sipyii pusamaa beeri na piimu beeri pu bye kulo li tajege ki jɔ na ge, a pu beeri di jo: «Uun, wɛe wa li seereɛ. Cee we w'a jin ma puga ki ni ge, Tehene Baa Kile wu wu pye ba Arasheli ni Leya jɛ we, pee piimu p'a Izirayeli nagoo pu beeri se ge. Kile wu fanha kan ma mu Efirata shi wu ni, wu mege nigbɔhɔ da ma mu Betilɛhemu kulo li ni!

¹² Tehene Baa Kile wu nagoo nijehemeɛ da ma mu le cebilere le na, ma kpuun l'i bye Perɛzi wuu li tuugo, Tamari ya Perɛzi wemu se Zhuda mu ge.»

Nɔmi ya nabige ka ta

¹³ Ayiwa, a Bowazi di Wuruti leɲɛ. A Tehene Baa Kile di duba wu mu. A wu yere yacere na, na funana se.

¹⁴ A Betilɛhemu wo cɛe p'i ganha na Nɔmi pyi: «Tehene Baa Kile w'a sɔni! Sipya wemu w'a da ba ma lɔ wu yere ni ma keree beeri ni ge, w'a wee pye wee ya se nijaa. Kile wu mege nigbɔhɔ da we pya we mu Izirayeli fiige ki ni!

¹⁵ We pya we na ba ma luu jɛɲɛ, na yere ni ma keree ni ma ni ma lege ki be ni. Ma ja shɔ we, w'a ye jalaa gbarashuun na, bani ma kaa l'a dan wu ni. Wee w'a ke nabige ke se ma mu.

¹⁶ A Nɔmi di pya wu co, na wu taha wu dodonɔ na. Wee shiin w'a wu lɔ, na ganha na wu biini.

¹⁷ A Nɔmi wo tiinjii cɛe p'i ganha na mu-jonɔ waa na yu: «Nɔmi ya ja ta!» Pu ni Nɔmi ni, a p'i pya wu mege le na Obɛdi (lee kɔri jɛ wemu w'a fungɔngɔ yeri sipya na ge). Obɛdi w'a pye Izayi wo to we, Izayi di jɛ saannaa Dawuda to.

Saannaa Dawuda nɔhɔ tayirige

¹⁸ Perɛzi wo kadugo ki sipyii pu meye yi ye:

Perɛzi w'a Esirɔmu se.

¹⁹ A Esirɔmu di Aramu se.

A Aramu di Aminadabu se.

²⁰ A Aminadabu di Nasɔn se.

A Nasɔn di Salimɔ se.

²¹ A Salimɔ di Bowazi se.

A Bowazi di Obɛdi se.

²² A Obɛdi di Izayi se.

A Izayi di saannaa Dawuda se.

Zhonasi Semε wemu w'a Kilε tudunmoo Zhonasi keree yu ge

Zhonasi ya fe na gbee Tehene Baa Kile nahana

1 Cana ka Tehene Baa Kile ya Amitayi ja Zhonasi pye:*

2 «Yiri, m'a she Ninive* kugboo li feni! M'a she jo ni kulo li sheen pu ni ni mujuugboo ni, bani pu kuumo p'a pele ye ne naha taan.»

3 Ga a Zhonasi di yiri, na wu baa gbee Tehene Baa Kile nahana. Lee funno ni a wu gari Zhopa suumo loho ki korogo yi tayerege ki ni, na she korogo ka ta wa kemu bi se Tarisisi ni ge. A wu je je pereme pu kan, na je tiin korogo ki ni na gaani ni pee ni Tarisi ni, kohno wu laha Tehene Baa Kile taan.

4 Ga a Tehene Baa Kile di kafeegbobo ka yirige suumo loho ki na. A kafeege k'i sii pele fo korogo ki na zhaa di gyeegi.

5 A korogo ki kapyebyii p'i sii fya fo xuuni. A pu beeri di ganha na pu kilelee jeeri. A p'i korogo ki funno tuguro ti wolo wa loho ki ni, kohno korogo k'i faha. Lee bi Zhonasi ta wee ya tigi kari fo korogo ki maazana ki ni, na she sinne nmunoo tara wa.

6 A korogo ki paavoo wu gari Zhonasi feni, na she wu pye: «Mu d'a sinne yaha na nmunoo do? Ma be wu yiri m'a ma wo Kile wu jeeri. La wa la ni wu na wu funno sha ni wu kaa ni, na wu juno wolo, kohno wu ganha bou gyeegi we.»

7 Ayiwa a korogo ki kapyebyii p'i puye pye: «Yi pa wu kagaanshaan pye, wemu wuu na ke boongo ke wa noni wu na ge, kohno wu weefoo ce.» A p'i kagaangaa ki shan, a Zhonasi wo kagaan l'i lo.

8 A p'i Zhonasi pye: «Lemu li wa ke boongo ke noni wee na ge, lee jo wu mu. Mii mu d'a yiri we? Labye weke tuugo mu di wa byi we? Fiige keke shen mu di je we? Shi weke shen mu di je we?»

9 A Zhonasi di pu no sho na: «Heburu ne je, Tehene Baa Kile ne bele, Fugba Kile we, wee wemu w'a suumo loho ni jine ki ya ge.»

10 A wu pu pye sanha na Tehene Baa Kile nahana na wee ya fe na gbee. A p'i sii fya fo xuuni, na Zhonasi pye: «Naha na ma d'a le pye we?»

11 A suumo loho ki lokuruyo y'i ganha na bele na se nahana, lee funno ni, a p'i Zhonasi pye: «Lekε weε d'a yaa na pye mu na, kohno lokuruyo y'i yere we?»

12 A Zhonasi di pu pye: «Yi na lo wa suumo loho ki ni, lokuruyo yi na yere, bani ne li ce jo ne wuu na ke kafeegbobo ke wa yee ta.»

13 A korogo ki kapyebyii p'i pu se beeri pye, kohno p'i korogo ki paa fulo kono ki na, ga pu ya ja we, bani la li bi faraa lokuruyo yi bele wu na.

14 Wee tuun wu ni a p'i Tehene Baa Kile jeeri na: «Ee! Tehene Baa Kile juno jaari wu na, ma ganha bu wu yaha wu kyeegi we na we wuu na we. Ma ganha bu jaagi baa foo shishan foo yege wu na we, bani lemu l'a taan mu mu ge, Tehene Baa Kile, lee mu ya pye.»

15 Lee kadugo na a p'i Zhonasi co, na wu wa suumo loho ki ni. Lee taapile li ni a lokuruyo ye ni kafeege ki beeri di yere.

16 Ba lee ya pye we, a korogo ki kapyebyii p'i sii fya fo xuuni Tehene Baa Kile na. A p'i saraya wolo kan Tehene Baa Kile mu, na joo bo be faa wu mu.

2

Zhonasi ya Kile jeeri na wu yaha fya wu funno ni

1 Wee tuun wu ni a Tehene Baa Kile di fyatabaaga ka pye k'a she Zhonasi lo jo. A wu caya taanri ni nibiye taanri pye kee fyatabaaga ki funno ni.*

2 Na Zhonasi yaha fya wu funno ni, a wu wu Kafoo Tehene Baa Kile wu jeeri na:

3 «Na ne yaha na kanhama pu ni,
Tehene Baa Kile ne mu jeeri,
a mu di ne no sho.

Na ne yaha xu wo nibiige ki ni,
ne mee su mu feni,
a mu di ne mee li logo.

4 M'a bi na wa suumo locogono ki nohodaan.
A loho k'i na juno jo.
A suumo lokuruyo y'i fo toro na juno ni.

5 Ne bi yu jo m'a na kori laha maye taan.
Ga ne na ba ma Fefere Pene Pughobo ki ja sanha.

6 Suumo loho k'a fo ne juno jo fo ne na zhaa di xhuu.
Suumo loho k'a ne maha ciri.
Suumo loho ki nohodaan ja k'a bi ne katige ki migile.

7 Ne bi tigi fo faaboboyo yi nohodaan.
Jine ki no bi to wa ne na ma xo fo badaa badaa.

Ga a mu di ne jini wo wu yeege wecogono ki ni,
Tehene Baa Kile, na Kafoo we.

8 Tuun wemu ni ne bi zhaa di xhuu ge,
a ne funno di do ni mu Tehene Baa Kile kaa ni.

* 1:2 Saannaa 14:25   * 1:2 Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugboo le. Kee fiige ke ni Izirayeli bi bye pen, lee na Jonasi funno bye Kile wu juno jaari pu na we.   * 2:1 Macoo 12:40

A mu di ne jerege ki logo
na ma yaha ma Fefere Pene Pugbaho ki
ni.

9 Piimu p'a yaperere ki pele ge, kee kiimu ki je
nunjo baa ge
pee ya pu wo njinaara takoro li yaha.

10 Ga ne wi ge, ne na ba ma masajo yoyo cee,
na saraya wolo kan ma mu.

Ne jofaaya yemu faa ma mu ge,
ne na ba yee beeri wolo yi tehen na,
bani mu Tehene Baa Kile w'a sipya nunjo
wo.»

11 Ayiwa a Tehene Baa Kile di jo ni fya wu
ni, a wu she Zhonasi terene shan kogono ki
na.

3

*Ninive shenen ya daajenje jo pu jurumu wu
na*

1 A Tehene Baa Kile di Zhonasi pye sanha
wu taji shuun wuu ni na:

2 «Yiri, m'a she Ninive kugbado li feni! Jomoo
pemu n'a jo ma mu ge, m'a she pee yere pye
ni mujugbado ni!»

3 Wee tuun wu ni a Zhonasi di yiri, na gari
Ninive kulo li ni ba Tehene Baa Kile ya yi jo
we. Kugbado li bi sii pye Ninive, ma bu jo m'a
li jnari, cabyaa taanri ma da bye, ma na li
ciri.

4 A Zhonasi di canja nigin para pye na na
mujuu waa na yu: «Cabyaa kelee shishere
(40) njinaa kadugo na Ninive w'a da gyegi.»

5 A Ninive shenen di da Kile Kafila wu na. A
p'i yi jo waha kulo li shenen pu beeri mu na
pu suun le, na co nohoopiire ti na, na she no
sipyileye yi na, a pu beeri di boroyo faya* le.

6 Ba pee jomoo p'a no Ninive fanhafoo wu
na we, a wu yiri laha wu saanra koro li na,
na wu saannaa fadegbaho ki wolo yaha, na
boroyo faya le, na diin shonoro ni*.

7 A saan wu ni wu fanhafeni p'i we saliya
we tene kan kulo li shenen pu beeri mu na:
«Sipyii fara yaporoyo yi na, niye fara
yatopya wu na, ka shishiin ganha bu
yaaga le ki jo ni we. Ka shishiin ganha
bu li we, ka shishiin ganha bu laho be
gba we.»

8 Sipyii pu beeri di boroyo faya le, p'i ya
le yaporoyo yi be na, pu da mehe suu Kile
feni, p'i daajenje jo pu kapyeguunjo kee ni pu
katiibaagaa ki na, p'i ki jo yaha.

9 Kile bi giin wu ba boongo kemu no wu na
ge, la wa la ni wu na ba nunjo jnari wu na, na
wu fungongo jnari, kono wu ganha bu gyegi
we.»

* 3:5 Na boroyo faya le, lee ya li shene na p'a daburaje jo pu jurumu wu na. * 3:10 Macoo 12:41; Luka 11:32
daburaje jo pu jurumu wu na. * 3:10 Macoo 12:41; Luka 11:32

10 Ayiwa a Kile di pu na p'a daajenje jo, na
pu kapyeguunjo ki jo yaha. Wu bi boongo
kemu gbegele pu kaa na ge, wu ya kee yaha
no pu na nige we.*

4

*Zhonasi luu ya yiri na njaha na Kile ya nunjo
jnari Ninive* shenen na we*

1 Ayiwa a lee di sii soro Zhonasi ni, a wu
luu di sii yiri fo xuuni.

2 A wu Tehene Baa Kile jnari na: «Tehene
Baa Kile, ta ye be ne bi jo ma na yaha na fiige
ki ni we? Go le na ne bi fe na se Tarisisi ni,
bani ne li ce jo mu je Kile wemu w'a saama
pyi, na nunjo jnari ge. Mu luu ya yiri tavuyo
na we, ma taanenge ki be d'a pele. Mu bu
boongo be njaha tii wa na, kee be daajenje na
je ma ni.»

3 Ayiwa Tehene Baa Kile, na munaa li wolo
nime, bani xu ya poro ne mu niifere ti na.»

4 A Tehene Baa Kile di wu pye: «Ta kajii wa
mu mu mu wu ma luu yirige le na ge?»

5 A Zhonasi di foro Ninive kugbado li ni, na
she diin kulo li Kile-noho ki na. A wu gba wa
yereje wa, na diin wee nime ni, lemu na ba
kulo li shenen ta ge, na ganha na lee njaha wii.

6 Wee tuun wu ni a Tehene Baa Kile di
gbogo tirige ka pye k'a fin foro, na da, na
nime tirige Zhonasi nunjo na, kono wu funjo
di njene wu kanhama pu na. A kee tirige ki
kaa di sii taan Zhonasi ni.

7 Ga kee canja ki jimuguro, kreenge ki na
jo kon na woni, a Kile di fyenge pye k'a je
gbogo tirige ki ni, na ki li, a k'i waha.

8 Ba canja k'a pa foro we, a Kile di kafenge
nivugo yaha pa na yiri Kile-noho* ki na. A
canja k'i dara Zhonasi nunjo ki na fo wu na
zhaa di jiregi. A wu xu jnari Tehene Baa Kile
mu, a wu jo: «Xu ya poro ne mu niifere na.»

9 A Kile di Zhonasi pye: «Ta kajii wa mu
mu mu wu luu yirige ke gbogo tirige ke kaa
na ge?» A Zhonasi di Kile pye: «Uun! Kajii
wa ne mu ne wu luu yirige fo na no xu be na.»

10 A Tehene Baa Kile di jo: «Mu ya ta labye
wa shishiin be pye ke tirige ke na kono k'i le
we, ga ki njinaara d'a je mu ni. Piige ka ni k'a
fin, na xhu piige ka ni.»

11 Wee tuun wu ni njaha na mu di giin ne
ganha bu nunjo jnari Ninive kugbado li na-
e we? Lee lemu sipyii p'a njene sipyii kabofono
xhuu nigin ni kelee shuun (120.000) na ge,
pee piimu pu je wa ya wu kanige ce wolo wu
kamene ni-i ge, na fara yaporoyo njeneheye be
na.

* 3:6 Na tiin shonoro ni, lee ya li shene na p'a
daburaje jo pu jurumu wu na. * 4:8 Siwaga ki bye Kile-noho
ki na, lee l'a bi kafenge ki pye k'a weri.

Macoo Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Macoo wɛ?

Macoo bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Girekii p'a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w'a wii na wee w'a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wu bye wii. Na Yesu yaha jinɛ ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Oromɛ shɛɛn wo fanha ki nɔhɔ ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p'a munaa pɛrɛmɛ kaan. Saan wu bi ma pii jaha bulo p'a munaa pɛrɛmɛ pu shuu Yawutuu pu mu. Tɛɛgɛɛ ni jɛhɛɛɛ funɔɔ ni piimu jaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa jɛ ma dan Yawutuu pusamaa ni wɛ, bani p'a sɔɔ Oromɛ shɛɛn pu mu na kapɛɛɛ pyi pu mu. Pee fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu p'a bi sipyii pu ŋmahana, na la faraa munaa pɛrɛmɛ pu be na, kɔnhɔ pu bɛ di bye lafɛɛ. Yawutuu pu bi pee wii konɔ ke bɛɛri wo jurumu fɛɛ. Ga Yesu ya jɔɔɔ jaaari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔɔɔ

Macoo ya we Kitabu we fanha jɛhɛ Yawutuu shizhaa na. Wu sɛmɛ wu kaɔɔɔɔhɔ ki jɛ na: Yawutuu pu wo saan wu jɛ Yesu, wemu wo jɔmɛɛ Kilɛ tudunmɔɔ p'a lɔ ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: **1** Faabobonɔ ki jɔɔɔ wo kalaa we (Macoo 5–7). **2** Yesu ya piimu tun pu she Kilɛ saanra ti kaa jo ge (Macoo 10). **3** Fugba saanra ti wo talɛɛɛ (Macoo 13). **4** Sipya jiiɛɛɛ pyegana wu ceboooloo n'a daa fɛɛ tɛ ni (Macoo 18). **5** Kalaapiire ti na já Yesu cabaɔa caɔa sige sigegana lemu na ge (Macoo 24–25).

Jozaama Kitabu wu kafila jɔɔɔɔ

Macoo 1–2 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige ni wu se se keree.

Macoo 3:1–4:11 Yohana Batizelipye wo Kilɛ Jomɔ yɛɛ ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Macoo 4:12–18:37 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Macoo 19–20 Yesu nigariwo Zheruzalɛmu ni.

Macoo 21–28 Yesu wo labye we Zheruzalɛmu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo. A w'i ba jɛ.

*Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sɛmɛ
(Luka 3:23-38)*

¹ Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sɛmɛ w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.

² Ibirayima w'a Ishaaga se.

Ishaaga di Yakuba se.

Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.

³ Zhuda di Fɛresi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.

A Pɛɛzi di ɛsiramu se,

ɛsiramu di Arami se.

⁴ Arami di Aminadabi se.

Aminadabi di Nasɔn se.

Nasɔn di Salimɔ se.

⁵ Salimɔ di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.

Bowazi di Obɛdi se, wu nu wu bye Wuruti.

Obɛdi di Zhese* se.

⁶ Zhese di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu wu bi fɛnhɛ pye Uri shɔ.

⁷ Solomani di Orobowamu se.

Orobowamu di Abiya se.

Abiya di Azafu se.

⁸ Azafu di Zhozafati se.

Zhozafati di Zhoramu se.

Zhoramu di Oziyazi se.

⁹ Oziyazi di Zhowatamu se.

Zhowatamu di Akazi se.

Akazi di Ezekiyasi se.

¹⁰ Ezekiyasi di Manase se.

Manase di Amɔ se.

Amɔ di Zhoziyasi se.

¹¹ Zhoziyasi di Zhekoniya ni wu ceboronamaa se. Wee tuun wu ni a p'i Izirayɛli sipyii pu co na kari Babilɔni ni.

¹² Pee sipyii pu na co xɔ na kari Babilɔni ni,

a Zhekoniya di Salacɛli se.

Salacɛli di Zorobabɛli se.

¹³ Zorobabɛli di Abiyudi se.

Abiyudi di Eliyakimu se.

Eliyakimu di Azɛri se.

¹⁴ Azɛri di Sadɔki se.

Sadɔki di Akimu se.

Akimu di Eliyudi se.

¹⁵ Eliyudi di Eleyazari se.

Eleyazari di Matan se.

Matan di Yakuba se.

¹⁶ Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo we. Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a Mariyama di wee se.

¹⁷ Shi wu segee kɛ ni shishɛɛɛ wu jɛ Ibirayima ni Dawuda tɛ ni. Lee kadugo na a shi wu segee kɛ ni shishɛɛɛ di bye Dawuda ni Izirayɛli shɛɛn coduun wu tɛ ni na kari Babilɔni ni. A shi wu segee kɛ ni shishɛɛɛ di

* **1:5 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

bye na lo wee tuun wu na na pa gbara Yesu seduun wu na.

Yesu Kirisa segana (Luka 2:1-7)

18 Yesu Kirisa segana li le. Wu nu Mariyama wu bi bye Yusufu curu. Ga na pu yaha pu sanha binne ja we, a Fefere Munaa sefere di digi Mariyama na, a w'i yere yacere na.

19 Wu curu Yusufu wu bye sipiyitiime, wu funno bye wu Mariyama mege kyeegei we. A w'i li kon wuye funno ni na w'i tee curu te kyeegei nmohoro ni.

20 Na Yusufu yaha ni kee fungongo ki ni, a Kile wo meleke wa di ba wuye she wu na nmunogo ni, na yi jo wu mu na: «Dawuda ja Yusufu, ma ganha bu fya Mariyama lenje na we, bani Fefere Munaa sefere ni w'a yere yacere na.

21 Wu na ba funana se, m'a lee mege le Yesu, bani wu na ba wu sipyii pu sho pu jurumu wu na.»

22 Kee keree ki beeri ya pye mu, konho Kafo Kile bi yemu jo wu taatuunna li wo Kile tudunmo wu no ni ge, yee no di fa na:

23 «Li wii, donije fuceri nacebaa na ba yere yacere na, na funana se. Li mege na le na «Emanuweli,»* lee kori je «Kile je wee ni je ni.»

24 Ba Yusufu ya yiri nmunumo pu na we, na li pye na be ni Kafo wu meleke wu wo kafilajo wu ni. A wu Mariyama furu pa.

25 Ga pu ya pinne ja we, fo na she Mariyama pye w'a tigi wu funazhiire na. A Yusufu di pya wu mege le Yesu.

2

Woro cevee ya pa na yiri Kile-noho na

1 Yesu ya se Zhude fiige ki ni, Betilehemu ni, saannaa Herodi canja jili ni. Wu nizexhogo ki na, a woro cevee pii di ba na yiri Kile-noho na, na no Zheruzalemu ni.

2 A p'i yegenje pye na: «Yawutuu wo saan we w'a se nime ge, mii wu wa we? Wee ya wu woro ja, na wee yaha Kile-noho ke na, na ba di ba wu pele.»

3 Ba saannaa Herodi ya yee logo we, a li wu jaha wo fo xuuni, na fara Zheruzalemu sheen beeri na.

4 A Herodi di saraya jaha shoonrivее juno fee, ni saliya karamogolo pu beeri pinne, na pu yege na: «Kirisa wemu wu je Saan ni Izirayeli wo Shovoo wu ge, mii wu d'a yaa na se we?»

5 A p'i wu no sho na: «Zhude fiige ki ni Betilehemu kulo li ni, bani Kile tudunmo w'a li ka na:

6 «Mu Betilehemu we wu wa Zhude fiige ki ni ge, mu wa Zhude fanha kulogoo ki beeri nifenhfenhen-e de, bani juno fobgo wa na ba foro mu ni, wee na ba wu shi Izirayeli wu naha.»*

7 Lee kadugo na a Herodi di woro cevee pu nmoho yiri, na pu yege xuuni, lee woro li jaduun wu keree na.

8 Na xho na pu tun kari Betilehemu ni, na jo: «Yi she le pubinne le sha xuuni. Yi bu she li ja, yi ba yi jo na mu, konho na be di she li pele.»

9 Ba woro cevee p'a saan wu jomo pu logo we, na gari. P'a woro lemu ja na pu yaha Kile-noho ki na ge, a lee woro li doru pu jaha na, fo na she no pubinne li xuu wu ni, na yere wee xuu wu juno na.

10 Woro cevee p'a lee woro li ja tuun wemu ni ge, na funno taan xuuni.

11 Ba p'a je puga ki ni we, na pubinne le, ni li nu Mariyama ja. A p'i nuguro sin, na pubinne li pele, na pu yeyeye no mugl, na pubinne li kan sanni, ni perewa yanmujo ya be, yee je nudanga yawurire, ni nudanga sinne pemu je na mire ge.

12 Lee kadugo na, a Kile di pu kaala nmunogo ni na pu ganha bu guri zhe Herodi yiri we. A p'i gari pu fiige ni koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

13 Woro cevee pu nigaraga na a Kile wo meleke wa di wuye she Yusufu na nmunogo ni, na wu pye: «Yiri, m'a baa kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira ni, m'a she diin wa fo di ba she jo ni ma ni tuun wemu ni, bani Herodi na ba pya wu shaa di gbo.»

14 A Yusufu di yiri kee piinuno ki ni, na baa ni pya wu ni wu nu wu ni, na kari Misira ni.

15 A p'i she diin wa fo na she Herodi pye w'a xu. Kee keree k'a pye, konho Kafo Kile ya jomo pemu jo wu tudunmo wu no ni ge, pee no di fa na: «Ne na ja wu yiri yeege Misira fiige ki ni.»*

P'a noho piire ta gbo

16 Herodi ya li ja na woro cevee p'a wu no faanna ge, a wu luu di yiri xuuni. A wu sipyii tun kari na pu Betilehemu ni wu taan kulogoo ki funabiire ti beeri gbo, temu ti je ti yee sanha doru shuun taan we ge, woro cevee p'a tuun wemu she ge, na be ni wee ni.

17 Wee tuun wu ni Kile tudunmo Zheremi bi yemu jo ge, a yee no di fa. Wu bi jo na:

18 «Sipyii ya mehe logo na foro Arama koomo pu ni:

Xuguno ni sipyaa. Arasel w'a wu noho piire yamehe suu. Pu ya wu fehenge ta konho wu luu di jine we, bani p'a xu xo.»*

* 1:23 Ezayi 7:14 * 2:6 Mishe 5:1-2 * 2:15 Oze 11:1 * 2:18 Zheremi 31:15

P'a kuri foro Misira ni

¹⁹ Herodi nixhugo na a Kile wo meleke wa di wuye she Yusufu na nmunog ni, na wu yaha Misira fiige ki ni.

²⁰ A wee meleke wu jo: «Yiri m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni, bani piimu pu bi pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.»

²¹ A Yusufu di yiri, na guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni.

²² W'a logo na Arikilasi w'a tiin wu to Herodi wu tateenge ki ni, na pye Zhude fiige ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya soo na she wa we. A Kile di wu funjo to nmunog ni, na wu she Galile fiige ki ni.

²³ A wu she diin kulo la ni wa lemu mege ki ne na Nazareti ge, konho Kile tudunmoo pu bi yemu jo na Yesu na ba yiri Nazareti shen ge, yee no di fa.

3

Yohana Batizelipye wo Kile jom yere (Marika 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Ayiwa, cana ka Yohana Batizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude fiige ki ni, na she Kile jom pu yere li no kon wa.

² Wu bi sipyii pu yeri na: «Yi daajenje jo yi jurumu wu na, bani Kile saanra * t'a tene.»

³ Yohana Batizelipye kaa Kile tudunmoo Ezayi bi byi na:

«Mujuu l'a foro siwaga ki ni na:

Yi Kafoo wu koo li yaa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Faya yemu yi bye Yohana na ge, yee bi yaa ni noho shiire ni, seegi di ne wu yapogo. Kabee ye ni wegeye funjo sere, yee yi bye wu nolige.

⁵ Zheruzalemu sheen, ni Zhude fiige ki beeri, ni Zhuruden Gba wu kabanugo kulo-goo ki beeri bi se Yohana yiri,

⁶ na yeree pu jurumu wu na, na puye kaan Yohana mu wu na batizeni Zhuruden Gba loko ki ni.

⁷ Ba Yohana ya li na na Farizheen, ni Sadushen niheneme pu bi ma na puye kaan wu mu wu na batizeni we, a wu pu pye: «Yee matn nagoo piiri, jogo w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana li naha na we?»

⁸ Kapyege kiimu k'a li shee na y'a daajenje jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi.

⁹ Yi ganha ba yi funjo kon ye na Ibirayima wu ne yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye neri na pye Ibirayima nagoo.

¹⁰ Kacerege k'a lo na xo, di da tiye yi niye yi cere. Tige beeri ki ne ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gon, na ki wa na ni.

¹¹ «Ne kunni w'a yee batizeni loko ye ni. Lee w'a li shee na y'a daajenje jo yi jurumu wu na. Ga wa w'a ma ne kadugo, wee fanha ya nehe ne wogo na. Ali na wu tanhaya ye ye pyaa be wolo wu tooyo na, ne yaa ni lee ni we. Wee na ba yi batize Fefere Munaa ni na ni.*

¹² Wu shinma fo fo yaaga ki wa wu kenje ni. Wu na ba sigiye yi fo na wolo shinmapya wu ni. Wu na ba shinmapya wu kemε, na wu le wu kpon ni. Ga wu na ba sigiye yi soro go nafugibaaga ni.»

Yohana ya Yesu batize (Marika 1:9-11; Luka 3:21-22)

¹³ Ayiwa, a Yesu di yiri Galile fiige ki ni na pa Zhuruden Gba wu no na Yohana yiri, konho Yohana di ba wu be batize.

¹⁴ A Yohana di ganha na li shege, na jo: «Mu w'a yaa na ne batize goo, a m'i deree na ma ne mu ya?»

¹⁵ A Yesu di wu pye: «Soo lee na, lee di bye mu nime, bani lee pyegana li funjo ni w'a da Kile wo nidaan wu pye.» A Yohana di soo, na wu batize.

¹⁶ Ba Yesu ya batize na xo we, na foro loko ki ni. Taapile ni a fugba wu no di mugl. A Yesu di Kile Munaa li na li na diri na ma wu mu ba gbegbe shazhira ne we, na ba do wu na.

¹⁷ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Ne nidaan Ja wu ne we, wu kaa l'a dan ne ni tene baa.»

4

Shitaanni ya Yesu taanna wii (Marika 1:12-13; Luka 4:1-13)

¹ Lee kadugo na a Fefere Munaa di Yesu naha co na kari siwaga ni, konho Shitaanni di she wu taanna wii.

² A w'i suun le na ta cabyaa kelee shisheere (40) ni nibiye kelee shisheere. Lee kadugo na, a xuugo di wu ta.

³ A Shitaanni di fulo wu na, na wu pye: «Ma bi ne Kile wo Ja we, ye faakageeye ye pye na yi neri buuri.»

⁴ A Yesu di wu no sho na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«No yalige ye wa sipya no shaa we,

ga fo jom pemu beeri Kile ya yu ge.»*

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni Fefere Kulo li ni, na she wu yaha Kile-pene pugboko ki nidii li ni,

⁶ na wu pye: «Ma bi ne Kile wo Ja we, kon to jinje na. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Kile na ma kaa jo wu meleke pu mu,

* **3:2 Kile saanra:** Tee ninuuro ti ne fugba saanra te. Yawutuu pu bi gbara p'a Kile mege yiri we, lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra. * **3:3** Ezayi 40:3 * **3:11 Na batize Fefere Munaa ni na ni:** Lee k'ri wu ne na Fefere Munaa le, ni na ki na ba wu pye fefee. * **4:4** Dutereno me 8:3 * **4:6** Zaburuu 91:11-12

pee na ma co pu keye ni,
kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu
kagerɛŋɛ yafiin na wɛ.»*

7 A Yesu di wu pye: «L'a ka bɛ sanha Kile
Kafila wu ni na:

«Ma ganha ma Kafɔɔ Kile taanna wii wɛ.»*

8 Lee kadugo na a Shitaanni di wu lo
sanha na shɛ yaha faabobotɔɔngɔ ka fugba
ni, na shɛ kɔŋɔ saanra ti bɛɛri, ni ti nɔɔrɔ wu
bɛɛri shɛ wu na,

9 na wu pye: «Ma bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni,
na nɛ pɛlɛ, nɛ na yɛ bɛɛri kan ma mu.»

10 Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Shɛ
wà dɛ, Shitaanni! Bani l'a ka Kile Kafila wu
ni na:

«M'a ma Kafɔɔ Kile yɛ pɛlɛ, ma da labye pyi
wee yɛ nigin mu.»*

11 Ayiwa, a Shitaanni di laha wu tɔan, na
gari, a mɛlɛkɛɛ pii di fulo wu na, na wu keree
yàa.

*Yesu ya wu labye wu nɔ kɔn Galilɛ fiige ki
ni*
(Marika 1:14-15; Luka 3:14-15)

12 Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana ya le
kaso ni wɛ, a w'i yiri wee xuu wu ni, na gari
Galilɛ fiige ki ni.

13 Ga wu ya ta tiin Nazarɛti kulo li ni wɛ, a
wu shɛ diin Kapɛrinamɔ kulo li ni. Lee bye
Galilɛ Gba wu nɔ ki na, Zabulun wo koomɔ
pe ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni.

14 Lee ya pye mu, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ
Ezayi bi yemu jo ge, yee nɔ di fa na:

15 «Zabulun wo koomɔ pe
ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni,
pee pemu pu nɛ Galilɛ Gba wu nɔ koomɔ pe,
Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri ge,
shi watii shɛɛn ya nɛhɛ Galilɛ
wemu wo koomɔ pu ni ge.

16 Sipyii piimu pu bi tiin nibiige ki ni ge,
pee ya kpɛɛngɛ nigbɔhɔ nɔ.
Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki ni ge,
kpɛɛngɛ ya foro pee mu.»*

17 Wee tuun we ni Yesu ya Kile Jozaama pu
yɛrɛ li nɔ kɔn na byi. Wu bi yu na: «Yi daajɛŋɛ
jo yi jurumu wu na, bani fugba saanra t'a
tɛɛŋɛ.»

Yesu ya fyashaa shishɛɛrɛ yiri
(Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)

18 Canja ka, na Yesu yaha wu na nɔari
Galilɛ Gba wu nɔ ki na, a wu fyashaa shuun
nɔ, p'i nɛ cebooloo: Simɔ, wee wemu p'a byi
na Pyɛɛri ge, ni wu ceborona Andire. Jɔ pu
bi waa gba lɔhɔ ki ni.

19 A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi
pye sipyii shavɛɛ.»

20 Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha
wu feni.

21 A wu shɛ naha na, na ceboronamaa
shuun wa bɛ nɔ. Pee bye Zebede wo jalaa
shuun: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee
di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɔŋɔ ni, ni pu to Zebede
wu ni. A Yesu di pee bɛ yiri.

22 Taapile ni a pee bɛ di pu wo kɔrɔgɔ ki
yaha wà ni pu to wu ni, na daha wu feni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuunɔ
(Luka 6:17-19)

23 Yesu bi Galilɛ fiige ki bɛɛri nɔari, na
kalaa kaan sipyii pu mu pu Kile-pɛɛŋɛ piyɛyɛ
yi ni. Wu bi fugba saanra ti wo Jozaama
pu yu, na yama tuuyo yi bɛɛri xuu, na sipyii
shuu pu fanhaxhɔɔrɔ tuugo bɛɛri na.

24 A Yesu mege di Siiri fiige ki bɛɛri ciri. A
sipyii p'i ganha na yama fɛɛ pu bɛɛri tuugo
na ma wu mu. Gban tuuyo bɛɛri yi bye pee
yama fɛɛ pii ni: Jinaa bye pii ni, pii di nɛ
kirikirizaannaa fɛɛ, kabanuxuyo fɛɛ nɛ pu
ni. A Yesu di pu bɛɛri cuunɔ.

25 A sipyiŋɛhɛmɛɛ di daha wu feni. Pee bi
yiri Galilɛ fiige ki ni, ni Dekapoli fiige ke, ni
Zheruzalem kulo le, ni Zhude fiige ke, ni
Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri.

5

*Kilɛ Kafila yɛrɛ lemu l'a pye faabobɔŋɔ ki
nɔnɔ ni ge*

1 Ayiwa, ba Yesu ya sipyiire ti nɔ wɛ, na
dugi tiin faabobɔŋɔ ki nɔnɔ ni. A wu wo
kalaapiire t'i fulo wu na.

2 A wu nɔ kɔn na pu kalaa na:

Piikɛ p'i nɛ duba nagoo pu wɛ?
(Luka 6:20-23)

3 «Piimu p'a li cɛ na funmɔ fɛɛ pee nɛ
Kilɛ shizhaa na ge,
pee nɛ duba nagoo,
bani pee wuuro ti nɛ
fugba saanra te.

4 Piimu wo zɔlɔɔ p'a mɛhɛɛ suu ge,
pee nɛ duba nagoo.

Bani pee logoo na ba nɔnɛ.

5 Piimu pu nɛ ni lotangaa ni ge,
pee nɛ duba nagoo.

Bani pee na ba nɔnɛ ki ta na pye cɛn.

6 Piimu p'a tiimɛ la pyi
ba yalige ni logbaga nɛ-ɛ ge,
pee nɛ duba nagoo.

Bani pee funyɔ na ba nɔnɛ.

7 Piimu p'a nɔnɔ nɔari pusamaa na ge,
pee nɛ duba nagoo.

Bani Kile na ba nɔnɔ nɔari pee na.

8 Piimu wo zɔlɔɔ pu nɛ fɛɛfɛɛ ge,
pee nɛ duba nagoo.

Bani pee na ba Kilɛ nɔ.

9 Piimu p'a nɔnɔnɛ shaa k'i bye pu ni
pu sipyiŋɛ tɛ ni ge,
pee nɛ duba nagoo.

Bani pee na ba yiri Kilɛ nagoo.

* 4:7 Duterɛnɔmɛ 6:16

* 4:10 Duterɛnɔmɛ 6:13

* 4:16 Ezayi 8:23; 9:1-2

10 Kanhama ya nɔni
piimu na Kile wo jidaan bye funɔɔ ni
ge,
pee jɛ duba nagoo.

Bani pee wuuro ti jɛ fugba saanra te.

11 «Sipyii ba yi shehele, na yi kana, na kakuunɔɔ tuuyo beeri wo kafineye teri yi na ne mege wuu na, wee tuun wu ni yi jɛ duba nagoo.

12 Yi funyɔ yi taan fo xuuni, bani yi saraa w'a pele fugba wu ni. Kile tudunmɔɔ piimu p'a toro yee naha na ge, mu p'a pee be kanha lee kanhagana li na.

*Ke koɔɔ ke wo suumɔ ni ki kpeenge
(Marika 9:50; Luka 14:34-35)*

13 «Yee pu jɛ ke koɔɔ ke wo suumɔ. Ga suumɔ tipoomɔ bu foro pu ni, naha na pu taan sanha we? Pee suumɔ pe da ja yaaga be jɔ nige we, fo na pu wa kpeenge na sipyii tɔɔɔ ni p'a danhana.

14 Yee pu jɛ ke koɔɔ ke wo kpeenge. Kulo lemu l'a tenje faabobonɔ jɔɔɔ ni ge, lee ya ja njɔɔ we.

15 Wa shishiin ya sokinna leni m'a yaaga shigile wu jɔɔɔ ni we. Ga yaaga ka jɔɔɔ ni ma ma wu taha, kɔnhɔ wu da kpeenge yeege puga ki jeeve pu beeri pu.

16 Mu yee be wo kpeenge k'a yaa na fɔro lee forogana li na sipyii pu mu, kɔnhɔ pu da yi wo kapyege nizaanaa ki naa, pu da baraga teri yi fugba To Kile wu na.

Yesu ya pa saliya wu jɔ fa

17 «Yi ganha ba giin na ne pa di ba saliya we, kelee Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu gbo we. Ne ta pa di ba yee gbo we, ga ne pa di ba yi jɔ fa.

18 Can na n'a da yi jo yi mu, na fugba we ni jinje ke yaha, Kile wo saliya wu kamapile nifenhafenhene be, kelee wu kamapile fuduunɔ nigin be wa da zhɔ do we, fo na she keree ki beeri nɔ ki tehene na.

19 Lee wuu na sipya sipya w'a saliya wu jomɔe nifenhafenhene nigin be kyeege ge, na nugo na sipyii pu kalaa lee ni ge, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhafenhene. Ga sipya wemu ba saliya wu koo jaari, na sipyii pu kalaa lee ni, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyigbɔ wa.

20 N'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya saliya karamogolɔɔ pee, ni Farizheen pu ja tiime ni we, yee da ba je bada fugba saanra ti ni we.

Kile wo loyire li keree

21 «Yee ya yi logo na l'a she we sefelee pu na na: «Ma ganha ga sipya gbo we.»* Sipyaa sipya w'a wu sipyii gbo ge, kiiri wu da gon ma na.

22 Ga ne kundi w'a da yi jo yi mu jo sipya sipya w'a luu yirige wu ceboro taan ge, kiiri ya yaa na kon weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na nahanaha wu jɛ wii, kiirikɔɔn kurunɔ k'a yaa na kiiri kon weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na wu sicere fɔɔ, weefɔɔ ya yaa na le Jahaneme wo na ki ni.

23 Lee wuu na, ma bu yiri, na saraga lo, na ma da zhe ki wolo gan Kile mu saraya yi tawologo ki ni. A ma funɔɔ di do li na na kababaana la m'a pye ma ceboro wa na.

24 Ayiwa, m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi tawologo ki ni, m'a guri, m'a fenhene she be ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri pa ma saraga ki wolo ma kan Kile mu.

25 Sipya wa bu jaagi shan ma na kaa la na, na ma yiri kiirikɔɔn pu mu. La le maye ni, m'a be ni wee kiiri kɔɔɔni wu ni na yi yaha koo li na, kɔnhɔ wu ganha bu she ma le kiirikɔɔn pu keje ni, pee di ma kan gedii pu mu pu le kaso ni we.

26 Can na n'a da yi jo ma mu, ma bu je wee kaso wu ni, ma da ga foro wa ni wari pile nigin be foo ni we.

Dɔdɔɔɔ keree

27 «Yee ya yi logo na l'a she na: «Ma ganha ga dɔdɔɔɔ pye we.»*

28 Ga ne kundi w'a da yi jo yi mu jo sipya sipya w'a cee wii, na wu la pye ge, weefɔɔ ya dɔdɔɔɔ pye xɔ ni wee cee wu ni wu zɔ wu na.

29 Ayiwa wee tuun wu ni, ma kanige jii le bu da lee na jɛ kɔɔɔɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wa taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya pɔɔ ma mu ma ceepuuro ti beeri ti je Jahaneme ni.

30 Ma kanige keje ke shiin bi jɛ kɔɔɔɔ di ma le jurumu ni, ki kon wa taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya pɔɔ ma mu ma ceepuuro ti beeri ti je Jahaneme ni.

Gbaɔɔɔɔ keree

(Macao 19:9; Marika 10:11-12; Luka 16:18)

31 «Y'a jo be sanha na: «Na wemu ba da wu shɔ gbaga xɔ, wufɔɔ wu gbaɔɔɔɔ sɛme yaa kan wu mu.»*

32 Ga ne kundi w'a da yi jo yi mu jo sipya sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, dɔdɔɔɔ di ya ta pye kee gbaga ke wo kaxɔɔ jɔɔɔ-e ge, dɔdɔɔɔ ni weefɔɔ ya cee wu le. Na wemu be w'a ceforogo ka lenje ge, dɔdɔɔɔ wee be ya pye.

Yi ganha ba gari we

33 «Yee ya yi logo sanha na l'a she we sefelee pu na na: «Ma ganha ga kaaga ka, m'a guri m'a kee kyeege we. Ga kaaga beeri

* 5:21 Ekizode 20:13; Duterenoɔe 5:17 * 5:27 Ekizode 20:14; Duterenoɔe 5:18 * 5:31 Duterenoɔe 24:1 * 5:33 Levitike 19:12; Duterenoɔe 23:21-23

m'a kàa Kafɔɔ ɲaha tãan ge, kee beeri ɲɔ fa fo ki tɛhɛnɛ.*

³⁴ Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo yi ganha ba gari bada wɛ. Yi ganha ba gari fugba we na wɛ, bani wee ɲɛ Kile wo saanra koro le.

³⁵ Yi ganha ba gari ɲiɲɛ ke na wɛ, bani kee ɲɛ Kile wo tɔɔyɔ tatahanɔ. Yi ganha ba gari Zheruzalɛmu kulo li na wɛ, bani lee ɲɛ Saangbɔ wu wo kulo le.

³⁶ Ma ganha ba gari mayɛ pyaa wo ɲuɲɔ ke bɛ na wɛ, bani ma da jã ma ɲuzhige nigin we wa bɛ fiɲɲɛ kelee di ki wɔ wɛ.

³⁷ Yi sii jo yɛ «Uun» kelee «Ahayi». Ya bu fara yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

Na kaa tɛgɛ pye ma sipyɲii na, lee ya yaa wɛ

(Luka 6:28-30)

³⁸ «Yee ya yi logo na l'a shɛ na: «Nii li ɲɛ nii wo tɛgɛ, gaan di ɲɛ gaan wo tɛgɛ.»*

³⁹ Ga nɛ kunni wa da yi jo yi mu jo wa shishiin ganha ga kakuunɔ taga kakuunɔ la foo tɔ wɛ. Sipya wa bu kadaa ja ma kanige ɲibɛgɛ ni, ke ki bɛ tagi wu mu.

⁴⁰ Sipya wa ba giin wu ma yiri fanha mu, wu ma fadebire shɔ ma na, fadegbɔhɔ kiyɛ pyaa bɛ kan wu mu.

⁴¹ Fanhafɔɔ wa bu ma karamu na fo ma wu wo tuguro lɔ, m'a kilo nigin ɲaari ni ti ni, ti lɔ wu mu, m'a kiloo shuun ɲaari ni ti ni.

⁴² Wa bu yaaga ka ɲɛeri ma mu, wu kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma ganha bu zhe lee ni wɛ.

Yi pɛɛn pu taan yi mu

(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Yee ya tee yi logo na l'a shɛ na: «Ma nii wu taan ma mu,* m'a ma pɛn kɔ.

⁴⁴ Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu, yi pɛɛn pu taan yi mu! Piimu p'a taha yaha yi na na gana ge, y'a Kile ɲɛeri pee mu.

⁴⁵ Yi To Kile we wu wa fugba we ni ge, kɔnhɔ yi ba bye wee wo nagoo. Bani wee ya wu wo canɔ ki yeege sipyikuunɔ ni sipyisaama beeri mu. W'a zanha shaan sipyi-tiime ni sipyitiibaaga beeri mu.

⁴⁶ Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee yɛ ni, kuduun weke y'i da da lee ni wɛ? Ali ta lee ninunɔ bɛ fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu bɛ wa byi wɛ?

⁴⁷ Yee ba yi cebooloo pu yɛ nigin shaari, kagbɔɔ li wa lere ya? Ta lee ninunɔ bɛ Kile cebaalaa pu bɛ wa byi wɛ?

⁴⁸ Yee kunni pu pye sipyii piimu ɲɔ ya fa ge, ma na jo ba yi fugba To Kile wu ɲɔ ya fa fagana lemu na wɛ.

6

Yaaga kangana sipya mu

* 5:38 Ekizode 21:24

* 5:43 Levitike 19:18

¹ «Yi kasɛɛgɛ yaha yiye na, yi wo Kile koo ɲara li ganha bu da bye na yiye shɛɛ yɛ sipyii na wɛ. Yi ba lee pyi, yi da ba kuduun ta yi fugba To Kile wu mu wɛ.

² Ma ba da yaaga ka kan funmɔ fɛɛ mu, ma ganha ba maga wi mayɛ ɲahagbaa na wɛ. Lee shuun shuun joveɛ pu wa byi Kile-pɛɛɲɛ piyeyɛ yɛ, ni kakuutoroyɔ yi ni, kɔnhɔ p'i da masɔɲɔ taa na yiri sipyii yiri. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ.

³ Ga ma ba da yaaga kan funmɔ fɛɛ mu, ma kanige keɲɛ ba kemu kaan, kamɛnɛ wogo ki ya yaa na kee cɛ wɛ,

⁴ kɔnhɔ kee yakanga ke di bye ɲmɔhɔɔ wogo. Lee bu bye mu, ma To wu w'a kanɲmɔhɔɔɲɔɔ ɲaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Nɛrɛgɛ pyegana

(Luka 11:2-4)

⁵ «Yi ba Kile ɲɛeri, yi ganha bu da bye shuun shuun joveɛ pii shi wɛ. Pee wo ɲidaan wu ɲɛ mɛ na yereɛ na Kile ɲɛeri Kile-pɛɛɲɛ piyeyɛ yi ni, ni kakuutoroyɔ yi ni, kɔnhɔ sipyii pu beeri di da pu ɲaa. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ.

⁶ Ga ma ba da ɲɛrɛgɛ pye, jɛ ma puga, m'a gbura ki tɔ wá mayɛ na, m'a Kile ɲɛeri. Ma To we w'a kereɛ beeri ɲaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

⁷ Yi ba da Kile ɲɛeri, yi ganha ba ɲuɲɔ baa jomɔ yu, yi da guroo pee ninunɔ na y'a yu tɔɔɲii ni ɲɛhɛɲɛ ni, ba Kile cebaalaa pii ya li pyi wɛ. Pee wa ma giin na pee bu jomɔ pe ɲɛhɛ, na pee jomɔ pe ɲɛhɛ funɲɔ ni Kile w'a da pee wo ɲɛrɛgɛ ki shɔ.

⁸ Yi ganha bu da yiye yaha pee shi wɛ! Bani yee mago wa ɲaɲmuyɔ yemu na ge, yee To w'a yee cɛ na ta yee sanha yi ɲɛeri wu mu wɛ.

⁹ Y'a Kile ɲɛeri mume:

«Wɛɛ To Kile, mu wemu wu wa fugba we ni ge,

Mu mɛgɛ ki pye fɛɛfɛɛ.

¹⁰ Ma saanra ti pa.

Ma ɲidaan w'a byi ɲiɲɛ ke na,
Ma na jo ba w'a byi pyegana lemu na
fugba we ni wɛ.

¹¹ Wù ɲiɲaa ɲɔlige kan wù mu.

¹² M'a wù kakuuyo yi yafa wù mu,

ba wɛɛ bɛ ya wù sipyɲii wo

kakuuyo yi yafani pu mu wɛ;

p'a yemu pyi wù na ge.

¹³ Ma ganha bu wù yaha wù jɛ nɔwuuro ni wɛ,

ga m'a wù tanha Shitaanni na.

[Bani saanra te, ni sefɛɛɛ te,

ni nɔɔɔ we, yee beeri ɲɛ Mu woyɔ tɛhɛnɛ
baa.

Amiina.}]

¹⁴ «Yi ba sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu, yi fugba To wu na ba yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu.

¹⁵ Ga yi bu bye yi ya sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu we, yi To Kile wu da ba yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu we.

Suun legana

¹⁶ «Yi ba da suun le tuun wemu ni, yi ganha bu yi nahaya tanha, ba shuun shuun jovee pii ya li pyi pyegana lemu na we. Pee wa ma pu wo nahaya yi tanha, konho wa beeri bu pu na, wufoo di li ce na suun p'a le. Can na n'a da yi jo yi mu, pee ya pu wo kuduun wu ta na xo.

¹⁷ Ga ma ba da suun le, ma naha ki je, m'a lasikoli fara ma nujo ki na,

¹⁸ konho sipyii ganha bu li ce na suun m'a le we, fo ma To Kile wu ye, wee wemu w'a ma funjo ce ge. Ma To Kile wu w'a karjmhohoo ki jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Naafuu tayaŋa nijenŋe

(Luka 12:33-34)

¹⁹ «Yi ganha ba naafuu faari da yeri naha yiye mu ke konjo ke na we. Fyenne ni taton ya wu kyeege, nagaalaa be di gburaya kyeege ni jin, na yuli.

²⁰ Ga y'a naafuu faari y'a yeri yiye mu fugba wu ni. Fyenne ni taton wa da di wu kyeege we, nagaa be di wa wa wu gbura kyeege je, wu wu yu we.

²¹ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wa ma zo wu be funzhaga wa.

Ceepuuro kpeenge

(Luka 11:34-36)

²² «Sipya jii ki je wu ceepuuro sokinna. Ma jii ki bu jo, ma ceepuuro ti beeri na ba bye kpeenge ni.

²³ Ga ma jii ki bu bye ki ya jo we, ma ceepuuro ti beeri t'a da bye nibiige ni. Ayiwa, kpeenge ke ki je mu ni ge, piige bu je kee ni, kee na jeri nibicogono de!

Kile keree ni naafuu keree

(Luka 16:13)

²⁴ «Sipya wa shishiin da ja da kapyenne pyi nujofee shuun mu we. Bani wa na ben wu mu na, wa na daan wu mu, kelee wu nozo wa na, wu laraga kon we wu na. Yee da ja da kapyenne pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu be mu we.

Yi Kile pye yi tadanŋa

(Luka 12:22-31)

²⁵ «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyo shaa ni yi nozhaga ni na naha y'a da li, kelee naha y'a da gbuu we. Yi ganha ba yi funyo shaa ni yi cere faya ni, na naha y'a da leni we. Ta munaa ya ye yalige na, ceepuuro be d'a ye cere faya na we?

²⁶ Yi shazheere te wii fugba we ni. Ti wa yeme nuri we, t'i wa shinma kon we, t'i wa

shinma kemee na yeri kpongoo ni we. Ga yee fugba To wu ti jo shaa. Ta yee ya ye shazheere na na kanha we?

²⁷ Jojo wu wa yee ni, wemu na ja ali jeeere be fara wuyee pyaa shi wu na ni funzhaga ni we?

²⁸ Naha na y'i yi funyo shaa ni yi cere faleye kaa ni we? Yi sige yaweye yi fyengana li wii, y'a fyenne nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyenne pyi we, y'i wa faya shin we!

²⁹ Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomon ni wu naafuu wu beeri ni, wu faja ka ya ke yawege ke ka fyenne nigin be xo saana ni we.

³⁰ Na ke ki wa sige ki ni njaa, na ta na di da ba kee sologo jiga na ge. Ni Kile ya kee noho toni lee togana li na, ta wu da ba yee noho to xuuni na ye kee na we? Yee n'a daa w'a cere de!

³¹ Lee wuu na yi ganha ba yi funyo shaa na: «Naha we da da li we?» kelee «Naha we da da gbuu we?» kelee «Naha we di da da leni wu faya we?»

³² Kile cebaalaa p'a ye yanmuyo ye beeri shaa. Yee fugba To wu kunni ya li ce na yee mago wa ye yanmuyo ye na.

³³ Yi fenne ya Kile wo saanra te ni wu wo tiime pe shaa. Lee kadugo na Kile na ye yanmuyo ye beeri kan yi mu, na la taha yi na.

³⁴ Yi ganha ba yi funyo shaa ni jiga kaa ni we! Yi jiga keree yaha jiga kenje ni! Cana beeri ki je ni ki nujo conramo ni.

7

Yi ganha ba yiye jaagi we!

(Luka 6:37-38, 41-42)

¹ «Yi ganha ba pusamaa jaagi we! Konho yi be ganha bu ba jaagi we.

² Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee be wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuŋo ni yeeye pyaa be wo daanna wa da ba bye.

³ Kagaanra le li wa mu ceboro wu jii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di je muye pyaa jii ni, mu di ya lee jaa-i we?

⁴ Kelee dii mu di da ja ma ceboro pye: «Yere di kagaanra le wolo ma jii li ni!» na ta puga tinbara di je mu wuu li ni we?

⁵ Shuun shuun jovo de, fenne puga tinbara le wolo maye pyaa jii le ni. Lee bu bye ma na ja na xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu jii li ni.

⁶ «Yi ganha ba fefere yanmuyo waa punn mu we! Konho pu ganha bu da nmahana jeri yi feni p'i yi sheengi sheengi we. Yi ganha ba yi pewa kuun waa shaalaa mu we! Konho pu ganha bu da wu tanhana tanhana we.

Y'a Kile jeeeri

(Luka 11:9-13)

7 «Y'a jɛɛri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu.

8 Bani sipyaa sipya w'a jɛɛɛge pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu.

9 Yee wa beeri ja w'a buuri jɛɛri wu mu ge, jɔgɔ wu wa yee ni wemu na kagerenje kan wu ja wu mu buuri wu wege ni we?

10 Kelee ja wu bu fya jɛɛri wu mu, w'i wo kan wu mu fya wu wege ni we?

11 Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana ce mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi jɛɛriwe pu mu we?

12 Yi funɔɔ wa sipyii p'a keree kiimu beeri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu, bani wee wu jɛ Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ pii wo kalaa we.

Kujɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛɛ li wo keree (Luka 13:24)

13 «Y'a jin kujɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛɛ li ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo xuu wu ni ge, lee ya peɛ, li tajege ki be d'a peɛ. Sipyiiɛhɛmɛɛ p'a se lee koo le ni.

14 Ga koo lemu l'a kari jii sicuumɔɔ pu ni ge, lee koo l'a cɛɛɛ, li tajege ki be d'a cɛɛɛ. Sipyii piimu p'a jin lee ni ge, pee ya jɛhe we.

Ki yaseye feni p'a tige ceni (Luka 6:43-44)

15 «Piimu p'a puyɛ faanna na Kile tudunmɔɔ pee jɛ ge, y'a yiyɛ kasɛri pee na! Pu ma na yee mu ba dubyaa jɛ we, ga p'i jɛ yacoyo.

16 Pu kapyeege ki na y'a da ba pu ce. Ta ɛɛɛɛɛɛ nile ya daa mɛ xhuyɔ tige na? Kelee ta nitorɔɔ na da xhutɔɔɔɔ tige na?

17 Tige kemu ya jɔ ge, yaseye nizaaya k'a byi; tikuunɔ be di yaseye niguuyo pyi.

18 Tisaana da ga ja yaseye niguuyo pye we; tikuunɔ be di wa da ga ja yaseye nizaaya pye we.

19 Tige beeri ki jɛ ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki w'a na ni.

20 Lee cɛgana li na yee da ba tudunmɔɔ kafinejuu pu ce pu kapyeege ki na.

Piimu pu da ba je Kile wo saanra ti ni ge (Luka 13:25-27)

21 «Sipyii piimu beeri p'a ne pyi: «Kafɔɔ, Kafɔɔ ge, pee beeri wa da ba je fugba saanra ti ni-i de, fo piimu ye p'a ne fugba To wu wo jidaan wu pyi ge.

22 Kiiri wu cagɔngɔ sipyiiɛhɛmɛɛɛ na ba yu na: «Kafɔɔ, Kafɔɔ, ta weɛ ya keree nibanaja jo mu mege na, na jinaa kori yeege yama fee ni, na kakanhanaja niɛhɛɛɛɛ pye mu mege na we?»

23 Wee tuun wu ni ne ma li she pu na jo: «Ne yee ce bada we. Yee kakuubyii piiri, yi laha na taan de!»

Puga nɔhɔshanma p'a jateni xuuni (Luka 6:47-49)

24 «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a ne jomɔ pu nuri, na pu koo jaari ge, weefɔɔ ya foro na fungɔngɔ baa fɔɔ wa feni, wemu ya wu puga yerenɛ faaya juɔɔ ni ge.

25 A zangbɔhɔ di ba ni kafɛɛgbɔhɔ ni, a gbalaa p'i ji fo na golo wo. Ga lee la shishiin ya ja ke puga ke shan we, bani faaya na ki nɔhɔ ya tenɛ.

26 Ga sipyaa sipya ba ne jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo jaari we, weefɔɔ ya foro fungɔngɔ baa fɔɔ wa feni, wemu ya wu wo puga yerenɛ gbazhenhe juɔɔ ni ge.

27 A zangbɔhɔ di ba ni kafɛɛgbɔhɔ ni. A gbalaa p'i ji fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo. A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

28 Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ we, a wu kalaa wu kangana l'i sipyiire ti jaha wo xuuni,

29 bani wu wo we, ni pu wo saliya karamɔgɔɔɔ pu wo wu bye ninumɔ we. Wu wo kalaa wu bi byi ni seferɛ ni.

8

Yesu ya togo fɔɔ wa cuunɔ (Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)

1 Ayiwa, ba Yesu ya tigi faabobonɔ ki na we, a sipyiire niɛhɛɛɛɛ di daha wu feni.

2 Wee tuun wu ni a togo fɔɔ wa di fulo wu na, na nuguro sin wu fee ni, na wu pye: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na ja ne cuunɔ.»

3 A Yesu di wu kenɛ yeege, na gbon wu na, na jo: «Ne sɔɔ mu wu cuunɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ, a wu bye feeɛɛ.

4 Lee kadugo na a Yesu di wu pye: «Kaseɛge yaha mayɛ na, ma ganha bu ye jaha jo wa shishiin be mu we. Ga she mayɛ she saraya jaha shɔɔnriwɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo. Kee na ba li she na m'a cuunɔ.»

Sɔɔsɔsii juɔɔfɔɔ wa wo kapyebye ya cuunɔ (Luka 7:1-10)

5 Ayiwa, ba Yesu ya je Kapɛrinɔmɔ kulo li ni we, a sɔɔsɔsii juɔɔfɔɔ wa di fulo wu na, na wu jɛri na:

6 «Kafɔɔ, ne kapyebye wu nizinnege ki jɛ puga. Wu kabanuyo shuun wu beeri w'a xu. Kanhama pu jɛ wu juɔɔ ni fo pu nigbɔ.»

7 A Yesu di wu pye: «N'a da zhe wu cuunɔ.»

8 Ga, a wee sɔɔsɔsii juɔɔfɔɔ wu jo: «Kafɔɔ, ne yaa mu wu je ne puga we. Ga jomɛɛ nigin ye jo, lee na ne wo kapyebye wu cuunɔ.

9 Bani juɔɔfɛɛ pii wo fanha nɔhɔ ni ne jɛ, sɔɔsɔsii pii di jɛ ne be mu. Ne bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Ne bu wa be pye: «Pa!» Wee

be na ba. Ne bu na kapyeybe wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

¹⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu logo we, a lee di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu feni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, ne sanha we wo n'a daa wu tuugo na sipya wa shishiin mu Izirayeli fiige ki ni we.»

¹¹ N'a da yi jo yi mu sanha jo sipyii nehemee na ba ba na yiri Kile-nɔho ni camutomɔ ni. Pee ni Ibrayima ni Ishaaga ni Yakuba ye na ba binne diin, na li fugba saanra ti ni.

¹² Ga fugba saanra ti mege ya taha piimu na ge, pee na ba w'a kpeenge na nibiige ki ni. Pee na ba mehe suu wa, na ganhaa kuri.»

¹³ Lee kadugo na a Yesu di sorɔsii juɔfoɔ wu pye: «Ta se puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A wu kapyeybe wu juuɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fee nijehemee cuuɔ
(Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴ A Yesu di gari Pyeeri kaban, na she Pyeeri yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro kenje ni.

¹⁵ A Yesu di gbɔn wu kenje na, a ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na wu keree ya.

¹⁶ Ba yakonɔ k'a pa nɔ we, a sipyii p'i ganha na ma Yesu mu ni sipyii nijehemee ni, jinaa ne piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kari yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na yama fee pu beeri cuuɔ.

¹⁷ Lee funɔ ni Kile tudunmɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, a pee jo di fa na: «W'a juuɔ le wɛe wo fanhaxhoɔ ti taan, ni wɛe wu yama pu ni.»*

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge
(Luka 9:57-62)

¹⁸ Ba Yesu ya sipyiiire ti ja t'a pa wu kuuri we, a wu wu kalaapiire ti pye: «Wu she gba wu kadugo.»

¹⁹ A saliya karamɔɔ wa di fulo Yesu na, na wu pye: «Wu karamɔɔ, xuu beeri ni m'a se ge, ne na daha ma feni.»

²⁰ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazheere di ne ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya Ja wu mu kemu ne wuye pyaa wogo we.»

²¹ A wu kalaapiire la be di wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fenhe na to wu le.»

²² A Yesu di wee pye: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, m'a daha na feni!»

Yesu ya kafegbɔho ka yereɛ
(Marika 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i je kari korɔɔ ka ni.

²⁴ Taapile ni a kafegbɔho ka di yiri lho ki juuɔ ni fo na lokuruyo pye yi na zhaa di korɔɔ ki to. Lee bi Yesu ta wu na njumɔɔ.

²⁵ A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu ne, na wu pye: «Kafɔɔ, wu na da gori lho ni, yiri m'a wu juuɔ wolo!»

²⁶ A Yesu di pu pye: «Naha na yee di fyagi me we? Yee n'a daa w'a cɛre de!» Wee tuun wu ni a wu yiri, na sele kafegge ke ni lokuruyo yi na, a tunmɔ pu beeri di yere.

²⁷ A lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana, a p'i jo: «We na we di ne sipya weke tuugo, fo kafegge ni lho be na wu jomee coni we?»

Yesu ya jinaa kari yeege namaa shuun wa ni

(Marika 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya nɔ gba wu kadugo yiri, Gadara fiige ki ni we, a namaa shuun wa di foro faya yi ni, na ba wu juuɔ ciri. Jinaa pu bye pee ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye sipya be ya gbara w'a doroo li ni nige we.

²⁹ A p'i jo kon na xhuulo, na yu: «Naha mu di zhaa wɛe feni we, Kile Ja we? Kanhama m'a pa di ba zhan wu juuɔ ni, na ta pu tuun di sanha nɔ-ε ya?»

³⁰ Lee bi shaagbaga nijenje ka ta ki na naha w'a taliige ni.

³¹ A jinaa p'i Yesu beeri na: «Ma bu wu kari, ma di wu yaha wu she je pii shaalaa pii ni.»

³² A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro namaa shuun wu ni, na she je shaalaa pu ni. A kee shaagbaga ki beeri di gburogi, na digi yana gologoloyo yi ni, na she je gba lho ki ni, na xhu wa.

³³ A pee shaanahamaa p'i baa kari kanha ki ni, na she yi beeri paari. Lemu l'a bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge, a p'i yee be jaha jo.

³⁴ Wee tuun wu ni, a kulo li sheen pu beeri di foro, na she Yesu juuɔ ciri. Ba p'a wu ja we, na wu keme beeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

9

Yesu ya na kabanuxuyo shuun fo wa cuuɔ

(Marika 2:1-12; Luka 5:17-26)

¹ Wee tuun wu ni a Yesu di korɔɔ ka lo, na guri gba wu kon sanha, na ba wuye pyaa wo kulo li ni.

² A sipyii pii di ba wu mu ni na kabanuxuyo shuun fo wa ni yasinnege ka na. Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja we, na na kabanuxuyo shuun fo wu pye: «Na ja, lowaa le maye ni, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

³ Wee tuun wu ni a saliya karamɔɔ pii di ganha na yu puye funyo ni na: «Kile mege we ya gyege me.»

⁴ Yemu p'a bi yu puye funyo ni ge, a Yesu di yee ce, na pu pye: «Naha na ke fungonkuuɔ ke d'a tigi yee funyo ni we?»

* 8:17 Ezayi 53:4

⁵ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri, ma da jaari!» Leki l'a faha we?

⁶ Ga kɔnhɔ y'i li cɛ na se wa Sipya Ja wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu niŋe ki na.» A wu kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Yiri, m'a ma yasinnege ki lo, ma da se puga!»

⁷ A wu yiri, na gari puga.

⁸ Ba sipyii t'a lee ja we, na fya. A p'i baraga taha Kile na tee sefeere ti tuugo gan wuu na sipyii mu.

Yesu ya Macoo yiri

(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ A Yesu di laha wee xuu wu ni, na gari. Wu nigariwo, a wu na wa nideenge ja fanhafee pu wari wu tashɔgo ki ni, wu mege di ne na Macoo. A wu wee pye: «Taha na feni.» A Macoo di yiri, na daha wu feni.

¹⁰ Canja ka a Yesu di ba gari Macoo kaban. Na wu yaha wu na li. A fanhafee wari shɔvee ni jurumupyii niŋehemee piitilee be di she binne na li ni wu ni, na fara wu kalaapiire ti be na.

¹¹ Ba Farizheen p'a lee ja we, na ganha na Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Naha na yee wo karamɔgo w'i li ni fanhafee wari shɔvee, ni jurumupyii piitilee be ni we?»

¹² Ba Yesu ya yee logo we, na jo: «Sicuumɔ fee mago ne were fɔɔ na we, fo yama fee.

¹³ Yi she yi funyɔ sha ni pe jomɔ pe kori ni na: «Y'a juɔgo jaari yiye na, ne Kile wa lee feni na toro saraya taan.» Bani sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nile keree

(Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Lee kadugo na a Yohana Batzeliipyee wo kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Naha na wee ni Farizheen di suun leni, na ta mu wo kalaapiire t'i ya leni-i we?»

¹⁵ A Yesu di pu jo shɔ na: «Cenabun poo * kaafɛ na ja pahaya tanha na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga canja ka wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na, p'a ganha na suun leni wee tuun wu ni.

¹⁶ «Sipya wa shishiin da ga favonɔ tara falege na we. Lee bu bye, favonɔ li na falege ki kile zheengi, kee tashengeje ki na bele.

¹⁷ Duvɛn nivomɔ be di ya leni foroyo nileye ni we. Lee bu bye be, foroyo yi na zheengi, duvɛn wu na wo, foroyo yi be na gyeegi. Ga foroyo nivoyo ni duvɛn nivomɔ ya leni. Lee bu bye, ma da buun ka shishiin ni we.»

Yesu ya cee wa cuɔɔ, na jahagbaafɔɔ wa wo poro nixhugo ne

(Marika 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Yawutuu wo jahagbaa fɔɔ wa di ba nuguro sin wu fee ni, na wu pye: «Ne poro fuceere l'a xu

nime nime. Ga pa ma keje taha wu na, wu na ne.»

¹⁹ A Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri, na binne kari ni wu ni.

²⁰ Lee bi cee wa be ta w'a yee ke ni shuun ta shishan na woni wu feni. A wee cee w'i ba Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegenje na.

²¹ Wee cee wu bi yi yu wuyɛ funyɔ ni na: «Ne bu sii ja ta kpɔn ye wu fadenje ke na, ne na juuɔ.»

²² A Yesu di njmahana jɛri, na wee cee wu ja, na wu pye: «Na poro, lowaa le mayɛ ni, ma n'a daa w'a ma cuuɔ.» Taapile ni a cee wu juuɔ.

²³ Ba Yesu ya nɔ wee jahagbaa fɔɔ wu kaban na faanwii pu ja, na sipyii ti be ta tunmɔ pu na we,

²⁴ a w'i jo: «Yi yiri foro, bani pya wu ya ta xu we, ga w'a njmunɔ.» A p'i ganha na wu la wo.

²⁵ Ba sipyii t'a foro we, a Yesu di je puga ki ni, na pya wu co wu keje ke na, a pya w'i yiri.

²⁶ A lee kaa l'i jaaga na kee fiige ki beeri ciri.

Yesu ya fyenmee shuun wa jii mugi

²⁷ A Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari. A fyenmee shuun wa di daha wu na, na sele, na yu: «Dawuda Ja, juuɔ jaari wu na.»

²⁸ Ba w'a nɔ puga we, a fyenmee p'i fulo wu na. A wu pu yege na: «Yee ya da li na na ne na ja yee jii ki mugi ya?» A p'i jo: «Uun, Kafɔ.»

²⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di gbɔn pu jii ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge, li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa wu ni.»

³⁰ A pu jii k'i mugi. A Yesu di yi jo waha pu mu na: «Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu le ce we!»

³¹ Ga, a p'i gari, na she ganha na Yesu kaa yu kee fiige ki beeri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri

we

³² Ba Yesu ya pa foro wa na ganji we, a sipyii pii di ba wu mu ni na wa ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye bobo.

³³ A Yesu di wee jina wu kori, a na wu ja na yu. A l'i bye kakanhana sipyii ti beeri mu. A p'i ganha na yu na: «Le kaa le la tuugo sanha bye ja Izirayeli fiige ki ni bada we!»

³⁴ Ga, a Farizheen pu kunni di ganha na yu na: «Jinaa juuɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kori.»

Sipyii ti niŋaara ya je Yesu ni

³⁵ Yesu bi jaari kulogoo ki beeri ni: kugbɔhɔɔ fara kupiire na, na sipyii ti kalaa pu Kile-peenje piyeye yi ni. Wu bi fugba saanra ti Jozaama pu yere li pyi, na

sipyii pu wo yama tuuyo yi beeri xuu, ni pu fanhaxhooɔ ti beeri.

³⁶ Ba w'a sipyiire ti ja we, a pu njjaara di je wu ni. Bani sipyiire ti bi sii kanha, samohooɔ be di je pu ni we, ba nahavoo baa dubyaa je we.

³⁷ Ayiwa, a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma nigonbaama w'a jehe, ga kapyebyii pu d'a cere.

³⁸ Lee wuu na, yi shinma wu kafoo wu jeeri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kon.»

10

Yesu kalaapiire ke ni shuun we (Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na fanha kan pu mu p'a jinaa kori p'a yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo beeri xuu, ni fanhaxhooɔ ti beeri.

² Pee Tudunmoo ke ni shuun wu meye yi wa ye: Nizhiime wu je Simo p'i wu pyi na Pyeeri, ni wu ceborona Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana.

³ Filipe ni Batelemi; Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi fenhe pye fanhafee wari shovoo ge; Alife ja Yakuba ni Tade;

⁴ Simo wemu wu bi bye Zelotilee kurunjo ki ni ge, ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a pa Yesu le keje ni.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun (Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵ A Yesu di kalaapiire ke ni shuun wu tun, na pu pye: «Shi wemu je Yawutuu we, yi ganha bu she wee yiri we! Yi ganha bu da je Samari sheen wo kulo la shishiin be ni we!

⁶ Izirayeli fiige ki sipyii piimu p'a piin ba dubyaa je-ge ge, yi she pee yiri.

⁷ Yi nigariwuu, y'a sipyii pu yeri, yi da yi pu pu mu na fugba saana t'a teenje!

⁸ Y'a yama fee pu cuunjo! Yi da xuu pu jeni! Y'a togo fee pu cuunjo, yi da pu pyi fee fee! Yi da jinaa pu kori y'a yeege sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi be p'a li kaan ma fuu na.

⁹ Yi ba gaani, yi ganha bu sanni kelee warifyen lo we! Yi ganha bu waripyaa be lo le yiyee feni we!

¹⁰ Yi ganha bu kusheyerere, kelee fadeye shuun, kelee tanhaya, kelee publiin lo we! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu nolige ni.

¹¹ Yi bu je kulo beeri ni, kugboo la, kupire la, yi see sippa sha wemu na zoo wu yi tirige ge. Yi diin weefoo mu fo yi kariduun ba she no.

¹² Yi ba da je puga beeri ni y'i fenhe fo pye na: «Kile wu najinje kan yi mu!»

¹³ Kee puga ki bu da k'a yaa ni yi wo najinje ki ni, kee na digi pu na. Ga kee puga ki ba

da ki ya yaa ni yi wo najinje ki ni we, yi wo najinje ki na guri na pa yi mu.

¹⁴ Puga beeri kelee kulo beeri l'a she li da yi tirige we, kelee pu ya yi jomoo logo we, yi ba foro wee xuu wa ni, y'i yi tooyo gbazhenhe jahara wo wa.

¹⁵ Can na n'a da yi jo yi mu jo Sodamu* ni Gamoori sheen wo kanhama keree na ba booo lee kulo li wogoo na kiiri wu cagongo.»

Kanhama pemu p'a ma ge (Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)

¹⁶ «Li wii, n'a yi tun na kari ba dubyaa je me yacoyo ninje ni we. Wee tuun wu ni, yi kaseege yaha yiyee na ba wolo je we! Y'i bye sipyii piimu ya la yu ni wa ni we, ba gbege shazheere je we!

¹⁷ Y'a yiye kaseeri sipyii pii na de, bani pu na ba yi leni kiirikoon kuruyo yi keje ni, na yi kroon ni kashengee ni pu wo Kile-peenje piyee yi ni.

¹⁸ Pu na ba se ni yi ni gbafeneere ni saanaa mu ne mege wuu na. Lee na ba bye kajuunjo yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu, na pu jo shi wusama be mu.

¹⁹ Pu ba yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ni yi joganjaa ganha bu da bye yi mu funzhaga we. Jomoo pemu y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyo ni wee tuun wuyee pyaa ni.

²⁰ Bani yiyee pyaa wa da ba bye pee jomoo pe jovee we, ga yi To Kile wu wo Munaa li l'a da ba yu yi noyo na.

²¹ «Ceboro na ba wu ceboro le keje ni, konho p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo be na ba yiri pu sefee feni, konho p'i pu gbo.

²² Sipyii beeri na ba yi ko ne mege wuu na, ga wemu bu ja luu mara fo tehene na, weefoo na zho.

²³ Pu ba yi kana kulo la ni, yi ma baa kari latii ni! Ga n'a da yi jo yi mu jo yani yee pu Izirayeli kulogoo ki beeri naari ge, Sippa Ja wu na guri ba.

²⁴ «Kalaapire ya pele li kalaato na we; kapyebye ya pele wu nunjofoo na we.

²⁵ Kalaapire tehene li wa na pye ba li kalaato wu je we. Kapyebye be tehene li je na pye ba wu nunjofoo je we. Ni p'i wa kroon foo wu mege yiri na Belizebuli,* mege kemu na ba yiri kroon li sipyii pu na ge, ta kee da ba golo Belizebuli na we?

Wemu na p'a yaa na fyagi ge (Luka 12:2-7)

²⁶ «Wee tuun wu ni yi ganha ba fyagi sipyii na we! Bani yaaga ka shishiin nijnmohono wa kemu da ba foro kpeenge na we. Kanmohono la shishiin wa lemu da ba je we.

* **10:15 Sodamu ni Gamoori:** Zhenezi 19:1-21; 18:20 * **10:25 Belizebuli:** Wee je jinaa wo nunjofoo we, wee wemu wu je Shitaanni ge.

27 N'a yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee yu kpɛngɛ na! Y'a kalɔhɔɔ temu nuri ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga!

28 Piimu na j'a sipya gbo, na ta p'i da j'a yafiin bɛ pye wu munaa na-ɛ ge, yi ganha ba fyagi pee na wɛ! Ga, wemu wu da j'a sipya gbo, na ma munaa bɛ le Jahanɛmɛ ni ge, y'a fyagi wee na!

29 Ta cɔnrilɔɔ shuun bɛ p'a bɛrɛɛ wari pile wɛ? Ga lee bɛ na, ali wee wa nigin bɛ, wu ya dun jɪnɛ na yee To Kile wu ganɔ ni wɛ.

30 Ga yee kunni, Kile ya ali yee jɪzhiire teyɛ pyaa bɛeri jɔ cɛ.

31 Lee wuu na yi ganha ba fyagi wɛ; y'a yee cɔnrilɔɔ nɪnɛhɛmɛɛ na!

*Na sɔɔ Yesu na kelee na she wu ni
(Luka 12:8-9)*

32 «Sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha taaan na nɛ wo wee jɛ ge, nɛ bɛ na ba yere li na na fugba To wu naha taaan, na weefɔɔ jɛ nɛ wo.

33 Ga wemu bu foro nɛ kaa taaan sipyii naha taaan, nɛ bɛ na ba foro weefɔɔ kaa taaan na fugba To wu naha taaan.

*Najɪnɛ bɛ wɛ, ga nɛmɔpara li
(Luka 12:51-53; 14:26-27)*

34 «Yi ganha ba giin na najɪnɛ ni nɛ pa jɪnɛ ke na-ɛ dɛ! Nɛ ta pa ni najɪnɛ ni wɛ, fo nɛmɔpara.

35 Nɛ pa na pa bɛganhara le ja ni wu to tɛ ni, porofɔɔ ni wu nu tɛ ni, ni ja shɔ ni wu yashɔ tɛ ni.

36 Sipyaa puga shɛɛn yɛ pyaa ki da ba bye wu pɛɛn.

37 Sipyaa sipya to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu na toro nɛ taaan ge, weefɔɔ ya yaa ni nɛ ni wɛ. Sipyaa sipya ja kelee wu poro kaa l'a taan wu mu na toro nɛ taaan ge, weefɔɔ ya yaa ni nɛ ni wɛ.

38 Sipyaa wemu ya wu korikoritige lɔ, na dahanɛ nɛ feni wɛ, weefɔɔ ya yaa ni nɛ ni wɛ.

39 Sipyaa wemu w'a giin wu wu munaa mara nijaa ge, wee na ba buun li ni jɪga na. Ga wemu w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee na ba wu munaa jɪnɔ wolo jɪga na.

*Kasaanaa footɔnɔ
(Marika 9:41)*

40 «Sipyaa wemu bu yee co xuuni, nɛ w'a co xuuni. Sipyaa wemu bu nɛ co xuuni, we w'a nɛ tun ge, we w'a co xuuni.

41 Sipyaa wemu bu Kile tudunmɔ wa co xuuni, na bani Kile tudunmɔ wu jɛ wii, kuduun we w'a yaa ni Kile tudunmɔ ni ge, weefɔɔ na wee ta. Sipyaa wemu bu sipyitiimɛ co xuuni, na bani w'a tii, kuduun wemu w'a yaa ni sipyitiimɛ ni ge, wufɔɔ na wee ta.

42 Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a cɛɛgbuu jii lojɪnɛ nidiige yɛ pyaa bɛ kan

we nɔhɔcɛrɛɛ we wa mu, na bani wu jɛ nɛ kalaapiire ge, weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni wɛ.»

11

*Yesu labye w'a li shɛɛ na Shɔvɔɔ wu jɛ wii
(Luka 7:18-35)*

1 Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ wu kalaapiire kɛ ni shuun wu mu wɛ, a w'i yiri wee xuu wu ni, na shɛ ganha na sipyii pu kalaa, na Kile Jozaama pu yɛrɛ li kaan pu mu kabanugo kulogoo ki ni.

2 Lee bi Yohana Batizelipye ta w'a Shɔvɔɔ wu kapyegege ki bɛeri kaa logo na wu yaha kaso wu ni. Wee tuun wu ni a w'i wu kalaapiire ta tun wu mu na pu shɛ wu yege na:

3 «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii naha wii?»

4 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Y'a lemu jaa, na yemu nuri ge, yi shɛ lee paari Yohana mu na:

5 Fyɛnɛmɛ wa jaa, faannaa di jaari, togo fɛɛ di juunɔ, jɪdunnɔɔ di nuri, xuu di jɛni, Kile Jozaama p'i yu la baa fɛɛ mu.

6 Sipyaa wemu jɪnɔ ya kyɛegi nɛ na wɛ, weefɔɔ jɛ duba pya.»

7 Ba Yohana wo kalaapiire t'a kari wɛ, a Yesu di jɔ kɔn na yu ni sipyire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a shɛ wii siwaga ki ni wɛ? Kafɛɛge ya wahagaanra lemu jɛri ge, lere ya?»

8 Wee tuun wu ni yee d'a shɛ naha wii wɛ? Fazaaya fɔɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya daa saannaa piyɛyɛ ni.

9 Yee d'a shɛ naha wii wɛ? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pɛlɛ Kile tudunmɔ na.

10 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na: «Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na

wu ma koo li yaa yaha ma naha na.»*

11 Can na n'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pɛlɛ Yohana Batizelipye na wɛ. Ga lee bɛ na fugba saanra ti wo sipyii pu bɛeri wo nifɛnfɛnhɛnɛ ya pɛlɛ wu na.

12 Na co Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ pu yɛrɛ li na, fo na pa no nime na, yatɛnwaya na fugba saanra t'a daa. Piimu p'a yatɛnyɛ waha ge, pee p'a ti taa.

13 Kile tudunmɔ pu bɛeri, na fara Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu na, pee bɛeri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na pa no Yohana Batizelipye wo tuun wu na.

14 Yi bu da yi na giin di yi naha cɛ, Kile tudunmɔ Eli wemu wo ba kaa l'a fɛnhɛ jo ge, Yohana wu jɛ wee Eli wɛ.

15 Wemu na logo ge, wu logo.

* 11:10 Malaki 3:1

16 «Ne na ja njinaa wo sipyii pii taanna ni jogo ye ni we? Pu ne ba nophiire ta ne we, temu ya tiin pinnerε kpeenge na ge, na pu kaafeε pyi:

17 «Weε ya faangaa wi yee mu, yee di ya ta xonho we. Lee kadugo na a weε di yameheε su yee mu yee di ya ta yiye njinaara yahana yaha we.»

18 Bani Yohana ya pa, wu ya li we, w'i ya gbuu we. A p'i jo na: «Jina wu ne wu ni.»

19 A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a p'i jo na: «Lapehereε foo ni gba foo wu ne we na we. Fanhafεε wari shoveε ni jurumupyii pii be wo najii wu ne wii.» Ga kajii ya kan Kile wo fungongo fεεε ti mu wu kapyegeε ki gbogo ni.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomε pu she ge (Luka 10:13-15)

20 Ayiwa, Yesu ya wu kakanhanjaa nigbobo ki fanha pye kulogoo kiimu ni ge, a wu jo kon na kee kaa yu. Bani kee kulogoo ki sheen ya ta soo na daajenje jo pu wo jurumu wu na we. A w'i jo:

21 «Bongo ki wa yee Korazen sheen wogo! Bongo ki wa yee Betisayida sheen wogo! Bani kakanhanjaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidon kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajenje jo, na pu jurumu wu yaha l'a mo, na borojo le puye na, shonro ni.

22 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Tiiri ni Sidon wo kanhama keree na ba boro yee wogoo ki na kiiri wu cagongo.

23 Mu do Kaperinomo? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahaneme we ni. Bani kakanhanjaa kiimu k'a pye mu ni ge, kee da ba bye Sodamu kulo li ni, nime bi da li ta li na ne sanha.

24 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Sodamu wo kanhama pu na ba boro mu wo pu na kiiri wu cagongo.»

Yesu w'a njomε kaan (Luka 10:21-22)

25 Weε tuun wu ni a Yesu di jo: «Na To Kile, fugba ni njine ki Kafoo, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii njomho fungonyo fεε ni kalaagbo fεε na, na ki she nophiire na.

26 Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu.

27 Ne To w'a keree ki beeri le ne kenε ni. Wa shishiin ya Kile Ja wu ce we, fo To Kile wu ye nigin. Wa shishiin be di ya To Kile ce we, fo wu Ja wu ye nigin, ni wu la ne wu To wu she sipya wemu na ge.

28 Ya ma na mu, yee piimu beeri p'a kanha, tuguro di ne yi njuyo ni ge; ne na njomε kan yi mu.

29 Yi na wo zhu wu taha yi katiye ni, y'i yere ne di da yi kalaa, yi zolo pu na tifa-hama ta. Bani ne njuro k'a penji, ne luu be d'a taan.

30 Ne wo zhu wu ya dugo we, fanha be di ne ne wo tuguro ti ni we.»

12

Yesu ya yemu jo cadeenge ki keree na ge (Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)

1 Canja ka Yesu ni wu kalaapiire t'a pa doroo shinma kereye ya te ni. Kee canja k'i bi bye Yawutuu pu wo cadeenge ka. Lee bi xuugo ta wu kalaapiire ti na, a pee di sanha leε seye ya kon, na ganha na yee wo pya wu wo na guri.

2 Ba Farizheen p'a lee na we, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadeenge ni-ge, go lee mu wo kalaapiire t'a byi me!»

3 A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nohomo pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa-i ge?»

4 W'a je Kile-peenje puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na wee lo. A wu ni wu tahama-nohomo p'i she wee li. Na ta watti bi li wee buuri we ni, ni saraya naha shonrivεε pu ye be we.

5 L'a ka saliya wu ni na saraya naha shonrivεε pu ma kapyenjeε pyi Kile-peenje pugbho ki ni cadeenge ni; lee di ne kakuuno we. Ta yee sanha lee be kalaa we?»

6 Na ta wa di wa naha wemu ya ye Kile-peenje pugbho ki na ge, di yee jo yi mu.

7 «Ya njuro naari yiye na, ne wa lee feni, na toro saraya taan.» * Yee da bi pee jomε pe kori ce de, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii na tawaga ni we.

8 Bani Sipya Ja wu ne cadeenge ki be Kafoo.»

Yesu ya na kewaga fεε wa cuuno cadeenge ka ni

(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)

9 A Yesu di yiri wa, na gari na she je pu Kile-peenje puga ka ni.

10 Lee bi na wa ta wa wu kenε ke na waha. A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya cuuno cadeenge ni, ta lee ya saha?» P'a yee jo bani pu bi giin p'i kajuuno sha p'i wu toogo le.

11 Ga, a Yesu di pu pye: «Dubya nigin pe bu she da wa mu yee ni, a wee dubya w'i do wege ni cadeenge ni, ta wufoo da zhe wu wolo we?»

12 Ta sipya ya ye fo na she ganha dubya na we? Lee wuu na do, na kasaana pye cadeenge ni, lee ya jo.»

13 Weε tuun wu ni a Yesu di na wu pye: «Ma kenε ki sanha!» A wu kenε ki sanha, a k'i juuno ba keki ne we.

14 A Farizheen p'i foro, na she puye na, konho p'i gbogana sha Yesu na.

* 12:7 Oze 6:6

Kilɛ ya kapyebye wemu naha bulo ge, wee jɛ Yesu

15 Ba Yesu ya lee cɛ wɛ, a w'i yiri wee xuu wu ni. A sipiyi nɛ hɛ mɛɛ di daha wu feni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a Yesu di pee bɛɛri cuuŋɔ.

16 Ga, a wu yi jo na waha pu mu na wee jɛ sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ.

17 Lee ya pye mu kɔnhɔ Kilɛ bi yemu jo Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi nɔ na ge, yee nɔ di fa na:

18 «Na kapyebye wu we, nɛ wemu naha bulo ge.

Na jidaan wo we, wu kaa l'a dan na ni fo xuuni.

Nɛ na ba na Munaa li tirige wu na.

Wu na ba shi wusama kalaa tiime keree ni.

19 W'a da ba nakaara pyi wɛ.

W'a da ba nama kɔn wɛ.

Sipya wa shishiin wa da ga wu mujuu logo kakuutoroyo ni wɛ.

20 Wahagaan lemu ya kuri ge, w'a da ga lee sana kɛgi wɛ.

Sokinna wemu kpɛngɛ ya jin wà ge, w'a da ga wee sama fugi wɛ.

Mu w'a da ba bye fo na shɛ tiime pu pye p'a se ta.

21 Shi we bɛɛri na ba wu pye pu tadaŋa.»*

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri wɛ

(Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)

22 Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni ná wa ni, jinaa pu bye wu ni, wee bye fyɛn, na nohɔ pye bobo. A Yesu di wu cuuŋɔ. A wu já na jnaa, na yu bɛ.

23 A lee di bye kakanhana sipyiire ti bɛɛri mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii mɛ saannaa Dawuda Ja wu wɛ?»

24 Ga ba Farizhɛɛn p'a yee logo wɛ, na jo: «Jinaa nɔŋɔɔɔ Belizebuli fanha ni we ná we ya jinaa pu kɔri.»

25 Ga, a Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ na jo: «Saanna bɛɛri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyɛegi. Kulo bɛɛri, kelee puga bɛɛri, ki sipyii bu yiri puyɛ kaa na, kee na gyɛegi.

26 Shitaanni di bu yiri na Shitaanni wa kɔri, li jɛ kanna Shitaanni w'a yiri wuyɛ kaa na. Shitaanni di bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanna ti na bye dii kyɛegi baa wɛ?

27 Ni yee wa yu na jinaa nɔŋɔɔɔ Belizebuli baraga ni nɛ jinaa pu kɔri, wee tuun wu ni yee wo sipyii piimu p'a pu kɔri ge, pee di pu kɔri jɔgɔ baraga ni wɛ? Yee wo sipyii puyɛ pyaa ki da ba kiiri kɔn yee na.

28 Ga nɛ bu da nɛ na jinaa pu kɔri Kilɛ Munaa li baraga ni, lee w'a li shɛɛ na Kilɛ saanna t'a nɔ yee na.

29 «Wa na já pye dii na jé fanhanɛɛɛɛ fɔɔ puga, di wu yanmuyɔ kuu na ta ma ya fɛnhɛ wu pɔ-ɛ wɛ? Ga ma bu fɛnhɛ wu pɔ, ma na já jé puga ki ni na yanmuyɔ yi kuu.

30 «Sipya wemu jɛ nɛ jii wɛ, nɛ pɛn wu jɛ weefɔɔ. Sipya wemu ya nɛ ta ma na sipyii pu pinneɛ wɛ, weefɔɔ ya pu caaga.

31 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu bɛɛri pyi, na fanhara temu bɛɛri pyi Kilɛ na ge, kee bɛɛri na já yafa pu mu. Ga wa bu Fɛfɛɛɛɛ Munaa li fanha, wufɔɔ da lee wo yafa ta bada wɛ.

32 Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fɛfɛɛɛɛ Munaa li mɛge kyɛegi, weefɔɔ da lee wo yafa ta naha ke kɔŋɔ ke na wɛ, w'i da li yafa ta laxhara bɛ ni wɛ.

Ki yaseyɛ feni p'a tige ceni (Luka 6:43-45)

33 «Tige kemu bu nɔ, ki yaseyɛ bɛ na nɔ. Tige kemu bu golo, ki yaseyɛ bɛ na golo, bani ki yaseyɛ feni p'a tige ceni.

34 Yee piimu p'a kolo ba matɛɛɛ jɛ-ɛ ge, dii yee di da já kafila nizaama jo wɛ? Bani lemu l'a sipya zɔ we jɛ ge, lee l'a fɔro wu nɔ ke ni.

35 Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaŋa ni; sipyikuuŋɔ di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahaŋa ni.

36 N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguumɔ pemu bɛɛri yu ge, pu na ba yege yee bɛɛri na kiiri wu cagɔngɔ.

37 Kiiri na ba gɔn ma na, na kapii kan ma mu na saha ni ma nɔjomɔ pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma nɔjomɔ pu ni.»

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye

(Marika 8:11-12; Luka 11:29-32)

38 Ayiwa, a saliya karamɔgolɔɔ pii, ni Farizhɛɛn pii di Yesu pye: «Karamɔgɔ, wɛɛ funŋɔ ki wa m'a naha shɛshɛɛɛ kakanhana la pye ma shɛ wu na.»

39 A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Nijnaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye nɔmɛɛ baa fɛɛ ge, pee p'a naha shɛshɛɛɛ kakanhana shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na wɛ, fo Kilɛ tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.

40 Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piie taanri fya nagaŋa ki funŋɔ ni wɛ,* mu Sipya Ja wu bɛ da ba da caya taanri ni piie taanri jɛɛ ke ni.

41 Ninive shɛɛn na ba yiri na nijnaa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagɔngɔ cana, bani Ninive shɛɛn ya daajɛɛ jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kilɛ jomɔ yɛɛ li baraga ni.* Na ta wa di jɛ naha wemu ya ye Zhonasi na ge.

* 12:21 Ezayi 42:1-4 * 12:40 Zhonasi 2:1 * 12:41 Zhonasi 3:5-10 * 12:42 1 Saannaa 10:1-10; 2 Canjanɛɛɛ Jomɔ 9:1-9

42 Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzho* wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi, bani wee ya pa na yiri nijɛ ki tɛhɛnɛ na. Kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fɛɛɛɛ jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge!

Jina na kuri jé sipya ni (Luka 11:24-26)

43 «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tɛyɛ yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na taɲmɔɲɔ shaa, ga w'i da ki ta wɛ.

44 Wee tuun wu ni w'a jo wuyɛ funɲɔ ni na: «Na puga kemu ni nɛ foro ge, n'a da guri da se kee ni.» W'a guri kari, na she kee puga ki niwaga ta p'a ki pɔ fɛfɛfɛɛ, na ki keme xuuni.

45 Wee tuun wu ni w'a gari na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funɲɔ ni wee sipya we wo taxɔɔ na ba golo na toro taashiinɛ li bɛ tãan. Mu shiin l'a da ba bye nijaa wo sipyikuuyo ye bɛ wo shizhaa na.»

Jɔgɔ yɛ pu jɛ Yesu nu ni wu cebooloo pu wɛ?

(Marika 3:31-35; Luka 8:19-21)

46 Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpɛɛngɛ ki na. Pu funɲɔ ki bye p'i jo ni wu ni.

47 A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpɛɛngɛ ke na, pu funɲɔ ki wa p'i jo ni ma ni.»

48 A Yesu di wee jɔ shɔ na: «Jɔgɔ yɛ pu jɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu wɛ?»

49 Ba w'a yee jo wɛ, na kenɛ she wu kalaapiire ti na, na jo: «Nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu piiri naha.

50 Nɛ To we wu jɛ fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo jidaan pyi ge, wee wu jɛ nɛ ceborona, ni nɛ ceboroshɔ, ni nɛ nu.»

13

Talɛnɛ lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Marika 4:1-9; Luka 8:4-8)

1 Kee caɲa kiye pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na she diin Galile Gba wu jɔ ki na.

2 A sipyijɛhɛmɛɛ di ba binne, na wu maha fo w'a jé tiin kɔrɔgɔ ka ni. A sipyiire ti bɛɛri di yere lohɔ ki jɔ ki na.

3 A wu ganha na keree nijɛhɛɲɛɛ yu pu mu talɛnɛ ni. A wu jo: «Caɲa ka nà wà ya foro na kari wu tɛgɛ ni di zhe wu alikama shi wà fɛnɛ shi wagana na.

4 Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛgɛ ki jɔ na. A shazhɛɛɛ di ba tee jo.

5 A ta di do faaga jɔɲɔ ni pogoo kii ni. A tee di wɛri fin, bani ponɛhɛɛɛ bye wà wɛ.

6 Ba caya y'a pa yeree wɛ, a t'i fanhanɔ, na waha, bani nire tatii bye ti na wɛ.

7 A nuguro ta di do xhuyo nijɛ ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li.

8 A nuguro ta di do nijɛnɛ na. A tee di fin, na lɛ na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma keɛɛ gbaara (60) pye, la ma keɛɛ taanri (30) pye.»

9 Ba w'a yee jo xɔ wɛ, na jo: «Wemu na logo ge, wu logo.»

Yesu talɛnɛ ki kajuu jɔɲɔ (Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)

10 Lee kadugo na a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Naha na mu di yu ni sipyiire ti ni talɛnɛ ni wɛ?»

11 A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra ti wo ɲmohɔrɔ ti cɛ, yee mu lee ya kan. Ga ti jɛ wu ya ta kan pii mu wɛ.

12 Bani la jɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara lee na, l'a jɛhɛ wu mu. Ga la jɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu bɛ li jɛ wu mu ge, li bɛ na zho wu na.

13 Lee wuu na nɛ yu ni pu ni talɛnɛ ni, bani pu wa na wii, p'i ya yaaga jaa wɛ. P'a niwegee shaan, p'i ya yi nuri wɛ, p'i ya yi jaha bɛ ceni wɛ.

14 Kile tudunmɔɔ Ezayi ya yemu jo pu shizhaa na ge, yee jɔ ya fa na:

«Yee na ba niwegee shan, na yi logo, ga y'i wa da yi jaha cɛ wɛ.

Yi na ba jii taan, na wii, ga y'i wa da yaaga bɛ jaa wɛ.

15 Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha. P'a pu niwegee to, na pu jii to.

Pu funɲɔ ya pye p'i jaa pu jii ki ni wɛ, p'i logo pu niwegee ki ni wɛ,

p'i yi jaha cɛ pu fungɔnyɔ yi na wɛ. Lee funɲɔ ni pu da ba nɛ mu,

kɔnhɔ nɛ pu cuɲɔ wɛ.»*

16 Ga yee kunni, yee jɛ duba nagoo, bani yee jii ki wa jaa, yi niwegee k'i nuri.

17 Can na n'a da yi jo yi mu, lemu yee wa jaa ge, Kile tudunmɔɔ nijɛhɛmɛɛ ni sipyitiimɛɛ nijɛhɛmɛɛ pii funɲɔ ya pye na lee jaa, ga p'i ya li jaa wɛ. Yemu yee wa nuri ge, pu funɲɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wɛ.

Yesu ya nuguro ti wo talɛnɛ li kɔri jo (Marika 4:13-20; Luka 8:11-15)

18 «Ayiwa, yi niwegee shan ni nuguro ti wo talɛnɛ li kɔri wu ni.

19 Piimu p'a fugba saanra ti jomɔ pu nuri, p'i ya pu jaha cɛ-ɛ ge, pee jɛ ba koo jɔ nuguro jɛ wɛ. Shitaanni na ba pee jomɔ pe wolo pu funyɔ ni.

20 Faaga wo nuguro ti jɛ piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na pu co tɔvuyo na ni fundanga ni.

21 Ga nire di jɛ pu na wɛ, p'a bye pu da mɔ lee ni wɛ. Cɔnrɔmɔ bu wa ta, kelee sipyii bu

* 13:15 Ezayi 6:9-10

daha wu feni na gana pee jomɔ pe wuu na, wu ɲuɲɔ na wakaraa kyɛɛgi.

22 Xhuyo niɲɛ wo nuguro ti ɲɛ piimu ge, pee na jomɔ pu logo, ga ke konɔ ke wo funzhakeree ni naafuu la piinɲɛ na pu cɔnri fo pu da nagoo pye wɛ.

23 Niɲɛ wo nuguro ti ɲɛ piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu ɲaha cɛ. P'a nagoo niɲɛhɛmɛɛ pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma keɛɛ gbaara (60) pye, la ma keɛɛ taanri (30) pye.»

Yesu ya talenɛ la jo ɲakuunɔ shizhaa na.

24 Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo pu mu na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mɛ. N'a wa w'a yashi nijemɛ w'a wu tɛge ni.

25 A wee n'a wu pɛn di ba yiri nibiige ka ni, na sipyii pu bɛɛri yaha pu na ɲmunɔɔ. N'a kemu k'a foro alikama feni ge, na she kee ɲakuunɔ ki wo pya wa w'a alikama wu tɛ ni, na gari.

26 A alikama wu fin, na ba sɛye pye. A ɲakuunɔ ki bɛ di foro yere.

27 A tɛge ki kafɔɔ wu wo kapyebyii p'i ba wu pye: «Wu kafɔɔ, ta yashi nijemɛ bɛ mu ya w'a ma tɛge ki ni wɛ? Ke ɲakuunɔ ke d'a yiri mi wɛ?»

28 A wu pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ wo pɛn wa w'a le pye.» A kapyebyii p'i wu pye: «Ta ma funɲɔ ki wa wu she kee ɲakuunɔ ke kɔɔngi?»

29 A wu jo: «Ahayi, nɛ fyagi jo yee bu she kee kɔɔngi, yi ganha bu da alikama wu bɛ kɔɔngi wɛ.

30 Yi yi bɛɛri yaha w'a y'i binne le. Yalɔɔɔ ti lɔduun ba nɔ, wee tuun wu ni nɛ na ba yi jo yalɔɔɔ ti lɔvɛɛ pu mu jo pu fɛnhɛ ɲakuunɔ ke kan fɔlɔ, p'i ki pɔ, p'i ki sɔrogo, pu bu xhɔ p'i alikama wu kemɛ le na kpɔɔn le ni.»

Yesu ya talenɛ la jo mutaridi pile shizhaa na

(Marika 4:30-32; Luka 13:18-19)

31 Lee kadugo na a Yesu di talenɛ la bɛ jo pu mu sanha na: «Fugba saanra t'a foro mutaridi pile feni. A n'a wa di li lɔ nugi wu tɛge ni.

32 L'a cɛrɛ foro yashi wusama bɛɛri t'aan, ga li bu fin tuun wemu ni, l'a bɛle na toro naxhoo wu tiye yi saya bɛɛri t'aan. L'a ɲɛri tige fo shazhɛɛrɛ na ti shiire tɛri ki geyɛ na.»

Yesu ya talenɛ la jo buuri shizhenhɛrɛ shizhaa na

(Luka 13:20-21)

33 Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo pu mu sanha na: «Fugba saanra ti ɲɛ ba buuri shizhenhɛrɛ ɲɛ wɛ. Cee wa ya tee le wu farani myɛ kiloo keɛɛ shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bɛɛri di yiri.»

Yesu wo talenɛ ki kajuu ɲuɲɔ

(Marika 4:33-34)

34 A Yesu di pe jomɔ pe bɛɛri jo sipyiiire ti mu talenɛ ni. Wu bi yu ni pu ni talenɛ baa wɛ.

35 W'a lee pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ w'a bi yemu jo ge, yee ɲɔ di fa na:

«Nɛ na ba yu ni pu ni talenɛ ni.

Keree kiimu k'a bi ɲmɔhɔ fo konɔ ki yaaduun wu ni ge, nɛ na ba kee yu pu mu.»*

Yesu ya ɲakuunɔ ki wo talenɛ li kɔri jo

36 Ayiwa, a Yesu di sipyiiire ti yaha w'a, na gari puga. A wu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Nakuunɔ ki k'a foro tɛge ki ni ge, lee talenɛ le kɔri jo wu mu.»

37 A Yesu di jo: «Wemu w'a yashi nijemɛ wu w'a ge, wee ɲɛ Sipya Ja.

38 Tɛge ke, kee ɲɛ konɔ ke yashi nijemɛ wɛ, wee ɲɛ fugba saanra ti wo nagoo pee. Nakuunɔ ke, kee di ɲɛ Shitaanni wo nagoo pee.

39 Pɛn wemu w'a ɲakuunɔ ki pya wu w'a ge, wee ɲɛ Shitaanni wuyɛ pyaa. Yalɔɔɔ ti lɔduun wɛ, wee ɲɛ konɔ ki taaxɔɔ le. Yalɔɔɔ ti lɔvɛɛ pee, pee ɲɛ mɛlekeɛɛ.

40 Ba sipya ma ɲakuunɔ kɔɔngi, na ki w'a mɛ na ni wɛ, mu l'a da ba bye konɔ ki taaxɔɔ li ni.

41 Piimu bɛɛri p'a sipyii pu ɲuɲɔ kyɛɛgi n'a daa wu na, ni piimu p'a kakuunɔ pyi ge, Sipya Ja wu na ba wu mɛlekeɛɛ pu tun p'a she pee sipyii pii bɛɛri niɲɛ wolo wu wo saanra ti ni,

42 na pu w'a kanragaa na ki ni. P'a ganha na mehɛɛ suu w'a, na ganhaa kuri.

43 Ga piimu p'a pye sipyiiimɛɛ Kile mu ge, pee na ba ɲi pu To wu saanra ti ni ba cana ɲɛ wɛ. Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talenɛ lemu jo naafuu niɲmɔhɔmɔ shizhaa na ge

44 A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti ɲɛ ba naafuu ɲɛ wɛ, naafuu wemu w'a ɲmɔhɔ tɛge ka ni ge. A n'a wa di wu ɲa, na guri wu ɲmɔhɔ sanha. A wu fundanga wo di she wu kenɛ yanɲmuyɔ bɛɛri pɛrɛ, na ba kee tɛge ki shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo kuun shizhaa na ge

45 A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti ɲɛ ba kuun pɛrɛvɔɔ ɲɛ wɛ, wemu ya kuun nizaama shaa ge.

46 Ba w'a kuun pɛɛwa wo wa ɲa wɛ, a wu wu kenɛ yanɲmuyɔ bɛɛri pɛrɛ, na she wee kuun wu shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo fyaa jɔ wu shizhaa na ge

47 A Yesu di nugo jo sanha na: «Fugba saanra ti ɲɛ sanha bɛ ba jɔ ɲɛ wɛ, sipyii ma wu w'a gba lɔhɔ ni, na fyaa tuuyo bɛɛri co.

* 13:35 Zaburuu 78:2

⁴⁸ Ba jò w'a jì wé, jòwaa pu na wu yeege shan gba wu jò ki na. P'a diin, na fyaa pu shònrì. P'a fyacemé pu le pu yeyeyé ni, na niguuyo yi wá.

⁴⁹ Mu l'a da ba bye koṅo ki taaxò li ni. Mélékée p'a da ba sipyaamaa pu shònrì na wolo sipyikuuyo yi ni.

⁵⁰ P'a sipyikuuyo yi wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mēhé suu, na pu ganhaa kuri wá.»

Kafonṅo ni kalégée keree

⁵¹ Lee kadugo na a Yesu di pu yege na: «Ta yee ya kii keree kii beeri naha ce?» A p'i jo: «Uun.»

⁵² A wu pu pye sanha na: «Ayiwa, saliya karamṅo wa beeri w'a kalaa fugba saanra ti keree ki ni ge, wee ya foro puga fò wa feni wemu ya kafonṅo ni kalégée taa na fóro wu naafuu tayahanja ni ge.»

Nazaréti shéen ya dà Yesu na wé (Marika 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Ba Yesu ya talenée ki jo xò wé, na laha wee xuu wu ni.

⁵⁴ Kulo lemu ni w'a lé ge, a wu gari wá, na she sipyiire ti jò kon na galaa Kile-péne piyeyé yi ni. A lee di bye pu mu kakanhana, a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te fungṅo fée te ta wé? Dii wu d'a pye na jani kii kakanhanja kii na wé.»

⁵⁵ Ta wu jé mē menizhe ná wu ja wu wé? Ta wu nu bé wu jé mē Mariyama wé? Ta wu ceboronamaa bé pu jé mē Yakuba, Yusufu, Simo ni Zhude wé?

⁵⁶ Ta wu ceboroshaa pu beeri bé pu jé naha wù niné ni wé? Wu d'a yiri mii ni ke fanha ke beeri ni wé?»

⁵⁷ A kee keree kii di pu pye pu ya dà Yesu na wé. A Yesu di pu pye: «Kile tudunmò ya péne taa xuu beeri ni, fo wuyé pyaa kulo le, ni wuyé pyaa puga ke.»

⁵⁸ A w'i bye wu ya kakanhanja ninchenéé pye wá wé, bani pu ya dà wu na wé.

14

Hèròdi hakili ya wuregi (Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)

¹ Wee tuun we ni gbafeñeere Hèròdi Antipasi ya Yesu kaa logo.

² A wu wu kapyeyii pu pye: «Yohana Batizelipye wu jé wá wé, wee w'a sii wii. W'a jé na foro xu ni, lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanja kii na.»

Yohana Batizelipye xugana (Marika 6:17-29)

³ Ayiwa, Hèròdi bi pu pye p'a Yohana co, na shanhò le wu na, na wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe shò Hèròjasi wuu na Hèròdi bi lee pye.

⁴ Bani Yohana bi li shéé wu na na: «Li ya ta saha mu wu we cee we lené wé.»

⁵ Hèròdi funṅo ki bye na Yohana gbo, ga wu bi fyagi sipyiire ti na, bani pee bi Yohana jateni Kile tudunmò.

⁶ Lee bé na, a Hèròdi wo cazege cana ki wo kalenè l'i ba nò, a Hèròjasi poro fucéere l'i yiri na xhnhò sipyiirile pu jahagbaa na. A lee di sii taan Hèròdi ni,

⁷ fo w'a kàa fucéere li mu na li bu yaaga beeri jèeri wee mu, na wee na kee kan li mu.

⁸ Li nu wu wo jòjómò funṅo ni, a fucéere l'i Hèròdi pye: «Yohana Batizelipye juyò taha yaaga ka na ma kan nahamé na mu!»

⁹ A lee di saan wu naha tanha. Ga na wu yaha w'a kàa na xò wu sipyiirile pu jii na, a wu juyumu li jò yaha fucéere li mu.

¹⁰ A wu wa yaha kari w'a she Yohana juyò ki kòñ kaso wu ni.

¹¹ A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga ka na, na pa gan fucéere li mu l'a she gan li nu wu mu.

¹² A Yohana wo kalaapiire t'i she wu nixhugo ki lo na she le, na xhò na she yee naha jo Yesu mu.

Yesu ya yalige kan sipyii kabonṅo kaguro mu (Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

¹³ Ba Yesu ya yee logo wé, a wu jé kòrògò ka ni, na yiri wee xuu wu ni, na laha sipyiire ti taan na kari siponṅo ki xuu wa ni. Ga, a sipyiire t'i wee xuu wu ce. A p'i foro kanha ni ni, na gari tòyò na Yesu feni.

¹⁴ Ba Yesu ya foro kòrògò ki ni wé, na pee sipyijehemé pu ja, a pu njanaara di jé wu ni. A wu pu yama fè pu cuunṅo.

¹⁵ Ba yakonṅo k'a pa nò wé, a Yesu wo kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Cana k'a xò toro, wè di jé siponṅo ni naha. Sipyiire ti yaha kònhò p'i she yaligee sha shò kulogoo ki ni.»

¹⁶ A Yesu di pu pye: «Pu ya yaa na kari wé, yiye pyaa ki yalige kan pu mu!»

¹⁷ Ga, a p'i wu pye: «Buuri juyò kaguro ni fyaa shuun yé wu jé wè mu naha.»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!»

¹⁹ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye na pu tiin japurege ki ni. A wu yee buuri juyò kaguro ni fyaa shuun wu lo, na naha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhò na yee buuri juyò yi kègi kègi na kan wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiire ti mu.

²⁰ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saja kemé fo na sajanja ke ni shuun jì.

²¹ Pee yalilimé pii bye sipyii namaa kabonṅo kaguro (5.000) shì, cèè ni nòhpiire niné jé wé.

Yesu ya naari gba ləhò juyò ni (Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)

22 Ba p'a xɔ wɛ, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu naha na, yani wu sipyiire ti yaha ge.

23 Ba w'a pu yaha xɔ wɛ, na dugi kari faaboboŋɔ ki na wu ye nigin, na she Kile jɛeri. A piige k'i ba wo na wu yaha wu ye wà.

24 Kɔrɔgɔ ki bi lii na xɔ kɔrɔ ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafɛɛge ki bi jirini pu na.

25 Xhupɛe mɛhɛɛ suduun wu ni, a Yesu di ganha na jaari lɔhɔ ki juŋɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri.

26 Ba kalaapiire t'a wu na wu na jaari lɔhɔ ki juŋɔ ni wɛ, a pu jaalaa di yiri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunɔ li jɛ le!» A p'i fya fo na sipyaa waa.

27 Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!»

28 A Pyɛeri di jo: «Kafɔɔ, ni mu wu w'a sii wii, na pye na be di jaari she ma yiri lɔhɔ ki fugba ni.»

29 A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyɛeri di foro kɔrɔgɔ ki ni, na ganha na jaari na se Yesu yiri lɔhɔ ki fugba ni.

30 Ga w'a pa kafɛɛge ki ta k'a peɛ ge, na fya. A wu jɔ kɔn na diri lɔhɔ ki ni, na sipile wá na: «Kafɔɔ, na shɔ!»

31 Taapile ni a Yesu di wu kenɛ yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cɛre ba! Naha na ma d'a mayɛ kaala wɛ?»

32 A pu shuun wu bɛeri di jé kɔrɔgɔ ki ni, a kafɛɛge k'i yere.

33 Ayiwa, piimu p'a bye kɔrɔgɔ ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu peɛ na wu pye: «Can na Kile Ja mu ya sii!»

Yesu ya yama fɛɛ cuunɔ Zhenɛzarɛti fiige ki ni

(Marika 6:53-56)

34 A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhenɛzarɛti fiige ki jinɛ ki na.

35 A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu cɛ. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu bɛeri ciri, fo sipyii pu na pu yama fɛɛ pu tugoo na ma.

36 A p'i Yesu jɛeri na wu yere p'i gbon ye wu fadegeɲɛ ke na. Sipyii piimu bɛeri p'a kɔn ki na ge, a pee bɛeri di juunɔ.

15

Kalaa wemu w'a ta wu sefɛɛ pu mu ge (Marika 7:1-13)

1 Farizhɛɛn p'a, ni saliya karamɔgɔlɔ pii bi yiri Zheruzalɛmu ni na pa Yesu yiri. A pee di ba wu yege na:

2 «Naha na mu wo kalaapiire t'i wɛɛ sefɛɛ pu wo kalegeɛ ki kyɛgi wɛ? Pu ba da li, pu da pu keye je wɛ.»

3 A Yesu di pu pye: «Yee do? Naha na yee di Kile wo jɔmɛhɛɛ ki kyɛgi yi wo kalegeɛ ki fɛni wɛ?»

4 Kile ya jo: «Ta ma to ni ma nu peɛ.» W'a jo sanha na: «Wa bu joguumɔ jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.»*

5 Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya bɛeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Nɛ bi da já na naafuu wemu taga mu tɛge ge, wee ya kan xɔ Kile mu.»

6 Na li jɛ nige fanha kaa weefɔɔ juŋɔ ni wu wu to kelee wu nu wu tɛge wɛ. Lee funɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye juŋɔ baa, na daha yiye pyaa wo kalegeɛ fɛni.

7 Yee shuun shuun jovɛɛ piiri! Kile tudunmɔɔ Ezayi ya kapaŋaa kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo:

8 «Nɔyɔ ye ni pii sipyii pii ya nɛ peɛ, ga pu zɔlɔ d'a lii nɛ na fo xuuni.

9 Tawaga ni p'a nɛ peɛ, pu wo kalaa w'i jɛ sipyii wo jɔmɛhɛɛ ye.»*

Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge (Marika 7:14-23)

10 A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi niwegeɛ shan yi ye logo!

11 Yaaga kemu k'a jin sipya jɔ ni, na se ma funɔ ke ni ge, kee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fóro sipya jɔ ke ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ.»

12 A Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Go m'a li cɛ na ma jomɔ p'a waha Farizhɛɛn pu na ge?»

13 A wu pu pye: «Tige bɛeri ki jɛ nɛ fugba To Kile we ya ta ki nɔri-i ge, yee bɛeri na ba gɔɔngi laha wà.

14 Yi pu yaha wà, fyɛnmɛɛ pu jɛ pii, na fyɛnmɛɛ pii wo kagaangaa co. Fyɛn wa bu fyɛn wa kagaan co, pu shuun wu bɛeri na do wege ni.»

15 A Pyɛeri di jo: «Lee talɛnɛ le kɔri jo wu mu.»

16 A Yesu di jo: «Yee bɛ sa! Yee sanha sii fungɔngɔ fɛɛɛ ta-ɛ ya?»

17 Ta yee ya li cɛ na yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, ma yacɛɛ le ni kee ma jé, lee kadugo tãan na ba she foro yaara tashɛge ke ni wɛ?»

18 Ga lemu l'a fóro sipya jɔ ke ni ge, wu zɔ we ni lee ya fóro. Lee l'a sipya nɔrɔgɔ.

19 Sipya zɔ we ni fungɔnkuuyo ye ya fóro ma na jo sipyigbuu, dɔdɔɔrɔ, cɛshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni kafineye, ni mekyɛgeɛɛɛ.

20 Kee keree kii k'a sipya nɔrɔgɔ, ga na li ni kejebaaya ni, lee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ.»

Shi watii shɛn cee wa ya dà Yesu na (Marika 7:24-30)

* 15:4 Ekizode 20:12; 21:17

* 15:9 Ezayi 29:13

21 Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Tiiri ni Sidon fiige ki ni.

22 Kana shen cee wa bye tiinne na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu mu, na mujuugboó wá na: «Kafóó, Dawuda Ja we, juuŋo ŋaari na na, jina wa wu ŋe ne poro fuceere li ni, wee ya wu kana fo xuuni.»

23 Ga Yesu ya ta wu ŋo sho ali ni kafila kanja nigin be ni we. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu ŋeri na wu wee cee we le koo ni, kónhó wu ganha ba xhuulo da ŋaari pu feni we.

24 A Yesu di pu pye: «Ne ta tun piitiilee mu we, fo Izirayeli wo nagoo pu ye, pee piimu p'a piin ba dubyaa ŋe-e ge.»

25 A wee cee wu ba nuguro sin Yesu fee ni, na wu ŋeri na: «Kafóó, na tege!»

26 A Yesu di wu pye: «Li ya ta saha pu nohoopiire yalige lo wa pobiire mu we.»

27 A cee wu jo: «Yee wa can, Kafóó. Ga yalijahara temu t'a yiri pobiire ti kafóó wu tabali wu fugba ni, na dun ŋinje na ge, pobiire ti wa tee li.»

28 A Yesu di wu pye: «Cee we, ma n'a daa w'a pele. Kile wu li pye ma mu na saha ni ma jidaan ni.» A cee wu poro fuceere l'i juuŋo lee taapile li ni.

Yesu ya yama fee niŋehemee cuuŋo

29 Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Galile Gba wu ŋo na. A wu dugi tiin faaboboŋo ka na.

30 A sipyiire t'i ganha na ma wu mu ni yama fee tuuyo beeri ni: toroo nigin nigin fee, fyennmee, taa fee, boboo ni yama fee niŋehemee piitiilee be. A p'i ba ni pee yama fee pu ni Yesu mu, a wu pu cuuŋo.

31 Ba sipyiire t'a boboo pu ŋaa pu na yu, taa fee p'i juuŋo, toroo nigin nigin fee di ŋaari, fyennmee di ŋaa we, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i ganha na Izirayeli wo Kile wu soni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabofonoo shishere mu
(Marika 8:1-10)

32 Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii ŋijaara ti wa ne ni, bani niŋaa ŋe pu canja taanri wogo ne yiri naha, ŋoyalige ka shishiin di ŋe nige pu mu we. Ne funŋo wa di pu kuugo wuu le koo ni, pu fanha ki pa she xho koo na we.»

33 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii we di da yalige ta naha ke sipoŋo ke ni di pii sipyii pii beeri ŋo sha we?»

34 A Yesu di pu yege na: «Buuri juu yu wa yee mu we?» A p'i wu ŋo sho na: «Buuri juuŋo gbarashuun ni fyabigee k'a.»

35 A wu sipyiire ti pye na pu tiin ŋinje ki na.

36 A wu xho, na yee buuri juuŋo gbarashuun we ni fyagaa ki lo, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu

kalaapiire ti mu. A pee di yi kan sipyiire ti mu.

37 A pu beeri di li na din. A kalaapiire t'i saganjaa gbarashuun ŋi buuri juukoroŋo yi saya na.

38 Piimu p'a kee yalige ki li ge, pee bye namaa kabofonoo shishere (4.000), cee ni nohoopiire niŋe ŋe we.

39 A Yesu di sipyiire ti yaha kari. Lee kadugo na a wu je korogo ka ni na kari Magadan ŋinje ki na.

16

Yawutuu p'ajo na Yesu wu kakanhana la pye

(Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

1 Canja ka Farizheen ni Sadushéen pii ya pa fulo Yesu na kónhó p'i wu taanna wii. A p'i wu pye na wu naha sheshere kakanhana la pye pee nii na lemu ya yiri fugba we ni ge.

2 A Yesu di pu pye: «Fugba we bu ŋaaja na foro canja d'a to xo, yee na jo na: «Zanha da ba ŋiga na we.»

3 Fugba wu bu ŋaaja fo na wuu ŋimuguŋo na, yee na jo na: «Zanha ki da do niŋaa.» Fugba wu wu ŋejaale, yee ya lee keere ce na shoŋri kiye ni. Ga yee di da ja we tuun we wo naha sheshere ti kori ce we!

4 Niŋaa sipyii pii p'a kolo, na noho pye ŋomee baa fee ge, pee p'a naha sheshere kakanhana shaa, ga la shishiin da zhee pu na we, fo Kile tudunmoo Zhonasi wuu le.» Lee kadugo taan a Yesu di pu yaha wa, na gari.

Farizheen ni Sadushéen pu wo buuri shizhenhere te
(Marika 8:14-21)

5 Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti bi gaanji gba wu kadugo yiri ge, a pu funŋo di wo pu ya ta buuri lo we.

6 A Yesu di pu pye: «Yi fungonyo ta! Ya yiye kaseri Farizheen ni Sadushéen wo buuri shizhenhere te na!»

7 A p'i puye pye na: «W'a ye yu, bani wee ya ta buuri lo we.»

8 Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee ce na jo: «Yee n'a daa w'a kanha cere de! Naha na yee di yiye pyi na buuri ŋe yee mu-i we?»

9 Yee sanha sii ye naha ce nime be-e ya? Ne buuri juuŋo kaguro wu kegi kegi sipyii kabofonoo kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ŋi we?

10 Ne buuri juuŋo gbarashuun wu kegi kegi sipyii kabofonoo shishere (4.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ŋi we?

11 Ne na yee pye: «Y'a yiye kaseri Farizheen ni Sadushéen wo buuri shizhenhere te na.» A naha di yee pye yee ya ta li ce nago kanna ne ta na buuri kaa yu yee mu-i we?

¹² Ayiwa, a wu kalaapiire t'i na li ce lee na, na wu bi ta pu pye na p'a puyε kasεri buuri shizhenherε na wε, na ga p'a puyε kasεri Farizhenε ni Sadushenε wo kalaa wu na.»

*Pyεeri ya yere li na na Kirisa wu jε Yesu
(Marika 8:27-30; Luka 9:18-21)*

¹³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i she nε Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipyia Ja wu pyi na jεgε wu jε wε?»

¹⁴ A p'i wu jε shε na: «Pii wa yu na Yohana Batizelippe mu jε, pii di yu na Eli, pii bε di yu sanha na Zheremi, kelee Kile tudunmε watii.»

¹⁵ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyε pyaa ki mu, nε di jε jεgε wε?»

¹⁶ A Simε Pyεeri di wu pye: «Kirisa mu jε, wee wemu wu jε Saan, na nεhε pye Izirayeli wo Shεwε wu ge, Kile jii wo wu wo Ja we.»

¹⁷ A Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simε, mu jε duba pya, bani wemu w'a we can we she mu na ge, weefε jε Adama pya we. Ga nε To Kile wemu wu jε fugba wu ni ge, wee w'a wu she mu na.»

¹⁸ N'a da li she ma na jo Pyεeri ma jε, lee kori jε faaga. N'a da ba na Egilizi wu yerejε kee faaga ki na. Adεsi gburaya da jε wu yerejε we.

¹⁹ N'a da ba fugba saanra ti kenikaangaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu bεeri koro kan jinjε ke na, lee koro na gan fugba we ni. Ma bu kaa lemu bεeri koro to jinjε ke na, lee koro na dε fugba wu ni.»

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na pu ganha bu yee jo wa shishiin bε mu na wee wu jε Kirisa wu wε.

*Yesu ya wu xu ni wu jε wu jo
(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)*

²¹ Na co wee tuun wu na a Yesu di jε kεn na yi fiinjε na yu wu kalaapiire ti mu na: «Li waha l'i waha, fo nε bu she Zheruzalemu ni. Nεhε, ni saraya jaha shεnrvivεε jεnεfεε, ni saliya karamεgεbε pu na ba nε kanha fo xuuni wε. Pu na ba nε gbo, ga nε na ba jε na foro xu ni na caxhugo cana taanri wogo ki na.»

²² A Pyεeri di gari ni wu ni kabanugo, na she jε kεn na yu ni wu ni na: «Ahayi Kafε, lee wa da ma ta wε! Kile wu ma tanha lee na!»

²³ Ga, a Yesu di ηmahana jεri na Pyεeri pye: «Toro laha na taan, mu Shitaanni we! Nε jεnε mu wa zhaa da gyeεgi mε, bani mu fungεngε jε Kile keree na wε, fo sipyii wogoo.»

²⁴ Lee kadugo taan a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wa funjε bi jε wu binne ni na ni, wu she wuyε ni, wu wu korikoritige ki lo taha na feni.»

²⁵ Bani sipyia we w'a giin wu wuyε pile muna jεnε wolo nijaa ge, wee na ba buun

wu muna ni jiga na. Ga we w'a bεnri wu muna ni nijaa nε wu na ge, wee wu da ba guri wu muna li ta jiga na.

²⁶ Li na ba jaha jε sipyia na wu kεnjε yanmuyε bεeri ta, wu ba buun wuyε pile muna ni wε? Yaaga keke sipyia di da ba jε daga wu muna jεnε wolo wε?

²⁷ Ayiwa, Sipyia Ja wu kuuni na ba ba ni wu mεlekeε pu ni, wu To wu nεnε wu ni. Lee ba bye tuun wemu ni, wu na ba sipyii pu bεeri nigin nigin saraa na bε ni pu kapyegeε ni.

²⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Sipyia Ja wu jε tapaga ni ba saan jε-ε wε.»

17

Yesu jεwiine l'a jεri

(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro wε, a Yesu di gari ni Pyεeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni faabobotεngε ka fugba ni.

² A Yesu jεwiine l'i she jεri pu jii na. A wu jaha k'i ganha na jε ba cana jε wε, a wu faya yi bε di fiinjε ba kpeεnge jε wε.

³ Taapile ni a p'i Musa ni Eli jε na pee na yu ni Yesu ni.

⁴ Lee na a Pyεeri di Yesu pye: «Kafε wεε bu gori naha, lee ya jε xuuni dε. Ma bu sεε, nε na buguloo taanri yerejε. Mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.»

⁵ Na wu yaha pee jomε pu na, a paha ja ka di jε jε na pa, na ba pu tε. A mujuu la di foro kee paha ja ki ni na: «Nε jidaan Ja wu jε wε. Wu kaa l'a dan nε ni fo xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!»

⁶ Ba kalaapiire t'a pee jomε pu logo wε, a p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na pu jahaya ye buri jinjε na.

⁷ A Yesu di fulo na gbεn gbεn pu na, na jo: «Yi ganha bu fya wε! Yi yiri!»

⁸ A p'i pu jahaya yi yirige, ga pu ya sipyia watii jε nige wε, fo Yesu ye.

⁹ Ba p'a diri faabobotε ki na wε, a Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa lemu y'a jε ge, yi ganha bu lee jaha jo sipyia wa shishiin bε mu wε, fo Sipyia Ja wu ba jε na foro xu ni tuun wemu ni.»

¹⁰ Lee kadugo taan a kalaapiire t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni jaha na saliya karamεgεbε p'i yu na Eli w'a yaa na fεnhε pa wε?»

¹¹ A wu pu pye: «Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree ki bεeri gbegelevonε gbegele.»

¹² Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xε, ga sipyii p'i ya ta wu cε wε, na wu pye pu jidaan pyegana na. Lee kanhagana le ninunε na p'a da ba Sipyia Ja wu bε kanha.»

¹³ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na li ce na Yohana Batizelippe kaa wu bi byi.

Yesu ya pya wa cuunjo jina bye wemu ni ge
(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Ba p'a pa je sipyiire ti ni we, a na wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu fee ni,

¹⁵ na jo: «Kafoo, juunjo jaari na ja wu na, bani juzhanga ki wa wu na. W'a kanha fo xuuni. Teegee kii ni juunjo ki ma wu shan na ni, kelee loko ni.

¹⁶ Ne pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu, ga p'i ya ja wu cuunjo we.»

¹⁷ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni ne sipyiku-uyo n'a daa baa fee! Ne na gori yaha naha ni yee ni fo tuun weke we? Ne na yee keree xu fo tuun weke we? Pa ni ma pya wu ni naha!»

¹⁸ A Yesu di din jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A pya wu juunjo lee taapile li ni.

¹⁹ A kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu ye na, na wu yege na: «Naha na we di ya ja we jina we kori yege pya wu ni-i we?»

²⁰ A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a daa w'a cere toro. Can na n'a da yi jo yi mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere be xo peere ni, yee bi da yi jo ke faabonjo ke mu na ki yiri naha, k'i she me, k'a gari. Kaa la shishiin bi da ga yee ja we. [

²¹ Ga ke jina tuugo ke foromo ya taan we, fo suun ni Kile-nerenge.]»

Yesu ya wu xu ni wu ne wu jo sanha
(Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Cana ka, na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.

²³ Pu na ba wu gbo, ga wu caxhugo cana taanri wogo, wu na ba ne sanha.» A kalaapiire ti nahaya di danha fo xuuni.

Yesu ni Pyeeri be ya saraa katahanja ki wo wari wu ni

²⁴ Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire t'a no Kaperinomo kulo li ni we, a Kile-peene pugboko ki wo wari wu shove p'i fulo Pyeeri na, na wu pye: «Yee wo karamago wu ya gaan Kile-peene pugboko ki wo wari wu ni-i ge?»

²⁵ A Pyeeri di jo: «Uun, w'a gaan wu ni.» Ba Pyeeri ya je puga ki ni we, a Yesu di fenhe jom lo, na jo: «Pyeeri, mu funjo na jogo wu d'a yaa na muna pereme, kelee katahanja ki wo wari wu kaan ke konjo ke wo saannaa pu mu we? Saannaa pu wo nagoo laa piitilee?»

²⁶ A Pyeeri di wu pye: «piitilee». A Yesu di jo: «Lee funjo ni, ma ce kantiinlee niye we lee ni-i sa!

²⁷ Ga lee be na, konho wu ganha bu kawaa pye pi sipyii pii na we, she nmehe la wa gba wu ni. Fyashiime wemu w'a da ma nmehe li lo ge, m'a wee jo mug. Ma na wari tuunjo ka ta wa, m'a she kee kan ne ni mu wo munahaa ki pereme.»

18

Weke w'i ne nahagbaa fo we?

(Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ A kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Weke wu ne pu beeri wo nahagbaa fo fugba saanra ti ni we?»

² A Yesu di nohoreere la yiri, na lee yerene pu niye ni,

³ na jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya neeri ba nohapiire ne-e we, yee da ga ba je fugba saanra ti ni bada we.

⁴ Sipya wemu w'a wuye tirige na pye ba le nohoreere le ne-e ge, weefoo wu ne pusamaa beeri wo nahagbaa fo fugba saanra ti ni.

⁵ Sipya sipya w'a le nohoreere le la shi co xuuni ne wu na ge, ne w'a co xuuni.

W'a wuye kaseri jugyegge keree na
(Marika 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Te nohapiire te t'a da ne na ge, sipya sipya w'a le la juunjo kyegge ge, li bi da ba boro weefoo wu na faatabaaga po wu katige ni, na wu wa suumo loko nohodaan.

⁷ Bongo ki wa konjo wogo sipyii pu wo jugyeggere ti wuu na. Jugyeggere kunni da ga ja bye pyebaa we. Ga bongo ki wa ti pyevee pu wogo.

⁸ Ma keje kelee ma tago bi ne kapunjo di ma le jurumu ni, ki kan m'a ki wa. Ma keje nigin wo, kelee ma tago nigin wo na je Alijine ni, lee ya poro ma mu ma keye shuun wo ni ma tago shuun wo wu wa nafugibaaga ni.

⁹ Ma nii bi ne kapunjo di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wa. Ma nii nigin wo na je Alijine ni, lee ya poro ma mu ma nii shuun wo wu wa Jahaneme na ki ni.

Yesu ya talene la jo dubyapenge shizhaa na

(Luka 15:3-7)

¹⁰ «Y'a yiye kaseri de! Yi ganha bu da le nohoreere le la shishiin cerene we. N'a da yi jo yi mu jo pu meleke pu niyereye yi wa tuun beeri ni ne To wu nahagbaa na fugba we ni. [

¹¹ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja w'a pa wu ba pee sho.]

¹² «Dii yee di wa li wii we? Dubyaa xhuu nigin (100) bu bye sipya wa mu, a wee wa nigin di ba biin. Ta wu da kelee gbarasheere ni gbarasheere (99) wu samaa yaha wa faabonjo ki na, na she we wu nigin wu sha we?»

¹³ N'a da yi jo yi mu jo wu bu she wu na, wu da funjo taan fo xuuni wu na wu wu na na toro pusamaa kelee gbarasheere ni gbarasheere (99) wu taan, pee piimu pu ne pu ya piin we ge.

¹⁴ Mu li wa. Yee fugba To wu be nidaan ne le nohoreere le la li piin we.

W'a yaa na yafani wuye mu

15 «Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma na. She wu feni, m'a she yi jo wu mu pye shuun xuu ni. Wu bu yere li na ma mu, yi na bye sanha yiye sipyii.

16 Ga wu bu she bye wu ya yi logo ma mu we. M'a shen nigin kelee shen shuun wa fara yiye na, kɔnhɔ jomɔ pu beeri di she bye seere shuun kelee seere taanri jii na.

17 Wu bu she li she wu da pee be woyo yi logo we, m'a she yi naha jo egilizi wu mu. Wu bu li she wu da egilizi wu be woyo yi logo we, m'a wu jate ba Kile-cebaama je we, kelee ba fanhafee wari shɔvɔɔ wa je we.

18 Can na n'a da yi jo yi mu jo yi bu kaa lemu beeri she ninje ke na, Kile be na ba lee she fugba wu ni. Yi bu sɔɔ kaa lemu beeri na ninje ke na, Kile be na ba sɔɔ lee na fugba wu ni.

19 N'a da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa bu be kaa beeri na naha ninje ke na, na lee jeeri ne fugba To wu mu, wu na lee kan pu mu.

20 Bani shen shuun taanri bu she puye pinne ta xuu beeri ni ne mege na, ne wa pu ninje ni.»

Te hene je yafa na sipya ni wu sipyii ni te ni we

21 Wee tuun wu ni a Pyeeri di fulo Yesu na, na wu pye: «Wu Kafɔɔ, ne ceborona ba kakuunɔɔ pyi ne na tuun beeri ni, ne yaa na yafani wu mu fo na she nɔ tɔɔnii juu na we? Fo tɔɔnii gbarashuun ge?»

22 A Yesu di wu pye: «N'a da ma pye fo tɔɔnii gbarashuun we de, ga fo tɔɔnii gbarashuun yahaɲaa kelee gbarashuun (70).

23 Lee wuu na, fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Saan wa w'a bi giin wu wu wari keree naha wolo ni wu kapyebyii pu ni.

24 Ba w'a li jo kɔn we, a p'i ba ni kapyebye wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo ninjehemee foo li bye wee na.

25 Se bye wu ni wu lee foo le tɔ we. A saan wu jo na pu pu pere taga foo li tɔ, wu ni wu shɔ, ni pu nagoo, ni pu kenje yanmuyɔ yi beeri.

26 A wee kapyebye wu she nuguro sin wu kafɔɔ wu fee ni, na wu jeeri na: «Ma luu li gbo na taan, n'a da ba ma wari wu beeri foo tɔ ma mu.»

27 A wu njinaara di je wu kafɔɔ wu ni, a wu wu yaha, na yafa wu mu be sanha foo li beeri na.

28 «Ba wee kapyebye w'a foro wà we, a wu ni wu kapyebye ni wa di jiri. Wu wari deje xhuu nigin foo di bi bye wee kapyebye ni we na. A wu wee co, na wu katige njmahɔri, na jo: «Na foo li tɔ!»

29 A wu kapyebye ni wu nuguro sin wu fee ni, na wu keme jeeri na: «Ma luu li gbo na

taan, n'a da ba ma wari wu beeri foo tɔ ma mu.»

30 Ga wu ya sɔɔ we, na wu le kaso ni fo wu ga ba wee wo foo li tɔ.

31 Ba kapyebyii pusamaa ya lee ja we, a lee di waha pu na fo xuuni. A p'i she yi beeri naha jo pu kafɔɔ wu mu.

32 Wee tuun wu ni, a kafɔɔ wu wee kapyebye wu yiri na wu pye: «Kapyebye niguunɔ mu je! Ne mu wo foo li beeri yaha mu na, bani mu ya ne jeeri saama na.

33 Ta mu be bi yaa na njunɔ jaari ma kapyebye ni wu na ba ne li pye mu na-e we?»

34 A Kafɔɔ wu luu di yiri fo xuuni. A wu wu le kaso ni kɔnhɔ wu da jaani wà, fo wu ba she foo li saraa na xɔ tuun wemu ni.

35 Mu li wa yee be mu, yee bu bye yee di ya yafani yi cebooloo pu mu yi zɔɔɔ pu beeri na we, lee pyegana le na ne wo fugba To wu be wa da ba yee pye.»

19

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔɔ shizhaa na ge (Marika 10:1-12)

1 Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ sipyiiire ti mu we, a wu foro Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige ki ni, Zhuruden Gba wu kadugo yiri.

2 A sipyii jehemee di daha wu feni wà. A wu pu yama fee pu cuunɔ.

3 A Farizhen pii di fulo wu na, kɔnhɔ p'i wu peri wii. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ kajuɔ beeri na ya?»

4 A Yesu di pu pye: «Ta yee ya li kalaa Kile Kafila wu ni we? Na: «Fo kɔɲɔ ki jɔkɔɔnrɔ na, kɔɲɔ ki yaavɔɔ w'a pu yaa ná ni cee.»*

5 Na jo: «Lee wuu na ná na ba wu to ni wu nu yaha, na nɔɔ wu shɔ na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»*

6 Lee funɲi ni, pu je nige shuun we, ga fo nigin. Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi we.»

7 Ga Farizhen p'i wu pye: «Wee tuun wu ni naha na Musa d'a jo na ná ba da wu shɔ yaha, na wu fenhɔ gbaxɔɔɔ se me yaa kan wu mu wu na wu yaha we?»*

8 A Yesu di wu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya gbaxɔɔɔ ti koro kan yee mu. Ga fo taashiine li ni, li bi byi mu we.»

9 Ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ ge, cee wu bu da wu ya dɔdɔɔɔ pye, a lee di gbaga ki xɔ we, ná wu bu wu yaha, na watii lenje, dɔdɔɔɔ w'a pye.»

10 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi je ná wo tayerege wu ni wu shɔ te ni, wee tuun wu ni na mɛhe pye wà cee baa, lee ya pɔɔ.»

* 19:4 Zhenezzi 1:27 * 19:5 Zhenezzi 2:24 * 19:7 Duterenome 24:1-4

11 A Yesu di pu pye: «Wee kalaa we se jne sipyii beeri ni we, fo piimu ye mu Kile ya wu se kan ge.

12 Kajuyo ya jne wa yemu ya na naha koon wu da cee leje-ge. Pii ya seni pu jne namaa ni we. Sipyii di pii wo namaa ni. Pii be di wa li shaa p'i bye mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na ja bye cee leje baa ge, wu pye cee leje baa.»

Yesu ya duba nahapiire ta mu (Marika 10:13-16; Luka 18:15-17)

13 Lee kadugo na a sipyii pii di ba ba Yesu mu ni nahapiire ta ni, konho wu wu keye taha ti na wu Kile jeeeri ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo ni pee sipyii pu ni.

14 A Yesu di pu pye: «Yi nahapiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti naha koon we! Bani pee shi tuugo wuuro ti jne fugba saanra te.»

15 A wu wu keye taha tee nahapiire ti na. Ba w'a xo we, na yiri wa na kari.

Naafuugbo foo jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni (Marika 10:17-31; Luka 18:18-30)

16 Ayiwa, pu nigariwuu, a na wa di fulo Yesu na, na wu yege na: «Karamogo, kasaana leke tuugo ne d'a yaa na pye konho di ba jii sicuumo nixhabaama ta we?»

17 A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na yegee kasaana fiin we? Nigin ye pe w'a jo. Ma funno bi jne m'a jii sicuumo ta, ta saliya wu jomeheere ki koo jaari.»

18 A na wu jo: «Kiike we?» A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu sipya gbo we! Ma ganha bu dodooro pye we! Ma ganha bu nagaara pye we! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyjii na we!

19 Ma da ma nu ni ma to pe! Ma sipyjii wu taan ma mu ba maye pyaa ki jne we!»*

20 A wee lewo wu jo: «Ne kii beeri koro jaari. Leke d'a fo sanha we?»

21 A Yesu di wu pye: «Ma funno bi jne m'a fa, she ma keje yanmuyo yi pere, m'a wee wari wu kan la baa fee mu. Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na feni.»

22 Ga ba lewo w'a yee logo we, na naha tanha na gaaji, bani naafuugbo wu bye wu mu.

23 A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo naafuugbo foo jeme p'a pen fugba saanra ti ni.

24 N'a da ye be jo yi mu sanha jo nahono jeme ya taan museni wii ni na toro naafuugbo foo je na Kile wo saanra ti ni.»

25 Kalaapiire t'a pee jom pu logo ge, a lee di bye pu mu kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na ja pa sho we?»

26 A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da ja bye we, ga kaa la shishiin ya Kile jani we.»

27 Wee tuun wu ni a Pyeeri di joma pu lo, na jo: «Li wii, wee ya kahari yanmuyo beeri ni, na daha mu feni. Leke di da ba bye wee shizhaa na we?»

28 A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo Sipya Ja wu ba ba diin wu saanra koro noro wuu li ni, konjo nivojo ki ni tuun wemu ni, yee be na ba diin saanra korogoo ke ni shuun ni, na kiiri kon Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na.

29 Sipya wemu beeri w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu na, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kerere, ne wuu na ge, weefo na ba yee yahaana xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta jii sicuumo nixhabaama pu be ni.

30 Ga nahagbaa wuu njeheme na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu njeheme na bye nahagbaa wuu.»

20

Erezen tege kafoo ni wu kapyebyii keree

1 Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Kerere foo wa ya soo foro jisoojo ka taan di zhe kapyebyii pii sha di zhe yaha wu erezen tege ni.

2 Piimu w'a she da ge, a wu ni pee di jo be wari deje nigin na, wa beeri wo cana jii saraa. A wu pu yaha kari labye wu feni tiire tege ki ni.

3 A cana k'i ba dugi jeri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyereye ni kpeenge ki na, p'i bi la pyi we.

4 A wu pu pye: «Yi be pu she cana jii li pye na erezen tege ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, ne na ba wee kan yi mu.»

5 A pee di gari tiire tege ki ni. A cana k'i ba no njhe njhe ni, a tege ki foo wu foro sanha, na saha ni pii be ni, na pee be lo lee lgana li na. Na ba foro sanha yakonjo cana ki be ni, na saha ni pii be ni, na pee be lo lee lgana li na.

6 A wu ba guri foro sanha yakonjo ki be ni, na pii be niyereye ta kpeenge ki na, pu be di jne la ni we. A wu pu pye: «Naha na yee d'a cana jii li beeri pye lapye baa we?»

7 A pee di wu pye: «Sipya wa shishiin ya ta wee sha wu wo labye na njnaa we.» A wu pu pye: «Yi be pu she na kerere yi ni.»

8 «Ba cana k'a pa xho baari wu tigiduun na no we, a tege ki kafoo w'i wu kajahashonrimo wu pye: «Kapyebyii pu yiri, m'a pu saraa na li jo kon kurogo wuu pu na, na se naha wuu pu mu.»

* 19:19 Ekizode 20:12-16; Levitike 19:18

9 Piimu p'a pu wo labye wu jɔ kɔn yakonɔ ki ni ge, a pee di fɛnhɛ fulo, a pu bɛɛri di wari dɛjɛɛ nigin nigin ta.

10 Ba l'a pa nɔ nizhiilee pu na wɛ, a pee di ganha na giin na pee wo wu na jɛhɛ wari dɛjɛɛ nigin nigin na. Ga, a p'i wari dɛjɛɛ nigin nigin kan pu bɛ mu.

11 Ba wee wari w'a kan pee mu wɛ, a p'i ganha na tɛgɛ ki fɔɔ wu yɔgɔ puyɛ tɔan, na yu:

12 «Pii p'a nɔ kurogo ki na ge, lɛɛri nigin yɛ wo labye pee ya pye. A mu di dɛɛɛ wɛɛ wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, wɛɛ piimu p'a canja jii li bɛɛri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke bɛɛri lɔ ge.»

13 Ga, a tɛgɛ ki kafɔɔ wu shɛn nigin wa pye pu ni: «Najii, nɛ ta to mu na wɛ! Ta wari dɛjɛɛ nigin na bɛ nɛ ni mu ya bɛ mu wo canja jii li saraa wɛ?»

14 Ayiwa, ma wo saraa wu lɔ, ma da gaanji. Nɛ mu l'a taan nago kanna nɛ wu saraa ninumɔ kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa tɛgɛ ki ni kurogo ge.

15 Lemu bu nɛ taan, ta lee bɛ nɛ yaa na pye ni na wo wari wu ni wɛ? Kelee ta nɛ wo saama pu jɛpɛɛn yɛɛ l'a jɛ ma ni?»

16 A Yesu di jo sanha: «Piimu pu jɛ kadugo yiri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye jahagbaa wuu. Piimu pu jɛ jahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo sanha (Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)

17 Ayiwa, Yesu ya pa yiri na gaanji Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yɛ yiri, na pu pye:

18 «Wù wii gaanji Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipyaa Ja wu le wà saraya jahaa shɔɔnriwɛɛ jɔnɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu kenjɛ ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni.

19 P'a wu le shi watii kenjɛ ni, pee na zhehe wu na. Pu na ba wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu kori tige na. Canja taanri wogo ki na w'a jɛ na foro xu ni.»

Yakuba ni Yohana ya jahagbaa fɛɛɛ shaa Yesu mu (Marika 10:35-45)

20 Ayiwa, a Zebede shɔ wu fulo Yesu na ni wu nago shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu jɛɛri, na wu jɔ wee na.

21 A Yesu di wu yege na: «Naha kaa l'i wa ma na wɛ?» A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma saanra ti ni tuun wemu ni, ma di sɔɔ na mu, na nago shuun we di diin ma tɔan. Nigin wa di diin ma kanige cɛ, wa di diin ma kamɛnɛ cɛ.»

22 A Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa jɛɛri ge, yee wa li cɛ wɛ. Kanhama cɛɛgbuu

lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya?» A p'i jo: «Uun, wɛɛ na já gba li ni.»

23 A Yesu di pu pye: «Uun, yi kunni na ba gba nɛ wo cɛɛgbuu li ni. Ga na tiin nɛ kanige cɛ, kelee nɛ kamɛnɛ cɛ, nɛ jɛ yee tatiinyɛ yi kanvɔɔ wɛ. Piimu kaa na nɛ To w'a yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

24 Ba kalaapiire kɛ wu samaa ya yee logo wɛ, a pu logoo di yiri pu ceboronamaa shuun wu tɔan.

25 A Yesu di pu bɛɛri yiri, na jo: «Yee ya li cɛ na shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, wee shi wu wo jɔnɔfɛɛ p'a pu jɔnɔfɛɛɛ pyi wu na. Pu sipyigbɔɔ p'i pu fanha shɛɛ wu na.

26 Ga li da ba bye mu yee tɛ ni wɛ. Yee wa funjɔ bi jɛ wu bye sipyigbɔ, wufɔɔ wu pye pusamaa wo kapyɛbye.

27 Yee wa funjɔ bi jɛ wu bye jahagbaa fɔɔ, weefɔɔ wu pye pusamaa wo bulo.

28 Mu li wa, Sipyaa Ja wu bɛ ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba kapyɛɛ pyi wu mu wɛ. Ga w'a pa, wu ba kapyɛɛ pyi sipyii mu, wu ba wu munaa kan l'i bye sipyijɛhɛmɛɛ wo jɔwuuoro saraa.»

Yesu ya fyɛnɛɛ shuun wa cuurɔ (Marika 10:46-52; Luka 18:35-43)

29 Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni wɛ, a sipyijɛhɛmɛɛ di daha Yesu feni.

30 Lee bi fyɛnɛɛ shuun wa nidɛɛngɛ ta koo li jɔ na. Ba pee ya logo na Yesu w'a doroo wɛ, a p'i xhuulo na: «Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, jɔnɔ jaari wù na!»

31 Sipyiire ti bi yogo yu ni pu ni na pu cari puyɛ na, ga, a p'i la fara xhuulo wu na, na yu: «Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, jɔnɔ jaari wù na!»

32 A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye: «Yi wa giin nɛ di leke pye yi mu wɛ?»

33 A p'i jo: «Wù Kafɔɔ, wù pye wù da jaa.»

34 A pu jinjaara di jɛ Yesu ni, a wu gbɔn pu jii ki na. A p'i jɔ kɔn na jaa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu feni.

21

Yesu ya jɛ Zheruzalemu ni ba saan jɛ wɛ (Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

1 Ba p'a tɛɛɛ Zheruzalemu na wɛ, a p'i nɔ Betɛfajɛ shizhaa, Oliviyɛ faaboboɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun,

2 na pu pye: «Yi shɛ yi jahagbaa kulo li ni. Yi bu nɔ yɛ, yi na kafazhɔ wa nibɔgɔ ta wà, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na kan naha!»

3 Sipyaa wa bu jo ni yi ni, y'i weefɔɔ pye na Kafɔɔ mago wu wa yi na. Lee bu bye pu na yi jɔ yaha yi mu, y'i ba ni yi ni.»

4 Lee ya pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ w'a jomɔ pemu jo ge, pee jɔ di fa na:

* 21:5 **Siyɔn poro:** Wee jɛ Zheruzalemu shɛɛn pee.

5 «Yi yi jo Siyon poro* wu mu na:
 «Li wii, ma saan w'a ma ma mu.
 W'a wuye tirige,
 na dugi tiin kafabige na,
 kafazho wa wo pya.»*

6 A kalaapiire t'i gari, na she li pye ba Yesu ya yi jo pu mu we.

7 A p'i ba ni kafazho wu ni wu pya wu ni, na ba pu fadegbayo ya taha yee na, a Yesu di dugi tiin wa.

8 A sipiyinehamεε di pu fadegbayo pii koo li ni. A pii be di weburiye kon, na yee pii koo li ni.

9 Ba p'a gaan we, piimu pu ne Yesu jahagbaa na, ni piimu pu ne wu kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

«Masoho k'a byi Dawuda Ja wu mu!
 Wemu w'a ma me Kafao mege na ge,
 wee ne duba pya!

Masoho k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni!»*

10 Ba Yesu ya je Zheruzalemu ni we, a tunmo p'i kulo li beeri cira. A p'i ganha na yegee na: «We na we di ne jogo we?»

11 A sipiyire t'i jo: «Kile tudunmo Yesu wu ne wii, Galile Nazareti shen we.»

*Yesu ya Kile-peene pugbaho ki pye fεεε
 (Marika 11:15-19; Luka 19:45-48;
 Yohana 2:13-22)*

12 A Yesu di je Kile-peene pugbaho ki ni. Sipyii piimu pu bi bere ni zho pyi wa ge, a wu pee beeri kari yeege. A wu wari faavεε pu wo tabalaa pee, ni gbege shazheere pereveεε pu wo yatiinye yi neri buri,

13 na pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba ne puga ki pyi Kile-nerεge puga.»*
 Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

14 A fyennεε ni losixuyo fεε pii di fulo Yesu na Kile-peene pugbaho ki ni. A w'i pee cuunjo.

15 Yesu ya kakanhanjaa kiimu pye ge, ba saraya naha shonrivεε nujofεε ni saliya karamogoloo p'a kee ja we, na nahopiire ti be jaa ti na xhuulo na yu: «Masoho k'a byi Dawuda Ja wu mu we!» A pu logoo di yiri.

16 Wee tuun wu ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa yu me ge, ta mu wa yi nuri me?» A Yesu di pu pye: «Uun! Ta yee be sanha li kalaa Kile Kafila wu ni we? Na:
 «Mu ya ma masoho pye k'a foro

nahopiire ni pubinne jayo ni.»*

17 Ba w'a yee jo we, na foro kulo li ni, na pu yaha wa, na gari na she shon Betani kulo li ni.

*Yesu ya nitoodige ka lanj
 (Marika 11:12-14, 20-24)*

18 Ayiwa, jimuguro ti jisoojo ki na, Yesu na kuri na ma Zheruzalemu ni, a xuugo di wu ta.

19 A wu nitoodige ka ja koo li jo na, na fulo kee na. Ga wu ya yafin be ja ki na weye ye kadugo na we. Ayiwa, a wu kee nitoodige ki pye: «Mu da ga yasεε pye nige bada we!»
 Taapile ni a kee nitoroho k'i waha.

20 Ba kalaapiire t'a lee ja we, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i Yesu yege na: «A ke nitoroho ke di bye dii na waha me taapile ni we?»

21 A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, n'a daa bu bye yee mu, nakaara bye t'i ne yee zoloo pu ni bada we, lemu ne pye ke nitoodige ke na ge, yee da ba da lee ye na-ε de!»
 Ga yee na ba ke faabohoo ke pye: «Yiri laha naha, m'a she maye wa suumo loho ni.»
 Lee na bye.

22 Yi ba yaaga tuugo beeri neeri ni n'a daa ni, yi na kee ta.»

*Mii Yesu wo sefeere ti d'a yiri we?
 (Marika 11:27-33; Luka 20:1-8)*

23 Ayiwa, a Yesu di she je Kile-peene pugbaho ki ni, na sipyii pu jo kon na galaa. Na wu yaha wu na wee kalaa wu kaan, a saraya naha shonrivεε nujofεε ni naholeε p'i fulo wu na, na wu yege na: «Sefεεε teke gbore ni mu wa kii keree kii pyi we? Jogoo w'a kee fanha ki kan mu mu we?»

24 A Yesu di pu pye: «Ne be w'a da yee yege kaa nigin na. Yi bu na jo sho, wee tuun wu ni, sefeere temu gbore ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be na tee jo yi mu.

25 Jogoo wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we? Kile laa sipyii?» A p'i puyεε pye: «Wu bu jo: «Kile w'a wu tun, wu na jo: «Wee tuun wu ni naha na yee di ya ta da wu na-ε we?»

26 Ga wu bu naho jo: «Sipyii p'a wu tun, sipiyire ti na lemu pye wu na ge, lee wo fyaara wa wu ni, bani sipiyire ti beeri wa Yohana wii Kile tudunmo.»

27 Lee na, a p'i Yesu pye: «Weε ya ce we.» A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefeere temu gbore ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be da tee jo yee mu we.»

Yesu ya talene la jo jalaa shuum wa shizhaa na

28 A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa leke kon yiye funyo ni kii keree kii shizhaa na we? Jalaa shuum pu bye na wa mu. A wu ba jashiime wu pye: «Na ja, she njaa wo cana jii li lu wo labye wu pye na ezeen tege ki ni.»

29 A wee ja wu wu pye: «Ne se wa we.» Ga ba jεεε ya pye we, yemu w'a jo ge, a yee wo daajene di je wu ni. A wu gari tege ki ni.

30 A to wu she yee ninuyo jo ja shuum wo wu be mu. A wee di wu pye: «Uun, ne na zhe.»
 Ga na dere pye wu ya she we.

31 Pu shuum wu ni weke d'a tofoo wu jidaan pye we?» A p'i jo: «Jashiime we.»
 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a

* 21:5 Zakari 9:9 * 21:9 Zaburuu 118:26 * 21:13 Ezayi 56:7 * 21:16 Zaburuu 8:3

da yi jo yi mu jo fanhafee wari shovve ni navarashaa pu na ba je yee naha na Kile wo saanra ti ni.

³² Bani Yohana ya pa yee mu, koo lemu l'a tii ge, na ba lee she yee na. A yee di bye yee ya da wu na we. Ga, a fanhafee wari shovve ni navarashaa p'i da wu na. A yee di lee be na, ga lee be na yee ya ta daajenje jo yi guri da wu na we.»

Erezen faapyii niguumoo pu wo talene le (Marika 12:1-12; Luka 20:9-19)

³³ A Yesu di pu pye sanha na: «Yi le talene le be logo: Kereye foo wa w'a bi erezen tege ka shan, na ki maha ni kasorogo ni. A w'i wege ka wolo na pye erezen wu loho ki tawologo, na zangaso wa yaa shazhan wu kaa na. Lee kadugo na a wu erezen tiire tege ki kaa le erezen faapyii pii kenje ni, na gari fiige katii ni.

³⁴ Ba erezen wu leduun ya pa derenje we, a wu wu wo kapyebyii pii yaha kari pee erezen faapyii pu mu, na pu she erezen nile wu sho pa.

³⁵ Ga, a p'i kapyebyii pu co, na wa kpon xuuni, na wa gbo, na taanri wo wu wa gbo ni kagereye ni.

³⁶ «Ayiwa, a erezen wu kafoo wu kapyebyii pii be tun piimu ya nehhe nizhiilee pu na ge. A p'i pee be pye ba p'a nizhiilee pu pye we.

³⁷ Lee beeri kadugo taan, a tege ki kafoo w'i wuye pyaa ja tun kari, na jo: «Ne ja we kunni, pu na zhe gbogo taha wee na.»

³⁸ Ga ba erezen faapyii pu jii ya taha erezen wu kafoo wu ja wu na we, a p'i puye pye: «Cen wu lovo wu w'a we. Yi pa wu wu gbo, cen wu na bye wu wo.»

³⁹ A p'i jafoo wu co, na gari ni wu ni erezen tege ki kadugo yiri, na she wu gbo.

⁴⁰ «Wee tuun wu ni erezen tege ki kafoo wu ba ba, w'a ba leke pye pii erezen faapyii pii na we?»

⁴¹ A p'i wu pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo gbogaguuno na, na erezen tege ki kaa le piitilee kenje ni, piimu na da erezen nile wu kaan wu mu wu jidaan tuun ni ge.»

⁴² Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni we? Na:

«Puyirilee p'a faakagerenje kemu she ge, kee k'a pye puga ki gunnmii li faakagerenje ki nijenje ke. Li wii, Kafoo w'a lee pye

kakanhana li wa lii wu naha taan.» *

⁴³ A Yesu di jo sanha na: «N'a da yi jo yi mu jo lee l'a Kile saanra ti pye ti na da ba sho yee na, na ti kan shi watii mu, wemu na ba nagoo pyi ge. [

⁴⁴ Wemu bu do kee kagerenje ke nujo ni, weefoo na gegi gegi. Kee kagerenje ki shiin bu do sipya beeri nujo ni, weefoo na donhono.]»

⁴⁵ Ba saraya naha shovvive nujofee ni Farizhen p'a Yesu talene li logo we, a p'i li ce na pee kaa w'a byi.

⁴⁶ Lee na a p'i ganha na cogana shaa wu na, ga, a p'i fya sipyiire ti na. Bani pee bi Yesu wii Kile tudunmo.

22

Cekaanra ligbaho ki wo talene le (Luka 14:15-24)

¹ Ayiwa, a Yesu di talene la be jo sanha sipyiire ti mu na:

² «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me: Saan wa ya ligbaho gbegele wu ja cekaanra ni.

³ P'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebyii pu tun she pee yiri yalige ki na. Ga pu ya soo na pa we.

⁴ A wu kapyebyii piitilee yaha kari, na pee pu she pu pye: «Ne na yalige ki gbegele xo nime. Ne na sinme niyye ye, ni na sinme yapogoyo yi gbo, keree ki beeri ya gbegele xo. Yi pa cekaanra ti lige ki feni.»

⁵ Ga sipyiyirilee pu ya ta lee la shishiin wii kaa we. A pu beeri di gari pu nibyegee feni. Wa ya kari wu kereye ni, a wa di gari wu kegaanra tapyege ni.

⁶ A pusamaa di saan wu kapyebyii pu co, na pu kanha fo xuuni, na pu gbo.

⁷ A saan wu luu di yiri. A w'i wu sorasii yaha kari p'a she pee sipyigbuu pu gbo, na pu kulo li sorogo.

⁸ Lee kadugo na a wu wu kapyebyii pu pye: «Cekaanra ti ligbaho ki kunni ya gbegele xo, ga sipyii piimu p'a fenhe yiri ki na ge, pee niye wa nige ki ni we.

⁹ Yi she kodoroyo yi ni, yi bu she sipyii piimu beeri ta wa, y'i ba ni pee beeri ni lige ki kaa na.»

¹⁰ A kapyebyii p'i gari kakuutoroyo yi ni. Sipyii piimu beeri p'a she da wa ge, nizaamaa fara niguumoo na, a p'i ba pee beeri pinne fo cekaanra ti puga k'a jii lili pu na.

¹¹ «Ayiwa, a saan wu ba je, na lili pu wii, na na wa ta pu ni, wemu ya ta cekaanra faya yi le we.

¹² A wu jo: «Nanii, dii mu d'a pye na je naha cekaanra faya yi ba we? Nshoo ya ta wee na wu mu we.

¹³ Wee tuun wu ni a saan wu wu kapyebyii pu pye: «Yi wu too ye ni wu keye yi po! Yi wu wa kpeenge ki na nibiige ki ni! Mesuu ni gankunno na ba bye wa.»

¹⁴ Bani sipyijeheme kunnii pu wa yiri, ga piimu naha k'a bulo ge, pee ya nehhe we.»

P'a Yesu yege muna pereme keree na (Marika 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Lee kadugo na a Farizhen p'i she puye na, na p'i Yesu sha peri, p'i wu co wuye pyaa wo jo jomoo feni.

* 21:42 Zaburuu 118:22-23

16 A p'i pu wo kalaapiire ta ni Herodi wo sipyii pii tun na pu she Yesu pye: «Karamoḡo, wêe ya li ce na jo can fɔo mu jɛ. M'a sipyii pu fiinjɛ na galaa bɛ Kile koro li ni. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wɛ, bani sipyii pu bɛeri pu jɛ nigin mu mu.

17 Ayiwa mu wo fungongo di wa keke le kaa le ni wɛ? L'a saha p'a munaa pereme kaan Orome saannaa Sezari mu laa, li ya saha wɛ?»

18 Yesu bi pu funguunjo ki ce, a wu pu pye: «Yee shuun shuun juu piiri, naha na y'i na jɔ yegee wɛ?»

19 Wari wemu ni y'a munaa pereme pu saraa ge, yi wu tuunɔ la she na na.» A p'i wari deɲɛ nigin wa she wu na.

20 A Yesu di pu pye: «Jɔḡo wo jaa ni wu kama pu wa we na wɛ?»

21 A p'i jo: «Orome saannaa Sezari.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile bɛ wuu li kaan Kile bɛ mu.»

22 Ba p'a tee nashoɔri ti logo wɛ, a lee di pu naha wɔ fo xuuni. A p'i wu yaha wà, na gari.

Sadushɛen p'a Yesu yege xujɛnɛ li keree na

(Marika 12:18-27; Luka 20:27-40)

23 Ayiwa kee canunjo ke, a Sadushɛen pii bɛ di ba she Yesu yiri. Pee bi yu na xujɛnɛ da ba bɛye jiga na wɛ. A p'i Yesu pye:

24 «Karamoḡo, Kile tudunmoo Musa ya jo na ná wa bu xhu, na ta wu ya pya ta wɛ, na wu ceborona wu wee naxhugosho wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.

25 Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wêe mu naha. A nizhiime wu cee lenɛ, na xhu pya ta baa. A cee wu gan wu cuun wu mu, wee jɛ ceborona shuun wo we.

26 A l'i bye mu ceborona shuun wo we, ni taanri wo wu bɛ shizhaa na fo na she pu gbarashuun wu bɛeri xɔ.

27 Lee kadugo na a cee wu bɛ di xhu.

28 Wee tuun wu ni xuu pu caɲɛɲɛ ke, wee cee w'i da ba bye shɛn nigin weke wo pii cebooloo gbarashuun we ni wɛ? Bani pu bɛeri ya wu lenɛ toro.»

29 A Yesu di pu pye: «Yee ya piin, bani le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee ce wɛ, y'i wa Kile wo sefeere ti bɛ ce wɛ.

30 Xuu pu caɲɛɲɛ, sipyii wa da cêe lenɛ, kelee na gbaya je wɛ. Ga pu bɛeri na ba bye ba fugba melekeɛ jɛ wɛ.

31 Kile ya yemu jo xujɛnɛ li shizhaa na ge, ta yee ya yee kalaa wɛ? W'a jo:

32 «Nɛ jɛ Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.» * Kile jɛ xuu wo Kile wɛ, wyii wo Kile wu jɛ wii.»

33 Ba sipyiiire t'a yee logo wɛ, a wu kalaa wu bye pu mu kakanhana.

Kile wo saliya jomheɛ ki bɛeri wo nigboɔ le

(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)

34 Ba Farizhɛen p'a logo na Yesu ya fehene wá Sadushɛen pu na wɛ, a pee di guri she puyɛ pinne sanha.

35 Shen nigin wa jɛ pu ni, wee bye saliya karamoḡo. Wee funjo ki bye na Yesu peri wii. A wee di jo:

36 «Karamoḡo, jomɛe leke li d'a pele saliya wu jomheɛ ki bɛeri ni wɛ?»

37 A Yesu di wu pye: «Ma Kafoo Kile wu taan ma mu ma zo wu bɛeri na, ni ma munaa li bɛeri, ni ma fungongo ki bɛeri.» *

38 Lee li wa saliya wu jomheɛ ki bɛeri nizhiine, na jɛ ki bɛeri nigboɔ bɛ sanha.

39 Li shuun wuu lemu l'a foro li feni ge, lee li wa mɛ. «Ma sipyiiii wu taan ma mu ba mayɛ pyaa ki jɛ wɛ.» *

40 Saliya wu jomheɛ ki bɛeri, ni Kile tudunmoo pu wo kalaa wu bɛeri w'a foro kii jomheɛ shuun we ni.»

Shoɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin wɛ
(Marika 12:35-37; Luka 20:41-44)

41 Na Farizhɛen pu nibinneɲɛ ta, a Yesu di pu pye:

42 «Leke yee di wa goon yi funyo ni Shoɔɔ wu shizhaa na wɛ? Jɔḡo wo ja wu jɛ wii wɛ?» A p'i wu pye: «Dawuda ja wu jɛ wii.»

43 A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni naha na Dawuda di wu pyi Kafoo, Fefeere Munaa fanha ni wɛ? Bani Dawuda ya jo:

44 «Kafoo Kile ya yi jo nɛ Kafoo mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce, fo di ba ma peen pu tirige

na pa le ma tooɔo noho ni.» *

45 Ni Dawuda ya Shoɔɔ wu pyi Kafoo, wee tuun wu ni w'i jɛ dii wu ja ye nigin wɛ?»

46 Wa shishiin ya já Yesu jɔ sho pu ni, ali ni jɔriii nigin bɛ ni wɛ. Na co kee caɲa ki na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wɛ.

23

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu kaa ni

(Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

1 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire te ni sipyiiire ti pye:

2 «Saliya karamoḡoɔɔ ni Farizhɛen pu wo nibyii li jɛ na sipyii pu kalaa Musa wo saliya wu ni.

3 Lee wuu na saliya wu keree kiimu bɛeri ni p'a yi kalaa ge, y'a yaa na pu jomɛe co, na ganha na kee bɛeri pyi! Ga keree kiimu

* 22:32 Ekizode 3:6

* 22:37 Duterenoɛme 6:5

* 22:39 Levitike 19:18

* 22:44 Zabaruu 110:1

puyε pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni pu feni we, bani kalaa wemu p'a gaan sipyii pu mu ge, puyε pyaa ki ya wee koo jaari we.

4 Pu ma tuguro nighooro po na taha sipyii nuyō ni, ga p'i da ga gbara pu ali kabee be taga ti loveε tege p'i ti tugo we.

5 P'a pu kapyegeε ki beeri pyi konho sipyii di da pu wii. Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa ki wo semεε pee, ni pu kabogoo ki wo semεε pu pelegi. Na pu fadeye jowaya ye tōongi ni yalere ni.

6 Yalicenεε wo tatiinceye, ni Kile-peεneε piyeε ye wō nahagbaa tatiinyε y'a dan pu ni.

7 Sipyii na pu shaari pinnεε kpeenyε na, na pu pyi: «Karamogoloo», lee be l'a dan pu ni xuuni.

8 Ga yee kunni, yi ganha bu soo p'a yi pyi: «Karamogoloo» we. Bani Karamogō nigin pe ye wu jε yee mu. Yee beeri pu jε cebooloo.

9 Yi ganha bu da da wa shishiin pyi naha ke jiiε ke na yi to we. Bani To nigin pe ye wu jε yee mu. Wee jε fugba we ni.

10 Yi ganha bu soo p'a yi pyi jiiε we. Bani Nijofoo nigin pe ye wu jε yee mu. Wee jε Shovoo we.

11 Wemu wu jε sipyigbo yi beeri te ni ge, wee wu pye yi beeri wo kapyebye.

12 Sipya wemu w'a wuyε durogo ge, wee na ba dirige. Sipya wemu w'a wuyε tirige ge, wee na ba durogo.

Yesu ya Farizheen ni saliya karamogoloo pu jaagi (Marika 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 «Bōongō ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Bani yee wa fugba saanra ti koo li toni sipyii pusamaa naha na. Yiyε pyaa ki wa jin ti ni we, piimu p'a giin p'i jε ge, a y'i ganha na pee be naha koon.

[14 «Bōongō ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Bani yee wa naxhugoshaa kenε yanmuyo beeri nmahana na zhuu pu na, na mōni Kile-jεεge na, konho y'i yiyε pye see sipyii. Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

15 «Bōongō ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Bani yee wa jiiε ke jaari, na suumo lōho ke be jaari, konho yi sii shen nigin ye ta yi pye Yawutu ba yee jε we. Yee bu wee ta na xō, yee na wee pye w'a yaa ni jahaneme ni tōonii shuun na toro yiyε pyaa ki tāan.

16 «Bōongō ki wa yee wogo, yee fyenmεε piimu pu jε fyenmεε kagaancōmō ge! Bani yee wa yu na sipya wemu w'a kaa Kile-peεneε pugbōho ki na ge, na kee kaaga ke ya jateni

we. Ga wufōo bu gaa Kile-peεneε pugbōho ki wo sanni wu na, na kee kaaga ke k'a jateni.

17 Fungōnyō baa fεε fyenmεε yee jε. Keke ki d'a ye keke na ye shuun we ni we? Sanni we laa, kelee Kile-peεneε pugbōho ke, kee kemu k'a sanni wu pye fεεfεε ge?

18 Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawologo ki na, na kee kaaga ke ya jateni we. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawologo ki na ge, na wufōo bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jateni.

19 Fyεnmεε yee jε. Keke ki d'a ye keke na we? Saraga ke laa, saraya yi tawologo ke, kee kemu k'a saraga ki pye fεεfεε ge?

20 Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawologo ki na, saraya yi tawologo ke, ni yanmuyo yemu beeri yi jε ki jiiε ni ge, yee beeri na m'a kaa.

21 Wemu bu gaa Kile-peεneε pugbōho ki na, Kile-peεneε pugbōho ke ni Kile na m'a kaa, wee wemu w'a den ki ni ge.

22 Wemu bu gaa fugba we na, Kile wo saanra koo le, ni Kile wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a kaa.

23 «Bōongō ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Bani yee wa loyō wu yapyiire nifenhεfnhεε ti jagi wo: nanayi, ni weye yemu beeri y'a leni shiga ni ge. Nōmehεε kiimu tayerege k'a pele saliya wu ni ge, a yee di kee yaha wā. Kee jε: tiime, jiijaara, ni jōmεε fεεε. Yee bi yaa na kii kagbōho kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

24 Fyεnmεε yee jε piimu p'a fyenmεε pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na fōnfōnrō wo ki ni, ga na derεε na jōhōyō juuri.

25 «Bōongō ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Yee ma ceεgbuugoo ni goleεε kaduyo jii na fiinni, na ta yi d'a ni nagaara yanmuyo, ni yi lakuunō yanmuyo na.

26 Farizhen fyεn, fεnhε ceεgbuu le, ni goleεε ki funnō ki je, lee bu bye, yi kaduyo yi be na bye fεεfεε yi mu.

27 «Bōongō ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Yee jε ba faya jε we p'a yemu fiinneε ge. Ma bu yi wii, m'a yi ta y'a jō kpeεngε ke na, ga yi funyō d'a jii xuu kaciye ni yanmfōnyō tuuyo beeri na.

28 Mu yee be jε. Yee ma yiyε pye na tifire fεε yee jε sipyii naha tāan, ga yee zōlō pu d'a jii shuun shuun juuro ni kuumo na.

29 «Bōongō ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Yee wa Kile tudunmōo pu faya yi yari na jōgi. Piimu p'a Kile jōmεε co ge, yee wa pee wo faya yari ni kacaneε ni.

30 Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo cana jii li ni, na yee bi da ga sōo di pu tege pu Kile tudunmōo pu gbo we.

31 Lee funḡo ni yeeye pyaa ya li shee na piimu p'a Kile tudunmoo pu gbo ge, na pee wo nagoo yee ne.

32 Ayiwa, yi she naha na, yi sefee p'a lemu ḡo kon ge, yi lee ḡo fa!

33 Wolo yee ne, maton nagoo. Yee na ja pye dii na yiye taha Jahaneme na we?

34 Lee wuu na n'a da ba Kile tudunmoo, ni fungonyo fee, ni kalaa fee tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye na, na pii kpon ni susoo ni yi Kile-peeḡe piyeye yi ni. Yi na ba daha pu feni, na pu kana kulo ni kulo.

35 Sipyitiimee piimu wo shishan p'a wo niḡe na ge, konho pee di ba do yi ḡuḡo ni, na co tiime fee Abeli* wo shishan pu na, fo na pa no Baraki ja Zakari* wo shishan pu na, wee wemu yee ya gbo Kile-peeḡe pugbaho ki saraya yi tawologo ke, ni fefeeḡe xuu wu te wu ni ge.

36 Can na n'a da yi jo yi mu, tee gbuuro te beeri wo footoo li kanhama na ba do niḡaa wo sipyii pii ḡuḡo ni.

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na (Luka 13:34-45)

37 «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a Kile tudunmoo pu xuli ge, piimu p'a dunnii ma mu ge, na kagereye taga na pee be waa na xhuli ge, ne funḡo ya pye tegeḡe niḡeheneḡe ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinnee me wu kapaḡa noho ni we. Ga yee di ya ta soo lee na we.

38 Ayiwa yi puga ki na ba yaha wa nime feeḡe, ki niwaga.

39 Bani n'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ḡa nige we, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma me Kafoo meḡe na ge, wee ne duba pya.»*

24

Yesu ya Kile-peeḡe pugbaho ki ja wu jo (Marika 13:1-2; Luka 21:5-6)

1 A Yesu di foro Kile-peeḡe pugbaho ki ni na gaḡi. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na ganha na Kile-peeḡe pugbaho ki yereḡegana li shee wu na, k'a keme ya yaagana lemu na ge.

2 A Yesu di pu pye: «Yee nii wa yee beeri ni ge? Can na n'a da yi jo yi mu jo kagereḡe ka shishiin wa da ba gori naha ka ḡuḡo ni we. Yi beeri na ba do feeḡe.»

Keree kiimu na ba byi sani konḡo ki xo ge (Marika 13:3-13; Luka 21:7-19)

3 Na Yesu nidenge yaha Oliviyi faabobonḡo ki na, a wu kalaapiire t'i fulo wu na pu ye na, na wu yege na: «Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Naha sheshereḡe temu na ba li she na ma paduun

w'a no, konḡo ki taaxoo li be d'a no ge, m'a tee be she wu na!»

4 A Yesu di pu pye: «Y'a yiye kaseri! Yi ganha bu sipywa sha shishiin yaha wu yi piinḡe we!»

5 Bani sipyii niḡehemeḡe na ba ma ni ne meḡe ni, na yu: «Ne wu ne Shooḡo we.» Pu na ba sipyiḡehemeḡe piinḡe.

6 Yi na ba kashen keree nuri, na kashen gbeḡome keree nuri. Ayiwa yi funyo ganha da ben we! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxoo li we.

7 Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Xuugo niḡbaho ni niḡe ceḡeḡe na ba byi teye ya ni.

8 Kee keree kii beeri wa kanhama pu keree ḡokooḡo ye, ba ce laa ma yiri me we.

9 «Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye ni, p'a ganha na yi kana, na yi xuli. Shi wu beeri na ba yi ko ne meḡe wuu na.

10 Wee tuun wu ni sipyiḡehemeḡe na ba n'a daa wu yaha. Pu na ba puyee noho yeḡi, na puyee ko.

11 Tudunmoo kafinejuu niḡehemeḡe na ba foro yere. Pu na ba sipyiḡehemeḡe piinḡe.

12 Kakuḡuḡo ki ḡo na ba neḡe tapyeḡe ni. Lee ma bye kaḡuḡo na sipyiḡehemeḡe wo taanḡeḡe ki ceḡeḡe.

13 Ga wemu bu ja luu mara fo na she no li teḡene na, weefoo na ba sho.

14 Pe Jozaama pe pu wa Kile saanra ti kaa yu ge, pee na ba jo konḡo ke kabaya ye beeri na, konho shi wu beeri di pu logo. Lee kadugo na taaxoo l'i na no.

Kanhama niḡbo pemu na ba bye ge (Marika 13:14-23; Luka 21:20-24)

15 «Ayiwa yi ba gyeḡi pyeḡoo* wu ḡa tuun wemu ni fefeeḡe xuu wu ni, wee wemu kaa Kile tudunmoo Daḡeli ya jo ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi naha ce.)

16 Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiḡe ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni.

17 Lee ba wemu ta katanḡa ḡuḡo ni, wu ganha bu da digi di wu yereye lo puga ki ni we.

18 Wemu ba da wu kereye ni, weefoo ganha bu da guri ba puga di ba wu fadenḡe lo we.

19 Booḡo na ba bye lahaa fee ni puḡmaraya fee wogo yee caya yi na.

20 Y'a Kile neeri konho tee taferḡe ti canḡa ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee ni cadenge ni we.

21 Bani kanhama niḡbo na ba bye wee tuun wu ni pemu tuugo sanha bye ḡa we, na co konḡo ki yaaduun wu na, fo na pa no niḡaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada we.

* 23:35 Zhenezi 4:8-10 * 23:35 2 Canḡaḡeḡe Jomo 24:20-22 * 23:39 Zaburuu 118:26 * 24:15 Daḡeli 9:27; 11:31; 12:11

²² Kile da bye wu ya ya wolo be yee caya yi ni we, sipya wa shishiin bi da ga sho we. Ga sipyii piimu naha w'a bulo ge, pee wuu na w'a la wolo yee caya yi ni.

²³ «Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shovoo wu naha!» kelee «Wu we me.» Yi ganha bu da yee na we!

²⁴ Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyee pye shovee ni Kile tudunmoo. Pu na ba naha sheshere kagbohoo ni kakanhaana pyi konho p'i sipyii te piinje. Ali Kile ya sipyii piimu naha bulo ge, nago ba pu da ja ba pee be piinje we, pu bi da ba pee be piinje.

²⁵ Li wii, ne kii keree kii beeri jo yaha yi mu.»

²⁶ «Ayiwa sipya wa ba yi pye: «Li wii, sige ke ni Shovoo wu ne!», yi ganha bu she wa we. Kelee wa bu yi pye: «Li wii, maana ke ni wu wa naha!», yi ganha bu da yee na we.

²⁷ Kile bu jii Kile-naha na, kpengge ki ma no camutomoo ni naganu lemu na ge, lee pagana li na Sipya Ja wu be wa da ba ba.

²⁸ Xuu wemu ni yaxugo je ge, wa tobinye ya yiye pinnee.

Sipya Ja pagana

(Marika 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ «Pee kanhagbo pu wo caya yi ba doro ye, taapile ni nibiige na ba je cana ki ni; yenje wa da kpengge yeege we. Woro ki na ba yiri yiri fugba we ni na pa do. Fugba wu sefere ti na ba jele.

³⁰ Wee tuun wu ni Sipya Ja wu wo naha sheshere te, tee na ba ja fugba we ni. Shi wemu beeri wu je pinje ke na ge, wu beeri na ba mehe suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefere ti beeri, ni nooro nigbo ni.

³¹ Maga nigbohoo ki mee li na ba foro. Sipya Ja w'a sipyii piimu naha bulo ge, wu na ba meleke tun pu pee pinne, na yiri konjo ki kabaya shishere wu beeri na, na ba pu pinne xuu nigin ni, ma li jo kon konjo ke kabanja ka na, na se konjo ke kabanja ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² «Naha sheshere ta te nitoodige shizhaa na: Ki geye ye ba jo kon na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce na ki nago pyeduun w'a teenje.

³³ Mu li wa, yi ba kii keree kii beeri naa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Sipya Ja w'a teenje na xo, na w'a no xo kujoo li jo na.

³⁴ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii piimu pu wa jii na nime ge, sani pee beeri pu xu ge, kii keree kii beeri jo na va.

³⁵ Fugba we ni jinje ke na ba doro, ga ne jom pe wa da doro bada we.

Kile ye nigin pe w'a taaxoo li tuun ce

(Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Ga sipya wa shishiin wa kee cana ke ni wee tuun we ce we, ali fugba meleke pu be we, Kile Ja wu be we. To Kile ye nigin pe w'a kee cana ke ni wee tuun we ce.

³⁷ Ba Nuxhun wo cana jii li keree k'a pye we, mu Sipya Ja wu be kabanja k'a da ba bye.

³⁸ Na logbohoo ki ta ki sanha ba we, sipyii pu bili, na gbuu, na ce leje, na pu nago kaan gbaya ni, fo na she no cana kemu Nuxhun ya je kogbohoo ki ni ge.*

³⁹ Pu ya puyee kaala kaa la shishiin be na we, fo na she logbohoo ki pye k'a pa, na pu beeri juno tugo. Mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be kabanja.

⁴⁰ Wee tuun wu ni namaa shuun na ba bye pu kereye ni, p'a nigin wa lo, na wa yaha wa.

⁴¹ Ce shuun na ba tira tiree, wa na ba lo na wa yaha.

⁴² Lee wuu na yi kori yaha jii na bani cana kemu Kafoo w'a ma ge, yi wa kee ce we.

⁴³ Yi li ce na puga foo da ba li ce na we tuun we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi da gori yaha jii na. Wu da ga gbara nagaa wu je wu puga we.

⁴⁴ Lee wuu na yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu sonji tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.

Kapyebye nizaama ni wu niguuoo keree

(Luka 12:41-48)

⁴⁵ «Kapyebye no me foo fungongo foo wemu wo kafoo w'a wu tenje wu puga ki wo kapye-byii pusamaa juno ni, na wu pye na w'a pu yalige keree naha wo ki tuun ni ge, wee je joo we?

⁴⁶ Wee kapyebye wu kafoo wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee je duba pya.

⁴⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafoo wu na ba wu tenje wu keje yanmujo yi beeri juno ni.

⁴⁸ Ga wee kapyebye we bu da sipyikuunjo, wu na li kon wuye funjo ni na wee kafoo w'a da zhe mo wa.

⁴⁹ W'a jo kon na wu kapyebyenii pu sani, na li, na gbuu ni yagbagbaa ni.

⁵⁰ Ayiwa, cana kemu ni tuun wemu wu je kapyebye wu ya wu kafoo wu sonji-i ge, kee cana ke ni wee tuun we ni wu da ba.

⁵¹ Wu na ba wee kapyebye we kori, na wu taa pinne ni shuun shuun juu ni. Mesuu ni gankunoo na ba bye wa.

25

Talene lemu l'a jo donje pushaa ke wu shizhaa na ge

¹ «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro donje pushaa ke wa feni, piimu ya pu sokinnaa lo na se di zhe cenabun poo wu juno ciri ge.

* 24:38 Zhenezi 7:7

2 Pu ke wu ni, kaguro wa wu bye fungonyo baa fee, kaguro wa di je fungonyo fee.

3 A fungonyo baa fee p'i pu wo sokinnaa pu lo, ga p'i ya ta sinme patii lo na taha sokinnaa pu na we.

4 A fungonyo fee p'i pu wo sokinnaa pu lo, na sinme patii be lo na taha pu wo sokinnaa pu na.

5 A cepoo w'i mo, wu da ba we. A njmunumo di pu beeri ta, a pu beeri di njmunu.

6 A mujuu la di ba foro njinjje ki na na: <Cenabun poo wu we! Yi foro she wu ciri!>

7 Wee tuun wu ni a dojinje pushaa ke wu beeri di yiri, na pu sokinnaa pu yaa yaa.

8 A fungonyo baa fee p'i fungonyo fee pu pye: <Wee wo sokinnaa p'a zhaha da furi, yi sinme dooni wa kan wu mu.>

9 A fungonyo fee p'i pu pye: <Ahayi! Sinme pemu pu je wee mu ge, pee wa da ga wee ni yee yaa we. Yi she sinberelee pu mu, y'i she pa sho yiyi mu!>

10 A fungonyo baa fee p'i gari sinme pu feni, a cenabun poo wu ba na pu yaha wa. Pushaa kaguro wemu w'a bi gbegele ge, a pee di je ni cenabun poo wu ni cekaanra puga ki ni. A p'i gbura ki shoha.

11 Lee kadugo taan a pii pu be di ba no, na xhuulo na: <Kafoo, kafoo, gbura ki mugi wu mu!>

12 Ga, a cenabun poo wu pu pye: <Can na n'a da yi jo yi mu jo ne yee ce we.>

13 Lee wuu na yi kori yaha jii na, bani yi wa kee canja ke ni wee tuun we ce we.

Talene lemu l'a jo na jaha tii wari kegaanja pyevee pu na ge (Luka 19:11-27)

14 «Fugba saanra t'a foro na wa feni wee wemu ya gaaji kulo ni ge. A w'i wu kapyebyii pu yiri, na wu keje yara li kaa le pu keje ni.

15 A wu wari talaan kaguro kan wa mu, na wari talaan shuun kan wa mu, na talan nigin kan taanri wo wu mu. Wee wari we ya kan pu mu na saha ni pu beeri nigin nigin wu wo seferere juyjo kana ni.

16 Kaguro w'a kan wemu mu ge, a wee di wakaraa kegaanja jo kon ni wu wo wu ni. A w'i wari talaan kaguro wa betii ta na fara we wu kaguro wu na.

17 A shuun foo wu be di kegaanja pye ni wu wo wu ni, na talaan shuun wa ta na fara wu na.

18 Ga, a talan nigin foo wu she wege tugi, na wu kafoo wu wo wari wu njmoho wa.

19 A kapyebyii pu kafoo wu sii mo wa, na na pa ba. Ba w'a pa ba we, wu ni kapyebyii pu ni, a p'i jate wu wolo.

20 A wari talaan kaguro foo w'i fulo wu na ni we wu kaguro wu be ni na jo: <Na Kafoo, talaan kaguro mu ya kan ne mu, we kaguro we ne ta wu kuduun.>

21 A wu kafoo wu wu pye: <L'a jo kapyebye nizaama njomee foo. M'a pye njomee foo kafenhafenheneni ni, lee wuu na n'a da kagbohoo kaa le ma keje ni. Pa wu binne funjo taan!>

22 A taalan shuun foo wu be di fulo wu na, na wu pye: <Na kafoo, talaan shuun mu ya kan ne mu, we shuun we ne ta wu kuduun.>

23 A wu kafoo wu jo: <L'a jo, kapyebye nizaama njomee foo. M'a pye njomee foo kafenhafenheneni ni, lee wuu na n'a da kagbohoo kaa le ma keje ni. Pa wu binne funjo taan!>

24 Lee kadugo na a wari talan nigin tavoo wu be di fulo na jo: <Na kafoo, ne bi li ce jo mu keree k'a waha. Mu ya xuu wemu nugi we, wee xuu wu wo yaloo mu ya luu. Mu ya xuu wemu wo yashi wa we, wee xuu wu wo yapyiire mu ya goon.>

25 Ne fya, na she ma wari wu njmoho njije ke ni. Wu we!

26 A wu kafoo wu wu pye: <Kapyebye niguumo saa foo mu je. Mu ya li ce na ne ya xuu wemu nugi we, na wa ne na wo yaloo ti luu, na na yapyiire ti koon xuu ni ne ta wemu wo yashi wa-e ge,>

27 go mu bi yaa na she na wari wu yaha banji na de, konho di ba ba, di she wu lo ni wu kuduun ni.>

28 «Yi wu wo wari talan nigin wu sho wu na, y'i wu kan talaan ke foo wu mu!

29 La je wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na, la jehhe wu mu. Ga la je wemu mu we, ali nifenhafenheneni lemu be li je wu mu ge, lee be na ba sho wu na.

30 We kapyebye niguumo we kunnii, yi wu co wa kperenge ke na nibiige ki ni! Mesuu ni gankunno na ba bye wa.

Taaxoo li wo kiiri we

31 «Sipya Ja wu ba ba wu nooro wu ni tuun wemu ni ni melekee pu beeri ni, wu na ba diin wu saanra koro nooro wuu li ni.

32 Shi we beeri na ba binne wu taan. Wu na ba pu waa na laha pu ye na ba yatoo nahama ma wu dubyaa ni wu sikaa waa laha me pu ye na we.

33 Wu na ba dubyaa pu yaha wu kanige ce, na sikaa pu yaha wu kame ne ce.

34 «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige ce wuu pu pye: <Yi pa, na To wu wo duba nagoo pee. Saanra temu t'a gbegele na yaha yee jaha na fo kono ki yaaduun wu ni ge, yi pa je tee ni, y'i ti pye yi wuuro.>

35 Bani xuugo ya ne ta, a yee di ne kan ne li. Waga ya ne ta, a yee di ne kan ne gba. Ne bi bye nabun, a yee di ne tirige yi kaban.

36 Fafunmo bye ne na, a yee di ne fafunmo pu xo. Ne bi bye yama foo, a yee di ne keree yaa. Ne bi bye kaso ni, a yee di she foro ne na.>

³⁷ Ayiwa, pee sipyii piimu p'a Kilē jomēē co ge, pee na saan wu pye: «Kafō, tuun wekē ni wēe d'a mu xuugo wo wu ja, na yalige kan mu mu wē? Kelee na mu waga wo ja, na mu kan mu ya gba wē?»

³⁸ Tuun wekē ni wēe d'a mu nabōwo wo wu ja, na mu tirige wū puga, kelee na ma fafunmō wo ja, na pee fafunmō pu xō wē?»

³⁹ Tuun wekē ni wēe d'a ma yama wo, kelee na ma kaso wo wu ja, na she foro ma na wē?»

⁴⁰ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo tuun bēeri ni yee ya lee la pye ali nē cebooloo pu bēeri wo nifenhefenhene nigin bē na ge, nē na yee ya li pye.»

⁴¹ «Lee kadugo na saan wu na kamene ce wuu pu pye: «Yi laha na tāan, yee lanji fēē piiri! Yi she nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo mēlekē pu kaa na ge.»

⁴² Bani xuugo bi bye nē na, yee di ya ta yalige kan nē mu wē. Waga bi bye nē na, yee di ya ta nē kan nē gba wē.

⁴³ Nē bi bye nabun, yee di ya ta nē tirige yi puga wē. Nē bi bye fafunmō ni, ye di ya ta nē fafunmō pu xō wē. Nē yama wo bi bye, nē bi bye kaso ni, yee di ya ta she foro nē na wē.»

⁴⁴ Ayiwa, pee bē na wu pye: «Kafō, tuun wekē ni wēe d'a mu xuugo wo wu ja, kelee ma waga wo, kelee ma nabōwo wo, kelee ma fafunmō wo, kelee ma yama wo, kelee ma kaso wo, na li she wēe da ma tēge-ē wē?»

⁴⁵ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya lee la pye ali nē cebooloo pu bēeri wo nifenhefenhene nigin bē na wē, yee ya ta li pye nē na wē.»

⁴⁶ Pee na ba jé kanhama nixhōbaama ni. Ga piimu p'a tii ge, pee na ba jé jii sicuumō nixhōbaama ni.»

26

Yawutuu juuḡfēe p'a woni pye Yesu kaa na

(Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomō pu bēeri jo xō sipyiiire ti mu wē, na wu kalaapiire ti pye:

² «Y'a li ce na cabyaa shuun tē ni Nuwuuro ti wo Kalenē l'a da nō. Sipya Ja wu na ba jé keye ni, p'a wu kori tige na.»

³ Wee tuun wu ni a saraya jaha shōnriwēē juuḡfēē ni Yawutuu nōhōlēe p'i she puyē pinne Kayife kaban, wee nē saraya jaha shōnriwēē wo juuḡfōgbo wē.

⁴ A p'i bē yi na na pu Yesu peele co ḡmōhōrō ni, p'i wu gbo.

⁵ Ga, a p'i jo: «Wū ganha bu wu co kalenē li ni wē, kōnhō tunmō ganha bu yiri sipyiiire ti tē ni wē.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu juuḡ ti
(Marika 14:3-9; Yohana 12:1-8)

⁶ Na Yesu yaha Betani kulo li ni Simō kaban, togo k'a fēnhe wemu co toro ge,

⁷ a cee wa di fulo wu na ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ji pēewa lasikoli wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na li, na ba wee lasikoli wu wo wu juuḡ ni.

⁸ Ba Yesu kalaapiire t'a lee ja wē. A pu logoo di yiri, a p'i jo: «Te kakara te wo juuḡ di juē leke wē?»

⁹ We lasikoli we bi da já bēre wari nijehēme na, na wee kan funmō fēē mu.»

¹⁰ Ba Yesu ya lee ce wē, na jo: «Naha na y'i we cee we zō tenri wē? Go kasaana w'a pye mē nē na.»

¹¹ Funmō fēē na da daa yee tē ni tuun bēeri ni, ga nē kunni wa da ba bye yee tē ni tuun bēeri ni wē.

¹² We lasikoli we w'a wo na na ge, w'a wēri na ceepuuro ti keme yaha faḡa le kaa na.

¹³ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bēeri ni pe Kilē Jozaama pe ya jo ke kōḡ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bē na baari wā, na sipyii pu funyō tirige ni wu kaa ni.»

Zhudasi ya Yesu shaa di le kenje ni

(Marika 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Ayiwa, Yesu kalaapiire kē ni shuun wu wa nigin wa, wemu mēge ki bye na Zhuda Isikariyoti ge, a wee di she saraya jaha shōnriwēē juuḡfēē pu mu,

¹⁵ na she pu pye: «Nē bu Yesu le yee kenje ni, juu yee di da gan nē mu wē?» A p'i warifyen tuuḡō kēlē taanri (30) tōrō kan wu mu.

¹⁶ Na co wee tuun wu na a Zhuda di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenje ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenē li yalige ki li shiizhan

(Marika 14:12-21; Luka 22:7-14, 21-23; Yohana 13:21-30)

¹⁷ Shizhenherē Baa Buuri wu wo Kalenē li cazhiige ke, a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Ma funḡō wa wū Nuwuuro ti wo Kalenē li yalige ki gbegele xuu wekē ni wē?»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi she kanha ki ni, y'i she shen wēfō pye: «Karamōgō w'a jo na wee wo tuun w'a nō, na mu kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba Nuwuuro ti wo Kalenē li yalige ki li.»

¹⁹ A kalaapiire t'i li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wē. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenē li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

²⁰ Ba piige k'a pa wō wē, a Yesu ni wu kalaapiire kē ni shuun wu diin na li.

²¹ Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba nē le kenje ni yee ni.»

²² A kalaapiire ti pahaya di sii tanha fo xuuni. A pu bēeri di juō kōn na wu yegee nigin nigin na: «Nē wi ya, Kafō?»

²³ A Yesu di pu pye: «Wemu w'a wu kenje ki le golege ki ni ni ne ni ge, wee w'a da ba ne le kenje ni.»

²⁴ Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le kenje ni ge, boongo ki ne weefo wogo. Ali wee na wu da bye pu ya wu se be we, lee bi da boo wu mu.»

²⁵ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenje ni ge, a wee be di wu yege na: «Ne wi ya, Karamogo?» A Yesu di wu pye: «Maye pyaa k'a yi jo.»

Kafoo fefere yalige ki keree

(Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korente Sheen 11:23-25)

²⁶ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lo, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wa lo yi li, ne ceepuuro ti wa te!»

²⁷ Lee kadugo na a wu ezen loho ceegbuu li lo, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu, na jo: «Yi beeri pu ka gba ke ni,

²⁸ ne shishan pu ne pe, Kile wu karineege jomee li wo shishan pe. Sipyinehemee wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa pu mu.

²⁹ N'a da yi jo yi mu, na co nime na, n'a da ke ezen loho ke ka gba nige we, fo cana kemu n'a da ba ki nivojo gba ni yee ni na To wu saanra ti ni ge.»

³⁰ Ba p'a li xho we, na Kile masajo yoyo cee. Lee kadugo taan a p'i foro kari Oliviye faaboboo ki na.

Yesu ya jo na Pyeri na ba foro wee kaa taan

(Marika 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

³¹ Aiywa, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee beeri na ba baa na ne ye nigin yaha nijaa wo piige keye pyaa ni, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ne na ba yatso nahama wu gbo, dubyagbaha ki dubyaa pu beeri na baa caaga.»*

³² Ga ne ba ne na foro xu ni tuun wemu ni, ne na doro yi naha na Galile fiige ki ni.»

³³ A Pyeri di jo: «Ali pusamaa beeri nehe baa na ma wa, ne wa da ga ma wa bada we!»

³⁴ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige keye pyaa ni, yani xhuupoo wu pa mee su ge, mu na ba foro ne kaa taan taanii taanri.»

³⁵ A Pyeri di wu pye: «Ali li mehe yaha ne wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa taan we.» A kalaapiire tisara beeri di yee ninuyo jo.

Yesu ya Kile jeri Zhetiseman tiire tege ki ni

(Marika 14:32-42; Luka 22:39-46)

³⁶ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu meege ki ne na

Zhetiseman ge. A wu pu pye: «Yi tiin naha, di she Kile jeri meke.»

³⁷ A wu gari wa ni Pyeri ni Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii wu zo wu kanha fo xuuni, na wu naha be tanha.

³⁸ A wu pu pye: «Ne zo we beeri w'a tanha fo ne na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na ni na ni!»

³⁹ A wu she naha na jeri, na buri jine na, na Kile jeri na: «Na To le kanhama ceegbuu le sanha lli na na, ni li na ja bye. Ga lee be na, ne wo jidaan ganha bu bye we, fo mu wo jidaan.»

⁴⁰ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a nmuno. A wu Pyeri pye: «Yee ya ja kori yaha jii na ni ne ni na ali leeri nigin be pye-e ya?»

⁴¹ Yi kori yaha jii na! Yi da Kile jeri, konho yi ganha bu je nowuuro ni we. Sipya munaa ya soo, ga wu ceepuuro fanha k'a cere.»

⁴² A Yesu di laha pu taan taanii shuun wuu li ni, na she Kile jeri na: «Na To, li bu da nago le kanhama ceegbuu le sanha da ja lli ne na we, fo ne bu gba li ni, wee tuun wu ni mu wo jidaan wu pye.»

⁴³ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na ba pu ta p'a nmuno sanha, bani nmunuma pu bi sho pu ni.

⁴⁴ A Yesu di pu yaha wa, na laha pu taan sanha, na she Kile jeri taanii taanri wuu li ni, na guri pee jome pe ninuma na sanha.

⁴⁵ Lee kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire ti yiri, na ba pu pye: «Yee wa nmuno sanha na nmuni ge? Tuun w'a no, Sipya Ja wu na ba je jurumupyii pu kenje ni.

⁴⁶ Yi yiri wu da se! Li wii, na wemu w'a da na le kenje ni ge, wee ya no.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Marika 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jome pu na, a Zhudasi di no, wee ne kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu no ni sipyinehemee pii ni. Njoparaa ni pubegee ki bye pee mu. Saraya naha shoonriwee joofoe ni Yawutuu nahagbaa ee pu bi pee tun.

⁴⁸ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenje ni ge, wee bi naha shesheere ta she sipyire ti na na: «Di ba she jooonro fo kan na wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.»

⁴⁹ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Faabye Karamogo!» Na jooonro fo kan wu mu.

⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Na nanii, lemu na m'a pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu co.

⁵¹ A Yesu wo kalaapiire la di li wo njopara koongi li forogo ni, na saraya naha

shoonrivɛɛ wo ɲunɔfɔgbɔ wu wo kapyɛbye niwɛɲɛ paa laha.

52 A Yesu di lee kalaapire li pye: «Ma ɲmɔpara le wɛ la li forogo ki ni, bani piimu p'a ɲmɔparaa luu ge, ɲmɔparaa ki da ba pee bɛ ɲunɔ tugo.

53 Go nɛ bi da j'a na To wu ɲɛɛri w'a mɛkɛkɛɛ pii yaha na pa nime nime piimu ya ɲɛhe miliyo na ge, ta mu ya lee cɛ wɛ?

54 Ga lee da ba bye, Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee ɲɔ na fa dii wɛ? Bani Kile Kafila w'a li shɛ na fo kii keree kii bu bye.»

55 Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye: «A yee di ba ni ɲmɔparaa ni pubegeɛ ni nɛ tacɔɲɔ ni ma na jo kakuubye di ɲɛ ya? Nɛ bi dɛn caɲa bɛɛri Kile-pɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na sipyii kalaa, yee di ya ta nɛ co wɛ.

56 Ga kii keree kii bɛɛri ya pye kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ p'a yemu bɛɛri ka Kile Kafila wu ni ge, yee bɛɛri ɲɔ di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti bɛɛri di baa caaga na wu yaha w'a.

Yesu ya yere kiirikɔɔn kuruɲɔ ki nahagbaa na

(Marika 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana 18:13-14, 19-24)

57 Piimu p'a Yesu co ge, a pee di gari ni wu ni Kayifɛ kaban, wee ɲɛ saraya ɲaha shoonrivɛɛ wo ɲunɔfɔgbɔ we. Saliya karamɔgɔlɔɔ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu nibinneɲɛ ki bye w'a.

58 A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu fɛni, fo na shɛ jɛ saraya ɲaha shoonrivɛɛ wo ɲunɔfɔgbɔ wu wo kaɲa ki ni. Ba w'a jɛ kaɲa ki ni wɛ, na diin gedii pu t'aan kɔnhɔ wu ba le kaa le nɔhɔ ɲa.

59 Saraya ɲaha shoonrivɛɛ ɲunɔfɛɛ pu fara kiirikɔɔn kuruɲɔ ki na, pee bi can baa wo sɛɛri kaa la shaa Yesu fɛni kɔnhɔ p'i wu gbo.

60 Ga pu ya li ta wɛ, ali na li ta bɛ sipyiiɲɛhɛmɛɛ bi ma na kafineyɛ leni Yesu na. A sipyii shuun wa bɛ di ba nɔ kurogo ki na, na pu woyo jo na:

61 «We n'a we ya jo na wee na j'a Kile-pɛɲɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yerenɛ cabyaa taanri funɲɔ ni.»

62 Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shoonrivɛɛ wo ɲunɔfɔgbɔ wu yiri yere, na Yesu pye: «Jomɔ pemu bɛɛri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu ɲɔ shɔ-ɛ ge?»

63 Ga, a Yesu di cari wuyɛ na. A saraya ɲaha shoonrivɛɛ wo ɲunɔfɔgbɔ wu jo: «Ma bi ɲɛ Shɔvɔɔ we, Kile Ja we, nɛ li shaa ma mu Kile ɲii wu wu mɛɛ na, jo ma yee jo wu mu.»

64 A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi yu. Ga n'a da yi jo yi mu jo na co nime na, yi na ba Sipya Ja wu nidɛɛngɛ ɲa Se Bɛɛri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo ɲa bɛ sanha fugba ɲahaya ye na.»

65 Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shoonrivɛɛ wo ɲunɔfɔgbɔ wu wuyɛ pyaa wo fadenɛ shɛɛngi, na jo: «Kile mɛɛɛ w'a kyɛɛgi mɛ dɛ! ɲaha fɛni wu ɲɛ sanha sɛɛɛɛ pu mu wɛ? Y'a wu Kile mɛkyɛɛɛɛɛ jomɔ pu logo nime.

66 Yee di wa yeke yu wɛ?» A p'i wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

67 Ayiwa, a p'i ɲɔlɔhɔ tugi na w'a wu ɲaha ni, na wu kɔn ni kaguruyo ni. A pii di kadahaa ja wu ɲibɛɛɛ ni.

68 A p'i jo: «Shɔvɔɔ we, ma bi sii Kile tudunmɔ we, ma kɔnɔvɔɔ wu mɛɛɛ yiri wu mu!»

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa t'aan (Marika 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18, 25-27)

69 Ayiwa, lee bi Pyɛɛri nidɛɛngɛ ta kpɛɛngɛ ki na kaɲa ki ni, a kapyɛbyezhɔ wa di fulu wu na, na wu pye: «Go mu bɛ wu bye ni Galile shɛɛn Yesu ni.»

70 Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa t'aan sipyii pu bɛɛri ɲii na. A wu jo: «Nɛ cɛ yeke mu wa yu wɛ.»

71 Lee kadugo na a Pyɛɛri di gari kaɲa ki tajɛɛ ki yiri. A kapyɛbyezhɔ wa bɛ di wu ɲa w'a, na wee xuu wu wu sipyii pu pye: «We n'a we bɛ wu bye ni Nazareti shɛɛn Yesu ni.»

72 A Pyɛɛri di foro wu kaa t'aan sanha, na gaa. A wu jo: «Nɛ we n'a we cɛ wɛ.»

73 Ba jɛri ya pye wɛ, piimu pu bi yere w'a ge, a pee di fulu Pyɛɛri na, na wu pye: «Nakaara baa mu bɛ wu wa pu ni. Bani mu jogana li bɛ l'a mu tayirige shɛɛ.»

74 Ga, a Pyɛɛri di gaa, na wuyɛ lanji. A wu jo: «Nɛ wee n'a wu cɛ wɛ.» Taapile ni a xhupoo di mɛɛ su.

75 Ayiwa, a Pyɛɛri funɲɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupoo wu pu mɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa t'aan tɔɲɲii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.»* A Pyɛɛri di foro kari kpɛɛngɛ ki na, na shɛ mɛɛ su fo xuuni.

27

P'a shɛ ni Yesu ni Pilate mu (Marika 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32)

1 Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya ɲaha shoonrivɛɛ ɲunɔfɛɛ pu bɛɛri ni nɔhɔlɛ p'i bɛ yi na na Yesu ya yaa na wu gbo.

2 A p'i wu ɲɔ, na shɛ wu le gbafɛnɛɛɛɛɛ Pilate kenɛ ni.

Zhudasi xugana (Kapyɛge 1:18-19)

3 Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le kenɛ ni ge, ba wee ya li ɲa na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo wɛ, a li daajɛɲɛ di jɛ wu ni, a wu wari tuunɔɔ kɛlɛɛ taanri (30) wu lɔ, na wu shɛ ki tɛɲɛɲɛ saraya ɲaha

* 26:75 Macoo 26:34

shoonrivεε juuɔfεε ni Yawutuu jahagbaa fεε pu na.

4 A wu pu pye: «Kakuunɔ ne pye na jaagi baa fɔɔ juuɔ le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wèe wo naha wa yee ni wε? Mu wo juuɔ wuu li wa lere!»

5 A Zhudasi di wari wu shan juuɔ na Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni, na gari na she wuyε pɔ gbo.

6 A saraya naha shoonrivεε juuɔfεε p'i wari wu lo, na jo: «Li ya saha wèe pu we wari we le Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki wo keshi wu ni wε. Bani shishan pεrεmε pu ne pii.»

7 A p'i jo bε yi na, na wee wari we taga cogo faanrivɔɔ wu wo tεge ki shɔ, na kee pye pu nabuun faya.

8 Lee wuu na p'a kee tεge ke mεge yiri ali niɲaa we bε ni na shishan tεge.

9 Lee funɲɔ ni Kile tudunmɔɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee juɔ di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuuɲɔɔ kelεε taanri (30) wu lo, wee wemu w'a pye wu pεrεmε pu ge. Kee juɔ ke na Izirayeli nagoo p'a bi be.

10 A p'i wee wari wu lo na taga cogo faanrivɔɔ wu wo tεge ki shɔ. Kafɔɔ w'a bi ne pye ne wu yee jo pu mu.»*

Pilate ya Yesu yege

(Marika 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38)

11 Ayiwa, a p'i Yesu yereɲε Pilate naha taaan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu ne ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu we.»

12 Lee kadugo na, ba saraya naha shoonrivεε juuɔfεε ni Yawutuu jahagbaa fεε p'a pa wu tɔɔgo leni wε, wu ya wa shishiin bε juɔ shɔ we.

13 Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu bεeri na p'a mu jaagi mε ge, mu wa ki nuri-i ge?»

14 Ga Yesu ya wu juɔ shɔ lee la shishiin na we. A lee di gbafεnεeri wu fo fo xuuni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Marika 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

15 Ayiwa, gbafεnεeri wu bi tee na kaa la pyi. Lee ne, yee bεeri ba Yawutuu pu wo Bulooro Nuwuuro Kalene I'a nɔ we, w'a kasoleme nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyε pyaa wo nidaan wu ni.

16 Lee bi kasoleme wa ta wà wemu mεge ya foro ge. Wu mεge ki bye na Barabasi.

17 Sipyiiire ti bi pa binne a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, pee shuun wu ni yi funɲɔ wa pu weke yaha wε?»

18 Bani Pilate bi li cε na Yesu wo ne pεεn na p'a bi wu le wee keɲε ni.

19 Na Pilate nidεengε yaha kiiri wu takɔngɔ ki ni, a wu shɔ w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da ma tɔɔgo le we jaagi baa fɔɔ we wo keree ki ni wε, bani we keree k'a ne kanha shen xuuni ηmunɔgo ni piige ki ni.»

20 Ga, a saraya naha shoonrivεε juuɔfεε ni Yawutuu jahagbaa fεε p'i sipyiiire ti sɔn na pu Pilate neeri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo.

21 A gbafεnεeri wu guri pu pye sanha: «Yi funɲɔ wa pu weke yaha yi mu pii shuun we ni wε?» A p'i wu pye: «Barabasi.»

22 A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, di leke pye wee na wε?» A pu bεeri di wu pye: «Wu kori tige na!»

23 A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ leke wu d'a pye wε?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li taaan na: «Wu kori tige na!»

24 A Pilate di ba li ta na wee wa da le ja wε, bani la li bi faraa sipyiiire ti kafugo na. A w'i lɔhɔ ko, na wu keye je sipyiiire ti bεeri nii na, na jo: «Ne tɔɔgo wa ni yi ni we jaagi baa fɔɔ we wo shishan pu wo na wε. Yee ye pyaa wo keɲε woyo yi wa yere.»

25 A sipyiiire ti bεeri di jo: «Wu shishan pu to wèe ni wu nagoo juuɔ ni!»

26 Wee tuun wu ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu le pu keɲε ni pu kori tige na.

Sɔrɔsii p'a Yesu la wolo

(Marika 15:16-20; Yohana 19:2-3)

27 Ayiwa, a gbafεnεeri wu sɔrɔsii p'i gari ni Yesu ni gbafεnεeri wu kaaɲa ki ni. A sɔrɔsii pu kurunɲɔ ki bεeri di foro pinne wu feni.

28 A p'i Yesu faya yi wolo wu na, na fade-boronɲɔ nijiga ka le wu na.

29 A p'i xhuoyo shin na pye saanra juɔdɔnɔ, na lee tɔ wu juuɲɔ ni, na wahagaan le wu kanige keɲε ke ni. A p'i xhɔ na ganha na nuguro sinni wu fεε ni, na wu la wo, na yu: «Naabye Yawutuu saan wel!»

30 A p'i ganha na juɔlɔhɔ tugoo na woni wu na, na wahagaan li lo, na wu kpɔɔn juuɲɔ ke ni.

31 Ba p'a wu la wolo xɔ mu wε, a p'i fade-boronɲɔ nijiga ki wolo wu na, na wuyε pyaa wo faya yi le wu na, na gari ni wu ni di zhe gori.

P'a she Yesu kori tige na

(Marika 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

32 Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni wε, na jiri Sirine kulo li shen wa na, wee mεge ki bye na Simɔ. A p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo.

33 A p'i she nɔ xuu wa ni, wee mεge ne na «Goligota», lee kori ne: «Nugɔrɔgo xuu.»

* 27:10 Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

34 A p'i duven suri durugi losorogo ka ni na kan wu mu wu gba. Ba w'a yee nehe we, wu ya soo na yi gba we.

35 Ba p'a wu kori xo we, a sorosii p'i kagaanshaan pye, na wu faya yi taa taa pu ye na na saha ni lee ni.*

36 Lee kadugo na, a p'i diin na ganha na wu kaseri.

37 P'a Yesu jaagi lemu na ge, a p'i yee ka kooro la na na kori wu nuna na na: YESU WU NE WE, YAWUTUU WO SAAN WE.

38 A p'i nagaapeleye shuun wa kori tiye na ni Yesu ni. Nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di ne wu kamene ce.

39 Kodorooo pu bi pu nuyoro kori, na wu shehele,

40 na yu: «Mu wemu w'a jo na mu na Kile-peene pugbaho ki ja, na ki yenehe sanha cabyaa taanri funno ni ge, ma bi sii Kile Ja we, maye sho sa! Tigi laha tige ki na!»

41 Saraya naha shonrivere nunofere, ni saliya karamogoloo ni Yawutuu nahagbaa fee pu be pu bi Yesu la wo, na yu:

42 «W'a sipyii piitilee sho, ga w'a da ja wuye sho we! GoZirayeli wo saan wu ne wii, na wu tigi laha nime korikoritige ki na, wu na da wu na!

43 «W'a Kile pye wu tadanja. Wu kaa bi dan Kile ni, Kile wu wu tirige sa!»* Ta wu ya jo na Kile Ja wee ne we?»

44 Nagaapeleye yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee be bi wu fanri lee fanhagana li na.

Yesu xugana

(Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

45 Na canja ki yaha ninje ninje ni, a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she da leere taanri.

46 Yakono wo tuuno jii taanri wu shizhaa na, a Yesu di ba mujuugbo wa na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kori ne: «Na Kile, na Kile, naha na ma d'a na yaha we?»*

47 Piimu niyereye yi bye wa ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni we, na jo: «Kile tudunoo Eli w'a yiri.»

48 Taapile ni a shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantongo ka na, na she gan Yesu mu wu so.

49 Ga, a pusamaa di jo: «Yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu sho!»

50 A Yesu di mujuugbo la be wa sanha, na xhu.

51 Lee taapile li ni a Kile-peene pugbaho ki nahaparaga fana* nigbilege k'i daa shuun, na lo fugba wu na fo ninje ke. A ninje k'i jele, a faaboboyo ye di ja ja.

52 A faya yi no di mugi mugi, Kile wo sipyii piimu p'a bi xu ge, a pee di ne.

53 A p'i foro faya yi ni. Ba Yesu ya pa ne we, a p'i je fefere kulo li ni, na puye she sipyinehemere na.

54 Sorosii nunofoo we ni sorosii piimu samaa pu bi Yesu kasenge pyi ge, ba pee ya ninje cene ke ni kee keree ki beeri ja we, a p'i sii fya fo xuuni, na jo: «Can na Kile Ja ye pyaa ki bye we na we!»

55 Ce ne ninhemere pii be pu bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pee bi taha Yesu feni na yiri Galile ni, na baari pyi wu mu.

56 Pii meye yi wa ye pu ni: Magadala shen Mariyama, Yakuba ni Yusufu ye nu Mariyama, ni Zebede jalaa pu wo nu we.

Yesu legana fana ni

(Marika 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

57 Ba yakono k'a pa na no we, a Arimate shen naafuu foo wa di ba, wee menge ki bye na Yusufu. Wee be wu bye Yesu wo kalaapire la.

58 A wu gari, na she Yesu nixhugo ki beeri Pilate mu. A Pilate di jo na pu she gbo wu kan wu mu.

59 A Yusufu di gbo wu lo, na fatovige nivono ka migile wu na. Kee bi ya ni lenfu* ni.

60 Na she wu le fana nivono ka ni. Wu bi pu pye p'a kee fana ke tugi na yaha wuye kaa na faaya yi ni. A wu xho na kageegbaho ka gologolo taga fana ki no to, na gari.

61 Magadala shen Mariyama ni we wu Mariyama we, pee bi tiin na saha ni fana ki ni.

P'a sorosii taha fana ki na na p'a ki nuna sige

62 Nimuguro ti na, a saraya naha shonrivere nunofere ni Farizheen pii di she gbafenerere Pilate mu. Kee canja k'a pye cadenge ki wo gbegeme pu canja ki nimuguro.

63 A p'i ba wu pye: «Nunofoo we, na we jugyegeri sipya we yaha jii na, we funongo wa li na na w'a bi jo na wee na ba ne na foro xu ni wu caxhugo canja taanri wogo na.

64 Lee wuu na we funno wa ma di sorosii taha fana ki na, pee di da ki nuna sige fo na she cabyaa taanri wu torogo. Konho wu kalaapiire ti ganha bu da ba wu nixhugo ki yu pu da yi yu sipyii pu mu na w'a ne na foro xu ni we. Lee bu bye tee kurogo wo jugyegerere ti na golo taashiine li be wuuro ti na.»

65 A Pilate di pu pye: «Sorosii pu piiri! Lemu beeri y'a giin di bye, konho y'i fana ki nuna sige xuuni ge, yi lee pye.»

* 27:35 Zaburuu 22:19 * 27:43 Zaburuu 22:9 * 27:46 Zaburuu 22:2 * 27:51 Kile-peene pugbaho ki nahaparaga fana: Kee ne fana kemu ki bi fefere xuu wu tehene kan na wolo fefere ti beeri wo fefere xuu wu ni ge. Lee ya li shee na wa beeri na ja wulo nime Kile na.

66 A p'i gari faɲa ki na, na she ɲotɔŋɔ ki yàa, na fe yaha ki na, na sɔɔsɪi pu taha ki na a pee di ganha na ki ɲuɲɔ sigeɛ.

28

Yesu ya ɲe na foro xu ni

(Marika 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

1 Ayiwa, ba cadeɛnge k'a toro we, Dimazhi wu ɲisɔɔgɔ ki na, caɲa ki foroduun wu ni, a Magadala sheɛn Mariyama ni we wu Mariyama w'i gari di zhe faɲa ki wii.

2 Taapile ni a ɲiɲe cɛleɲe niɲbɔhɔ di bye. A Kafɔ wo meɛɛke wa di digi na yiri fugba we ni, na ba kagerɛɲe ki gologolo laha faɲa ki ɲo na, na diin ki ɲuɲɔ ni.

3 Meɛɛke wu ɲaha ki bi ɲi ba Kile-ɲine ɲe we, wu faya ye di fiinɲe weɛweɛ ba xɔɔɔ ɲe we.

4 Sɔɔsɪi piimu p'a faɲa ki ɲuɲɔ sigeɛ ge, a pee di fya fo na jɛɛ, a p'i bye kanna p'a xu.

5 A meɛɛke wu cɛɛ pu pye: «Yi ganha bu da vya we! Ne li cɛ jo Yesu wemu p'a kori tige na ge, wee yee wa zhaa.

6 Wu wa naha we, w'a ɲe na foro xu ni ba w'a bi yi jo we. P'a bi wu sinniɲe xuu wemu ni ge, yi pa wee xuu wu wii.

7 Ayiwa nime yi fyaala she yi jo wu kalaapiire ti mu na w'a ɲe na foro xu ni, na w'a gaani yi ɲaha na Galile fiige ki ni, yi na zhe wu ɲa wà. Ye y'a bye ne mu di jo yi mu.»

8 A cɛɛ p'i fyaala laha faɲa ki na, pu bi fya, ga pu zɔɔɔ pu be d'a ɲi fundanga na. A p'i ganha na fe na gaani p'i she yee ɲaha jo kalaapiire ti mu.

9 Taapile ni a Yesu di ba pu ɲuɲɔ círi na pu pye: «Yi faabye!» A cɛɛ p'i fulo Yesu na, na wu co tɔɔyɔ ye na, na pɛɛɲe taha wu na.

10 A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu da vya we! Yi she yi jo na cebooloo pu mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da zhe na ɲa.»

Sɔɔsɪi p'a Yesu ɲe wu jo

11 Ayiwa, na cɛɛ pu yaha koo na, sɔɔsɪi piimu pu bi faɲa ki ɲuɲɔ sigeɛ ge, a pii di gari pee ni, na she kii keree kii beeri ɲaha jo saraya ɲaha shɔɔnriweɛ ɲuɲɔfɛɛ pu mu.

12 A saraya ɲaha shɔɔnriweɛ ɲuɲɔfɛɛ p'i she puyɛ ɲa ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ pu ni. A p'i jo be yi na, na wari niɲeheme wa kan sɔɔsɪi pu mu,

13 na pu pye: «Y'a yi yu na Yesu kalaapiire t'a yee niɲmunuyɔ yaha, na ba gbo wu yu piige ki ni.

14 Gbafɛnɛɛri wu bu yee logo, wɛɛ na zhe yee ɲaha shɔɔnri ni wu ni na wù wo se pye, kɔnhɔ yaaga ganha bu yi ta we.»

15 A sɔɔsɪi p'i wee wari wu lɔ, na she li pye ba y'a jo pu mu we. A pee jomɔ pe di jaaga Yawutuu pu tɛ ni. Fo niɲaa we be ni pee jomɔ pe ya yu.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na
(Marika 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

16 Ayiwa, a kalaapiire ke ni nigin w'i gari Galile ni. Faaboboɲɔ kemu kaa Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà.

17 Ba p'a Yesu ɲa we, a p'i wu pɛɛ. Ga, a nakaara di bye pii zɔɔɔ ni pu ni.

18 A Yesu di fulo pu na, na pu pye: «Fanha ki beeri k'a kan ne mu fugba we, ni ɲiɲe ke na.

19 Lee wuu na yi nɔ shi wu beeri na, y'i pu pye na kalaapiire! Yi pu batize To Kile ni Ja ni Fɛfɛɛɛ Muna mege na!

20 Nɔmehɛɛ kiimu ne jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee fen! Li wii, n'a da bye ni yi ni ɲiɲa beeri fo na she koɲɔ xɔ.»

Marika Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Marika wo nigama

Jogɔ wu jε Marika wε?

Marika bi bye Yesu wo tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni wε, ga w'a Barinabasi ni Pɔli tεge pu wo labye wu na (Kapyegee 12:25). Wu nu mege ki bye Mariyama (Kapyegee 12:12). Wu to we ni Barinabasi wo to wu bye ceboooloo (Kolose Sheen 4:10). W'a Tudunmɔɔ Pyεeri bε tεge wu wo labye wu na (1 Pyεeri 5:13). Pyεeri Eglizi w'a wii na wee mu Marika ya wu wo Kilε Jozaama pu ta, bani wee w'a wu kalaa. Wu Girεkii mege ki jε Marika, ga mege ka bε ki bye wu na Heburuu jomɔ pu ni na Yohana. Wee w'a pe Kilε Jozaama pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana juŋɔ

Piimu jε Yawutuu wε, pee mu Marika ya pe Jozaama pe tun. P'a li shεε wεe na na Kilε Ja wu jε Yesu, Kilε wo sefεεε ti jε wemu ni ge. W'a ceepuuro lɔ na pye sipya, na ganha na wuyε pyi: Sipya Ja. W'a pa wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu pu juŋɔ wolo (Marika 10:45).

Jozaama Kitabu wu kafila jugbɔyɔ

Marika 1:1-13 Yohana Batizelipye wo Kilε jomɔ yεε ni Yesu batizeli ni wu labye wu jɔkɔɔnrɔ.

Marika 1:14–8:30 Yesu ya labye wemu pye Galile fiige ki ni ge, Yesu ya li she na: «Kilε saanra t'a tεεjε yi na.» Le wu bi byi ge, lee bε bi li shεε can na: W'a yama fεε cuurɔ, na jinaa kori yeege sipyii ni, na yu ni sefεεε ni. Ga sipyii bi puyε yegee wu keree na na: «We nά we di jε sipya wekε wε?»

Marika 8:31–10:52 Kanhama pe pu da ba nɔ Yesu na Zheruzalεmu ni ge, w'a pee kaa yu.

Marika 11:1–16:8 Yesu cewusana Zheruzalεmu kabanuyo na.

Marika 16:9-20 Yesu ya jε na foro xu ni, na wuyε she wu kalaapiire ta na. Marika funŋɔ wa mu bε di li cε ba Orome shen sɔrɔsii juŋɔfɔ w'a yi jo wε na: «Can na Kilε Ja yε pyaa ki jε we nά we.» (Marika 15:39).

Yohana Batizelipye wo Kilε jomɔ yεε

(Macoo 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, pu jɔkɔɔnrɔ ti wa te.

* 1:2 Malaki 3:1   * 1:3 Ezayi 40:3

² Kilε tudunmɔɔ Ezayi ya li ka Yesu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na

wu ma koo li yάa yaha.»*

³ «Wu mujuu l'a fɔro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yάa!

Yi wu korogoo ki ti!»*

⁴ Mu Yohana bye siwaga ki ni, na Kilε jomɔ pu yεε pyi sipyii pu mu na pu daajenε jo pu jurumu wu na na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu.

⁵ Zhude fiige ki bεeri ni Zheruzalεmu sheen bεeri pu bi se Yohana yiri, na yeree pu jurumu wu na, na puyε kaan Yohana wu mu wu na batizeni Zhuruden Gba lɔhɔ ki ni.

⁶ Yohana yε pyaa, jɔhɔyɔ shiire fάya yi bye wu na, seεεε di jε wu yapɔgo. Kabeeye ni wegeye funŋɔ sεεε, yee yi bye wu jɔlige.

⁷ W'a bi Kilε Kafila wu yu na: «We w'a ma nε kadugo ge, wee fanha k'a jεhε nε wogo na. Na leele, na wu tanhaya mεεεε bε sanha, nε yaa ni lee ni wε:

⁸ Nε yee batize lɔhɔ ni, ga wee na ba yi batize Fεfεεε Munaa ni.»

Yesu batizeli ni wu nɔwuwuro

(Macoo 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di ba na yiri Galile Nazareti ni. A Yohana di wu batize Zhuruden Gba lɔhɔ ki ni.

¹⁰ Yesu na foro lɔhɔ ki ni, taapile ni a wu fugba wu jɔ ja k'a mugi, a Fεfεεε Munaa di digi wu na, ba gbege shazhira jε we.

¹¹ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu jε nε jidaan Ja, mu kaa ya dan nε ni tεhεne baa.»

¹² Ba yee ya jo wε, a Fεfεεε Munaa l'i gari ni Yesu ni siwaga ki ni.

¹³ A wu cabyaa kεkεε shishεεεε (40) pye siwaga ki ni, Shitaanni na wu taanna na wii. Wu bye yacoyo ninε ni, melεkεε di wu keree yari.

Na Yesu yaha Galile ni

(Macoo 4:12-17; Luka 4:14-15)

¹⁴ Yohana na le xɔ kaso wu ni, Yesu ya kari Galile fiige ki ni, na she Kilε wo Jozaama pe yu wά,

¹⁵ na yu: «Tuun w'a nɔ, Kilε saanra t'a tεεjε. Yi yere yi jurumu wu na, y'i dά Kilε Jozaama pu na!»

Yesu kalaapiire nizhiilee pu yirigana

(Macoo 4:18-22; Luka 5:1-11)

¹⁶ Cana ka na Yesu yaha wu na doroo Galile Gba wu jɔ ki na, a wu fyashaa shuun ja: Simɔ ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni.

¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavεε.»

18 Taapile ni a p'i jɔɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni.

19 A wu she naha na jeri, na Zebede wo jalaa shuun ja: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɔɔ ni.

20 Taapile ni a Yesu di pu yiri, a p'i pu to Zebede ni kapyebyii pu yaha kɔrɔgɔ ki ni, na daha wu feni.

Yesu ya sipyii kalaa, na jina be kori Kaperinomɔ ni (Luka 4:31-37)

21 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari Kaperinomɔ kulo li ni. A Yesu di fenhɛ jé Kile-peɛɛɛɛ puga ki ni cadɛɛɛɛɛ ki na, na sipyii pu kalaa.

22 A Yesu wo kalaa wu kangana l'i pu naha wɔ xuuni, bani wu wo we, ni saliya karamɔgɔɔɔ pu wo wu bye ninumɔ wɛ. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefɛɛɛɛ ni.

23 Lee ya bi ná wa ta Kile-peɛɛɛɛ puga ki ni, jina na jɛ wu ni. A weɛ di xhuulo na jo:

24 «Naha mu di zhaa wèe feni wɛ, Yesu Nazareti shɛn? M'a pa ba wù kyɛɛgi gɛ? Ne mu shi cɛ, Kile Fefɛɛɛɛ wo mu jɛ.»

25 A Yesu di din jina wu na, na wu pye: «Cari mayɛ na, m'a foro we ná we ni!»

26 A jina wu ná wu nahara saama na, na sipile wá, na foro wu ni.

27 A l'i bye kakanhana sipyii pu beɛri mu; fo pu na puyɛ yegee na: «Le bɛ do? We jɛ kalaafomɔ de! Fanha ni we ná we ya yu ni jinaa ni, p'i wu jomɛɛ conɪ.»

28 A Yesu mɛgɛ di wakaraa Galile fiige ki beɛri círi.

Yesu ya yama fɛɛ niɛhɛmɛɛɛ cuunɔ (Macoo 8:14-17; Luka 4:38-41)

29 Ba Yesu ya foro yɛ Kile-peɛɛɛɛ puga ki ni wɛ, a wu ni Yakuba ni Yohana di she Simɔ ni Andire yɛ kaban.

30 Lee di Simɔ yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro kenɛ ni. Ba Yesu ya nɔ wà yɛ wɛ, a p'i wee kaa jo wu mu.

31 A wu fulu wu na, na wu co wu kenɛ na na yirige. A ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na pu keree yaa.

32 Ba caɲa k'a to wɛ, a sipyii p'i wá na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo beɛri ni, ni jinaa wa piimu ni ge.

33 A kulo li shɛɛn beɛri di ba binne kujɔɔ li jɔ na.

34 Piimu p'a bi kanha yama tuuyo niɛhɛyɛ kenɛ ni ge, a Yesu di pee cuunɔ, na jinaa kori na yegee sipyiiɛhɛmɛɛɛ ni. Wu ya ta sɔɔ jinaa pu mu pu jo wɛ, bani pee ya wu shi cɛ.

Yesu ya Kile Kafila jo Galile ni (Luka 4:42-44)

35 Kee caɲa ki jimuguro jisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpɛɛɛɛɛ ki ta ki sanha wo wɛ, a Yesu di

yiri, na gari siponɔ ki xuu wa ni, na she Kile jɛɛri wà.

36 A Simɔ ni wu kaafɛɛ di ganha na wu shaa.

37 Ba p'a she wu ja wɛ, na wu pye: «Sipyii pu beɛri p'a mu shaa.»

38 A wu pu jɔ shɔ na: «Wù she xuu watii ni, wù taan kulogoo kii ni, kɔnhɔ di she Kile Kafila wu jo kee bɛ ni. Bani lee wuu na nɛ pa.»

39 Lee na wu bi Kile Kafila wu yɛɛɛ pyi Kile-peɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni Galile fiige ki beɛri ni, na jinaa bɛ kori, na yegee sipyii ni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuunɔ (Macoo 8:1-4; Luka 5:12-16)

40 Caɲa ka, togo fɔɔ wa ya she nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu jɛɛri, na jo: «Mu bu sɔɔ, go mu na já nɛ cuunɔ.»

41 A wu jɪnaara di jé Yesu ni. A wu kenɛ yegee, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ sɔɔ mu wu cuunɔ!»

42 Taapile ni a togo k'i wu yaha, a wu juunɔ.

43 Lee kadugo na a Yesu di wu yaha kari, na yi jo waha xuuni wu mu na:

44 «Kasɛɛɛɛ yaha mayɛ na, ma ganha yaaga jo sipya nigin bɛ mu wɛ. Ga she mayɛ she saraya naha shɔɔnɪvɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuunɔ.»

45 Ga, a we ná we di foro na kaan jiiini na doroo. A lee di Yesu pye wu ya já wuyɛ she sipyii na, kulo la shishiin ni wɛ, w'a yere sige ki ni, sipyii p'i se wu mu, na yiri kabaya yi beɛri na.

2

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuunɔ (Macoo 9:1-8; Luka 5:17-26)

1 Ba piiye ya ya toro wɛ, a Yesu di guri she Kaperinomɔ ni. A sipyiiire t'i yi logo na puga wu wa.

2 A sipyiiɛhɛmɛɛɛ di ba binne, fo tayerege bɛ ya daa ali kujɔɔ li bɛ jɔ na wɛ. A Yesu di Kile Kafila jo pu mu.

3 Wee tuun wu ni a sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni. Wee na jɛ namaa shishɛɛɛɛ keye ni.

4 Sipyii pu jɛhɛɛɛ kenɛ ni pu ya já gbara Yesu na wɛ. Puga kemu ni wu jɛ ge, a p'i kee wo katanɲa ki lahala wu jɪjɪ na, na ná wu ni wu yasinɛgɛ ki tirige kee wege ki ni.

5 Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja wɛ, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

6 Lee bi saliya karamɔgɔɔɔ pii ta wà tiinne na, a pee di ganha na yu puyɛ funyɔ ni na:

⁷ «Naha na we ná we di yu le jogana le na we? Kile mege we ya gyeegi. Jogo wu d'a já jurumu yafa sipya mu ni Kile ye be we?»

⁸ Taapile ni a Yesu di pu fungonyo ce, na jo: «Naha na ke fungongo ke tuugo d'a tigi yee funyo ni we?»

⁹ Na ná kabanuxuyo shuun foo wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki lo, ma da naari.» Leke l'a faha we?»

¹⁰ Ga, konho y'i li ce na Sipya Ja wu yaha niye ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu.» A wu ná kabanuxuyo shuun foo wu pye:

¹¹ «Ne w'a jo mu, Yiri, m'a ma yasinnege ki lo m'a se puga!»

¹² Taapile ni a wu yiri, na wu yasinnege ki lo, na foro kari pu beeri nii na. A l'i bye kakanhana pu mu xuuni fo pu na baraga teri Kile na, na yu: «Wee sanha le noho na we.»

Yesu ya Levi yiri

(Macao 9:9-13; Luka 5:27-32)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di foro na kari sanha Galile Gba wu no ki na. A sipyinehemee di gari wu yiri wa. A wu ganha na pu kalaa.

¹⁴ Na wu nidorogo yaha, a wu Alife ja Levi nideenge ja fanhafee pu wari wu tashogo ki ni. A wu wu pye: «Taha na feni.» A Levi di yiri, na daha wu feni.

¹⁵ Lee kadugo na a Levi di ba Yesu yiri canja ka, na yalige niyehenje ya wu mu, a wu gari wa. Na wu yaha wu na li Levi kaban, a fanhafee wari shovee, ni jurumupyii niyehemee piitilee be di ba diin na li ni Yesu, ni wu kalaapiire ti ni. Bani sipyinehemee pu bi taha wu feni.

¹⁶ Farizheen ni saliya karamogaloo p'a Yesu ja wu na li ni jurumupyii, ni fanhafee wari shovee pu ni ge, a p'i ganha na wu kalaapiire ti pyi: «Naha na we di li ni fanhafee wari shovee ni jurumupyii piitilee be ni we?»

¹⁷ Tuun wemu ni Yesu ya yee logo ge, a wu pu pye: «Sicuumo fee mago je wefe foo na we, fo yama fee. Sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomo ni kalaa nile keree

(Macao 9:14-15; Luka 5:33-35)

¹⁸ Tuun wa ni Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen wo kalaapiire ti bi suun leni na be ni Yawutuu pu wo kalgege ki ni. Na pu yaha lee na a sipyii pii di ba Yesu yege canja ka na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire ti fara Farizheen pu na, pee ya suun leni, mu wo kalaapiire t'i ya suun leni we. Naha na we?»

¹⁹ A Yesu di pu no sho na: «Ne je ba cenabun poo je we. Cekaanra tuun ni,

cenabun poo kaafee na ja suun le, na cenabun poo wu yaha ni pu ni shiizhan ge? Bada! Na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan, pu da ja suun le we.

²⁰ Caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba sho pu na. Yee caya yi ba no, pu be na da suun leni.

Ne wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaale ni we.

(Macao 9:16-17; Luka 5:36-39)

²¹ «Wa shishiin da ga favono tara falege na we. Lee bu bye, favono li na nilege ki kile zheengi, kee tashengeje ki na bele xuuni.

²² Wa shishiin da ga duvenfomo le foroyo* nilye ni we. Lee bu bye, duven wu na foroyo yi sheengi, duven we ni foroyo yi beeri na gyeegi. Ga duvenfomo w'a leni foroyo nivoyo ni.»

Yesu ya yemu jo cadeenge ki shizhaa na ge

(Macao 12:1-8; Luka 6:1-5)

²³ Yesu ya pa doroo shinma kereye ya te ni cadeenge ka na. A wu kalaapiire ti nidorowuu di koo li no shinma seye ya kon.

²⁴ A Farizheen p'i Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadeenge ni we, jaha na mu wo kalaapiire t'i lee pyi we?»

²⁵ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nohomoo pu ta, na pu ta yalige je pu mu-ige, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-ge ge?»

²⁶ Jegana lemu na w'a je Kile-peenje puga ki ni, saraya jaha shonrivene juufo Abiyatari wo tuun wu ni ge, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juufo ya lo na li, na ya kan wu tahama-nohomoo pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li we, ni saraya jaha shonrivene ye be we. Ta yee sanha lee kalaa we?»

²⁷ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Sipya wuu na cadeenge k'a pye; sipya ya ta pye cadeenge ki wuu na we.

²⁸ Lee wuu na Sipya Ja wu je cadeenge ki be Kafoo.»

3

Yesu ya na kewaga foo wa cuunjo cadeenge ka ni

(Macao 12:9-14; Luka 6:6-11)

¹ Canja ka, Yesu ya je sanha Kile-peenje puga ka ni. Na wa be di je wa wu keje ke na waha.

² A p'i ganha na Yesu kaseri, na wu wii, wu bu da wu na da we na we cuunjo cadeenge ni, konho p'i kanujo ta di wu too lo.

³ A Yesu di na kewaga foo wu pye: «Yiri yere sipyii pu niye ni!»

⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a saha na kasaana pye cadeenge ni laa, na kakuuno

* 2:22 **Foroyo:** Yee je seeye kashaya yemu y'a ya lohojo tuuyo beeri le kaa na ge.

pye? Na sipya sho laa, na wu gbo? Leke l' a saha we?» A p'i fehe.

5 A Yesu loyire wo di ganha na pu wii. A pu niwewaa l'i wu yatenyε gbo. A wu ná wu pye: «Ma kenε ki sanha.» A wu ki sanha; a wu kenε k'i juunε.

6 Taapile ni a Farizheεn ni Herodi wo sipyii p'i foro na she puyε na, kōnhō p'i gbogana sha Yesu na.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fee cuunε

7 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri na kari Galile Gba wu na ki na. A sipyiiheεmεε di daha wu feni: pii ya yiri Galile fiige ki ni, ni Zhude fiige ke,

8 ni Zheruzalemu kulo le, ni Idumō fiige ke, ni Zhuruden Gba kadugo yiri sipyii p'a, ni Tiiri ni Sidōn kulogoo ni pu kabanuyo kulogoo. A sipyiiheεmεε di Yesu kapyege kaa logo, na she wu yiri.

9 A Yesu di wu kalaapiire ti pye na pu korogō ka yaha wu mu, kōnhō sipyiiire ti ganha wu cōnri we.

10 W'a bi sipyiiheεmεε cuunε. Lee na yama fee pu beeri ya gburogi, kōnhō p'i gbōn wu na.

11 Ba jinaa p'a wu naa we, na ganha na dun wu jahagbaa na, na xhuulo na yu: «Kile Ja mu ne.»

12 A wu sii yi jo na waha pu mu xuuni, na wee ne sipya wemu ge, na pu ganha bu yee di wa shishiin be mu we.

Yesu ya tudunmō ke ni shuun naha bulo (Macoo 10:1-4; Luka 6:12-16)

13 Lee kadugo na a Yesu di dugi faabobonε ka na, na wu nidaan sipyii yiri. A p'i she wu yiri.

14 A wu ke ni shuun naha bulo na yaha wuyε mu, na pee pye wu Tudunmō, na pee tun na pu she Kile Kafila wu jo,

15 na fanha kan pu mu, p'a jinaa kori p'a yeege sipyii ni.

16 Ke ni shuun wu naha w'a bulo ge, pee meye yi wa ye: Simō (A Yesu di wee mege eri «Pyeeri»),

17 ni Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana (A Yesu di pee meye eri «Boneriεzi» lee kori ne «Pu ne ba Kile-selenε ne we»),

18 ni Andire, ni Filipe, ni Batelemi, ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Tade, ni Simō wemu wu bi bye Zelotilee kurunε ki ni ge,

19 ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a pa Yesu le kenε ni.

Yesu puga sheen pii ya she wu feni

20 Lee kadugo na a Yesu di ba puga. A sipyii p'i guri puyε pinne, fo wu ni wu kalaapiire ti ya já talige ta we.

21 Ba wu puga sheen pii ya yee logo we, na jo na: «Wu juunmuu ne we.» Na gari wu feni di zhe jo.

Yesu ya wu togō leveε na sho (Macoo 12:22-32; Luka 11:14-23;12:10)

22 Saliya karamogolō piimu p'a yiri Zheruzalemu ni ge, a pee di jo: «Belizebuli wu ne wu ni. Jinaa juunfōo fanha ni, w'a jinaa pu kori.»

23 Ba p'a yee jo we, a Yesu di pu yiri, na le talenε le jo pu mu na: «Dii Shitaanni wa di da já Shitaanni wa kori we?»

24 Saanra beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyeegi.

25 Puga beeri sipyii p'a yiri puyε kaa na ge, pee na gyeegi.

26 Ga Shitaanni bu yiri wuyε kaa na, wu saanra t'a taa, tee na gyeegi. Wu saanra ti na xho.

27 Wa na já je fanhanheεne fōo puga, di wu yanmuyo kuu, na ta ma ya fenhe wu pō-ε ya? Ga ma bu wu pō, ma na já puga ki yanmuyo yi kuu.

28 Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyii pu wo jurumu we, ni pu Kile mekyeεgeε ti beeri na já yafa pu mu.

29 Ga wa bu Fefeεε Munaa li mege kyεegi, lee da yafa weefōo mu we. Weefōo na gori yaha ni wee jurumu tēhenε baa wo wu ni.»

30 Yesu ya yee jo, bani p'a jo na: «Jina wu wa wu ni.»

Jogō ye pu ne Yesu nu ni wu cebooloo pu we?

(Macoo 12:46-50; Luka 8:19-21)

31 Na Yesu yaha kee puga ki ni, a wu nu ni wu ceboronamaa p'i ba, na ba yere kadaan li na, na wa tun wu Yesu yiri.

32 Sipyiiheεmεε pu bi tiin na Yesu maha. A p'i wu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu wa kpeεge ke na. P'a ma shaa.»

33 A Yesu di pu pye: «Jogō ye pu ne ne nu ni ne ceboronamaa pu we?»

34 Lee kadugo na a wu wu tãan sipyitiinyε yi wii na jo: «Ne nu ni ne ceboronamaa pu piiri naha.

35 Sipya sipya w'a Kile nidaan pyi ge, wee wu ne ne ceborona, ni ne ceboroshō, ni ne nu.»

4

Talenε lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Luka 8:4-8)

1 A Yesu di ba guri she sanha Galile Gba wu na ki na, a sipyii p'i ganha na se na binneε, a wu pu na kōn na galaa. A sipyiiheεmεε di ba binne, na wu maha fo w'a je tiin korogō ka ni. Kee korogō k'a bye lohō ki ni; sipyiiire ti beeri di ne kpeεge ki na gba wu na ki na.

2 W'a bi pu kalaa kaꞑehenɛɛ ni, ni talenɛɛ ni. A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na:

3 «Yi ye logo, caꞑa ka ná wa ya foro na kari wu tege ni di zhe wu alikama shi wá fene shi wagana na.

4 Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tege ki ꞑo na. A shazheɛɛ di ba tee jo.

5 A ta di do faaga ꞑuꞑo ni pogoo kii ni. A tee di weri fin, bani ꞑoꞑehere bye wá we.

6 Ba caya y'a pa yeree we, a t'i fanhaꞑa, na waha, bani nire tatii bye ti na we.

7 A nuguro ta di do xhuyo niꞑe ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li, a t'i bye ti ya nagoo pye we.

8 A nuguro ta di do niꞑenɛ na. A tee di fin, na le, na pya le. Pile la ma pyaa kelee taanri (30) pye; la ma kelee gbaara (60) pye, la ma xhuyu nigin (100) pye.»

9 A Yesu di pu pye: «Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu talenɛɛ ki kajuu ꞑuꞑo (Macoo 13:10-17; Luka 8:9-10)

10 Tuun wemu ni Yesu ya pa laha sipyiꞑehemɛɛ pu taan ge, pii p'a tee pye ni wu ni na fara wu kalaapiire ke ni shuun wu na ge, a pee di wu yege talenɛɛ ki kóri na.

11 A wu pu pye: «Yee ya Kile saanra niꞑmohoro ti cemɛ pu beeri ta. Ga sipyii pusamaa kunní, ti keree ki beeri w'a yu pu mu talenɛɛ ni,

12 kónho:
«P'i já wii xuuni,
ga p'i ganha bu yaaga ꞑa we.
P'i já niwege shan xuuni,
ga p'i ganha bu yi ꞑaha ce we.
Lee kaa be we, pu na guri ba Kile mu,
w'a pu jurumu wu yafa pu mu.»*

Yesu ya nuguro ti wo talenɛ li kóri jo (Macoo 13:18-23; Luka 8:11-15)

13 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yee ya le talenɛ le ce-ɛ ya? Yee na ba talenɛɛ kisaꞑaa beeri ce dii we?»

14 Nuguzhi wavoo we, Kile jomoo w'a nuri. 15 Sipyii pii di ꞑe ba koo ꞑo ꞑe we, jomoo pa na nugi wee xuu we ni. Pee na pu logo, Shitaanni na ba taapile ni, na ba pee jomoo pe ninugumoo wolo pu funyo ni.

16 Wee cogo wu na faaga wu nuguro ti ꞑe piimu ge, pee na jomoo pu logo, na da pu na tovuyo na ni fundanga ni.

17 Ga nire di ꞑe pu na we, pu da mo we. Lee wuu na conromoo bu no pu na, leeshin sipyii ba pu kana pee jomoo pe wuu na, taapile ni pu ꞑuyo na gyeeɛgi.

18 Piimu pu ꞑe ba xhuyo niꞑe wuu pu ꞑe-ɛ ge, pee na jomoo pu logo,

19 ga ke koꞑo ke wo funzhakeree, ni naafuu la piinɛ, ni keree kii be wo la na pu conri pu funyo ni, fo pu da nagoo pye we.

20 Niꞑenɛ wuu pu ꞑe piimu ge, pee na pu logo, na pu co, na nagoo pye. Pile la ma bye kelee taanri (30), la ꞑe kelee gbaara (60), la ꞑe xhuyu nigin (100).»

Talenɛ lemu l'a jo sokinna shizhaa na ge (Luka 8:16-18)

21 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Wa bu sokinna le, m'a cere shigile wu ꞑuꞑo ni laa, m'a wu le karaga noho ni? Ta yaaga ꞑuꞑo ni be ma ma wu taha we?»

22 Yaaga beeri k'a ꞑmohoo ge, ki na ba foro kpeenge na, kaa kaa l'a ꞑmohoo ge, sipyii beeri na ba lee ce.

23 Wemu na logo ge, wu logo de.»

24 A Yesu di guri li she pu na na: «Ye y'a nuri ge, y'a yiye kaseri yee na. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuꞑo ni yeeye pyaa be wo daanna wa da ba bye, na la fara yee mu.

25 La ꞑe wemu mu ge, la na gan wee mu. Ga la ꞑe wemu mu we, ali nifenhenɛ lemu be li ꞑe wu mu ge, li be na zho wu na.»

Talenɛ lemu l'a jo yeme nivinme pu shizhaa na ge

26 A Yesu di pu pye sanha: «Kile wo saanra te ya foro kaa lemu feni ge, li le. Ná wa w'a yeme nugi wu keɛɛɛ ni.

27 W'a ꞑmunoo piige la, w'a yeree na caꞑa xuu la, yeme pu na viin puyɛ mu, na le, na ta wu ya yaaga ce pu keree ni we.

28 Pile li ma fin na foro ꞑinɛ ki ni, na ba shicenɛ yege, kee na ba sege pye. Sege ki na ba pya le xuuni.

29 Ki ba le, ná wu ma foro, na ki kon ni wu ꞑmoo ni, bani yalooꞑo ti loduun w'a no.»

Yesu ya talenɛ la jo mutaridi pile shizhaa na (Macoo 13:31-32,34; Luka 13:18-19)

30 A Yesu di pu pye sanha: «Wèe na já Kile saanra ti taanna ni ꞑaha ni we? Wù na talenɛ leke taga ti kaa jo we?»

31 T'a foro mutaridi pile feni. Ma ba da li nugi ꞑinɛ na, l'a cere foro ꞑinɛ ke yashi we sama beeri taan.

32 Ga li bu nugi xo, l'a fin, na bele na toro naxhoo wu tiye yi saya beeri taan. L'a gegboyo yege, fo shazheɛɛɛ na já shiire tagi yemu ꞑime ni ge.»

33 Yesu bi sipyii pu kalaa, ni kii talenɛɛ kii tuuyo niꞑehɛɛɛ ni, pu na já kiimu logo, p'i ki ꞑaha ce ge.

34 Wu bi yu ni pu ni talenɛ baa we, ga wu ni wu kalaapiire ti bu bye puyɛ na, w'a kee talenɛɛ ki beeri kóri jo pu mu.

Yesu ya kafɛɛgbaho ka yerenɛ (Macoo 8:23-27; Luka 8:22-25)

* 4:12 Ezayi 6:9

35 Kee canuᅇo ki yakoᅇo, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.»

36 A p'i sipyiire ti yaha kari. Yesu bye koroᅇo kemu ni ge, a wu kalaapiire t'i gari kee ni ni wu ni. A koroᅇo ya be di binne kari ni wu ni.

37 A kafeeᅇbhoᅇo ka di yiri, a lokuruyo y'i ganha na dun koroᅇo ki funᅇo ni, fo na zhaa di ki ni loᅇo na.

38 Yesu bi bye na ᅇmunoᅇo, koroᅇo ki kadugo yiri, na wu juᅇo taha judahaᅇa ka na. A wu kalaapiire t'i wu je, na wu pye: «Wù Karamoᅇo, wù na da gori loᅇo ni, mu wa lee wii kaa-i ge?»

39 A Yesu di je, na sele kafeeᅇe ke ni lokuruyo yi na, na jo: «Yi yere!» Taapile ni a kafeeᅇe ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunᅇo pu beeri di yere.

40 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di fyagi me we? Naha na n'a daa di sanha sii pye yee mu-i we?»

41 Ga, a p'i fya xuuni na ganha na puyee pyi: «We na we d'a sii joᅇo we? Kafeeᅇe ni loᅇo be na wu joᅇo me con.»

5

Yesu ya jinaa kori yeege na wa ni (Macoo 8:28-34; Luka 8:26-39)

1 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i no Galile Gba wu kadugo yiri Gerasa fiige ki ni.

2 Ba Yesu ya foro ye koroᅇo ki ni we, taapile ni a na wa di foro faxhuu wu ni, jinaa na je wu ni, na ba wu juᅇo ciri.

3 Wee na we tateenge ki bye faxhuu. Wa shishiin be bi da ja wu po nige we, ni tooro shanhoyo be ni we.

4 P'a shanhoyo taga wu po teegeᅇe niᅇheᅇeᅇe ni, na biriye le wu tooyo na. Ga w'a shanhoyo yi kon, na biriye yi be kon wolo tooyo yi na. Wa shishiin bi da ja wu yereᅇe we.

5 Cana fara piige na, wu ma jaari gbee faxhuu we ni, ni yaya na, na xhuulo, na wuye joᅇo ni faaya ni.

6 A wu Yesu ja, na wu yaha taliige ni, na baa na she nuguro sin wu fee ni,

7 na jo ni mujuugboᅇo ni na: «Naha m'a zhaa ne feni we, Kile-gbatabaaga Ja, Yesu? N'a ma jeeri, Kile wuu na ma ganha bu na kyeeᅇi we!»

8 W'a pee jo, bani Yesu ya jo na jina wu wu foro wee na wu ni.»

9 Wee tuun wu ni a Yesu di wu yege na: «Dii wu mege di je we?» A wu wu jo sho na: «Ne mege je <Wee Ya Nehe,>» bani jinaa niᅇheᅇeᅇe pu bi je wu ni.

10 A jinaa p'i wu jeeri xuuni, na wu ganha da pee kori yeege fiige ki ni we.

11 Lee bi shaagbaga niᅇeᅇe ka ta ki na naha yanja ki kabanugo.

12 Wee tuun wu ni a jinaa p'i Yesu jeeri na: «Wù yaha wù she je pii shaalaa pii ni.»

13 A wu soᅇo, taapile ni a jinaa p'i foro na wu ni, na she je shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yanja gologoloyo yi ni, na je gba loᅇo ki ni, na xhu. Pee shaalaa p'a bi she kabofonoᅇo shuun (2.000) feni.

14 A pee shaanahamaa p'i baa kari, na she yee paari kanha ki ni, ni sitiinmeᅇe pu mu. A sipyii p'i foro, na she lee nibyii li wii.

15 P'a no Yesu na ge, a p'i wee na wu nidengeᅇeᅇe, jinaᅇheᅇeᅇe pu bye wemu ni ge. Faya yi bye wu na, wu d'a cuuᅇo. A p'i fya.

16 Le l'a pye jinaa sipya we, ni pii shaalaa pii shizhaa na ge, lee ya pye piimu jii na ge, a pee di lee paari pu mu.

17 Wee tuun wu ni a p'i ganha na Yesu jeeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

18 Yesu nijewo koroᅇo ki ni, jinaa pu bye na wemu ni ge, a wee di wu jeeri na wu bi da ja binne ni wu ni.

19 Yesu ya ta soᅇo we, ga na li she wu na na: «Ta se puga! Kafoo Kile ya juᅇo jaari ma na, na kagbhoᅇo kiimu beeri pye ma mu ge, m'a she kee paari ma puga sheen pu mu!»

20 A we na we di gari. Yesu ya kagbhoᅇo kiimu beeri pye wu mu ge, na she kee paari Dekapoli fiige ki ni. A l'i bye kakanhana ki logoveᅇe pu beeri mu.

Yesu wa cee wa cuuᅇo, na Zhayirusi poro nixhugo je

(Macoo 9:18-26; Luka 8:40-56)

21 A Yesu di guri koroᅇo ki ni, na pa ke ki kabanugo ki na. Na wu yaha gba loᅇo ki jo na, a sipyiᅇheᅇeᅇe di ba binne wu fee ni.

22 Ayiwa a Kile-peᅇeᅇe puga juᅇofoo wa di ba, wee mege je Zhayirusi. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni we, na she nuguro sin wu fee ni,

23 na wu jeeri saama na na: «Na poro fuceere l'a taxuyo shaa. N'a ma jeeri, pa ma keᅇe taha wu na, konho wu sho, wu bye jii na.»

24 A Yesu di binne kari ni wu ni.

A sipyiᅇheᅇeᅇe di daha wu feni, na wu conri.

25 Lee bi cee wa be ta wa shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun.

26 W'a bi kanha xuuni webyii niᅇheᅇeᅇe keᅇe ni. Wu keᅇe yara beeri ya xo na yama pu ta pu sanha boro we, fo pusama na denri.

27 A wu Yesu kaa logo, na ba sipyii pu te ni Yesu kadugo yiri, na ba gbon wu fadenᅇe na.

28 Bani wu bi wu funᅇo kon na: «Ne bu ja ta kpon ye wu fadenᅇe ke na, ne na juuᅇo.»

29 Taapile ni a wu shishan p'i yere, a wu li ce wu cere ti na, na wee ya cuuᅇo.

30 Taapile ni a Yesu di li ce wuye ni na sefeere ta t'a foro wee ni. A wu ᅇmahana peri sipyii pu niᅇe ni, na jo: «Joᅇo w'a kpon ne fadenᅇe ke na we?»

31 A wu kalaapiire t'i wu jɔ shɔ na: «Mu naha jɛ sipyiire ti ni t'a mu cɔnri, na yegee sanha na jɔgɔ w'a kpɔn ma na wɛ?»

32 Ga, a Yesu di ganha na wu taan sipyii pu wii, kɔnhɔ wu lee pyevɔɔ ja.

33 Kaa le l'a pye wee cee wu na ge, wuyɛ pyaa bi lee cɛ. A wu fya na jɛlɛ, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na yi bɛeri fiinne jo wu mu.

34 Ga, a Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se jɔnɔnɛ na! M'a shɔ ma kanhama pu na!»

35 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyii pii di ba na yiri Kilɛ-pɛɛnɛ puga jɔnɔfɔɔ wu kaban, na ba wu pye: «Ma poro fuceɛɛ l'a xu. Naha na ma sanha d'a navunɔɔ pɛlɛ Karamɔgɔ wu na wɛ?»

36 Ga Yesu ya ta naha taga pee jomɔ pu yiri wɛ, a wu Zhayirusi pye: «Ma ganha da vya wɛ; dɔ ye nɛ na.»

37 W'a ta sɔɔ wa shishiin bɛ wu pinne ni wu ni wɛ, fo Pyɛeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana.

38 A p'i nɔ Kilɛ-pɛɛnɛ puga jɔnɔfɔɔ wu kaban. A Yesu di tunmɔ pu ta p'a pɛlɛ. Sipyiɔnɛhɛmɛɛ pu bye wà, na mɛhɛɛ suu, na sipyaa waa.

39 A wu jé puga ki ni na pu pye: «Naha na yee di mɛhɛɛ suu, na pe tunmɔ pɛ bɛeri pyi wɛ? Pya wu ya ta xu wɛ, w'a nɔmunɔɔ.»

40 A p'i ganha na wu la wo.

Wee tuun wu ni a wu pu bɛeri yeege kpeɛnge ki na. Porofɔɔ wu bye puga kemu ni ge, wu ni porofɔɔ wu to we, ni wu nu we, ni wu wo kalaapiire taanri we, a pee di binne jé wà.

41 A wu fuceɛɛɛ li co li kenɛ na na jo: «Talita kumi!» lee kɔri jɛ: «Fuceɛɛɛ, nɛ w'a ma pye mu, yiri!»

42 Taapile ni a fuceɛɛɛ l'i yiri na jaari. Li yee wa bye kɛ ni shuun. A lee di bye kakanhana pu mu fo xuuni.

43 Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu li cɛ wɛ. Lee kadugo na a wu pu pye na pu yalige kan li mu.

6

*Nazarɛti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ
(Macoo 13:53-58; Luka 4:16-30)*

1 Lee kadugo na a Yesu di foro wee xuu wu ni, kulo lemu ni w'a lɛ ge, na shɛ wà. A wu kalaapiire t'i binne ni wu ni.

2 Ba cadɛnge k'a pa nɔ wɛ, a wu shɛ jé cadɛnge k'a pa nɔ wɛ, a wu shɛ jé Kilɛ-pɛɛnɛ puga ki ni, na jɔ co na sipyii pu kalaa. A sipyiɔnɛhɛmɛɛ di wu kafila wu logo, a l'i bye pu mu kakanhana.

A p'i ganha na yu na: «Mii we d'a kii keree kii ta wɛ? Te fungɔngɔ fɛɛɛɛ te t'a kan wu mu ge, tee jɛ naha wɛ? Kii kakanhanɔɔ kii di wa byi wu mu dii wɛ?»

3 Ta wu jɛ mɛ Mariyama ja menizhe wu wɛ? Go wu ceboronamaa pu wa Yakuba, ni Zhose, ni Zhude, ni Simɔ. Go wu ceboroshaa pu wa naha wɛɛ mu.» Kii keree kii k'a li pye, pu ya dà Yesu na wɛ.

4 Ga, a Yesu di pu pye: «Kilɛ tudunmɔ ya pɛɛnɛ taa xuu bɛeri ni, fo wuyɛ pyaa kulo, ni wu cebooloo niɛnɛ ni, ni wuyɛ pyaa puga.»

5 Wu ya ta já kakanhana latii pye wà wɛ, fo na wu kenɛ ye taha yama fɛɛ nigin nigin wa na, na pee cuunɔ.

6 Pu na pye pu ya dà wu na wɛ, a lee di wu fo.

*Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu tun
(Macoo 10:5-15; Luka 9:1-6)*

Lee kadugo na a Yesu di gari na shɛ sipyii kalaa kabanugo kuloo ki ni.

7 A wu wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yiri, na pu tun shuun shuun, na fanha kan pu mu jinaa na.

8 A wu te tuduro te jo pu mu na: «Yi ba gaani, yi ganha bu yaaga katii lɔ wɛ, fo publiin ye. Yi ganha bu yalige lɔ wɛ, kelee kushɛyɛɛyɛ wɛ, yi ganha bu waripyaa lɔ wɛ! 9 Y'i tanhaya le, ga yi ganha bu fadeye shuun le wɛ.»

10 A wu pu pye: «Yi bu jé puga bɛeri ni kulo lemu ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu shɛ nɔ.

11 Xuu wa shɛɛn bu zhe pu da yi tirige wɛ, kelee pu ya yi jomɔ logo wɛ, yi ba fɔro y'i yi tɔɔyɔ gbazhɛnɛ nahara wo wà. Lee na ba bye sɛeri kaa pu feni.»

12 A kalaapiire t'i shɛ Kilɛ Kafila wu jo na sipyii pu daburaje pu pu jurumu wu na.

13 P'a jinɔnɛhɛmɛɛ kɔri yeege sipyiire ti ni, na sinmɛ tire yama fɛɛ niɛnɛhɛmɛɛ na, na pu cuunɔ.

*Hɛrɔdi hakili ya wuregi
(Macoo 14:1-2; Luka 9:7-9)*

14 Saannaa Hɛrɔdi ya Yesu kaa logo, bani wu mɛge ki bi foro xuu wu bɛeri ni. Pii bi yu na: «Yohana Batizelipye w'a jɛ na foro xu ni. Lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanɔɔ kii na.»

15 Pii bi yu na: «Kilɛ tudunmɔ Eli wu jɛ wii.» Pii bɛ di yu na: «Kilɛ tudunmɔ watii wu jɛ wii, ba taashiine li wo Kilɛ tudunmɔ pu jɛ wɛ.»

16 Ba Hɛrɔdi ya yee logo tuun wemu ni wɛ, na jo: «Yohana wu jɛ wii, nɛ pu pye p'a wemu wo jɔnɔ kɔn ge. W'a jɛ na foro xu ni.»

*Yohana Batizelipye xugana
(Macoo 14:3-12)*

17 Yi li cɛ na Hɛrɔdi ye pyaa k'a tuduro tun na pu Yohana co, p'i shɔnhɔyɔ le wu na pu le kaso ni, wu ceborona Filipe shɔ Hɛrɔjasi wuu na. Lee bi wu ta w'a wee cee wu lenɛ

18 Bani Yohana bi li shɛɛ wu na na: «Li ya ta saha mu wu ma ceborona shɔ lenɛ wɛ.»

19 A Herɔjasi luu di yiri xuuni Yohana taan, na giin di wu gbo, ga Herɔdi wuu na wu bi da ja wu gbo we.

20 Herɔdi bi fyagi Yohana na, bani w'a bi li ce na zɔsaama fɔɔ ni fefeeɛɛ sipya wu je wii. A wu wu mara xuuni. Yohana ba yu, wu jomɔ pu ma Herɔdi zɔ wu wuregi, ga lee be na, l'a bi taan wu ni, w'a wu jomɔ nuri.

21 Ga Herɔjasi ya pa cazaanja ka ta: Herɔdi cazege canja ka shi na, saan w'a yalige pye wu fanhagbɔhɔ ki sipyii, ni wu sɔrɔsii nuɔɔfɛɛ, ni Galile sipyigbɔɔ pu mu.

22 A Herɔjasi poro fuceɛɛɛ l'i jé wà, na xhɔnhɔ. A lee di daan Herɔdi ni wu sipyiyir-ilee pu ni. Lee wuu na a saan wu fuceɛɛɛ li pye: «Yaaga yaaga kaa li je ma na ge, ki kaa jo na mu, di kee kan ma mu.»

23 A wu gaa na li pye: «Ma bu yaaga yaaga sha ne mu, ne na kee kan ma mu, ali na saanra te taaga ke be.»

24 A fuceɛɛɛ l'i foro, na she li nu wu yege na: «Di jaha jeeɛri we?» A nu wu li jɔ shɔ na: «Yohana Batizelipye nuɔɔ.»

25 Taapile ni a fuceɛɛɛ l'i gari tɔvuyo na saan wu yiri, na she wu pye: «Ne funɔ ki wa, m'a Yohana Batizelipye nuɔɔ taha yaaga ka na nime, ma kan na mu.»

26 A lee di saan wu jaha tanha fo xuuni. Ga na wu yaha w'a kaa na xɔ wu sipyiyirilee pu jii na, wu ya ja li she we.

27 Taapile ni a wu sɔrɔsi nigin wa tun, na wu she ba ni Yohana nuɔɔmuu ni. A wee sɔrɔsi wu foro kari kaso gbaha ki ni, na she Yohana nuɔɔ ki kɔn,

28 na ba ni nuɔɔ ki ni na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceɛɛɛ li mu, a l'i she ki kan li nu wu mu.

29 Ba Yohana kalaapiire t'a yee logo we, a t'i she wu nixhugo ki lɔ na she le fanja ni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfɔnɔɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

30 Ayiwa, Yesu bi Tudunmɔɔ piimu tun ge, a pee di guri pa wu yiri. P'a sipyii pu kalaa na keree kiimu pye ge, a p'i ki beɛri paari wu mu.

31 Sipyijehemɛɛ pu bi se Yesu ye yiri na ma, fo na wu ni wu kalaapiire ti pye tere ya ja ta pu mu p'i li we. Lee wuu na w'a pu pye: «Yi pa wu she sige ki ni xuu wa ni, wu ye na, kɔnhɔ y'i nɔmɔ jeri.»

32 A p'i jé kɔrɔgɔ ka ni, na laha sipyire ti taan na kari sipɔnɔ ki xuu wa ni.

33 Ga, a sipyijehemɛɛ di pu ja takaraga ni, na pu funyɔ kɔn pu jaha tataganja na, na pu tashɛge ce. A p'i ganha na yiri kulogoo ki beɛri ni, na fe na gaanj tɔɔyɔ na wee xuu wu ni, na she nɔ Yesu ni wu kalaapiire ti jaha na.

34 Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni we, na pee sipyijehemɛɛ pu ja, a pu nijaara di jé wu ni, bani pee sipyii pu bye ba nahavɔɔ baa dubyaa je we. A wu jɔ kɔn na pu kalaa kajeheɛɛ ni.

35 Ba canja k'a pa digi we, a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Canja k'a xɔ, wee di je sipɔnɔ ni naha.

36 Sipyii pu yaha p'i she kabanugo buguro ni kulogoo ki ni, kɔnhɔ p'i she yalige shɔ wà.»

37 A Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i wu pye: «Muyɛ pyaa ya ce sipyire t'a jehɛ jehɛgana lemu na ge, ta wari deɛɛɛ xhuu shuun yalige be na pii yaa ya?»

38 A Yesu di pu pye: «Buuri nuɔɔ juu y'i wa yee mu we? Yi she yi peregi!» P'a she yi peregi ge, na wu pye: «Buuri nuɔɔ kaguro ni fyaa shuun.»

39 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye, na pu sipyire ti beɛri tenɛ napurege ki nuɔɔ ni kuruyo kuruyo.

40 A p'i diin korogoo, xhuu nigin nigin (100), keɛɛ kaguro kaguro (50).

41 Lee kadugo na a Yesu di yee buuri nuɔɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na jaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri nuɔɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee yereɛɛ sipyii pu taan, na fyaa shuun wu be taa taa pu beɛri na.

42 A pu beɛri di li na din.

43 Buuri jukegeye ni fyaa piimu p'a kori ge, a p'i yee saya keme fo na saganja ke ni shuun ji.

44 P'a namaa kabɔfɔnɔɔ kaguro (5.000) tɔrɔ wee buuri wu livɛɛ ni.

*Yesu ya jaari gba lɔhɔ nuɔɔ ni
(Macoo 14:22-33; Yohana 6:15-21)*

45 Ba p'a xɔ we, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu jaha na, p'a se Betisayida ni, yani wu sipyire ti yaha ge.

46 Ba w'a pu yaha we, na dugi kari faabɔbɔnɔ ka na, na she Kile jeeɛri.

47 Piige k'a pa wɔ, kɔrɔgɔ k'i je gba lɔhɔ ki niɛ ni, Yesu di je wu ye jiiɛ ki na.

48 A wu wu kalaapiire ti ja t'a kanha kabi-inɛ ki feni, bani kafɛɛge ki bi jirini pu na. Ba xhupee mehɛɛ suduun ya nɔ we, a Yesu di ganha na jaari lɔhɔ ki nuɔɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri. Wu bi giin di doro pu taan.

49 Ba p'a wu ja wu na jaari lɔhɔ ki nuɔɔ ni we, na ganha na giin na yafugunɔ li, na wá na xhuulo xuuni.

50 Bani pu beɛri pu bi wu ja. A pu jaalaa di yiri. Taapile ni a Yesu di jo ni pu ni, na pu pye: «Yi yilooɔ ki waha, ne wu wa, yi ganha bu da vya we!»

51 Lee kadugo na a wu jé fara pu na kórɔgɔ ki ni, a kafeɛɛ k'i yere. A li'bye kakanhana fo xuuni wu kalaapiire ti mu.

52 Bani kakanhana lemu l'a pye buuri nuyɔ yi shizhaa na ge, pu ya lee cɛ ta wɛ, pu fungonyɔ yi bi tɔ.

Yesu ya yama fɛɛ cuunɔ Zhɛnɛzarɛ ti fiige ki ni
(Macao 14:34-36)

53 A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhɛnɛzarɛ ti fiige ki jinɛ ki na, na pu kórɔgɔ ki pɔ wà kɔnɔ ki na.

54 P'a foro yɛ kórɔgɔ ki ni, taapile ni a sipyii p'i Yesu cɛ.

55 A p'i kee fiige ki bɛɛri paa. Pu bu logo na wu jɛ xuu bɛɛri ni, p'a ganha na yama fɛɛ ni pu yasinneyɛ tugoo na se wà ke wu yiri.

56 Xuu bɛɛri ni Yesu ya shɛ ge: kugbɔhɔɔ la, kupiire la, sige buguro la, sipyii pu bi ma ni yama fɛɛ pu ni caanya yi na, na wu jɛɛri na wu yere p'i gbɔn wu fadegeɲɛ ke yɛ na. Sipyii piimu bɛɛri p'a bi gbɔn kee na ge, pee bɛɛri bi cuunɔ.

7

Kalaa wemu w'a ta wù sefɛɛɛ pu mu ge
(Macao 15:1-9)

1 Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔɔ pii ya pa ba na yiri Zheruzalɛmu ni, na ba binne Yesu tãan.

2 A p'i li sɛɛri na wu wo kalaapiire ta t'a li ni kenɔrɔyɔ ni, lee kari jɛ pu ya pu keye je wɛ.

3 Farizhɛɛn ni Yawutuu pusamaa kunni bi li ni pu ya pu keye je xuuni, na bɛ ni pu sefɛɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki ni wɛ.

4 Pu bu guri pa na yiri caan na, pu ya li wuu baa wɛ. Pu bi kalɛgɛɛ niɲɛɲɛɲɛ kii bɛ pyi sanha, ma na jo cɛɛgbuu jegana, ni shɔɔ, ni dajnaa yagbegeye jegana.

5 A Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔɔ p'i Yesu yege na: «Naha na mu wo kalaapiire t'i ya wɛɛ sefɛɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki koo jaari wɛ, fo na tɛɛ na li ni pu kenɔrɔyɔ ni wɛ?»

6 A Yesu di pu pye: «Ezayi ya kapaɲaa kiimu jo yee shuun shuun joveɲɛ pii shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a li ka na: «Nɔyɔ yɛ ni pii sipyii pii ya nɛ peɛ, ga pu zɔɔɔ d'a lii nɛ na fo xuuni.

7 Tawaga ni p'a nɛ peɛ, pu wo kalaa w'i jɛ sipyii wo jomɛhɛɛ yɛ.»*

8 Yee wa Kile jomɛhɛɛ yɛri, na sipyii wo kalɛgɛɛ pyi.»

9 A Yesu di pu pye sanha: «Le shegana le na yee wa Kile wo jomɛhɛɛ ki shege, kɔnhɔ yi da yi tii kalɛgɛɛ pyi.

10 Kile tudunmɔ Musa ya jo: «Ta ma to, ni ma nu peɛ.» Na jo sanha: «Wa bu joguunmɔ

jo ni wu to, kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.»*

11 Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya bɛɛri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Nɛ bi da já na naafuu wemu taga mu tɛgɛ ge, wee jɛ Kɔriban.» (Lee kɔri jɛ wee ya kan xɔ Kile mu.)

12 Yee da ga weefɔɔ yaha wu wu to ni wu nu wu tɛgɛ nige wɛ.

13 Lee funnɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye nunnɔ baa ni yi wo kalɛgɛɛ ki ni. Yee wa kii shi keree niɲɛɲɛɲɛ pyi.»

Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge
(Macao 15:10-20)

14 A Yesu di sipyii ti yiri sanha, na pu pye: «Yi bɛɛri pu niwegeɛ shan, y'i ye logo!

15 Yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, kee da já wu nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a foro sipya zɔ we ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ.

16 [Wemu na logo ge, wu logo dɛ!]

17 Ba Yesu ya laha sipyii pu tãan na jé puga wɛ, a wu kalaapiire t'i wu yege lee talɛɛ li kɔri na.

18 A wu pu pye: «Yee bɛ, yee sanha fungonyɔ ta-ɛ ya? Ta yee ya li cɛ nago yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, kee da já wu nɔrɔgɔ-ɛ wɛ?»

19 Bani kee ya jin wu zɔ ni wɛ. Ga wu yacɛɛ le ni kee ma jé. Lee kadugo na na ba foro yaara tashɛge ke ni.» (Pee jomɔ pe funnɔ ni Yesu ya li shɛ na yalige bɛɛri ki jɛ fɛɛɛɛ.)

20 A Yesu di jo sanha na: «Le l'a fɔro sipya funnɔ ni ge, lee l'a ma nɔrɔgɔ.

21 Sipya funnɔ, lee kɔri jɛ wu zɔ wɛ. Fungonkuuyo ye bɛɛri wa fɔro wà, ni cɛshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni sipyigbuu,

22 ni dɔdɔɔrɔ, ni jɛgbɔɔ, ni kuunmɔ, ni nafaanra, ni popama, ni jɛpɛɛn, ni mekyɛgɛɛɛ, ni na mayɛ shɛɛ, ni fungɔngɔ baara.

23 Kii kakuunɔɔ kii bɛɛri wa fɔro sipya funnɔ ni, kee k'a sipya nɔrɔgɔ bɛ.»

Shi watii shɛn cee wa ya dà Yesu na
(Macao 15:21-28)

24 Lee kadugo na a Yesu di yiri kari Fenisi fiige ki ni Tiiri kulo li kabanugo na, na shɛ jé puga ka ni. Wu funnɔ bye sipya bɛ wu wu sanha cɛ wà wɛ. Ga wu ya já nɔmɔhɔ wɛ.

25 A cee wa di wu kaa logo, jina di jɛ wee poro fuceɛɛɛ ni. A wee cee wu ba nuguro sin wu fɛɛ ni.

26 Wee cee wu bye Yawutu wɛ, Fenisi shɛn wu bye wii. A wu Yesu jɛɛri na wu jina wu kɔri yeege wu poro fuceɛɛɛ li ni.

27 Ga, a Yesu di talɛɛ la jo wee cee wu mu na: «Yere nɔhɔpiire t'i fenɛ li, t'i din. Bani li

* 7:7 Ezayi 29:13   * 7:10 Ekizode 20:12; 21:17

ya ta saha pu nōhōpiire yalige lō wá pobiire mu wε.»

²⁸ A cee wu jo: «Yee wa can Kafō. Ga tabali wu nōhō wo pobiire ti wa nōhōpiire ti yalijnahara ti li.»

²⁹ Lee wuu na a Yesu di wu pye: «Pe jomō pe wuu na, kuri m'a se puga! Jina w'a foro ma poro fuceere li ni.»

³⁰ A wu guri kari puga, na she porofō wu nijunō ya tasinnege ki na. Jina wu bi foro wu ni.

Yesu ya bobo wa cuunō

³¹ Yesu ya pa foro Tiiri ni, na doro Sidōn ni, na Dekapoli fiige ki kōn jeri, na nō Galile Gba wu jō ki na.

³² A sipyii pii di ba Yesu mu ni bobo wa ni, na wu jeri na wu wu keje taha wee na.

³³ Wee tuun wu ni a Yesu di laha sipyii pu tāan ni wee ná wu ye ni, na she wu kabehere le wee ná wu niweege ni, na jōlōhō tugi, na gbān wu jile na.

³⁴ Lee kadugo na a Yesu di jaha ke yirige le fugba we ni, na njōgāna yeege, na wee ná wu pye: «Efata!» (Lee kōri je «Nō mug!»)

³⁵ Taapile ni a ná wu niweege k'i mug, a jile l'i laha. A wu ganha na diini na yu.

³⁶ A Yesu di yi jo waha pu beeri mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we. Ga ba w'a yi yu na wari pu mu we, a p'i ganha na la faraaga yi jaaga wu na.

³⁷ A l'i bye kakanhana sipyii pu mu xuuni, a p'i ganha na yu na: «Can na wu kapyegee ki beeri k'a jō xuuni. W'a boboo be pyi pu na nuri, na yu.»

8

Yesu ya yalige kan sipyii kabofonō shishere mu

(Macoo 15:32-39)

¹ Yee caya yi na sipyijehemere bi pa binne sanha, jōyalige ka shishiin di je pu mu we. A Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye:

² «Pii sipyii pii jinaara ti wa ne ni, bani njāa je pu cana taanri wogo ne yiri naha, jōyalige ka shishiin di je nige pu mu we.

³ Ne bu pu yaha kari li baa, pu fanha na zhe xhō koo na, bani pii tayiriye y'a lii pu ni xuuni.»

⁴ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Yalige na da mii di pii jō sha naha ke siponō ke ni we?»

⁵ A Yesu di pu yege na: «Buuri juyō juu yi wa yee mu we?» A p'i wu jō shō na: «Buuri juyō gbarashuun.»

⁶ A wu sipyire ti pye na pu tiin jine ki na. A wu yee buuri juyō gbarashuun wu lō, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee taa taa sipyii

pu na. A kalaapiire t'i yee taa taa sipyii pu na.

⁷ Fyagaa kii be bye pu mu sanha, a Yesu di baraga taha Kile na kee be wuu na, na yi jo wu kalaapiire ti mu na pu kee be taa taa pu na.

⁸ A sipyire t'i li na din. A kalaapiire t'i saganāa gbarashuun ji buuri jukoroyo yi saya na.

⁹ Pee yalilimere p'a bi sipyii kabofonō shishere (4.000) xō. Lee kadugo na a Yesu di pu yaha kari.

¹⁰ Taapile ni a wu ni wu kalaapiire t'i je kōrōgō ka ni na kari Dalamanuta fiige ki ni.

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye

(Macoo 16:1-4)

¹¹ Ba p'a nō wā we, a Farizheen di ba nō, na nakaara jō kōn ni Yesu ni. A p'i Yesu pye na wu jaha sheshere kakanhana la pye she pee na, lemu ya yiri fugba we ni ge. P'a yee jo, kōnhō p'i wu taanna wii.

¹² A Yesu di njōgāna yeege xuuni, na jo: «Naha na njāa sipyii di jaha sheshere kakanhana shaa we? Can na n'a da yi jo yi mu, jaha sheshere kakanhana la shishiin da zhe pu na we.»

¹³ Lee kadugo na a wu laha pu tāan, na je kōrōgō ki ni, na gari sanha gba wu kadugo.

Farizheen ni Herōdi wo buuri shizhenherete

(Macoo 16:5-12)

¹⁴ Kalaapiire ti funnō bi wō, ti ya ta buuri lō we, buuri be di bye pu mu kōrōgō ki ni we, fo buuri jūnō nigin ye.

¹⁵ A Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na: «Y'a yiye kaseri Farizheen wo buuri shizhenherete,* te, ni Herōdi wuuro te na de!»

¹⁶ A p'i puyere pye na: «W'a ye yu, bani buuri je wēe mu we.»

¹⁷ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee ce na jo: «Naha na yee di yu na buuri je yee mu-i we? Yee sanha sii ye jaha ce nime be-e ya? Yee funyō y'a tō ge?»

¹⁸ Nii je yee mu; y'i wa jaa-i ge? Niwegee je yee mu; y'i wa nuri-i ge? Yee funyō ya dun kaa na-e ge?»

¹⁹ Ne buuri juyō kaguro wu kegi kegi, na kan sipyii kabofonō kaguro (5.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganāa juu yee d'a ji yee buuri jukoroyo yi saya na we?» A p'i wu jō shō na: «Ke ni shuun.»

²⁰ «Ne buuri juyō gbarashuun wu kegi kegi, na kan sipyii kabofonō shishere (4.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganāa juu yee d'a ji yee buuri jukoroyo yi saya na we?» A p'i wu jō shō na: «Gbarashuun.»

* **8:15 Shizhenherete** nifenhefenheje ki ma faranimye njeheme pye p'a yiri. Wee cogo we ninumo na tafonō nifenhefenhene bu she da wēe zōlō pu ni, lee na já wēe munaa li kyeege.

21 A Yesu di pu pye: «Yee di sanha sii yi naha ce nime be-e ge?»

Yesu ya fyen wa cuunjo Betisayida ni

22 Ba p'a no Betisayida ni we, wee xuu wu ni a sipyii pii di ba Yesu mu ni fyen wa ni, na wu jeeeri na wu kpɔn wu na.

23 A Yesu di fyen wu co wu keɛe na, na gari ni wu ni kanha ki kadugo, na she jɔɔhɔ le wee n'a wu jii ni, na wu keɛe taha wu na, na wu yege na: «Mu wa yaaga jaa ya?»

24 A fyen wu wu naha yirige na jo: «Ne w'a sipyii pu jaa ba tiire wa we; ga p'i jaaari.»

25 A Yesu di wu keye taha sanha wee n'a wu jii na. A wu wii xuuni, na juunjo, na yajmuyo yi beeri na shɔnri.

26 A Yesu di wu yaha kari puga, na wu pye: «Ma ganha jé kulo li ni we!»

Pyeeeri ya yere li na na Kirisa wu jee Yesu (Macoo 16:13-20; Luka 9:18-21)

27 Yesu ni wu kalaapiire t'a pa gaanji Sezare Filipe taan kulogoo ki ni. Na pu yaha koo na, a Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Sipyii pu wa yu na jɔgo ne jee we?»

28 A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔ Eli, pii be di yu sanha na Kile tudunmɔ wa.»

29 A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu ne di jee jɔgo we?» A Pyeeeri di wu pye: «Kirisa mu jee.»

30 A Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we.

Yesu ya wu xu ni wu jee wu jo (Macoo 16:21-28; Luka 9:22-27)

31 Lee kadugo na a Yesu di kalaapiire ti jɔ kɔn na galaa, na yi jo pu mu na: «Li waha l'i waha, fo Sipyaa Ja wu bu ganha xuuni. Nɔhɔee, ni saraya naha shɔnriwee jɔnɔfee, ni saliya karamɔgɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo; cabyaa taanri bu doro wu na jee.»

32 A wu yi fiinne jo pu mu. A Pyeeeri di gari ni wu ni kabanugo, na she jɔ kɔn na yu ni wu ni.

33 Ga, a Yesu di nmahana jeri, na wu kalaapiire ti wii, na din Pyeeeri na na jo: «Toro laha na taan, mu Shitaanni we! Bani mu fungongo jee Kile keree na we, fo sipyii wogoo.»

34 Lee kadugo na a Yesu di sipyii pee ni wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Wa funjo bi jee wu binne ni na ni, wu she wuye ni, wu wu korikoritige ki lo taha na feni.

35 Bani sipya we w'a giin wu wuyee pile muna jɔnɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu muna ni jiga na. Ga we w'a banri wu muna ni nijaa ne ni Jozaama pu wuu na ge, wee wu da ba wu muna jɔnɔ wolo jiga na.

36 L'a naha jɔ sipya na wu kɔnɔ yajmuyo beeri ta, wu ba buun wuyee pile muna ni we?

37 Yaaga keke sipya di da ja daga wu muna jɔnɔ wolo we?

38 Nijaa wo sipyii pii jee jurumupyii, p'i ya tii Kile naha taan we. Lee wuu na sipya sipya w'a shiige le wuyee ni, na bye wu ya ne ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipyaa Ja wu be na ba shiige le wuyee ni weefɔ shizhaa na, wu ba ba wu To Kile wu wo nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni, ni wu fefeeere melekee pu ni.»

9

1 A Yesu di yi jo pu mu sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ja tapaga ni, ni fanha ni we.»

Yesu jee wiine l'a jeri (Macoo 17:1-13; Luka 9:28-36)

2 Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro we, a Yesu di gari ni Pyeeeri, ni Yakuba, ni Yohana ni faabobotongo ka fugba ni pu yee na. A wu jee wiine l'i she jeri pu jii na.

3 A wu faya y'i ganha na jii, na fiinne fiinne gana la na, wa shishiin jee jii na wemu na ja yaaga fiinne di mu xɔ we.

4 A p'i Eli ni Musa ja wu na yu ni Yesu ni.

5 Lee na a Pyeeeri di Yesu pye: «Wu Karamɔgo, wee bu gori naha, lee ya jɔ xuuni de. Wu buguloo taanri yerenje, mu wo nigin, Musa wo nigin, Eli wo nigin.»

6 Ye wu bi yaa wu jo ge, wu ya yee ce we, bani pu bi fya xuuni.

7 A nahana ka di ba pu to, a mujuu la di foro kee nahana ki ni na: «Ne jidaan Ja wu jee we. Wu kaa l'a dan ne ni. Y'a wu nijoyo nuri!»

8 Taapile ni a p'i pu taan wu wii, ga pu ya sipya watii ja nige we, fo Yesu ye.

9 Ba p'a diri faabobonjo ki na we, a Yesu di yi jo waha pu mu na kaa lemu p'a ja ge, na pu ganha bu lee naha jo sipya wa shishiin be mu we, fo Sipyaa Ja wu ba jee na foro xu ni tuun wemu ni.

10 A pee jomɔ pe di gori pu funyo ni. A p'i puyee yege na: «Sipyaa Ja wu na jee na foro xu ni, lee kori jee dii we?»

11 A p'i wu yege na: «Naha na saliya karamɔgɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fenne pa we?»

12 A wu pu jɔ shɔ na: «Uun, Eli w'a yaa na fenne pa, na ba keree ki beeri gbegelevono gbegele. Ga naha na l'a ka na Sipyaa Ja wu na ba ganha xuuni we, na pu na ba zhe wu ni we?»

13 Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, a sipyii p'i wu pye pu jidaan pyegana na ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we.»

Yesu ya pya wa cuunjo jina bye wemu ni ge (Macoo 17:14-21; Luka 9:37-43)

14 Ba p'a pa jee kalaapiire tisara ni we, na sipyii jee hemee ta p'a pu maha, saliya

karamogoloo p'i jne na nakaara pyi ni kalaapiire ti ni.

15 Sipyiire t'a Yesu ja tuun wemu ni ge, a l'i bye kakanhana pu mu. A p'i baa kari, na she wu shaari.

16 A Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Naha wuu na yi wa nakaara pyi ni pu ni we?»

17 A na wa di wu joo sho sipyiire ti te ni na jo: «Wu Karamogo, n'a pa ma mu ni na ja ni, bani jina bobo wu wa wu ni.»

18 Jina wu bu wu co xuu xuu ni, w'a wu shan jine na. Kakaya na ganha na foro pya wu joo ni, w'a ganha na ganhaa kii kuri, na waha. Ne yi jo ma kalaapiire ti mu, jo pu jina wu kori yege wu ni, ga p'i ya ja we.»

19 A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jne n'a daa baa fee! Ne na gori yaha naha ni yee ni fo tuun weke we? Ne na yee keree xu, fo tuun weke ni we? Pa ni ma pya wu ni!»

20 A p'i gari ni wu ni wu yiri. Ba pya w'a Yesu ja we, taapile ni a jina wu wu jahara xuuni, a wu do jine na, na gologolo. A kakaya di ganha na foro wu joo ni.

21 A Yesu di pya wu to wu yege na: «Fo tuun weke ni le ya wu ta we?» A wu wu joo sho na: «Fo wu nohoopiire tuun ni.»

22 Tegege njeheje ni jina wu ma wu shan na ni, ni lolo ni, konho wu xhu. Ma bi jani yaaga na, joo jaari wu na, m'a wu tege!»

23 A Yesu di wu pye: «Ma bi jani! Keree beeri k'a ja pye n'a daa foo mu.»

24 Taapile ni a funana li to wu xhuulo na: «Ne da ma na, pa na tege m'a n'a daa baara ti wolo na funoo ni.»

25 Yesu ya li ja sipyiire t'a gbuurogi na ma wu mu ge, a wu din jina wu na na: «Jina bobo judunoo, ne w'a ma pye mu, foro wu ni. Ma ganha je wu ni nige bada we.»

26 A jina wu xhuulo, na funana li jahara xuuni, na foro li ni. A l'i bye ma na jo li nixhugo ki jne, fo sipyiinehemee bi yu na: «W'a xu.»

27 Ga Yesu di funana li keje ki co, na li yirige. A l'i yiri, na yere.

28 Ba Yesu ya pa je puga we, na wu ni kalaapiire ti yaha pu ye na. A p'i wu yege na: «Naha na we di ya ja we jina we kori yege pya wu ni-i we?»

29 A Yesu di pu joo sho na: «Ke jina tuugo ke ya foro forogana la shishiin na ni Kile-jerege be we.»

Yesu ya wu xu ni wu jne wu jo sanha (Macoo 17:22-23; Luka 9:43-45)

30 A p'i yiri wa, na Galile fiige ki ja toro na gaanji. Yesu funoo bye pu wu sanha ce we,

31 bani wu bi wu kalaapiire ti kalaa. A wu pu pye: «Pu na ba Sipyaa Ja wu le sipyii keye ni. Pu na ba wu gbo, cabyaa taanri bu doro, w'a jne.»

32 Ga pu bi pee jomoo pu kori ce we, na fya pu ya ja wu yege pee keree na we.

Weke w'i jne jahagbaa foo we? (Macoo 18:1-5; Luka 9:46-48)

33 A p'i no Kaperinomo ni. Yesu nijege na puga ki ni, a wu wu kalaapiire ti yege na: «Nakaara teke na yi bye koo li na we?»

34 Ga, a p'i cari, bani pu bi puye yege koo li na na weke wu jne pee beeri wo jahagbaa foo we?

35 Wee tuun wu ni a Yesu di diin, na wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na pu pye: «Wa funoo bi jne na pye jahagbaa foo, w'a yaa na pye pu beeri kadugo yiri wo, ni pu beeri kapyebe.»

36 A wu nohoceere la lo, na lee yereje pu nije ni, na li co wu keye ni, na yi jo pu mu na:

37 «Sipyaa sipyaa w'a le nohoceere le la shi co xuuni ne wuu na ge, ne w'a co xuuni. We w'a ne co xuuni ge, wee ya ne co xuuni we, ga ne tunvoo we w'a co xuuni.»

Sipyaa wemu jne wee pen we, wee jii wu jne wii (Luka 9:49-50)

38 A Yohana di Yesu pye: «Wu Karamogo, wee ya na wa ja, wu na jinaa kori na yege sipyii ni mu mege na. A wee di yi jo wu mu jo wu ganha ba lee pyi we, bani wu jne wee wa we.»

39 A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu jahaa kon we, bani sipyaa wa shishiin da ja kakanhana pye ne mege na, lee kadugo na m'a wakaraa m'a ne joguumo yu we.»

40 Bani sipyaa wemu jne wee pen we, wee jii wu jne wii.

41 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipyaa w'a ceegbuu jii lolo kan yi mu y'a gba na bani yi jne Kirisa wuu ge, weefoo da ga fo lee wo kuduun ni we.

Kaa le l'ama leni jurumu ni ge, lee joo yaha (Macoo 18:6-9; Luka 17:1-2)

42 «Te nohoopiire te t'a da ne na ge, sipyaa sipyaa w'a le la joo kyeege ge, li bi da boro weefoo mu, na faatabaaga po wu katige ni, na wu wa suumo lolo ni.

43 Ma keje bi jne kajuoo di ma le jurumu ni, ki kon. Ma keje nigin wo na je Alijine ni, lee ya poro ma mu, ma keye shuun wo wu she yaha jahaneme ni nafugibaaga ni. [

44 Wee xuu wu ni, wu fyenyee ya khuli we, kee na ki ya furi we.]

45 Ma toooo bi jne kajuoo di ma le jurumu ni, ki kon. Ma toooo nigin wo na je Alijine ni, lee ya poro ma mu, ma toooo shuun wo wu wa jahaneme ni. [

46 Wee xuu wu ni, wu fyenyee ya khuli we, kee na ki ya furi we.]

47 Ma jii bi jne kajuoo di ma le jurumu ni, li wehele wolo. Ma jii nigin wo na je Kile wo

saanra ti ni, lee ya pɔɔ ma mu, ma ɲi shuun wo wu wá Jahanɛɛ ni.

48 «Wee xuu wu ni, wu fyɛnyɛ ya xhuli wɛ, kee na ki ya furi wɛ.»*

49 «Bani ba l'a saha na suumɔ le shiga ni wɛ, mu l'a saha jurumupyii bɛ pu sorogo na ni.

50 Suumɔ ya ɲɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, ɲaha ma da daga pu taan sanha wɛ? Suumɔ pu pye yiyɛ pyaa ni, ɲajɲɛ di bye yi tɛ ni.»

10

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔ shizhaa na ge (Macoo 19:1-12; Luka 16:18)

1 A Yesu di yiri wà, na gari Zhude fiige ki ni, ni Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri. A sipyiire t'i ba binne wu taan sanha. A wu ganha na pu kalaa ma na jo, ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wɛ.

2 A Farizhɛɛn pii di fulo wu na, na wu pɛri. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ ya?»

3 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Nɔmɛ leke Musa d'a jo yee mu wɛ?»

4 A p'i jo: «Musa ya koro kan wèe mu na wa ba da wu shɔ yaha, na wufɔ wu fɛnhɛ gbaxɔɔ sɛmɛ yàa kan wu mu wu na wu yaha.»

5 A Yesu di pu pye: «Yee niwegeee k'a waha, lee wuu na Musa ya le ɲamɛ le ka na kan yee mu.

6 Ga fo konɔ ki ɲɔkɔɔnɔ na, Kile ya pu yàa ná ni cee.

7 Lee wuu na ná na ba wu to, ni wu nu yaha, na nɔɔ wu shɔ na.

8 Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin. Lee funɲɔ ni pu ɲɛ nige shuun wɛ, ga fo nigin.

9 Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wɛ.»

10 Ba p'a jé puga wɛ, a kalaapiire t'i Yesu yege lee na sanha.

11 A wu yi jo pu mu na: «Sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, na watii lenɛ ge, dɔdɔɔɔ m'a pye ma ceshiime wu shizhaa na.

12 Wee cogo wu na cee bɛ bu foro wu poo mu, na gbaga je ná watii mu, dɔdɔɔɔ w'a pye.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu (Macoo 19:13-15; Luka 18:15-17)

13 Lee kadugo na sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na; ga, a kalaapiire t'i yogo jo ni pu ni.

14 Yesu ya lee ɲa ge, a wu luu di yiri, a wu wu kalaapiire ti pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti ɲaha kɔɔn wɛ! Bani pee shi tuugo wuuro ti ɲɛ Kile wo saanra te.

15 Can na n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nɔhɔcɛɛɛ ɲɛ-ɛ wɛ, wee da ga ba jé ti ni bada wɛ.»

16 Lee kadugo na a wu nɔhɔpiire ti lo, na wu keye taha ti na, na duba ti mu.

Naafuugbo fɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni

(Macoo 19:16-30; Luka 18:18-30)

17 Lee kadugo na ba Yesu ya pa koo lo na gaanɲi wɛ, a ná wa di baa nɔ, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu yege na: «Karamɔgɔsaama, ɲaha nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di ba ɲi sicuumɔ ni xhɔbaama ta wɛ?»

18 A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wɛ? Nizaama wa shishiin wa wɛ, fo Kile ye.

19 M'a Kile wo ɲamɛɛjogoo ki cɛ na: «Ma ganha bu sipya gbo we! Ma ganha bu dɔdɔɔɔ pye wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu kafɲɛye taha ma sipyɲii na wɛ! Ma ganha bu wa ɲmahana wɛ! Ma da ma nu ni ma to pɛlɛ!»

20 A wee ná wu jo: «Karamɔgɔ, fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni nɛ ɲɔ kɔn na kii koro ɲaari.»

21 A Yesu di wu wii ni taanɲɛɛge ni, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuunɔ. She ma kenɛ yanmuyɔ yi bɛɛri pɛɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na feni!»

22 A pee jomɔ p'i wu ɲaha tanha na gaanɲi, bani naafuugbo wu bye wu mu.

23 A Yesu di wu taan wu wii, na wu kalaapiire ti pye: «Naafuugbo fɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni de!»

24 A pee jomɔ p'i bye kakanhana kalaapiire ti mu; ga, a Yesu di pu pye sanha na: «Na nagoo, Kile wo saanra ti jeme p'a pen de!»

25 Nɔhɔɲɔ jeme ya taan museni wii ni na toro, naafuugbo fɔ jé na Kile wo saanra ti ni.

26 A l'i bye tehɛɛ baa kakanhana kalaapiire ti mu, a p'i ganha na puyɛ pyi: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ wɛ?»

27 A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye wɛ, ga li na já bye Kile mu, bani kaa la shishiin ya Kile jani wɛ.»

28 A Pyɛɛri di wu pye: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ bɛɛri ni, na daha mu feni.»

29 A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipya sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu pu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kerɛye, nɛ ni Jozaama pe wuu na ge,

30 weefɔ na ba yee bɛɛri yahanɲaa xhuu nigin (100) ta ke konɔ ke na: piyeyɛ, ni

* 9:48 Ezayi 66:24

ceboronamaa, ni ceboroshaa, ni nii, ni na-goo, ni keɛye, na kanhama be ta, na ba jii sicuumo nixhobaama be ta niga na.

31 Ga jahagbaa wuu nijehemeɛ na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijehemeɛ na bye jahagbaa wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo sanha (Macoo 20:17-19; Luka 18:31-34)

32 Koo na pu bye na gaanji Zheruzalemu ni, Yesu bye wu kalaapiire ti jahagbaa na. Kalaapiire ti hakilee pu bi kyeeɛgi. Sipyii pii p'a taha pu feni ge, pee bi fya. A Yesu di gari sanha ni wu wuu ke ni shuun wu ye ni. Kaa le li da ba bye wu na ge, a wu lee jo kon na yu pu mu.

33 A wu pu pye: «Wu wii gaanji Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipyia Ja wu le wa saraya jahaa shoonrivɛɛ junoɛɛɛ ni saliya karamogoo pu keɛ ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. P'a wu le shi watii keɛ ni, wemu je Yawutuu shi we.»

34 Wee na ba zhehe wu na, na joloho tugi wu na, na wu kpon ni susoo ni, na wu gbo. Canja taanri wogo ki na w'a je.»

Yakuba ni Yohana ya jahagbaa fɛɛɛ shaa Yesu mu (Macoo 20:20-28)

35 Lee kadugo na Zebede jalaa Yakuba ni Yohana ya pa fulo Yesu na, na yi jo wu mu na: «Wu Karamogo, kaa le wu da ba jeeri ma mu ge, wu la je m'a lee pye wu mu.»

36 A Yesu di pu yege na: «Yi wa giin ne leke pye yi mu we?»

37 A p'i wu jo sho na: «Ma soo m'a jahagbaa fɛɛɛɛ tatiinyɛ yi kan wu mu: nigin wa di diin ma kanige ce, wa di diin ma kamene ce, ma saanra nooo wuuro ti ni.»

38 Ga, a Yesu di pu pye: «Kaa lemu yee wa jeeri ge, yee wa li ce we. Kanhama ceɛgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na ja gba lee ni ya? Kelee ne na ba batize kanhama ni gberigberi wemu ni ge, yee na ja batize yee ni ya?»

39 A p'i wu pye: «Uun, weɛ na ja.» A Yesu di pu pye: «Yi na ba gba ne wo ceɛgbuu li ni. Ne na ba batize kanhama ni gberigberi wemu ni ge, yi na ba batize yee be ni.»

40 Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamene ce, ne je yee tatiinyɛ yi kanvo we. Piimu kaa na Kile ya yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

41 Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo we, a pu logoo di yiri Yakuba ni Yohana taan.

42 Lee na a Yesu di pu beeri yiri na jo: «Y'a li ce na shi wemu je Yawutuu we, pii p'a wii junoɛɛɛ we shi wu juno ni ge, pee ya pu junoɛɛɛɛ pyi wu na, pu sipyigoo p'i pu fanha sheɛ wu na.

43 Ga li da ba bye mu yee te ni we. Yee wa funjo bi je wu bye sipyigoo, wufoo wu pye pusamaa wo kapebye.

44 Yee wa funjo bi je wu bye jahagbaa foo, wu pye pusamaa beeri wo bulo.

45 Bani Sipyia Ja wu ya ta pa konho sipyii di ba kapyenɛ pyi wu mu we. Ga w'a pa, wu ba kapyenɛ pyi sipyii mu, wu wu munaa kan l'i bye sipyijehemeɛ wo juwuuro saraa.»

Yesu ya fyɛn Batime cuunjo (Macoo 20:29-34; Luka 18:35-43)

46 Lee kadugo na a p'i no kulo la ni, lee mege je na Zheriko. Ba Yesu ni wu kalaapiire te ni sipyijehemeɛ ya pa foro Zheriko ni we, lee bi fyɛn wa nidenge ta koo li jo na, wee na saraya jeeri. Wee bye Time ja Batime.

47 W'a logo na Nazareti sheɛn Yesu w'a wii ge, a wu mujuu wa na: «Dawuda Ja Yesu, juno jaari na na!»

48 Sipyijehemeɛ ya jo ni wu ni na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, juno jaari na na!»

49 A Yesu di yere na jo pu wu yiri. A p'i fyɛn wu yiri, na wu pye: «Ma hakili wu tenɛ, yiri! W'a ma yiri!»

50 A wu wu fadenɛ wa, na sira yiri, na fulo Yesu na.

51 A Yesu di wu yege na: «Mu wa giin ne leke pye ma mu we?» A fyɛn wu wu jo sho na: «Karamogo, di da jaa!»

52 A Yesu di wu pye: «Ta se, ma n'a daa w'a ma cuunjo.» Taapile ni a wu ganha na jaa, na daha Yesu feni koo li na.

11

Yesu ya je Zheruzalemu ni ba saan je we (Macoo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

1 Ba p'a teɛɛɛ Zheruzalemu na we, a p'i no Betefaje ni Betani shizhaa, Oliviye faabobojo ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun,

2 na pu pye: «Yi she yi jahagbaa kulo li ni. Yi ba she jin ye li ni, yi na kafabige ka nibogo ta wa, sipya sanha dugi ja kemu na we, y'i kee sanha yi pa naha!»

3 Sipyia wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana we?» Yi weefoo pye: «Weɛ Kafoo wu mago wu wa ki na, nime w'a da ki kurunjo na pa ma kan.»

4 A p'i gari, na she kafabige ka nibogo ta kakuutorogo ka ni, na ki sanha.

5 Sipyii pii pu bye wa ge, a pii di pu yege na: «Yee di ke kafabige ke sanhana jahaa na we?»

6 A p'i pu jo sho ba Yesu ya yi jo pu mu we. A pee sipyii p'i soo na p'a gaanji ni ki ni.

7 Ba p'a no ni kafabige ki ni Yesu yiri we, na pu fadegbogo ya taha ki na, a Yesu di dugi ki na.

8 A sipyijehemeɛ di pu fadegbogo pii koo li ni. A pii be di weburkiye kon teye ni, na yee pii koo li ni.

9 Pu nigariwuu, pii p'a jaari Yesu jahagbaa ni wu kadugo yiri ge, pee bi xhuulo na yu na:

«Kile w'a soni! We w'a ma Kafoo mege na ge, wee jne duba pya!»*

10 «Wu to Dawuda wo saanra te t'a ma ge, Kile wu duba ti mu.

Masoo k'a byi Kile wu fugba lii lii we ni.»*

11 Ba Yesu ya je Zheruzalemu ni we, na gari Kile-peeje pugbaho ki ni, na she ki kabaya yi beeri wii. Lee kadugo na a wu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu foro kari Betani ni, bani piige ki bi zhaa da wuu.

Yesu ya nitoodige ka lanj
(Macoo 21:18-19)

12 Kee canja ki jimuguro, pu na foro Betani ni, a xuugo di Yesu ta.

13 Na wu yaha taliige ni a wu nitoodige ka ja, weye di je ki na. A wu she ki wii, wu bu garaa nagoo ta ki na. Ba w'a no ki na we, wu ya yaaga ja we, fo weye ye. Bani nitoroo pyeduun bi sanha no we.

14 Ayiwa a wu nitoodige ki pye: «Sipya da ga mu pya li nige bada we.» A wu kalaapiire ti yee logo.

Yesu ya Kile-peeje pugbaho ki pye fefee
(Macoo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

15 P'a no Zheruzalemu ni tuun wemu ni ge, a Yesu di je Kile-peeje pugbaho ki ni. Sipyii piimu pu bi bere ni zho pyi wa ge, a wu ganha na pee kori na yeege. A wu wari faavere pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazheere perere pu wo yatii nye yi peri buri.

16 W'a ta soo yaaga perere wa shishiin wu toro Kile-peeje pugbaho ki kanja ki ni we.

17 A wu sipyii pu kalaa na: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni we na:

«Pu na ba ne puga ki pyi

shi wu beeri wo Kile-nerenge puga we?»*

Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa tararaga.»

18 Ba saraya naha shonrivere junofere, ni saliya karamagoboo p'a yee logo we, na ganha na wu shaa di gbo. A pi fya wu na, bani wu kalaa wu bi sipyii pu juwo co xuuni.

19 Ba yakoo k'a no we, a Yesu ni wu kalaapiire ti foro kanha ki ni.

Yesu ya jo nitoodige ki waha wu keree na
(Macoo 21:20-22)

20 Kee canja ki jimuguro jisoo go ki na, na pu yaha pu na doroo koo li ni, a pi kee nitoodige ki ja k'a waha fo ki ni ye ye.

21 Kaa le l'a bi pye ge, a Pyeri funjo di do lee na, a wu Yesu pye: «Wu Karamago, m'a nitoodige kemu lanj ge, k'a waha!»

22 A Yesu di pu pye: «Yi da Kile na!

23 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ke faaboboo ke pye: «Yiri laha naha, m'a she maye wa suumo lobo ni ge.» Nakaara bye ti jne wufoo zo wu na we, wu bi da li na na ye w'a jo ge, na lee na bye; li na bye wu mu.

24 Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ba yaaga tuugo beeri beeri, yi da li na na y'a kee ta na xo, kee na gan yi mu.

25 Yi bu yere na Kile beeri, na wa ta w'a kakuuna la pye yi na, yi lee yafa weefoo mu, konho yi fugba To Kile wu yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu.

26 Yi bye yi ya pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu we, yi fugba To Kile wu da ba yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu we.»

Mii Yesu wo sefere ti d'a yiri we?
(Macoo 21:23-27; Luka 20:1-8)

27 A pi gari Zheruzalemu ni sanha. Na Yesu yaha wu na jaari Kile-peeje pugbaho ki ni, a saraya naha shonrivere junofere, ni saliya karamagoboo, ni noholee pi fulo wu na, na wu yee na: «Sefere teke gboro ni mu wa kii keree kii pyi we? Jogo w'a kee fanha ki kan mu mu na mu w'a ki pyi we?»

29 A Yesu di pu pye: «N'a da yee yege kaa nigin wa na, yi na jo sho. Wee tuun wu ni, sefere temu gboro ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be na tee jo yi mu.

30 Jogo wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we, Kile laa sipyii? Yi na jo sho.»

31 A pi puye pye: «Wu bu jo: «Kile w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu ni naha na yee di ya ta da wu na-e we?»

32 Ga wu bu noho jo: «Sipyii p'a wu tun...» (Pu bi fyagi sipyii pu na, bani sipyii pu beeri bi Yohana wii can can na Kile tudunmo.)

33 Lee na a pi Yesu pye: «Wee ya ce we.» A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefere temu gboro ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be da tee jo yee mu we.»

12

Erezen faapyii niguumoo pu wo talene le
(Macoo 21:33-46; Luka 20:9-19)

1 Lee kadugo na a Yesu di talene jo kon na yu pu mu na: «Na wa w'a bi erezen tege ka shan, na ki maha ni kasarogo ni. A wi wege ka wolo na pye erezen wu loko ki tawologo, na zangaso wa ya shazhon wu kaa na. Lee kadugo na a wu erezen tiire tege ki kaa le erezen faapyii pii kenje ni, na gari fiige katii ni.

2 Ba erezen w'a pa le we, a wu kapyebye wa tun pee erezen faapyii pu mu, na wu she erezen nile wu sho pu mu.

3 Ga, a pi kapyebye wu co, na wu kpoo, na wu kewayo wo yaha kari.

* 11:9 Zaburruu 118:26

* 11:10 2 Samuweli 7:11-14

* 11:17 Ezayi 56:7

4 Lee kadugo na a tege ki fɔɔ wu kapyebye watii tun kari. A p'i wee nɔnɔ bana, na wu cogana kolo.

5 A wu nahɔ kapyebye wa be tun kari sanha. A p'i wee gbo. Lee kadugo na a wu kapyebyii nɔnehemeɛ pii be tun. A p'i pii kpɔn, na pii gbo.

6 «Ja nigin ye di bye tege ki fɔɔ wu mu, wee kaa bi dan wu ni xuuni. A wu wee tun pu mu pu beeri kadugo yiri, na jo: «Ne ja we kunni pu na zhe gbɔɔɔ taha wee na.»

7 Ga, a ezezen faapyii p'i puyɛ pye na: «Cɛn wu lɔvɔɔ w'a we. Yi pa wu wu gbo, cɛn wu na bye wu wo.»

8 A p'i jafɔɔ wu co na wu gbo, na wu wɔ tege ki kadugo yiri.

9 «Wee tuun wu ni tege ki kafɔɔ wu da ba naha pye we? Wu na ba ba, na pee ezezen faapyii pu gbo, na ezezen tege ki kaa le piitilee kenɛ ni.

10 Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni we? na:

«Puyirilee p'a faakagerɛɛ kemu she ge, kee k'a pye puga ki gunɔmii li faakagerɛɛ ki nijenɛ ke.

11 Li wii Kafɔɔ w'a lee pye, kakanhana li wa lii wu naha taan.» *

12 A Yawutuu nɔnɔfɛɛ p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li ce na pee na Yesu ya talɛnɛ li jo wɔ. Ga, a p'i fya sipyire ti na, wee tuun wu ni a p'i wu yaha wɔ, na gari.

P'a Yesu yege munaa pɛrɛmɛ keree na (Macoo 22:15-22; Luka 20:20-26)

13 Lee kadugo na a p'i Farizheɛn pii ni Heɔɔdi wo sipyii pii tun Yesu mu, kɔnhɔ p'i wu co wuye pyaa nɔ jomɔ feni.

14 A p'i ba na wu pye: «Wu Karamɔɔ, weɛ ya li ce na jo can fɔɔ mu nɛ. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na we, bani sipyii pu beeri pu nɛ nigin mu mu. M'a sipyii pu fiinne na galaa be Kile koro li ni. Ayiwa l'a saha p'a munaa pɛrɛmɛ kaan Orome saannaa Sezari mu laa, li ya saha we? W'a yaa na pu kaan, laa wu ya yaa na pu kaan we.»

15 Ga, a Yesu di pu shuun shuun juuro ti ce na pu pye: «Naha na y'i na nɔ yegee we? Yi pa ni wari deɛn nigin wa ni, di wu wii.»

16 A p'i nigin wa she wu na. A Yesu di pu pye: «Jɔɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na we?» A p'i jo: «Orome saannaa Sezari.»

17 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile be wuu li kaan Kile be mu.» A wu keree di pu naha wɔ fo xuuni.

Sadushɛɛn p'a Yesu yege xɔnɛnɛ li keree na (Macoo 22:23-33; Luka 20:27-40)

18 Lee kadugo na, nɔnɔfɛɛ pii bye wɔ, p'i nɛ Yawutuu, Sadushɛɛn pu bye pii. Pee bi yu na xɔnɛnɛ da ba bye niga na we. A pii di ba she Yesu yiri, na she wu pye:

19 «Karamɔɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le nɔmɛɛ le ka na kan weɛ mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na we, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

20 Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wɔ. A nizhiime wu cee lenɛ, na xhu wu ya pya ta we.

21 A shuun wo wu wee cee wu ninumɔ lɔ, na xhu wu ya pya ta we. A taanri wo wu be di bye mu.

22 A pu gbarashuun wu beeri di wee cee wu lenɛ toro, a pu beeri di xhu wa shishiin ya pya ta wu na we. Lee kadugo na a cee wu be di xhu.

23 Xuu pu caɛnɛ ke, wee cee w'i da ba bye pu shɛn nigin weke wo we? Bani pu gbarashuun wu beeri ya wu lenɛ toro.»

24 A Yesu di pu pye: «Le be li wa yee piinne ki kɔnɔnɔ we? Na jo le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee ce we, y'i wa Kile wo sefere ti be ce we.

25 Xuu pu ba nɛ, sipyii wa da cɛɛ lenɛ, kelee na gbaya je we. Ga pu na ba bye ba fugha melekeɛ nɛ we.

26 Xɔnɛnɛ li wo shizhaa na, xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu Kile tudunmɔɔ Musa wo Kitabu wu ni ge, ta yee ya yee kalaa we? na:

«Nɛ nɛ Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.» *

27 Kile nɛ xuu wo Kile we, ga wyii wo Kile wu nɛ wii. Yee ya piin xuuni.»

Kile wo saliya nɔmɛɛ ki beeri wo nighɔɔ le (Macoo 22:34-40; Luka 10:25-28)

28 A saliya karamɔɔ wa di pee nakaara jomɔ pu logo. A wu li ja na Yesu ya Sadushɛɛn pu nɔ shɔ na nɔ. A wu fulu wu na na wu yege na: «Leke l'i nɛ Kile wo saliya wu nɔmɛɛ ki beeri nighɔɔ li we?»

29 A Yesu di wu nɔ shɔ na: «Saliya wu nɔmɛɛ ki beeri nighɔɔ li wa le na: «Izirayeli shɛɛn yi logo: Wu Kafɔɔ Kile we, Kafɔɔ nigin pe wu nɛ wii.

30 Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fungongo ki beeri, ni ma fanha ki beeri.» *

31 Li shuun wuu li wa le: «Ma sipyii ni wu taan ma mu

* 12:11 Zaburuu 118:22-23 * 12:26 Ekizode 3:6 * 12:30 Duteranome 6:4-5 * 12:31 Levitike 19:18; Galasi Sheɛn 5:14

ba maye pyaa ki je we.*

Kile wo saliya wu jomee la shishiin wa ye kii shuun we na we.»

32 A wee saliya karamogɔ wu Yesu pye na: «See na, wu Karamogɔ, ye m'a jo ge, kajii li wa. Bani Kile ye nigin wu wa, Kile wa shishiin wa nige wee kadugo na we.»

33 Kile na taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma fungongo ki beeri, ni ma fanha ki beeri. A ma sipyii be di daan ma mu ba maye pyaa ki je we, lee ya pele saraya nizogoyo ni saraya tuuyo ye beeri na.»

34 A Yesu di li ja na w'a wee jo sho ni fungongo feere ni, na wu pye: «Mu ni Kile saanra ti te w'a lli we.» Na co wee tuun wu na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.»

Shovɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we (Macoo 22:41-46; Luka 20:41-44)

35 Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-peene pugbɔhɔ ki ni, a wu pu pye: «Naha na saliya karamogɔlɔ p'i yu na Shovɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-e we?»

36 Dawuda ye pyaa ya jo fefeeere Munaa fanha ni na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo ne Kafɔɔ mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce, fo di ba ma peen pu tirige na pa le ma tɔɔɔ nɔhɔ ni.»

37 Dawuda ye pyaa ya Shovɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni, w'a ja pye dii wu ja ye nigin we?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamogɔlɔ pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Luka 20:45-47)

Yesu kafila wu logo bi dan sipyii pu beeri ni xuuni.

38 A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: «Y'a yiye kaseri saliya karamogɔlɔ pu na. Na fadedaɔnyɔ leni na naari, ni sipyii na gbɔɔrɔ fɔ kaan pu mu pinnerɛ kpeenyɛ na, lee l'a dan pu ni.»

39 Kile-peene piyeye yi wo nahagbaa tati-nyɛ, ni yalicenɛ wo tatiinceye be di dan pu ni.

40 P'a naxhugoshaa keɛɛ yanmuyɔ beeri shuu pu na. Lee kadugo na p'a she mɔ Kile-jeerege na, kɔnhɔ p'i puyɛ she see sipyii. Pu jaagi kanhama na ba golo fo xuuni.»

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga (Luka 21:1-4)

41 A Yesu di diin Kile-peene pugbɔhɔ ki ni, na saha ni yakanya yi tayahana keshi wu ni, na sipyii pu wari wu yahagana li wii. Naafuu fee niyehemeɛ bi wari niyeheme leni wu ni.

42 A naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa be di ba, na wari tuuɔɔ nifenhefenheɛɛ shuun le wu ni.

Wee wari wu bi laha tama nigin shishiin na we.»

43 Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti yiri na yi jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le keshi wu funɔ ni ge, lee ya jehɛ pusamaa beeri wuu li na.»

44 Bani pu beeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan. Ga wee kunni ni wu la baara ti ni, lemu beeri li je wu mu wu joshaga wuu ge, w'a lee beeri kan.»

13

Yesu ya Kile-peene pugbɔhɔ ki ja wu jo (Macoo 24:1-2; Luka 21:5-6)

1 Yesu nivorowo Kile-peene pugbɔhɔ ki ni, a wa di wu pye wu kalaapiire ti ni na: «Wu Karamogɔ, ye kagegbɔyɔ ye ni ye piyeye ye yerenɛgana wii sa!»

2 A Yesu di wu pye: «Mu jii wa ye pugbɔyɔ ye beeri ni ge? Kagerɛɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka juuɔ ni we. Yi beeri na ba do feefee.»

Keree kiimu na ba byi sani kɔɔ ki xo ge (Macoo 24:3-14; Luka 21:7-19)

3 Na Yesu nideenge yaha Oliviye faaboboɔ ki na Kile-peene pugbɔhɔ ki jaha tii wu ni, a Pyeeri, ni Yakuba, ni Yohana, ni Andire ye di ba wu yege pu ye na na:

4 «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Naha sheshere teke ti da ba li she na kee keree kii pyeduun w'a no we?»

5 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a yiye kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne we!»

6 Sipyii niyehemeɛ na ba ba ni ne mege ni, na yu: «Ne wu je wii». Pu na ba sipyijehemeɛ piinne.

7 Yi ba kashen keree nuri, na kashen gbegeme keree nuri tuun wemu ni, yi funyɔ ganha da ben we. Li waha l'i waha, kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li we.»

8 Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Niɛɛ celenɛ na ba byi teye ya ni, na fara xuugbɔhɔ be na. Kee wa kanhama pu keree jɔkɔɔnɔ ye, ba cee laa ma yiri me we.»

9 «Ga yi da yiye kaseri, bani sipyii na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi keɛɛ ni. Pu na ba yi kpɔɔn xuuni Kile-peene piyeye yi ni. Pu na ba se ni yi ni gbafeneereɛ ni saannaa mu ne mege wuu na. Lee na ba bye kajuuɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu.»

10 Yani kee keree kii ki pye ge, li waha l'i waha, Jozaama pu yere ya yaa na fenhe jo shi wu beeri mu.

11 Pu ba yi conɛ, na yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ganha bu da bye yi mu

* 12:36 Zaburuu 110:1

funzhaga we, ga jomɔ pe pu da ba digi yi funyɔ ni wee tuun wuyɛ pyaa ni ge, yi pee jo, bani yiyɛ pyaa wa da ba bye pu joveɛ we, fo Fɛfɛɛɛ Munaa.

¹² «Ceboro na ba wu ceboro le kenɛ ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo bɛ na ba yiri pu sefɛɛɛ fɛni, kɔnhɔ p'i pu gbo.

¹³ Sipyii bɛɛri na ba yi kɔ nɛ mɛgɛ wuu na, ga wemu bu jɔ luu mara fo na shɛ nɔ li tɛhɛnɛ na, weefɔɔ na ba shɔ.»

Kapyebaagaa
(Macoo 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ «Ayiwa gyɛɛgi pyevɔɔ wu ya yaa w'a jaa xuu wemu ni we, yi ba wu niyerege jaa wee xuu wu ni. (Wa bi yi kalaa, wufɔɔ wu yi jaha cɛ!) Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni.

¹⁵ Lee ba wemu ta katanɔ junnɔ ni, wu ganha bu da digi jɛ wu puga ni di wu yɛɛɛ lo we.

¹⁶ Wemu jɛ kɛɛɛɛ ni ge, wee ganha bu guri di ba wu fadenɛ lo we.

¹⁷ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fɛɛ ni purmaraya fɛɛ wogo yee caya yi na.

¹⁸ Y'a Kile jɛɛri kɔnhɔ kee keree ki ganha ba saha ni wiire tuun ni we.

¹⁹ Bani kanhama na ba bye yee caya yi na pemu tuugo sanha bye ja we, na co fo Kile ya kɔnjɔ sii tuun wemu ni ge, fo na pa nɔ nijaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye bɛ nige bada we.

²⁰ Kafɔɔ da bye wu ya wolo kee cabyaa ki ni we, sipya wa shishiin bi da zhɔ we. Ga sipyii piimu jaha w'a bulo ge, pee wuu na w'a kii wolo kee cabyaa ki ni.

²¹ Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha.» kelee «Yi wii mɛ, wu we mɛ.» Yi ganha bu dɔ yee na we!

²² Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyɛ pye shɔvɛɛ ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba jaha sheshɛɛɛ keree ni kakanhanɔɔ pyi kɔnhɔ p'i sipyiiire ti piinɛ. Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, nago ba pu da jɔ ba pee bɛ piinɛ we, pu bi da ba pee bɛ piinɛ.

²³ Yee kunni p'a yiyɛ kasɛri dɛ! Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yaha yi mu.»

Sipya Ja nibanɔ keree
(Macoo 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ «Yee caya yi na, pee kanhama pu nidorogo na,

«Nibiige na ba jɛ canɔ ki ni; yɛnɛ wa da kpɛɛngɛ yege we;

²⁵ wɔɔɔ ki na ba do na yiri fugba we ni; fugba wu sefɛɛɛ ti na ba jɛɛ.»*

²⁶ «Wee tuun wu ni sipyii na ba Sipya Ja nibawo ja fugba jahaya ye na ni sefɛɛɛ ti bɛɛri, ni nɔɔɔ nigbɔ ni.

²⁷ W'a piimu jaha bulo ge, wu na ba mɛɛkɛɛ tun pu pee pinne, na yiri kɔnjɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu bɛɛri na, na li jɔ kɔn jinɛ ke tɛhɛnɛ le na, fo fugba we tɛhɛnɛ le.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge
(Macoo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ «Naha sheshɛɛɛ ta te nitoodige shizhaa na. Ki geye ba jɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yi wa ma li cɛ na ki nagoo pyeduun w'a tɛɛɛɛ.

²⁹ Mu li wa, yi ba kii keree kii jaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cɛ na Sipya Ja w'a tɛɛɛɛ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kujɔɔ li jɔ na.

³⁰ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa jiiɛɛɛ ni nime ge, pee bɛɛri wa da xhuu we, yani kii keree kii bɛɛri jɔ ki fa ge.

³¹ Fugba we ni jinɛ ke na ba doro, ga nɛ jomɔ pe wa da doro bada we.»

Wa ya kee canɔ ke, ni wee tuun we cɛ we
(Macoo 24:36-44)

³² «Ga sipya wa shishiin wa kee canɔ ke ni wee tuun we cɛ we, ali fugba mɛɛkɛɛ pu bɛ we, Kile Ja wu bɛ we. To Kile yɛ nigin pe w'a kee canɔ ke ni wee tuun we cɛ.

³³ Y'a yiyɛ kasɛri, y'i diin yaha jii na! Bani yi wa lee kaa li nɔduun cɛ we.

³⁴ Li na ba bye ma na jo nɔ wa nigaraga kulo ni, wee nivorogo ya wu janmuyɔ bɛɛri kaa le wu kapyebyii kenɛ ni, na pu bɛɛri nigin nigin wu nibyii shɛ pu na, na yi jo puga ki kujɔɔsigime wu mu na wu tiin yaha jii na.

³⁵ «Lee wuu na yi kori yaha jii na, bani puga ki kafɔɔ wu na ba ba yakonɔ la, jinjinɛ na la, xhupee mɛhɛɛ suduun ni la, jisɔɔgo na la, yi wa cɛ we.

³⁶ Wu ganha ba yi fo, wu yi ninmunuyɔ ta we.

³⁷ Ye n'a yu yi mu ge, yee n'a yu sipyii pu bɛɛri mu: «Yi kori yaha jii na!»

14

Yawutuu junnɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Cabyaa shuun yɛ wu bye pu ni Nuwuuro, ni Shizhenhɛɛ Baa Buuri Kalɛnɛ li tɛ ni. Saraya jaha shɔɔnriɛɛ junnɔfɛɛ ni saliya karamɔɔɔɔ pu bi cogana shaa Yesu na p'i wu peeɛɛ co njmahɔɔ ni, p'i wu gbo.

² A p'i jo: «Wu ganha bu wu co kalɛnɛ li ni we, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiiire ti tɛ ni we.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu junnɔ ni
(Macoo 26:6-13; Yohana 12:1-8)

³ Na Yesu yaha wu na li Betani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fɛnhɛ wemu co toro ge, a cee wa di ba ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ji pɛɛwa lasikoli wa na wemu mɛgɛ ki jɛ

* 13:25 Ezayi 13:10; 34:4

na naari ge. A cee wu lee lasikoli gboro li j_o waa, na li funj_o lasikoli wu wo Yesu j_unj_o ni.

⁴ Sipyii pii pu bye wà ge, a pii logoo di yìri, na ganha na puy_e pyi: «Te lasikoli kakara te wo j_unj_o j_e leke w_e?»

⁵ We lasikoli we bi da já b_er_e na toro wari kab_of_onj_o kelee shish_er_e ni kaguro (w 45.000) shishiin tàan, na wee kan funm_o f_ee mu.» A p'i jo ni wee cee wu ni xuuni.

⁶ Ga, a Yesu di jo: «Yi laha wu na! Naha na y'i we cee we zo t_enri w_e? Go kasaana w'a pye m_e n_e na.

⁷ Funm_o f_ee na da daa yee t_e ni tuun b_er_i ni. Tuun b_er_i bu yee taan, yee na já kasaana pye pu na. Ga n_e kunni wa da ba bye yee t_e ni tuun b_er_i ni w_e.

⁸ Wu se kaa w'a pye. Na gbo wo lasikoli w'a wo na na, yani di ba xhu ge.

⁹ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu b_er_i ni Kile wo Jozaama p'a jo ke konj_o ke na ge, le we cee we ya pye ge, li b_e na baari wà, na sipyii pu funy_o tirige ni wu kaa ni.»

Zhuda Isikariyoti funj_o ya pye wu Yesu n_oh_o yaha

(Macoo 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Zhuda Isikariyoti we wu bye wu kalaapiire k_e ni shuun wu wa nigin ge, wee ya sh_e saraya jaha sh_onriw_e j_unj_of_ee pu mu na wu da Yesu le pu kenj_e ni.

¹¹ P'a wu jom_o pu logo ge, a lee di daan pu ni xuuni. A p'i jom_e l_o wu mu na pee na ba wari kan wu mu. A Zhudasi di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenj_e ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalen_e li yalige ki li shiizhan

(Macoo 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Yohana 13:21-30)

¹² Shizhenh_er_e Baa Buuri wu wo Kalen_e li cazhiige ke, kemu na j_uwuuro ti wo saraga dubyapige ki ma gbo ge, a Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Ma funj_o wa wù sh_e Nuwuuro ti wo Kalen_e li yalige ki gbegele xuu wek_e ni w_e?»

¹³ A Yesu di shuun wa tun wu kalaapiire ti ni, na yi jo pu mu na: «Yi sh_e kanha ki ni. Yi na zhe saha ni ná wa ni w'a l_oh_o sh_o tugo, y'i daha wee f_eni.

¹⁴ Wu ba sh_e j_e puga kemu ni, y'i kee puga ki kaf_o pye: «Wù Karam_og_o w'a jo na wu ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalen_e li yalige ki li puga kemu ni ge, na mii ki wa w_e?»

¹⁵ Wu na pugb_oh_o ka sh_e yi na zangaso wu ni. Yer_ey_e wa ki ni, k'a gbegele yaha. Yi Nuwuuro ti wo Kalen_e li yalige ki gbegele wù mu wà.»

¹⁶ A kalaapiire t'i yìri kari kanha ki ni, na sh_e keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu w_e. A p'i Nuwuuro ti wo Kalen_e li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

¹⁷ Ba piige k'a pa w_o w_e, a Yesu ni wu kalaapiire k_e ni shuun wu ba.

¹⁸ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di ba jo: «Can na, n'a da yi jo yi mu, wa na ba n_e le kenj_e ni yee ni, wemu w'a li ni n_e ni ge.»

¹⁹ A kalaapiire ti jahaya di danha, na ganha na wu yegee nigin nigin, na: «N_e wi ya?»

²⁰ A Yesu di pu j_o sh_o na: «Yee k_e ni shuun wu wa wu wa, wemu w'a wu kenj_e ki le g_ol_eg_e ki ni ni n_e ni ge.

²¹ Sipy_a Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na w_e. Ga wemu w'a da ba Sipy_a Ja wu le kenj_e ni ge, b_ong_o ki j_e weef_o wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se b_e w_e, lee bi da b_or_o wu mu.»

Kaf_o f_ef_er_e yalige ki keree

(Macoo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korente Sheen 11:23-25)

²² Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa l_o, na baraga taha Kile na, na wu k_egi k_egi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wu l_o, n_e ceepuuro ti wa te!»

²³ Lee kadugo na a wu e_rezen l_oh_o c_eegbuu li l_o, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu. A pu b_er_i di ka gba.

²⁴ A Yesu di pu pye: «N_e shishan pu j_e pe, Kile wo karij_eg_e j_om_ee li wo shishan pe. Sipy_in_eh_em_ee wuu na p'a wo.

²⁵ Can na, n'a da yi jo yi mu, n'a da e_rezen l_oh_o gba nige w_e, fo can_a kemu n'a da ba ki niv_onj_o gba Kile wo saanra te ni ge.»

²⁶ Ba p'a li xh_o w_e, na Kile mas_onj_o yoyo cee. Lee kadugo tàan a p'i foro kari Oliviy_e faabobonj_o ki na.

Yesu ya jo na Py_er_i na ba foro wee kaa tàan

(Macoo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

²⁷ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee b_er_i na ba baa na n_e y_e nigin yaha, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«N_e na ba yat_onahama wu gbo;

dubyaa pu b_er_i na baa caaga.»*

²⁸ Ga n_e ba j_e na foro xu ni tuun wemu ni, n_e na doro yi jaha na Galile fiige ki ni.»

²⁹ A Py_er_i di wu pye: «Ali pusamaa b_er_i j_eh_e baa na ma wá, n'a da ga ma wá w_e.»

³⁰ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nij_aa wo piige ke ni yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa m_eh_e su ge, mu na ba foro n_e kaa tàan t_oj_ini taanri na mu ya n_e c_e w_e.»

³¹ Ga, a Py_er_i di yi jo wu mu sanha na yi waha xuuni na: «Ali li m_eh_e yaha n_e wu xu b_e ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa tàan w_e.» A pusamaa b_er_i di yee ninuy_o jo mu.

* 14:27 Zakari 13:7

Yesu ya Kile jɛeri Zhetisemanɛ tiire tɛgɛ ki ni

(Macoo 26:36-46; Luka 22:39-46)

32 Lee kadugo na a p'i gari xuu wa ni wemu mɛgɛ ki jɛ na Zhetisemanɛ ge, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi tiin naha, di she Kile jɛeri.»

33 A wu gari wà ni Pyɛeri, ni Yakuba, ni Yohana ni. A l'i sii wu funɲɔ cɔnri fo xuuni, na wu jaha bɛ tanha.

34 A wu pu pye: «Nɛ zɔ we bɛeri w'a tanha fo nɛ na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na!»

35 A wu she jaha na jeri na do jinɛ na, na Kile jɛeri na li bi da já bye, wee tuun wu wo kanhama p'i doro wu juɲɔ ni.

36 A wu jo: «Na To, kaa la shishiin ya mu jani wɛ, le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na. Lee bɛ na, nɛ wo jidaan ganha bye wɛ, fo mu wo jidaan.»

37 A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a njunɔ. A wu Pyɛeri pye: «Simɔ, m'a njunɔɔ gɛ? Mu ya já kori yaha jii na na ali lɛeri nigin bɛ pye-e ya?»

38 Yi tiin yaha jii na y'i da Kile jɛeri, kɔnhɔ Shitaanni ganha bu se ta yi na wɛ. Sipyama muna ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cɛrɛ.»

39 A wu laha pu tãan sanha na Kile jɛeri, na guri pee jonumɔ pu na.

40 Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na ba pu ta p'a njunɔ sanha, bani njunumɔ pu bi shɔ pu ni. A p'i bye pu ya cɛ dii pu da wu jɔ shɔ wɛ.

41 A wu ba tɔɲii taanri wuu li ni na pu pye: «Yee wa njunɔɔ sanha na njɔni gɛ? L'a yaa, tuun w'a nɔ. Li wii, Sipyama ja wu na ba jé jurumupyii pu kenɛ ni.

42 Yi yiri wu da se! We w'a da na le kenɛ ni ge, w'a nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macoo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

43 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, taapile ni a Zhudasi di nɔ, wee jɛ kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipiyinehemɛɛ pii ni. Njɔmparaa ni pubegege ki bye pee mu. Saraya jaha shɔnriwɛɛ juɲɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni nɔhɔlɛɛ pu bi pee tun.

44 Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenɛ ni ge, wee bi jaha sheshɛɛɛ ta she sipiyire ti na na: «Di ba she jɔsɔnriɔ fɔ kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa. Y'i kasɛɛgɛ yaha wu na xuuni, yi da gaanɲi ni wu ni.»

45 A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Karamɔgɔ!» Na jɔsɔnriɔ fɔ kan wu mu.

46 Ba lee ya pye wɛ, a p'i fulo Yesu na, na wu co.

47 A Yesu wo sipya nigin wa di wu njɔmpara kɔnɲi, na saraya jaha shɔnriwɛɛ wo juɲɔfɔgɔ wu wo kapyebye niwɛnɛ paa laha.

48 A Yesu di pu pye: «A yee di ba ni njɔmparaa, ni pubegege ni nɛ taconɲɔ ni, ma na jo kakuubye di jɛ ya?»

49 Nɛ bi bye ni yee ni canja bɛeri, na sipyii kalaa Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki ni, yee di ya nɛ co wɛ. Ga l'a pye, kɔnhɔ Kile Kafila wu jɔ di fa.»

50 A wu kalaapiire ti bɛeri di baa, na wu yaha wà.

51 A lɛvɔɔ wa di daha Yesu fɛni, fatɔnɲɔ yɛ ki bi miɲɛ wu na. A shɛn nigin wa di wu co sipyii pu ni.

52 A wu wu fatɔnɲɔ ki yaha wee kenɛ ni, na baa kari ni ceepile ni.

P'a she ni Yesu ni Yawutuu wo kiirikɔn pu mu

(Macoo 26:57-68; Luka 22:54-55,63-71; Yohana 18:13-14,19-24)

53 A p'i gari ni Yesu ni saraya jaha shɔnriwɛɛ wo juɲɔfɔgɔ wu kaban. Saraya jaha shɔnriwɛɛ juɲɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛeri di puyɛ pinne wà.

54 A Pyɛeri di laraga kɔn pu na, na daha pu fɛni, fo na she jé saraya jaha shɔnriwɛɛ wo juɲɔfɔgɔ wu wo kaanɲa ki ni, na diin gɛdii pu tãan na na wahani.

55 Saraya jaha shɔnriwɛɛ juɲɔfɛɛ pu fara kiirikɔn kurunɲɔ ki na, pee bi sɛeri kaa la shaa Yesu fɛni kɔnhɔ p'i wu gbo, ga pu ya li ta wɛ.

56 Sipiyinehemɛɛ ya kafineyɛ sɛeri keree pye Yesu fɛni, ga pu jomɔ pu bi puyɛ kaala.

57 A sipyii pii di yiri na kafineyɛ taha Yesu na na:

58 «W'a yi jo wèɛ jii na na: «Sipyii p'a ke Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ kemu yerenɛ ge, nɛ na ba kee ja, na katii yerenɛ cabyaa taanri funɲɔ ni, sipyii keye ya kemu yerenɛ wɛ.»

59 Ga lee bɛ na, pu sɛeri keree ki jomɔ pu ya pye nigin wɛ.

60 Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔnriwɛɛ wo juɲɔfɔgɔ wu yiri yere sipyii pu ninɛ ni, na Yesu pye: «Jomɔ pemu bɛeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu jɔ shɔ-ɛ gɛ?»

61 Ga, a Yesu di cari wuyɛ na, wu ya yaaga jo wɛ.

A saraya jaha shɔnriwɛɛ wo juɲɔfɔgɔ wu wu yege sanha na: «Ta mu wu jɛ Shɔvɔɔ wɛ, duba fɔɔ Kile ja we?»

62 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Uun, were nɛ wa. Yi na ba Sipyama ja wu nidɛɛngɛ ja Se Bɛeri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo ja bɛ sanha fugba jahaya ye na.»

63 Lee na a saraya jaha shɔnriwɛɛ wo juɲɔfɔgɔ wu wuyɛ pyaa wo fadenɲɛ shɛngi

loyire kenje ni, na jo: «Naha feni wu jne sanha seere pu mu we?»

64 Yi niwegee wa wu Kile mekyeere jomo ni. Yee di wa yeku ye we?»

A pu beeri di wu jaagi na w'a yaa na wu gbo.

65 A pii di jalohu tugi wu na. A p'i Yesu naha po, na wu kpooon ni kaguruyo ni, na wu pye: «Ma kpooon wu mege yiri wu mu?» A gedii pu be di Yesu kpooon ni pu keye ni.

Pyeri ya foro Yesu kaa taan
(Macoo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,25-27)

66 Na Pyeri yaha saraya naha shoonriwee wo juufogbo wu kaanja ki ni, a saraya naha shoonriwee wo juufogbo wu wo kapye-byezho wa di yiri wa zangaso wu fugba ni, na tigi jini ki na.

67 A wee di ba Pyeri na wu na na wahani, na wu wii xuuni na wu pye: «Mu be wu bye ni Nazareti sheen Yesu ni.»

68 Ga, a wu foro wu kaa taan na jo: «Ye mu wa yu ge, ne yi ce we, ne yi naha ce we.» Lee kadugo na a wu foro kari kpaan li ni, a xhupeshiime di mee su.

69 A kapyebyezho wu wu ja sanha na yi jo wee xuu wu wo sipyii pu mu na: «We na we be wu wa pu ni.»

70 A Pyeri di foro Yesu kaa taan sanha.

Ba jeri ya pye we, piimu pu bi yere Pyeri taan ge, a pee be di wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni, bani Galile shen mu be je.»

71 Ga, a Pyeri di gaa na wuye lanj na jo: «Na wemu kaa yi wa yu ge, ne wu ce we.»

72 Taapile ni a xhupoo di mee su xhupeshuun wuu na. A Pyeri funjo di do ni Yesu jomo pu ni na: «Yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa meh ee su ge, mu na ba foro ne kaa taan taji taanri na mu ya ne ce we.» A mee di sho wu na.

15

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Macoo 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Yohana 18:28-38)

1 Nisogboho ki na a saraya naha shoonriwee juufee, ni nahalee, ni saliya karamogbo, ni kiirikoon kurujo ki beeri, a pee di puye pinne, na puye ja. A p'i Yesu po, na she wu le Pilate kenje ni.

2 A Pilate di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu je ya?» A Yesu di wu jo sho na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne je.»

3 A saraya naha shoonriwee juufee p'i wu tso go le ni jomo nijeheme ni.

4 A Pilate di wu pye sanha na: «Mu wa da nashoo ta shishiin pye-e ya? P'a keree kiimu taga na mu tso go leni ge, mu wa kee nuri-i ge?»

5 Ga Yesu ya wu jo sho we, a lee di bye kakanhana Pilate mu.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Macoo 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

6 Ayiwa kaa la bi tee na byi Yawutuu pu mu, lee je yee beeri pu bu kasoleme wemu sha Pilate mu pu Bulooro Njuuuro Kalene li ni, w'a wee yaha.

7 Na wemu mege ki je na Barabasi ge, wee ni wu n'a she pyenii bi bye kaso ni wee tuun wu ni. Pee wa bi sipya wa gbo pu wo n'a she wu funjo ni.

8 A sipyiire t'i gari Pilate yiri na she wu jeeri na w'a tee na kaa lemu pyi pu mu ge, na wu lee pye.

9 A Pilate di pu jo sho na: «Yi la je di Yawutuu pu wo saan wu yaha yi mu ya?»

10 Bani Pilate bi li ce na Yesu wo jeeen na saraya naha shoonriwee juufee p'a bi wu le wee kenje ni.

11 Ga, a saraya naha shoonriwee juufee p'i sipyiire ti son, na pu Pilate jeeri na wu Barabasi yaha.

12 A Pilate di pu pye sanha na: «Yawutuu pu wo saan wu wi ge, di leke pye wu na we?»

13 A p'i xhuulo sanha na jo: «Wu kori tige na!»

14 A Pilate di pu yege na: «Kakuuno leke wu d'a pye we?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li taan na: «Wu kori tige na!»

15 Pilate funjo bye wu sipyiire ti wo nidaan pye. Lee wuu na w'a Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpooon ni susoloo ni, na wu le pu kenje ni pu kori tige na.

Sorsii p'a Yesu la wolo
(Macoo 27:27-31; Yohana 19:2-3)

16 A sorsii p'i gari ni Yesu ni gbafeeri wu kaanja ki ni, na pu kurujo ki sorsii pu beeri pinne wa.

17 A p'i saanra fadeboronjo nijiga ka le wu na, na xhuyo shin na pye saanra judoo, na lee to wu juu ni.

18 Na fo kan wu mu na: «Naabye, Yawutuu saan!»

19 A p'i ganha na wu kpooon juu ke ni ni wahagaan ni, na jalohu tugoo na woni wu na, na leele wu fee ni, na li pye kanna p'a wu pele.

20 P'a wu la wolo xo ge, na kee fadeboronjo nijiga ki wolo wu na, na wuye pyaa wo faya yi le wu na, na foro ni wu ni kanha ki ni, p'i she wu kori korikoritige ki na.

P'a she Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

21 Ayiwa, na pu yaha pu na gaanji, a p'i na wa ja w'a yiri wu kereye ni na doroo, wee mege ki bye na Simo. Sirine kulo li shen w'a bye wii. Alekisandire ni Urufusi ye to wu bye wii. A sorsii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo.

22 A p'i gari ni Yesu ni xuu wa ni, wee mɛge jɛ na «Goligota», lee kɔri jɛ «Nugorogɔ xuu.»

23 A p'i duvɛn suri durɔgi losorogɔ ka ni na kan wu mu na wu yee gba, ga Yesu ya ta sɔɔ na yi gba wɛ.

24 A p'i wu kori tige na, na wu faya yi shan tahaa tahaa. A pu bɛɛri di kagaangaa lɔ, na kee pinne kan wa mu w'a shan shan faya tahaa ki juɔɔ ni. A p'i yi lɔ, wa bɛɛri w'a wu wo kagaan woyɔ lɔ.

25 P'a wu kori tige ki na tuun wemu ni ge, lee ya pye jisɔɔɔgɔ tuunɔ jii gbarashɛɛɛ wu na.

26 P'a wu jaagi lemu na ge, na lee ka na:
YAWUTUU WO SAAN WE.

27 A p'i kakuubyii shuun kori tiye na Yesu taaɔn, nigin wa bye wu kanige cɛ, nigin wa di jɛ wu kamɛnɛ cɛ. [

28 Lee na Kile Kafila w'a yemu jo na pu na ba wu torɔ le kakuubyii ni ge, yee jɔ ya fa.]

29 Kodoroloo pu bi pu juuyɔ kori, na wu shehele, na yu: «Uun, mu wemu w'a jo na mu na Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yerɛɛɛ sanha cabyaa taanri funɔɔ ni ge.

30 Mayɛ shɔ sa! Tigi laha tige ki na!»

31 Saraya jaha shɔɔnriɛɛɛ juɔɔɔɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛ bi Yesu la wo puyɛ tɛ ni, na puyɛ pyi na: «W'a sipyii piitiilee shɔ, ga w'a da ja wuyɛ shɔ wɛ,

32 Shɔɔɔ we wu jɛ Izirayɛli wo saan wu ge, wu tigi laha nime korikoritige ki na, kɔnhɔ wu wu ja wu d'a na yaha wɛ?» Namaa shuun wemu p'a kori ni wu ni ge, pee bɛ bi wu fanri.

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

33 Ba caɔa k'a pa nɔ midi na wɛ, a nibiige di jɛ fiige ki bɛɛri ni, fo na she nɔ yakonɔ tuunɔ jii taanri wu na.

34 Ba yakonɔ ki wo tuunɔ jii taanri w'a pa nɔ wɛ, a Yesu di ba mujuugbɔɔ w'a na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kɔri jɛ: «Na Kile, Na Kile, jaha na ma d'a na yaha wɛ?»

35 Piimu niyereye yi bye w'a ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni wɛ, na jo: «Wii, Kile tudunmɔɔ Eli w'a yiri.»

36 A shɛn nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyɛnmi vinegiri ni, na tee migile kagaantɔngɔ ka na, na she gan Yesu mu wu sɔn. A wee n'a wu jo: «Yi yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu tirige.»

37 Ga, a Yesu di mujuugbɔɔ w'a, na xhu.

38 Taapile ni a Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki nahaparaga faja nigbilege k'i daa shuun, na lɔ fugba wu na fo jiiɛ ke.

39 Sɔrɔsii juɔɔɔɔ we niyerege ki bye na saha ni Yesu ni ge, wee ya wu ja w'a sipile w'a na xhu ge, a wu jo: «Can na, Kile Ja ye pyaa ki bye we n'a wɛ.»

40 Cɛɛ pii bɛ bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pii mɛye yi wa ye pu ni: Magadala sheɛn Mariyama, ni Yakuba nibire ni Zhose ye nu Mariyama, ni Salome.

41 Pee cɛɛ pu p'a bi taha Yesu feni, na wu tɛge wu labye wu na, na wu yaha Galile fiige ki ni. Cɛɛ niɛɛɛmɛɛ piitiilee bɛ bi taha wu feni na kari Zheruzalem ni.

Yesu legana faɔa ni

(Macoo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

42 A yakonɔ k'i nɔ, kee jɛ Pɔri caɔa. Kee caɔa ki shi na Yawutuu pu ma cadɛɛnge ki keree gbegele yaha, kee da nɔhɔ pye Yesu caxhugo caɔa.

43 A Arimate sheɛn Yusufu di ba. Kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyigbɔ wa wu bye wii. Wee bɛ bi Kile wo saanra ti sigeɛ, a wu juɔɔ waha na she Pilate mu, na Yesu nixhugo ki jɛɛri wu mu.

44 A lee di Pilate fo wu na logo na Yesu ya xu tɔvuyo na mɛ. A wu sɔrɔsii juɔɔɔɔ wu yiri, na wu yege Yesu xuduun bu da w'a mɔ.

45 W'a jɔshɔɔɔ ta na yiri sɔrɔsii juɔɔɔɔ wu yiri ge, a wu sɔɔ na Yusufu wu Yesu nixhugo ki lɔ.

46 A Yusufu di fatɔɔɔ ka shɔ, na Yesu tirige, na kee fatɔɔɔ ki migile wu na, na wu le faja ka ni, kee bi tugi yaha faaya yi ni. Na xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo taga faɔa ki jɔ tɔ.

47 Magadala sheɛn Mariyama ni Zhose nu Mariyama, pee bye w'a na Yesu nixhugo ki talɛɛ ki wii.

16

Yesu ya jɛ na foro xu ni

(Macoo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

1 Ba Yawutuu wo cadɛɛnge k'a toro wɛ, a Magadala sheɛn Mariyama, ni Yakuba nu Mariyama, ni Salome ye di she nudanga yanmuyɔ shɔ, na p'i she Yesu nixhugo ki tire ni yeɛ ni.

2 A p'i gari faɔa ki na Dimazhi wu jisɔɔɔgɔ ki na, caɔa ki foroduun ni.

3 Pu bi puyɛ pyi na: «Jɔgɔ wu d'a zhe kageegbɔhɔ ki gologolo laha wɛɛ mu faɔa ki jɔ na wɛ?»

4 A p'i wii na kageegbɔhɔ ki ta k'a gologolo laha faɔa ki jɔ na.

5 A p'i jɛ faɔa ki ni, na n'a wa ja w'a, wu nidɛɛnge ki bye kanige cɛ we ni, fadɛɛɔngɔ nivige di jɛ wu na. A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana xuuni.

6 A wee di pu pye: «Yi ganha fya wɛ. Nazareti sheɛn Yesu we w'a kori tige na ge, wee y'a zhaa. Wu wa naha wɛ; w'a jɛ. P'a wu sinniɛɛ xuu wemu ni ge, yi wee wii.

7 Ga yi she yi jo wu kalaapiire ti mu ni Pyɛɛri bɛ na: «W'a gaanj yi jaha na Galile

fiige ki ni. Yi na zhe wu ja wà ma na jo, ba w'a bi yi jo yi mu we.»

⁸ A cèe p'i fya na jele, na baa foro fanja ki ni. Pu ya yaaga jo sipya wa shishiin be mu we, bani pu bi fya.

Yesu ya wuyε she Magadala sheen Mariyama na
(Macao 28:9-10; Yohana 20:11-18)

[
⁹ Yesu ni jere na foro xu ni, Dimazhi wu nisoo go ki na, a wu wuyε she Magadala sheen Mariyama na jaha na. Jinaa gbarashuun wu bi kari yeege wee ni.

¹⁰ Pii pu bi jaari ni Yesu ni ge, a Mariyama di she yi jo pee mu. Pee jahaya yi bi tanha, meheε pu bi suu.

¹¹ P'a logo na Yesu wa niifere ni, na Mariyama w'a wu ja ge, pu ya dà li na we.

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire shuun wa na
(Luka 24:13-35)

¹² Lee kadugo na pu shuun wa di ba ganha na gaanji kulo la ni. Pu nigariwuu, a Yesu cogo jeriwo di wuyε she pu na.

¹³ Ba p'a kuri pa we, na ba yee jo kalaapiire tisara mu, pu ya dà yee be na sanha we.

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ke ni nigin wu na
(Macao 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di wuyε she wu kalaapiire ke ni nigin wu na, na pu yaha pu na li. A wu jo ni pu ni pu n'a daa baara, ni pu niwewaa li wuu na, bani pii p'a wu ja wu d'a je xo ge, pu ya dà pee na we.

¹⁵ A wu yi jo pu mu na: «Yi she konjo ke kabaya ye beeri na, y'i Kile wo Jozaama pu yere li pye sipyii pu beeri mu.

¹⁶ Sipya wemu bu dà li na na batize, wee na zho, ga wemu ya dà we, wee wo jaagi kanhama pu na ba golo.

¹⁷ Piimu bu dà, pee na ba kii kakanhanjaa kii pyi: Pu na ba jinaa kori na yeege sipyii ni ne mege na. Pu na ba shi watii jomoo yu.

¹⁸ Pu na ba wolo conu pu keye ni. Pu bu sipyigbo yaaga gba, kee wa da yaaga kyeege pu mu we. Pu na ba pu keye taha yama fee na p'a juunjo.»

Yesu ya kuri kari Kile yiri
(Luka 24:50-53; Kapyegee 1:9-11)

¹⁹ Kafoo Yesu ya jo xo ni pu ni ge, a wu yiri, na dugi kari fugba we ni, na she diin saanra tateenge ki ni Kile kanige ce.

²⁰ A pee kunni di gari, na she Jozaama pu jo kabaya yi beeri na. Kafoo bye ni pu ni pu labye wu beeri na, na kakanhanjaa pyi kiimu ya li sheε na karii li wa pu jomoo pu ge.]

Luka Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Luka wɛ?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni wɛ. Kitabu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyegee Kitabu. Wu bye Yawutu wɛ, Girekii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔgɔtɔrona wu bye wii (Kolose Sheɛn 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tɛgɛ wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushɛgɛɛ niɲɛhɛɲɛɛ pye ni Pɔli ni shizhan tuun wemu ni wee di bi ɲaari na Kile wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu jɛ Yawutuu wɛ ge. Piimu p'a Yesu ɲa, na wu kapyegee ki ɲa, na wu jomɔ pu bɛ logo ge, w'a yegeɲɛ gbegɛle pye pee mu fo na jomɔ nizinmɛ ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana ɲuɲɔ

Luka ya we Kitabu we ka ba semɛ jɛ wɛ, na wu tun wu ɲajii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipiyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu bɛɛri p'a Girekii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we bɛ bye kanna wu jɛ Yawutu wɛ, ba Luka ye pyaa jɛ wɛ. Wu funɲɔ bye w'i li she na koɲɔ ke bɛɛri wo Shɔvɔɔ ni ki Kafɔɔ wu jɛ Yesu. Kama kavɔɔ wu bye wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kace na, na ki deele ka saama na.

Jozaama Kitabu wu kafila ɲugbɔɔ

Luka 1—2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1—4:13 Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ yeɛɛ ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14—9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51—19:27 Yesu ya ɲara lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalɛmu ni. W'a talenɛɛ niɲɛɲɛɛ niɲɛhɛɲɛɛ jo wà.

Luka 19:28—23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalɛmu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya jɛ na foro xu ni fo na she nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana ɲuɲɔ

¹ Na ceborona Teyofili,

Keree kii k'a pye wu niɲɛ ni ge, sipyii ya ɲɔ kɔn na kee kafila kani.

² Kee keree k'a pye piimu jii na, na co ki ɲɔ kɔnduun wu na, a tuduro di gan pu mu p'a Kile kafila wu yu ge, pee ya kii keree kii jomɔ jo wɛɛ mu. A ki kavɛɛ di ki ka na bɛ ni ki ɲavɛɛ pu wo jogana li ni.

³ Keree kii bɛɛri k'a pye, fo ki ɲɔ kɔnduun wu ni ge, nɛ bɛ ya kee suguri xuuni. Lee wuu

na l'a saha na nɛ yaa na kee keree kii ka, na ki sogi sogi kiyɛ na mu mu, Teyofili.

⁴ Keree kiimu ni m'a kalaa ge, kɔnhɔ m'a dà li na na can ye pile li wa kee keree kee.

Meleke wa ya Yohana Batizelipye ze jo

⁵ Na Hɛrɔdi yaha saanra ti na Zhude ɲuɲɔ ni, Yawutuu wo saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wa bye wà, wu mɛgɛ di jɛ na Zakari. Abiya wo kurunɔ ki wo saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wa wu bye wii. Wu shɔ bye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ Aron poro wa; wee mɛgɛ ki bye na Elizabeti.

⁶ Pu shuun wu bɛɛri nidiye yi bye Kile ɲaha tãan. Zɔ wa shishiin bye pu na Kafɔɔ Kile wo ɲomɛɛjogoo ki ni wɛ.

⁷ Ga pya bɛ bye pu mu wɛ, bani Elizabeti bye seganha. Pu shuun wu bɛɛri d'a le.

⁸ Caɲa ka, na Zakari yaha saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛɛ ti ni Kile ɲaha tãan, wu wo kurunɔ ki tuun wu ni.

⁹ A p'i wu ɲaha bulo, na bɛ ni saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ pu wo kalɛɛ li ni, na wu jé Kile-ɲɛɲɛ ɲugbɔhɔ ki ni, wu nudanga wusuna wu le.

¹⁰ Sipyii pu bɛɛri bye Kile-ɲɛɲɛɛ na kɲɛɛngɛ ki na, wusuna wu leduun wu ni.

¹¹ A Kile wo meleke wa di wuyɛ she Zakari na, wee meleke wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige cɛ.

¹² Zakari ya wee ɲa tuun wemu ni ge, a wu hakili di wuregi, a wu fya.

¹³ Ga, a meleke wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya wɛ, bani ma Kile-ɲɛɲɛɛ k'a co. Ma shɔ Elizabeti na ba ja se ma mu. Ma na ba wu mɛgɛ le Yohana.

¹⁴ Ma na ba fundanga pyi, ma funɲɔ na faha, sipyiiɲɛhɛmɛɛ na ba fundanga pye wu ze wu wuu na.

¹⁵ Wu na ba bye sipiyigbɔ Kafɔɔ Kile ɲaha tãan, wu da ba duven kelee kafugo yagbaga ka shishiin gbuu wɛ. Wu na ba ɲi Fɛfɛɛɛ Munaa na, fo wu tigiduun ni.

¹⁶ Wu na ba Izirayeli wo sipyii niɲɛhɛmɛɛ ɲɛri pu Kafɔɔ Kile kabaɲa yiri.

¹⁷ Sɛfɛɛɛɛ munaa le l'a bye Kile tudunmɔɔ Eli ni ge, lee ninunɔ na ba bye wu bɛ ni w'a ɲaari Kile ɲaha tãan, kɔnhɔ wu tii ni pu nagoo tɛ yàa, wu Kile ɲomɛɛ cɔbaalaa ɲɛri fo p'a sipyiiye fungɔɲɔ tuuyo ta, kɔnhɔ wu shi wu gbegɛle, wu wu yaha Kafɔɔ ɲaha na.»

¹⁸ A Zakari di meleke wu pye: «Nɛ na lee cɛ viiɲɲɛ dii wɛ? Nɛ le, nɛ shɔ bɛ d'a shiɲɛhɛmɛ ta.»

¹⁹ A meleke wu wu ɲɔ shɔ na: «Nɛ jɛ Gaburiyeli. Nɛ yeree Kile ɲaha tãan. Nɛ tun na pa ba jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma mu.

²⁰ Li wii, ma ɲɔ na ba bɔ, ma da já jo wɛ, fo kii keree kii ɲɔ ba fa caɲa kemu, bani nɛ jomɔ pe pu da ba fa pu tuun ni ge, mu ya dà pee na wɛ.»

21 Sipyii pu beeri bi Zakari sige. Wu na mɔ Kile-peenje pugbɔhɔ ki ni, a lee di bye pu mu kakanhana.

22 W'a foro tuun wemu ni ge, wu ya já jo ni pu ni we. A p'i li ce na kashɛɛ la w'a ja na wu yaha Kile-peenje pugbɔhɔ ki ni. Na wu yaha wu ya já jo we, a w'i jaha sheshɛɛɛ ta pye ni keye ni.

23 Zakari wo labye wu cabyaa ki jɔ ya pa fa ge, a wu guri kari wu puga.

24 A cabyaa kii di doro, a wu shɔ Elizabeti di yere yacere na, na nmɔhɔ yebayaa kaguro, na jo:

25 «Kafɔ Kile w'a li pye mu ne mu, w'a wu jii taha ne na tuun wemu ni ge, na ne fanhara keree laha ne jɔnɔ ni sipyii te ni.»

Meleke w'a Yesu ze jo

26 Elizabeti laa li yenɛ gbaara wogo ki na, a Kile di meleke Gaburiyeli tuun kari Galile kulo la ni; lee mege je Nazareti,

27 na she nacebaa donije fuceri wa mu. Ná wa wu bi wee co, wee mege je Yusufu; Dawuda shi wu ni w'a foro. Nacebaa donije fuceri wu mege ki bye Mariyama.

28 A meleke wu je wà wu yiri, na wu pye: «Fɛɛɛɛɛ bye, mu we w'a janiɛ ta ge, Kafɔ Kile wa ni mu ni.»

29 A Mariyama hakili di wuregi pee jomɔ pe wuu na, wu bi wu funɔ shaa na, we fɔ we kori na já bye leke we.

30 A meleke wu wu pye: «Ma ganha fya we Mariyama, bani m'a fɛɛɛɛɛ ta Kile mu.

31 Li wii, ma na ba yere yacere na, na ja se, ma na ba wee mege le Yesu.

32 Wu na ba bye sipyigbɔ, wu na ba yiri Kile-gbɔtabaaga Ja. Kafɔ Kile na ba wu tole Dawuda wo saanra koro li kan wu mu.

33 Wu na ba bye saan Yakuba shi wu jɔnɔ ni gbee; wu saanra t'a da ga xhɔ we.»

34 A Mariyama di meleke wu pye: «Lee na ba bye pyegana leke na we, bani ne sanha ná shi ce we?»

35 A meleke wu wu jɔ shɔ na: «Fɛɛɛɛɛ Munaa na ba digi ma na. Kile-gbɔtabaaga sefɛɛɛɛɛ ti jimɛ na ba ma tɔ. Lee wuu na Fɛɛɛɛɛ Ja we ma da ba se ge, wu na ba yiri Kile Ja.

36 Li wii, ma ceboroshɔ Elizabeti wemu w'a le ge, wee be w'a yere yacere na, wu na ba ja se. Wee wemu wu bi yiri na seganha ge, ke yenɛ ke wa wu laa li yenɛ gbaara wogo.

37 Bani yafin ya Kile jani we.»

38 Wee tuun wu ni a Mariyama di jo: «Kafɔ Kile bulozhɔ wu we ne, wu li pye na mu ba m'a li jo we.» Lee kadugo na a meleke wu gari, na laha wu tãan.

Mariyama ya she foro Elizabeti na

39 Wee tuun wu ni a Mariyama di yiri, na gari tɔvuyo na faabobojo fiige ki ni, na she nɔ Zhude kulo la ni,

40 na je Zakari kaban, na Elizabeti shaari.

41 Ba Elizabeti ya Mariyama fɔ mujuu li logo we, a pya wu jehɛ wu funɔ ni. A Elizabeti di ji Fɛɛɛɛɛ Munaa na.

42 A wu mujuugbɔ wá na: «Mu je duba pya na toro ce pusamaa beeri tãan! Pya we ma da ba se ge, wee be je duba pya!

43 Jɔgɔ ne je fo na Kafɔ be nu wu na pa foro na na we.

44 Li wii ne mu fɔ mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya wu fundanga wo di jehɛ ne funɔ ni.

45 Mariyama, mu je duba pya, bani Kafɔ Kile ya yemu jo mu mu ge, mu ya dà li na na yee jɔ na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

46 A Mariyama di jo:

«Ne Kafɔ Kile pele na zɔ wu na.

47 Na funɔ nidanga wo wu je na Shɔvɔ Kile ni,

48 bani wu bulozhɔ we w'a wuyɛ tirige ge, w'a wu jii taha wu na.

Li wii, na co nimɛ na, shi we w'a ma ge, wu beeri na ba ne pyi duba pya,

49 bani Se Beeri Fɔ Kile ya kagbɔ pye ne mu, wu mege ki je fɛɛɛɛɛ.

50 W'a jɔnɔ jaari wu jii fyaara sipyii na, fo na she nɔ pu shi nibama wu beeri na.

51 W'a sefɛɛɛɛɛ keree pye ni wu keye ni, na tabaara fungɔnyɔ caaga.

52 W'a fanhafɛɛ tirige na laha pu saanra korogoo na, pii p'a tigi ge, na pee yirige.

53 W'a xuugo fɛɛ tin yalijenɛɛ na, na lafɛɛ kewayu wuu yaha kari.

54 W'a wu kapyebye Izirayeli wu tɛge. A wu funɔ di do ni wuyɛ pyaa jijaara keree ki ni

55 Ibirayima ni wu kadugo ki shizhaa na fo gbee ma na jo, ba w'a bi jomɛɛ li lo wu sefɛɛɛ pu mu we.»

56 A Mariyama di gori Elizabeti yiri, na yeye taanri shishiin pye. Lee kadugo na na guri kari wu puga.

Yohana Batizelipye ze keree

57 Elizabeti tigiduun ya pa nɔ ge, a wu funana se.

58 Ba wu tiinjii ni wu cebooolo p'a logo na Kafɔ Kile ya wu jijaara ti pele wu shizhaa na we, na binne funɔ tãan ni wu ni.

59 Pya wu cazege canja gbarataanri wogo, a p'i ba di ba wu cekɔnrɔ pye. Pu funɔ bye p'i wu to Zakari mege le wu na,

60 ga, a nufɔ wu jo na: «Ahayi, wu mege ki da le Yohana.»

61 A p'i wu pye na: «Ga mu sipya wa shishiin mege di wa mu-i de?»

62 A p'i pya wu to wu yege ni jaha sheshɛɛɛɛ ni, na wu funɔ wa wu mege keke le pya wu na we?

63 A Zakari di walaa sha pu mu, na yi ka wu na na: «Wu mege ki wa Yohana.» Al'i pu beeri fo.

64 Taapile ni a Zakari no k'i mug, a wu ja na yu, na Kile so.

65 A pu tiinjii pu beeri di fya. Sipyii pu bi lee nibyii le yu Zhude faaboboyo fiige ki beeri ni.

66 Yi logovwe beeri bi pu funyo shaa ni kii keree kii ni, a p'i jo: «We pya we na ba bye jaha we?» Bani Kafoo Kile wo sefere ti bye wu na.

Zakari ya yogo kemu cee ge

67 Wee tuun wu ni a pya wu to Zakari di ni fefere Munaa na. A wu kapaaja jo na:

68 «Kafoo Izirayeli wo Kile we w'a soni, bani w'a wu jii taha wu sipyii pu na, na pu juno wolo.

69 W'a Shovoo baraga wo yirige we mu na foro wu kapyebye Dawuda shi wu ni.

70 Wu bi wee kaa jo fo taatuunoo ni wu tudunmoo fefere wuu pu no ni,

71 na wu na ba wee taha wu pegen na, na wu sho na wu wolo wu kovee beeri keje ni,

72 na wu jinaara keree no fa wu sefele pu shizhaa na, na wu fungoo yaha wu fefere jomee li na.

73 Wu bi kaa wu sefele Ibirayima mu,

74 na wu na ba wu sho wu pegen na, konho wu lowagaa wuu di da labye pyi wu mu,

75 wu bye fefere wuu, nidiimee wu jaha taan wu shi wu cana jehere ki beeri ni.

76 Mu be na pya, ma na ba yiri Kile-gbatabaaga tudunmoo, bani ma na ba jaari Kafoo jahagbaa na, na wu korogoo ki yari.

77 Ma na ba li she wu sipyii pu na na wu na ba juwuuro kan pu mu, bani pu jurumu w'a yafa pu mu

78 wee wo Kile wu wo jinaara te ni wu saama pu gbore ni.

Yee gbore ni jimugoo ya no wee na na yiri fugba we ni.

79 Pii p'a tiin piige ni ni xu jime ni ge, w'a kpeenge yeege pee mu, na wee tooyo yaha jajiye koo ni.»

80 Ayiwa, wee pya wu bi legi, na se jaha na fungoo fere ni. A wu gori siwaga ki ni, fo na she wu sheduun no Izirayeli na.

2

Yesu ze keree (Macoo 1:18-25)

1 Wee tuun wu ni Orome saannaa Ogusiti bi tuduro kan na fiye yi sipyii pu beeri meye yi ka.

2 Pee kama pu nizhiime ya Kirinusi ta wu je Siiri fiige ki gbafere.

3 A sipyii pu beeri di gari pu kulogoo ni, konho pu meye di she ga wa.

4 A Yusufu be di foro Nazareti ni, lee je Galile fiige ki kulo la. Na gari Betilehemu kulo li ni Zhude fiige ki ni, lee je saannaa Dawuda wo kulo le. Bani Dawuda shi shen wu je wii.

5 A wu gari wa, konho wu ni wu curo Mariyama meye di she ga. Mariyama laa wo wu bye.

6 Na pu yaha Betilehemu ni, a Mariyama tigiduun di no.

7 A wu wu funazhiire se, na faya migile pya wu na, na wu sinnije shongo logbakoro ni, bani pu ya xuu ta nabuun tatigije puga ki ni we.

Meleke wa ya wuye she yatannahamaa pu na

8 Yatannahamaa pii bye kee fiige ki ni, pee bi shuun jii na sipono ki ni, na pu yatooyo kaseri.

9 A Kile wo meleke wa di ba yere pu no na. A Kafoo Kile wo nooro wu jii jii pu kabaya yi beeri na. A p'i fya xuuni.

10 Ga, a meleke wu pu pye: «Yi ganha fya we, bani fundangboko Jozaama n'a da jo yi mu, pee na ba bye sipyii pu beeri wo.

11 Wii me, Shovoo w'a se njaa yee mu Dawuda kulo li ni, wee wu je Kirisa we, na noho pye Kafoo we.

12 Li jaha shesheere ti wa te, yi na ba pubinne la ja, faya na migile li na, na li sinnije shongo logbakoro ni.»

13 Taapile ni a meleke kuruyo njehere di ba binne wee meleke wu taan, na yiri fugba we ni. Pu bi Kile soni na yu:

14 «Kile w'a soni fugba lili we ni! Najine ki pye jine ke na wu jidaan sipyii nine ni!»

15 Ba pee meleke p'a laha yatannahamaa pu taan, na kari fugba we ni we, a yatannahamaa p'i yi jo puye mu na: «Yi pa wu she fo Betilehemu ni. Le kapyexoo le kaa Kafoo Kile ya jo wu mu ge, wu she li ja.»

16 A p'i gari tovuyo na, na she Mariyama ni Yusufu ta wa, ni pubinne le; lee bi sinnije shongo logbakoro ni.

17 Ba p'a pubinne li ja we, jomoo pemu ya jo pu mu wee pya wu shizhaa na ge, a p'i pee paari.

18 A li bye kakanhana yatannahamaa pu jomoo pu logovwe pu beeri mu.

19 A Mariyama di kii keree kii beeri yaha wuye funoo ni, na wu funoo koon ki na.

20 Lee kadogo na a yatannahamaa p'i guri, na ganha na Kile pele, na wu soni, na gaaji, p'a keree kiimu logo, na kiimu ja ge, kee beeri wuu na. Ki beeri ya pye na be ni meleke wu wo jomoo pu jogana li ni pu mu.

Yesu mege k'a le

21 Ba pubinne li cabyaa gbarataanri w'a fa we, a p'i wu cekoonro pye na wu mege le Yesu. Meleke w'a bi kee mege ke le wu na, na ta wu nu wu sanha yere wu yacere na we.

Yesu ya kan Kile mu Kile-peene pugbaho ki ni

22 Ba Mariyama sivere ti cabyaa k'a fa we, na saha ni Kile tudunmo Musa wo saliya wu ni, a Yusufu ni Mariyama di gari ni pya wu ni Zheruzalemu ni, na she wu kan Kafao Kile mu,

23 ma na jo ba l'a ka Kafao Kile wo saliya wu ni we na: «Funazhiiee ki beeri ki pye Kafao Kile wogoo.»*

24 Kafao Kile wo saliya w'a bi fefere saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee be wolo: «Xobangaa shuun kelee gbege shazhibiye shuun.»*

25 Na wa bye Zheruzalemu ni wu mege ne na Simijo. Sipytiime, Kile ni fyaara sipya wu bye wii. Wu bi Izirayeli wo Shovoo wu sigee; Fefere Munaa bye wu na.

26 Lee bi li she wu na na Kile na ba Shovoo wemu tun na pa ge, na Simijo da xhu ni wu ya wu nii taha wee na we.

27 A Fefere Munaa l'i wu naha co na kari Kile-peene pugbaho ki ni. Tuun wemu ni Yesu sefee p'a je ni wu ni saliya wu keree ki zhonri wuu na ge,

28 a Simijo di pubinne li lo wu keye ni, na Kile so na jo:

29 «Kafao Kile, nime ma na ja ma bulo wu yaha w'a gaanj janiye na, na be ni ma jomo pu ni,

30 bani na nii l'a Shovoo wu ja,

31 m'a wemu gbegele sipyii pu beeri mu ge.

32 Wu na ba bye kpeenge, na kpeenge yeege shi wu beeri mu, ali wemu be ne Yawutuu we, na nooro taha Izirayeli, ma sipyii pu na.»

33 Simijo ya jomo pemu jo Yesu shizhaa na ge, a pee di bye kakanhana pya wu to ni wu nu wu mu.

34 A Simijo di duba pye pu mu, na yi jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li wii, we pya we ya pa Izirayeli sheen niheneme tuuro ni pu yirige wuu na. Wu na ba bye naha shesheere, nakaara na ba byi temu keree na ge,

35 konho sipyiheeme fungonyo di foro kpeenge na. Mu kunni Mariyama, nere wa na ba mu kanha, kanna hmopara l'a ma zo su.»

Kile tudunmo An e keree

36 Cee Kile tudunmo wa be bye wa, wee mege bye An e. Fanuweli poro wu bye wii, Azeri shi wu ni w'a foro. Wu bi shi niheneme ta. Wu dojniye wo, nacebaa wo w'a kan na

wa mu. A wu yee gbarashuun pye ni wee na wu ni, lee kadugo na a na wu xhu.

37 A wu gori mu. Wu shi wu bi yee kelee gbarataanri ni shesheere (84) xo. Wu bi foro Kile-peene pugbaho ki kaanja ki ni we, ga wu bi Kile pele canja fara piige na, na suun leni na Kile jeri.

38 A wee di no pu na wee tuun wuy e pyaa ni, na baraga taha Kile na. A wu jo wee pya wu shizhaa na juwuuro ti sigewe pu beeri mu Zheruzalemu ni.

39 Kafao Kile ya jomehe kiimu jo saliya Kitabu wu ni pya gan na Kile mu ge, ba Yesu sefee p'a kee beeri no fa we, na guri pa Galile fiige ki ni, na gari Nazareti ni. Lee ne puy e pyaa wo kulo le.

40 Pya wu bi legi, na baraga taa. Wu bi ni fungongo fere na, Kile wo fereme pe bye wu na.

Yesu ya yee ke ni shuun ta

41 Kile ya Yawutuu juno wolo bulooro ni Misira fiige ki ni. A tee Nuwuuro t'i jeri kalene pu mu. Yee beeri Yesu sefee pu na she lee kalene le gba Zheruzalemu ni.

42 Ba Yesu ya yee ke ni shuun ta we, a p'i gari Zheruzalemu ni kalene li ni, na be ni pu wo kale li ni.

43 Ba kalene li cabyaa k'a fa we, a p'i koo lo na se puga, ga, a Yesu nohoree wo wu gori pu kadugo Zheruzalemu ni, wu sefee pu bi lee ce we.

44 A p'ili yaha na Yesu na da ni pee jaarijii pu ni. A p'i canja nigin para pye na wu shaa pu ceboolo, ni pu ceve pu te ni.

45 Pu ya wu ja-ge, na guri pa wu sha Zheruzalemu ni.

46 Cabyaa taanri nidorogo na, a p'i she wu ta Kile-peene pugbaho ki ni, wu nideenge ki bye saliya karamogobo pu niye ni, na pee jomo nuri, na pu yegee.

47 Pii pu bi wu jomo pu nuri ge, a wu fungongo fere te, ni wu joshoro ti pyegana di bye pu beeri mu kakanhana.

48 Ba wu sefee p'a wu ja we, a l'i bye pu mu kakanhana, a wu nu wu wu pye: «Pya, leke na m'a le pye wu na we? Li wii! Ne ni ma to wu funjonrogo wuu pu bi mu shaa.»

49 A wu pu pye: «Naha na yi bi na shaa we? Ta yee ya li ce na ne yaa na ta na To Kile wu puga ki ni we?»

50 Ga jomo pe w'a jo pu mu ge, pu ya pee ce we.

51 A Yesu di gari ni pu ni Nazareti ni, na guu pu mu. A wu nu wu kunni di kii keree kii beeri yaha wuy e funjo ni.

52 Yesu bi legi fungongo ni ceepuuro ni; a wu kaa di daan Kile ni sipyii pu beeri ni.

* 2:23 Ekizode 13:2, 12, 15   * 2:24 Levitike 12:8

3

*Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere
(Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana
1:19-28)*

¹ Oromɛ saannaa Tiberi wo saanra ti yee ke ni kaguro wuu, lee wa bi Pɔnsi Pilate ta Zhude fiige ki gbafeɛɛri; Herɔdi di bye Galile fiige ki juɔɔ ni; wu ceborona Filipe di bye Iture ni Tirakoniti, yee fiye yi juɔɔ ni; Lisjnasi di bye Abileni fiige ki juɔɔ ni.

² Ane ni Kayife bi bye saraya jaha shɔɔnriweɛ juɔɔfeɛ. Wee tuun wu ninumɔ ni, a Kile jomɔ p'i nɔ Zakari ja Yohana na na wu yaha siwaga ki ni.

³ Yohana bi Zhuruden Gba lɔhɔ ki kulogoo ki beeri jaari, na Kile jomɔ pu yere pyi sipyii pu mu na pu daajenje jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu.

⁴ Ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni we na:

«Mujuu l'a fɔro siwaga ki ni na:

Yi Kafɔɔ wu koo li yaa!

Yi wu korogoo ki tii!

⁵ Loguuyo ye beeri na ba ni daanna.

Faabobojo ni bobonɔɔ ki beeri

na ba digi na daanna.

Konahaya ye beeri na ba dii.

Takokaya ye beeri jɔ na ba daanna.

⁶ Kile ya Adama nagoo shuu shɔgana lemu na ge,

sipyii beeri na ba lee ja.»*

⁷ Sipyii pii pu bi ma na batizeni Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu na: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana le jaha na we?»

⁸ Kapyegeɛ kiimu k'a li sheɛ na y'a daajenje jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha ba yu yiye funyɔ ni na Ibirayima wu jɛ yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye jɛri na pye Ibirayima nagoo.

⁹ Ali nime, kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niye yi cere. Tige beeri ki jɛ ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki w'a na ni.»

¹⁰ A sipyiire t'i ganha na wu yegeɛ na: «Wee tuun wu ni wɛɛ ya yaa na leke pye we?»

¹¹ A wu pu jɔ shɔ na: «Fadaye shuun jɛ wemu mu ge, wu nigin kan funmɔ fɔɔ mu. Yalige yaaga jɛ wemu mu ge, wu be wu li pye mu.»

¹² A fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ pii be di ba, kɔnhɔ p'i batize, a pee di wu pye na: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya yaa na leke pye we?»

¹³ A wu pu jɔ shɔ na: «We kaa l'a jo yi mu ge, yi ganha da yaaga shɔ di doro wee juɔɔ ni we.»

¹⁴ A sɔrɔsii pii be di wu yege na: «Wɛɛ do, wɛɛ ya yaa na leke pye we?» A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa shishiin wo wari shɔ wu na fanha na we. Yi ganha kafineye taga

wa shishiin tɔɔgɔ le we. Yi yiye yaha yi saraa na.»

¹⁵ Sipyii pu bi lee nibanja sigeɛ, pu beeri bi pu funyɔ kɔɔn Yohana shizhaa na, wu bu da wee jɛ Kirisa wu we.

¹⁶ A Yohana di pu beeri jɔ shɔ na: «Ne kunni wa yee batizeni lɔhɔ ye ni. Ga wa w'a ma, wee fanha ya jɛhe ne wogo na. Ne yaa ni wu tanhaya meere be zanha ni we. Wee na ba yi batize Fefɛɛɛ Muna na ni na ni.

¹⁷ Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keɛɛ ni, wu na ba wu shinma saɔa ki foolo na wolo sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sɔrogo nafugibaaga ni.»

¹⁸ Yohana bi jomɔ patii nijɛhemɛ be taga na sipyii pu yeri, na Kile wo Jozaama pe yu pu mu.

¹⁹ Ga Yohana bi fiige ki juɔɔfɔɔ Herɔdi nahama she wu na. Bani wee bi wu ceborona Filipe shɔ Herɔjasi kɔn shɔ wu na. Na wu nahama jo wu na wu kakuuyo yi saya beeri be wu na.

²⁰ Lee kadugo na a Herɔdi di kakuunɔ la be pye sanha na Yohana le kaso ni.

Yesu Kirisa batizeli

(Macoo 3:13-17; Marika 1:9-11)

²¹ Ba sipyii pu beeri ya batize xɔ we, a Yesu be di batize. Na wu yaha Kile-jɛrege ki na, a fugba wu jɔ di mugɔ;

²² a Fefɛɛɛ Muna di digi wu na, ba gbege shazhira jɛ we. A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu jɛ ne nidaan Ja, mu kaa ya dan ne ni tehene baa.»

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige

(Macoo 1:1-17)

²³ Yesu ya wu labye wu jɔ kɔn tuun wemu ni ge, wu shi wu bi yee kekeɛ taanri (30) shi xɔ. Sipyii fungɔngɔ na na Yusufu ja wu jɛ wii.

Yusufu bi bye Heli ja.

²⁴ Heli ya foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

Levi di foro Meliki ni.

Meliki di foro Zhanayi ni.

Zhanayi di foro Yusufu ni.

²⁵ Yusufu di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Amosi ni.

Amosi di foro Naxhumi ni.

Naxhumi di foro Esili ni.

Esili di foro Nagayi ni.

²⁶ Nagayi di foro Makati ni.

Makati di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Simeyi ni.

Simeyi di foro Zhoski ni.

Zhoski di foro Zhoda ni.

²⁷ Zhoda di foro Zhokana ni.

Zhokana di foro Eresa ni.

Eresa di foro Zorobabeli ni.

Zorobabeli di foro Salaceli ni.

* 3:6 Ezayi 40:3-5

4

Salaceli di foro Neri ni.

- 28 Neri di foro Meliki ni.
Meliki di foro Adi ni.
Adi di foro Kosamu ni.
Kosamu di foro Elimada ni.
Elimada di foro Eri ni.
- 29 Eri di foro Zhouwe ni.
Zhouwe di foro Elizari ni.
Elizari di foro Zhorimu ni.
Zhorimu di foro Matati ni.
Matati di foro Levi ni.
- 30 Levi di foro Simijɔ ni.
Simijɔ di foro Zhuda ni.
Zhuda di foro Yusufu ni.
Yusufu di foro Zhɔnamu ni.
Zhɔnamu di foro Eliyakimu ni.
- 31 Eliyakimu di foro Meleya ni.
Meleya di foro Mena ni.
Mena di foro Matata ni.
Matata di foro Natan ni.
Natan di foro Dawuda ni.
- 32 Dawuda di foro Zhese* ni.
Zhese di foro Obedi ni.
Obedi di foro Bowazi ni.
Bowazi di foro Salimɔ ni.
Salimɔ di foro Nasɔn ni.
- 33 Nasɔn di foro Aminadabi ni.
Aminadabi di foro Adamini ni.
Adamini di foro Arini ni.
Arini di foro Esirɔmu ni.
Esirɔmu di foro Perezɔ ni.
Perezɔ di foro Zhuda ni.
- 34 Zhuda di foro Yakuba ni.
Yakuba di foro Ishaaga ni.
Ishaaga di foro Ibirayima ni.
Ibirayima di foro Teraki ni.
Teraki di foro Nakari ni.
Nakari di foro Serugi ni.
- 35 Serugi di foro Eregu ni.
Eregu di foro Pelegi ni.
Pelegi di foro Heberi ni.
Heberi di foro Selaki ni.
- 36 Selaki di foro Kayinamu ni.
Kayinamu di foro Aripakisadi ni.
Aripakisadi di foro Semu ni.
Semu di foro Nuxhun ni.
Nuxhun di foro Lemeki ni.
- 37 Lemeki di foro Metusela ni.
Metusela di foro Henaki ni.
Henaki di foro Zheredi ni.
Zheredi di foro Maleleli ni.
Maleleli di foro Kena ni.
- 38 Kena di foro Enosi ni.
Enosi di foro Seti ni.
Seti di foro Adama ni.
Adama di foro Kile ni.

Yesu Kirisa nɔwuuro
(Macao 4:1-11; Marika 1:12-13)

1 Ba Yesu ya jɪ Fɛfɛɛɛɛ Munaa li na wɛ, na guri yiri Zhuruden Gba wu jɔ ki na. A Fɛfɛɛɛɛ Munaa di wu jaha co na kari siwaga ki ni.

2 A wu cabyaa kelɛɛ shɛshɛɛɛɛ (40) pye Shitaanni na wu taanna na wii. Wu ya ta yalige ka shishiin li yee caya yi na wɛ. Yee caya yi na toro xɔ, a xuugo di wu ta.

3 Wee tuun wu ni a Shitaanni di wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, ke faakagerenje ke pye na ki jɛri buuri.»

4 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Jɔ yalige yɛ wa sipya jɔ shaa wɛ.»*

5 Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni fugba ni, na shɛ konɔ saanra ti bɛɛri shɛ wu na taapile ni.

6 A Shitaanni di wu pye: «Nɛ na te jɔjɔ fɛɛɛɛ te ni ti nɔɔɔ wu bɛɛri kan ma mu, bani t'a jɛ nɛ keɲɛ ni. N'a giin di ti kan wemu mu ge, di ti kan wee mu.

7 Ma bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni, yee bɛɛri na bye ma woyo.»

8 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«M'a ma Kafɔɔ Kile yɛ pele,

ma da labye pyi wee yɛ nigin mu.»*

9 A Shitaanni di wu jaha co sanha, na kari Zheruzalemu ni, na wu yaha Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki jɪdii li ni, na wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, kɔn to jɪɲɛ na.

10 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu mɛlekɛɛ pu mu na p'a ma kasɛri.

11 Pu na ma co pu keye ni, kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu kagerenje yafiin na wɛ.»*

12 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha bu ma Kafɔɔ Kile taanna wii wɛ.»*

13 Ba Shitaanni ya xɔ tee nɔwuuro ti bɛɛri ni wɛ, na gari na wu yaha wà, fo wu jidaan tuun wa betii.

Yesu ya wu labye jɔ kɔn Galile fiige ki ni
(Macao 4:12-17; Marika 1:14-15)

14 A Yesu di guri shɛ Galile fiige ki ni Fɛfɛɛɛɛ Munaa gbɔɔɔɔ ni. Wu mege ki bi foro fiige ki bɛɛri ni.

15 W'a bi sipyii kalaa pu Kile-pɛɛɲɛ piyeyɛ yi ni, sipyii pu bɛɛri di wu pele.

Nazarɛti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ
(Macao 13:53-58; Marika 6:1-6)

* 3:32 Zhese: Wee ninumu p'a byi Izayi.

* 4:4 Duterɛnɔme 8:3

* 4:8 Duterɛnɔme 6:13

* 4:11 Zaburuu 91:11-12

* 4:12 Duterɛnɔme 6:16

16 Yesu ya nɔ Nazareti ni, xuu wemu ni w'a bii ge, na jé Kile-peenje puga ki ni cadeenge ki ni, na yiri yere, kɔnhɔ wu Kitabu wu kalaa.

17 A p'i Kile tudunmɔ Ezayi wo Kitabu wu kan wu mu. A wu wu jɔ mugi na xuu wa ta wà, l'a ka wà na:

18 «Kafɔ Muna wə nɛ na, bani w'a nɛ tire, kɔnhɔ nɛ Kile Jozaama jo la baa fɛɛ mu.

W'a nɛ tun na nɛ wu buloo ni kasolemɛɛ faha,

di fyenmɛɛ jɛmugunɔ yɛɛ pye, di cɔnrɔmɔ fɛɛ wolo pu kanhama ni,

19 di Kafɔ wo fɛɛmɛ yee li yɛɛ pye.» *

20 Lee kadugo na a Yesu di Kitabu wu jɔ tɔ, na wu kan kapyeyɛ wu mu, na diin, kɔnhɔ wu da pu kalaa. A Kile-peenje puga ki sipyii pu beeri di nahaya kɔ le wu ni.

21 Wee tuun wu ni a Yesu di jɔ kɔn na yu pu mu na: «Pe Kitabu jomɔ pe y'a logo nijnaa ge, pee jɔ ya fa.»

22 Pu beeri bi wu mɛsaana yu. Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta we jɛ mɛ Yusufu ja wu wɛ?»

23 A Yesu di pu pye: «Nakaara baa, yee na ba le talenɛ le jo na: «Wɛɛ pyevɔɔ mayɛ cuunɔ.» Yee na ba jo na: «Keree kii m'a pye Kaperinɔmɔ ni ge, wɛɛ ya ki kaa logo, ki shi pye nahamɛ bɛ mayɛ pyaa kulo li ni.»

24 A wu jo sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, Kile tudunmɔ wa shishiin ya joni na jɔgi wuyɛ pyaa kulo ni wɛ.»

25 Ga n'a da yi jo yi mu can na, naxhugoshaa niɛhemɛɛ bi bye Izirayeli fiige ni Kile tudunmɔ Eli cana jii ni, tuun wemu ni waga ya yere na ta yee taanri ni yeye gbaara ge. A xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki beeri ni.

26 Lee bɛ na, Eli ya ta tun wa shishiin yiri pu ni wɛ, fo naxhugoshɔ wa, wee bye Sidɔn fiige kulo la ni, lee mege jɛ Sarɛpita.

27 Togo fɛɛ niɛhemɛɛ bɛ di bi bye Izirayeli fiige ki ni Kile tudunmɔ Elize cana jii ni. Lee bɛ na wa shishiin ya cuunɔ pee ni wɛ, fo Siiri fiige sipya wa, wee mege ki bye Nama.»

28 Ba Kile-peenje puga ki funnɔ sipyii pu beeri ya pee jomɔ pu logo wɛ, a pu logoo di yiri xuuni.

29 A p'i yiri, na Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li bi yerenɛ bobonɔ kemu na ge, a p'i gari ni wu ni kee jɔunɔ ni, na p'i wu njmununɔ shan bobonɔ ki wege ki ni.

30 Ga, a Yesu kunni di dorɔ pu niɛ ni, na gari.

Ná we w'a bi kanha jina kenɛ ni ge (Marika 1:21-28)

31 A Yesu di gari Galile kulo la ni, lee mege jɛ Kaperinɔmɔ. W'a bi sipyii pu kalaa cadeenyɛ yi na wà.

32 A wu kalaa wu kangana l'i pu nahaya wɔ xuuni, bani w'a bi yu ni sefɛɛɛ ni.

33 Ná wa bye Kile-peenje puga ki ni jina na jɛ wu ni, a wu xhuulo ni mujuugbɔɔ ni na:

34 «Eyi! Naha mu di zhaa wɛɛ feni wɛ Yesu Nazareti shɛn? M'a pa ba wà wuyɛgi ge? Nɛ mu shi cɛ, Kile Fɛfɛɛɛɛ wo mu jɛ.»

35 A Yesu di din jina wu na na: «Cari mayɛ na! M'a foro we ná we ni!» A jina wu wu shan jɔnɛ na pu beeri niɛ ni, na foro wu ni, wu ya yaaga pye wu na wɛ.

36 A l'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu, fo pu na puyɛ yegee na: «Le kaa le bɛ do? Fanha ni sefɛɛɛ ni we ya yu ni jinaa ni, p'i foro sipyii ni!»

37 Lee wuu na Yesu mege ya fiige ki beeri círi.

Yesu ya yama fɛɛ niɛhemɛɛ cuunɔ (Macoo 8:14-17; Marika 1:29-34)

38 Ba Yesu ya foro Kile-peenje puga ki ni wɛ, na gari Simɔ kaban. Lee di Simɔ yafezhɔ niganhana ta ceefuuro kenɛ ni, a p'i Yesu jɛɛri na wu wu cuunɔ.

39 A Yesu di she leele wu jɔunɔ ni, na jo ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu ni. A ceefuuro t'i wu yaha. Taapile ni a wu yiri, na labye jɔ kɔn, na pu keree yaa.

40 Cana ki na to xɔ, a sipyii di she wu yiri ni pu yama fɛɛ beeri ni. A wu wu keye taha pu beeri nigin nigin na, na pu cuunɔ.

41 A jinaa bɛ di foro sipyiiɛhemɛɛ ni, p'a bi zɛle na: «Mu jɛ Kile Ja wɛ.» Ga, a Yesu di din pu na. Wu ya ta sɔɔ pu jo wɛ, bani pee ya cɛ na wee wu wa Kirisa wɛ.

Yesu ya Kile kafila jo Kile-peenje piyɛɛ yi ni (Marika 1:35-39)

42 Ba jiga k'a mugi wɛ, a Yesu di yiri kari siponɔ ki xuu wa ni. Sipyii pu bi wu shaa. Ba p'a she nɔ wu tán wɛ, na wu kuuri kɔnhɔ wu ganha gari di pu yaha wɛ.

43 Ga, a wu pu pye na: «Fanha ki wa kii nɛ wu Kile saanra ti Jozaama pu jo kulogoo kisanjaa bɛ ni, bani lee wuu na nɛ tun.»

44 W'a bi Kile Kafila wu yɛɛ pyi Yawutuu fiige ki Kile-peenje piyɛɛ yi ni.

5

Yesu ya wu kalaapiire nizhillee pu yiri (Macoo 4:18-22; Marika 1:16-20)

1 Cana ka na Yesu yaha Zhɛnezareti Gba lɔhɔ ki jɔ na, sipyii pu bi wu cɔnri, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo.

2 A wu kɔrɔyɔ shuun wa ja gba lɔhɔ ki jɔ na, fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu jɔlɔɔ jii.

3 A wu jé kee kɔrɔyɔ ka ni, kee bye Simɔ wogo, na li sha Simɔ mu na wu kɔrɔyɔ ki nununɔ kɔnɔ ki na jɛri. Ba lee ya pye wɛ, a wu diin kɔrɔyɔ ki ni, na sipyii pu kalaa.

* 4:19 Ezayi 61:1-2

4 Ba Yesu ya xɔ jomɔ pu ni wɛ, a wu Simɔ pye: «Kɔrɔgɔ ki fulo tacogonɔ ki ni, y'i yi jɔlɔɔ pu wá lɔhɔ ki ni fyaa pu feni!»

5 A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya shɔn labye na, wɛɛ ya ta yafiin bɛ co wɛ. Ga, ma jomɔ pu wuu na, nɛ na jɔ wu wá lɔhɔ ki ni.»

6 Ba lee ya pye wɛ, a p'i fyanehemɛɛ co, fo pu jɔ w'a jɔ kɔn na gɔɔn.

7 A p'i ganha na pu kaafɛɛ pii kani ni keye ni kɔrɔgɔ katii ni, na pu pa pu tɛgɛ. A pee di ba. A p'i kɔrɔgɔ shuun wu bɛeri jii, fo kɔrɔgɔ yi na zhaa da mineɛ lɔhɔ ki ni.

8 Ba Simɔ Pyɛeri ya lee ja wɛ, a wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na jo: «Kafɔɔ, laha nɛ tãan, bani jurumupye nɛ jɛ.»

9 Pu na pii fyanehemɛɛ pii co, a l'i bye kakanhana pu ni pu kaafɛɛ pu bɛeri mu.

10 Zebede jalaa, Yakuba ni Yohana we w'a bye Simɔ karijii ge, pee bɛ bi li ta kakanhana. A Yesu di Simɔ pye na: «Ma ganha da vya wɛ. Ga nime, ma na ba bye sipyii shavɔɔ.»

11 Wee tuun wu ni a p'i ba kɔrɔgɔ yi yerenɛ kɔrɔ ki na, na yi bɛeri yaha wà, na daha wu feni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuunɔ
(Macao 8:1-4; Marika 1:40-45)

12 Na Yesu yaha kulo la ni, ná wa bye wà, togo bye wu cɛre ti bɛeri na. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni wɛ, a wu do na wu jaha buri jiiɛ na, na wu jɛeri, na jo: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na já nɛ cuunɔ.»

13 A Yesu di wu kenɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ sɔɔ mu wu cuunɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ.

14 A Yesu di yi waha wu mu na: «Ma ganha bu ye jaha jo wa shishiin bɛ mu wɛ. Ga, she mayɛ she saraya jaha shɔnriivɔ wu na! Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuunɔ.»

15 Lee bɛ na, a Yesu mɛgɛ di ganha na foro na se jaha na, fo sipyiire t'a pa tiyɛ pinne wu yiri, kɔnhɔ p'i wu jomɔ pu logo, pu yama pu bɛ di xhɔ.

16 Ga Yesu bi se na Kile jɛeri wu yɛ nigin siponɔ ki ni.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuunɔ

(Macao 9:1-8; Marika 2:1-12)

17 Canja ka na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa, Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii nidɛɛnyɛ bye wà. P'a bi pa na yiri Galile ni Zhude kulogoo ki bɛeri ni, ni Zheruzalɛmu ni. Kafɔɔ wu sefɛɛre ti bye Yesu ni na yama fɛɛ pu cuunɔ.

18 A sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu lenɛ puga ki ni pu sinniɛ Yesu jaha tãan.

19 Sipyii pu nɛhɛɛ kenɛ ni, pu ya já gbara Yesu na wɛ. A p'i dugi puga ki jɔnɔ ni na katanja ki xuu wa lahala, na wee ná we ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni, Yesu jaha tãan sipyii pu niɛ ni.

20 Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja wɛ, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

21 A saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn p'i ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: «We ná we jɛ sipya weke wɛ, fo wu na Kile mɛgɛ kyɛegi wɛ? Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu, ni Kile yɛ bɛ wɛ?»

22 A Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na pu pye na: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wɛ?»

23 Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.» Leke l'a faha wɛ?

24 Ga, kɔnhɔ y'i li cɛ na Sipya Ja wu yaha jiiɛ ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Nɛ w'a jo mu: Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ m'a se puga!»

25 Taapile ni a wu yiri pu bɛeri jii na, na wu yasinnege ki lɔ na gaari puga, na baraga teri Kile na.

26 A l'i bye kakanhana pu mu, fo pu na baraga teri Kile na. A p'i fya xuuni na yu: «Wɛɛ ya kakanhana ja niɛna.»

Yesu ya Levi yiri
(Macao 9:9-13; Marika 2:13-17)

27 Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu di foro wà, na fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wa ja, wee mɛgɛ ki bye Levi. Wee nidɛɛngɛ ki bye fanhafɛɛ pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha na feni!»

28 A Levi di yanmuyɔ yi bɛeri yaha wà, na yiri, na daha wu feni.

29 Lee kadugo na a Levi di ba yaligee niɛhɛɛɛ yaa Yesu mu wu kaban. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ niɛhɛɛɛ ni sipyiɛhɛɛɛ piitiilee bɛ pu bi pinne na li ni pu ni.

30 A Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ di ganha na wu zɔ yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di li, na gbuu ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii piitiilee bɛ ni wɛ?»

31 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Sicuumɔ fɛɛ mago jɛ wɛrɛ fɔɔ na wɛ, fo yama fɛɛ.»

32 Sipyii piimu p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri wɛ, fo jurumupyii, na pu yere pu jurumu wu na.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree
(Macao 9:14-17; Marika 2:18-22)

33 Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizhɛɛn pu wo kalaapiire te, pee ya suun leni tɛgɛɛ niɛhɛɛɛ ni, na Kile jɛeri, na ta mu wo kalaapiire t'i li na gbuu.»

34 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ jɛ ba cenabun poo jɛ wɛ. Yee na já cenabun poo

kaafeε karamu pu suun le, na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya?

³⁵ Ga caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba sho pu na. Yee caya yi ba no pu be na suun leni.»

Ne wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaale ni we

(Macoo 9:16-17; Marika 2:21-22)

³⁶ A Yesu di le talene le be jo pu mu na: «Wa shishiin da ga fajuno sheengi favonjo na, di dara falege na we. Lee bu bye, favonjo ki nizheengenje na gori, favonjo li be da ga be falege ki na we.»

³⁷ Wa shishiin di wa da ga duvenfomο le foroyo nileyε ni we. Lee bu bye, duvenfomο wu na foroyo yi sheengi, duven wu na wo, foroyo yi be na gyεegi.

³⁸ Ga duvenfomο ya yaa na le forofoyo ni.

³⁹ Ayiwa, we w'a duven nile gba ge, wee da ga soo duvenfomο na we, bani w'a ma jo na: «Nile wu w'a taan.»

6

Yesu ya yemu jo cadeεnge ki keree na ge (Macoo 12:1-8; Marika 2:23-28)

¹ Cadeεnge ka ni, Yesu bi doroo shinma kerεye ya te ni. A wu kalaapiire ti shinma seye ya kan, na yi tuugo pu kadahaa ni, na wee pya wu kun.

² A Farizheen pii di pu pye na: «Kaa lemu ya yaa li pye cadeεnge ni we, naha na yee di lee pyi we?»

³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nohomο pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa na bada-ε ge?»

⁴ W'a je Kile-peenje puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juyο ya lo na li, na ya kan wu tahama-nohomο pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li ni saraya naha shonrivoo pu ye be we. Ta yee sanha lee kalaa we?»

⁵ A Yesu di pu pye sanha: «Sipya Ja wu je cadeεnge ki be Kafoo.»

Yesu ya na kewaga fo wa cuunjo cadeεnge ka ni

(Macoo 12:9-14; Marika 3:1-6)

⁶ Cadeεnge ka be ni Yesu ya je Kile-peenje puga ka ni na sipyii kalaa. Na wa bye wa wu kanige kenje ke na waha.

⁷ A saliya karamogoo ni Farizheen p'i ganha na Yesu kaseri, na wu wii wu bu da wu na da wu cuunjo cadeεnge ni, konho p'i kanunjo ta di wu toojo le.

⁸ Ga Yesu bi pu fungonyo ce. Wee tuun wu ni a wu na kewaga fo wu pye: «Yiri m'a yere sipyii pu niye ni.» A wu yiri na yere.

⁹ A Yesu di pu pye: «Na yi yegee, l'a saha na kasaana pye cadeεnge ni laa, na kakuuno pye? Na sipya sho laa, na wu gbo? Leko l'a saha we?»

¹⁰ A wu naha ki le sipyii pu ni, na pu beeri wii ciri, lee kadugo na na wee na wu pye: «Ma kenje ki sanha!» A wu ki sanha, a wu kenje k'i juunjo.

¹¹ A pu logoo di yiri xuuni. A p'i ganha na pye yegee leke pu da bye Yesu na ge.

Yesu ya tudunmoo ke ni shuun naha bulo (Macoo 10:1-4; Marika 3:13-19)

¹² Canja ka, Yesu ya kari faabobonjo ka na, di zhe Kile peeri. A wu shon Kile-peerege ki na.

¹³ Ba jiga k'a mugi we, a wu wu kalaapiire ti yiri. Na ke ni shuun naha bulo pu ni, na pye Tudunmoo.

¹⁴ Pee pu wa me: Simo (a wu wee mege le sanha Pyeeri), ni wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni Yohana, ni Filipe, ni Batelemi,

¹⁵ ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Simo wemu wu bi bye Zelotilee kurunjo ki ni ge,

¹⁶ ni Yakuba ja Zhude, ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a Yesu le kenje ni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fee cuunjo (Macoo 4:23-25)

¹⁷ A Yesu ni wu tudunmoo p'i digi faabobonjo ki na, na no kpeengbaho ka na. Wu kalaapiire ti nijehere ni sipyijehemeε pu bi bye wa. Pee bi pa na yiri Zhude fiige ki beeri ni, ni Zheruzalemu, ni suumo loho ki jo fiige ki kugbaho, Tiiri ni Sidon ni.

¹⁸ Pu bi pa, konho pu ba wu jomο logo, wu pu cuunjo. Pii p'a bi kanha jinaa kenje ni ge, pee be ya cuunjo.

¹⁹ Sipyii pu beeri bi wu shaa p'i gbon wu na, bani sefeeε ti bi foro wu ni, na pu beeri cuunjo.

Duba nagoo ni lanj nagoo (Macoo 5:1-12)

²⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti wii, na jo:

«Yee pii pu je la baa fee ge,

yee je duba nagoo,

bani Kile saanra ti je yee wuuro.

²¹ Xuugo wa yee piimu na nime ge,

yee je duba nagoo,

bani yee na ba din!

Yee piimu pu wa mehεε suu nime ge,

yee je duba nagoo,

bani yee na ba zhehe fundanga kenje ni!

²² Sipyii bu yi ko,

na pu mago wo yi ni, na yi shehele,

na yi mekuunjo yu na bani yi je Sipya Ja wuu,

wee tuun wu ni yi je duba nagoo.

²³ «Kee canja ke, yi nahaya na ba daan xuuni, fo na sirani fundanga kenje ni, bani yi saraa w'a pele fugha wu ni. Pu sefeeε pu be ya Kile tudunmoo pu kanha mu.

²⁴ «Ga yee naafuugbo fee,

boongjo ki wa yee wogo,

bani yee ya yi wo japije ki ta xo!

25 Yee pii p'a tin yalijenεε na nime ge, boongo ki wa yee wogo, bani xuugo na ba yee ta!
 Yee pii p'a zheheni nime ge, boongo ki wa yee wogo, bani yee jahaya na ba danha na meheε suu!

26 Sipyii beeri ba yi mesaanja yu tuun wemu ni, boongo ki wa yi mu, bani lee pelgana li na pu sefee ya tudunmoo kafiinejuu pu pele!»

Yi peen pu taan yi mu (Macoo 5:38-48; 7:12)

27 «Ga yee pii pu wa ne jomoo pu nuri ge, n'a da yi jo yi mu, yi peen pu taan yi mu! Y'a kasaanjaa pyi yi kovεε na!

28 Y'a duba pyi yi lanjiveε mu! Pii p'a yi cogana kolo ge, yi da Kile jεeri pee mu!

29 Sipyaa wa bu kadaa ja ma nibεge nigin ni, ke ki be tagi wu mu. Wa bu ma fadegbaho lo, ma ganha bu wu jahaha kon ma fadebire be lo na we.

30 Sipyaa sipyaa w'a yaaga ka jεeri ma mu ge, wu kan. Wa bu ma yaaga lo, ma ganha bu weefoo pye wu ki t'erehe ma na we.

31 Yi funjoo wa sipyii p'a keree kiimu pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu.

32 «Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, masoojoo keke y'i da da lee ni we? Ali jurumupyii be ya taan ni pu taanjiineε ni.

33 Pii p'a kasaanjaa pyi yi na ge, yi ba kasaanjaa pyi pee ye na, masoojoo keke y'i da da lee ni we? Ali lee jurumupyii be wa byi.

34 Tadaanja wa yee na na yaaga ta piimu mu ge, yi ba fohoo leni pee ye na, masoojoo keke y'i da da lee ni we? jurumupyii be wa fohoo leni pu kaafε na, konho p'i pu wogoo ki shi ta sanha.

35 Ga yi peen pu taan yi mu, yi da kasaanjaa pyi pu na, yi da fohoo leni pu na yi ganha bu yi funyoo yaha yaaga da na pu mu we! Yi na ba kuduun ta, yi na ba bye Kile-gbatabaaga nagoo, bani wee ya joo java fee ni kakuubyii mu.

36 Yi pye juujoo naariveε ma na jo, ba yi To Kile wu jε juujoo naarivoo we.

Yi ganha ba yiye jaagi we! (Macoo 7:1-5)

37 «Yi ganha ba kiiri koon pusamaa na we, kiiri da ba gon yi na we. Yi ganha ba pusamaa jaagi we, yi da ba jaagi we. Yi da sipyii keree yafani pu mu, yi be wogoo na ba yafa yi mu.

38 Y'a sipyii kaan, Kile be na da yi kaan. Pu na ba yataanga lo na yi wo daanna wu pye, na wu serehe serehe, na wu sogosogoo, na la fara wu na fo wu na woni, na wee kaanja le yi fagenje ni. Bani yaaga kemu ni yee wa

sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuujoo ni yeeye pyaa be wo daanna wa da ba bye.»

39 A Yesu di talene be jo pu mu na: «Fyen wa na ja fyen wa kagaan co ge? Lee bu bye pu shuun wu beeri na do wege ni.

40 Kalaapire ya pele li kalaato na we, ga kalaapire beeri l'a kalaa xuuni ge, lee na ba bye ba li kalaato wu jε we.

41 «Kagaanra le li wa mu ceboro wu nii ni ge, jahaa na mu di lee wii, na ta puga tinbara di jε muye pyaa nii ni, mu di ya lee jaa-i we?

42 Dii mu da ja ma ceboro pye: «Na ceboro, kagaanra le li wa ma nii li ni ge, yere di li wolo.» Na ta mu di ya puga tinbara le jaa mayε wuu li ni-i we? Shuun shuun joojoo de, fenhe puga tinbara le wolo mayε pyaa nii le ni. Lee bu bye ma na ja jaa xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu nii li ni.

Ki yaseye feni p'a tige ceni (Macoo 7:16-20; 12:33-35)

43 «Tisaanja ya yasehe niguujoo pyi we, tikuuujoo ya yasehe nizaanja pyi we.

44 Tiye beeri wa jeni yi yaseye feni. Sipyaa da ga nitoroojoo kon xhuuyo tige na we; sipyaa di wa da ga erenzen kon xhutoojoo tige na we.

45 Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaaja ni; sipyikuujoo di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahaaja ni. Bani lemu l'a sipyaa zoo we jii ge, lee l'a fooro wu joo ke ni.

Piyeye shuun keree (Macoo 7:24-27)

46 «Naha na y'i na pyi «Kafoo, Kafoo» na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i we?

47 Sipyaa sipyaa w'a pa ne mu, na ne jomoo pu nuri, na pu koo jaaari ge; weε na ja weefoo taanna ni kaa lemu ni ge, n'a da lee she yi na.

48 W'a foro piyeye konvoo wa feni, wemu ya jiihe ki tugi na cogi fo na she no faaga na ge, na puga ki jidaa li tenje faaya juujoo ni, na puga ki yerehe yee juujoo ni. Ba loho k'a pa jehhe we, a gba wu jii, na seri. A lofomoo pu ba guu puga ki na, ga pu ya ja ki jehhe we, bani ki bi yerehe joo.

49 Ga wemu ba ne jomoo pu nuri, wufoo di ya pu koo jaaari we, weefoo ya foro na wa feni, wemu ya wu puga yerehe jiihe na, wu ya jidaa tugi ki na-ε ge. Gba loho k'a pa no kee puga ki na tuun wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A kee puga ki togana di golo.»

7

Yesu ya Oromε sarosii juujofoo wa wo kapyebye cuujoo (Macoo 8:5-13)

1 Ba Yesu ya pee jomoo pu beeri jo xoo sipyii pu mu we, na je Kaperinomoo kulo li ni.

2 Sarosii juujofoo wa bye wa, wu kapyebye wemu kaa li bi dan wu ni xuuni ge, wee bi cuujoo we, wu bi zhaa di xhuu.

3 Ba wee jɔɔɔɔ w'a Yesu kaa logo we, na Yawutuu nabeleye ya tun pu she Yesu jɛeri na wu pa wu kapyebye wu cuunɔ.

4 A p'i nɔ Yesu yiri, na yi jo wu mu. Na guri na wu jɛeri xuuni na: «Ma bu lee pye we nã wee mu, w'a yaa ni lee ni,

5 bani wêe shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a wêe Kile-peɛɛɛ puga ki yerɛɛ.»

6 A Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a tɛɛɛɛ sɔɔsɔii jɔɔɔɔ wu puga ki na we, a wee di wu nãɔɔɔɛ pii tun pu she wu pye: «Kafɔɔ, ma ganha da maye kanha we, bani nɛ yaa mu wu jé nɛ puga we.

7 Lee wuu na nɛ wu she mu yiri, nɛ naye ta nɛ cɛɛɛ lee bɛ ni. Ga jɔɔɔɛ nigin ye jo, kɔnhɔ na kapyebye wu juunɔ.

8 Bani jɔɔɔɛ pii wo fanha nɔhɔ ni nɛ jɛ, sɔɔsɔii pii di jɛ nɛ bɛ mu. Nɛ bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Nɛ bu wa bɛ pye: «Pa!» Wee bɛ na ba. Nɛ bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

9 Ba p'a she tee tuduro ti jo Yesu mu tuun wemu ni we, a lee di wu fo. Sipyiire ti t'a bi taha wu feni ge, a wu n̄mahana jɛri pee shizhaa na pu pye: «N'a da yi jo yi mu, nɛ sanha we wu n'a daa wu tuugo jã sipyã wa shishiin mu we, ali Izirayeli fiige ki bɛ ni we.»

10 Ba tudunmɔɔ p'a kuri kari pu jɔɔɔɔ wu puga we, a p'i she kapyebye wu ni juunɔ ta wã.

Yesu ya naxhugoshɔ wa ja nixhugo jɛ

11 Lee nibyexhoo na a Yesu di gari kulo la ni lee mɛge jɛ Nayini. A wu kalaapiire te, ni sipyiire t'i gari ni wu ni.

12 Ba p'a tɛɛɛɛ kulo li tajege ki na we, a p'i jiri sipyii pii na, pu na gaanɔ ni nã wa nixhugo ni faya ni. Wee ye nigin w'a bye wu nu mu. Wu nu wu bɛ di bye naxhugoshɔ. Kanha ki sipyii n̄ɛɛɛɛ pu bi foro pinne ni wee cee wu ni, na se gbo wu talɛɛ ni.

13 Kafɔɔ ya wee cee wu jã tuun wemu ni ge, a wu jɔɔɔɔ di jé wu ni. A wu wu pye: «Ma ganha ba mɛɛ suu we!»

14 A wu fulo pu na, na wu kenɛ taha karaya yi na, a gbo wu lɔvɛɛ p'i yere. A Yesu di jo: «Nãɔi we, nɛ w'a ma pye mu, yiri!»

15 A wu yiri tiin na jomɔ jɔɔ kɔn. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.

16 A sipyii pu bɛɛri di fya, a p'i ganha na Kile sɔni na: «Kile tudunmɔɔ nighɔ w'a wuyɛ she wu niɛ ni. Kile w'a pa wu sipyii pu tɛge.»

17 Le Yesu ya pye ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke, ni ki kabanugo kulogoo ki bɛɛri ni.

Yesu labye w'a li sheɛ na Shɔvɔɔ wu jɛ wii (Macoo 11:2-19)

18 Yesu ya keree kiimu bɛɛri pye ge, a Yohana wo kalaapiire t'i she kee bɛɛri paari wu mu, a wu pu shuun wa yiri,

19 na pu tun she Kafɔɔ mu, pu wu yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii jaha wii?»

20 Ba p'a nɔ Yesu yiri tuun wemu ni we, na wu pye: «Yohana Batizelipye w'a wêe tun pa na wêe pu pa ma yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii jaha wii?»»

21 Taapile ni a Yesu di sipyijɛɛɛɛ yama ni pu kanhana keree xɔ, na jinaa kɔri yege pii ni, na fyɛnɛɛ n̄ɛɛɛɛɛ jii mugi.

22 Lee kadugo na a wu Yohana wo tudunmɔɔ pu jɔɔ shɔ na: «Y'a lemu jã, na lemu logo ge, yi she lee paari Yohana mu na: Fyɛnɛɛ wa jaa, faanna di jãari, togo fɛɛ di juunɔ, jɔɔɔɔ di nuri, xuu di jɛni, Kile Jozaama p'i yu la baa fɛɛ mu.

23 Sipyã wemu jɔɔɔ ya kyɛɛgi nɛ na we, weefɔɔ jɛ duba pya!»

24 Ba Yohana wo tudunmɔɔ p'a kari we, a Yesu di jɔɔ kɔn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni we? Kafɛɛge ya wahagaanra lemu jɛri ge, lere ya?»

25 Wee tuun wu ni yee d'a she jaha wii we? Fazaaya fɔɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni, na yalijɛɛ li ge, pee ya daa saanna piyɛɛ ni.

26 Yee d'a she jaha wii we? Kile tudunmɔɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pelɛ Kile tudunmɔɔ na.

27 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na: «Li wii, n'a na tudunmɔɔ we tun ma jãhagbaa na wu ma koo li yã yaha ma jaha na.»*

28 N'a da yi jo yi mu jo sipyã wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pelɛ Yohana na we, Ga lee bɛ na Kile saanra ti wo sipyii pu bɛɛri wo nifɛnɛfɛnɛɛɛ ya pelɛ wu na.»

29 Sipyii pii p'a wu jomɔ pu logo ge, ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛfanhafɛɛ wari shɔvɔɔ, a pee di li she na finɛɛ na Kile ya tii, pee bi batize Yohana mu.

30 Ga Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔɔɔ ya she Kile wo jomɛɛ li ni pu ye pyaa shizhaa na, pu ya ta sɔɔ na batize Yohana mu we.

31 A Yesu di jo sanha na: «Nɛ na já n̄jãa wo sipyii pii taanna ni jɔgɔ ye ni we? Jɔgɔ ye feni pu d'a foro we?»

32 P'a foro nɔhapiire ta feni temu t'a tiin pinnege kpeɛnge na, na ti mujonɔɔ yaha nɔ tiye na ge na: «Wêe ya faangaa wi yee mu yee di ya ta xɔnhɔ we. Lee kadugo na a wêe di yamehɛɛ su yee mu yee di ya ta mɛhɛɛ su we.»

33 Bani Yohana Batizelipye ya pa; wu bi yalijɛɛ li we, wu bi duvɛn gbuu we, a yee di jo: «Jina wu jɛ wu ni.»

* 7:27 Malaki 3:1

34 A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a yee di jo na: «Lanɛheɛ fɔɔ ni gba fɔɔ wu jɛ we ná we. Fanhafɛɛ wari shovɛɛ ni jurumupyii pii bɛ wo nanii wu jɛ wii.»

35 Ga Kile wo koo li jaarivɛɛ pu bɛɛri ya kajii kan Kile wo fungongo fɛɛɛɛ ti mu.»

Dɔdɔshɔ wa wo jurumu ya yafa wu mu

36 Caɲa ka, Farizhen wa ya pa Yesu jɛɛri na wu she li wu yiri. A Yesu di gari wee puga. A p'i ba jɔ kɔn na li.

37 Lee di dɔdɔshɔ wa ta lee kulo li ni. Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu ya li wee ná wu puga wɛ, a wu gari wà ni lasikoli gboro la ni.

38 A wu mesuwo di ba doro Yesu kadugo yiri, na she yere na saha ni wu tɔɔyɔ ye ni, na Yesu tɔɔyɔ yi fyenmi ni jɛsinmɛ ni, na wu juzhiire taga pee jɔgɔ, na ganha na wu tɔɔyɔ yi taala taala ni taanɛɛɛɛ ni, na lasikoli wu wo yi na.

39 Farizhen we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee ja we na jo wuye funɲɔ ni na: «We ná we da bi bye Kile tudunmɔ, we cee we w'a kpon wu na ge, wu bi da li cɛ na dɔdɔshɔ wu jɛ wii.»

40 Wee tuun wu ni a Yesu di jomɔ pu lo na jo: «Simɔ, la wa nɛ mu na jo ma mu.» A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, li jo.»

41 A Yesu di jo: «Foolemɛ wa fɔhɔɔ bye sipyii shuun na, wu wari kabɔfonɔɔ kelɛɛ gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kabɔfonɔɔ gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na.

42 Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan wɛ, lee funɲɔ ni, a wu pu beshuun wu fɔhɔɔ ki yaha pu na. Nɛ jo, we ná we kaa na daan wekɛ ni xuuni pu shuun wu ni wɛ?»

43 A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Nɛ giin jo w'a nijehemɛ wu yaha wekɛ na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

44 Lee kadugo na a Yesu di nmahana jɛri cee wu shizhaa na Simɔ pye: «M'a we cee we jaa gɛ? Nɛ jɛ mu puga, mu ya tɔɔyɔ je lohɔ kan nɛ mu wɛ, ga we ya nɛ tɔɔyɔ fyenmi ni jɛsinmɛ ni, na pee jɔgɔ ni wu juzhiire ni.

45 Mu ya ta nɛ shaari ni taanɛɛɛɛ ni ba l'a tee na byi ni jɔsɔnɔɔ ni wɛ. Ga nɛ di jɛ naha ge, taanɛɛɛɛ ni we cee we ya nɛ co, bani nɛ di jɛ ge, wu jɛ na nɛ tɔɔyɔ taala taala.

46 Mu ya ta sinmɛ wo nɛ jɔnɔɔ ni wɛ, ga wee ya pɛɛwa lasikoli wo nɛ tɔɔyɔ na.

47 Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taanɛɛɛɛ nighɔhɔ k'a li shɛɛ na wu jurumu wu ni wu jɛhe bɛɛri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu nijehemɛ jɔnɔɔ tãan wɛ, weefɔɔ taanɛɛɛɛ na jɛɛ.»

48 Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.»

49 A wu lijii p'i jɔ kɔn na yu puyɛ funyɔ ni na: «Jɔgɔ wu jɛ we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu wɛ?»

50 A Yesu di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se janinɛ na!»

8

Cɛɛ pii ya taha Yesu feni

1 Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kughɔhɔɔ ni kupiire jaari, na Kile saanra ti Jozaama pu yɛɛɛ li pyi. Wu kalaapiire kɛ ni shuun wu bye ni wu ni,

2 ni cɛɛ pii bɛ. Wu bi pee cɛɛ pu cuunɔ, na jinaa bɛ kɔri yeege pii ni pu ni. Cee nigin wa mɛge ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala sheɛn Mariyama, jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni.

3 Wa mɛge jɛ na Zhane, wee bye Kuza wo shɔ. Kuza bi bye saannaa Herɔdi wo koomɔ pu fanhafɔɔ wa. Suzani, ni cɛɛ nijehemɛ piitiilee bɛ bye wà. Pee bɛɛri bi Yesu ni wu kalaapiire ti tɛri ni pu kenɛ yaaya ni.

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Marika 4:1-9)

4 Sipyii pu bi yiri kulogoo ki bɛɛri ni na se Yesu yiri. Sipyii t'a pa binne wu tãan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talene le jo pu mu na:

5 «Caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tɛge ni di zhe wu alikama shi wá fene shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛge ki jɔ na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazhɛɛɛɛ di tee jo.

6 A nuguro ta di do faaga jɔnɔɔ ni pɔnehɛɛɛ di bye wà wɛ. Ba t'a fin xɔ wɛ, na waha, bani jime bye wà wɛ.

7 A nuguro ta di do khuyo ninɛ ni. A ti ni khuyo y'i ganha na lɛgi; a y'i ba ti co, na ti li.

8 A nuguro ta di do nijenɛ na. A t'i fin, na lɛ, na pya le, na ti tɛɛɛ xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo wɛ, na sɛɛɛ na: «Wemu na logo ge, wu logo dɛ!»

Yesu talenɛ ki kajuu jɔnɔɔ

(Macoo 13:10-17; Marika 4:10-12)

9 A wu kalaapiire t'i wu yege na: «Le talene le kɔri jɛ dɛ wɛ?»

10 A wu pu pye: «Na Kile saanra ti wo nmɔhɔɔ ti cɛ, yee mu lee ya kan. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki bɛɛri w'a yu pu mu talenɛ ni, kɔnhɔ: «Pu da wii,

ga p'i ganha ba yaaga jaa wɛ.

P'i da niwegee shaan,

p'i ganha ba yi jaha ceni wɛ.» *

Yesu ya nuguro ti wo talenɛ li kɔri jo (Macoo 13:18-23; Marika 4:13-20)

* 8:10 Ezayi 6:9

11 «Lee talene li kōri we: Nuguzhi we, wee jne Kile jomō.

12 Pii jne ba koo jō jne we, ba pee ya pe jomō pe logo we, Shitaanni na ba pu wolo pu funyō ni, kōnhō pu ganha dā, p'i shō we.

13 Faaga wuu pu jne piimu p'a jomō pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di jne pu na we, p'a dā ye jere ye funyō ni. Nōwuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha.

14 Xhuyo ninje wuu pu jne piimu ge, pee na pe jomō pe logo. Ga ke konjō ke wo funzhakeree, ni naafuu keree, ni xōnhōrō keree, na pu cōnri, fo pu da le we.

15 Nijenje wuu pu jne piimu ge, pee na pe jomō pe logo, na pu co see na ni zosaama ni, na gori yaha pee jomō pe na, fo na nagoo pye.

Talene le l'a jo sokinna shizhaa na ge (Marika 4:21-25)

16 «Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu jūnjō ni, kelee w'i wu le karaga nōhō ni we. Ga yaaga jūnjō ni wu da wu taha, kōnhō wu da kpēenge yeege puga ki jevēē pu mu.

17 Bani kanjōhōnō la shishiin wa lemu da ba je we. Njmhōrō ta shishiin wa temu da ba foro kpēenge na we.

18 Lee wuu na yi kasēge ta yi kafila logoganja na, bani la jne wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la jne wemu mu we, w'a giin na nifenhēfenhēne lemu be li jne wu mu ge, lee be na zhō wu na.»

Jōgō ye pu jne Yesu nu ni wu cebooloo we? (Macoo 12:46-50; Marika 3:31-35)

19 Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu yiri, ga pu ya já gbara wu na sipyii pu kenje ni we.

20 A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpēenge ke na, pu funyō ki wa p'i ma jna.»

21 Ga, a Yesu di jo: «Pii p'a Kile jomō pu nuri, na pu koro jaari ge, pee pu jne ne nu ni ne ceboronamaa.»

Yesu ya kafēgbōhō ka yerejē (Macoo 8:23; Marika 4:35-41)

22 Canja ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wū she gba wu kadugo.» A p'i jé kōrōgō ka ni na gaanji.

23 Na pu yaha pu gaanji, a Yesu di njmunō. A kafēge ka di yiri lōhō ki jūnjō ni. A kōrōgō k'i ganha na zhaa di jii lōhō na, fo pu na zhaa di mini.

24 Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulo wu na na wu jne, na wu pye: «Karamōgō, Karamōgō, wū na da gori lōhō ni!» A wu yiri, na sele kafēge ke ni lokuruyo yi na; a kafēge ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunmō p'i yere.

25 A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wo n'a daa wu wa we?» Al'i bye pu fyaara wuu

mu kakanhana, a p'i ganha na puyē pyi: «We ná we d'a sii jōgō, fo wu na yu ni kafēge ni lōhō ni, y'i wu jomēē conī we?»

Yesu ya jinaa kōri yeege ná wa ni (Macoo 8:28-34; Marika 5:1-20)

26 A Yesu ni wu kalaapiire t'i nō Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee jne gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni.

27 Ba Yesu ya foro kōrōgō ki ni we, a ná wa di ba wu jūnjō cīri, kulo li shen wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatuunnō ni wu bi gbara w'a fāya leni we, wu bi goroo puga we. Wu tateenge ki bye faxhuu we.

28 Ba w'a Yesu jna we, na mujuugbōō la wá, na nuguro sin Yesu fēē ni, na jo ni mujuugbōō ni na: «Naha m'a zhaa ne feni we, Kilegbōtabaaga Ja Yesu? N'a ma jēeri, ma ganha bu na kanha we!»

29 W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee ná wu ni. Jina wu bu yiri wu feni tuun wemu ni, sipyii na wu kemē pō ni tōrō shanhōyō ni, na biriyē le wu tōyō na, kōnhō pu da wu kaseri. Ga w'a tee pōrō ti bēeri kōn. Jina wu bi ma wu kōri kari sipōjō ni.

30 A Yesu di wu yege na: «Dii mu mēge di jne we?» A wu jo: «Ne mēge jne «Wēē Ya Nēhe,» bani jinaa nijehēmēē pu bi jé wu ni.

31 A pee jinaa p'i Yesu jēeri xuuni na wu ganha bu pu yaha gari kakara wecogōjō tēhēne baa wogo ki ni we.

32 Lee bi shaagbaga nijenje ka ta ki na naha yanja ki kabanugo. A jinaa p'i Yesu jēeri na wu sōō p'i she jé pee shaalaa pu ni. A wu sōō.

33 Wee tuun wu ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na she jé pee shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yanja gologoloyo yi ni, na jé gba lōhō ki ni, na xhu wá.

34 Ba shaanahamaa p'a lee ja tapyege ni we, a p'i baa kari na she yee paari kanha ki ni, ni sitiinmēē pu mu.

35 A sipyii p'i foro na she lee nibyii li wii. Ba p'a nō Yesu tāan we, na wee ná wu jna, jinaa pu bi foro wu ni. Wu nidēenge di jne Yesu fēē ni, fāya yi bye wu na, wu d'a cuunjō. A p'i fya.

36 Ná jinaa wo w'a cuunjō piimu jii na ge, a pee di kii keree kii bēeri paari pu mu.

37 Wee tuun wu ni a Gerasa sheen pu bēeri di Yesu jēeri na wu laha pu wo jinje ki na, bani pu bi fya xuuni. A Yesu di jé kōrōgō ki ni, na laha pu wo jinje ki na.

38 Yesu nigariwo jinaa p'a foro ná wemu ni ge, a wee di wu jēeri na wu bi da já binne ni wu ni. Ga, a Yesu di wu kurunjō, na jo:

39 «Kuri m'a se puga, Kile ya kagbōhōō kiimu bēeri pye ma mu ge, m'a she kee paari.» Yesu ya kagbōhōō kiimu bēeri pye wu mu ge, a wu gari na she kee keree ki paari kulo li bēeri ni.

9

Yesu ya cee wa cuunɔ, na Zhayirusi poro nixhugo ɲe

(Macoo 9:18-26; Marika 5:21-43)

⁴⁰ Ba Yesu ya kuri pa na yiri gba wu kadugo we, a wu ba wu daan sipyii pu beeri ni, bani pu beeri bi wu sige.

⁴¹ Lee bi ná wa ta wà, wu mege ɲe na Zhayirusi, wee wu bye wee xuu wu wo Kile-peeɲe puga ɲuɲɔfɔɔ. A wee di ba nuguro sin Yesu fee ni, na wu ɲeeri xuuni na wu she wu puga,

⁴² bani fuceere nigin ye li bye wu mu, li shi wu bye yee ke ni shuun. Lee li bi zhaa di xhuu.

Ba Yesu ya gaanɲi wà we, a sipyiire t'i wu kuuri, na wu cɔri.

⁴³ Lee bi cee wa be ta wà shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun. Wu bi wu keɲe yara beeri kan webyii mu, ga wa shishiin ya já wu cuunɔ we.

⁴⁴ A wu fulo Yesu na wu kadugo yiri, na ba gban wu fadegenɲe na. Taapile ni a wu shishan p'i yere.

⁴⁵ A Yesu di jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn ne na we?» Ba pu beeri ya yu pee be we, a Pyeeri di jo: «Karamɔgɔ, sipyii p'a mu cɔri xuuni de!»

⁴⁶ Ga, a Yesu di jo: «Sipya wa w'a kpɔn ne na, bani ne li ce na sefeere ta t'a foro na ni.»

⁴⁷ Ba wee cee w'a li ɲa na li da já ɲmɔhɔ nige we, a wu ganha na fuguri, na ba nuguro sin Yesu fee ni. Lemu l'a wu pye w'a kpɔn Yesu na, ni w'a cuunɔ taapile ni cuunɔgana lemu na ge, a wu yee paari wu mu sipyii pu beeri pii na.

⁴⁸ A Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma cuunɔ. Ta se ɲaɲɲe na!»

⁴⁹ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a tudunmɔ wa di ba na yiri Kile-peeɲe puga ɲuɲɔfɔɔ wu kaban, na ba wee pye na: «Ma poro fuceere l'a xu. Ma ganha bu navunɲo peɲe nige Karamɔgɔ wu na we.»

⁵⁰ Ga ba Yesu ya yee logo we, na Zhayirusi pye: «Ma ganha bu fya we; dà ye, ma poro wu na juunɔ.»

⁵¹ Ba Yesu ya she nɔ Zhayirusi kaban we, wu ya sɔɔ wa shishiin wu jé ni wu ni puga ki ni we, fo Pyeeri, ni Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni wu to.

⁵² Lee di sipyii pu beeri ta pu na yameheɲe suu na xhuulo. A Yesu di jo: «Yi ganha ba meheɲe suu we, bani pya wu ya ta xu we, w'a ɲmunɔɔ.»

⁵³ A p'i ganha na wu la wo, bani pu bi li ce na w'a xu xɔ.

⁵⁴ Ga, a Yesu di wu co keɲe ke na, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Pya we, yiri!»

⁵⁵ A wu munaa l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yiri tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu mu.

⁵⁶ A l'i bye kakanhana pya wu sefeɲe pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii le jo wa shishiin mu we.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun (Macoo 10:5-15; Marika 6:7-13)

¹ Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na sefeere ni fanha kan pu mu jinaa beeri na, pu da yama be xuu.

² Lee kadugo na a wu pu tun pu she Kile saanra ti yere pye, p'i yama fee cuunɔ.

³ A wu pu pye: «Yi nigariwuu ganha bu yaaga lo yi keɲe ni we, kagaanga be we, kushyaaga be we, yalige yaaga be we, wari be we. Wa shishiin ganha da fadeye shuun lo we.

⁴ Yi bu jé puga beeri ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu she nɔ.

⁵ Xuu wa sheɲen bu zhe pu da yi tirige we, yi ba fóro lee kulo li ni, y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhe ɲahara wo wà, lee na ba bye seeri kaa pu feni.»

⁶ A kalaapiire t'i gari. A p'i Kile wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki beeri ni, na yama fee pu cuunɔ teye yi beeri ni.

Herɔdi hakili ya wuregi

(Macoo 14:1-12; Marika 6:14-29)

⁷ Ba gbafeneere Herɔdi ya kii kapyegeɲe kii beeri kaa logo tuun wemu ni we, a wu hakili di wuregi, bani sipyii pii ya jo na: «Yohana Batizelipye w'a ɲe na foro xu ni.»

⁸ A pii di jo: «Kile tudunmɔɔ Eli w'a kuri pa.» A pii be di jo: «Wa w'a ɲe na foro xu ni taashiine li wo Kile tudunmɔɔ pu ni.»

⁹ Ga, a Herɔdi di jo: «Ne Yohana ɲuɲɔ kan p'a kɔn. Ayiwa, di wa kii keree kii nuri wemu shizhaa na ge, wee ɲe jɔgɔ we?» A wu ganha na li shaa wu Yesu ɲa.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoɲɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Yohana 6:1-14)

¹⁰ A Tudunmɔɔ p'i guri pa Yesu yiri, na ba pu kapyegeɲe ki beeri paari wu mu. A Yesu di gari ni pu ni pu ye na, na she nɔ kulo la ɲɔ na, lee mege ɲe na Betisayida.

¹¹ Ba sipyiire t'a pa li ce tuun wemu ni we, na daha wu feni. A Yesu di pu co xuuni, na baari pu mu Kile wo saanra ti keree na. Piimu mago bye sicuumɔ na ge, a wu pee cuunɔ.

¹² Ba caɲa k'a ɲɔ kɔn na diri we, a kalaapiire ke ni shuun wu fulo Yesu na, na wu pye: «Sipyiire ti yaha, kɔnhɔ p'i she wù tán kulogoo ni sige buguro te na, p'i she yalige ni tashɔnyɔ sha wà, bani siponɔ ni wée ɲe naha.»

¹³ Ga, a Yesu di pu pye: «Yiyɲe pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i jo: «Yaaga ɲe wée mu buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun ye kadugo na we, fo ma la bi ɲe wù she yalige shɔ pii sipyii pii beeri mu.»

14 Pu bi namaa kabofonoo kaguro (5.000) shi toro pee ni. A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu tenje kelee kaguro kaguro (50) shishiin.»

15 A p'i li pye mu na sipyiire ti beeri tenje lee tenjegana li na.

16 A Yesu di yee buuri juyo kaguro we ni fyaa shuun wu lo, na naha ke yirige fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xho na yi kegi kegi na kan kalaapiire ti mu, na pu yee yerenje sipyii pu taan.

17 A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee sanja kemε fo na saganjaa ke ni shuun ji.

Pyeeri ya yere li na na Kirisa wu je Yesu (Macoo 16:13-19; Marika 8:27-29)

18 Canja ka, na Yesu yaha Kile-jerege na wu ye, wu kalaapiire ti bye wu kabanugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii pu wa yu na jogε ne je we?»

19 A p'i wu jo sho na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmε Eli, pii be di yu sanha na taashiine li wo Kile tudunmε wa w'a je na foro xu ni.»

20 A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu ne di je jogε we?» A Pyeeri di wu pye: «Kile ya Kirisa wemu naha bulo ge, wee mu je.»

Yesu ya jo wu xu ni wu je wu keree na (Macoo 16:20-28; Marika 8:30-9:1)

21 A Yesu di yi waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we.

22 A Yesu di jo sanha na: «Li waha li waha, fo Sipyi ja bu ganha xuuni. Noholee, ni saraya naha shoonrivεe juhofee, ni saliya karamogolo na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu caxhugo canja taanri wogo wu na ba je.»

23 Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Wa funjo bi je wu binne ni na ni, wu she wuyε ni, niga beeri wu wu korikoritige ki lo taha na feni.

24 Bani sipya we w'a giin wu wuyε pile munaa juho wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni niga na. Ga we w'a banri wu munaa ni nijaa ne wu na ge, wee wu da ba wu munaa juho wolo niga na.

25 L'a naha jo sipya na wu konjo yanmujo beeri ta, wu ba buun wuyε pile munaa ni, wu gyeegi we?

26 Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyε ni, na bye wu ya ne ni na jomε pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipyi ja wu ba ba tuun wemu ni ni wuyε pyaa noro wu ni, ni wu To Kile wo we, ni fefereε melekeε pu wo we, wu be na ba shiige le wuyε ni weefεo shizhaa na.

27 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ja we.»

Yesu jεwiine l'a jeri (Macoo 17:1-8; Marika 9:2-8)

28 Pe jomε pe ya jo cabyaa gbarataanri shishiin, a Yesu di gari ni Pyeeri, ni Yohana, ni Yakuba ni faabobono ka fugba ni, konho p'i she Kile jεeri.

29 Na wu yaha jεrege ki na, a wu jεwiine li jeri, a wu faya yi finne, na ji.

30 Taapile ni a p'i namaa shuun wa ja pee na yu ni Yesu ni, pee bye Musa ni Eli.

31 P'a puyε she ni noro gbo ni. Yesu na ba wu labye wu jo fa, na xhu xugana lemu na Zheruzalem ni ge, pu bi yu ni wu ni kee keree kii na.

32 Lee bi ηmunogbo ta p'a Pyeeri ni wu kafee pu shan. Ga ba p'a je we, na Yesu ni pee namaa shuun wu noro wuu ja.

33 Tuun wemu ni pee namaa p'a laha Yesu taan ge, a Pyeeri di wu pye: «Wu Karamogε, wee bu gori naha, lee ya jo xuuni de. Wu buguloo taanri yerenje, mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi ce we.

34 Na wu yaha pee jomε pu na, a pahanja ka di ba pu to. Kalaapiire ti nijewuu kee jahanja ki ni, a p'i fya.

35 A mujuu la di foro kee jahanja ki ni na: «Ne pidaan Ja wu je we. Ne w'a wu shoonri lo. Y'a wu nijoyo nuri!»

36 Ba lee mujuu l'a foro we, a p'i Yesu ta wu ye. A kalaapiire t'i cari, pu ya pu kanagaa ki paari sipya wa shishiin mu wee tuun wu ni we.

Yesu ya pya wa cuujo jina bye wemu ni ge (Macoo 17:14-18; Marika 9:14-27)

37 Kee canja ki jimuguro, pu na tigi xo faabobono ki na, a sipyi jehemeε di she Yesu juho ciri.

38 A na wa di mujuugbo la jo sipyiire ti te ni na: «Karamogε, n'a ma jεeri, jo mayε na m'a na ja wu wii, we ye nigin pe wu je na mu.

39 Jina wa wu je wu ni, wu bu wu co, taapile ni w'a ganha na xhuulo. Jina wu na wu jahara, fo kakaya na foro wu jo ni. Wee jina wu foromε pu ma ben wu ni, wu nivorogo, w'a wu kanha xuuni.

40 Ne ma kalaapiire ti jεeri jo pu wu kori, ga p'i ya ja we.»

41 A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni je sipyiku-uyo n'a daa baa fee! Ne na gori yaha naha ni yee ni, na yee keree xu fo tuun weke we? Pa ni ma ja wu ni naha.»

42 Ba pya w'a fulo Yesu na we, a jina wu wu shan jine na, na wu jahara xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na, na pya wu cuujo, na wu kan wu to wu mu.

43 A Kile wo sefereε nigboro t'i bye kakan-hana sipyii pu beeri mu.

Yesu ya wu xu wu jo sanha (Macoo 17:22-23; Marika 9:30-32)

Na Yesu kapyege ki yaha k'a pye pu mu kakanhana, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁴ «Yi niwegee shan y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.»

⁴⁵ Ga pu bi pee jomɔ pu kəri ce we. Pee bi ŋmohɔ pu na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kəri ce we. A p'i fya pu ya já wu yege pee keree na we.

Weke w'i ne nahagbaa fɔɔ we?
(Macoo 18:1-5; Marika 9:33-37)

⁴⁶ Nakaara ya jé kalaapiire ti te ni, na weke wu ne pee beeri wo nahagbaa fɔɔ we?

⁴⁷ A Yesu di pu fungonyɔ ce, na nɔhɔceere la lo, na lee yereŋe wuyɛ taan,

⁴⁸ na pu pye: «Sipya sipya w'a le nɔhɔceere le la shi co xuuni ne wuu na ge, ne w'a co xuuni. We w'a ne co xuuni ge, ne tunvɔɔ we w'a co xuuni. We wu wa yee beeri nifenhɛfɛnhɛne ge, wee wu wa yee beeri wo sipyigbɔ.»

Sipya wemu ne yee pen we, yee nii wu ne
(Marika 9:38-40)

⁴⁹ A Yesu kalaapiire Yohana di jomɔ pu lo na jo: «Karamɔgɔ, wée ya ná wa ja, wu na jinaa kəri na yeege sipyii ni mu mege na. A wée di wu naha kɔn lee bye na, bani wu ne wée wa we.»

⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu naha kɔn we, bani sipya wemu ne yee pen we, yee nii wu ne wii.»

Samari fiige ki kulo la sheen ya sɔɔ na Yesu keme we

⁵¹ Yesu bi yaa wu foro kɔŋɔ puga w'a gaanji fugba wu ni tuun wemu ni ge, ba wee ya teŋe we, a wu li yaha wuyɛ funŋɔ ni na fo wee bu jé Zheruzalemu ni,

⁵² a wu tudunmɔɔ pii tun kari wuyɛ naha na. A pee nigariwuu di jé Samari fiige ki kulo la ni, na p'i she tajege sha wà wu mu.

⁵³ Ga lee kulo li sheen ya sɔɔ wu jé pu mu we, bani Zheruzalemu ni wu bi gaanji.

⁵⁴ Ba wu kalaapiire, Yakuba ni Yohana ya lee ja we, a p'i jo: «Kafɔɔ, ma la ne wu jo na ki yiri fugba we ni, ki tigi pa pu kyeegei ya?»

⁵⁵ Ga, a Yesu di ŋmahana jɛri pu shizhaa na, na din pu na xuuni.

⁵⁶ Lee kadugo na a p'i gari kulo latii ni.

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge
(Macoo 8:19-22)

⁵⁷ Na pu yaha koo na pu na gaanji, a ná wa di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu beeri ni m'a se ge, ne na daha ma feni.»

⁵⁸ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeje ni, fugba shazheere di ne ni shiire ni. Ga tashangɔ wa Sipya Ja wu mu kemu ne wuyɛ pyaa wogo we.»

⁵⁹ A Yesu be di wa pye: «Taha na feni!» Ga, a wee ná wu wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fɛnhɛ na to wu le.»

⁶⁰ A Yesu di wu jɔɔ shɔ na: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, mu kunni wu she Kile wo saanra te yeere pyi.»

⁶¹ A ná watii be di jo sanha na: «Kafɔɔ, ne na daha ma feni, ga ma di sɔɔ di fɛnhɛ zhe na puga sheen funŋɔ to.»

⁶² A Yesu di wu jɔɔ shɔ na: «Sipya sipya w'a niiye tuugo conɪ, na gari na wii kadugo yiri ge, wee ya yaa ni Kile wo saanra te ni we.»

10

Yesu ya kalaapiire kelee gbarashuun ni shuun tun

¹ Kee keree kii kadugo na, a Yesu di sipyii kelee gbarashuun ni shuun (72) watii be naha bulo sanha. Wu bi yaa wu she kulogoo ni teye yemu beeri ni ge, a wu pu tun kari shuun shuun wuyɛ naha na yee teye yi ni.

² A wu pu pye: «Shinma nigɔnbaama w'a nehe, ga kapyebyii pu d'a cere. Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu jɛeri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn.

³ Y'a se! N'a yi tun na kari ba dubyapiye ne me yacoyo ninɛ ni we.

⁴ Yi ganha bu wari tayahaŋa lo we, kelee kushereye we, kelee tanhaya yatii we! Yi ganha bu yere koo na di wa shishiin shaari we!

⁵ «Yi bu jé puga beeri ni yi fɛnhɛ jo: (Najinɛ ki pye kee puga ki ni.)

⁶ Najinɛ pya wa bu da wà yi wo najinɛ ki na digi wee na, lee kaa be we ki na guri ba yi mu.

⁷ Yi diin kee puga ki ni! Pu ba lemu kaan yi mu, y'a lee li, yi da lee gbuu! Bani kapyebe ye sii yaa ni wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari piye ye yi ni we!

⁸ «Yi bu jé kulo beeri ni, a p'i yi co xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge, yi kee li.

⁹ Yi yama fee pu cuunɔ wà, y'i yi jo pu mu na na Kile saanra t'a teŋe pu na.

¹⁰ Ga yi bu jé kulo la ni, pee di ya sɔɔ na yi co we, y'i she pu tatiinye yi ni, y'i jo:

¹¹ «Ali yee kulo li gbazhenhe ke be k'a mara wée tɔɔyɔ yi na ge, wée da ki pɔ pɔ yee feni. Lee be na, yi li ce na Kile saanra t'a teŋe.»

¹² N'a da yi jo yi mu, Sodomu kanhama keree na ba bɔrɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge
(Macoo 11:20-24)

¹³ A Yesu di jo sanha na: «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazen sheen wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betisayida sheen wogo! Bani kakanhanjaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajeŋe jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puye na, na diin shɔnɔrɔ ni.

¹⁴ Lee na Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ.

15 Mu do Kaperinómō? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahanámē we ni.»

16 A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi jomō logo, nē jomō w'a logo. Wa bu yi she, nē w'a she. Wa bu nē she, we w'a nē tun ge, we w'a she.»

Tudunmōdo kelēē gbarashuun ni shuun w'a she na pa

17 Pee tudunmōdo kelēē gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na jo: «Kafō, ali jinaa bē ya kuu wēe mu mu mēge ki gbōōro ni!»

18 A Yesu di pu pye: «Nē Shitaanni nidogo ja na yiri fugba we ni ba Kile-jinē jē wē.»

19 Li wii, n'a se kan yi mu y'a jaari wolo ni namaa juno ni, y'i wū Pen wu wo sefēere ti bēeri tōnhōno yi tōyo ni, yaaga ka shishiin wa da já kakuunō pye yi na wē.

20 Ga lee bē na yi funyo ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu wē. Ga yi funyo yi taan, bani yi mēye wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funyo taan (Macoo 11:25-27; 13:16-17)

21 Wee tuun wu ni a Yesu di ji fundanga na Fēfēere Munaa li gbōōro ni, na jo: «Na To Kile, fugba ni jinē ki Kafō, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ŋmōho fungonyō fēē ni kalaagbō fēē na, na ki she nōhōpiire na. Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu.

22 Nē To w'a keree ki bēeri le nē kenē ni. Wa shishiin ya cē jōgo wu jē Kile Ja wu wē, fo To Kile wu yē nigin. Wa shishiin bē di ya cē jōgo wu jē To Kile wu wē, fo wu Ja wu yē nigin, ni wu la jē wu To wu she sipya wemu na ge.»

23 Lee kadugo na a Yesu di ŋmahana jeri wu kalaapiire ti yiri, na pee ye pye: «Ni kii k'a yee wo kanagaa kii ja ge, kee jē duba wogoo.

24 Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa ja ge, Kile tudunmōdo ni jehemēē ni saannaa ni jehemēē funyo ya pye na lee ja, ga p'i ya li ja wē. Yemu yee wa nuri ge, pu funyo ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wē.»

Talene lemu l'a jo Samari fiige shen nizaama wu shizhaa na ge (Marika 12:28-31)

25 Canja ka, saliya karamōgo wa ya pa yiri yere, na Yesu jō yege na: «Karamōgo leke nē yaa na pye, kōnhō di jii sicuumo nixhōbaama ta wē?»

26 A Yesu di wu pye: «Karamōgo, leke l'a ka, Kile wō saliya wu ni wē? Leke mu wa galaa wā wē?»

27 A wee ná wu wu jō shō na: «Ma Kafō Kile wu taan ma mu, ma zō wu bēeri na, ni ma munaa li bēeri, ni ma fanha ki bēeri, ni ma fungōgo ki bēeri,» na fara lee na: «Ma

sipyijii wu taan ma mu ba maye pyaa ki jē wē.»*

28 A Yesu di wu pye: «Ma jōshōōro t'a jō. Ta lee pyi ma na ba jii sicuumo ta.»

29 Ga wee saliya karamōgo we funyo bye wu kajiin kan wuyē mu, a wu Yesu yege na: «Weke di jē nē sipiyijii wē?»

30 A Yesu di wu jō shō ni talene la ni na: «Ná wa w'a yiri Zheruzalēmu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fēē di she do wu na, na wu fāya wolo, na wu yu. Na wu kpōn fo na wu bana xuuni, na gari na wu yaha w'a ciregi.

31 Wee tuun wu ni a saraya jaha shōōnriwō wa di doro lee koo li ni. Ba w'a she wee ná wu ja wē, na waa toro.

32 Lee kadugo na a ná wa bē di nō wee xuu wu ni, wee jē Kile-pēējē pugbōho ki kapyebye wa, na wu ja. A wee bē di waa toro.

33 Ga, a Samari fiige shen wa kushewo di she nō wu na, na wu ja, a wu jijaara di jé wu ni xuuni.

34 A wu fulu wu na, na sinme ni duven le nōyo yi ni, na yi pō. Na xhō na wu durogo wuyē pyaa kafanja na, na gari ni wu ni nabuun tatigijē xuu wa ni, na wu keree yari.

35 Nimuguro ti na, a wu wari wa wolo kan xuu wu kafō wu mu, na wu pye: «Ta we ná we keree yari. Ma bu latii li wu juno tāan na toro le tāan, na niguribawo na lee t'erejē ma na.»

36 A wu saliya karamōgo wu pye: «Mu jii ni java fēē p'a to ná wemu na ge, pii taanri we ni, weke w'a pye wu sipiyijii wē?»

37 A saliya karamōgo wu wu jō shō na: «We w'a juno jaari wu na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma bē wu she lee shi pye.»

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yiri

38 Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha koo na, a wu jé kulo la ni. A cee wa di wu lenē wu puga wee mēge jē Marite;

39 wu ceboroshō wa mēge jē Mariyama. A wee di diin Kafō tōyo tāan, na wu jomō nuri.

40 Ga lee di Marite hakili wu ta w'a wuregi xuuni wu wo puga ki kapyejē ki jēshe na. A wu gari na she Yesu pye: «Kafō, nē ceboroshō w'a nē yē nigin yaha kapyejē ki na, lee wa kaa mu jii ni-i gē? Yi jo wu mu na wu na tēge!»

41 A Kafō di wu jō shō na: «Marite, Marite, mu wa maye kana, na keree ni jehējēē taga maye funyo pēn.

42 Ga kaa nigin yē kapō di jē. Mariyama w'a taa nizaana li shōōnri. Lee wa da ba shō wu na wē.»

* 10:27 Duterēnōme 6:5; Levitike 19:18

11

*Nɛrɛge pyegana
(Macoo 6:9-13; 7:7-11)*

1 Caŋa ka, Yesu bi Kile jɛeri. Ba w'a xɔ we, a wu kalaapire la di wu pye: «Wù Kafɔɔ, wù taanni Kile-jɛrɛge ni, ba Yohana ya wu wo kalaapiire ti taanni taannigana lemu na we.»

2 A Yesu di pu pye: «Yi ba da Kile jɛeri y'i jo: «Wèe To Kile, mu mɛge ki pye fɛfɛɛɛ, ma saanra ti pa.

3 Wù caŋa bɛeri wo nɔlige kan wù mu.

4 Wù jurumu wu yafa wù mu, bani wèe bɛ ya wù sipiyii wo nahama pu yafani pu mu.

Ma ganha bu wù yaha wù jé nɔwuuro ni we.»

5 A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni, jɔgɔ wu d'a bye ni nanjii ni, ma bu she wu yiri nijinjɛ na na wu pye: «Na nanjii buuri juyɔ taanri foo le na na,

6 bani nɛ nanjii wa w'a pa nime na yiri kulo la ni, yaaga di jɛ nɛ mu di gan wu mu we.»

7 Wee bu diin puga ki funjɔ ni na wu jɔ shɔ na: «Ma ganha bu na kanha we. Gbura k'a shɔhɔ, nɛ ni na nagoo ya sinne xɔ. N'a da já yiri di buuri kan ma mu we.»

8 A Yesu di jo: «Ayiwa, n'a da yi jo yi mu, wu bye wu ya yiri na wu kan nanjɛge ki wuu na we, wu na yiri na wu jidaan yanjmuɔ bɛeri kan wu mu wu navunjɔ ki wuu na.

9 «Nɛ kunnɛ na yi jo yi mu, y'a jɛeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu.

10 Bani sipyaa sipya w'a jɛrɛge pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔ mu.

11 «Pya to weke wu wa yee ni wu ja wu fya jɛeri wu mu, wu wɔ kan wu ja wu mu fya wu wege ni we?»

12 Kelee yee wa pya bu xhucɛrɛ jɛeri wu mu, wufɔɔ na zɔɔ di nà kan wu mu xhucɛrɛ li wege ni ge?»

13 Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cɛ mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba Fɛfɛrɛ Munaa li kan fo xuuni li jɛerivɛɛ pu mu we?»

*Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we
(Macoo 12:22-30; Marika 3:20-27)*

14 Yesu bi jina bobo wa kɔri yeege ná wa ni. Jina wu na foro xɔ, a wee ná wu já na yu. A lee di bye kakanhana sipyiire ti bɛeri mu.

15 Ga, a pii di jo pu ni na: «Jinaa jɔnjɔfɔɔ Belizebuli fanha ni w'a jinaa pu kɔri.»

16 Piitiilee bɛ funjɔ bye p'i wu taanna wii. A pee di jaha sheshɛrɛ kakanhana la jɛeri wu mu na yiri fugba we ni.

17 Ga, a Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ na jo: «Saanra bɛeri t'a yiri tiyɛ kaa na we, tee na gyɛegi. Puga bɛeri, ki sipyii bu yiri puyɛ kaa na, kee na gyɛegi.

18 Shitaanni bɛ bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanra ti na bye dii kyɛegi kaa we? Bani yee ya jo na Belizebuli gbɔɔɔ ni nɛ jinaa kɔri na yeege sipyii ni.

19 Nɛ bi jinaa kɔri na yeege sipyii ni Belizebuli gbɔɔɔ ni, yee wo nagoo p'i wa pu kɔri jɔgɔ gbɔɔɔ ni we? Peeyɛ pyaa na ba kiiri kɔn yee na.

20 Ga nɛ bu da nɛ na jinaa pu kɔri Kile wo sefɛrɛ ti baraga ni, lee w'a li sheɛ na Kile saanra t'a nɔ yee na.

21 «Fanhanɛhanɛ fɔɔ wemu jɛ ni kashɛn yanjmuɔ nijeye ni ge, wee ba wu puga kaseɛge pyi; sipya wa shishiin da já wee kenɛ yanjmuɔ lo we.

22 Ga ná wemu fanha k'a jɛhe wu wogo na ge, wee ba ba se ta wu na, wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu na yee bɛeri shɔ wu na, na wu kenɛ yanjmuɔ yi bɛeri xuu, na yi taa taa wu kaafɛɛ na.

23 Wemu jɛ nɛ jii we, wee jɛ nɛ pɛn. Wemu ya nɛ teri na yaanja pyi we, wee jɛ kakabye.»

*Jina na kuri jé sipya ni
(Macoo 12:43-45)*

24 «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tɛyɛ yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na tanjɔnɔ shaa. Wu bye wu ya kee ta we, w'a jo wuyɛ funjɔ ni na: «Na puga kemu ni nɛ foro ge, n'a da guri da se kee ni.»

25 W'a guri kari, na she kee puga ki ta p'a ki pɔ fɛfɛɛɛ, na ki kemɛ xuuni.

26 Wee tuun wu ni w'a gari, na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funjɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiine li bɛ taan.»

Jɔgɔ yɛ pu jɛ duba nagoo pu we?

27 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a cee wa di mujuugbɔɔ wá, na wu yaha sipyiire ti ninɛ ni na: «Cee we w'a yere mu yacɛrɛ na, na jire kan mu mu ge, wee jɛ duba pya.»

28 A Yesu di jo: «Uun, ga piimu p'a Kile jomɔ pu nuri na pu koro jaari ge, pee pu jɛ duba nagoo puyɛ pyaa!»

*Sipyiire t'a jaha sheshɛrɛ kakanhana shaa
(Macoo 12:38-42)*

29 Na sipyiire ti yaha t'a Yesu maha fo na wu cɔnri, a wu jomɔ jɔ kɔn na: «Nijaa sipyii p'a kolo. P'a jaha sheshɛrɛ kakanhana la shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na we, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.

30 Zhonasi ya pye jaha sheshɛrɛ na she Ninive sheɛn na shegana lemu na ge, mu

Sipya Ja be na ba bye naha sheshere na she nijaa sipyii na.

³¹ Kiiri wu cagongo, Seba fiige ki Saanzho* wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi. Bani wee ya pa na yiri niye ki tene na, kongo wu ba saanna Solomani wo fungongo fere joma pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge!

³² Kiiri wu cagongo, Ninive shen na ba yiri na nijaa sipyii jaagi, bani Ninive shen ya yere pu jurumu wu na Zhonasi wo Kile joma yere li funjo ni. Wa di wa naha wemu w'a pele Zhonasi na ge!

Sipya jii ki je wu ceepuuro sokinna (Macao 5:15; 6:22-23)

³³ «Wa shishiin ya sokinna leni wu wu ngongo, kelee wu yaaga shigile wu jongo ni we. Ga yaaga jongo ni wu da wu taha, kongo puga ki jevee da wu kpenge jaa.

³⁴ Sipya jii ki je wu ceepuuro sokinna. Ma jii ki bu jo, ma ceepuuro ti beeri ti wa kpenge ni, ga ma jii ki bu bye ki ya jo we, ma ceepuuro ti beeri ti wa piige ni.

³⁵ Ta maye kaseri, kongo ma funjo kpenge ki ganha bye nibiige we.

³⁶ Lee na, ma ceepuuro ti beeri bu bye kpenge ni, piige bu bye k'i je ti xuu wa shishiin ni we, ti beeri na kpenge yeege, ma na jo ba sokinna ya kpenge yeege yeege-gana lemu na we.»

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fee pu kaa ni

(Macao 23:1-36; Marika 12:38-40)

³⁷ Na Yesu yaha pee jompu na, a Farizhen wa di wu jeri na wu she cana yalige li wee puga. A Yesu di je puga ki ni, na diin na li.

³⁸ Ba wee ya Yesu ja wu na li wu keye jebaa we, a lee di wu fo.

³⁹ Ga, a Kafoo di wu pye: «Yee Farizhen kunni wa cegbuugoo ni golye kaduyo jii na fiinni, na ta yee funyo d'a jii nagaara keree ni kuumo tuugo beeri na.

⁴⁰ Fungonyo baa fee! Kile wemu w'a yanmuyo yi kaduyo yaa ge, ta wee be w'a yi funyo yi be yaa we?

⁴¹ Ga yi golye yi funjo yasaaya yi kan la baa fee mu, lee na yi beeri na bye fee fee yi mu.

⁴² «Bongo ki wa yee wogo Farizhen, bani yee wa nanayi, ni shiga yanmuyo ni loyo yanmuyo yi saya beeri jagi wo. Ga y'i da gbara yi taan ni Kile ni, y'i da tiime keree pyi we. Yee bi yaa na kii kagbongo kii pyi, na ta nibiire te fara kee na.

⁴³ «Bongo ki wa yee wogo Farizhen, bani yee wo nidaan wu je Kile-pene piyeye yi wo nahagbaa tatiinye, ni sipyii p'a yi shaari pinneri kpenye na.

⁴⁴ Bongo ki wa yee wogo, bani yee ya foro faya feni yemu y'a ngongo ge. Sipyii wa jaari yi na na ta pu ya yi ce we.»

⁴⁵ A saliya karamago wa di wu pye: «Karamago, ba mu wa pe joma pe yu we, wee be mu wa fanri.»

⁴⁶ A Yesu di wu jo sho na: «Bongo ki wa yee saliya karamagolo pu be wogo, bani tuguro temu lomo p'a pen ge, tee yee wa d'eri sipyii juyo ni, y'i da zoo yi pu tege ni yi kabee be ni we.

⁴⁷ «Bongo ki wa yee wogo, bani yee wa Kile tudunmo pu faya yi yari na joo, na ta yee sefele d'a pu gbo.

⁴⁸ Lee wa li shen na yee wa soo yi sefele pu kapyegge ki na, bani pee p'a Kile tudunmo pu gbo, a yee kunni di pu faya yaa.

⁴⁹ Lee wuu na Kile ya jo wu fungongo fere ti ni na: «Ne na ba Kile tudunmo ni tudunmo tun pu mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii feni na gana.»

⁵⁰ Lee na ba bye, kongo Kile tudunmo piimu wo shishan p'a wo fo kongo ki jo kondaan wu ni ge, pee beeri foo di ba yege nijaa sipyii na.

⁵¹ Na jo kon Abeli wo shishan pu na, fo na pa no Zakari wo shishan pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi tawologo ke, ni Kile-pene pugboko ki te wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu, pee shishan pu beeri foo na ba yege nijaa sipyii na.

⁵² «Bongo ki wa yee wogo saliya karamagolo, bani yee ya Kile saanra ti ceme pu kenikaan li wolo, yiye pyaa ya je we. Piimu p'a giin p'i je ti ni ge, a yee di pee be naha kon.»

⁵³ Ba Yesu ya yiri wee xuu wu ni we, a saliya karamagolo ni Farizhen p'i jo kon, na wu kana, na wu jo yegee yegegana beeri na.

⁵⁴ Pu bi wu kaseri, kongo p'i wu tongo talene ta ni wuye pyaa jo kafila ni.

12

Yesu ya kasege da jo shuun shuun juuro keree na

(Macao 10:26-27)

¹ Wee tuun wu ni sipyiire ti bi tiye pinne, pu bi sii jehhe fo na doro. A p'i jonri, fo na duri puye tonyo na. A Yesu di fenhe joma jo kon ni wu wo kalaapiire ti ni na: «Y'a yiye kaseri Farizhen wo buuri shizhenheri ti na! Tee je pu shuun shuun juuro te.

² Yaaga ka shishiin nijmohongo wa kemu da ba foro kpenge na we. Kanmohono la shishiin wa lemu da ba je we.

³ Lee wuu na y'a yemu beeri jo nibiige ni ge, yee na ba logo kpenge na. Y'a yemu beeri jo sipyii mu kalohoro ni maaya ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

* 11:31 1 Saanna 10:1-10

Wemu na p'a yaa na fyagi ge (Macao 10:28-31)

4 «Na najiineε, n'a da yi jo yi mu, piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já latii pye lee kadugo na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na we.

5 Lemu na y'a yaa na fyagi ge, n'a da lee she yi na. Se wa Kile wemu ni na sipya munaa wolo, na xho na li wá Jahanεme ni ge, y'a fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu, y'a fyagi wee na.

6 Ta conriloo kaguro be p'a beεεε wari pyaa shuun we? Lee be na, ali wee wa nigin be, Kile funjo ya wuu wu na we.

7 Yee kunni Kile ya ali yee juzhiire teye pyaa beeri jo ce. Yi ganha ba fyagi we; y'a ye conriloo nijehεmeε na!

Na soo Yesu na, kelee na she wu ni (Macao 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha taan na ne wo wee ne ge, Sipya Ja wu be na ba yere li na Kile wo melekee pu naha taan na weefoo ne wee wo.

9 Ga wemu bu foro ne kaa taan sipyii naha taan, Sipya Ja wu be na ba foro weefoo kaa taan Kile wo melekee pu naha taan.

10 Sipyaa sipya w'a joguumo jo wa Sipya Ja na ge, lee na yafa wufoo mu. Ga wemu bu Fefεεε Munaa li mege kyεεgi, weefoo da lee wo yafa ta we.

11 «Sipyii ba se na kiiri koon yi na Kile-peεεε piyεε yi ni, ni kiirikoon, ni fanhafεε naha taan, yijoo shoo ni yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga we.

12 Bani jomoo pemu y'a yaa na jo ge, Fefεεε Munaa na ba yi kalaa pu ni taapile ni.»

Talene lemu l'a jo naafuu foo fungongoo baa foo keree na ge

13 A na wa di diin sipyiire ti te ni na Yesu pye: «Karamoo, yi jo na ceborona wu mu na wu wu cen wu loolo wu na!»

14 Ga, a Yesu di wu jo shoo na: «Na najii, joo w'a ne teje na pye yee kiiri konvoo, kelee yi cen loolovoo we?»

15 Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Y'a yiye kaseri neεgboo keree na, bani sipya naafuu nehe nehe nehegana beeri na, wu niifεεε ya foro wee ni we.»

16 Wee tuun wu ni a wu le talene le jo pu mu na: «Faa ya taan na naafuu foo wa na xuuni.

17 A wu wu funjo sha na: «Lekε ne da bye we, bani na shinma wu beeri tayahaŋa wa we?»

18 A wu jo: «Li wii, le n'a da bye. N'a da na kpongoo ki ja di kiitii gee yereje, di kee pale nizhi gee ki na, di ba na shinma ni na kenje yanmuyo beeri pinne le kee funyo ni.

19 Lee kadugo na, di naye pye jo yanmuyo nijehεye y'a gbegele yaha ne mu yee nijehεεε naha na, n'a da naye ηmo di da li, di da gbuu, di da kalenεε pyi.»

20 Ga, a Kile di wu pye: «Mu nahanaha we! Nijaa piige ke ni mu munaa da zho wu na. Wee tuun wu ni, yanmuyo ye m'a pinne ge, yee ma bye joo woyo we?»

21 Ayiwa, lee funjo ni a Yesu di jo: «Sipyaa sipya w'a naafuu pinne wuye nigin wuu na ge, na ta wu ne naafuu foo Kile kabaŋa na-ε ge, mumε weefoo ne.»

Yi Kile pye yi tadanja (Macao 6:25-34)

22 Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyo shaa ni yi jo shaga ni na naha y'a da li we. Yi ganha ba yi funyo shaa ni yi cere faya ni, na naha y'a da leni we.

23 Bani sipya munaa ya ye yalige na, wu ce puuro be d'a ye cere faya na.

24 Yi shazheεye kanraya ye wii. Yi wa yeme nuri we, y'i wa shinma koon we. Yanmuyo tayahaŋa kelee kpono wa yi mu we, lee be na, Kile di yi jo shaa. Ta yee ya ye shazheεye na na kanha we?

25 Joo wu wa yee ni, wemu na ja ali jeεεε be fara wuye pyaa shi wu na ni funzhaga ni we?

26 Lee wuu na, yee bye yee da ja lee kapire le pye we, naha na yee di yi funyo shaa ni keree kisaŋaa ni we?

27 «Yi yaweye yi fyεngana li wii, y'a fyεnre nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyenεε pyi we, y'i wa faya shin we! Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu beeri ni, wu faha ka ya ke yawege ke ka fyenre nigin be xo saana ni we.

28 Na ke ki wa sige ki ni nijaa, na ta na di da ba kee sorojo jiga na ge. Ni Kile ya kee naho toni lee togana li na, go wu na ba yee naho to xuuni na ye kee na de! Yee n'a daa w'a cere de!

29 Yi na ba kemu li na kemu gba ge, yi ganha ba yi funyo shaa ni yee zha ni we! Yi ganha ba yiye kaala yee da na we!

30 Kile cebaalaa p'a ye yanmuyo ye beeri shaa, ga yee To Kile w'a li ce na yee be mago wa yee na.

31 Yee kunni p'a Kile wo saanra te shaa. Lee kadugo na Kile na ye yanmuyo ye kan yi mu, na la taha yi na.»

Fugba naafuu keree (Macao 6:19-21)

32 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye sanha: «Yi ganha bu da vya we, yee piimu pu ne ba yatoo bara ne-ε ge, bani l'a taan yee To Kile ni na wu saanra ti kan yee mu.

33 Yi yi kenje yanmuyo pere kan la baa fee mu. Yi wari tayahaya nilebaaya yaa yiye mu, y'i naafuu nixhobaama pinne fugba wu ni, nagaa wa wa we, fyεnre da ja wu kyεεgi we.

34 Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wa ma zo wu be funzhaga wa.»

Kapyebyii pii p'a kori jñi na ge

³⁵ «Yi yiyε pɔ xuuni ni kirimeheε ni labye wu feni, y'i yi sokinnaa pu jñi yaha.

³⁶ Yi bye ma na giin kapyebyii piimu p'a pu jñuɔfɔɔ sigeε ge, wu ba ma na yiri cekaana tege ni tuun weni, kɔnhɔ wu bu ba kuɔɔ li kuu, p'i kuɔɔ li mugi wu mu tovuyo na.

³⁷ Jñuɔfɔɔ wu ba kapyebyii piimu ta pu na wu naha wii, pee jε duba nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu na ba wuyε pɔ xuuni ni kirige ni wu pee teɲε yalige ki jñuɔ ni, wu yalige ki taa taa pu na.

³⁸ Wu ba ba jñinjε keεe jimmugujɔ na, na ba pu ta jñi na, pee jε duba nagoo.

³⁹ Yi li cε na puga fɔɔ da ba li cε na we leεri we na nagaa da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara nagaa wu jε wu puga wε.

⁴⁰ Yi bε pu gbegεle yaha, bani yee ya Sipya Ja wu sonji tuun wemu ni wε, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.»

N'a daa kapyebye ni kapyebye niguume keree

(Macoo 24:45-51)

⁴¹ A Pyεeri di wu pye: «Kafɔɔ, wεe yε wuu na m'a le talenε le yu laa, ta sipyiire ti bεeri wuu na?»

⁴² A Kafɔɔ di jo: «Kajnahashɔɔnrimɔ jɔmεε fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'i da ba wu teɲε wu kapyebyii pusamaa jñuɔ ni, na wu pye na w'a pu jɔlige keree naha wo ki tuun ni ge, wee jε jɔgɔ wε?»

⁴³ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee jε duba pya.

⁴⁴ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu teɲε wu keɲε yanmuyɔ yi bεeri jñuɔ ni.

⁴⁵ Ga wee kapyebye wu bu li yaha wuyε funjɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mɔ wu da ba wε. W'a jɔ kɔn na wu kapyebyeyii namaa ni cεe pu sani, na li, na gbuu, na wuyε jini sinme na.

⁴⁶ Ayiwa, canja kemu ni tuun wemu wu jε kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu sonji-i ge, kee canja ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu na ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa pinne ni Kile cebaalaa wuu ni.

⁴⁷ «Kapyebye we w'a wu jñuɔfɔɔ jidaan cε ge, wu bye wu ya gbegeme pye, na kapyenεε pye na bε ni wu jidaan wu ni wε, wee wo kpɔɔnɔ ti fanha na bεle.

⁴⁸ Ga kapyebye wemu ya wu jñuɔfɔɔ jidaan cε wε, wu bu keree kii pye kiimu k'a wu wakpɔɔn xɔ ge, wee wo kpɔɔnɔ ti fanha na jεre. Nijehenεε ya kan wemu mu ge, nijehenεε na ba zha wee mu. Nijehenεε kaa ya le sipya wemu keɲε ni ge, pu na ba wee yege sanha nijehenεε na.»

Waagi we wu da j'a bye Yesu wuu na ge (Macoo 10:34-36)

⁴⁹ «Na nε pa w'a jñinjε ki na. Nime da ba ki ta ki na jñi na xɔ, lee bi da daan nε ni!

⁵⁰ Kanhama nigbɔ pa wa wà, nε yaa na jé pee ni. Ga na funjɔnɔgɔ wo w'a pee sigeε.

⁵¹ Yee wa giin na jñinjε ni nε pa kɔnɔ na ya? Ahayi dε, n'a da yi jo yi mu, fo waagi.

⁵² Fo nime sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni, pu na ba daa. Sipyii taanri na ba yiri sipyii shuun feni; shuun wu bε na ba yiri taanri wu feni.

⁵³ To na ba yiri wu ja feni, ja bε na ba yiri wu to feni. Nu na ba yiri wu poro fuceεε feni, poro fuceεε bε na ba yiri li nu feni. Yashɔ na ba yiri wu ja shɔ feni, ja shɔ bε na ba yiri wu yashɔ feni.»

Tεεgeε keree cεgana (Macoo 16:2-3)

⁵⁴ A Yesu di yi jo sipyiire ti mu sanha na: «Yee bu Kile wu na w'a wɔ suumɔ lohɔ ki jñuɔ na camutomɔ yiri tuun wemu ni, taapile ni yee na jo na zanha ki da do, li shiin na bye mu.

⁵⁵ Kafεεge bu foro Kile-parama yiri, yee na jo na kafugo ki da ba bye, li shiin na bye mu.

⁵⁶ Shuun shuun joveε! Yee wa fugba we ni jñinjε ke keree cε na shɔɔnri kiyε ni, naha d'a li pye yee ya we tuun we keree cε na shɔɔnri-i wε?»

Bε wo gbegeme keree (Macoo 5:25-26)

⁵⁷ «Naha k'a li pye yee ya ta kodiine cε shɔɔnri yiye ni-i wε?»

⁵⁸ Na ma ni ma kiiri kɔnjii wu yaha, yi na se kiiri wu takongɔ ki ni, la le y'i bε yi na ma ni wu ni na yi yaha koo li na, lee bε wε, wu na zhe ni ma ni kiiri kɔnɔɔ wu mu, wee na ma kan gedii pu mu p'a le kaso ni.

⁵⁹ N'a da yi jo ma mu, ma bu jé wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin bε foo ni wε.»

13

Na daburaje jo jurumu na, kelee na kyεegi

¹ Wee tuun wu ni Pilate bi Galile sheen pii gbo na pu yaha saraga yatɔɔgbuu li na, na pee wo shishan ni saraga yatɔɔyɔ yi shishan wuregi puyε ni. A sipyii pii di she wee kafila wu jo Yesu mu.

² A Yesu di pu pye: «Yee w'a giin na pii Galile sheen pii wa jurumuyii na toro Galile sheen pusamaa bεeri taan, na lee wuu na p'a pu gbo le gbogana le na ge?»

³ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dε. Ga yee bye yee y'a daburaje jo yi jurumu wu na wε, yee bεeri na ba gyeegi mu.

⁴ Silowe zangaso-tɔngɔ k'a to sipyii ke ni gbarataanri (18) wemu jñuɔ ni na gbo ge, yee wa giin na pee bye jurumuyii na toro Zheruzalemu sheen pusamaa taan ya?»

5 N'a da yi jo yi mu jo ahayi de. Ga yee bye yee ya daburaje jo yi jurumu wu na we, yee beeri na ba gyee gi mu.»

Talene lemu l'a jo nitoodige nagoo pye-baaga ki shizhaa na ge

6 Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo na: «Nitoodige ka bi nari na wa erenzen tege ni. A wu ganha na se na nitoronjo shaa ki na, ga wu da ga nitoronjo ta ki na we.»

7 Wee tuun wu ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na: «Ne yee taanri wuu li wa le na pya shaa ke nitoodige ke na ne da wu ta we. Ki kon! Naha na k'i wa jinje ki na tawaga ni we?»

8 Ga, a kapyebye wu wu jo sho na: «Na junjofoo, ki yaha k'i yee pye sanha. Di wege tugi daga ki maha di kaafugo le ki ni.»

9 La wa la ni ki na nagoo pye yee la, lee na boroo. Ga ki bye k'i ya nagoo pye we, m'a ki kon.»

Yesu ya cee wa cuunjo cadeenge ka ni

10 Cadeenge ka ni, Yesu bi sipyii kalaa Kile-peeje puga ka ni.

11 Lee di cee wa be ta wa, jinaa yama bye wu ni fo yee ke ni gbarataanri (18). Pee bi wu kuri; wu bi ja yiri tii we.

12 Ba Yesu ya wu ja we, na wu yiri na wu pye: «Cee we, m'a sho ma yama pu na njjaa.»

13 A Yesu di wu keye taha wu na. Taapile ni, a wu yiri tii, na Kile pele.

14 Ga, a Kile-peeje puga ki junjofoo wu luu di yiri, bani Yesu ya yama foo wa cuunjo cadeenge ni. A wu sipyii pu pye: «Cabyaa gbaara wu je wa kapyenje ya yaa na byi kiimu funjo ni ge. Y'a ma yee caya yi na, konho y'i juunjo. Yi ganha ba ma cadeenye ni we.»

15 A Kafoo di wu pye: «Yee shuun shuun jovee piiri! Ta yee beeri nigin nigin ya yi niije, kelee yi kafaya sanhana cadeenye ni, na se na yi kaan yi na gbuu we?»

16 We cee we wu je Ibirayima wo pya wa ge, wu niboo di je Shitaanni mu fo yee ke ni gbarataanri (18) ge, ta tee pooo te ya yaa na sanha wu na cadeenge ni we?»

17 Tuun wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu pee pu beeri di zhiige, ga, a sipyii pu beeri di fundanga ta wu kagbohoo ki beeri bye wuu na.

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macao 13:31-32; Marika 4:30-32)

18 Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kile saanra ti ni naha k'a foro yiye feni we? Ni naha ni n'a da ta taanna we?»

19 T'a foro mutaridi pile feni. A na wa di li lo nugi wu tege ni. A li bele, na bye tigbohoo. A shazhere di ba ti shiire tagi ki geye na.»

Yesu ya talene la jo buuri shizhenhereshizhaa na

(Macao 13:33)

20 Yesu ya jo sanha na: «Ni naha ni n'a da Kile wo saanra te taanna sanha we?»

21 Ti je ba buuri shizhenherene we. Cee wa ya tee le wu farani mye kiloo kelee shuun ni kaguro (25) ni na tonho, a wu beeri di yiri.»

Kujajii nifenhefenhene keree

(Macao 7:13-14, 21-23)

22 Yesu bi kugbohoo ni kupiire jaari. W'a bi gaanji Zheruzalemu ni, wu nigariwo bi sipyii kalaa.

23 A wa di wu pye: «Kafoo, sipyii pii pu da ba sho ge, pee ya cere ya?» A Yesu di pu beeri pye:

24 «Yi la le y'i je kujoo nifenhefenhene li ni. Bani n'a da yi jo yi mu, sipyijeheme na ba jegana shaa p'i je, ga pu da ja we.»

25 Kaaja ki foo wu ba yiri, na kujoo li shoho tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li na, yee na ba jo kon na yeree kujoo li jo na, na li kuuni na yu: «Kafoo, gbura ki mugi wu mul!» Wu na ba yee jo sho na: «Ne yee tayirige ce we.»

26 Wee tuun wu ni yi na ba jo kon na wu pyi na: «Wee ya li, na gba ma jii na, m'a wee kalaa wee kulogoo ki kakuutoroyo yi ni.»

27 Wee na ba yee jo sho na: «Ne yee tayirige ce we, yi toro laha na taan, yee kakuubyii beeri!»

28 Wee xuu wu ni yi ba Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kile tudunmoo pu beeri ja Kile wo saanra te ni tuun wemu ni, yi na da mehee suu wa, na ganhaa kuri. Bani p'a yee wa kpeege ki na.

29 Sipyii pii na ba na yiri Kile-noho, ni camutomoo, ni Kile-parama kabaya shuun wu na, na diin na li Kile wo saanra ti ni.

30 Wee tuun wu ni, kadugo yiri wu pii na ba bye nahagbaa wuu. Nahagbaa wuu pii na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na

(Macao 23:37-39)

31 Wee tuun wu pye pyaa ni a Farizheen p'i fulo Yesu na na wu pye: «Yiri laha naha, bani Herodi funjo wa wu ma gbo.»

32 A Yesu di pu jo sho na: «We nanmahara foo we kanna sige ponjo ki, yi she yi jo wu mu na: «Nijaa ni niga n'a da jinaa kori yeege sipyii ni, di yama fee cuunjo. Cana taanri wogo ki na ne na xho lee ni.»

33 Ga li waha li waha ne yaa na pye koo li na, nijaa, ni niga, ni nigabudoro, bani li ya ta saha Kile tudunmoo wu gbo xuu watii ni ni Zheruzalemu ni be we!

34 «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a Kile tudunmoo pu xuli ge, piimu p'a dunnii ma mu ge, na kagereye taga na pee be waa na khuli ge, ne funjo ya pye teege nijehene ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu

ya wu nagoo pinnee me wu kapaŋa nɔhɔ ni we. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na we.

³⁵ A yiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fɛɛfɛɛ, ki niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige we, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma me Kafɔɔ mege na ge, wee jɛ duba pya.»

14

Yesu ya tinme gbanfɔɔ wa cuuŋɔ cadɛɛnge ni

¹ Cadɛɛnge ka na, Yesu ya kari Farizhɛɛn pu wo sipiyigbɔ wa puga, na li wà. Farizhɛɛn piimu pu bye wà ge, pee bi wu kaseri.

² Nà wa bye wà tinme gban na jɛ wu na.

³ A Yesu di jomɔ pu lɔ, na saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn pu yege na: «Na saha ni saliya wu ni, l'a saha na yama fɔɔ cuuŋɔ cadɛɛnge ni laa, kelee li ya saha we?»

⁴ Ga, a p'i cari puyɛ na, wa ya jo we. Wee tuun wu ni, a Yesu di wee yama fɔɔ we lɔ, na wu cuuŋɔ, na wu yaha kari.

⁵ Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee wa ja, kelee wu niinɛ na to keenɛ ni, ta yee da zhe wu wolo tɔvuyo na we, ali ki pye cadɛɛnge ki be we?»

⁶ Pee ya já wu jɔ shɔ we.

Tatiinceŋɛ naha bulogana

⁷ Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge, Yesu ya talenɛ jo pu mu, bani w'a li sɛɛri na pu ma jahagbaa tatiinyɛ yi naha buloo. A wu pu pye:

⁸ «Wa bu ma yiri cekaana yaligee na, ma ganha da zhe diin jahagbaa tateenge ni we. Ma ya li cɛ ni wemu tayerege k'a pele ma wogo na ge, ni wee be ya yiri we.

⁹ Wemu w'a yi beshuun yiri ge, wee ba ma pye ma tateenge ki kan we ná we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo na zhe diin kadugo yiri tateenge ka ni.

¹⁰ Ga ba ma yiri we, she diin kadugo yiri tateenge ni, kɔnhɔ ma yirivɔɔ wu ba ba, wu ma pye: «Na nariii, she diin jahagbaa tateenge ki ni.» Wee tuun wu ni ma na pɛɛŋɛ ta ma lipii pu jii na.

¹¹ Bani sipyaa sipya w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.»

¹² Wemu w'a Yesu yiri yalige ki na ge, a wu wee be pye: «Ma bu yalijɛhɛɛɛ pye cana ni kelee piige ni, ma ganha da ma nariinɛ yiri, kelee ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee ma tiinjii naafuu fɛɛ we. Pee be na ba já ma yiri yalige na ma wo yire li footɔɔnɔ.

¹³ Ga ma bu yaliye pye, m'a la baa fɛɛ, ni taafɛɛ, ni faanna, ni fyanmɛ yiri.

¹⁴ Ma na duba ta, bani pee wa da já ma yiri li footɔɔnɔ na we. Ma na ba lee footɔɔnɔ ta sipyitiimɛ pu nixhuyo yi canɛɛɛ.»

Cekaana ligbɔhɔ ki wo talenɛ le (Macoo 22:1-10)

¹⁵ Ba yalilime wa ya pee jomɔ pu logo we, na jo: «Wemu wu da ba li Kile wo saanra te ni ge, wee jɛ duba pya.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «Ná wa bi yaliye pye piige yalige, na sipyiiɛhɛmɛɛ yiri.

¹⁷ Ba yaliye yi liduun ya nɔ we, p'a sipyii piimu yiri cekaana ti ni ge, a wu wu kapyebye wu tun na wu pee pye: «Yi pa, bani yanmuyo yi bɛɛri ya keme xɔ.»

¹⁸ Ga, a pu bɛɛri nigin nigin di ganha na fɛnri na foro yire li taan, na yu na wu kafari pee mu. A nizhiime wu wu pye: «Tege ka nɛ shɔ, nɛ yaa na she kee wii. N'a ma jɛɛri, le yafa na mu.»

¹⁹ A wa be di wu pye: «Nupɛhɛɛ ke nɛ shɔ, n'a da zhe kee taanna. N'a ma jɛɛri, le yafa na mu.»

²⁰ A wa be di wu pye: «Nime nɛ cee leŋɛ, lee l'a li pye, nɛ da já zhe we.»

²¹ A kapyebye wu guri she jɔɔfɔɔ wu yiri, na kii keree kii bɛɛri paari wu mu. A kaana ki fɔɔ wu luu di yiri, a wu wu kapyebye wu pye: «Fyaala she kulo li pinnerɛ kpɛɛnyɛ, ni kakuutoroyi yi ni, m'a la baa fɛɛ, ni taafɛɛ, ni fyanmɛɛ, ni faanna yiri pa naha.»

²² «Ba w'a she pee yiri na pa we, na ba wu jɔɔfɔɔ wu pye: «Na jɔɔfɔɔ, m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye, ga lee be na puga ki sanha jii we.»

²³ A jɔɔfɔɔ wu kapyebye wu pye: «She kodoroyi yi ni, ni kobiire te, m'a sipyii pu karamu p'i ba, kɔnhɔ na puga k'i jii.

²⁴ Bani sipyii pii nɛ fɛnhɛ yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi mu, nɛ wo yalige ka jɛ wee wa shishiin jɔɔ ni we.»

Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapiire ti na ge

(Macoo 10:37-38)

²⁵ Shenɛhɛmɛɛ bi taha Yesu feni. A wu njahana jeri pu shizha na na pu pye:

²⁶ «Wa bu daha nɛ feni, nɛ kaa bye l'i ya dan weefɔɔ ni na toro wu to, ni wu nu, ni wu shɔ, ni wu nagoo, ni wu ceboronamaa, ni wu ceboroshaa, ni wuyɛ pyaa be taan we, wee da já bye nɛ kalaapiire we.

²⁷ Wemu ya wu korikoritige lɔ, na daha nɛ feni we, wee da já bye nɛ kalaapiire we.

²⁸ «Wa ba giin wu zangaso-tɔngɔ yerenɛ yee ni, ta wu da venhe diin na ki yerenɛ yerenɛ pɛɛmɛ pu tɔɔ, yaaga bu da na jɛ wu kenɛ ni, di ki yerenɛ xhɔ we?»

²⁹ Wu ma fyagi wu bu ki nɔhɔ shan, wu bi da já ki sanja xɔ, ni ki javɛɛ ya pa jɔ kɔn na zheheni wu na we,

³⁰ na wu la wo, na yu: «Wee ná we ya puga ki yerenɛ jɔ kɔn, ga wu ya já ki xɔ we.»

³¹ Kelee saan wa ba giin wu kashɛn kɔn saan wa na, ta wu da venhe diin na wu funjɔ sha, wu ni namaa kabɔfɔɔnɔ ke (10.000) bu da na da já saan wa ni namaa kabɔfɔɔnɔ kelee shuun (20.000) jɔɔfɔɔ círi we?»

32 Wu bye wu da já wε, na wee saan wu yaha taɓɓoŋo ni, w'a tudunmɔ yaha kari wu she taanɲεεge sha.

33 Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu kenε yaŋmuyɔ beeri ni wε, wee da já bye ne kalaapire wε.

*Tipoomɔ ɲε suumɔ pemu ni wε
(Macoo 5:13; Marika 9:50)*

34 «Suumɔ ya ɲɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, ɲaha na pu taan sanha wε?»

35 Pu da yafiin be ɲɔ ɲiɲε na wε, pu da já bye kaafugo ɲiɲε na wε, sipyii na pu wá kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo de!»

15

Yesu ya talenε la jo dubyapεεnge shizhaa na

(Macoo 18:12-14)

1 Fanhafεε wari shɔvɔɔ ni jurumupyii pii be ya fulo Yesu na, na wu jomɔ logo.

2 Lee na a Farizheεn ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'i ganha na kalɔhɔɔ yu na: «We na we ya jurumupyii conɪ na ɲɔgi, w'a li ni pu ni shiizhan.»

3 A Yesu di le talenε le jo pu mu na:

4 «ɲɔgɔ wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da kelee gbarashεεre ni gbarashεεre (99) wu samaa yaha wá sigε ki ni, wu she nibεεnge ki sha fo wu ki ɲa wε?»

5 Ba w'a she wu ɲa wε, wu fundanga wo na wu le wu katigoo ni.

6 Ba w'a nɔ puga wε, w'a wu ɲapiinεε ni wu tiɲɲii yiri, na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani nε na dubyapεεnge ki ɲa.»

7 A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupyε nigin be bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu na fugba we ni na toro sipyitiimεε kelee gbarashεεre ni gbarashεεre (99) tãan, piimu mago ɲε nige jurumu yafa na wε.»

Talenε lemu l'a jo warifyεn nibεεnge shizhaa na ge

8 A Yesu di jo sanha na: «Kelee cee wekε wu da bye ni warifyen tuuyo kε ni, nigin bu biin yi ni, ta wu da sokinna le wu puga ki pɔ wu ki sha xuuni fo wu ki ɲa wε?»

9 Wu bu ki ɲa tuun wemu ni, w'a wu pushapiinεε ni wu tiɲɲii cεe yiri na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani nε warifyen tuunɔ ke ki bi piin ge, nε ki ɲa.»

10 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu, fundanga ki wa kii melekεε pu mu jurumupyε nigin na yere wu jurumu na.»

Talenε lemu l'a jo nibεεnge shizhaa na ge

11 A Yesu di jo be sanha na: «Jalaa shuun bye ná wa mu.

12 A kurogo ja wu tofɔɔ wu pye: «Na to, lemu na ba nɔ na na cεn wu ni ge, lee kan

na mu nime!» Ba w'a yee jo wε, a tofɔɔ wu sɔɔ na naafuu wu taa pu shuun wu na.

13 Cabyaa kii nidorogo na, a kurogo ja wu wu taa wari wu beeri wá wuyε na. Na gari taliige fiige ka ni, na she wuyε yaha wá fungɔngɔ baa sipya. Na wari wu beeri kyεεgi ɲunɔ baa keree ni.

14 Ba wari wu beeri ya xɔ wε, a xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki ni. A kanhama di nɔ wu na.

15 A wu she jé baari ni kee fiige ki sipya wa mu, a wee di wu yaha kari wu kεreɲε ni shaanahana na.

16 A xuugo di shɔ wu ni xuuni. Yaliye yemu pu bi gaan shaalaa pu mu ge, a wu funɲɔ di bye wu li yee ni, ga wa shishiin ya ya kan wu mu wε.

17 «Ba w'a wu funɲɔ sha wε, na jo: «Kapyebyii ɲiɲehemεε pu wa nε to puga. Pu ma li, na yalige ki sanɲa yaha, nε kunni di zhaa di xhuu naha xuugo kenε ni.

18 N'a da guri zhe na to wu puga ki ni, di she wu pye: Na to, n'a nahana Kile mu, na nahana mu be mu.

19 Nε yaa na yiri nige mu ja sanha wε. Na co ba ma kapyebye wa ɲε wε.»

20 A wu yiri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a wu to wu wu nibawo ɲa, a wu ɲiɲaara di jé wu ni. A wu baa kari na she jafɔɔ wu shaari ni taanɲεεge ni, na wu keye migile wu katige ni.

21 A ja wu to wu pye: «Na to, nε nahana Kile mu, na nahana mu be mu, nε yaa na yiri mu ja nige wε.»

22 Ga, a wu to wu yi jo kapyebyii pu mu na: «Yi fyaala pa ni fadeɲε yi beeri nizaanɲa ki ni yi pa le wu na, y'i kabelenε le wu kabee na, y'i tanhaya le wu na.

23 Y'i ba ni nupepinɲε sinmε wogo ni yi pa gbo. Wù li wù funɲɔ taan,

24 bani nε pya we w'a ɲa ge, wu bi xu, w'a kuri pye ɲiifεεre ni. Wu bi piin, w'a ɲa.» A p'i kalenε ɲɔ co.

25 «Lee bi wu jashiimε wu ta wee na ɲε tege ki ni, ba wee ya tεɲɲε puga na wε, a wu yatinyε yi tunmɔ ni xɔnhɔɔ ti tunmɔ pu logo.

26 A wu kapyebye wa yiri na wu yege lee kalenε li ɲunɔ na.

27 A wee di wu ɲɔ shɔ na: «Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu nupepinɲε sinmε wogo gbo wu mu, bani wu ja w'a pa jé sicuumɔ na.»

28 A jashiimε wu luu di yiri, wu ya ta sɔɔ na jé puga wε. Ba wu to w'a yee logo wε, na foro kari wu feni, na she wu ɲεeri na wu ɲɔ wuyε na wu jé.

29 Ga, a wu tofɔɔ wu pye: «Wii mε de! Nε yee ya ɲehε na kapyenεε pyi mu mu. Nε ta mu ɲɔmεε yaha tuun wa yafiin ni wε. Lee be na, ali mu ya ta sikapire nigin be kan ɲa nε mu, kɔnhɔ nε ni na ɲapiinεε di fundanga pinne pye shiizhan wε.

³⁰ Ga we wu wa mu ja wu ge, w'a mu naafuu wu beeri kyeeɗi dadɔshaa ni. Ba w'a pa we, a mu nupepinɗe sinme wogo gbo wu mul)

³¹ «A wu to wu wu ɗo shɔ na: «Na ja, tuun beeri ni mu wa ne taan naha, ne yanɗumyo yi beeri wa mu woyo.»

³² Ga wee ya yaa na funɗo taan, na kalene pye, bani ma cuun we wu wa we ge, wu nixhugo ki bye, ga w'a ɗiifere ta nime. W'a bi piin, ga w'a ja.»

16

Naafuufɔɔ wani wu wari kaja hashoɗɗrimo

¹ A Yesu di yi jo sanha wu kalaapiire ti mu na: «Na naafuu fɔɔ wa bye wà, kaja hashoɗɗrimo wa di ɗe wu mu, a sipyii di wee tɔɔgo le na w'a wu ɗuɗɔfɔɔ wu kabyaa ki kyeeɗi.»

² A ɗuɗɔfɔɔ wu wu yiri na wu pye: «Leke ne di nuri mu shizhaa na we? Wù keree ki naha wolo, bani mu wa da ja bye nige ne kaja hashoɗɗrimo we.»

³ «Wee tuun wu ni a wee kaja hashoɗɗrimo wu yi jo wuyɗe funɗo ni na: «Leke ne da ba byi we? Na ɗuɗɔfɔɔ w'a na leri wu kabyaa ki ɗuɗɔ ni. Faa fanha wa na ni we; ɗerege shiige di ɗe na na.»

⁴ Uun! Le n'a da bye ge, n'a lee ce, kɔnhɔ di ba laha kabyaa ki ɗuɗɔ ni, pii di na ciri leɗe pu kaban.»

⁵ Wee tuun wu ni pii p'a fohoo lo wu ɗuɗɔfɔɔ wu mu ge, a wu ganha na pee yiri nigin nigin. A wu nizhiime wu pye: «Ne ɗuɗɔfɔɔ wu juu wu wa mu na we?»

⁶ A wee di wu ɗo shɔ na: «Sinme barigoo kelee shuun (20).» A wu wu pye: «Ma seme wu lo, m'a diin tɔvuyo na m'a sinme barigoo ke ka.»

⁷ Lee kadugo na a wu wa be pye: «Mu do, juu di wa mu na we?» A wee di wu ɗo shɔ na: «Shinma boriloo xhuun nigin (100).» A wu wee pye: «Ma seme wu lo m'a shinma boriloo kelee gbarataanri (80) ka.»

⁸ A ɗuɗɔfɔɔ wu wee kaja hashoɗɗrimo tifiire baa fɔɔ we so wu shizhiinne pu na, bani ke koɗo ke sipyii wa keree pyi ni shizhiinne ni puyɗe te ni, na toro kpeɗɗe nagoo taan.»

Naafuu ni Kile da ja binne bye yee ɗuɗɔfɗe we

⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bu ke koɗo ke wo naafuu wu lo na taga sipyii tege, na napege sha ni wee ni. Yee wo canja pii li ga ba xho canja kemu ke koɗo puga ke ni, lee na ba bye kajuɗo na baraji kan yi mu Kile yiri Alijine ni.»

¹⁰ We wu ɗe n'a daa sipya kafɛnhɛfɛnhɛɗe ni ge, wee wu ɗe n'a daa sipya kagbɔhoo be ni. We wu ɗe tifiire baa fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛɗe

ni ge, wee wu ɗe tifiire baa fɔɔ kagbɔhoo be ni.

¹¹ Lee wuu na, ke koɗo ke wo naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee keree ni we, ta naafuu can can wo wu kaa na ba le yee keɗe ni?

¹² Naafuu we wu ɗe watii wo ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni we, ta yee pyaa wo wu na ba gan yee mu?

¹³ Kapyebye wa shishiin da ja da kapyeɗe pyi ɗuɗɔfɗe shuun mu we. Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔɔo wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da ja da kapyeɗe pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu be mu we.»

Yesu wo yere li kafila wa

(Macao 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12)

¹⁴ Farizheen pii pu ɗe wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee beeri logo we, na ganha na wu la wo.

¹⁵ A wu pu pye: «Pii p'a puyɗe pyi sipyii-tiime sipyii nii na ge, pee pu ɗe yere. Ga Kile ya yee zoloo pu ce, bani yaaga kemu sipiyawuyi ya bele ge, kee ki ɗe makoo yaaga Kile naha taan.»

¹⁶ «Musa wo saliya we ni Kile tudunmoo Kitabuu pu bye wà, fo na she no Yohana Batizelipye wo tuun wu na. Na lo fo wee tuun wu na Kile saanra ti wo Jozaama p'a yu, a sipyii beeri di yatenye waha p'i je ti ni.»

¹⁷ Fugba we ni ɗiɗe ke toromɔ na ba daan fo xuuni na toro Kile wo saliya wu kamapile fuduun nigin be wo do na.

¹⁸ «Sipya sipya w'a wu shɔ gbagaa xɔ na watii leɗe ge, dɔdɔɔro m'a pye. Wemu bu na wa wo ceforomɔ leɗe, dɔdɔɔro w'a pye.»

Ná naafuu fɔɔ ni Lazari keree

¹⁹ «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà na saannaa faya leni, na fanhafɗe yaliye li jiga beeri.»

²⁰ Ná na baa fɔɔ wa be di bye wà, wee mege ɗe na Lazari. Wu ceesege ke beeri ki bye nookuuyo. Pu bi she wee sinniɗe wee naafuu fɔɔ wu kaɗa ki kuɗoo ɗo na,

²¹ Yalɗajahara te ti bi wo na dun naafuu fɔɔ wu tabali wu noho ni ge, wu funɗo bye wu da tee li. Na wu yaha wu ya tee be ta li we, a poɗɔ be di noho na ma na wu nooyo yi laala sanha.

²² «Canja ka, a wee la baa fɔɔ wu ba xhu, a meleke di wu munaa lo na she yaha tati-inceɗe ka ni Ibirayima kanige ce. A naafuu fɔɔ wu be di ba xhu, a p'i wu le.»

²³ Na wu niganhanja yaha xuu kulo li ni, a wu wu naha yirige, na Ibirayima ja taliige ni, na Lazari be ja wu kanige ce.

²⁴ Wee tuun wu ni, a wu xhuulo na jo: «Na to Ibirayima, ɗuɗɔ ɗaari na na! Lazari yaha wu she wu kabee le munaa le fyɛnmi loho ni, wu ba na nile le ɗiɗe, bani na niganhanja ki wa xuuni ke na ke ni.»

25 A Ibirayima di wu ɲɔ shɔ na: «Na ja, ma funɲɔ kɔn li na na mu ya ma kasaɲɲaa ki bɛɛri ta na mu yaha koɲɔ na, a Lazari di kakuurɔɔ ta lee tagana le na. Nime wee ɲaha wa ɲiɲɛ, ga mu kunni ɲaha d'a wɛri.

26 Na fara lee na, wecogoɲɔ nagaɲa ki ɲɛ wɛɛ ni yee tɛ ni, kɔnhɔ piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yiri, pu ganha bu j'a wɛ. Piimu ba giin p'i yiri yee bɛ yiri p'a ma naha, pu bɛ ganha bu j'a wɛ.»

27 «Wee tuun wu ni a naafuu fɔɔ wu jo: «Na to, na ma ɲɛɛri, Lazari yaha she na to puga ki ni.

28 Bani nɛ ceboronamaa kaguro wu wa wà. Wu she pu sɔnni, kɔnhɔ pu ganha da ba we kanhama xuu we ni wɛ.»

29 A Ibirayima di wu ɲɔ shɔ na: «Musa ni Kile tudunmɔɔ kafila wu wa pu keɲɛ ni, pu wee logo.»

30 Ga, a wu jo: «Ahayi, na to Ibirayima, lee ye wa da yaa wɛ de! Ga fo gbo nigin bɛ na ɲɛ na she pu yiri wà; lee bu bye, pu na daburaje jo pu jurumu wu na.»

31 A Ibirayima di wu pye: «Pu bye p'i ya Musa ni Kile tudunmɔɔ pu wo kafila wu logo wɛ, ali gbo wa ɲɛhe ɲɛ foro pusamaa tɛ ni, pu da ga dà wɛ.»»

17

*ɲugyɛɛgi keree ni jurumu yafa
(Macoo 18:6-7, 21-22; Marika 9:42)*

1 A Yesu di yi jo wu kalaapiire ti mu na: «ɲugyɛɛgi keree da ga j'a bye pyebaa wɛ. Ga sipya wemu wu da kee pye ge, bɔɔngɔ ki wa weefɔɔ wogo.

2 Wemu wu ɲɛ nɔhɔcɛɛɛ n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa ɲuɲɔ kyɛɛgi ge, na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wà suumɔ lɔhɔ ni, lee ya pɔɔ wu mu li bye na.

3 Y'a yiye kasɛri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburaje jo, m'a lee yafa wu mu.

4 Wu bu wɔɔɔ ma ni tɔɲɲii gbarashuun caɲa ɲii ni, wu bu guri she ma mu tɔɲɲii gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee bɛɛri yafa wu mu.»

N'a daa wu keree

5 Caɲa ka, tudunmɔɔ p'a pa Kafɔɔ pye: «La fara wù n'a daa wu na.»

6 A Kafɔɔ di jo: «Yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere bɛ xɔ pɛɛɛ ni, yee bi da yi jo ke tigbɔhɔ ke mu na ki kɔɔngi k'i she nɔri suumɔ lɔhɔ ni, k'a yee ɲɔmɛɛ co.

Kapyebye tayerege ɲɛ kemu ge

7 «Kapyebye bu bye yee wa mu, wu bi faa pyi kelee na yatɔɔyɔ naha, wu bu yiri sige ni na pa tuun wemu ni, wu ma wee kapyebye wu pye wu pa diin yalige ɲuɲɔ ni ya?

8 Ta wu da wee kapyebye wu pye wu yalige shɔhɔ, wu bu xhɔ wu wu faleye yi faa, wu fɛnhɛ she ki yerenɛ wufɔɔ ye pyaa tãan,

wufɔɔ di li fo wu din, wu gba bɛ wɛ? Lee kadugo na kapyebye wu bɛ di na li wɛ? Ta wufɔɔ ɲɛ ma li pye mu wɛ?

9 Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye ge, baaga kakaan ɲuɲɔ ɲɛ wee mu wɛ.

10 Lee na yee bɛ, ye y'a jo yee mu ge, yee bu yee bɛɛri pye, y'a yaa yi jo na go kapyebyii yee ya sii, na yi nibyii y'a pye. Yi kayahana ɲuɲɔ ye y'a pye.»

Yesu ya togo fɛɛ ke cuurɔ

11 Na Yesu yaha koo na wu na se Zheruzalemu ni, a wu doro Samari fiige ke ni Galile fiige ki tɛ ni.

12 Wu nijewo kulo la ni, a togo fɛɛ namaa ke wa di ba wu ɲuɲɔ ciri, ga, a p'i yere na laara kɔn wu na,

13 na mujorɔɔ wá na: «Karamɔgo Yesu, ɲuɲɔ ɲaari wù na!»

14 Ba w'a pee ɲa wɛ, a wu pu pye: «Yi she yiye she saraya ɲaha shɔɔnriwɔɔ pu na.» A pu nigariwuu di juurɔ.

15 Ba shɛn nigin wa ya wuyɛ ɲa w'a cuurɔ wɛ, na ɲmahana kuri, na ganha na Kile sɔni na ma ni mujuugbɔɔ ni.

16 Ba w'a pa nɔ Yesu na wɛ, na she nuguro sin wu fɛɛ ni na wu ɲaha buri ɲiɲɛ ki na, na baraga taha wu na. Na ta wee di bi bye bɛ Samari shɛn.

17 A Yesu di jo: «Ta sipyii ke bɛ w'a cuurɔ wɛ?

18 Pusamaa gbarashɛɛɛ wu wa mii wɛ? Wa yafiin ya ta pa Kile pɛɛ nabunna we kadugo na wɛ.»

19 Lee kadugo na a wu wu pye: «Yiri m'a se! Ma n'a daa w'a ma cuurɔ.»

*Kile wo saanra ti ba ɲaha shesheɛɛ
(Macoo 24:23-28, 37-41)*

20 Caɲa ka, Farizheɛn p'a pa Yesu yege na: «Tuun weke ni Kile wo saanra t'i da ba wɛ?» A wu pu ɲɔ shɔ na: «Kile wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii kasɛɛɛ ni wɛ.

21 Pu da ga ba jo bɛ: «Wu we naha,» kelee «Wu we mɛ wɛ,» bani Kile wo saanra ti wa yee niɲɛ ni.»

22 Lee kadugo na a wu wu kalaapiire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da daan yee ni na Sipya Ja caɲa ka ɲa, ga yee da kee ɲa wɛ.

23 Sipyii na ba yee pyi na: «Wu wa naha,» kelee «Wu wa mɛ,» ga yi ganha da zhe wà wɛ, yi ganha da daha pu fɛni wɛ.

24 Sipya Ja cabaɲa, kee na ba bye ba Kile-ɲiɲɛɛ ɲɛ wɛ, ma ɲi taapile ni, kpɛɛngɛ ki ma yiri fugba wu kabaɲa ka na, na nɔ ka na.

25 Ga yani kee caɲa ke ki nɔ ge, li waha l'i waha wu na ba ganha xuuni, ɲiɲaa sipyii di zhe wu ni.

26 «Ba Nuxhun wo caɲa ɲii li keree k'a pye wɛ, mu l'a da ba bye Sipya Ja wu bɛ cabaɲa.

27 Sipyii bi li na gbuu, na cɛɛ leɲɛɛ, kelee na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nɔ caɲa

kemu Nuxhun ya jé kooḡbóhó ki ni ge. Wee tuun wu ni a logbóhó di ba pee béeri kyéegi.

²⁸ «Keree kiimu k'a pye Loti caṅa jii ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Loti caṅa jii ni, sipyii bi li na gbuu, na zhuu na béree, na faa pyi, na piyeyé yereṅe.

²⁹ Ga Loti ya foro Sodómu kulo li ni caṅa kemu ge, kee caṅa ke, na ni kirimu ya yiri fugba wu ni, na do ba zanha jé we, na pu béeri kyéegi.

³⁰ «Caṅa kemu Sipya Ja da ba wuyé she ge, kii keree kii béeri tuuyo na ba bye sanha.

³¹ Kee caṅa ke wemu jé wu puga katarja na ge, wee ganha bu digi jé puga ki ni yaaga feni we, mu wemu be wu jé ma kéreye ni ge, mu be ganha bu guri da ma puga we. Ga wa béeri di da wu jubile ye shaa.

³² Yi funyo yi to Loti shó wu wuu li na!

³³ Wemu w'a wu munaa juroḡ shaa di wolo nijaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Wemu w'a bonri wu munaa ni nijaa ge, wee na ba wu munaa juroḡ wolo jiga na.

³⁴ N'a da yi jo yi mu, kee caṅa ke, sheen shuun na ba bye yasinneṅuḡ na piige ni, wa na ba lo na wa yaha.

³⁵ Cée shuun na ba shinma tiree shiizhan, wa na ba lo na wa yaha. [

³⁶ Namaa shuun na ba bye tege ni, wa na ba lo na wa yaha.»]

³⁷ A kalaapiire t'i wu yege na: «Kafó, xuu weke ni lee da ba bye we?» A wu pu joo shó na: «Xuu wemu ni yaxugo jé ge, wà tobinye ya yiye pinnee.»

18

W'à yaa na Kile jéeri tuun béeri ni

¹ Yesu ya talene jo pu mu na jaha tii ni Kile-jerege ni, na sipyii ya yaa p'a Kile jéeri tuun béeri ni, pu ganha bu ganha we.

² W'a jo: «Kiiri kónvóo wa ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kile na we, wu mago bye sipya wa yafiin be ni we.

³ Naxhugoshó wa bye lee kulo li ni, wee bi ma se wu yiri na wu pyi na wu wu péen kakuuyo footónó kan pu mu.

⁴ L'a mó, kiiri kónvóo wu bi sanha sáa we. Kadugo táan a wu wuyé pye: «Ali ne jehé bye ne fyagi Kile na we, ali ne mago jehé bye wu jé sipya yafiin be ni we,

⁵ lee be na we naxhugoshó we, w'a ne kana, lee wuu na n'a da wu péen pu kakuuyo footónó kan pu mu, kónhó wu ganha ba ma da na kana tuun béeri ni we.»

⁶ A Kafóo di jo: «Kiiri kónvóo tiibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo.

⁷ Kile ya piimu jaha bulo pee di mehée suu wu feni caṅa ni piige ge, ta wu da ba pee wo péen pu kakuuyo yi footónó kan pu mu we, ali na ta w'a luu gbo be pu táan we?

⁸ N'a da yi jo yi mu, kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na ba yee wo footónó kan tovuyo

na. Ga Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta wu na ba n'a daa ta jine ki na ge?»

Farizhen wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

⁹ Sipyii piimu p'a bi daa puyé na na pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa wii na pu jé yafiin be we ge, Yesu ya le talene le jo pu shizhaa na na:

¹⁰ «Namaa shuun wa ya she Kile-péene pugbóhó ki ni na she Kile jéeri: Nigin bye Farizhen, shuun wo wu jé fanhaféé wari shóvóo.»

¹¹ A Farizhen wu yiri yere na Kile jéeri wuyé táan mume, na: «Kile, n'a baraga taha ma na, bani ne ni sipyii pusamaa wa nigin we: nagaalaa, ni kakuubyii, ni dódóo, ne wa ba we fanhaféé wari shóvóo we wa we.

¹² Cewuu cewuu, ne ma suun le cabyaa shuun. Kuduun we ne daa ge, ne wee béeri jagi wo.»

¹³ Ga, a fanhaféé wari shóvóo wu yere kabanugo na. Wu ya ta sáa, ali na wu jaha yirige fugba wu ni we, ga, a wu wu dodonó kpon kpon jatanhana keje ni na jo: «Kile, juroḡ jaari na na, jurumupyé ne jé.»

¹⁴ «N'a da yi jo yi mu, we ná we kani da wo ya kari puga, ga Farizhen wu ya li ta we, bani sipyaa sipya w'a wuyé durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyé tirige ge, wee na ba durogo.»

Yesu ya duba nòhapiire ta mu

(Macoo 19:13-15; Marika 10:13-16)

¹⁵ Caṅa ka, sipyii pii ya pa Yesu mu ni nòhapiire ta ni, kónhó wu gbón ti na. Ba wu kalaapiire t'a lee ja we, na yogo jo ni pu ni.

¹⁶ Ga, a Yesu di tee nòhapiire ti fuló wuyé na na jo: «Yi nòhapiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kóon we! Bani pee shi tuugo wuuro ti jé Kile wo saanra te.

¹⁷ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nòhóceréé jé-e we, wee da ga ba jé ti ni bada we.»

Naafuugbófóo jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni

(Macoo 19:16-30; Marika 10:17-31)

¹⁸ Yawutuu juroḡfóo wa ya Yesu yege na: «Karamóosaama, jaha ne yaa na pye, kónhó di jii sicuumo nixhbaama ta we?»

¹⁹ A Yesu di wu pye: «Jaha na m'a na pyi nizaama we? Nizaama wa shishiin wa we, fo Kile ye.

²⁰ «M'a Kile wo saliya wu jómehéé ki ce: «Ma ganha bu dódóo pye we! Ma ganha bu sipya gbo we! Ma ganha bu nagaara pye we! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyii ni na we! Ma da ma nu ni ma to pele!»

²¹ A wee ná wu jo: «Fo na nòhapiire ti tuun wu ni ne joo kón na kii koro jaari.»

²² Ba Yesu ya yee logo we, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuunó sanha! She ma

kenje yanmuyo yi beeri pere, m'a wee wari wu kan la baa fee mu! Wee tuun wu ni, ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na feni.»

23 Ga ba na w'a yee logo we, a wu jaha di sii tanha xuuni, bani naafuugbo w'a bye wu mu.

24 Ba Yesu ya wu jaha ja k'a tanha we, na jo: «Naafuugbo foo jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni de!»

25 Nohono jeme ya taan museni wii ni, na toro naafuugbo foo je na Kile wo saanra ti ni.»

26 A pee jomoo pe logovee di jo: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na ja pa sho we?»

27 A Yesu di jo: «Le l'a sipyii ja ge, lee ya Kile jani we.»

28 Wee tuun wu ni a Pyeri di jo: «Li wii, wee ya kahari yanmuyo beeri ni na daha mu feni.»

29 A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu sho, kelee wu cebooloo, kelee wu sefee, kelee wu nagoo, Kile wo saanra ti wuu na ge,

30 weefoo na ba yee beeri yahaana nipehenje ta na wu yaha konoo na, na ba jii sicuumo nixhobaama be ta jiga na.»

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo sanha (Macoo 20:17-19; Marika 10:32-34)

31 A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu ye yiri, na pu pye: «Wu wii gaanji Zheruzalemu ni, Kile tudunmoo p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu shizhaa na ge, kee beeri na ba bye na ki fa.

32 Wu na ba je shi watii kenje ni, pee na ba zhehe wu na, na wu shehele, na joloho tugi wu na,

33 na wu kpon ni susoo ni, na na wu gbo. Ga wu caxhugo cana taanri wogo ki na w'a je.»

34 Ga kalaapiire ti ya ta yafiin be jaha ce kii keree kii ni we. Bani pe jomoo pe kori bi hmoho pu na. Ye y'a jo pu mu ge, pu ya ta yafiin be kori ce we.

Yesu ya fyen wa jii mug (Macoo 20:29-34; Marika 10:46-52)

35 Ba Yesu ya teenje Zheriko na we, lee ya bi fyen wa nideenge ta koo li joo na na saraya jeeeri.

36 Ba wee ya sipyiire ti nidorowuu tunmoo logo we, na yegenje pye na: «Le di je jaha we?»

37 A p'i wu pye: «Nazareti sheen Yesu w'a doroo.»

38 Wee tuun wu ni a wu mujuu wa na: «Dawuda Ja Yesu, juno naari na na!»

39 Pii pu bye sipyiire ti jahagbaa na ge, a pee di wu kaa jo na wu co wuye na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, juno naari na na!»

40 A Yesu di yere, na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyen w'a fulo Yesu na we, a Yesu di wu yege na:

41 «M'a giin di jaha pye ma mu we?» A wu wu joo sho na: «Kafoo, di da jaa!»

42 A Yesu di wu pye: «Ta jaa! Ma n'a daa w'a ma cuunoo.»

43 Taapile ni a wu ganha na jaa. A wu daha Yesu feni, na ganha na Kile pele. Tuun wemu ni sipyiire ti beeri ya lee ja ge, a pu be di ganha na Kile soni.

19

Yesu ni fanhafee wari shovoo Zange keree

1 Cana ka Yesu ya pa doroo Zheriko kulo li ni.

2 Na wa bye wa wu mege je Zange. Wee bye fanhafee wari shovoo junofoo, naafuu foo w'a bye wii.

3 Wu bi giin wu Yesu ja wu wu ce, ga sipyiire ti jehewe wuu na wu ya ta ja wu ja we, bani wu bi ghere.

4 Lee na a wu baa kari jahagbaa na, na she dugi tige ka ni, kemu mege ki je na Sikomari ge, konho wu Yesu ja, bani wu na ba doroo wa.

5 Ba Yesu ya no wee xuu wu ni we, a wu wu jaha yirige na Zange pye: «Zange, tigi tovuyo na, bani mu puga n'a da zhe digi njaa.»

6 A Zange di digi tovuyo na, na wu juno ciri ni fundanga ni.

7 Ba sipyii p'a lee ja we, a pu beeri di ganha na jmunoo-jmunoo na yu: «W'a she digi jurumupye wa mu.»

8 Ga, a Zange di yere Kafoo jaha taan, na wu pye: «Li wii, Kafoo, n'a da na naafuu wu taaga ki kan la baa fee mu. Li bu da na ne wa yanmuno ka njahana, ne na ki tuuyo shisheere teenge weefoo na.»

9 A Yesu di wu pye: «Nuwuuro ya je njaa ke puga ke be ni, bani we be je Ibirayima wo ja wa.»

10 Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja ya pa pee sha wu pee sho.

Wari w'a kan kapyeyii piimu mu na p'a kegaana pyi ge (Macoo 25:14-30)

11 Na sipyii pu yaha pu na kii keree kii nuri, a Yesu di le talene le jo pu mu, bani ba w'a teenje Zheruzalemu na we, a p'i ganha na giin na lee taapile li ni Kile wo saanra t'a da tiye she.

12 Lee wuu na w'a jo: «Na wa ya se kpooencene la na, na gari fiitooongo ka ni konho p'i she saanra kan wu mu, lee kadugo na wu guri pa.

13 Na wu yaha wu sanha gari we, a w'i wu kapyeyii ke yiri, na pu beeri kan warifyen tuuyo nigin nigin, na pu pye: «Y'a yi kenje kaana ni we ni fo di ba she ba.»

14 Ga ba w'a kari we, a wu shi shɛɛn di wu kɔ, na tudunmɔɔ tun wu mu, na wu pye: «Wɛɛ funɲɔ wa mu wu tiin wu ɲunɲɔ ni we.»

15 «Ba w'a kuri we, saanra ti na kan xɔ wu mu we, w'a bi wari wu kan piimu mu ge, a wu pee yiri, kuduun wemu p'a ta ge, kɔnhɔ wu wee ce.

16 A nizhiime wu ba na jo: «Na ɲunɲɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyenɛɛ pye, a wu wu shi ke ta.»

17 A wu wee pye: «L'a ɲɔ kapyebye nizaama, ba na jo m'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ kapigee ni we, n'a da ma pye kugbɔhɔɔ ke gbafenɛɛri.»

18 A shuun wo wu ba na jo: «Na ɲunɲɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyenɛɛ pye, a wu wu shi kaguro ta.»

19 A wu wee pye: «Mu be wu pye kugbɔhɔɔ kaguro gbafenɛɛri.»

20 A wa be di ba na jo: «ɲunɲɔɔ, ma warifyɛn wu we wu siime na, ne bi wu migile sicogo ni na keme yaha.

21 Ne fya mu na, bani ne bi li ce jo mu keree k'a waha, mu ya kemu yaha we, kee mu ya luu, mu ya kemu nugi we, kee mu ya gɔɔn.»

22 A wu kafɔɔ wu wu pye: «N'a da ma kiiri kɔn na be ni ma kafila wu ni, kapyebye niguumɔ, a mu ya li ce na ne keree k'a waha ge, ne kemu yaha we na kee luu, ne kemu nugi we na kee kɔɔn ge.

23 ɲaha na m'a ya ta ne wari wu yaha banɲi na, kɔnhɔ di ba wu lɔ ni wu kuduun ni na niguribawo we?»

24 Lee kadugo na piimu p'a bye wà ge, a wu pee pye: «Yi wu wo wari wu shɔ wu na, y'i wu kan ke fɔɔ wu mu.»

25 A p'i wu pye: «ɲunɲɔɔ we! Go wu wo wu shi ke wu wa wu mu na xɔ!»

26 A wu pu pye: «N'a da yi jo yi mu, la ɲe wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na. Ga la ɲe wemu mu we, ali nifenhɛfɛnhɛne lemu be li ɲe wu mu ge, lee be na ba shɔ wu na.

27 Ne pɛɛn piimu ya ta sɔɔ ne wu pye pu ɲunɲɔɔ we ge, yi pa ni pee ni naha y'i pee gbo na ɲii na.»

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan ɲe we (Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Yohana 12:12-19)

28 Ba Yesu ya yee jo xɔ we, na doro sipyiire ti ɲahagbaa na, na se Zheruzalemu ni.

29 Tuun wemu ni w'a tɛɛɲɛ Betɛfaje ni Betani kulogoo ki na ge, faabobonɔ ki shizhaa na kemu mege p'a yiri Oliviyɛ faabobonɔ ki ge, a wu wu kalaapiire shuun wa tun, na pu pye:

30 «Yi she yi ɲahagbaa kulo li ni, yi ba she jin li ni, yi na kafabige ka nibɔɔ ta wà sipya sanha dugi ɲa kemu na we, y'i kee sanha yi pa naha.

31 Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana we?» Yi weefɔɔ pye: «Wɛɛ Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»

32 Piimu pu bye tudunmɔɔ pu ge, a pee di gari na she yi ta ba Yesu ya yi jo pu mu we.

33 Na pu yaha pu na kafabige ki sanhana, a ki kafɛɛ di pu yege na: «Naha na y'i wa ke kafabige ke sanhana we?»

34 A p'i jo: «Wɛɛ Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»

35 A p'i ba ni ki ni Yesu yiri, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, na Yesu durogo ki na.

36 Ba w'a gaanɲi we, a sipyii p'i ganha na pu fadegbɔyɔ piini koo li ni.

37 Tuun wemu ni wu bi tɛɛɲɛ Zheruzalemu na ge, Oliviyɛ faabobonɔ ki tatiginɛ ki shizhaa na ge, a kalaapiire ti pinnɛge ki beeri di ɲi fundanga na, na ganha na Kile peɛ ni mujonɔɔ nigbɔhɔɔ ni. P'a kakanhanɲaa kiimu beeri ɲa ge, kee wuu na.

38 A p'i jo:

«Pye duba fɔɔ, saan,
mu wemu w'a ma
Kafɔɔ Kile mege na ge!»*

«ɲaɲinɛ ki pye fugba wu ni,
nɔɔɔɔ di daha Kile mege na
fugba lii lii wu ni!»*

39 Farizhɛɛn piimu pu bye sipyiire ti ninɛ ni ge, a pii di Yesu pye: «Karamɔɔ, jo ni ma kalaapiire ti ni na pu co puyɛ na!»

40 A wu pu ɲɔ shɔ: «N'a da yi jo yi mu, ali pu bu jo puyɛ na be, kagereye y'a da sipyaa suu pu tege!»

Yesu ya mɛɛ su Zheruzalemu wuu na

41 Ba Yesu ya tɛɛɲɛ Zheruzalemu na we, ba Yesu ya wu ɲa we, na mɛɛ su wu wuu na, na jo:

42 «Kaa le li da já ɲaɲinɛ kan mu mu ɲinɲaa wo carɲa ɲii le ni ge, mu da bi lee ta ce! Ga nime, lee ya ɲmɔhɔ mu na!

43 Bani caya ya wa ma mu mu, ma pɛɛn na ba kasɔɔɔ yerenɛ na taga ma maha, na ma kuuri, na do ma na.

44 Pu na ba ma ni ma sipyii pu beeri tɔnhɔnɔ, pu da ga kafaan pile la shishiin nidahanɲa yaha la ɲunɲɔ ni we, bani Kile ya pa mu dege kaa na tuun wemu ni ge, mu ya ta lee ce we!»

Yesu ya Kile-peɛɲɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ (Macoo 21:12-17; Marika 11:15-19; Yohana 12:13-22)

45 Lee kadugo na a Yesu di jé Kile-peɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi beɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu ganha na pee kɔri na yeege.

46 A wu pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba ne puga ki pyi Kile-ɲerege»

* 19:38 Zaburuu 118:26 * 19:38 Luka 2:14 * 19:46 Ezayi 56:7

puga,* » A Yesu di nɔhɔ jo sanha na: «Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

47 W'a bi kalaa kaan caɲa beeri Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki ni. A saraya naha shɔɔnriwee ɲunɔfee, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni sipyiire ti sipyigbɔɔ p'i ganha na wu shaa di gbo.

48 Ga pu ya ce dii pu da lee pye we, bani sipyiire ti bi wu jomɔ pu nuri ni see ni.

20

Mii Yesu wo sefeeɛ ti d'a yiri we?
(Macao 21:23-27; Marika 11:27-33)

1 Caɲa ka, na Yesu yaha wu na kalaa kaan Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki ni, na Kile wo Jozaama pu yu, a saraya naha shɔɔnriwee, ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'i nɔ na fara nɔhɔlee pu na,

2 na wu pye: «Sefeeɛ teke gbɔɔɔ ni mu ya kii keree kii pyi ge, tee jo wu mu, kelee jɔgɔ w'a tee sefeeɛ ti kan mu mu we?»

3 A Yesu di pu pye: «Ne be w'a da yi yege.

4 Jɔgɔ w'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we? Kile laa sipyii?»

5 A p'i puyɛ pye: «Wu bu jo: «Kile w'a wu tun,» wu na jo: «Naha na yee di ya ta dɔ wu na-e we?»

6 Wu bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun,» sipyiire ti na wu wɔ gbo ni kagerɛye ni, bani pu beeri ya dɔ li na na Kile tudunmɔ wu bye Yohana.»

7 Lee na a p'i wu pye na pee ya ce jɔgɔ w'a wu tun we.

8 A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefeeɛ temu t'a ne pye ne na ki pyi ge, ne be da tee jo yee mu we.»

ɛzeɛn faapyii niguumɔɔ pu wo talene le
(Macao 21:33-46; Marika 12:1-12)

9 Lee kadugo na a Yesu di ganha na le talene le yu pu mu na: «Nɔ w'a w'a bi ɛzeɛn tege ka shan, na ki kaa le ɛzeɛn faapyii pii kenɛ ni, na gari fiige katii ni, na she mɔ wɔ.

10 Ba ɛzeɛn w'a pa le we, a wu kapyebye wa tun pee ɛzeɛn faapyii pu mu, kɔnhɔ p'i ɛzeɛn wa yaha pa wu kan. Ga, a ɛzeɛn faapyii p'i wee kpɔn, na wu kewaye wo yaha kari.

11 A wu nɔhɔ kapyebye wa be tun kari, a p'i wee be kpɔn na wu cogana kolo, na wu be kewaye wo yaha kari.

12 A wu taanri wo tun kari sanha, a p'i wee bana, na wee kɔri wɔ.

13 «A tege ki kafɔɔ di jo: «Lekɛ n'a da bye we? Na ja nigin pe, na nidaan Ja we, wee n'a da dun pu mu. La wa la ni pu na peeɲe taha wee na.»

14 Ga ba ɛzeɛn faapyii p'a wee ɲa we, na puyɛ pye: «Cɛn wu lɔwɔɔ wu ɲe we. Yi pa wu wu gbo, kɔnhɔ cɛn wu bye wu wo.»

15 A p'i gari ni wu ni ɛzeɛn tege ki kadugo yiri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tege ki kafɔɔ wu da ba naha pye pu na we?»

16 Wu na ba ba, na pee ɛzeɛn faapyii pu gbo, na ɛzeɛn tege ki kaa le piitiilee kenɛ ni.»

Ba p'a yee logo we, na jo: «Kile wu wu tɔnha lee na!»

17 Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomɔ pe p'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, na:

«Puyirilee p'a faakagerɛɲɛ kemu she ge, kee k'a pye puga ki gunɲmii li faakagerɛɲɛ nijɛɲɛ.»*

Pee jomɔ pu kɔri di ɲe dii we?

18 Sipyaa sipya w'a to kee kagerɛɲɛ ke ɲunɔ ni ge, weefɔɔ na gegi gegi. Kee kagerɛɲɛ ki shiin bu do sipya beeri ɲunɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.»

19 Lee taapile li ni a saliya karamɔgɔlɔɔ ni saraya naha shɔɔnriwee ɲunɔfee p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li ce na pee na Yesu ya le talene le jo wɔ. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

P'a Yesu yege muna pereme keree na
(Macao 22:15-22; Marika 12:13-17)

20 A p'i diin na Yesu kaseri, na ba kalɔhɔjuu pii tun, na pu puyɛ pye sipyitiimee, pu da kafila tifuuyo shaan Yesu taan, p'i kafila ta wu ɲɔ na, kɔnhɔ p'i wu le fanhafɛɛ ni gbafɛnɛmɛ wu sipyii pu kenɛ ni.

21 A pee di wu yege na: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya li ce na jo mu ya yu, na sipyii kalaa ni tiime ni, mu ya sipya wa wo wa ni we. M'a sipyii pu fiinɲɛ na galaa be Kile koro li ni.

22 Ayiwa, l'a saha wɛɛ p'a muna pereme kaan Orome saannaa Sezari mu laa, li ya saha we?»

23 Ba Yesu ya pee wo namari wu ɲa we, na pu pye: «Yi wari deɲɛ wa she na na.»

24 A p'i nigin wa she wu na. A wu jo: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na we?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Orome saannaa Sezari.»

25 A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kile be wuu li kaan Kile be mu.»

26 Pu ya ta nahama ta Yesu jomɔ ni pemu pu da daga wu tɔɔgɔ le sipyii pu naha taan we. Ga, a wu ɲɔshɔɔɔ t'i pu naha wɔ, a p'i fehe.

Sadushɛn p'a Yesu yege xɲɛnɛ li keree na

(Macao 22:23-33; Marika 12:18-27)

27 Lee kadugo na, Yawutuu ɲunɔfee pii bye wɔ, Sadushɛn pu bye pii. Pee bi yu na xɲɛnɛ da ba bye ɲiga na we. A pii di ba she Yesu yiri, na she wu pye:

28 «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le ɲomɛɛ le ka na kan wɛɛ mu na: «Nɔ w'a wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na we, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ

* 20:17 Zaburuu 118:22

wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.)

²⁹ «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiime wu cee lenje, na xhu pya baa.

³⁰ A shuun wo wu wee cee wu lo, na xhu pya baa, a taanri wo wu be di wu lo na bye mu.

³¹ A pu gbarashuun wu beeri di cee wu lenje, a pu beeri di xhu pu ya nohapiire ta we.

³² Lee kadugo na a cee wu be di xhu.

³³ Wee tuun wu ni xuu pu canje ke, wee cee w'i da ba bye pu shen nigin weke wo we? Bani pu gbarashuun wu beeri ya wu lenje toro.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ke konjo ke sipyii ya cee lenje, na gbaya jii,

³⁵ Ga piimu p'a yaa pu pa je Kile wo kobanja ki ni ge, pee ba ba xhu na ba je na foro xu ni niga na, pee wa da cee lenje, kelee na gbaya je we.

³⁶ Pee da xhuu nige we, bani pee na bye ba fugba meleke pii wa we. Pu na bye Kile nagoo, bani pee je xujene li sipyii.

³⁷ Kile tudunmoo Musa ye pyaa ya li she na xujene na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kafoo Kile pyi: «Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»

³⁸ Pee jomoo pe ya li shee na Kile je xuu wo Kile we, ga wyii wo Kile wu je wii. Bani wee mu pu beeri wa niifeere ni.»

³⁹ A saliya karamogoloo pii di kafila wu lo, na jo: «Karamogo, ma jomoo p'a jo.»

⁴⁰ Wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

Shovoo wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we (Macoo 22:41-46; Marika 12:35-37)

⁴¹ Wee tuun wu ni a Yesu be di pu yege na: «Naha na sipyii ya yu na Shovoo wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-e we?»

⁴² Bani Dawuda ye pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Kafoo Kile ya yi jo ne Kafoo mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,

⁴³ fo di ba ma peen pye ma jidahaa tata-hanja.»*

⁴⁴ Dawuda ya Shovoo wu pyi Kafoo, wee tuun wu ni w'i je dii wu ja ye nigin we?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamogoloo pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

⁴⁵ Sipyiiire ti beeri jii na a Yesu di wu kalaapiire ti pye:

⁴⁶ «Y'a yiye kaseri saliya karamogoloo pu na. Na fadadonyo leni na jaari lee l'a dan pu ni, ni sipyii na gboofo fo kaan pu mu pinneere kpeenye na. Kile-peenje piyeye yi wo

nahagbaa tatiinye, ni yalicenje wo tatiinc-eye be di dan pu ni.

⁴⁷ P'a naxhugoshaa keje yanmuyo beeri nmahana na zhuu pu na, na moni Kile-peenge na, konho p'i puyee pye see sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.»

21

Naxhugoshoo wu Kile yakanga (Marika 12:41-44)

¹ A Yesu di wu juuoo yirige, na naafuu fee pu ja pu na Kile wo taa li leni keshi wu ni.

² A wu naxhugoshoo la baa foo wa ja wu be ya wari tuuoo nifenhenehenje shuun le wu ni.

³ A wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshoo la baa foo we ya lemu le ge, lee ya jehe pusamaa beeri wuu li na.

⁴ Bani pusamaa beeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan, ga wee kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu joshaga wuu li beeri kan.»

Yesu ya Kile-peenje pugbaho ki ja wu jo (Macoo 24:1-2; Marika 13:1-2)

⁵ Lee kadugo na pii bi Kile-peenje pugbaho ki kaa yu wu kalaapiire ti ni na k'a sii jo ni ki faaya yi ni, ni sipyii pu wo Kile yakanya yi be. Ga, a Yesu di pu pye:

⁶ «Yemu beeri yee wa jaa naha ge, cana ka wa ma, kagerenje ka shishiin wa da ba gori naha ka juuoo ni we. Yi beeri na ba do feefee.»

Keree kiimu na ba byi sani konjo ki xo ge (Macoo 24:3-14; Marika 13:3-13)

⁷ A p'i wu yege na: «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Ki ba da bye, jaha sheshere teke t'i da bye we?»

⁸ A Yesu di pu pye: «Y'a yiye kaseri, konho yi juuoo ganha bu gyeegi we. Bani sipyii nijehemee na ba ma ni ne mege ni na yu: «Ne wu je wii» kelee «Tuun w'a no.» Yi ganha bu daha pu feni we.

⁹ Yi ba kashen ni n'a she keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da vya we. Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na fene pye, ga lee di wa nago wee tuun wuyee pyaa ni konjo k'a da xho we.»

¹⁰ Lee kadugo na a wu pu pye: «Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na.

¹¹ Ni je celenje nigbaho na ba byi teye ya ni, ni xuugbaho, ni banikuuyo. Fyaara kagbaho ni naha sheshere nigbooro na ba jaa na yiri fugba we ni.

¹² «Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi conii, na yi jaani xuuni. Pu na ba se ni yi ni Kile-peenje piyeye yi ni, na kiiri koon yi na, na yi leni kaso ni. Pu na ba se ni yi ni saannaa ni gbafenere mu ne mege wuu na.

* 20:43 Zaburuu 110:1

¹³ Lee na ba bye kaɲuɲo yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu.

¹⁴ Jomɔ pe yi da ba she jo pee di yi ɲuɲo wolo ge, yi ganha ba pee shaa da yeri yi funyo ni we.

¹⁵ Bani ne na ba ɲo kan yi mu, na fungoɲo fεεre kan yi mu, fo sipy ba da da yi peen pu ni, wemu na ja yi ɲo sho, kelee di yi kafila kaala we.

¹⁶ Ali yi tii, ni yi nii, ni yi puga sheen, ni yi cebooloo, ni yi najiineε be na ba yi leni keye ni. Pu na ba pii gbuu yi ni.

¹⁷ Sipyii beeri na ba yi ko ne mege wuu na.

¹⁸ Ga, ali yi ɲuzhige nigin we wa be da biin we.

¹⁹ Lee wuu na, yi la le yiyε ni, y'i yi logoo mara, lee funyo ni y'a da yi munahaa ɲuɲo wolo.

*Yesu ya Zheruzalemu kulo li ja wujo
(Macoo 24:15-21; Marika 13:14-19)*

²⁰ «Yi ba kashen keye ɲa y'a Zheruzalemu maha tuun wemu ni, y'i li ce na wu jaduun w'a na.

²¹ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalemu kulo liye pyaa funyo ni ge, pee di ba fe p'a foro. Piimu na ba bye sige ni ge, pee ganha bu je kanha ki ni we.

²² Kee cabyaa ki na ba bye Kile wo kiiri cabyaa Zheruzalemu na, konho yemu beeri Kile tudunmoo p'a ka Kitabu wu ni ge, yi beeri ɲo di fa.

²³ Boɲo na ba bye lahaa fee ni puɲmaraya fee wogo yee caya yi na. Bani kanhama nigbo pu da ba bye fiige ki ni. Kile na ba wu loyire li she ki sipyii pu na.

²⁴ Nmɔparaa na ba pii gbo, p'a pii co kari fiye yatii ni na pye buloo. Shi wemu ɲe Yawutuu we, wee na ba Zheruzalemu kana fo pu wo tuun wu ba she doro.

*Sipy Ja nibaɲa keree
(Macoo 24:29-31; Marika 13:24-27)*

²⁵ «Yi na ba ɲaha shesheere ɲaa caɲa, ni yene, ni woroo kii ni. Lokuruyo nigboɲo na ba sani na yiri suumo loho ni ɲiɲe ke na, yi tunmɔ na ba bele fo na fyaara ni funbeenre yaha ɲiɲe ki sipyii pu beeri na.

²⁶ Sipyii na ba jiregi na xhuli ɲiɲe ke wo kapegee fyaara ni ki ɲibaɲa funbeenre kenε ni. Bani ali fugba wu sefere ti na ba jele.

²⁷ Wee tuun wu ni pu na ba Sipy Ja nibawo ɲa fugba ɲahaya ye na ni sefere ti beeri, ni nooro nigbo ni.

²⁸ Yi ba kee keree kii ɲaa k'a ɲo kon na byi tuun wemu ni, y'i yiri tii, y'i yi ɲuyo yirige, bani yi ɲuɲo woloduun w'a teɲe.»

*Kalaa wemuya daa nitoodige keree na ge
(Macoo 24:32-35; Marika 13:28-31)*

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo pu mu na: «Yi nitoodige ni tiye yi saya beeri wii.

³⁰ Yee ba yi ɲaa yi na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce yiyε ni na ki nagoo pyeduun w'a teɲe.

³¹ Mu li wa, yi ba kii keree kii ɲaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Kile saanra t'a teɲe.

³² Can na n'a da yi jo yi mu, ɲiɲaa wo sipyii pii beeri wa da xhuu kii keree kii di na pye we.

³³ Fugba we ni ɲiɲe ke na ba doro, ga ne jomɔ pe wa da doro bada we.»

Yi kori yaha ɲii na

³⁴ «Yi kasεge yaha yiyε na, yi ganha da gori ligboho ye na, ni gba, yi da yi funyo shaa ni koɲo ɲaɲmuyo da ni, fo di zhe ne cabaɲa pye ki pa yi be fo we.

³⁵ Bani ne cabaɲa na ba ɲiɲe ki sipyii pu beeri fo, ba jo ma fya fo na pu to wolo we.

³⁶ Ga yi kori yaha ɲii na, yi da Kile beeri tuun beeri ni, konho y'i fanha ta, y'i ba sho kii keree nibaɲaa kii beeri na, y'i ba ja yere Sipy Ja wu ɲahagbaa na.»

³⁷ Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kile-peɲeɲe pugboho ki ni caɲa ni, ga piige bu wo, w'a she shon Oliviyε faaboboɲo ki na.

³⁸ Yani ɲiga ki mugε ge, sipyii pu beeri na she wu ɲuɲo ciri Kile-peɲeɲe pugboho ki ni, na wu jomɔ pu nuri.

22

Yawutuu ɲuɲofεe p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Shizhenhere Baa Buuri Kalene lemu li ɲe na ɲuwuuro ti wo Kalene li ge, lee bi deɲe.

² Saraya ɲaha shoonrivεε ɲuɲofεε ni saliya karamogoo pu bi gbogana shaa Yesu na, ga na fyagi sipyii pu na.

*Zhudasi ya gbegele wu Yesu le kenε ni
(Macoo 26:14-16; Marika 14:10-11)*

³ Wee tuun wu ni, Zhudasi we p'a yiri na Isikariyoti ge, a Shitaanni di ba je wee ni. Kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii.

⁴ A Zhudasi di she saraya ɲaha shoonrivεε ɲuɲofεε, ni Kile-peɲeɲe pugboho ki gedii ɲuɲofεε pu mu. Wu na ja Yesu le pu kenε ni legana lemu na ge, a p'i jo be lee na.

⁵ A lee di daan pu ni xuuni. A p'i be yi na na pee na ba wari kan wu mu.

⁶ A Zhudasi di soo pu mu na ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenε ni sipyiire ti kategee.

P'a Bulooro ɲuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li shiizhan

(Macoo 26:17-25; Marika 14:12-21; Yohana 13:21-30)

7 Shizhenherε Baa Buuri Kalenε li canja k'a nɔ ge, kee canja ke Nuwuuro ti wo Kalenε li saraga dubyapige ki ma yaa na gbo.

8 A Yesu di Pyεeri ni Yohana tun na pu pye: «Yi she Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele, kɔnhɔ wu she ki li.»

9 A p'i wu pye: «Ma funɔ wa wu she ki gbegele xuu weke ni we?»

10 A wu pu jɔ shɔ: «Wii, yi ba jin kanha ki ni, yi na zhe saha ni n'a wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee feni. Wu ba she jε puga kemu ni, yi bε di jε w'a.

11 Yi kee puga ki kafɔɔ pye: «Wu Karamɔgɔ w'a jo na wee ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li talige puga kemu ni ge, na mii ki wa we?»

12 Wu na pughɔhɔ ka she yi na zangaso wu ni, kee wa gbegele xuuni na yaha, y'i kalenε li yalige ki gbegele w'a.»

13 A p'i gari na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

*Kafɔɔ Fεfεεε yalige ki keree
(Macoo 26:26-30; Marika 14:22-26; 1 Korente Sheen 11:23-25)*

14 Ba liduun w'a pa nɔ we, a Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i diin na li.

15 A wu pu pye: «Na le Nuwuuro Kalenε le wo yalige ki pinne li ni yee ni, ne lee la pye fo xuuni, yani di ba ganha ge.

16 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da kee ka shi li nige we, fo canja kemu Kile da ba ki y'a wu saanra ti ni ge.»

17 Wee tuun wu ni a wu ερεzen lɔhɔ ceεgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na na jo: «Yi ke co y'i ki taa taa yiye na.

18 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da ερεzen lɔhɔ gba nige we, fo Kile wo saanra ti ba ba.»

19 Lee kadugo na a wu buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegɔ kegɔ na kan pu mu na jo: «Ne ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyo di da dun ni na kaa ni.»

20 Ba p'a li xɔ we, a wu ερεzen lɔhɔ ceεgbuu li bε lɔ kan pu mu, na jo: «Kile ya karijεεge jomεε nivonɔ lemu lɔ sipyii mu ne shishan baraga ni ge, lee li wa mε ke ερεzen lɔhɔ ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo.

21 Ga, lee bε na we w'a da ne le keɲε ni ge, wee we na li ni ne ni.

22 Sipya Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kile ya li jo wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba wu le keɲε ni ge, bɔɔngɔ ki jε weefɔɔ wogo.»

23 A p'i jɔ kɔn na puyε yegee na weke wu da ba le pye pee ni we.

*Kalaapiire t'a nakaara pyi jahagbaa fεεε keree na
(Macoo 20:25-28; Marika 9:33-34; Marika 10:42-45; Luka 9:46)*

24 Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyε yegee na weke w'a yaa na pye pu bεeri jahagbaa fɔɔ we?

25 A Yesu di pu pye: «Shi wemu jε Yawutuu we, wee shi wu wo saannaa ya pu jɔɲɔfεεε pyi wu na. Pii pu wa fanhafεε pu ge, a pee funɔɔ di bye shi wu w'a pu mεyε yiri na: «Kasaanja pyeεε.»

26 Ga, li ya yaa na pye mu yee mu we, ga we wu wa yee bεeri jahagbaa fɔɔ ge, wee ya yaa na pye ba pu bεeri nɔhɔεεεε jε we. We wu jε jɔɲɔfɔɔ ge, wee di bye ba kapyebye jε we.

27 Kapyebye we w'a sori ge, ni wu jɔɲɔfɔɔ we wu da ba diin yε wu li ge, weke w'a pele pu shuun wu ni we? We wu da ba diin yε wu li ge, ta wee bε w'a pele we? Ga lee bε na ne jε yee niɲε ni ba kapyebye jε we.

28 Yee ya pye sipyii, pii p'a pye ni ne ni na nɔwuuro ti keree ki ni ge.

29 Lee wuu na n'a da Kile wo saanra ti jɔ yaha yee mu, ba na To w'a ti jɔ yaha na mu we.

30 Yi na ba binne li, na binne gba ni na ni na saanra ti ni. Yi na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na.»

*Yesu ya li she na Pyεeri na ba foro wee kaa t'aan
(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38)*

31 Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ, Simɔ, Shitaanni ya li sha na wu yee nɔhɔ wolo saama na, wu yee suguri ba p'a shinma sani na wo wu kugun ni we.

32 Ga ne Kile jεeri mu mu, kɔnhɔ ma n'a daa wu ganha bu guunɔ we. Ma ba daburaje jo tuun wemu ni, na guri pa na mu, m'a ma cebooloo pusamaa logoo waha.»

33 A Pyεeri di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la, w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di jε ni ma ni ki bεeri ni.»

34 A Yesu di wu pye: «Pyεeri n'a da li she ma na, yani xhupoo wu pa mεε ya wu niɲaa piige ge, mu na ba foro ne kaa t'aan tɔɲyii taanri na mu ya ne ce we.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yeri na pu gbegele

35 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni ne yee tun kari na ta wari, ni kushεyεyε, ni tanhaya bye yee mu-i ge, yaaga ya yee kuunɔ ya?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Yaaga bε ya wεe kuunɔ we.»

36 «Ga nime, wari jε wemu mu ge, wu wu lɔ, kushεyεyε jε wemu mu ge, wu yi lɔ, jɔmɔpara jε wemu mu we, wee di wu fadenje pεre taga la shɔ.

37 Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka ne shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee jɔ ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na: «W'a tɔɔ le

kakuubyii ni.» Lemu di ƶe ne shizhaa wuu li ge, lee ƶo na ba fa.»

³⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Kafoo, li bu da lere, ƶmoparaa shuun wu wa me.» A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

Yesu ya she Kile ƶeri Oliviyi faabobonjo ki na

(Macoo 26:36-46; Marika 14:32-42)

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di foro, na gari Oliviyi faabobonjo ki na, ma na jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na we. A wu kalaapiire ti be di daha wu feni.

⁴⁰ Ba p'a no wee xuu wu ni we, a Yesu di pu pye: «Yi Kile ƶeri, konho yi ganha bu je nowuuro ni we.»

⁴¹ Ba w'a yee jo we, na laha pu taan, na she naha na jeri, na nuguro sin, na Kile ƶeri.

⁴² Na jo: «Na To Kile, li bu da l'a taan ma mu, le kanhama ceegbuu le sanha lii na na. Ga ne wo jidaan ganha bu bye we, fo mu wo jidaan.»

⁴³ Wee tuun wu ni a melake wa di ba foro wu mu na yiri fugba we ni, na lowaa kan wu mu.

⁴⁴ Yesu funno ki bi conri fo xuuni. A wu la fara Kile-ƶerege ki na. A wu ba fun, a wu fun fun loko k'i ƶeri ba shishan ƶe we, na ninje na dun ninje na.

⁴⁵ Ba w'a xo Kile-ƶerege ki na we, na guri pa kalaapiire ti yiri, na ba pee ta pee ya ƶmuno jatanhanja kanhama kenje ni.

⁴⁶ A wu pu pye: «Naha na yee di ƶmunoo we? Yi yiri y'i Kile ƶeri, konho yi ganha bu je nowuuro ni we.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macoo 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomoo pu na, a sipyiire ta di no, Zhudasi w'a bye pee jahagbaa na. Yesu wo kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu gbara Yesu na, konho wu she ƶoosoonro fo kan wu mu.

⁴⁸ Ga, a Yesu di wu pye: «Zhudasi, go ƶoosoonro fo ni mu ya Sipya Ja wu le kenje ni ge?»

⁴⁹ Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee ya li ce na Yesu tacono ni p'a ma we, a p'i jo: «Kafoo, wu ƶmoparaa lo pu feni ya?»

⁵⁰ A pu shen nigin wa di saraya naha shoonrivwe wo ƶunofogbo wu wo kapyebye wu kanige ce niwenje paa laha.

⁵¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere me!» A wu gbon na wu niwenje ki na, na wu cuunjo.

⁵² Lee kadugo na, saraya naha shoonrivwe ƶunofee, ni Kile-ƶerege pugbaho ki gedii ƶunofee, ni naholee pii p'a she Yesu feni ge, a wu pu pye: «A yee di ba ni ƶmoparaa ni pubege ni ne tacono ni ma na jo kakuubye di ƶe ya?»

⁵³ Na ta ne bi bye ni yee ni cana beeri Kile-ƶerege pugbaho ki ni, yee di ya ta ne co we.

Ga nime, yee wo tuun wu w'a no, ni nibiige fanha ki wo tuun we.

Pyeri ya foro Yesu kaa taan

(Macoo 26:57-58, 69-75; Marika 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ba p'a Yesu co we, na gari ni wu ni saraya naha shoonrivwe wo ƶunofogbo wu kaban. A Pyeri di laraga kon pu na, na daha pu feni,

⁵⁵ fo na she je kaanja ki ni. A sipyii pii di na gberi kaanja ki ninje ni, na diin ki taan na wahani. A Pyeri be di diin pu te ni.

⁵⁶ Ba kapyebyezo wa ya pa Pyeri na na ki taan we, na wu wii xuuni na jo: «We be wu wa Yesu wo sipya wa.»

⁵⁷ Ga, a Pyeri di foro wu kaa taan na jo: «Cee we, ne ta wu ce be we.»

⁵⁸ A jere di bye, a na wa di wu ja, na wu pye: «Go mu be wu wa pu ni!» A Pyeri di wee na wu be pye: «Ee! Ne wa pu ni-i de!»

⁵⁹ A leri nigin shishiin di doro, a na wa be di ba wu ja. A wee di sii yi jo waha na: «Nakaara baa we na we be wu bye ni Yesu ni, bani Galile shen wu wa wu be.»

⁶⁰ Ga, a Pyeri di wu jo sho na: «Na we, ye mu wa yu ge, ali ne yi shi ce we.» Na Pyeri yaha wu na yee yu, taapile ni a xhupoo di mee su.

⁶¹ A Kafoo di ƶmahana ƶeri na Pyeri wii wu naha ninje ni. A Pyeri funno di do ni Kafoo kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo wu mee su njaa ge, mu na ba foro ne kaa taan taji taanri na mu ya ne ce we.»

⁶² A Pyeri di foro kpeenge ki na na she mee su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shehele na wu kon

(Macoo 26:67-68; Marika 14:65)

⁶³ Yesu bi bye namaa piimu kenje ni ge, pee bi wu la wo, na wu kon.

⁶⁴ A p'i wu naha po, na ganha na wu yegee na: «Jogo w'a mu kon we? Ma konnoo wu mege yiri ge!»

⁶⁵ A p'i wu shehele, na joguumo ninjememe pa be jo ni wu ni.

Yesu kiiri ya kon kiirikoon kurunjo ki naha taan

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24)

⁶⁶ Ba jiga k'a mugi we, a naholee, ni saraya naha shoonrivwe ƶunofee, ni saliya karamogoo di she puye ja, na she ni Yesu ni pu wo kiirikoon kurunjo ki mu.

⁶⁷ A p'i wu pye: «Ma bu da ma na ƶe Shoo we, yi naha jo wu mu.» A Yesu di pu jo sho: «Ne nehe yi naha jo yee mu, yee wa da da yi na we;

⁶⁸ ne di bu yee yege, yi wa da na jo sho we.

⁶⁹ Ga na da njaa na, Sipya Ja wu na zhe diin Se Beeri Foo Kile kanige ce.»

70 A pu beeri di binne jo na: «Wee tuun wu ni ta mu wu je Kile Ja we?» A Yesu di pu jo sho na: «Ba yee wa yi yu we, uun, wee ne je.»

71 Wee tuun wu ni a p'i jo: «Naha wo seeri kaa feni wu je sanha we? Wuye pyaa ya yi logo wu jo na.»

23

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38)

1 Lee kadugo na a sipyii pu beeri di yiri, na gari ni Yesu ni Pilate mu.

2 Ba p'a no wa we, na jaagi jo kon na deri wu na na: «Wee ya we na we seeri na wu ta wu na wu fiige ki sipyii pu soon, na pu juyo nari. W'a pu naha koon na pu ganha ba mu-naa pereme kaan Orome saannaa jujofoo wu mu we. Na jo na wee wu je Shovoo we, na saan wee je.»

3 A Pilate di Yesu yege na: «Yawutuu wo saan mu je ya?» A wu wu jo sho na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne je.»

4 Lee kadugo na a Pilate di saraya naha shoonrivere jujofee ni sipyiiire ti pye: «Ne ta tanahaja ka shishiin ja we na we na we.»

5 Ga, a p'i yi jo na waha Pilate mu na: «W'a sipyii pu juyo nari ni wu wo kalaa wu ni Zhude fiige ki beeri ni; na lo Galile fiige ki na, fo na pa no naha.»

P'a she ni Yesu ni Herodi Antipasi mu

6 Ba Pilate ya yee logo we, na pu yege na ta Galile shen wu je Yesu?

7 A p'i wu pye na Galile shen wu je wii. Lee di Herodi ta wee na je Galile fiige ki jujo ni; wu be di bi bye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni. A Pilate di jo na pu she ni Yesu ni Herodi mu.

8 Ba Yesu ya no Herodi yiri we, a lee di sii taan Herodi ni fo xuuni; bani wu bi keree nijehenje nuri wu shizhaa na. Al'i mo xuuni Herodi funjo na je wu Yesu ja. Wu bi daa na Yesu na kakanhana la pye wee be nii na,

9 Lee wuu na w'a Yesu yege keree nijehenje na, ga Yesu ya wu jo sho la shishiin na we.

10 Lee di saraya naha shoonrivere jujofee ni saliya karamogloa pu be ta wa. A pee di ganha na nama koon, na joguumo tuugo beeri taga na wu jaagi.

11 A Herodi ni wu sorosii p'i sii Yesu shehele, na wula wolo. A p'i saannaa fadenje ka le wu na. Lee kadugo na a Herodi di Yesu kurunjo na pa gan Pilate mu sanha.

12 Kee canja ke a Herodi ni Pilate di bye najiinje, lee kaa be we, pen pu bye pii taashiine ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macoo 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39-19:16)

13 Ba Yesu ya no Pilate na we, a Pilate di saraya naha shoonrivere jujofee, ni fanhafee, ni sipyii pu beeri yiri.

14 Na pu pye: «Yee ya pa ni we na we ni ne mu, na jo na w'a fiige ki sipyii pu juyo nari. Ne kunni ya wu yege yiye pyaa be nii na. Ga yee ya keree kiimu beeri jo ne mu wu shizhaa na ge, ne ta lee la shishiin wo zo ja wu na we.»

15 Herodi be di wa zo ta wu na we, bani wu be ya wu kurunjo na pa wu kan. Yi nii wa wu ni, wu kapyegee ki beeri ni, ne kaa ja lemu l'a wu kagbuu xo we.

16 Wee tuun wu ni n'a da wu kan p'i wu kpon, lee kadugo na di wu yaha.»

17 [Lee di Pilate ta yee beeri ba Yawutuu wo bulooro juwuuro ti kalene l'a no we, wu ma yaa na kasoleme nigin wa yaha.]

18 A sipyiiire ti beeri di ganha na xhuulo na yu: «We na we gbo m'a Barabasi yaha!»

19 Na ta wee Barabasi we di bi bye n'a she foo. Canja ka w'a pa tunmo yirige kulo li funjo ni, na sipyiiire ti lo suri tiye ni fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso ni.

20 Lee di Pilate ta wu funjo na je wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha.

21 Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige na! Wu kori tige na!»

22 A Pilate di pu pye tannii taanri wuu li ni na: «Kakuumo leke we na we d'a pye we? Ne kunni ya kaa ja wu na lemu ya wu kagbuu xo we. Lee wuu na n'a da wu kan p'i wu kpon, lee kadugo na di wu yaha.»

23 Ga, a p'i zhe na xhuulo na pu wu kori tige na. A pu mujonjo k'i ba se ta Pilate na.

24 Wee tuun wu ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li na voro.

25 Wemu wu bi n'a she ni gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi yu na wu wee yaha. Ga we wu je Yesu ge, a wu wee kan sorosii pu mu na pu sipyiiire ti wo nidaan pye wu na.

P'a she Yesu kori tige na

(Macoo 27:32-44; Marika 15:21-32; Yohana 19:17-27)

26 Ba p'a gaanji ni Yesu ni wu takorogo ki ni we, na she saha ni na wa ni wee ya yiri wu kereye ni na doroo. Wee mege ki bye na Simo; Sirine shen wu bye wii. A sorosii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo na taha wu feni.

27 Sipyiiirehemee pu bi taha pu na na gaanji. Cee pii be bye ni pu ni. Pee nahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo kpon, na mehe suu xuuni Yesu kaa na.

28 A Yesu di ba nmahana jeri pu yiri na pu pye: «Zheruzalemu cee, yi ganha ba mehe suu ne wuu na we, ga y'a mehe suu yiye pyaa ni yi nagoo wuu na!

29 Bani caya ya wa ma, yee caya yi na pu na ba jo na: «cee pii pu je seganhanaa ge, pii

pu jε pu sanha pya se ja we, p'i sanha jire kan ja pya mu-i ge, pee jε duba nagoo.»

30 Wee tuun wu ni sipyii na
ba faaboboyo ye pyi na:
«Yi to wu jηηo ni.»

Na boboyo ye pyi:
«Yi wu ηmoho.» *

31 Bani le bi jε tipurege wo pyegana, tiwaga di da ba bye dii we?»

32 A p'i gari ni kakuubyii shuun be ni, p'i she pee be pinne gbo ni Yesu ni.

33 Xuu wemu mege p'a yiri na Njogoro Xuu ge, ba p'a she no wa we, na Yesu kori tige na wee xuu wu ni. A p'i kakuubyii shuun wu be kori wu taan. A p'i nigin kori tige ka na wu kanige ce, na wusama kori tige ka na wu kamene ce.

34 A Yesu di jo: «Na To Kile, le yafa pu mu, bani le pu wa byi ge, pu ya li ce we.» Lee kadugo na a sorosii p'i kagaanshaan pye, na Yesu faya yi taa taa puye na na be ni lee kagaanshaan li ni.

35 Sipyii pu bye wa na yere na wii. A Yawutuu ηηofee p'i ganha na Yesu la wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee sho, wu wuye sho ge ni w'a sii Shovoo we, Kile ya wemu jaha bulo na wu tun na pa ge!»

36 A sorosii pu be di Yesu la wolo. A p'i fulo wu na, na vinegiri kan wu mu,

37 na jo: «Ma bi sii Yawutuu wo saan we, maye sho ge!»

38 A p'i koroo la kori wu ηηηo na ni kama pa ni, pee jε na:

YAWUTUU WO SAAN WU W'A WE.

39 Kakuubyii shuun we p'a kori Yesu taan ge, a wee wa be di wu fanha na: «Ta mu be wu wa Shovoo wu we? Maye sho sa, ma ba wa wu be sho!»

40 Ga, a kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni na wu pye: «Ali mu ya fyagi be Kile na we! Kanhama pemu na wu jε ge, mu be na jε pe ninumo na, na pe jom pe tuugo yu.

41 Ne ni mu ni kunni, wee ya yaa ni pe kanhama pe ni, bani wee wo kakuunoo ki wo footsaraa w'a we. Ga we ya kakuunoo la shishiin pye we.»

42 Lee kadugo na a wu Yesu pye: «Yesu, ma ba ba ma saanra ti ni tuun wemu ni, m'a hakili yaha na na.»

43 A Yesu di wu ηηo sho na: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa ye pyaa ma na ba je ni ne ni Alijine ni.»

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana 19:28-30)

44 Ba cana k'a pa no ninε ninε ni we (12h00), a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she no yakono cana ki na (15h00).

45 Bani cana ki bi to fefee. Wee tuun we ni a Kile-peeηe pugboh ki jahaparaga

fajηa nigbilege k'i lo ninε ke ni, na daa taaya shuun.

46 A Yesu di sii mujuugboo wa na: «Na To, n'a na munaa li kaa le ma keηe ni.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

47 Sorosii ηηofoo we wu bye wa ge, ba wee ya kii keree kii ja tapyege ni we, na jo: «Baraga ki taha Kile na! Can na, we na we kunni, sipyitiime wu bye we.»

48 Sipyii piimu beeri pu bi pinne wa na pu wii ge, ba pee beeri ya kii keree kii ja tapyege ni we, a pu jahaya di danha fo pu na pu dodoyo kpoo. A p'i guri na ma deeye ni.

49 Yesu najiineε pu beeri, ni ceε pii p'a bi taha wu na na yiri Galile fiige ki ni ge, pee beeri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana fajηa ni

(Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38)

50 Lee bi Yawutuu wo kiirikoo kurunjo ki sipya wa ta wa, wee mege jε Yusufu. Wu bi tii wu zo wu be d'a ηηo. Arimate shen wu bi bye wii, Yawutuu fiige ki ni.

51 kiirikoo kurunjo ki bi jo na be keree kiimu na ge, ni p'a kiimu pye ge, Yusufu bi ta wu tooo le lee la shishiin ni we. Wu be bi Kile wo saanra ti sigee.

52 A wee na wu she Pilate mu na she Yesu nixhugo ki peeri wu mu.

53 A Pilate di soo. A Yusufu di she Yesu nixhugo ki tirige, na fatono ka migile wu na, na she wu le fajηa ka ni. Kee nidugiyahaja ki bye faaya yi ni. Sipya be bi sanha le ja ki ni we.

54 Kee cana ki bye Peri cana, jiga na da mugi Yawutuu wo cadeenge ke.

55 Ceε pii pu bi taha Yesu na na yiri Galile ni ge, a pee be di gari ni Yusufu ni fajηa ki na, na she Yesu nixhugo ki sinniηγana li wii.

56 Lee kadugo na a pee ceε p'i ba deeye ni, na ba nudanga yarμuyo ni nudanga sinne yaa Yesu nixhugo ki dire kaa na. Ga, a p'i ηηo cadeenge ki ni, na be ni Kile wo ηameε li ni.

24

Yesu ya jε na foro xu ni

1 Dimazhi wu ηisogbohoo ki na, a ceε p'i yiri. Pu bi nudanga sinne pemu yaa ge, a p'i gari fajηa ki na ni pee ni. Kee cana ki bye Dimazhi cana.

2 Ba p'a no wa we, kageegbohoo ke ki bi taga fajηa ki ηηo to ge, a p'i kee ta k'a gologolo laha fajηa ki ηηo na.

3 A p'i je fajηa ki ni, ga pu ya ta Kafoo Yesu nixhugo ki ja we.

4 A pu hakilee di wuregi. Na pu niyereye yaha, a namaa shuun fadeviire wuu pii di foro pu mu na pu fo.

* 23:30 Oze 10:8

5 A cêe p'i fya, na pu nyuɔ sɔgi sɔgi. A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya we wu jɛ jɛ ni na ge, naha na yee d'a pa wee shaa xuu tɛ ni wɛ?»

6 Wu wa naha nige wɛ. W'a jɛ na foro xu ni. Ye wu bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki ni ge, yi yi funyɔ kɔn yee na.

7 Wu bi yee pye na: «Li waha l'i waha, Sipya Ja na ba jɛ kakuubyii kenɛ ni, p'a wu kori tige na. Wu caxhugo canja taanri wogo w'a jɛ.»

8 Ba p'a yee logo wɛ, a pu funɔ di ba do Yesu wo nijoyo yi na.

9 Wee tuun wu ni a p'i ba na yiri fanja ki na. Na ba yee bɛeri naha jo tudunmɔ ke ni nigin wu mu, ni kalaapiire tisara bɛeri.

10 Cêe pii p'a yiri fanja ki na ge, pee bye: Magadala shɛn Mariyama, ni Zhane, ni Yakuba nu Mariyama. Cêe piimu bɛ pu bye ni pu ni ge, a pee cêe pu bɛ di yee ninuyɔ jo tudunmɔ pu mu.

11 Ga, a p'i cêe pu jomɔ pu ta ba giraya jɛ wɛ, na bye pu ya da pu na wɛ.

12 Ga lee bɛ na, a Pyɛeri kunni di yiri na baa kari fanja ki na. Na she nɔ, na jaari wii ki ni, na faviire ti yɛ na wà. A lee di wu fo fo xuuni. A wu guri na ma puga.

Yesu ya wuyɛ she Kalaapiire shuun na Emayusi koo na

13 Lee kadugo na a wu kalaapiire shuun wa di ganha na gaanji kee canja kiyɛ pyaa kulo la ni. Lee mɛgɛ jɛ na Emayusi. Lee kulo le ni Zheruzalemɔ tɛ wu bye kiloo ke ni nigin shishiin.

14 Keree kiimu bɛeri k'a pye Zheruzalemɔ ni wee tuun wu ni ge, a p'i ganha na kee paari puyɛ mu.

15 Na pu yaha pu na yɔgɔ na yee naha yu puyɛ mu, a Yesu yɛ pyaa di fulo pu na, na binne na gaanji ni pu ni.

16 A pu kunni di ganha na wu jaa, ga na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya wu cɛ wɛ.

17 A Yesu di pu pye: «Yee di wa paari na keree kiike paari yiyɛ mu wɛ?» Ba Yesu ya yee jo wɛ, a p'i yere. Lee bi pu nahaya ta y'a tanha xuuni.

18 Wa mɛgɛ ki bye pu ni na Kilopasi, a wee di jo: «Ni mu yɛ nigin bɛ wɛ, kaa le l'a sii pye Zheruzalemɔ ni kii cabyaa kii na ge; wa shishiin wa Zheruzalemɔ ni ni wu ya li cɛ wɛ!»

19 A Yesu di pu pye: «Lee jɛ leke wɛ?» A p'i wu jɔ sho na: «Kaa le l'a pye Nazareti shɛn Yesu na ge gɛ! Yesu bi bye Kile tudunmɔ baraga wo. Fanha bye wu kapyegɛ ni wu jomɔ ni Kile naha taan ni sipyii pu bɛ naha taan.

20 Wêe wo saraya naha shɔɔnriwɛ jɛnɔfɛɛ ni wêe wo nahagbaa fɛɛ p'a wu le shi watii kenɛ ni, kɔnhɔ wu xhu. A pee di wu kori tige na.

21 Wêe bi kanha na daa jo Kile w'a wu tun na pa wu ba Izirayeli shɛn jɛnɔ wolo, ga wu nixhugo na, nijaa jɛ wu canja taanri wogo.

22 Lee bɛ na, cêe pii pu wa wêe ni ge, pii ya jomɔ pa jo wêe mu pemu ya wêe naha wɔ fo xuuni ge. Pee ya soo she jisɔgɔ ke na fanja ki na.

23 Na ba jo na pee ya she gbo wu na fanja ki ni wɛ, ga na mɛlekɛɛ pii na wà. A pee mɛlekɛɛ p'i pee pye na Yesu wa jii na.

24 Wêe kaafɛɛ pii bɛ ya she fanja ki na, na she li ta ba cêe p'a pa yi jo wêe mu wɛ, ga pu ya wuyɛ pyaa jɛ wɛ.»

25 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yee kunni jɛ funyɔ baa fɛɛ. Kile tudunmɔ p'a yemu bɛeri jo ge, ali yee ya daa yee bɛ na tɔvuyɔ na wɛ!»

26 Go Shɔwɔ wu bi sii yaa na kanha le kanhagana le na Kile di na pa wu nɔɔɔ wu kan wu mu!»

27 Lee kadugo na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee bɛeri paari pu mu. A wu yi jɔ kɔn Kile tudunmɔ Musa wo nijoyo yi na, fo na she nɔ Kile tudunmɔ pusamaa bɛeri wo nijoyo yi na.

28 Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i she dɛnɛ lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyɛ pye kanna nahagbaa na w'a doroo na se.

29 Ga, a p'i wu jɛeri na: «Pinne ni wù ni, bani canja k'a xɔ, jɛri tapyegɛ ni piige k'a da wɔ.» A wu sɔɔ pu mu, a p'i binne jɛ kanha ki ni.

30 Ba liduun w'a nɔ wɛ, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lɔ na baraga taha Kile na, na wu kegɛ kegɛ na kan pu mu.

31 Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu wɛ, a pu jii di na pahala wu na. A p'i na li cɛ na Yesu yɛ pyaa ki jɛ kii. Ga taapile ni, a p'i wii fɔ wu ni.

32 A p'i ganha na puyɛ pyi na: «W'a jo ni wêe ni, na jɔ kɔn na Kitabuu pu jomɔ pu naha yu wêe mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xɔnhɔ na wêe funyɔ di bi taan?»

33 Taapile ni a p'i guri na gaanji Zheruzalemɔ ni. Ba p'a she nɔ wà wɛ, na tudunmɔ ke ni nigin wu ni kalaapiire ti bɛeri ta p'a pinne.

34 A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafɔ w'a jɛ foro xu ni! W'a wuyɛ she Simɔ na!»

35 Le l'a pye pee shuun we bɛ na koo li na ge, a pu bɛ di guri na yee bɛeri paari pu mu, fo na she nɔ cegana leke na p'a Yesu ta cɛ buuri wu kegɛgiduun wu ni ge.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

36 Na pu yaha pu na pee jomɔ pu yu, a Yesu di foro yere pu ninɛ ni na pu pye: «Kile wu najinjɛ kan yi mu!»

37 A pu jaalaa di yiri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafugunɔ pee ya ja.

³⁸ A Yesu di pu pye: «Naha na yee d'a yi hakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungongɔ ke tuugo yaha yiye mu we?»

³⁹ Yi na keye yi wii ni na tɔɔyɔ yi ni, neye pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbɔn na na be. Bani yafugunɔ ne ni ceexaara ni kaciye ni we, ga ne kunni di wa ni yi ni.»

⁴⁰ Ba w'a yee jo we, na wu keye ni wu tɔɔyɔ yi she pu na.

⁴¹ A kalaapiire ti funyɔ di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo fogana lemu na ge, lee funɲɔ ni pu ya ta dɔ sanha we. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu ya?»

⁴² Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu.

⁴³ A wu ki shɔ na ki xa pu beeri jii na.

Yesu ya wuyɛ she wu tudunmɔɔ pu na

⁴⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni ne bye ni yee ni ge, go ye ne bi jo yee mu. Ne bi yee pye jo yemu beeri y'a ka ne shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kile tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee beeri jɔ ya yaa na fa.»

⁴⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu fungonyɔ mugi mu lee mugigana li na, kɔnhɔ p'i Kile wo Kitabu wu jomɔ pu ce.

⁴⁶ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shɔvɔɔ wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cabgogo canja taanri wogo, w'a ne na foro xu ni.

⁴⁷ Wee mege na le yere le ya yaa na jo kɔɲɔ ke wo shi wu beeri mu, na li jɔ kɔn Zheruzalemu na na: shi wu beeri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na sɔɔ Kile na, kɔnhɔ wu pu jurumu wu yafa pu mu.

⁴⁸ Yee pu wa lee wo seere.

⁴⁹ Na To Kile w'a Fefere Munaa lemu wo jɔmeɛ lo yi mu ge, ne na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalemu ni fɔlo, fo tee sefere te ba fenhe tigi yi na na yiri Kile we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

⁵⁰ Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na we, na gari ni wu kalaapiire ti ni Betani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà we, a wu wu keye tagi pu jɔɲɔ na, na ganha na duba pyi pu mu.

⁵¹ Na Yesu yaha wu na wee duba wu pyi, a wu yiri laha pu taan, na dugi kari fugba we ni.

⁵² Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu peɛ. Ba p'a wu peɛ xɔ mu we, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalemu ni.

⁵³ A p'i bye tuun beeri ni p'a she puyɛ pinne Kile-peɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kile peɛ.

Yohana Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Yohana wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Zebede ni Salomɛ yɛ wo ja wu bye wii. Wu ceborona wu bye Yakuba. Yawutu wu bye wii, fyashaa di jɛ wu labye. Kalaapiire taanri wemu fanha k'a bi jɛhɛ Yesu yiri xuuni ge, Yohana bɛ wu bye pee ni. Tuun wemu ni p'a Yesu kori tige ki na ge, wee Yohana we ninumɔ kenɛ ni w'a wu nu wu kaa le (Yohana 19:27).

Yohana ya ta sɔɔ na wuyɛ mɛgɛ yiri bada we Kitabu we ni wɛ. Ga na wuyɛ pyi na le li kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge (Yohana 13:23; 19:26; 20:2; 21:20).

We Jozaama Kitabu we kakana ɲunɔ

Yohana Egilizi w'a wee na wee w'a we Kitabu we ka na wu yaha Efese kulo li ni. W'a Yesu kaa yu wɛɛ mu na wu bi se tɔɔɲii ni jɛhɛɲɛɛ ni Zheruzalɛmu ni kalɛɲɛɛ ni.

Yohana ya li shɛ na Yesu wu jɛ To Kilɛ wo Ja nigin pe we, wemu Kilɛ ya tun na pa konɔ puga funɲɔ ni ge. Yesu ya yi yu tɔɔɲii ni jɛhɛɲɛɛ ni we Kitabu we ni na Kilɛ wu jɛ wee To. W'a Yesu shɛɛ wɛɛ na na wee wu jɛ koo le, lee lemu l'a se ɲii sicuumɔ pu ni ge.

Jozaama Kitabu wu kafila pugbɔyɔ

Yohana ya li shɛ na Yesu ya yu wu wo nɔɔrɔ wu wo tuun wu keree na: Tuun wu sanha nɔ wɛ (Yohana 1-12); tuun w'a nɔ (Yohana 13-21).

Yohana 1 Yohana Batizelipye wo sɛɛri keree ni Yesu kalaapiire nizhiilee pee.

Yohana 2–12 Yesu ya wu sefɛɛɛɛ ti shɛ wu labye wu ni sipyiire ti niɲɛ ni ni ɲaha shesheɛɛ kakanhanɲaa gbarashuun ni.

Yohana 13–17 Yesu ya wu taanɲɛgɛ ki shɛ wu kalaapiire ti shizhaa na.

Yohana 18–21 Yesu na xu, na jɛ.

Jomɔ pe pu jɛ kpɛɛngɛ n i ɲii sicuumɔ ge

¹ Fo taashiinɛ li ni, na ta konɔ sanha yaa wɛ, wemu w'a yiri Jomɔ ge, wee ya bye na xɔ. Pee Jomɔ pu ni Kilɛ wu bye shiizhan, pee Jomɔ pu jɛ Kilɛ.

² Fo taashiinɛ ni pee Jomɔ pe ni Kilɛ wu bye shiizhan.

³ Pee gbɔɔrɔ ni Kilɛ ya yanmuyɔ yi bɛɛri yaa. Yaaga yaaga k'a yaa ge, kee ka shishiin ya yaa pee kadugo na we.

⁴ Pee ni ɲii sicuumɔ ya daa. Pee ɲii sicuumɔ pu bi kpɛɛngɛ yeege sipyii pu mu.

⁵ Kee kpɛɛngɛ k'a ɲi nibiige ki ni sipyii pu mu, ga nibiige ki sipyii p'i ya ta sɔɔ ki na wɛ.

⁶ A Kilɛ di n'a wa tun, wee mɛgɛ ki bye na Yohana.

⁷ Wee ya pa bye sɛɛri na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu, konhɔ pu bɛɛri di d'a kee kpɛɛngɛ ki na, wee baraga ni.

⁸ Weeye ɲyaa bi ta pye kpɛɛngɛ ki wɛ, ga wu kapana ɲunɔ k'a pye na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu,

⁹ Pee jomɔ p'a bye kpɛɛngɛ can can wogo. Pee ya pa konɔ na, na ba ganha na kpɛɛngɛ yeege sipyii pu bɛɛri mu.

¹⁰ Pee bye konɔ na, pee shiin gbɔɔrɔ ni konɔ ya yaa. Ga konɔ sipyii di ya ta sɔɔ pee na wɛ.

¹¹ P'a tigi puyɛ pyaa fiige shɛɛn mu, ga pee di ya ta sɔɔ pu na wɛ.

¹² Ga lee bɛ na, shɛɛn nigin nigin ya sɔɔ pu na, na d'a pu na; a Jomɔ p'i fanha kan pee mu na pu pye Kilɛ nagoo.

¹³ Pee ya ta se sipyii segana na wɛ, p'i ya se sipyii wo daan na mu funɲɔ ni wɛ, p'i ya se n'a bɛ wo ɲidaan funɲɔ ni wɛ. Ga Kilɛ yɛ pyaa wo ɲidaan funɲɔ ni p'a pye wu nagoo.

Jomɔ p'a ɲɛri sipya

¹⁴ Ayiwa, pee jomɔ pe, p'a ɲɛri sipya, na ba diin wɛɛ niɲɛ ni, a wɛɛ di pu nɔɔrɔ wu wii, Ja nigin pe wu w'a foro Kilɛ ni ge, na wu ta wee wo. Wee w'a sii fɛɛɛɛ ni can wu Kafɔɔ.

¹⁵ Wee kaa Yohana bi yu, na mujuu waa na sipyiire ti pyi: «N'a wemu kaa nɛ jo, jo w'a ma nɛ kadugo ge, wee bye nɛ ɲaha na; bani yani nɛ wu se ge, wee bye na xɔ. Wee wu jɛ we.»

¹⁶ Wɛɛ bɛɛri ya wu tahaa ta wu fɛɛɛɛ nignɔ pu ni, na duba bɛ ta na fara duba na.

¹⁷ Kilɛ tudunmɔɔ Musa baraga ni Kilɛ ya wu saliya ɲɔmɛhɛɛ ki kan wɛɛ mu. Ga Yesu Kirisa baraga ni wɛɛ ya fɛɛɛɛ ni can cɛ.

¹⁸ Sipya wa shishiin sanha Kilɛ ɲa bada wɛ. Ja nigin pe wu wu jɛ Kilɛ, na jɛ ni wu To Kilɛ ni shiizhan ge, wee w'a wɛɛ pye wɛɛ ya To Kilɛ wu cɛ.

Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomɔ yɛɛ

(Macao 3:1-12; Marika 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Pe p'a pye Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomɔ pe, tuun wemu ni Yawutuun ɲunɔfɛɛ p'a pa saraya ɲaha shɔɔnɲivɔɔ ni Kilɛ-pɛɲɛ pugbɔhɔ ki kapyeyyii pu tun wu mu ge. Tudunmɔɔ p'a yiri Zheruzalɛmu ni na pa wu yiri na ba wu yege na: «Jɔgɔ mu di jɛ wɛ?»

²⁰ Yohana ya ta li pye ɲmɔhɔrɔ kaa wɛ, na yi tii jo pu mu na: «Nɛ jɛ Shɔvɔɔ wu wɛ.»

²¹ A p'i wu yege na: «Wee tuun wu ni mu di jɛ jɔgɔ wɛ? Kilɛ tudunmɔɔ Eli gɛ?» A wu jo: «Nɛ jɛ Eli wɛ.» A p'i wu pye sanha na: «P'a Kilɛ tudunmɔɔ wemu kaa jo ge, mu wu wa gɛ?» A wu jo: «Ahayi.»

²² Wee tuun wu ni a p'i jo: «Mu d'a sii jɔgɔ wɛ? Ya jo wu mu ge, konhɔ wu bɛ di shɛ yee

jo wù tunvɛɛ pu mu. Jɔgɔ yɛ pyaa mu d'a sii wɛ?»

²³ A Yohana di pu jɔ shɔ ni Kile tudunmɔɔ Ezayi wo jomɔ pa ni na:

«Sipya wa w'a mujuu waa siponɔ ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li tiil!»*

Nɛ wu jɛ wee sipya wɛ.»

²⁴ Piimu p'a bi tun Yohana mu ge, Farizhɛɛn pii bye pee ni.

²⁵ A pee di wu yege sanha na: «Mu bye mu di jɛ Shɔvɔɔ wu wɛ, mu di jɛ Eli wɛ, Kile tudunmɔ wemu kaa p'a jo ge, mu di jɛ wee be wɛ, wee tuun wu ni jaha na mu di batizeli pyi wɛ?»

²⁶ A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Nɛ wi ge, nɛ sipyii batizeni lɔhɔ yɛ ni, ga sipya watii wa wà yee niɛ ni na xɔ, yee di ya wee cɛ wɛ.

²⁷ Wee w'a ma nɛ kadugo, nɛ yaa ni wu tanhaya mɛɛɛɛ bɛ zanha ni wɛ.»

²⁸ Kii keree kii ya pye kulo lemu ni ge, lee mɛge jɛ Betani. Lee wa Zhurudɛn Gba wu Kile-nɔhɔ ki na. Wee xuu wu ni Yohana bi sipyii pu batizeni.

Kile wo Dubyapige ki jɛ Yesu

²⁹ Kee canja ki jimuguro ti na, a Yohana di Yesu ja wu na mu wu na, na jo: «Kile wo Dubyapige ke ki da ba konɔ ki jurumu wu lɔ laha wà ge, kee ki wa mɛ.

³⁰ Ná wemu kaa nɛ jo yee mu ge, jo: «We w'a ma nɛ kadugo ge, wee bye wà fo taashiine li ni. W'a pye wà na ta nɛ sanha se wɛ.» Wee wu jɛ we.

³¹ Nɛ kunnɔ bi sanha wu cɛ wɛ, ga nɛ pa sipyii pu batizeni lɔhɔ ni, kɔnhɔ di wu she Izirayeli sipyii pu na.»

³² Yohana ya Yesu kaa jo sipyii pu mu na: «Nɛ Kile Munaa ja l'a tigi na yiri fugha we ni, na ba diin wu na ba gbegbe shazhira jɛ wɛ.

³³ Neye pyaa bi ta wu cɛ wɛ, ga Kile wemu w'a nɛ tun na nɛ w'a sipyii pu batizeni lɔhɔ ki ni ge, wee ya jo na: «Ma ba Kile Munaa ja l'a tigi na pa diin ná wemu na, wee w'a da ba batizeli wu pyi Fɛfɛɛɛɛ Munaa ni.»

³⁴ A nɛ shiin di li ja mu, na bye li sɛɛri, na pee jomɔ pe yu na Kile Ja wu jɛ wee ná wɛ.»

Yesu kalaapiire nizhiilee

³⁵ Kee canja ki jimuguro ti na, Yohana ni wu kalaapiire shuun wa bi yere wà sanha.

³⁶ A wu Yesu ja wu na doroo, na ganha na wu wii, na ba jo: «Kile wo Dubyapige ki ke!»

³⁷ Ba Yohana wo kalaapiire shuun w'a wee kafila wu logo wɛ, na daha Yesu feni.

³⁸ A Yesu di njmahana jɛri, na pee ta p'a taha wu feni, na pee yege na: «Naha yee di zhaa wɛ?» A pee di wu pye: «Rabi, (Lee kɔri jɛ «Karamɔgɔgbɔ») mii mu d'a tigi wɛ?»

³⁹ A wu pu jɔ shɔ na: «Yi pa ki wii.» A p'i binne kari ni wu ni, na she wu tatiginɛ ki ja. Lee bi canja ki ta k'a tigi na nɔ lɛɛɛɛ ke ni

gbaara wu na (16h00), a p'i canja ki sanja xɔ wà.

⁴⁰ Kalaapiire shuun wemu w'a Yohana kafila wu logo na daha Yesu feni ge, wa mɛge bye Andire, wee jɛ Simɔ Pyɛɛri cuun.

⁴¹ A Andire di fɛnhɛ she wu jahafɔɔ Simɔ yiri na she wu pye: «Wèe ya Kirisa wu ja,» (lee kɔri jɛ «Kile ya wemu shɔɔnri lɔ ge.»)

⁴² Lee kadugo na a Andire di gari ni Simɔ ni Yesu yiri. A Yesu di Simɔ wii na wu pye: «Yohana ja Simɔ wu jɛ mu. Mɛge katti ki da le nime mu na, kee jɛ Sefasi.» (Kee kɔri jɛ «Faakagerɛɛ.»)

Yesu ya Filipe ni Natajeli yiri; a p'i daha wu feni

⁴³ Kee canja ki jimuguro ti na, a Yesu di jo na wee da zhe Galile fiige ki ni. A wu nigariwo di jiri Filipe na na wu pye: «Taha na feni.»

⁴⁴ Filipe bi bye Betisayida kulo li shen wa, lee kulo le ninunɔ shɛɛn pu bye Andire ni Pyɛɛri be.

⁴⁵ Lee kadugo na a Filipe di ba Natajeli ja na wu pye: «Kile tudunmɔɔ Musa ya sipya wemu kaa jo Kile wo saliya Kitabu wu ni, a Kile tudunmɔɔ pusamaa bɛ di wu kaa jo pu wo Kitabu pu ni ge, wèe ya wee ja. Wee jɛ Yusufu ja Yesu na yiri Nazareti kulo li ni.»

⁴⁶ A Natajeli di wu pye: «Dii yasaan ja di da já voro Nazareti ni wɛ?» A Filipe di wu jɔ shɔ na: «Pa wu wii.»

⁴⁷ Ba Yesu ya Natajeli nibawo ja tuun wemu ni wɛ, na jo: «Izirayeli see sipya wa we, nanmahara jɛ wemu zɔ ni wɛ.»

⁴⁸ A Natajeli di wu yege na: «Mii mu d'a nɛ ta cɛ wɛ?» A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Nɛ jii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki tãan, na ta Filipe sanha mu yiri wɛ.»

⁴⁹ A Natajeli di gaala, na jo: «Wù Karamɔgɔ, Kile Ja mu ya sii, Izirayeli wo saan we!»

⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Nɛ mu pye jo nɛ jii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki tãan ge, lee ye l'a mu pye mu ya dà nɛ na ya? Ma na ba kagbɔhɔɔ kii bɛ ja kiimu k'a ye le na ge!»

⁵¹ A wu jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu jo yi na ba fugha wu jɔ ja k'a mugi, na Kile wo melekeɛ pii jaa pu na duri na diri Sipya Ja wu na.»

2

Cekaanra te t'a pye Kana kulo li ni ge

¹ Lee kadugo na, canja taanri wogo ki na, cekaanra bi bye kulo la ni, lee mɛge jɛ na Kana. Lee bye Galile fiige ki kulo la. Yesu nu wu bye tee cekaanra ti ni.

² P'a bi Yesu ni wu kalaapiire ti bɛ yiri tee cekaanra ti ni.

* 1:23 Ezayi 40:30

3 Ba duven w'a pa guunjo we, a Yesu nu wu fulo wu na na wu pye: «Pu duven w'a kuunjo.»

4 Ga, a Yesu di wu nu wu pye: «Nufoo we, ma ganha bu da le yaha li ma conri we, ne wo tuun w'a sanha no we.»

5 A Yesu nu wu kapyebyii pu pye: «Wu ba yemu beeri jo yi mu, yi lee pye.»

6 Yawutuu pu bi peye gbaara wa te na wolo faaya yi ni. Yee wo loko pu bi gori na daga na puye jii na be ni pu fefere kalege ki ni. Loko litirilee xhuu nigin (100) shishiin bi jin pege ka beeri ni.

7 A Yesu di kapyebyii pu pye: «Yi ye peye ye ni ni loko ni.» A p'i yi ni fo yi jajo ye na.

8 A wu guri pu pye: «Yi ka ko she gan yalige ki jaha shonrivoo wu mu.» A pee di ka ko kari.

9 Loko ke k'a jeri na pye duven wu ge, a yalige ki jaha shonrivoo wu kee jeh. Ga wee bi wee duven wu taforogo ce we. Ga kapyebyii piimu p'a bi loko ki ko ge, pee kunni bi wu taforogo ce. A yalige ki jaha shonrivoo wu cenabun poo wu yiri,

10 na wu pye: «Sipyii beeri ma fenh duven nidan wu loolo. Pu bu wee nijeheme gba, wemu ya taan xuuni we, p'a na wee loolo. Ga, a mu kunni di dere ma wo duven nidan wu yaha fo nime.»

11 Le l'a pye Yesu jaha sheshere kakanhanjaa ki beeri nizhiine. Lee ya pye Kana ni, Galile fiige ki ni. Yesu ya wu sefere she. Ba kalaapiire t'a lee ja we, na da wu na.

12 Lee nibyexhoo na, a Yesu ni wu nu, ni wu beboronamaa, ni wu kalaapiire t'i gari Kaperinamo kulo li ni. A p'i cabyaa kii pye wa.

Yesu ya Kile-peene pugboko ki pye fefere (Macao 21:12-13; Marika 11:15-17; Luka 19:45-46)

13 Ba Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene l'a teenje we, a Yesu di gari Zheruzalemu ni,

14 na she sipyii pii ta Kile-peene pugboko ki kaanja ki ni, pu na niye, ni dubyaa, ni gbege shazhira pere saraya wolove pu mu. Wari faave pu be d'a tiin wa pu tabalaa taan, na saraya wolove pu wari wu fari pu mu.

15 Ba w'a she pu ta mu we, na she mere pye suso, na pee beeri kori yeege Kile-peene pugboko ki ni, ni pu niye ni pu dubyaa ni, na wari faave pu wo tabalaa pu jeri buri, na pu wari wu wo jine na.

16 A wu gbege shazhere pereve pu pye: «Yi te lo laha naha! Yi ganha da na To wu puga ki pye jagi tapyege we!»

17 Ba Yesu ya lee pye we, a wu kalaapiire ti funjo di do Kitabu jom pa na na:

«Mu puga ki kaa ya dan ne ni tehene baa,

n'a na funjo shaa ni ki ni xuuni.»*

18 Lee kadugo na a Yawutuu junafee p'i wu pye: «Naha sheshere teke mu di da ja bye tee di li she na kani wa mu mu li bye na we?»

19 A Yesu di pu jo sho na: «Yi ke Kile-peene pugboko ke ja, di ki yene cabyaa taanri funjo ni.»

20 A p'i wu pye: «Go yee kelee shishere ni gbaara (46) p'a pye na ke Kile-peene pugboko ke yene de! Wee tuun wu ni mu di maye wii jago mu wu ja kee yenevonon yene cabyaa taanri funjo ni we?»

21 Ga Kile-peene pugboko kemu kaa Yesu bi yu ge, kee bye wuye pyaa ce puuro.

22 Ba Yesu ya pa je na foro xu ni we, a wu kalaapiire ti funjo di do na w'a yi jo. A p'i da Kile Kaffila wu na, Yesu bi yemu beeri jo ge, na da yee be na.

Yesu ya sipyii funjo keree ce

23 Na Yesu yaha Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene li tuun wu ni, a sipyijeheme di wu jaha sheshere kakanhanjaa ki ja na da wu na.

24 Ga Yesu ya ta wuye yaha pu kenje na we, bani w'a bi pu funjo keree beeri ce.

25 Wu mago bye li na nago sipya wa wu na sipya wa keree jo wu mu we, bani wu bi sipyii beeri funjo keree ce.

3

Yesu ni Nikodemu keree

1 Farizhen wa bye wa, wu mege bye Nikodemu. Yawutuu pu junafo wa wu bye wii.

2 A wee di ba she Yesu yiri canja ka piige ni, na wu pye: «Wu Karamago, jaha sheshere kakanhanjaa kii mu ya sii na byi ge, sipya wa shishiin da ja da ki pyi ni Kile je ni ma ni we. Lee wuu na we ya li ce, jo Kile w'a mu tun mu wu pa we kalaa.»

3 A Yesu di wu pye: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, sipya wemu ya sevono se we, weefoo da ja je Kile wo saanra ti ni we.»

4 A Nikodemu di Yesu pye: «Sipya wemu ya le xo ge, dii weefoo di da ja sevono se we? Wu kunni wa da ja guri je wu nu funjo ni pu kuri se we?»

5 A Yesu di wu pye: «Sipya wemu ya se loko ni fefere Munaa gborto ni we, weefoo da ja je Kile wo saanra ti ni we.»

6 Bani sipyii ya piimu se ge, pee je ce puuro wuu. Piimu p'a se Kile wo fefere Munaa li gborto ni ge, pee ya jaari lee wo jaarigana na.

7 Ne na ma pye, li waha l'i waha y'a yaa na sevono se, lee ganha bu da ma fo we.

8 Ki nidaan tashenge ni kafenge ya se m'a ki tunno logo, ga ma di wa da ki taforogo ni ki tashenge be ce we. Sipya wemu beeri w'a se

* 2:17 Zaburu 69:9

Kilɛ Munaa li gbɔɔɔɔ ni ge, mu li jɛ weefɔɔ shizhaa na.»

9 Ayiwa, a Nikodemu di Yesu pye: «Kii keree kii beɛri di da já bye pyegana leke na wɛ?»

10 A Yesu di wu pye: «Mu na jɛ Izirayeli karamɔgɔgbɔ, lee be na mu di ya kii keree kii jaha ce-ɛ ya?»

11 Can can na, n'a da yi jo ma mu, le wɛɛ ya ce ge, lee wɛɛ ya yu; le wɛɛ ya ja ge, lee wo seɛɛɛ be wɛɛ jɛ. Ga yee wa giin y'i sɔɔ wɛɛ wo seɛri keree ki na wɛ.

12 Ne na jinɛ ke wo keree jaha yu yee mu, yee di ya daa kee na wɛ, ne bu fugba we wo keree jo yee mu, yee na bye dii na dà kee na wɛ?

13 Wa shishiin wa sanha dugi ja fugba we ni wɛ, fo Sipyaa Ja wu ye, wee wemu w'a yiri fugba wu ni na tigi ge.

14 Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo tuun wu ni, na wu yaha siponɔ ki ni, w'a tɔɔɔɔ dajaa yaa na pye wɔ, na wu yirige suri tinnɛ la ni sipyii pu ninɛ ni. Yirigegana lemu na w'a wɔ wu yirige ge, li waha l'i waha, mu Sipyaa Ja wu be ya yaa na pa yirige lee yirigegana li na,

15 kɔnhɔ sipyaa sipyaa w'a dà wu na ge, wee di jii sicuumɔ nixhɔbaama ta.»

16 Bani kɔnɔ ya taan Kilɛ mu tɛhɛnɛ baa, fo w'a sɔɔ na wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ sipyaa sipyaa w'a dà wu na ge, wee ganha bu gyɛɛgi wɛ, ga wu jii sicuumɔ nixhɔbaama ta.

17 Kilɛ ya ta wu Ja wu tun na pa kɔnɔ na, kɔnhɔ wu ba kiiri kɔn sipyii na wɛ, ga w'a wu tun na pa, kɔnhɔ kɔnɔ sipyii di shɔ wu baraga ni.

18 Sipyaa wemu bu dà wu na, Kilɛ da ga ba kiiri kɔn weefɔɔ na wɛ. Ga wemu bu bye wu ya dà wu na wɛ, kiiri ya kɔn xɔ weefɔɔ na. Bani Ja nigin wemu w'a foro Kilɛ ni ge, wu ya dà wee na wɛ.

19 Wee kiiri wu kakɔn le: Kilɛ wo kpɛɛnge k'a pa kɔnɔ na, ga, a sipyii jurumu w'i pu pye p'a piige pɔɔɔɔ kee kpɛɛnge ki na.

20 Bani sipyaa wemu w'a kuumɔ pyi ge, Kilɛ wo kpɛɛnge ki ya dan wee ni wɛ. Wu ya sɔɔ be wu foro kee kpɛɛnge ki na wɛ. Bani weefɔɔ ma fyagi, kɔnhɔ sipyii ganha bu wu kakuuyo ce wɛ.

21 Ga sipyaa wemu w'a can wu koo jaari ge, kpɛɛnge na weefɔɔ ma wu keree pyi, kɔnhɔ sipyii beɛri di ki ja, p'i li ce na wee ya Kilɛ koo li jaari.

Yohana ya yemu jo Yesu shizhaa na ge

22 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Zheruzalɛmu ni na kari Zhude fiige ki xuu wa betii ni. A wu tuun wa pye wà ni pu ni na sipyiiire ti batizeni.

23 Lee bi Yohana be ta wu na sipyii pii batizeni xuu wa ni wee mege jɛ Enɔ, wee xuu wu jɛ Salimu kulo li kabanugo. Bani

gba lɔhɔ nijɛhɛɛɛ ki bye wee xuu wu ni. Sipyiiire ti bi se wu yiri na wu pu batize.

24 Lee ya pye na ta Yohana sanha le kaso wu ni wɛ.

25 Cana ka, nakaara ya jé Yohana wo kalaapiire ta, ni Yawutu wa tɛ ni, fɛfɛɛɛ kalɛgeɛ ki shizhaa na Yawutu pu kabanana.

26 Tee nakaara ti wuu na a Yohana wo kalaapiire t'i she wu pye: «Wù Karamɔgɔ, ma ni ná wemu wu bye Zhurudɛn Gba wu kadugo ge, ni mu ya wu kaa jo ge, li wii wee ya sipyii batizeni nime. Sipyii pu beɛri di se wee yiri.»

27 A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Kilɛ ya lemu kan sipya wemu mu wɛ, ta wu na já lee ta?»

28 Yeeyɛ pyaa wa li fiin na nɛ yee pye jo Kilɛ ya Shɔvɔvɔ wemu tun ge, wee wa ne wɛ, ga Kilɛ ya nɛ tun na pa wu jaha na ye.»

29 Lee kadugo na a Yohana di talenɛ la jo na: «Cenabun poo wo wu jɛ wu cenabun. Cenabun poo wu najii wu kunni niyerege ye ki ma bye wu taan. Wu bu cenabun poo wu mujuu logo, w'a fundanga ta xuuni cenabun poo wu mujuu li wuu na. Kee fundanga ki tuugo ki jɛ nɛ wogo ke. Kee fundanga k'a pele fo na nɔ ki tɛhɛnɛ na.

30 Li waha l'i waha, la ya yaa na faraa wee wo pɛɛɛɛ ki na nime, la di da foro nɛ wo pɛɛɛɛ ki ni.»

Sipyaa we w'a yiri fugba wu ni na pa ge

31 A Yohana di jo sanha na: «Wemu w'a foro Kilɛ ni ge, wee wu jɛ sipyii pu beɛri jɔnɔ ni. Ga wemu w'a foro jinɛ ni ge, wee jɛ nɔhɔdaan wo, jinɛ keree wee ya yu. Wemu w'a pa na yiri fugba wu ni ge, wee wu jɛ pu beɛri jɔnɔfɔɔ.

32 W'a yemu ja na yemu logo ge, yee w'a yu. Ga wa shishiin ya ta sɔɔ wu nijoyo yi na wɛ, fo shɛɛn nigin nigin ye.

33 Sipyaa wemu beɛri w'a sɔɔ wu nijoyo yi na ge, wee ma li shɛɛ na fiinjɛ na can jɛ Kilɛ ni.

34 Bani Kilɛ ya wemu tun ge, Kilɛ jomɔ wee ya yu. Kilɛ ya Fɛfɛɛɛ Munaa taga wee jii.

35 To Kilɛ Ja wu kaa ya dan wu ni, w'a sefɛɛɛɛ ti le wu keɛɛ ni yanmuyɔ beɛri na.

36 Wemu w'a dà Kilɛ Ja wu na ge, jii sicuumɔ nixhɔbaama wa weefɔɔ mu. Ga wemu ya dà Kilɛ Ja wu na wɛ, wee da jii sicuumɔ pu ta wɛ. Ga Kilɛ wo loyire li na gori yaha weefɔɔ na.»

4

Yawutu ya shi wemu kɔ ge, Yesu ya tigi wee mu

1 Ayiwa, Farizhɛɛn p'a pa yi logo na Yesu ya kalaapiire nijɛhɛɛɛ taa na toro Yohana taan, na pu batizeni.

2 Ga na ta Yesu ye pyaa bi ta na batizeli wu pyi wɛ, fo wu kalaapiire.

³ Tuun wemu ni Yesu ya pa pee jomɔ pu logo ge, a wu foro Zhude fiige ki ni na kari Galile fiige ki ni.

⁴ Wu nigariwo bi yaa na Samari fiige ki ja toro.

⁵ A wu she nɔ Samari kulo la ni, lee mege je na Sikari. Yakuba bi tege kemu kan wu ja Yusufu mu fo l'a mɔ ge, kee kabanugo Sikari bye.

⁶ Keenje ka ki bi bye Yakuba mu wà wee xuu wu ni. Ba Yesu ya kanha para li taan we, na diin kee keenje ki jɔ na. Lee bi canja ki ta jinje ninje ni.

⁷ A Samari shen cee wa di ba wà lɔhɔ takogo ni. A Yesu di wu pye: «Na kan lɔhɔ di gba!»

⁸ Lee bi Yesu kalaapiire ti ta t'a kari kanha ki ni yalige tashɔgɔ ni.

⁹ A wee Samari shen cee wu Yesu pye: «Ee, mu wemu wu je Yawutu ge, jaha na mu d'a sɔɔ na logbaga jeeri ne mu na ta ne je Samari shen we?» Cee w'a yee jo bani Yawutuu bi ta sɔɔ kaa la shishin li pu ni Samari shen pinne we.

¹⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Cee we, Kile ya yaaga kemu kaan ma ni ge, mu da bi kee ce, sipya wemu w'a logbaga ki jeeri mu mu ge, na wee be ce, muye pyaa ki bi da logbaga jeeri wu mu. Wu bi da lɔhɔ kan mu mu, kemu k'a jii sicuumɔ kaan sipyii beeri mu ge.»

¹¹ A cee wu wu pye: «Karamɔgɔna we, gonjo je mu mu we, keenje ki d'a cogi, mii mu di da kee jii sicuumɔ lɔhɔ ki ta di gan ne mu we?»

¹² Wèe tole Yakuba w'a ke keenje ke kan wèe mu. Wuye pyaa, ni wu nagoo, ni wu yaparɔyɔ yi bi kee lɔhɔ gbuu. Ayiwa, mu wa giin na mu ya ye wèe tole Yakuba na ge?»

¹³ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Wa beeri w'a ke keenje ke lɔhɔ gba ge, waga na ba weefɔɔ ta sanha.

¹⁴ Ga lɔhɔ ke ne gaan ge, wa beeri w'a kee gba ge, waga da ba weefɔɔ ta nige bada we. Bani lɔhɔ ke n'a da gan weefɔɔ mu ge, kee na ba bye lobulowii na buloo na foro wu funjo ni, na jii sicuumɔ nixhɔbaama kan wu mu.»

¹⁵ A cee wu Yesu pye: «Karamɔgɔna we, kee lɔhɔ ki kan na mu di gba, kɔnhɔ waga ganha bu na ta nige, di ba lɔhɔ shaa naha sanha we.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «She ma poo wu yiri pa naha.»

¹⁷ A wu Yesu pye: «Ná wa na mu we.» A Yesu di wu pye: «Can m'a jo na ná je ma mu we.»

¹⁸ Bani m'a jé xɔ namaa kaguro mu. Ná wemu be w'a jé ma mu nime ge, wee be wa ma poo we. Can m'a jo.»

¹⁹ A cee wu wu pye: «Karamɔgɔna we, ne mu seri na mu ta Kile tudunmɔ.

²⁰ Wèe Samari shen, ke faabobonjo ke na wèe sefele ya Kile pele. Ga yee Yawutuu di yu na tapenje katii wa Kile na ni Zheruzalemu be we.»

²¹ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Dà na na! Canja ka wa ma, y'a da ba To Kile pele ke faabobonjo ke na we, kelee Zheruzalemu be ni we.»

²² Wemu yee Samari shen ya bele ge, yee ya wu ce we, ga wemu wèe Yawutuu ya bele ge, wèe ya wu ce, bani wèe Yawutuu ni Shɔvɔɔ w'à foro.

²³ Ga canja ka wa ma, kee ya nɔ xɔ. Piimu p'a To Kile pele see na ge, pee na ba wu pele muna baraga ni, lee lemu l'a can wu shen ge. Bani piimu p'a kee peenje ki tuugo pyi ge, pee To Kile ya zhaa.

²⁴ Kile je Muna. Piimu p'a wu pele ge, li waha l'i waha, pee ya yaa na wu pele muna baraga ni, lee lemu l'a can wu shen ge.»

²⁵ A cee wu wu pye: «Ne li ce jo Shɔvɔɔ wu na ba ba, (lee kóri je «Kile ya wemu shɔnri lɔ ge.») Wee ba ba tuun wemu ni, wu na ba keree ki beeri jaha jo wèe mu.»

²⁶ A Yesu di cee wu pye: «Ne wemu w'a yu ni mu ni ge, ne wu je wii.»

²⁷ Na Yesu ni cee wu yaha pee jomɔ pu na, a kalaapiire t'i ba na yiri yalige ki tashɔgɔ ni. Ba pee ya pa Yesu ta wu na yu ni cee wu ni we, a l'i pu jaha wɔ. Ga wa shishin ya sɔɔ na wu pye: «Naha kaa m'a yegee cee wu mu we?» kelee «Naha na m'a yu ni wu ni we?»

²⁸ A cee wu kundi di wu lokoyaaga ki yaha keenje ki na, na guri kari kanha ki funjo ni, na she sipyii pu pye:

²⁹ «Yi pa ná wa wii, w'a ne kapyelege beeri jo ne mu. Kɔnhɔ wee di je Shɔvɔɔ we-e de?»

³⁰ A sipyii p'i yiri kanha ki funjo ni na pa Yesu yiri.

³¹ Lee bi kalaapiire ti ta t'a Yesu jeeri na: «Wù Karamɔgɔ, jɔ maye na, m'a ganha li ba.»

³² Ga, a wu pu jɔ shɔ na: «Yalige ka wa ne mu na li, yee di wa kee ce we.»

³³ A kalaapiire t'i ganha na tiye yegee na: «Ba kɔnhɔ wa w'a pa yalige ka kan wu mu we?»

³⁴ A Yesu di pu pye: «We w'a ne tun ge, ne na wee nidaan pyi; kapyenje kii w'a kan ne mu ge, na kee be jɔ fa, lee je jɔ yalige yaaga ne mu.»

³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee kundi ma yu we tuun we ni, na yeye shishere wu je wèe ni yalɔɔɔ ti te ni we? Ga n'a da yi jo yi mu, «Yi kereye yi wii xuuni!» Shinma w'a le, wu kɔnduun w'a nɔ xɔ.

³⁶ Wemu w'a shinma wu kɔn ge, wee ya wu saraa taa na xɔ; w'a shinma pya wu pinne yaha jii sicuumɔ nixhɔbaama pu wuu na. Lee pyegana li na, shinma nuguvɔɔ we ni wu kɔnvɔɔ we, pu shuun wu beeri na fundanga ta shiizhan.

³⁷ Bani talene lemu l'a yu na: «Wa na ba yeme nugi, watii na ba wee shinma wu kɔn ge, lee jɛ can.»

³⁸ Yee ya tɛge kemu nugi wɛ, nɛ yee tun yee pu she kee shinma kɔn. Piitiilee p'a kee pye, a yee di kuduun ta pee wo kapyenɛ ki ni.»

³⁹ A Samari sheen niɲehemeɛ di dā Yesu na le kulo le ni cee wu wo kafila wu wuu na. Bani cee w'a pu pye: «W'a nɛ kapyelegeɛ beɛri jo nɛ mu.»

⁴⁰ Lee wuu na a Samari sheen p'i yiri kanha ki funɲo ni na she Yesu yiri. Ba p'a nɔ wā wɛ, na Yesu jɛɛri na wu tiin pu yiri. A wu sɔɔ na cabyaa shuun pye pu yiri.

⁴¹ Yesu ya cabyaa shuun wemu pye lee kulo li ni ge, a sipyɲehemeɛ piitiilee di dā wu na sanha wu kafila wu wuu na.

⁴² A pee di cee wu pye: «Wɛe ya ta dā wu na mu wo jomɔ pu yɛ wuu na-ɛ de. Ga wɛɛye pyaa ya wu jomɔ pu logo, a wɛe di li cɛ can na na wee wu jɛ kɔɲo ki Shɔvɔɔ wuyɛ pyaa.»

Yesu ya Galile fiige ki sipyigbo wa wa ja cuunɔ

⁴³ Ba kee cabyaa shuun w'a toro wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Sikari kolo li ni na kari Galile fiige ki ni.

⁴⁴ Yesu yɛ pyaa bi jo na: «Kile tudunmɔ wa shishiin ya pɛɛɲɛ taa wu to kulo ni wɛ.»

⁴⁵ Ga, ba p'a nɔ Galile fiige ki ni wɛ, a Galile sheen di pu juunɔ ciri ni fundanga ni. Bani Yesu bi keree kiimu beɛri pye Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene li ni ge, Galile sheen pu bi kee beɛri ja, bani puyɛ pyaa be bi she lee kalene li ni.

⁴⁶ Wee tuun wu ni a Yesu di guri pa sanha Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni. Wee xuu wu ni w'a bi lɔho ki jɛri na pye duven. Lee bi fiige ki sipyigbo wa ta Kaperinɔmɔ kulo li ni; wee ja bi cuunɔ wɛ.

⁴⁷ Ba wee nā w'a logo na Yesu ya yiri Zhude ni na pa Galile ni wɛ, a wu gari wu yiri, na she wu jɛɛri na wu pa Kaperinɔmɔ ni, na wee ja w'a taxuyo shaa, wu she wu cuunɔ.

⁴⁸ A Yesu di wee nā wu pye: «Ta le yaha-gana le na yee wa da yiye yaha ge? Yee ya jaha sheshereɛ kakanhanjaa ni kagbɔhoɔ ja wɛ, yee da ga dā bada wɛ.»

⁴⁹ Ga, a wee nā wu Yesu pye: «Karamɔgɔna we, jɔ mayɛ na m'a ba nime, kɔnhɔ wu ja wu ganha bu xhu wɛ.»

⁵⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Kuri m'a gaanji ma ja w'a cuunɔ.» A wee nā wu dā Yesu kafila wu na, na guri kari.

⁵¹ Ba w'a kuri na gaanji wɛ, a wu kapyebyii p'i she wu juunɔ ciri koo li na, na wu pye: «Ma ja w'a cuunɔ.»

⁵² A wu pu yege na tuun weke ni wu d'a cuunɔ wɛ? A p'i jo na tapaa ceefuuro t'a wu yaha na canja ki yaha k'a fiin (13h00).

⁵³ Taapile ni a pya wu to wu li cɛ na wee tuun wu ninumu ni Yesu ya wee pye: «Ma ja w'a cuunɔ.» A wee nā wu ni wu puga sheen beɛri di dā Yesu na.

⁵⁴ Ayiwa, ba Yesu ya foro Zhude fiige ki ni na kuri Galile fiige ki ni wɛ, le l'a pye wu jaha sheshereɛ kakanhana shuun wuu.

5

Yesu ya faan wa cuunɔ

¹ Ayiwa, lee kadugo na kalegbɔɔ la bye Yawutuu pu mu Zheruzalemu ni. A Yesu be di she lee ni.

² Zheruzalemu kulo li ni, kuɲɔɔ lemu ni dubyaa pu ma jin ge, lɔho ka bye wā wege ka ni lee kabanugo. P'a bi kee wege ki mege yiri Yawutuu jomɔ pu ni na Betisayida. Gbalaa kaguro wu bi yerenɛ kee wege ki kabanugo.

³ Yama fɛɛ niɲehemeɛ pu bi sinne pee gbalaa pu nɔho ni. Fyennɛɛ, ni tɔgegeye fɛɛ, ni faannaa, [pee beɛri bi ma lɔho ki sigee, ki ba jɛhe.

⁴ Bani Kafɔɔ wo meleke wa wu ma digi lɔho ki ni tuun wa ni, na ki jɛhe. Ba wee ya lɔho ki jɛhe xɔ wɛ, yama fɔɔ wemu bu fenhe tigi kee ni, yama tuugo kemu beɛri ki jɛ weefɔɔ na ge, pee na xho.]

⁵ Nā wa bye wā wee bi yee kelee taanri ni gbarataanri (38) ta na yā.

⁶ Ba Yesu ya wee nā wu ja w'a sinne wɛ, na li cɛ na w'a mɔ wu yama pu na. A wu wu yege na: «Mu funɲo ki wa m'a juunɔ ge?»

⁷ A wu Yesu jɔ sho na: «Karamɔgɔna we, lɔho ki ba jɛhe, sipya wa nɛ mu wemu na nɛ lɔ di dirige ki ni wɛ. Nɛ bu jo di yiri nayɛ mu, yani nɛ wu nɔ ge, watii na fyaala tigi nɛ jaha na.»

⁸ A Yesu di wee nā wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.»

⁹ Taapile ni a wu juunɔ, a wu yiri na wu yasinnege ki lɔ, na ganha na jaari.

Lee ya pye Yawutuu cadɛnge ka na.

¹⁰ Ba Yawutuu juunɔfɛɛ p'a wee nā wu ja w'a cuunɔ wɛ, a p'i wu pye: «Nijaa jɛ cadɛnge de! Na saha ni saliya wu ni, mu ya yaa mu wu ma yasinnege ki lɔ m'a jaari nijaa wɛ.»

¹¹ A nā wu Yawutuu pu pye: «Wemu w'a nɛ cuunɔ ge, wee w'a jo na: «Ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.»

¹² A p'i wu yege na: «Jɔgo yɛ pyaa ki d'a mu pye mu wu ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari wɛ?»

¹³ Ga sipya nigin wemu w'a bi nā wu cuunɔ ge, wu bi wee cɛ nige wɛ; bani sipyiire ti bi jɛhe. Lee bi Yesu ta w'a foro xɔ sipyiire ti niɲɛ ni.

¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di ba saha ni nā wu ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔho ki funɲo ni na wu pye: «Wii, m'a cuunɔ nime, ma ganha bu da

da jurumu pyi nige we, kónhó kaa la betii ganha ba ma ta lemu ya kolo le be na ge we.»

15 A wee ná wu she yi jo Yawutuu júnɔfɛɛ pu mu, na Yesu w'a wee cuunɔ.

16 A Yawutuu p'i daha Yesu nòhó ni na gana, na naha na w'a ná wu cuunɔ cadɛɛnge ki na we.

17 A Yesu di pu jò shò na: «Nɛ To wu w'a kapyɛɛ pyi tuun bɛɛri ni, lee wuu na nɛ be ya yaa na kapyɛɛ pyi.»

18 Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a la di fara Yawutuu júnɔfɛɛ pu loyire li na. A p'i ganha na wu shaa di gbo na bani wu jate ya ta nɔ cadɛɛnge ki na we; na nòhó na Kile pyi na wee To, na wuyɛ taanna ni Kile ni lee jogana le funɔ ni.

Kile ya kiirikoon li sefɛɛre kan Yesu mu

19 A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, Ja w'a da ga já yafiin pye wu ye ni, na ta wu ya li ja To wu mu we. Le To w'a byi ge, lee tuugo Ja wu be ya byi.

20 Ja wu kaa ya taan To wu ni, lee wuu na w'a keree kiimu bɛɛri pyi ge, w'a kee bɛɛri she Ja wu na. Wu na ba keree kii be she wu na sanha kiimu k'a ye kii be na ge, kónhó kee di bye yee mu kakanhanja.

21 To w'a xuu jɛni na jii fɛɛre kaan pu mu kangana lemu na ge, lee na Ja wu la jɛ wu jii sicuumɔ kan piimu mu ge, pee mu w'a da pu kan.

22 To wu da kiiri kón sipya wa shishiin na we, ga w'a kiirikoon li sefɛɛre ti bɛɛri kan wu Ja wu mu,

23 kónhó sipyii bɛɛri di da Ja wu peɛ, ba p'a To wu peɛ peɛgana lemu na we. Sipya wemu ya sɔɔ na Ja wu peɛ we, To we w'a wu tun ge, wee w'a she pɛɛɛ na.»

24 A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu nɛ jomɔ pu logo, na dà nɛ tunvɔɔ wu be na, wee na jii sicuumɔ nixhobaama ta. Kiiri da ba gɔn nige weefɔ na we, weefɔ ya foro xu ni na jé jii sicuumɔ ni.»

25 A Yesu di jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, cana ka na ba nɔ, kee ya nɔ xɔ be yeɛ nime; xuu na ba Kile Ja wu mujuu logo, piimu bɛɛri ba li logo na sɔɔ wu na, pee bɛɛri na ba jii sicuumɔ ta.

26 Bani ba To Kile jɛ jii sicuumɔ fɔɔ we, mu w'a sefɛɛre kan Ja wu be mu wu pye jii sicuumɔ fɔɔ.

27 W'a fanha kan wu Ja wu mu w'a kiiri wu koon, bani wee wu jɛ Sipya Ja we.

28 Lee ganha bu da yi fo we, bani tuun wa w'a ma xuu bɛɛri na ba wu mujuu logo na jɛ

29 na foro faya ni. Piimu p'a kasaanjaa pye ge, pee na ba jɛ kónhó p'i jé jii sicuumɔ nixhobaama pu ni. Ga jurumupyii pu kunni na ba jɛ kónhó p'i jé kiiri ni.

Yesu ya jo na wee jomɔ pu jɛ can

30 «N'a da já kaa la shishiin pye naye ni we. Ye Kile ya jo nɛ mu ge, yee ni nɛ kiiri wu koon na sahanji. Nɛ wo kiiri w'a tii, bani nɛ wu koon na be ni naye pyaa jidaan ni we. Ga, nɛ wu koon na be ni na tunvɔɔ wu jidaan ni.

31 «Li da bi da kanna nɛye pyaa k'a naye pyaa wo sɛɛri keree yu, nɛ jomɔ pu da bi bye can we.

32 Ga watii wu jɛ nɛ sɛɛri. Nɛ li cɛ jo yemu w'a yu nɛ shizhaa na ge, jo yee be jɛ can.

33 Ayiwa, yee ya pii tun Yohana Batizelipye mu. W'a sɛɛri keree kiimu jo yee mu nɛ shizhaa na ge, kee jɛ can.

34 Nɛ yee yu, kónhó sipyii di da sɛɛri keree yu na shizhaa na ye nigin we de! Ga nɛ yi yu, kónhó yee di jɛ wuuro ta.

35 Yohana bye ba sokinna kɛɛnge jɛ we, na kɛɛnge yeege yee ninɛ ni, a yee di sɔɔ na fundanga ta jeri wu kɛɛnge ki na.

36 Ga nɛ wi ge, yaaga katii be ki jɛ nɛ sɛɛri kemu ya ye Yohana wo sɛɛri keree ki na ge. Bani kapyɛɛ kiimu To Kile ya kan nɛ mu ge, nɛ kee be pyi. Kee kapyɛɛ ki be jɛ nɛ sɛɛri. Lee ya li sheɛ na To Kile w'a nɛ tun.

37 Nɛ To Kile wemu w'a nɛ tun ge, weeye pyaa ki wa yu nɛ shizhaa na, ga yee ya ta sɔɔ bada na wee jomɛɛ co we. Le be w'a she yee na ge, yee ya ta lee naha cɛ we.

38 Yee ya ta sɔɔ wu jomɔ pu na yi zɔɔɔ pu na we. Bani w'a wemu tun ge, yee ya ta dà wee na we.

39 Samòhòɔ wa yee ni na Kile Kafila kalaa xuuni, bani yee w'a giin na lee l'a da ba jii sicuumɔ nixhobaama kan yee mu, na ta wee Kafila we be di nɛ ninumɔ kaa yu.

40 Lee be na, yee funyɔ di jɛ yee pu pa nɛ mu, kónhó y'i jii sicuumɔ ta we.

41 «Nɛ sipyii wo pɛɛɛ ke shaa we, bani yee jɛ sipyii piimu ge, nɛ yee cɛ.

42 Nɛ li cɛ be jo Kile taan jɛɛge wa yee funyɔ ni we.

43 Nɛ pa na To Kile mege na, yee di ya ta sɔɔ nɛ na we. Ga watii da bi ba wuyɛ pyaa mege na, yee bi da zɔɔ wee na.

44 Pɛɛɛ ke k'a foro sipyii ni ge, kee k'a dan yee ni tashaga ni; pɛɛɛ ke k'a daa Kile ye nigin ni ge, yee ya kee shaa we. Yee ma já dà dii nɛ na na yee yaha pee yahama pu ni we?

45 Ga yi ganha ba giin na nɛ w'a da ba yi jaagi To Kile naha taan we de! Ahayi! Ga Kile tudunmɔ Musa wemu wu wa yee tadanja ge de, wee wu jɛ yee jaagivɔɔ.

46 Yee da bi dà wee na, yee bi dà dà nɛ be na, bani nɛ kaa Musa ya jo wu Kitabu wu ni.

47 Jomɔ pemu Kile tudunmɔ Musa ya ka nɛ shizhaa na ge, yee bye yee di ya dà pee na we, yee na ba dà dagana leke na nɛ jomɔ pu na we?»

6

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoŋɔɔ kaguro mu

(Maccoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Luka 9:10-17)

1 Ayiwa, lee kadugo na Yesu ya kari Galile Gba wu kadugo. Wee gba we ninumɔ mɛgɛ ki jɛ na Tiberɛyade Gba.

2 Sipyiiire ti bi ma daha Yesu fɛni, bani p'a bi wu jaa wu na yama fɛɛ cuunɔ na kakanhanjaa pyi.

3 Ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ wà wɛ, na dugi tiin faaboboŋɔ ka na.

4 Lee bi Yawutuu pu Nuwuuro ti wo Kalene li ta l'a tɛɛɛ.

5 A Yesu di ba wu juŋɔ yirige, na sii sipyii niɲehemɛɛ ja pu na ma wu yiri. A wu Filipe pye: «Mii wèè di wa da já yalige ta di zhɔ pii sipyii pii bɛɛri mu wɛ?»

6 Yesu ya yee jo kɔnhɔ wu logo yɛ Filipe jɔ na, lee bɛ wɛ, w'a bi yaa na lemu pye ge, wu bi lee cɛ.

7 A Filipe di wu jɔ shɔ na: «Wù funŋɔ bi jɛ nago kanna pu bɛɛri di pu jɔyɔ piri-para yɛ, ali wèè jɛhe wari dɛɲɛ * xhuu shuun (200) bɛ taga yalige shɔ, kee da ga yafiin bɛ jɔ pii na wɛ.»

8 Na pu yaha pee jomɔ pu na, Yesu kalaapiire lemu mɛgɛ ki jɛ na Andire ge, w'i jɛ Pyɛɛri cuun ge, a wee di jo:

9 «Funana la wa naha, buuri juɔyɔ kaguro ni fyaa shuun wu wa li mu, ga jaha yee di wa da jɔ pii sipyiiɲehemɛɛ pii na wɛ?»

10 A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi sipyiiire ti tenɛ niɲɛ ki na.» Nagara niɲehɛɛ ti bye wee xuu wu ni. A sipyiiire t'i diin diin. P'a bi namaa kabɔfoŋɔɔ kaguro (5.000) shi tɔɔ pee sipyii pu ni.

11 A Yesu di wee buuri we lɔ na baraga taha Kile na, na wu kan p'a loolo pee sipyii pu na. A wu fyaa pu bɛ pye mu. A pu bɛɛri di li na din.

12 Ba sipyiiire t'a li xɔ wɛ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi buuri jukoroɔyɔ yi saya lɔ, kɔnhɔ yi ganha bu gyɛɛgi wɛ.»

13 A p'i yee buuri jukoroɔyɔ yi lɔ, na taga saganjaa kɛ ni shuun ji. Sipyiiire t'a li xɔ buuri juɔyɔ kaguro wu ni, a wemu di gori ge, wee kaa l'a jo mɛ.

14 Ba sipyii p'a Yesu wo kakanhana li ja wɛ, na jo: «Can na Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo na wu na ba ba koŋɔ na ge, wee w'a sii wɛ.»

15 Ba Yesu ya pa li cɛ na fanha bɛ na p'a giin di wee co di bye saan wɛ, a wu laha pu tãan, na gari faaboboŋɔ katii na wu yɛ.

Yesu ya jaari gba lɔhɔ juŋɔ ni (Maccoo 14:22-33; Marika 6:45-52)

16 Ba cana k'a pa do wɛ, a kalaapiire t'i digi kari gba wu jɔ ki na.

17 Lee di Yesu ta wu sanha she pu yiri wɛ. A p'i jé kɔɔgɔ ka ni na se Kaperinɔmɔ ni. Lee bi piige ki ta k'a wɔ xɔ.

18 Na pu yaha lɔhɔ ki juŋɔ ni, a kafɛɛgbɔhɔ ka di ba yiri, na ganha na lɔhɔ ki pyi ki na jɛri xuuni.

19 Ba p'a kiloo kaguro kelee gbaara shishiin paa lɔhɔ ki juŋɔ ni tuun wemu ni wɛ, a p'i Yesu ja wu na jaari lɔhɔ ki juŋɔ ni na se kɔɔgɔ ki mu. A pu jaalaa di yiri xuuni.

20 A Yesu di pu pye: «Nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!»

21 Kalaapiire ti funŋɔ ki bi bye wu jé ni pu ni kɔɔgɔ ki ni, ga xuu wemu ni pu bi se ge, taapile ni a p'i nɔ wee xuu wu kogoŋɔ ki na.

Sipyiiire t'a Yesu shaa

22 Ba jiga k'a mugɛ wɛ, sipyiiire ti t'a bye gba wu kadugo yiri ge, a pee di li sɛɛri, na kɔɔgɔ nigin yɛ ta wà. A p'i li cɛ na Yesu ya ta jé ni wu kalaapiire ti ni ke ki kɔɔgɔ ki ni wɛ, ga na kalaapiire ti t'a jé ti yɛ na kee kɔɔgɔ ki ni na kari.

23 Lee bi kɔɔgɔ ya bɛ ta y'a yiri Tiberɛyade kulo li ni na pa. Xuu wemu ni Kafɔɔ bi baraga taha Kile na, na buuri wu kan p'a loolo sipyiiire ti na ge, a yee di ba yere wee xuu wu tãan.

24 Sipyiiire t'a pa Yesu ta wu jɛ wà wɛ, wu kalaapiire ti bɛ di jɛ wà-ɛ ge, a p'i jé yee kɔɔgɔ yi ni na kari wu tashaga ni Kaperinɔmɔ ni.

Yesu jɛ yalige, kemu k'a jɛni sicuumɔ kaan ge

25 Ba p'a kari Yesu yiri gba wu kadugo wɛ, a p'i wu pye: «Wù Karamɔgɔ, dii mu d'a pye na ba naha wɛ?»

26 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee ya kakanhanjaa kiimu ja ge, yee wa nɛ shaa kee wuu na-ɛ dɛ! Ga yalige ke yee ya li na tin keki cana ge, kee ka wuu na yee wa nɛ shaa.

27 Ayiwa, yalige kemu ki da já gyɛɛgi ge, yi ganha ba kapyɛɛ pyi kee wuu na wɛ. Ga yalige kemu ki jɛ ki ya gyɛɛgi wɛ, na jɛni sicuumɔ bɛ kaan ge, y'a kapyɛɛ pyi kee wuu na. Kee yalige ke, Sipya Ja wu da ba kee kan yee mu. Bani wee na To Kile ya wu fanha ki fɛ pu kpɔn.»

28 Wee tuun wu ni a p'i Yesu yege na: «Leke wèè d'a yaa na pye lee di bye Kile jɛdaan wɛ?»

29 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Lemu Kile ya zhaa yee mu ge, lee li wa mɛ na wee ya sipya wemu tun yee mu ge, na yi dà wee na.»

30 A p'i Yesu pye sanha na: «Ga jaha she shɛɛɛ kakanhana leke mu di da bye di zheɛ wèè na, lee di wèè pye wèè p'a daa mu

* 6:7 Dɛɲɛ xhuu shuun: Wee jɛ baariɓe yeye gbarataanri saraa.

na we? Kaa leke mu di da bye di zheε weε na we?

³¹ Li wii, Kile ya maane* kan weε sefeleε pu mu p'a li siponɔ ki ni ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni we na:

«W'a buuri tirige fugba we ni, na kan pu mu p'a li.»

³² Ga, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yalige ke k'a yiri fugba wu ni ge, kee ya pye Kile tudunmɔ Musa wo niganga-e de! Ne To Kile wu ne fugba yalijenε ki kanvɔɔ.

³³ Bani Kile ya yalige kemu kaan ge, kee ne wemu w'a tigi na yiri fugba we ni ge. Weε shiin w'a jiiifereε kaan konɔ mu.»

³⁴ Ayiwa, a p'i Yesu pye: «Karamɔgɔna we, ta kee yalige ki kaan tuun beeri ni wu mu ge!»

³⁵ A Yesu di pu pye: «Yalige kemu k'a jii sicuumɔ pu kaan ge, neye pyaa ki ne kee yalige ke. Sipyaa wemu bu ba ne mu, xuugo da ga weefɔɔ ta sanha bada we. Sipyaa wemu bu dā ne na, waga da ga weefɔɔ ta sanha bada we.

³⁶ Ga ne yi jo xɔ yee mu; yee d'a ne ja be. Ali lee be na, yee di ya dā ne na we.

³⁷ Ne To Kile ya piimu beeri kan ne mu ge, pee beeri na ba ne mu. Sipyaa sipyaa bu ba ne mu, ne da ga weefɔɔ kori bada we.

³⁸ Ne ta yiri fugba we ni na pa naye pyaa jidaan tapyege ni we. Ga na tunvɔɔ jidaan ne pa di ba bye.

³⁹ Wemu w'a ne tun ge, wee jidaan wu wa me na, sipyaa sipyaa w'a kan ne mu ge, na wee wa shishiin ganha da biin we. Ne ba pee ne di yeege xu ni konɔ caxhɔgɔ be na.

⁴⁰ Ne To wu jidaan wu wa me na, sipyaa sipyaa w'a wu ja wu ja na dā wu na ge, wee di jii sicuumɔ nixhobaama ta, bani ne na ba pee ne di yeege xu ni konɔ caxhɔgɔ.»

⁴¹ Ba Yesu ya jo na yalige ke k'a yiri fugba we ni ge, na wee wu ne kere we, pee jomɔ pe ya ta taan Yawutuu pu ni we. A p'i ganha na ηmunu-ηmunɔ puyε taa.

⁴² A p'i jo: «En! Ta Yusufu ja Yesu be wu ne we we? Weε ya wu to wu ce, na wu nu wu be ce. Naha na wu yu na fugba we ni wee ya yiri we?»

⁴³ A Yesu di pu jo shɔ na: «Yee di ηmunu-ηmunɔ do! Yi ηmunu-ηmunumɔ pu beeri jo yaha!

⁴⁴ Ne To we w'a ne tun ge, wa shishiin da ja ba ne mu ni wee ya wufɔɔ yaha pa ne mu we. Wa beeri bu ba ne mu, ne na ba weefɔɔ ne na yeege xu ni, konɔ caxhɔgɔ.

⁴⁵ Ayiwa, ta Kile wo tudunmɔ wa ya li ka na:

«Kile ye pyaa na ba pu beeri kalaa we?» *

Sipyaa sipyaa w'a To Kile Kafila nuri na sɔɔ wu kalaa wu na ge, pee beeri na ba ne mu.

⁴⁶ Ga li wa nago sipyaa wa w'a jii taha Kile na we. Wemu ye w'a pa na yiri wu yiri ge, wee ye w'a wu ja.

⁴⁷ Can na wa beeri bu dā ne na, weefɔɔ na ba jii sicuumɔ nixhobaama ta.

⁴⁸ Yalige ke k'a jii sicuumɔ kaan sipyii mu ge, ne wu ne kere.

⁴⁹ Yalige ka ya fenhe yiri fugba we ni, na pa gan yee sefeleε pu mu p'a li siponɔ ki ni, ga lee be na, pu beeri ya xu.

⁵⁰ Ga nime, yalige ke ki ne naha ki d'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔɔ na ba jii sicuumɔ ta pemu da xhɔ we.

⁵¹ Ne ne jii sicuumɔ yalige kemu k'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ we. Yalige ke ne gaan ge, kee ne neye pyaa ceepuuro te. Ne tee kan saraga kɔnhɔ di ba konɔ sipyii munahaa jɔnɔ wolo.»

⁵² Pee jomɔ pu wuu na, a nakaagbɔɔɔ di je Yawutuu pu te ni. A p'i jo: «Kangana leke na we nā we di da ja wu ceepuuro kan wεε mu wεε pu li we?»

⁵³ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee bye yee di ya Sipyaa Ja wu ceepuuro ti li, na wu shishan pu be gba we, yee da ga jii sicuumɔ ta we.

⁵⁴ Wemu bu ne ceepuuro ti li, na ne shishan pu be gba, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ we. Ne na ba weefɔɔ ne na yeege xu ni konɔ caxhɔgɔ.

⁵⁵ Bani ne ceepuuro ti ne yalige nijenje, ne shishan pu be di ne yagbaga nijenje

⁵⁶ Sipyaa wemu bu ne ceepuuro ti li, na ne shishan pu be gba, weefɔɔ na bye ni ne ni karijεεge ni, ne be di bye ni weefɔɔ ni karijεεge ni.

⁵⁷ To Kile wemu w'a ne tun ge, wee wa jii na, wee gbɔɔɔ ni ne be wa jiiifereε ni. Lee na wa bu ne ceepuuro ti li, weefɔɔ be na bye jiiifereε ni ne gbɔɔɔ ni.

⁵⁸ Yalige ke k'a tigi na yiri fugba wu ni ge, kee ki wa ke. Yee sefeleε piimu p'a xu siponɔ ki ni ge, pee ya yalige kemu li wā ge, kee ni ke wa nigin we. Wemu bu ke yalige ke li, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da xhɔ we.»

⁵⁹ Yesu ya pe jomɔ pe jo na pye kalaa sipyiire ti beeri mu Kaperinamɔ kulo li ni, na wu yaha Kile-penje puga ki ni.

Yesu jomɔ p'a jii sicuumɔ nixhobaama kaan

⁶⁰ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a kalaapiire nijehere di jo: «Pe jomɔ pe ya waha de! Ma jo sipyaa na gbara wu lee pye ge?»

* **6:31 Maanε** ∅ yalige ka Kile ye pyaa ya kemu kan Izirayeli nagoo pu mu na pu yaha siponɔ ki ni ge. Ekizode 16: 4,15
* **6:45** Ezayi 54:13

61 A Yesu di li ce wuyε ni na pee jomɔ pe p'a pu pye pu na ηmunu-ηmunɔ. A wu pu pye: «Pe jomɔ pe ya digi yee na ge?»

62 Xuu wemu ni Sipya Ja bye ge, yee ba wu na duri wà, yee di da ba yekε jo wε?»

63 Kile Munaa l'a jii sicuumɔ kaan sipya mu. Lee bε wε, sipya yε pyaa fanha jε yafiin bε wε. Jomɔ pe nε yu yee mu ge, pee jε Kile Munaa ni jii sicuumɔ.

64 Ga pii wa yee ni, pee ya dà li na wε.» Yesu ya yee jo bani fo jɔkɔɔnrɔ ti na, piimu pu bye pu ya dà wu na-ε ge, w'a bi pee ce. Wemu bε w'a bi da ba wu le keŋε ni ge, w'a bi wee bε ce.

65 A Yesu di la fara wu jomɔ pu na sanha na: «Lee wuu na nε yee pye jo wa shishiin da já ba nε mu, ni To Kile ya lee wo sefεεε kan weefɔɔ mu wε.»

66 Na lɔ wee tuun wu na, a wu kalaapiire nijehεε di guri wu feni. Pee ya ta sɔɔ na taha nige wu feni wε.

67 A Yesu di wu kalaapiire kε ni shuun wu yege na: «Yee do, yee bε funɔɔ ki wa y'i guri na feni ge?»

68 A Simɔ Pyεeri di wu jɔ shɔ na: «Karamɔɔ, jɔɔ yiri wèe di wa da zhe sanha wε? Nii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ pe, muyε nigin mu pu wa.

69 Wèe ya dà mu na. Wèe ya li ce bε nime jo Fεεεε Ja we w'a foro Kile ni ge, jo mu wu jε wii.»

70 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ta nε bε w'a yee sipyii kε ni shuun wu bεeri naha bulo wε? Lee bε na shen nigin di jε yee ni wee na jε Shitaanni sipya.»

71 Zhudasi kaa Yesu bi byi, wee wemu wu jε Isikariyoti sheen Simɔ ja wu ge. Wee wu bi da ba Yesu le keŋε ni, wee di jε bε Yesu kalaapiire kε ni shuun wu wa nigin wa.

7

Yesu cebooloo pu ya ta dà wu na wε

1 Lee kadugo na Yesu bi jaari na mari Galile fiige ki ni. Wu funɔɔ bye wu she Zhude fiige ki ni wε, bani Yawutuu jɔɔfεε p'a bi wu shaa di gbo wà.

2 Kalenε la bye Yawutuu pu mu, p'a buguloo yaa. Ba lee ya tεŋε wε,

3 a Yesu cebooloo p'i ba wu feni na ba wu pye: «Foro naha, m'a she Zhude fiige ki ni, kɔnhɔ kakanhanjaa kii m'a byi ge, ma kalaapiire te ti wa wà ge, pee bε di she kee ja.

4 Bani sipya wemu funɔɔ ki wa sipyii di wu ce ge, wee ya keree ηmɔhɔni na byi wε. Kakanhanjaa kiimu mu ya byi ge, m'a yaa na mayε sheε, kɔnhɔ kɔɔɔ sipyii pu bεeri di ma ce.»

5 Ali Yesu cebooloo puyε pyaa bi ta dà wu na wε.

6 A Yesu di wu ciinneε pu jɔ shɔ na: «Lee pyeduun sanha nɔ nε mu wε. Lemu bu yee taan tuun wemu ni go lee yee ya byi.

7 Kɔɔɔ sipyii da já yee kɔ wε, ga, nε p'a kɔ, bani kakuuyo yemu pu wa byi ge, nε yee bεeri yu kpeŋε na.

8 Yee pu sii y'a se kalenε li ni, ga, nε kunni wa da zhe nime wε, bani nε sheduun sanha nɔ wε.»

9 Ba Yesu ya yee jo pu mu wε, na gori Galile ni.

Yesu ya she buguloo kalenε li ni

10 Ba Yesu cebooloo p'a kari xɔ kalenε li ni wε, a wuyε pyaa di na kari. W'a kari sipyiire ti kategee, wu ya ta wuyε yaha wa shishiin ya ja wε.

11 Lee bi Yawutuu jɔɔfεε pu ta pu na Yesu shaa kalenε li sipyii pu te ni, na ganha na puyε yegee na: «Mii wu wa wε?»

12 Pii bi jɔnehεε peelee na yu sipyiire ti ni Yesu shizhaa na. A pii di jo: «Sipyisaama wu wa we ná wε.» Pii bε di yu: «Kafineyε de! Sipyii we ya biinŋε.»

13 P'a bi pee jomɔ pe bεeri peelee na yu, bani pu bi fyagi Yawutuu jɔɔfεε pu na.

14 Ba kalenε l'a pa nɔ li ninε ni tuun wemu ni wε, a Yesu di she jé Kile-pεεŋε pugbɔhɔ ki kaanɔ ki ni, na ganha na sipyiire ti kalaa.

15 A wu kalaa wu Yawutuu pu naha wɔ, a p'i jo: «Mii we ná we d'a pe cεmε pe bεeri ta, na ta w'i ya kalaa pye-e wε?»

16 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Kalaa wemu nε gaan ge, wee ya ta foro neyε pyaa ni wε, ga nε tunvɔɔ Kile ni w'a foro.

17 Wemu bi giin wu da Kile jidaan pyi, weefɔɔ na ba li ce, nε kalaa wu bi foro Kile ni, kelee wu bi foro nε ni.

18 Sipya wemu w'a yu ni wuyε pyaa fanha ni ge, pεεŋε weefɔɔ ya zhaa wuyε ni. Ga wemu funɔɔ wa wu tunvɔɔ wu w'a bele ge, wee wu jε can fɔɔ wε, nanmahara ta shishiin jε weefɔɔ keree ni wε.

19 Ta Kile tudunmɔɔ Musa bε w'a Kile wo saliya wu kan yee mu wε? Ga yee wa shishiin ya se wu koo ni wε. Naha na yee di nε shaa di gbo na nε saliya kyεεgi wε?»

20 A p'i Yesu pye sipyiire ti ninε ni na: «Jina wu wa mu ni. Jɔɔ w'a mu shaa di gbo wε?»

21 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Kakanhana nigin wemu nε pye ge, lee l'a sipyiire ti bεeri naha wɔ mε ge?»

22 Kile tudunmɔɔ Musa mu yee ya saliya ta na funanɔa k'a gɔɔn, ga lee bε na yi li ce na wee ya ta pye li nɔhɔ shanvɔɔ-i dε. Ga wèe wo sefεεε pu p'a li nɔhɔ shan. Lee l'a li pye yee na funanɔa ki kɔɔn ali cadεεŋε ki bε ni.

23 Lemu l'a yee pye yee na funanɔa ki kɔɔn cadεεŋε ni, kɔnhɔ yi ganha bu da Musa wo saliya wu kyεεgi-i ge, naha d'a li pye nε na sipyipomɔ cuunɔ cadεεŋε ki na, a yee di logoo yirige nε tãan wε?»

24 Yi ganha ba kiiri koon keree jehnaa feni we, ga y'a kiiri wu koon can junao ni.»

Ta Yesu wu je Shovoo we?

25 Na Yesu yaha wu na yu, a Zheruzalemu sipyii pii be di ganha na yu: «Na we p'a zhaa di gbo ge, ta wee be wu je we we?»

26 Wu wii wu na yu ni sipyii ti beeri ni tafaga ni, pu d'a tiin na wu wii. Kile ya Shovoo wemu jomee lo we mu ge, konho we junaofee p'a giin na wee wu je we-e de?

27 Wee kunni ya we na we tayirige ce, ga na ta Shovoo wu ba ba, wa shishiin da ba wu tayirige ce we.»

28 Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-peeje pugbaho ki kaaja ki ni, a wu ba jo ni fanha ni na: «Yee ya jo na yee ya ne ce, na ne tayirige ki be ce ge? Ga yi li ce be na ne ta pa naye ni we, na ne tunvoo wu je be can foo. Ga yee di ya wu ce we.»

29 Ne kunni ya wu ce, bani wee ni ne foro. Wee w'a ne tun be.»

30 Ba Yesu ya yee jo we, a p'i ganha na cogana shaa wu na. Ga wa shishiin ya ta ja wu co we, bani wu wo tuun wu jo bi sanha fa we.

31 Lee be na shenjehemee ya da Yesu na. A p'i ganha na yu: «Ali Shovoo wu jeha ba ba, kakanhana leke w'i da bye lemu l'a ye we na we wu le na we?»

Yawutuu junaofee p'a pii tun na pu she Yesu co

32 Sipyii ti bi yemu yu Yesu shizhaa na ge, ba Farizheen ni saraya naha shoonrivere junaofee p'a yee logo we, a p'i Kile-peeje pugbaho ki gedii pu tun na pu she Yesu co.

33 Ba pee ya no Yesu yiri we, a wu pu pye: «N'a da piye ya be pye ni yi ni sanha, lee kadugo na di na da se na tunvoo wu yiri.

34 Ga yee na ba ne sha ganha yee da ne ja we; bani xuu wemu ni n'a da ba bye ge, yee wa da ja zhe wa we.»

35 A Yawutuu junaofee p'i ganha na puye pyi na: «Wee tuun wu ni mii we na we di giin di zhe na yu na we da ga ba ja wee ja-e we? Yawutuu pii p'a caaga na she diin Girekii pu yiri ge, konho pee yiri w'a se, wu she pee kalaa-i de?»

36 Jom pe w'a jo na: «Yee na ba ne sha ganha yee da ne ja we.» ni «Ne na ba bye xuu wemu ni ge, yee da ja zhe wee xuu wu ni-i ge,» pee jom pu kori je dii we?»

Yesu ya Fefere Munaajomee lo wu n'a daa fee pu mu

37 Kalene li cabisana li p'a bi wii li cagbaho kiye pyaa ge, ba lee ya no we, a Yesu di yere sipyii pu nahagbaa na na ganha na yu ni fanha ni na: «Waga bi je wa na, wu pa na yiri wu ba gba.

38 Wemu bu da ne na, loho kemu k'a jii sicuumo kaan ge, kee na ba fuu weefoo zo wu

ni ba gba loho je we» ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we.

39 Fefere Munaajomee kaa Yesu bi yu mu, wu n'a daa fee pu mu na pee na ba lee ta. Wee tuun wu bi Fefere Munaajomee li ta li sanha gan pu mu we. Bani Yesu bi sanha guri she je wu nooro wu ni fugba wu ni we.

Yesu keree ya beganhara leje sipyii ti te ni, a p'i daa

40 Ba sipyii p'a Yesu jom pu logo we, a pii di ganha na yu pu ni na: «Nakaara baa Kile tudunmo wemu kaa l'a jo ge, wee wu je we.»

41 Pii be di yu: «Kile ya Shovoo wemu jomee lo ge, wee wu je wii.» Ga, a pii di jo: «Dii Shovoo wu da ja voo Galile fiige ki ni we?»

42 Kile wo Kitabu w'a yi jo na saannaa Dawuda shi ni Shovoo wu da ba foro. Na wu na ba foro Betlehemu ni, kulo lemu ni saannaa Dawuda ya wu wo canja jii li pye ge.»

43 A Yesu kaa di beganhara leje sipyii ti te ni, a t'i daa taaya shuun.

44 Pii funjo pye pu Yesu co, ga wa shishiin ya ta ja wu co we.

Yawutuu junaofee pu wo n'a daa baara te

45 Kile-peeje pugbaho ki gedii piimu p'a bi she Yesu feni ge, a pee di guri kari saraya naha shoonrivere junaofee ni Farizheen pu yiri. A p'i pu yee na: «Naha na yee di ya ta wu co na pa-e we?»

46 A p'i pu jo sho na: «Wee sanha we na we wo jom pe tuugo logo na bada we!»

47 A Farizheen p'i pu pye: «Konho yee be di ya yiye yaha w'a piinje-e de?»

48 Mii yee d'a li logo, kelee na li ja, na we junaofee wa, kelee Farizhen wa nigin be ya da we na we na we?»

49 Pii sipyii pii p'a da wu na ge, we wa shishiin ya Kile tudunmo Musa wo saliya wu ce we, pii beeri na ba gyee gil»

50 Farizhen wa be bye wa wu mege je na Nikodemu. Wee bi kari Yesu yiri piige ka ni. A wee di jom pu lo na Farizheen pu pye:

51 «Na be ni we wo saliya wu ni, ta l'a saha na kiiri kon sipya wa na, na ta wee ya fenhe wu yee na wu nibyii ce-e ya?»

52 Ga, a p'i wee jo sho na: «Payi! Ta ma be yere w'a jeri Galile shen wa? Maye pyaa ki be ki Kile Kafila wu kalaa, ma na li ja wa na Kile tudunmo wa shishiin da ga ba foro Galile fiige ki ni we.» [

53 Ba p'a pee jom pu jo xo we, a pu beeri di yiri caaga na kari pu piyeye.

8

P'a pa ni cee wa ni Yesu yiri na dooro w'a pye

1 A Yesu di gari Oliviyee faabobojo ki na.

2 Ayiwa, kee canja ki jimuguro jisoojo ki na, a Yesu di soo kari sanha Kile-peeje pugbaho ki kaaja ki ni. Sipyii ti beeri bi

pinne wu taan. A wu diin na ganha na pu kalaa.

³ Na Yesu yaha wu na sipyiire ti kalaa, a saliya karamogoloo ni Farizheen p'i ba ni cee wa ni wu yiri, na ba wu yerenje sipyiire ti nahagbaa na.

⁴ A p'i Yesu pye: «Karamogo, wee ya we cee we co dadaroo na ni na watii ni.

⁵ Na ta Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni l'a ka na we cee we tuugo ya yaa ni yafin be ni, ni na kagereye taga wu wa gbo ye be we. Mu di w'a yeke yu lee shizhaa na we?»

⁶ Kafila tufuuyo pu bi zhaan Yesu taan konho wuye pyaa jomom di wu le kenje ni. Ga, a Yesu di leele, na ganha na kama kani jinne ki na ni wu kabee ni.

⁷ Ba ma na jo saliya karamogoloo ni Farizheen p'a noro yaha wu na na yegge we, a Yesu di wu juno yirige na pu pye: «Wemu wu wa yee ni wu sanha kakuuno pye ja bada-e ge, wee wu kagerenje nizhiige ki wa wu na.»

⁸ Ba w'a yee jo we, na wu juno sogi, na ganha na wu kama kani sanha jinne ki na.

⁹ Piimu p'a she ni cee wu ni ge, ba pee ya Yesu jomo pu logo we, [a pu zoloo di pu jaagi]; a pu beeri di ganha na foro nigin nigin na gaanji, na lo noholee pu na, fo na she yaha Yesu ni cee wu ye Kile-peenje pugboko ki kaanja ki ni.

¹⁰ Ba Yesu ya pa wu juno yirige we, wu ya ta sipya wa shishiin ja nige ni cee wu ye be we. A wu jo: «Mii ma jaagivwee p'i je we? Shen nigin be ya ta ma juno le nige-e ya?»

¹¹ A cee wu Yesu jo sho na: «Wu Karamogo, shen nigin be we.» A Yesu di jo: «Ayiwa, ne be da ma juno le we. Ta gaanji, ga m'a jurumu wu jo yaha.»]

Yesu je Kile wo kpenge, kemu k'a pa konjo na ge

¹² Lee kadugo na a Yesu di ba jomo pu lo sanha na sipyiire ti pye: «Ne wu je kpenge ke konjo sipyii pu mu. Sipya wemu pu daha ne feni wee da ga jaari nibiige ni nige we. Ga wee na ba kpenge ta kemu k'a jii sicuumo kaan ge.»

¹³ A Farizheen p'i wu pye: «Muyee pyaa na tere na maye kaa yu ya? Can je mu kaa li ni we.»

¹⁴ A Yesu di pu jo sho na: «Ali neye pyaa jehde da naye kaa yu be, ne kafila wu je can. Bani xuu wemu ni ne yiri ge, ne wee ce; na na tashge be ce sanha. Ga ne tayirige fara ne tashge na, yee ya kee ka shishiin ce we.

¹⁵ Yee kunni wa kiiri konjo sipyii na na be ni yee sipyii wo kiiri kongana ni. Ne kunni da ga kiiri konjo sipya wa shishiin na we.

¹⁶ Ali ne jehde da ne na da wa kiiri konjo, ne na wu konjo na be ni Kile wo can wu ni. Bani

n'a da da kiiri wu konjo na ye we. Ne To Kile wu w'a ne tun ge, wee wa ni ne ni.

¹⁷ Ayiwa, ta li ya ka yee wo saliya wu ni na sipyii shuun bu bye kaa lemu wo seeri, na lee je can we?»

¹⁸ Ayiwa, ne naye kaa yu; ne To we w'a ne tun ge, wee be ya ne kaa yu.»

¹⁹ A p'i Yesu pye: «Mii mu to wuye pyaa di je we?» A Yesu di pu jo sho na: «Yee ya neye pyaa ce di da no ne To wu na we. Yee da bi ne ce can na, yee bi da ne To wu be ce.»

²⁰ Yesu ya pe jomo pe jo na wu yaha wu na kalaa kaan Kile-peenje pugboko ki kaanja ki ni, keshii piimu ni p'a Kile yakanya yi leni ge, pee taan. Sipya wa shishiin di ya ta wu co we, bani wu wo tuun wu bi sanha no we.

Yesu ya wu gari jo wu To Kile yiri

²¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye sanha na: «Ne na ba gari, ne nigarixhoko na, yee na ba ne shaa. Ga yee kunni na ba xhu na yee yaha yi jurumu wu ni, bani xuu wemu ni n'a da ba she ge, yee wa da ja zhe wa we.»

²² Ba w'a yee jo we, a Yawutuu juno fene p'i jo: «Aa! Wee tuun wu ni w'a giin wu wuye gbo ge? W'a jo na wee na ba she xuu wemu ni ge, na we da ja zhe wa we!»

²³ A Yesu di pu pye: «Yee je jinne ke wo sipyii, ga ne je fugba we wo. Yee je konjo wuu, ga ne je konjo wo-e de.

²⁴ Lee wuu na ne yee pye jo yee na ba xhu yi jurumu wu ni. Nakaara baa, yi da li na na: «Ne je wemu ne je ge.» * Yee bye yee di ya da lee na we, yee na xhu yi jurumu wu ni.»

²⁵ A p'i Yesu pye: «Wee tuun wu ni jogo mu di je we?» A Yesu di jo: «Fo taashiine li ni ne je wemu ge, ne yee jo yee mu.

²⁶ Keree nijehenje wa wa, ne na ja ki jo yee mu, na kiiri konjo yee na ki wuu na. Ga wemu w'a ne tun ge, wee wu je can we. Yemu ne logo wu mu ge, yee ne yu konjo sipyii pu mu.»

²⁷ Yawutuu pu bi ta li ce na To Kile kaa Yesu bi yu pu mu we.

²⁸ Lee wuu na a Yesu di pu pye: «Yee ba Sipya ja yirige fugba we ni tuun wemu ni, yee na ba li ce wee tuun wu ni na «Ne je wemu ne je ge.» Ne kaa la shishiin pyi naye ni we, ga To Kile ya ne kalaa lemu ni ge, lee ne yu.

²⁹ We w'a ne tun ge, wee wa ni ne ni. Wu ya ta ne yaha na ye nigin we, bani le l'a dan wu ni ge, lee ne byi tuun beeri ni.»

³⁰ Ba Yesu ya pee jomo pu jo we, a shenjehemee di da wu na.

Piimu pu je Ibirayima wo nagoo puyee pyaa pyaa ge

³¹ Yawutuu piimu p'a da Yesu na ge, a Yesu di pee pye: «Jomo pe n'a da jo yi mu ge, yi bu pee logo, na pu koro jaari, yi na ba bye ne kalaapiire can na.

* 8:24 Ekizode 3:14; Ezayi 43:10

³² Lee na yee da ba can ce. Wee can wu je na ba yee sho bulooro na.»

³³ A p'i Yesu pye: «Ibirayima shi shɛɛn wɛɛ jɛ, wɛɛ ya ta bulooro pye ja sipya wa shishiin bɛ mu wɛ. Naha na mu di yu na wɛɛ na zha bulooro na wɛ?»

³⁴ A Yesu di pu jɔ sho na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, wee jɛ jurumu wo bulo.

³⁵ Na ta bulo jɛ kpɔɔn lemu na ge, wu da ga j'a bye lee kpɔɔn li shɛn yɛ pyaa bada wɛ. Ga kpɔɔn fɔɔ ja w'a sii kpɔɔn li shɛn yɛ pyaa gbee.

³⁶ Kile Ja wu bu yee pye yiye wuu, wee tuun wu ni yi na na bye yiye wuu can can na.

³⁷ Nɛ li cɛ yee jɛ Ibirayima shi shɛɛn, ga lee bɛ na yee di nɛ shaa di gbo, bani yee wa nɛ jomɔ pu fɛni wɛ.

³⁸ Nɛ lemu ja na To wu mu ge, lee nɛ yu; lee yee bɛ ya ta yi to wu mu ge, lee yee bɛ ya byi.»

³⁹ A Yawutuu p'i wu jɔ sho na: «Ibirayima wu jɛ wɛɛ to.» A Yesu di pu pye: «Ibirayima da bi bye yee to can can na, yee kapyegɛɛ ni Ibirayima wogo bi da bye nigin.

⁴⁰ Ga nime, can we nɛ ta Kile mu ge, wee nɛ yu yee mu, a yee di ganha na nɛ shaa di gbo. Ibirayima ya ta lee tuugo pye-e dɛ!

⁴¹ Yee to w'a keree kiimu pyi ge, kee tuugo yee bɛ ya byi.» A p'i Yesu pye: «Wɛɛ ya ta se dɔdɔɔɔɔ ni-i dɛ! To nigin wu jɛ wɛɛ mu wee jɛ Kile.»

Piimu pu jɛ Shitaanni wo nagoo pu ge

⁴² A Yesu di pu pye: «Kile da bi jɛ yee to can na, nɛ kaa bi da da dan yee ni, bani wee ni nɛ foro. Nɛ ta pa naye ni-i dɛ, ga wee w'a nɛ tun.

⁴³ Jomɔ pe nɛ yu yee mu ge, yee ya pu tashɛɛ cɛ wɛ. Naha na wɛ? Bani y'a da gbara yi pu logo wɛ.

⁴⁴ Bani Shitaanni wu jɛ yee to. Le l'a dan yee to Shitaanni ni ge, lee yee wa giin di bye. Fo taashiine ni sipyii gbovɔɔ wu jɛ were. Wu sanha can jo ja wɛ, bani can nigin bɛ wa wu funɔɔ ni wɛ. Wu ba da kafineyɛ jo, w'a yi jo na bɛ ni wuyɛ pyaa funɔɔ keree ni; bani kafinejo wu jɛ wii, na jɛ bɛ kafineyɛ wo to.

⁴⁵ Ga nɛ kunni di can yu. Lee shiin l'a yee pye yee ya daa nɛ na wɛ.

⁴⁶ Jɔɔɔ wu wa yee ni wemu na j'a li shɛ na nɛ jurumu wa pye wɛ? Nɛ bi can yu yee mu, naha na yee di ya d'a nɛ na-e wɛ?

⁴⁷ Sipya wemu bu bye Kile sipya, wee ya Kile jomɔ nuri na gbara bɛ pu na. Ga yee jɛ Kile sipyii wɛ. Lee wuu na yee ya sɔɔ na Kile jomɔ nuri wɛ.»

Yesu ya yɛ Ibirayima na

⁴⁸ A Yawutuu p'i Yesu pye: «Kajii wa wɛɛ mu na jo Samari shɛn mu jɛ, na jinaa pu jɛ mu ni bɛ.»

⁴⁹ A Yesu di pu pye: «Jina wa nɛ ni-i dɛ, ga na To Kile n'a bɛlɛ. Yee kunni wa nɛ fanri.

⁵⁰ Nɛ ta na naye pyaa pɛɛɛɛ shaa-i dɛ, ga wa wu wa ki shaa nɛ mu, wee shiin wu jɛ bɛ kiiri kɔnvɔɔ wɛ.

⁵¹ Can can na, n'a da yi jo yi mu, wa bu nɛ jomɔ pu logo, na sɔɔ pu na, weefɔɔ da ga xhu bada wɛ.»

⁵² A Yawutuu p'i jo: «Nime kunni wɛɛ ya li cɛ nakaara baa jo jinaa pu wa mu ni. Ibirayima ya xu, Kile tudunmɔɔ pusamaa bɛ d'a xu, mu di yu na wemu bu mu jomɔ pu co, na weefɔɔ da ba xhu bada wɛ.

⁵³ Wee tuun wu ni mu w'a yɛ wɛɛ tole Ibirayima na ge? Wee ya xu, a Kile tudunmɔɔ pusamaa bɛ di xhu. Wee tuun wu ni mu di mayɛ wii jɔɔɔ wɛ?»

⁵⁴ A Yesu di pu jɔ sho na: «Nɛ da bi naye pɛlɛ, kee pɛɛɛɛ ki bi da bye jɔɔɔ baa wogo. Nɛ To Kile w'a nɛ pɛlɛ, wee wemu yee wa byi na yi Kile ge;

⁵⁵ na ta yeeyɛ pyaa ya ta wu cɛ wɛ. Nɛ w'a wu cɛ. Nɛ da bi jo nɛ wu cɛ wɛ, nɛ bɛ bi da bye yee tuugo kafinejo. Ga nɛ wu cɛ, na sɔɔ wu jomɔ pu na, na pu pyi.

⁵⁶ Yee to Ibirayima ya fundanga ta na wee na ba nɛ canja jii li ja. Ba w'a li ja wɛ, a l'i bye fundangbɔɔ wu mu.»

⁵⁷ A Yawutuu p'i wu pye: «Ali mu sanha yee kɛlɛɛ kaguro (50) yɛ pyaa bɛ ta wɛ, mu di yu na mu ya Ibirayima ja ya?»

⁵⁸ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yani Ibirayima wu se ge, nɛ jɛ wemu nɛ jɛ ge.»

⁵⁹ Pee jomɔ pu wuu na, a Yawutuu p'i kagereye lɔ wu na na p'i wu w'a, ga, a Yesu di beele foro Kile-pɛɛɛɛ pugbɔɔ ki ni, na gari.

9

Yesu ya fyenna wa cuunɔ

¹ Na Yesu yaha wu na gaanji koo li ni, a wu fyenna wa ja, wu fyɛn wo na se.

² A Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Wu Karamɔɔ, naha na we n'a wɛ d'a se fyɛn wɛ? Wu wo jurumu w'a wu pye mu laa, wu sefɛɛ wo jurumu?»

³ A Yesu di pu jɔ sho na: «Li wa wuyɛ pyaa wo jurumu wɛ, l'i wa wu sefɛɛ bɛ wo jurumu wɛ; ga l'a pye, kɔnhɔ Kile wo sefɛɛɛ t'i tiyɛ shɛ we n'a we wo keree ki funɔɔ ni.

⁴ Wemu w'a nɛ tun ge, li waha l'i waha wɛɛ ya yaa na wee wo kapyɛɛɛ ki pyi na canja kpɛɛngɛ ki yaha, ni lee bɛ wɛ, piige ki wa ma, ki ba nɔ, wa shishiin da j'a kapyɛɛɛ pye nige wɛ.

⁵ Na nɛ yaha kɔɔɔ na naha, kpɛɛngɛ nɛ jɛ kɔɔɔ sipyii mu.»

⁶ Ba Yesu ya yee jo wɛ, na wu jɔɔɔ wu jiiɛ ki na, na kee taga pogoo kii yɔɔɔɔ, na kee fara fyɛn wu jii ki na.

7 Na wu pye na wu she wu naha je Silowe lowege ki ni. (Silowe kori ne: «Tudunmo.») Ba na w'a she wu naha ki je wa we, a wu jii k'i mugi, a wu guri kari.

8 Ayiwa, yanmuyo we na we bi ma jeri. Wu tiinjii ni wu ceve piimu p'a bi wu jaa wu na jerege ki pyi taashiine li ni ge, a pee di jo: «Fyen we wu bi ma jerege ki pyi ge, ta wee be wu ne we?»

9 A pii di jo: «Wee wu wa.» A pii be di jo: «Wu ne were we, w'a foro ye wee feni.» Ga, a na wuyey pyaa di jo: «Ne ye pyaa ki ne kii.»

10 A p'i wu pye: «Wee tuun wu ni a mu jii k'i bye dii na mugi we?»

11 A wu pu joo sho na: «Na wemu mege ki ne Yesu ge, wee w'a puuro fara ne jii na, na ne pye na ne wu she naye je Silowe lowege ki ni. Ba ne she na naha ki je wa we, a ne jii k'i mugi.»

12 A p'i wu yege na: «Mii wu wa we?» A wu jo: «Ne ce we.»

Fyenna wu w'a cuunjo ge, Farizheen p'a wu yiri na yege

13 Fyenna wu w'a cuunjo ge, p'a kari ni wee ni Farizheen pu yiri.

14 Yesu ya puuro ti fara fyen wu jii ki na na wu cuunjo cana kemu ge, kee bye Yawutuu pu wo cadeenge.

15 Lee wuu na Farizheen p'a fyen wu ni juunjo ki yiri, na wu yege na dii wu jii k'a pye na mugi we. A wu pu joo sho na: «Puuro w'a fara ne jii ki na, a ne she na naha je, a ne jii k'i mugi.»

16 Ba w'a yee jo we, a Farizheen pii di jo: «Na wemu w'a le pye ge, wee da ja voro Kile ni we, bani wu ya wee cadeenge ki wii yafiin be we.» Ga, a pii be di jo: «Jurumupyee na ja le kakanhana le la tuugo pye ya?» Yee nijoyo na, a nakaara di je pu te ni.

17 Fyen wu w'a cuunjo ge, a p'i wu yege sanha na: «Na we w'a mu jii ki mugi ge, yeke yi wa mu mu na yu wu shizhaa na we?» A wu pu joo sho na: «Kile wo tudunmo wa wu ne wii.»

18 Ga Yawutuu juunjo fe pu bi ta da yi na na we na we fyen wo w'a se, a wu jii di na pa mugi we. Lee wuu na a p'i wu sefee pu yiri pa,

19 na ba pu yege na: «Yee ja wu ne we ya? Yee na ja yi jo can na na fyenge ni w'a se ya? Wu d'a pye dii na jaa nime we?»

20 A wu sefee p'i Yawutuu juunjo fe pu joo sho na: «Wee kunni ya li ce jo wee ja wu wu ne we, wu d'a se be fyen.»

21 Ga lemu l'a wu pye wu na jaa nime ge, wee ya lee ce we. Sipya wemu be w'a wu jii ki be mugi ge, wee ya wee be ce we. Yi wuyey pyaa ki yege, wu wa nige nohore we, wuyey pyaa ki na yi naha jo yi mu.»

22 Yawutuu juunjo fe pu jii fyaara wuu na na wu sefee p'a ye jo, bani p'a bi be yi na na

sipyaa sipya w'a yere li na na Shovoo wu ne Yesu ge, p'i weefoo too go wolo pu Kile-pene puga ki keree ki ni feefe.

23 Lee wuu na na wu sefee p'a jo na: «Wu wa nige nohore we, yi wuyey pyaa ki yege.»

24 Ayiwa, na wu fyenge ti t'a xo ge, a p'i noho wu yiri sanha too jii shuun wuu li ni na wu pye: «Can jo Kile jii na, na wemu w'a mu jii ki mugi ge, wee ya li ce na jo jurumupyee wu ne wii.»

25 A wu pu joo sho na: «Jurumupyee wu ne la, wu ne jurumupyee-e la, ne ce we; ga kaa nigin kunni ne ce, lee ne: Ne kunni bye fyen, ga nime ne w'a jaa, lee ne ce.»

26 A p'i wu pye: «Naha wu d'a pye mu na we? Dii wu d'a mu jii ki mugi we?»

27 A na wu pu joo sho na: «Ne yee jo xo yee mu, ga yee ya ta da yee na we. Naha na yee di giin y'i yee logo sanha we? Yee be funyo yi wa y'i bye wu kalaapiire ge?»

28 Ayiwa, a p'i ganha na wu shehele na yu: «Mu wu ne we na we wo kalaapiire; wee kunni di ne Kile tudunmo Musa wo kalaapiire.»

29 Bani wee ya li ce jo Kile ya jo ni Kile tudunmo Musa ni. Ga we na we kunni wee ya we tayirige ce we.»

30 Fyen wu w'a cuunjo ge, a wee di Yawutuu juunjo fe pu joo sho na: «Le ne kakanhana de, yee na yu na yee ya we tayirige ce we, na ta wu d'a ne jii mugi.»

31 Wee ya li ce jo Kile ya jurumupyee nijoyo nuri we, ga fo wemu bu bye Kile jii fyaara sipya, na wu jidaan pyi, weefoo nijoyo w'a nuri.

32 Fo taashiine li ni konjo nokoonro na, wa shishiin sanha logo na wa ya se fyen, a wa di wu jii mugi we.

33 We na we da bye wu ya foro Kile ni we, wu bi da ja yafiin be pye we.»

34 A p'i wu joo sho na: «Jurumupyee mu ya sii tii se, mu di giin da wee kalaa nime ge?» Ba p'a yee jo we, na na wu kori yeege Kile-pene puga ki ni.

Yesu ya jo na fyenne pu ne Farizheen pee

35 Ayiwa, Yesu ya logo na Farizheen p'a na wu kori ge; ba w'a she jiri wu na we, na jo: «Ta mu ya da Sipya Ja wu na?»

36 A na wu pu joo sho na: «Karamogona we, joo wu ne wii we? Wu she na na, konho di da wu na.»

37 A Yesu di jo: «Weeye pyaa mu wa jaa me wu na yu ni ma ni.»

38 A na wu jo: «Kafoo, ne da ma na.» A wu nuguro sin Yesu fe ni na wu pele.

39 A Yesu di jo sanha: «Kiiri kaa na ne pa konjo na, konho piimu ya jaa we, pee di da jaa; piimu p'a jaa ge, pee di bye fyenne.»

40 Farizheen piimu pu bye Yesu taan ge, ba pee ya yee logo we, na wu yege na: «Wee be wu ne fyenne p'a ge?»

41 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee da bi bye fyɛnmɛɛ, yee bi da jaagi wɛ. Ga yee d'a jo na yee wa naa, lee l'a yee wo jurumu wu pye w'a kori yee jɔnɔ ni.»

10

Yatɔɔnahama ni dubyaa pu wo talenɛ le

1 Ayiwa, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu w'a li she wu da jɛ yatɔɔgbaha ki kujɔɔ li ni wɛ, fo na sirani na duri kasɔrɔgɔ na na jin ge, wee jɛ nagaa, na nɔhɔ na dun sipyii na.

2 Ga wemu w'a jin kujɔɔ li ni ge, wee wu jɛ yatɔɔnahama wuyɛ pyaa.

3 Yatɔɔgbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu na yiri na gburɔ ki mugi wee mu. Dubyaa pu ma wee jɔmɛɛ conɪ. Wee ma wu dubyaa pu bɛɛri nigin nigin yiri pu mɛyɛ na, na foro ni pu ni kpɛɛngɛ na.

4 Wu bu foro ni pu ni kpɛɛngɛ na, w'a doro pu jahagbaa na. Dubyaa pu bɛɛri nigin nigin bɛ na daha wu fɛni, bani p'a wu mujuu li cɛ.

5 Ga dubyaa pu ya dɛri sipya watii fɛni wɛ, p'a ganha na fe na gbee bɛ yɛrɛ weefɔɔ naha na, bani pu ya sipya watii mujuu cɛ wɛ.

6 Yesu ya le talenɛ le jo sipyii pu mu, ga pu ya ta li kɔri cɛ wɛ.»

Yesu wu jɛ yatɔɔnaha-jemɛ we

7 A Yesu di pu pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, nɛ wu jɛ yatɔɔgbaha ki kujɔɔ le.

8 Piimu bɛɛri p'a pa nɛ naha na ge, pee bɛɛri jɛ nagaalaa ni pii p'a dun sipyii na ge. Dubyaa pu ya ta sɔɔ na pee jomɔ logo wɛ.

9 Nɛ wu jɛ kujɔɔ le. Sipyaa sipya w'a jɛ lee kujɔɔ li ni ge, wee na ba shɔ. Wee na da jin, na fɔro jɔnɔnɛ na. Nɛ na da yalige bɛ kaan wu mu.

10 Nagaa ya ma yafiin na, ni nagaara, ni gbuuro, ni kakara wuu na bɛ wɛ. Ga nɛ kunni ya pa, kɔnhɔ sipyii di jɔli sicuumɔ nijemɛ ta, p'i sii pu funɔɔ jɔnɛ wo ta.»

11 A Yesu di jo sanha na: «Nɛ wu jɛ yatɔɔnaha-jemɛ we. Yatɔɔnaha-jemɛ ya wu munaa kaan wu dubyaa pu wuu na.

12 Ga kapyɛbye we w'a dubyaa pu kasɛɛge pyi saraa na ge, wee jɛ pu nahavɔɔ wɛ. Dubyaa pu bɛ di jɛ wu wuu wɛ. Lee wuu na, ba w'a yacoɔɔ jɔ ki na ma wɛ, w'a baa na dubyaa pu yaha. Yacoɔɔ ki na dubyaa pii co, pusamaa na jaaga.

13 Kapyɛbye wu ma baa na dubyaa pu yaha bani wari shavɔɔ wee jɛ. Dubyaa pu funzhaga jɛ ma bye wu ni wɛ.

14 Nɛ kunni wu jɛ yatɔɔnaha-jemɛ we.

15 Ba To Kile ya nɛ cɛ cɛgana lemu na, a nɛ bɛ di wu cɛ cɛgana lemu na wɛ, mu nɛ bɛ ya na wo dubyaa pu cɛ, a nɛ wo dubyaa pu bɛ di nɛ cɛ mu. Nɛ na na munaa li kan na wo dubyaa pu wuu na.

16 Dubyaa piitiilee bɛ pu wa nɛ mu piimu jɛ ke yatɔɔgbaha ke ni wɛ. Li waha l'i waha, nɛ yaa na pee bɛ kɔri pa; pu na ba nɛ jomɔ nuri. Pu bɛɛri na ba binne bye dubyagbaha nigin. Yatɔɔnahama nigin na ba bye pu jɔnɔ ni.

17 Lee wuu na nɛ kaa ya dan na To Kile ni. Bani nɛ na na munaa kan na xhu, kɔnhɔ di guri ba li ta sanha.

18 Sipya wa shishiin da ga jɔ nɛ munaa karamu wolo wɛ. Nayɛ ni n'a da li kan. Se wa nɛ ni na li kan, se wa nɛ ni na li shɔ bɛ sanha. Yee nɛ To Kile ya jo nɛ mu.»

19 A Yawutuu p'i daa sanha Yesu jomɔ pu wuu na.

20 A pu nijɛhemɛɛ di jo: «Jina wu wa wu ni, lee l'a wu jɔnɔmuu yirige. Naha na yee di wu jomɔ nuri wɛ?»

21 A pii bɛ di jo: «Eyi! Pe jɛ jɔnɔmoyiri-jomɔ wɛ dɛ! Dii jɔnɔmoyirine fɔɔ di da jɔ fyɛn jɔli mugi wɛ?»

Yawutuu p'a Yesu she

22 Ayiwa, Yawutuu pu wo Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki wo kalenɛ lemu l'a byi, p'i li pyi na Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki wo Dedikasi wu ge, a lee di ba nɔ Zheruzalɛmu ni. Lee bi byi yee bɛɛri wiire see see wuuro tiye pyaa tuun ni.

23 Yesu bi jaari jaari Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki kaanɔ ki ni gba wa nɔhɔ ni. P'a bi wee gba wu pyi na saannaa Solomani gba.

24 A Yawutuu p'i ba binne Yesu taan na wu pye: «Tuun wekɛ ni mu di da ga ba nakaara wolo wɛɛ zɔɔɔ pu ni wɛ? Ma bi sii Shɔvɔɔ we, yi tii jo wu mu.»

25 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ yi jo xɔ yee mu, ga yee ya dɔ yi na wɛ. Kapyɛgee kiimu nɛ pye na To Kile mɛge na ge, kee wa li sheɛ na ye nɛ ye yee mu ge, na yee jɛ can.

26 Lee bɛ na yee kunni ya giin di dɔ nɛ na wɛ, bani yee jɛ nɛ wo dubyaa pu ni wɛ.

27 Nɛ wo dubyaa p'a nɛ jomɔ nuri. Nɛ pu cɛ, p'i dɛri bɛ nɛ fɛni.

28 Nɛ pee shɔ na jɔli sicuumɔ kan pu mu, jɔli sicuumɔ pemu da xhɔ wɛ. Pee da ga gyɛegi bada wɛ, wa shishiin di wa da jɔ pu shɔ nɛ na wɛ.

29 Nɛ To Kile wemu w'a pu kan nɛ mu ge, wee wo sefɛrɛ t'a ye yanmuyɔ yi bɛɛri wuuro na. Wa shishiin da jɔ pu shɔ nɛ To Kile na wɛ.

30 Nɛ ni na To Kile wu jɛ nigin.»

31 Ba Yesu ya lee jomɛɛ li jo wɛ, a Yawutuu p'i nɔhɔ kagereye lo na p'i wu wɔ gbo.

32 A Yesu di pu pye: «Nɛ kasaanɔa nijɛhɛnɛɛ pye yee jɔli na kiimu nɛ ta na To Kile mu ge. Kee kapyɛgee ki ni, nigin weke wuu na yee di wa giin di nɛ wɔ gbo ni kagereye ni wɛ?»

33 A p'i Yesu pye: «Wɛɛ ya giin di mu wɔ ni kagereye ni ma kasaanɔa ki wuu na-ɛ dɛ. Ga Kile mekyɛgere jomɔ pemu m'a jo ge, pee

wuu na wée ya giin di ma wá. Mu sipyitiire, mu di maye taanna ni Kile ni.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni xuu wà ni wε na Kile ya jo: «Yee jε kilelεε wε?»

³⁵ Na ta wèe d'a li cε na lemu l'a ka Kile Kafila wu ni ge, lee wa da já jεri wε. Ayiwa, Kile ya wu jomɔ pu kan piimu mu ge, ni w'a pee yiri kilelεε,

³⁶ wee tuun wu ni Kile ya wemu naha bulo na wu tun konɔ mu ge, wee na jo na Kile Ja wee jε, naha na yee di yu na Kile mege w'a gyeegi wε?

³⁷ Ne bu da ne na To Kile kapyegee pyi wε, wee tuun wu ni, yi ganha bu dà na na wε.

³⁸ Ga ne kapyegee ki bye ki d'a saha ni na To Kile wu nidaan ni, ali yi nεhe bye yi ya daa na na wε, yee ya yaa na dà li na na Kile ni kii kapyegee kii ya foro; konhɔ y'i li cε fiinjε na ne To Kile wu jε ne ni, ne be di jε na To Kile wu ni.»

³⁹ A sipyii p'i ganha na wu shaa di joo sanha pee jomɔ pe wuu na, ga, a wu shɔ pu na.

⁴⁰ Yohana Batizelipye bi sipyii pu batizeni xuu wemu ni taashiine li ni Zhuruden Gba wu kadugo ge, A Yesu di she diin wà.

⁴¹ A shenjehemεε di gari wu feni wà. Pee sipyii p'a bi puyε pyi na: «Yohana Batizelipye ya ta kakanhana la shishiin pye wèe mu wε. Ga yemu beeri w'a jo we ná we shizhaa na ge, yee beeri y'a pye can.»

⁴² A shenjehemεε di dà Yesu na wee xuu wu ni.

11

Lazari xu keree

¹ Ayiwa, ná wa bye Betani kulo li ni ni yama pa ni, wu mege jε na Lazari. Wu ni wu ceboroshaa shuun wu bye: Marite ni Mariyama.

² Wee Mariyama we wu bi lasikoli wu wo Kafɔɔ Yesu tɔɔyɔ na, na wu juzhiire taga yi jɔɔ. Wee wo ceborona Lazari wu w'a bye ni yama pu ni.

³ A pee ceboroshaa shuun wu tuduro yaha p'a she jo Yesu mu na: «Wu Kafɔɔ, ma nanii wu ya cuunɔ wε de!»

⁴ Ba tee tuduro t'a na Yesu na wε, a wu jo: «Pe yama pe ya ta jɔ wolo p'i Lazari tii gbo wε, ga peenje pu da ba daha Kile mege na. Pu na ba bye kapunɔ na peenje taha Kile Ja wu mege ki na.»

⁵ Marite ni Mariyama ni Lazari ni, lee bi pee taanri wu beeri kaa ta li na dan Yesu ni fo xuuni.

⁶ Ba Yesu ya Lazari sicuubaara ti kaa logo mu wε, xuu wemu ni wu bye ge, a wu sanha di diin wà fo na ta cabyaa shuun.

⁷ Lee kadugo na a wu ba wu kalaapiire ti pye: «Yi pa wu guri she Zhude fiige ki ni.»

⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Karamɔɔ, Yawutuu pu na bi mu shaa wee xuu wu ni p'i mu wá gbo ni kagereye ni li sanha mɔ wε, mu sanha di giin m'a guri m'a se wà ya?»

⁹ A Yesu di pu pye: «Ta leereεε ke ni shuun be wu jε cana jii funɔ ni wε? Sipyaa ba jaari cana kpeenge na wu da da gurunɔ wε, bani wu ma jaa xuuni.

¹⁰ Ga sipya ba jaari nibiige ni, w'a ganha na gurunɔ, bani kpeenge jε ma bye wε.»

¹¹ Lee kadugo na a wu pu pye: «Wèe nanii Lazari w'a nmunɔɔ, ga n'a da zhe di she wu jε.»

¹² A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Kafɔɔ, wu bi ta wu na nmunɔɔ ye, go wu na ba juunɔ ge.»

¹³ Yesu jomɔ pu bi li sheε na Lazari ya xu. Ga, a wu kalaapiire t'i ganha na giin na nmunumɔ nidiime kaa w'a byi.

¹⁴ Wee tuun wu ni a Yesu di na yi fiinjε jo pu mu na: «Lazari ya xu.

¹⁵ Ga ne pye ne she wà wε a wu xhu ge, lee ya taan ne ni yee wuu na. Bani lee kaa le na ba bye kapunɔ, na yee pye yee ya dà ne na fo xuuni. Yi yiri wù she wu yiri!»

¹⁶ Kalaapiire la mege ki bye na Tomasi, p'i wu pyi na «Jmami.» A wee di wu kaafεε pusamaa pye: «Wee tuun wu ni wù be pu pinne w'à se ni wu ni, wù na zhe xhu ni wu ni wà shiizhan.»

Yesu wu jε nii sicuumɔ kanvɔɔ

¹⁷ Ayiwa, tuun wemu ni Yesu ya na Betani kulo li ni ge, lee bi Lazari ta p'a wu le fo wu nixhugo k'a cabyaa shishεεε ta xɔ fana ni.

¹⁸ Betani kulo li bi lii Zheruzalemu kulo li na wε, laraga ki bi kiloo taanri xɔ wε.

¹⁹ A Yawutuu nijehemεε di ba na pa diin Marite ni Mariyama taan, na ganha na seεge tan pu na pu ceborona wu xhu wu na.

²⁰ Ba Marite ya pa Yesu kaa logo na w'a ma wε, a wu yiri kari di zhe jiri wu na. Ga, a Mariyama di diin deeye ni.

²¹ Ba w'a she jiri wu na wε, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu da bi bye naha, ne ceborona wu bi da xhu wε.

²² Ga, ali nime we be ni, ne li cε sanha jo mu bu yaaga beeri jεeri Kile mu, wu na kee kan mu mu.»

²³ A Yesu di wu pye: «Marite, ma ceborona wu na ba jε.»

²⁴ A Marite di wu pye: «Ne li cε jo ne ceborona wu na ba jε xuu pu jεduun wu ni konɔ ki caxhɔɔ ki na.»

²⁵ A Yesu di wu pye: «Ne w'a xuu pu jeni, na nii sicuumɔ pu be kaan. Sipyaa sipya w'a daa ne na ge, ali wufɔɔ jεhe xhu be, ne na nii sicuumɔ nivomɔ kan wu mu.

²⁶ Wemu di bu nii sicuumɔ nivomɔ pu ta, na daa ne na, weefɔɔ da xhuu bada wε. Mu wa daa yee na ge, Marite?»

²⁷ A Marite di jo: «Uun, wù Kafɔɔ, ne dà li na jo mu w'a sii pye Shovɔɔ we, Kile Ja we,

wemu wu bi yaa wu pa konɔ ki na ge, mu wu jɛ wii.»

Yesu ya mɛɛ su Lazari kaa na

28 Ayiwa, Marite ya yee jo mu ge, na guri pa deeye ni, na ba wu cuun Maryama peelee yiri, na wu pye: «Wèe Karamɔgɔ w'a pa, w'a ma yiri na ma she.»

29 Ba Maryama ya yee logo wɛ, a wu gɔn yiri, na gari tɔvuyo na Yesu yiri.

30 Lee bi Yesu ta wu sanha jé kanha ki ni wɛ. Marite ya she wu jɔnɔ cɪri xuu wemu ni ge, wee xuu wu ni wu bye sanha.

31 Yawutuu piimu pu bi pa dhiu na sɛɛge tan Maryama na puga ki ni ge, ba pee ya wu ja w'a yiri foro mu tɔvuyo na wɛ, a pu bɛ di yiri taha wu fɛni. Pu bi giin na w'a gaanɔ di zhe mɛɛ suu faɲa ki na.

32 Xuu wemu ni Yesu jɛ ge, a Maryama di she nɔ wà. Ba w'a Yesu ja wɛ, na she nuguro sin wu fɛɛ ni na wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu da bi bye naha, nɛ ceborona wu bi da xhuu wɛ.»

33 Ba Yesu ya Maryama ja wu na mɛɛ suu wɛ. Yawutuu piimu p'a taha wu fɛni ge, pu bɛ di mɛhɛɛ suu wɛ, a lee di waha wu na fo xuuni, a wu hakili di wuregi.

34 A Yesu di pu pye: «Mii y'a wu le wɛ?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Kafɔɔ, pa ma na zhe xuu wu ja.»

35 A mɛɛ di shɔ Yesu yɛ pyaa bɛ na.

36 Yawutuu piimu p'a wu ja wu na mɛɛ li suu ge, a pee di jo: «Yi wii! we ná we kaa bi dan wu ni dɛ!»

37 Ga, a pii di jo pu ni na: «Wee wemu w'a fyɛn wu jii mugi ge, ta wu bi já Lazari bɛ naha kɔn wu ganha bu xhu wɛ?»

Yesu ya Lazari jɛ yeege xu ni

38 A pee jomɔ pe bɛ di nɔhɔ waha Yesu na fo na doro. A p'i gari faɲa ki na. Faaga wege ki bye faɲa ke, a p'i kageegbɔhɔ ka taga ki jɔnɔ ta.

39 Ba p'a she nɔ ki na wɛ, a Yesu di pu pye: «Yi kagerɛɲɛ ki laha faɲa ki jɔnɔ na!» Gbo wu ceboroshɔ wemu bɛ wu bye ni pu ni na Marite ge, a wee di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, wu nugo ya karaa yaa ki ta ki na foro dɛ, bani nijaa jɛ wu canja shishɛɛɛ wogo faɲa ki ni.»

40 A Yesu di wu pye: «Marite, ta nɛ mu pye jo mu bu da mu na daa nɛ na jo nime ma da Kile wo sefɛɛɛ ti ja wɛ?»

41 Wee tuun wu ni a p'i kagerɛɲɛ ki laha faɲa ki jɔnɔ na. A Yesu di wu naha yirige fugba we ni na Kile jɛɛri na: «Na To Kile, m'a na jɛɛge ki shɔ, n'a baraga taha ma na lee wuu na.

42 Nɛ sii li cɛ jo tuun bɛɛri ni mu ya nɛ jɛɛge shuu. Ga sipyii pii p'a nɛ maha me ge, pee wuu na nɛ ye jo, kɔnhɔ p'i dà li na na muyɛ pyaa k'a nɛ tun.»

43 Ba Yesu ya yee jo wɛ, na mujuu wá na: «Lazari, foro naha kpɛɛngɛ ke na!»

44 A Lazari di jɛ na foro faɲa ki ni. Fasi-coro li bi taga keye ye ni tɔɔyɔ ye pɔ wu mu, na faxuugo ka taga naha ke migile. A Yesu di pu pye: «Yi fàya yi sanha laha wu na, y'i wu yaha wu da se!»

Yawutuu jɔnɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Macao 26:1-5; Marika 14:1-2; Luka 22:1-2)

45 Yawutuu piimu p'a bi pa na pa diin Maryama yɛ tãan kpɔn pu ni ge, le Yesu ya pye ge, ba p'a lee ja wɛ, a pu nijɛhɛmɛɛ di dà Yesu na.

46 Ga, a pii di gari pu ni, na she kii keree kii paari Farizhɛɛn pu mu.

47 Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ ni Farizhɛɛn p'i kiirikɔɔn kurunɔ ki yiri na jo: «Leke wèe di da bye nime wɛ? Bani we ná we, kakanhanjaa nijɛhɛɲɛ w'a byi l'a toro!»

48 Wèe di bu sii we yaha wu na kii pyi le pyegana le na, sipyii pu bɛɛri pu da ba dà wu na. Lee di bu bye bɛ, Oromɛ sɔɔsii pu na ba wù Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki kyɛɛgi, na wù shi wu bɛ kyɛɛgi!»

49 Ná wa bye pu ni wee mɛge jɛ na Kayife, wee wu bye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ we lee yee le. A wee di pu pye: «Yee kunnɔ ya keree naha cɛni we!»

50 Ta yee ya li cɛ na jo l'a pɔɔ yee mu na shɛn nigin wu xu sipyii pu bɛɛri wuu na, kɔnhɔ wèe shi wu bɛɛri di shɔ wɛ?»

51 Ayiwa, Kayife bi ta pe jomɔ pe ta wuyɛ ni na jo wɛ. Ga ma na jo w'a pye lee yee le saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ wu ge, lee funnɔ ni Kile ya pe jomɔ pe tirige wu funnɔ ni w'a jo mɛ na Yesu w'a yaa wu xu Izirayeli shɛɛn pu bɛɛri wuu na.

52 Ga wu bi da ba xhu Izirayeli shɛɛn yɛ nigin wuu na wɛ. Kile wo sipyii piimu bɛɛri p'a caaga konɔ ke bɛɛri na ge, wu na ba xhu kɔnhɔ wu pee bɛɛri pinne wu pu pye nigin.

53 A Yawutuu jɔnɔfɛɛ p'i li she kee canja kiye pyaa na p'a yaa na Yesu gbo.

54 A Yesu di bye wu ya sɔɔ w'a paari nige Yawutuu pu tɛ ni ni sipyii ti ni wɛ. A wu yiri wee xuu wu ni, na gari kulo la ni siponɔ ki kabanugo ki na. Lee kulo li mɛge ki bye na Efirayimu. A wu ni wu kalaapiire t'i she diin wà.

55 Lee bi Yawutuu pu wo Nuwuuro ti wo Kalɛnɛ li ta l'a tɛɲɲɛ. A fiige ki sipyii nijɛhɛmɛɛ di digi na pa Zheruzalem ni na ta kalɛnɛ li sanha nɔ wɛ, kɔnhɔ p'i ba puyɛ pye fɛfɛɛ na bɛ ni pu wo kalɛɛɛ ki ni.

56 A sipyii p'i ganha na Yesu shaa. A p'i she puyɛ pinne Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaanɔ ki ni, na ganha na puyɛ yegee na: «ɛɛ, y'i wa dii wɛ? Wu w'a ma kalɛnɛ li ni-i gɛ?»

57 Lee bi saraya naha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ ni Farizhɛɛn pu ta p'a yi jo sipyii pu mu na wa

bɛɛri ba Yesu sanha cɛ, na wu shɛ yi jo pee mu, kɔnhɔ p'i shɛ wu co.

12

Mariyama ya lasikoli wo Yesu tɔɔyɔ na (Macoo 26:6-13; Marika 14:3-9)

1 Ayiwa, cabyaa gbaara wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalenɛ l'i nɔ, a Yesu di gari Betani ni. Lazari wemu nixhugo Yesu bi jɛ ge, wee wu bye lee kulo li ni.

2 A p'i yalige ka yaa wà lee kulo li ni Yesu mu. Marite wu bi kee yalige ki keree shɔɔnri. Sipyii piimu pu bye na li ni Yesu ni ge, Lazari bɛ di jɛ pee ni.

3 Wee tuun wu ni a Mariyama di pu yaha pu na li, na shɛ lasikoli gbuu la lɔ, lemu mɛgɛ ki jɛ na naari ge, li pɛɛmɛ bɛ d'a waha. A wu ba wee lasikoli wu wo Yesu tɔɔyɔ na; na xhɔ na wu nuzhiire taga tɔɔyɔ yi tuu tuu. Wee lasikoli wu bi litiri taaga xɔ. A wu nugo k'i puga ki bɛɛri cɪri.

4 Yesu kalaapire la mɛgɛ ki bye na Zhuda Isikariyɔti, wee wu bi da ba Yesu le kenɛ ni, a wee di jo:

5 «Naha na we lasikoli we di ya ta pɛɛ kabɔfɔnɔ kelee shishɛɛɛ ni kaguro (w 45.000) shishiin, na wee kan funmɔ fɛɛ mu-i wɛ?»

6 Zhudasi bi ta ye jo funmɔ fɛɛ wo jɪnaara wuu na-ɛ de, ga nagaa wu bye wii. Wee wu wari keshi wu bye. Wari we pu bi leni wu ni ge, wu bi ma wee wo.

7 Ga, a Yesu di wu pye: «Yi laha wu na! Cana ke p'a da ba na le faɲa ni ge, kee cana ke wuu na wu wa ni we lasikoli we ni.

8 Bani funmɔ fɛɛ na ba bye ni yee ni tuun bɛɛri ni, ga nɛ wa da ba bye ni yee ni tuun bɛɛri ni naha wɛ.»

Saraya jaha shɔɔnriwɛɛ jɪnɔfɛɛ p'a jo na pee da Lazari gbo

9 Ayiwa, ba Yawutuu p'a pa logo na Yesu wa Betani ni wɛ, a pu ni jɛhɛmɛɛ di gari wà. Pu bi gaanɲi wà Yesu yɛ nigin wuu na wɛ, ga w'a Lazari wemu jɛ na yeege xu ni ge, wee bɛ tanaga ni p'a bi se.

10 Ba Saraya jaha shɔɔnriwɛɛ jɪnɔfɛɛ p'a yee logo wɛ, na jo na ni li wa mu, na pee da Lazari bɛ gbo.

11 Bani Yawutuu ni jɛhɛmɛɛ pu bi guroo pu fɛni na ma na daa Yesu na Lazari wuu na.

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan jɛ wɛ (Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Luka 19:28-40)

12 Ayiwa, kee cana ki jɪmuguro, sipyijɛhɛnɛ lemu li bi pa Zheruzalɛmu ni Nuwuuro Kalenɛ li ni ge, a pee di yi logo na Yesu wa koo na na se Zheruzalɛmu ni.

13 A p'i fɛnhɛgeye kɔn, na foro na gaanɲi di zhɛ Yesu cɪri ni yee ni. A p'i ganha na xhuulo na yu na:

«Hosana! W'à Kile sɔni!

We w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛgɛ na ge, Izirayɛli wo saan wu jɛ wii, duba w'a byi wee mu!»*

14 Lee bi Yesu ta w'a kafabige ka ta na dugi kee na ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni wɛ na:

15 «Siyɔn kulo, ma ganha bu fya wɛ!

Wii, ma saan wu wa ma; kafabige na w'a dugi tiin.»*

16 Kalaapiire ti bi ta kii keree kii jaha cɛ wee tuun wuyɛ pyaa ni wɛ. Ga ba Yesu ya pa jɛ na foro xu ni, na jé Kile wo nɔɔɔ wu ni wɛ, a pu funyɔ di na to na Yesu shizhaa jomɔ pu bye Kile Kafila we, lee shiin p'i bi pye bɛ wu na.

17 Sipyii piimu bɛɛri pu bye ni Yesu ni a wu Lazari yiri yeege faɲa ki ni, na wu jɛ na yeege xu ni ge, pee bi kii keree kii jaha yu sipyii pu mu.

18 Yesu ya le kakanhana le pye, a sipyii p'i li kaa logo, lee wuu na bɛ p'a bi foro na shɛ wu jɪnɔ cɪri.

19 Wee tuun wu ni a Farizhɛɛn p'i ganha na puyɛ pyi: «Go yiye pyaa jɪi wa li ni ge, yee da já yafiin bɛ na wɛ; bani sipyii pu bɛɛri p'a taha wu na.»

Girɛkii pii ya Yesu shaa p'i jo ni wu ni

20 Sipyii piimu pu bi pa kalenɛ li ni Zheruzalɛmu ni di ba Kile peɛ ge, Girɛkii piimu pu bi jé Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee p'a bɛ bye pii sipyii pii ni.

21 A pee Girɛkii p'i fulo Filipe na, na jo ni wee ni. Filipe bi bye Betisayida shɛn, Galile fiige ki ni. A p'i wu pye: «Najii, wù funɲɔ ki wa wù Yesu ja, wù jo ni wu ni.»

22 A Filipe di gari na shɛ yee jaha jo Andire mu, a pu shuun wu bɛɛri di na pinne kari na shɛ yi jo Yesu mu.

23 A Yesu di pu pye: «Kile na ba pɛɛnɛ taha Sipyaa Ja wu na tuun wemu ni ge, wee tuun wu w'a nɔ nime.

24 Can can na, n'a da yi jo yi mu, shinma pile bye l'i ya le jɪnɛ ni l'i fɔnhɔ wɛ, li yɛ li da gori, ga li bu le jɪnɛ ni na fɔnhɔ, wee tuun wu ni l'a fin, na nagoo ni jɛhɛmɛɛ pye.

25 Sipyaa wemu munaa kaa l'a dan wu ni ke kɔnɔ ke na ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga sipyaa wemu munaa kaa l'a pɛn wu mu ke kɔnɔ ke na ge, weefɔ w'a li gbegele yaha jɪi sicuumɔ nixhɔbaama kaa na.

26 Sipyaa sipyaa w'a giin wu da kapyɛnɛ pyi nɛ mu ge, w'a yaa wu taha na fɛni. Bani xuu wemu ni nɛ jɛ ge, nɛ kapyɛbye wu bɛ na

* 12:13 Zaburuu 118:26 * 12:15 Zakari 9:9

ba bye wà. Sipyá wemu ba kapyenεε pyi ne mu, ne To Kile na ba weefó pεle.

Yesu ya wu xhu jo

27 «Nime we ni, ne zo we beeri w'a wuregi. Dii n'a da jo we? Di jo Kile wu na tanha we tuun we wo kanhama pu na laa? N'a da já yee jo we, bani we tuun we wo kanhama pu wuu na ne pa konjo na.»

28 A Yesu di jo sanha na: «Na To Kile, ma mege ki pele!» Ba w'a yee jo we, a mujuu la di foro fugba we ni na: «Ne ki pele na xo, di wa da ba la fara sanha ki peene ki na.»

29 Sipyiire te ti bye wà na le mujuu le logo ge, a pee di jo: «Kile w'a tin me!» A pii be di jo: «Meleke wa w'a pa jo ni wu ni!»

30 Ga, a Yesu di pu pye: «Le mujuu le ya ta foro ne wuu na we, ga yee wuu na l'a foro.»

31 Nime kiiri w'a da ba gon ke konjo ke wo sefeere ti na. Nime ke konjo ke wo junjofoo wu wa da ba gori wà.

32 Sipyii pu ba ne yirige na laha jinje ke na tuun wemu ni, ne na ba sipyii beeri yiri na pa naye mu.»

33 Xugana lemu na Yesu bi da ba xhu ge, lee xugana le w'a zheε pe jomε pe funjo ni.

34 A sipyiire t'i wu jo sho na: «L'a ka Kile wo saliya wu ni na Shovoo wu da ba xhu bada we. Mu di yu dii na li waha l'i waha, na sipyii na ba Sipyá Ja wu yirige na laha jinje ke na we? Wee tuun wu ni, weke di je wee Sipyá Ja wu we?»

35 A Yesu di pu jo sho na: «Kpeenge ki wa sanha yee te ni, ga jeri ye k'a da bye. Na kpeenge ki yaha yi te ni, y'a paari ki na konho nibiige ki ganha bu ba yi fo di joo we; bani sipyá wemu ba paari nibiige ni, wee ya wu tashεge ceni we.»

36 Na kpeenge ki yaha yi te ni, y'a daa ki na konho yiye pyaa be di ba bye kpeenge nagoo.» Ba Yesu ya pee jo we, na laha pu taan, na she lara xuu wa ni.

Yawutuu ya dà Yesu na we

37 Ayiwa, na Yesu yaha w'a sii kakanhanjaa nijeheneε pye Yawutuu pu jii na. Ali pu ya dà wu na lee be na we.

38 Lee ya pye mu konho Kile tudunmoo Ezayi bi jomε pemu jo ge, pee jo di fa na:

«Kafoo, weε ya kafila wemu wo yere pye ge, weke wu d'a dà wee na we?»

Weke wu d'a Kafoo wo sefeere ti ce we?» *

39 Lemu be l'a bi pu pye pu bi da ga já dà Yesu na sanha we ge, lee li wa me na jo Kile tudunmoo Ezayi ya jo sanha na:

40 «Kile ya pu pye fyenmeε na pu fungonyo to, konho pu jii ki ganha ba jaa we, pu fungonyo ganha bu yi ce we. Lee funjo ni pu da ba ne mu, konho ne pu cuujo we.» *

41 Kile tudunmoo Ezayi ya yee jo bani Yesu wo nooro wu bi she wu na, a wu ye jo wu shizhaa na.

42 Ali lee be na Yawutuu junjofee pu nijehemeε pu bi dà Yesu na, ga Farizheen pu wuu na, pu ya soo na puyε yeege kpeenge na we, konho pu ganha bu pu ninje kon wolo Kile-peene puga ki wo sipyii pu ni we.

43 Bani sipyii na pu pele, lee li bi dan pu ni na toro Kile w'a pu pele na.

Yesu jomε pu na ba kiiri kon sipyii na

44 Caña ka Yesu ya pa sii jo fanha na na: «Sipyá wemu bu dà ne na, wu ya ta dà ne ye nigin na we, ga wemu w'a ne tun ge, wee be na w'a dà.»

45 Sipyá wemu bu ne ja, we w'a ne tun ge, wee be w'a ja.

46 Ne je ba kpeenge je we, ne pa konjo puga ni, konho sipyaa sipyá w'a dà ne na ge, weefoo ganha ba paari nibiige ni nige we?

47 Wa bu ne jomε logo, wu ya pu koro paari we, n'a da kiiri kon wufoo na we. Bani ne ta pa di ba kiiri kon konjo sipyii na we, ga ne pa di ba pu junjo wolo.

48 Sipyá wemu bu zhe ne ni, w'i ya soo na ne jomε logo we, weefoo ya kiiri konvoo ta xo wuyε na. Ne jomε pemu jo ge, pee pu da ba kiiri kon wufoo na konjo caxhogo.

49 Bani ne ta pe jomε pe ta naye ni na jo we. Ga ne To Kile wu w'a ne tun ge, wee w'a ne wo nijoyo yi beeri she ne na.

50 Ne d'a li ce be na jo jomε pe w'a yu ge, pee pu wa jii sicuumo nixhobaama kaan sipyá mu. Ba To Kile ya pu she na da ne na we, mu ne w'a pu yu na dani.»

13

Yesu ya wu kalaapiire ti taojo je

1 Ayiwa, caña nigin wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene l'i no. Yesu bi li ce na wee foroduun w'a no xo konjo puga na se wu To Kile yiri. Sipyii pii pu bi dà wu na ge, pee kaa bi dan wu ni; a pu kaa di sii taan wu ni fo na doru.

2 Yesu ni wu kalaapiire ti bye na pu piige yalige li, lee bi Shitaanni ta w'a she fungongo ka tirige Zhuda Isikariyoti zo na, Simo ja we, na wu Yesu le keje ni.

3 Yesu bi li ce be na Kile ya sefeere ti beeri kan wee mu. Wu bi li ce na Kile ni wee ya foro, wee di wa da ba guri gari be Kile mu.

4 Ayiwa, a Yesu di yiri yalige ki junjo ni na wu fadegbaho wolo yaha, na faha ka lo na kee taga wuyε po ninje ke ni.

5 Lee kadugo na a wu lho le yaaga ka ni, na ganha na wu kalaapiire ti taojo jii nigin nigin na; faha ke w'a taga wuyε po ge, na kee taga na yi turi.

* 12:38 Ezayi 53:1 * 12:40 Ezayi 6:10

6 A wu ba she nɔ Simɔ Pyɛɛri na, a Pyɛɛri di wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu w'a da na ne tɔɔyɔ je ya?»

7 A Yesu di wu pye: «Le ne byi me ge, mu wa da li kɔri ce nime we, ga kadugo yiri ma na ba li kɔri ce.»

8 A Pyɛɛri di wu pye: «Ne kunni wa da gbara mu wu na tɔɔyɔ je bada we.» A Yesu di wu pye: «Mu bye mu di ya yere ne ma tɔɔyɔ je we, mu ninɛ wa da bye ni ne ni kaa la shishiin ni we.»

9 A Pyɛɛri di jo: «Wee tuun wu ni Kafɔɔ, ma ganha bu da na tɔɔyɔ ye ye na we, ga na keye ye ni na nɔnɔ ke be je.»

10 A Yesu di wu pye: «Sipya wemu w'a wuu ge, wee kawuunɔ nɔnɔ je nige wee tuun we ninumɔ ni we, bani wu beeri wu ma bye fɛɛfɛɛ; ga wu kunni na já wu tɔɔyɔ je. Yee be pu wa fɛɛfɛɛ, ga yee beeri be we de!»

11 Kalaapire le li bi da ba Yesu le kenɛ ni ge, wu bi lee ce, lee wuu na w'a jo na pu beeri ya ta pye fɛɛfɛɛ we.

12 Ba Yesu ya pu tɔɔyɔ yi je xɔ we, na wu fadegbɔhɔ ki lo le, na she diin wu tateenge ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Kaa le ne pye me yee na ge, yee ya li kɔri ce ya?»

13 Yee wa ne pyi: «Wù Karamɔgɔ» kelee «Wù Kafɔɔ.» L'a saha, bani wee ne je.

14 Ayiwa, ne wemu wu je yee Karamɔgɔ ni yee Kafɔɔ ge, ne bi yee tɔɔyɔ je, wee tuun wu ni yee be ya yaa na yiye tɔɔyɔ jii lee jegana li na.

15 Ne le pye na she yee na. Ne li pye pyegana lemu na ge, yi be di da li pyi yiye na lee pyegana li na.

16 Can can na, n'a da yi jo yi mu, kapyebye ya pele wu nɔnɔɔ na we; tudunmɔ be di ya pele wu tunvɔɔ na we.

17 Yi wa li naha ce nime, yi ba li pyi, yi na ba bye duba nagoo.

18 «Di wa ta na yi beeri kaa pyi-i de, ne piimu shɔnri ge, ne w'a pee ce. Ga Kile tudunmɔ p'a yemu jo Kitabu wu ni ge, fo yee nɔ bu fa na: «Wemu wu wa li ni ne ni ge, wee w'a ne pye wu pen.»*

19 N'a yi yu na yeri yi mu nime, yani li pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ li ba ba bye, y'i li ce na: «Ne je wemu ne ge.»

20 Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ne tudunmɔ wa beeri co na nɔ ge, ne ye pyaa m'a co na nɔ; wemu di wu ne co na nɔ, we w'a ne tun ge, weefɔɔ m'a co na nɔ.»

Yesu ya jo na Zhudasi na ba wee nɔhɔ yaha
(Macoo 26:20-25; Marika 14:17-21; Luka 22:21-23)

21 Ba Yesu ya yee jo xɔ we, a wu hakili wu wuregi fo xuuni. A wu yi finɛ jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba ne le kenɛ ni yee ni.»

22 Ba w'a yee jo we, a wu kalaapiire ti ganha na puye wii, pu ya ce shen nigin weke kaa w'a byi pu ni we.

23 Yesu kalaapire la bye wà, lee kaa bi dan wù ni fo xuuni, lee bi tiin na sozi wu na.

24 A Simɔ Pyɛɛri di kenɛ ka lee kalaapire li mu na wu Yesu yege wee sipya we keree na.

25 A wee di wu naha neri Yesu yiri, na fulo wu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, wee je weke we?»

26 A Yesu di wu pye: «Wemu mu n'a da ba buuri we ninɛ di gan ge, wee wu wa.» A wu buuri wa lo na wu ninɛ na kan Simɔ Isikariyɔti Zhudasi mu.

27 Buuri w'a kan ye Zhudasi mu, a Shitaanni di ba diin wu zɔ na. A Yesu di wu pye: «Le m'a giin di bye ge, fyaala li pye.»

28 Ga sipyii piimu beeri pu bi li ni Yesu ni ge, wa shishiin ya ce pu ni leke na w'a yee jo ni Zhudasi ni we.

29 Zhudasi wu bi bye pu wari yahavɔɔ, a pii di ganha na giin na Yesu w'a wu pyi na wu she yanmuyo ya sho, wu ba Nuwuuro Kalene li yalige ki gbegele ni yee ni; kelee na wu she funmɔ fɛ pii kan.

30 Ba Zhudasi ya buuri wu li ye we, na yiri foro kpɛenge ki na. Lee bi piige ki ta k'a wɔ.

Yesu ya nɔmɛɛ nivonɔ la jo wu kalaapiire ti mu

31 Ayiwa ba Zhuda Isikariyɔti ya foro we, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Nime kunni, sipyii pu beeri p'a da ba Sipya Ja wu wo sefɛɛɛɛ ti ce. Wee w'a da ba sipyii pu beeri pye p'a Kile be wo sefɛɛɛɛ ti ce. [

32 Ba ni wee na ba sipyii beeri pye p'a Kile wo sefɛɛɛɛ ti ce,] Kile ye pyaa be na ba sipyii pye p'a Sipya Ja wu wo sefɛɛɛɛ ti ce, lee w'a da mɔ l'i bye we.

33 Na nagoo, n'a da já gori yaha ni yee ni di mɔ nige we. Yee na ba ne xuu shaa, ga ne yemu jo Yawutuu nɔnɔfɛɛ pu mu ge, yee ninuyo n'a da jo yi be mu jo ne na ba she xuu wemu ni ge, yee wa da já zhe wà we.

34 Lee wuu na nɔmɛɛ nivonɔ n'a da jo yi mu, yi taan yiye mu. Yee ya taan ne mu taangana lemu na ge, y'a yaa yi taan yiye mu lee taangana li na.

35 Taan nɛɛge bu bye yee te ni, sipyii beeri na ba li ce lee na na yee je ne wo kalaapiire.»

Yesu ya jo na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tãan
(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Luka 22:31-34)

36 A Simɔ Pyɛɛri di Yesu yege na: «Wù Kafɔɔ, wee tuun wu ni mu di wa se mii we.» A Yesu di wu pye: «Xuu wemu ni ne se ge, mu wa da já binne zhe wà ni ne ni nime we; ga cana ka wa ma, ma na ba she ne yiri.»

* 13:18 Zaburuu 41:9

37 A Pyeeri di wu pye: «Wù Kafó, ñaha na ne da já binne ni mu ni-i we? Ali ne na zóo na na munaa li kan, na xhu be mu wuu na.»

38 A Yesu di wu pye: «Can na mu na zóo na ma munaa li kan, na xhu ne wuu na ya? Can can na, n'a da yi jo ma mu, yani xhupoo wu pa mee su ge, mu na ba foro ne kaa taan tóonii taanri.»

14

Yesu ya jo na wee wu ñe koo le na se Kile yiri

1 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yi funyo ganha bu da ben we. Y'a daa Kile na, yi da daa ne be na.

2 Tatiinye ni ñehere yi wa ne To Kile mu, yee da bye yi ñe can we, ne bi da ga yee pye jo n'a da zhe tatiinye yaa yi mu we.

3 Ne ba she tatiinye yi yaa xo tuun wemu ni, n'a da guri ba na ba yee lo, ne wa xuu wemu ni ne ge, kónho yi be di she bye wa.

4 Xuu wemu ni ne w'a gaanji ge, yee wa lee koo li ce xo.»

5 A Tomasi di wu pye: «Wù Kafó, xuu wemu ni mu wa se ge, wèe ya wee xuu wuyee pyaa ce we, wèe na bye dii na lee koo li ce we?»

6 A Yesu di wu pye: «Ne wu ñe koo le, ni can we, ni ñii sicuum fóo we. Sipya sipya wu ñe wu ya foro ne yiri we ge, weefóo da nò To Kile na we.

7 Yee bi ta yee ya ne ce, yee na ba ne To Kile we be ce; yee d'a wu ce xo nime do, na wu ña be.»

8 A Filipe di wu pye: «Wù Kafó, To Kile wu she wù na, lee na wèe yaa.»

9 A Yesu di wu pye: «Filipe, ni ñaa shi kaa ya ne yaha ni yee ni shiizhan we, mu di sanha ne ce-e ya Filipe? Sipya wemu w'a ne ña ge, To Kile w'a ña. Mu di yu dii na ne wu To Kile she yi na we?»

10 Wee tuun wu ni mu ya dà li na na ne wu ñe ni To Kile ni nigin; To Kile be di ñe ni ne ni nigin we ge? Jom pe ne yu me yee mu ge, ne pu taa naye ni we; ga ne To Kile we wu wa ni ne ni ge, wee w'a wu ñidaan keree pyi.

11 Yi dà na na! Ne ni na To wu beeri wu ñe nigin; ne To wu be ni ne ni, wèe beeri pu ñe nigin. Lee bu bye l'i wa yi yaa we, kapyegge kiimu n'a byi yi ñii na ge, yi dà na na kee wuu na.

12 Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu dà ne na, keree kiimu beeri ne byi ge, wu na ba kee tuugo pyi. Wufóo na ba keree kii pyi be kiimu ya pele ne wogoo ki na ge, bani ne wa gaanji na To Kile wu yiri.

13 Yi ba yaaga tuugo beeri ñeeri Kile mu wee tuun wu ni ne mege na, ne na kee kan yi mu; kónho Jafó wu To Kile wu wo sefeere ti she.

14 Yi bu yaaga tuugo beeri ñeeri ne mege na, ne na kee kan yi mu.»

Yesu ya Fefere Munaa ñome lo n'a daa fee pu mu

15 «Ne bu da ne kaa ya dan yi ni can can na, ne ñomeheer kiimu jo yi mu ge, yi na da ki koro ñaari.

16 Ne na ba na To Kile wu ñeeri wu Tegewóo watii kan yi mu, kónho wee di ba bye ni yi ni gbee.

17 Wee ñe Fefere Munaa lemu l'a Kile wo can wu sheer sipyii pu na ge. Konjo ke sipyii wa da já wee ta we, bani pu wa wu ñaa we, p'i wa wu ce be we. Ga yee kunni d'a wu ce, bani wu wa ni yee ni, wu na ba bye yee zóo pu na.

18 N'a da ga yi yaha ba cirimee ñe we. Ne na ba she guri ba yi mu sanha.

19 Jeri bu bye ke konjo ke sipyii na wii voo ne ni. Ga yee kunni na ba ña, bani ne ñe ñiifere ni, lee wuu na yee be na ba bye ñiifere ni.

20 Kee canja ki ba nò, yee na ba li ce na ne ni na To wu ni, na wèe beeri pu ñe nigin; yee ni ne be di ñe nigin, ne be ni yee beeri be di ñe nigin.

21 Sipya wemu ba ne jomò nuri na pu koro ñaari, weefóo ni ne kaa ya dan can can na. Ne kaa ba dan sipya wemu ni, weefóo kaa na da dan To Kile be ni; wu kaa na da dan ne be ni, ne na ganha na naye shee wu na.»

22 Yesu kalaapire la be mege ki bye na Zhuda, (wee ni Zhuda Isikariyoti wa nigin we.) A wee di wu yege na: «Wù Kafó, ñaha na mu di da ba maye she wèe na, mu di da maye she konjo ki sipyii pusamaa na-e we?»

23 A Yesu di wu pye: «Ne ba dan sipya wemu ni, jomò pemu ne jo ge, wufóo na da pee koro ñaari. Lee funjo ni, weefóo na da dan ne To Kile be ni. Ne ni na To Kile na ba ba weefóo mu na ba bye ni wu ni.

24 Ne bu bye ne ya dan sipya wemu ni we, wee da da ne jomò pu be koro ñaari we. Jomò pe ne di wa yee mu ge, pee ya foro ne ye pyaa ni we, ga ne tunvoo To Kile ni p'a yiri.

25 «Na ne yaha ni yee ni shiizhan nime, ne ye beeri jo yee mu.

26 To Kile na ba Fefere Munaa lemu kan yee mu ne mege na l'i bye yee Tegewóo ge, lee na ba yee kalaa keree beeri ni. Ne keree kiimu beeri jo yee mu ge, li na ba yi funyo tirige kee beeri na.

27 N'a da lojine kan yi mu. Lojine le li wa ne ni ge, lee tuugo n'a da ba gan yi mu. Ga n'a da li kan ke konjo ke wuu li kangana na we. Yi ganha bu fyaara yaha yi zóo pu na we, yi ganha bu yi hakilee pu be yirige we.

28 Ne yi jo xo yi mu jo: «Ne gaanji, ga n'a da zhe guri ba yi mu sanha.» Ne bu da ne na dan yee ni, ne na se To Kile yiri, lee ya yaa li pye yee mu fundanga. Bani To Kile ya pele ne na.

29 Ayiwa, ne kii keree kii jo yi mu nime, yani ki pyeduun wu pa nò ge, kónho ki pyeduun ba nò, y'i dà na jomò pu na.

30 N'a da já jo di mō nige ni yi ni wε, bani ke koŋo ke wo juŋofoɔ wu w'a ma. Wu se wa ne na kaa la shishiin na wε.

31 Ga koŋo sipyii beeri ya yaa pu li ce na ne To Kile ya dan ne ni, keree kii w'a yu ne mu ge, ne di kee be pyi.» Ba Yesu ya yee jo xɔ wε, na jo: «Yi yiri wù da se, wù laha naha!»

15

Yesu jε eɾeɾen tige can can wogo

1 Ayiwa Yesu ya jo na: «Ne jε eɾeɾen tige can can wogo, ne To Kile di jε ki faapyevɔɔ.

2 Geŋe beeri k'a foro ne na, k'i ya nagoo pyi wε, wu na kee kɔn. Ga geŋe beeri k'a foro ne na na nagoo pyi ge, wu na ba kee yiile, kɔnhɔ ki da nagoo niŋehemεε pyi na toro taashiine li taan.

3 Ne kalaa wemu kan na xɔ yee mu ge, wee kalaa w'a yee pye feεfeε.

4 Yi kori yaha ne wo kariŋεεge ki ni, ne be na gori yaha ni yi ni kariŋεεge ni. Ba eɾeɾen geŋe jε me wε, ki da já nagoo pye kiyε mu ni ki ya kori yaha tige ki ceefuu li na wε, mu yee be jε. Yee bye yee di ya kori yaha ne wo kariŋεεge ki ni wε, yee da já nagoo pye piimu kaa na daan Kile ni wε.

5 «Ne wu jε eɾeɾen tige ke, yee di jε geye ye. Sipya wemu w'a kori yaha ne wo kariŋεεge ki ni, a ne be di gori yaha kariŋεεge ni ni wufɔɔ ni ge, weefɔɔ wu da já nagoo niŋehemεε pye. Bani ne bye ne jε ni yee ni wε, yee da já yafiin be pye Kile mu wε.

6 Sipya wemu bu bye wu ya sɔɔ na gori yaha ne wo kariŋεεge ki ni wε, wee na ba wá kpeɾεŋε na. Wu na ba bye ba eɾeɾen geŋe jε wε, p'a kemu kɔn na laha tige ki na ge, k'a waha. Yee gewayi yi na ba binne na yi le na ni, y'a sogi.

7 Yi bu gori yaha ne wo kariŋεεge ki ni, a ne jomɔ be di gori yaha yi funyɔ ni, yaaga beeri kaa li jε yi na ge, yi ki beeri, kee na gan yi mu.

8 Yee bu nagoo niŋehemεε pye, lee l'a li sheε na yee jε ne wo kalaapiire, lee shiin l'i wa Kile mege pele.

9 Ne taan na To Kile mu taangana lemu na ge, lee taangana le ninunɔ na yee be ya taan ne mu. Lee na nime, yi kori yaha ne wo taanŋεεge ki ni.

10 Yi ba na ne wo ŋamεεjogoo ki conɪ, yi na ba gori yaha ne wo taanŋεεge ki ni. Ba ne ya na To Kile wo ŋamεεjogoo ki koro ŋaari, na gori yaha wu wo taanŋεεge ki be ni wε.

11 «Ne kii keree kii beeri jo yee mu, kɔnhɔ ne wo fundanga ki já pye yi ni, kɔnhɔ yi wo fundanga ki ɲɔ di fa.

12 Nɔmεε le n'a da jo yi mu ge, lee li wa me. Yee ya taan ne mu taangana lemu na ge, yi taan yiyε mu lee taangana li na.

13 Na ma munaa kan na xhu ma ŋapiineε wuu na, taanŋεεge ka shishiin ya pele kee na wε.

14 Keree kiimu ne yu yee mu ge, yi ba kee pyi, wee tuun wu ni y'a jεri na ŋapiineε.

15 Ne da da yee pyi nige kapyebyii wε, bani kapyebye ya wu juŋofoɔ kapyegeε beeri ceni wε. Ga ne yee pye na ŋapiineε, bani kaa lemu beeri ne ta na To Kile mu ge, ne yee kalaa kee beeri ni.

16 Yi ganha ba giin na yee pu wa ne ŋaha bulo wε de! Ga ne wu wa yee ŋaha bulo, na yee pye na tudunmɔɔ. Ya kapyegeε nizaanŋaa pyi, kiimu wo kuduun wu da gori yaha ge; kɔnhɔ yi ba yaaga beeri jεri To Kile mu ne mege na, wu kee kan yi mu.

17 Le n'a zhaa yi mu ge, lee li wa me jo yi taan ni yiyε ni.

Koŋo sipyii na ba n'a daa feε pu ko

18 «Koŋo sipyii bu yi ko, y'a yaa yi fenhe li ce na ne koŋo ya fenhe ko yee ŋaha na.

19 Yee da bi bye ni koŋo ke wo sipyii ni nigin, yee bi da da dan koŋo ke ni, bani yee bi da bye koŋo wuu. Ga yee jε ke koŋo ke wuu wε, bani ne yee ŋaha bulo, na yee niŋε wolo ke koŋo ke ni. Lee wuu na koŋo k'a tɔnbεenre shan yee na.

20 Ne fenhe jomɔ pemu jo yi mu ge, yi pee yaha yiyε funyɔ ni na jo: «Kapyebye ya pele wu juŋofoɔ na wε.» Pu bi ta p'a ne kanha, pu na ba yee be kanha mu. Pu bi ta p'a ne jomɔ pu co, pu na ba yee be wo jomɔ pu co.

21 Ga pu na ba kee keree ki beeri pye yee na ne wuu na, bani wemu w'a ne tun ge, pu ya wee ce wε.

22 Ne da bye ne pa na ba jo ni pu ni wε, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na wε. Ga nime, kapii tagana wa pu mu pu jurumu wu na wε.

23 Sipya wemu bu ne ko, ne To Kile wu be ma w'a ko.

24 Kakanhanŋaa kii ki jε sipya wa shishiin sanha ki pye ŋa-ε ge, ne da bye ne kee pye pu niŋε ni wε, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na wε. Ga nime kunni p'a kee beeri ŋa pu ŋii na, na nɔhɔ ne ni na To Kile wu ko.

25 Ga kee beeri ya pye mu, kɔnhɔ yemu y'a ka pu wo saliya wu ni ge, yee ɲɔ di fa na: «P'a na ko tawaga ni.»

26 «Ayiwa, Tegeɳɔɔ we n'a da ba dun na pa yi mu na yiri To Kile yiri ge, wee jε Feεfeε Munaa, lemu l'a can wu sheε sipyii pu na ge. Lee ba ba, lee na ba ne kaa yu.

27 Yi be di ba na kaa yu sipyii pu mu, bani ne ni yee pu bye shiizhan fo ne keree ki ɲɔ konduun wu ni.

16

Fεfeεε Munaa li na ba lemu pyi ge

* 15:25 Zabururu 35:19; 69:5; 109:3

1 «Ne kii keree kii beeri jo yi mu, konho kaa la shishiin ganha bu yi yege n'a daa wu ni we.

2 Pu na ba yi niye kon na wo Kile-peeje piyeye sipyii ni. Cana ka yeere wa ma, wa ba yee wa gbo, wufwo na wuye ta na peere kaa wee ya pye Kile mu.

3 Pu na ba kee keree ki beeri pyi yi na, bani pu ya ne To Kile ce we, p'i wa neye pyaa ki be ce we.

4 Ne kii keree kii beeri yu yi mu, konho ki pyeduun ba no, yi funyo di do li na na ne ki beeri jo toro yi mu.

«Ne ta ye naha jo yee mu fo taashiine li ni we, bani neye pyaa ki bi bye ni yee ni.

5 Ga we w'a ne tun ge, wee yiri n'a da guri da gaaji nime; sipya be di wa ta yee ni na ne pye: «Mii m'a se we?»

6 Ne pe jom pe jo yee mu ge, lee l'a yee nahaya pye y'a tanha.

7 Ga lee be na can n'a yu me yi mu, ne na kari, lee l'a poro yee mu, bani ne bu bye ne ya kari we, Tegewoo wu da ba yee mu we. Ga ne bu gari ne na zhe wu tun ba yi mu.

8 Ga wee Tegewoo wu ba ba, wu na ba li she konjo sipyii na, na puye pu wa faanna jurumu shizhaa na, na puye faanna Kile wo tiime pu keree shizhaa na, na puye faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na.

9 Puye pu wa faanna jurumu shizhaa na, bani pu ya da ne na we.

10 Puye pu wa faanna Kile wo tiime keree ki shizhaa na, bani ne gaaji na To Kile yiri; lee funjo ni yi wa da ba na ja nige we.

11 Puye pu wa faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na, bani kiiri ya kon xo ke konjo ke wo njofoo wu na.

12 «Keree njehenee wa ne mu na jo yee mu sanha, gal'a waha yee mu yee pu ja kee naha ce nime.

13 Can Munaa lemu l'a can wu shee ge, lee ba ba tuun wemu ni, lee na ba yi naha co, na can wu beeri shee yi na. Bani jom pe l'a da ba yu yi mu ge, l'a da ba pee yu liye pyaa wo sefere ni we. Ga jom pemu l'a da ba nuri Kile jo na ge, li na ba pee yu yi mu. Li na ba keree nibanja be yu yi mu.

14 Li na ba ne mege ki pele, bani jom pe pu wa ne mu ge, li na ba pee luu na yu yi mu.

15 Yaaga tuugo beeri ki je To Kile mu ge, yee beeri je ne woyo. Lee wuu na ne yu jo Kile Munaa l'a da ba ne wo kafila wu luu na yu yee mu.»

Natanhaka li na ba jeri fundanga kaa

16 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni; ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na noho na ja.»

17 Ba Yesu ya yee jo we, a wu kalaapiire ta di ganha na puye yegee na: «Aa, ye w'a jo me ge, yee kori di wa dii we? W'a jo na: «Jeri

tapyege ni y'a da wii voo na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na noho na ja.» Na jo sanha na: «Ne gaaji To Kile yiri.»

18 Wee «Jeri» we kaa w'a yu ge, wee kori je dii we? Ye w'a yu ge, wee kunni ya yee ja we.»

19 A Yesu di li ce na kalaapiire ti funjo ki bye t'i wu yege, a wu pu pye: «Ne yee pye jo: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na noho na ja ge,» pee jom pe na be yee wa yiye yegee we?»

20 Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee kunni na ba sii mehe su xuuni, na tataara jom yu; lee di ke konjo ke sipyii ta pee na fundanga pyi. Yee nahaya na ba danha, ga yi natanhanja ki na ba jeri yi mu fundanga.

21 Kee yacee bu yiri, wu naha ki ma danha fo xuuni, bani wu tigiduun wu ma no. Ga wu bu digi xo, pya wemu na w'a tigi ge, wee pya wu wo njaa wo fundanga funjo ni, wu funjo na wo wu kanhana pu beeri na.

22 Mu li wa yee be mu, yee nahaya kunni wa tanha nime. Ga ne na ba guri yee ja sanha, yee zoloo pu na ji fundanga na. Kee fundanga ke, wa shishiin wa da ja ba kee sho yi na we.

23 Kee cana ki ba jo k'a no ge, yee wa da ne yege nige kaa la shishiin na we. Can can na, n'a da yi jo yi mu, yaaga tuugo beeri y'a da ba jeri To Kile mu ne mege na ge, wu na kee kan yi mu.

24 Ali nime be ni yee sanha yaaga jeri To Kile mu ne mege na we. Y'a Kile jeri, wu na da yi kaan, konho yi fundanga ki jo di fa.»

Yesu ya se ta na xo ke konjo ke na

25 A Yesu di jo sanha na: «Aywa, ne kunni wa kafila talene taga yee kalaa kii keree kii beeri ni. Ga cana ka na ba no, n'a da ba yee kalaa nige ni kafila talene ni we; n'a da ba To Kile wo keree ki finne da yu yi mu.

26 Kee cana ki ba no, yi na ba yi jidaan jeri To Kile mu ne mege na. Njoo wa da ba bye lee na kanna ne wu na pa To Kile jeri yee mu, wu na yee wo jerege ki co we.

27 Bani yee ya dan To Kile ye pyaa ki ni. Yee ya dan wu ni, bani ne be ya dan yee ni, yee d'a noho da be li na na Kile ni ne foro.

28 Can wu je wii To Kile yiri ne yiri na pa konjo puga; nime n'a da voro konjo puga di guri da se To Kile yiri.»

29 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Nime kunni, m'a yi finne na yu wu mu, nime woyo yi wa kafila talene we.

30 Nime kunni, w'a li ce na m'a keree beeri ce, yegeye yemu be yi da ba bye mu na ge, mu ya yee be ce na ta pu sanha yi pye mu na we. Lee na wee ya da li na na Kile ni mu ya foro.»

31 A Yesu di pu pye: «Y'a jo na yee wa daa ne na nime ge?»

32 Ayiwa, canja ka wa ma, k'a nɔ xɔ be, yee beeri na ba baa jaaga na ne ye nigin yaha wà, wa beeri w'a ganha na gaanji wu kaban. Ga ne wa da ba bye na ye nigin we de, bani na To Kile wu wa ni na ni.

33 Ne kii keree kii beeri jo yi mu, kɔnhɔ y'i lonine ta ne wo kariɛɛge ki ni. Kanhama nighɔ na ba nɔ yi na ke koɔɔ ke na, ga yi la le yiye ni! Ne kunni ya se ta na xɔ koɔɔ na.»

17

Yesu ya Kile jɛeri wuyɛ pyaa ki mu

1 Ba Yesu ya yee jo mu we, na wu juɔɔ yirige fugba we ni na Kile jɛeri na: «To Kile, tuun w'a nɔ nime. Pɛɛɛɛ taha ma Ja wu na, kɔnhɔ ma Ja wu be di pɛɛɛɛ taha ma na.

2 Bani m'a sefɛɛɛ kan wu mu, na wu tenɛ koɔɔ ke sipyii pu beeri juɔɔ ni, sipyii piimu beeri m'a yiri pa wu mu ge, kɔnhɔ wu jii sicuumɔ nixhɔbaama kan pee mu.

3 Nii sicuumɔ nixhɔbaama pe, pee jɛ na mu Kile ce, mu wemu wu jɛ nigin pe na jɛ can can wo ge. Yesu Kirisa wemu be m'a tun na pa ge, p'i wee be ce.

4 Ne mu peɛ jiiɛ ki na; kapyɛɛɛ kii ma bi kan na mu di bye ge, ne kee beeri pye na ki jɔ fa.

5 Nɔɔɔɔ taha na na nime To Kile, di binne bye ni ma ni. Nɔɔɔɔ we wu bi fenhe pye ne na na koɔɔ ta ki sanha jɔ kɔn we ge, wee nɔɔɔɔ we taha na na.»

Yesu ya Kile jɛeri wu kalaapiire ti mu

6 «Sipyii piimu m'a lo koɔɔ sipyii pu ni na kan ne mu ge, ne mu kaa jo pu mu, kɔnhɔ p'i ma ce. Mu wuu pu bye pii, a mu di pu kan ne mu. A pu be di sɔɔ na ma jomɔ pu co.

7 Nime kunni, p'a li ce na lemu beeri mu ya kan ne mu ge, na lee beeri ya foro muyɛ pyaa ki ni.

8 Bani jomɔ pemu mu ya kan ne mu ge, pee jomɔ pe ne kan pu mu, a p'i sɔɔ pu na. P'a li ce can can na na mu ni ne foro, na dɔ be li na na mu w'a ne tun.

9 Pee wuu na ne mu jɛeri. Ne ta na ma jɛeri koɔɔ ke wo sipyii pii wuu na-ɛ de, ga piimu m'a kan ne mu ge, pee wuu na, bani mu wuu pu jɛ pii.

10 Yaaga kemu beeri ki jɛ ne wogo ge, mu wogo ki jɛ kii, yaaga kemu beeri ki jɛ mu be wogo ge, ne be wogo ki jɛ kii. Pɛɛɛɛ ke ki wa ne na ge, Kalaapiire ti t'a kee pɛɛɛɛ ki sheɛ.

11 Ne na ba foro koɔɔ puga ni, ga pee kunni na gori naha ke koɔɔ ke na. Ne na ba she ma yiri. To Kile, mu wemu wu wa fɛɛɛɛ ge, pu mara ma mɛge ki sefɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni, tee sefɛɛɛ temu m'a kan na mu ge; kɔnhɔ p'i binne, p'i bye nigin ba ne ni mu wa nigin me we.

12 Ne bye ni pu ni koɔɔ na tuun wemu ni ge, ne bi pu mara ni mu wo sefɛɛɛ ti ni, m'a bi tee sefɛɛɛ temu kan ne mu ge. Ne pu beeri

mara, nigin be ya ta buun wu munaa ni we, fo wemu wu bi yaa wu buun wu munaa ni, kɔnhɔ yemu y'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, yee jɔ di fa ge, fo wee ye.

13 «Ga mu yiri n'a da zhe nime. Ne ye beeri yu na na yaha naha sanha koɔɔ ke na, kɔnhɔ fundanga ke ki jɛ ne ni, ki jɔ na fa ge, kee di bye pu be ni.

14 Ne mu wo jomɔ pu kan pu mu, a koɔɔ sipyii di pu ko; bani pu jɛ ke koɔɔ ke wuu we, ma na jo ba ne be wa me ne jɛ ke koɔɔ ke wo we.

15 Di w'a ma jɛeri na go ma pu lo yeege ke koɔɔ puga ke ni we, ga n'a ma jɛeri jo ma pu mara, m'a pu tanha Shitaanni na.

16 Pu jɛ ke koɔɔ ke wuu we, ma na jo ba ne be wa me ne jɛ ke koɔɔ ke wo we.

17 Ma wo can wu taga pu pye fɛɛɛɛ. Mu wo kafila wu wu jɛ can we.

18 Tungana lemu na m'a na tun na pa koɔɔ puga ge, lee tungana le na ne be ya pu tun she koɔɔ ki na.

19 Ne naye waa yaha fɛɛɛɛɛ ni mu mu pee wuu na, kɔnhɔ pu be di puyɛ waa yaha p'i bye fɛɛɛɛ can wu ni.

Yesu ya Kile jɛeri wu n'a daa fɛɛ pu beeri mu

20 «Ne ta na ma jɛeri pii ye wuu na-ɛ de, ga piimu be pu da ba dɔ ne na pu jomɔ pu funɔɔ ni ge, pee be wuu na n'a ma jɛeri,

21 kɔnhɔ pu beeri di binne, p'i bye nigin, ba mu To Kile jɛ me ni ne ni, ne be di jɛ mu ni mu ni we. P'i binne, p'i bye nigin ni we be ni, kɔnhɔ koɔɔ sipyii di dɔ li na na mu w'a ne tun.

22 Pɛɛɛɛ ke mu ya kan ne mu ge, kee pɛɛɛɛ ke ne kan pu be mu, kɔnhɔ p'i binne p'i bye nigin ba ne ni mu jɛ me nigin we.

23 Ne pinne ni pee ni na pye nigin, mu be d'a pinne ni ne ni na pye nigin; kɔnhɔ pu be di jɔ pinne p'i bye nigin can can na. Lee bu bye, koɔɔ sipyii na li ce na mu w'a ne tun, na pee be ya taan mu mu ba ne taan mu mu we.

24 «Na To Kile, piimu m'a kan ne mu ge, ne na ba she bye xuu wemu ni ge, na funɔɔ ki wa pu be di ba she bye wà ni na ni. Nɔɔɔɔ we m'a kan na mu ge, kɔnhɔ p'i wee nɔɔɔɔ we na, bani ne taan mu mu na ta koɔɔ sanha nɔhɔ shan we.

25 To Kile, mu wemu w'a tii ge, koɔɔ ya ta mu ce we; ga ne kunni d'a mu ce. Piimu m'a kan ne mu ge, pee be ya li ce na mu w'a ne tun.

26 Ne pu pye p'a mu ce, ne sanha di wa da da pu pyi p'a ma ceni. N'a taan ma mu taangana lemu na ge, kɔnhɔ kee taanɛge ke tuugo di jɔ pye pu te ni, ne be di binne bye ni pu ni nigin.»

18

Yawutuu p'a Yesu co

(Macoo 26:47-56; Marika 14:43-50; Luka 22:47-53)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, a wu ni wu kalaapiire t'i yiri kari Sedɔrɔn dugo ki kadugo yiri. Tiire kɛrɛyɛ ya yi bye wee xuu wu ni, a p'i she jɛ yee ni.

² Zhudasi we wu bi da ba Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee ta wee bɛ ya yee tiire kɛrɛyɛ yi sanha cɛ. Bani Yesu bi tee na se wà ni wu kalaapiire ti ni.

³ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha wee xuu wu ni, a Zhudasi di nɔ. Wu ni sɔrɔsii ni Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gɛdii pii pu bye. Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu ni Farizhɛɛn pu bi pee pinne ni Zhudasi ni. Namuuyɔ ni sokinnaa ni pu bye, yagboyo bɛ di nɛ pu mu.

⁴ Kereɛ kiimu bɛɛri ki bi da ba bye Yesu na ge, wu bi kee bɛɛri cɛ xɔ. A wu fulu pii sipyii pii na na pu yege na: «Jɔgɔ yee di zhaa wɛ?»

⁵ A p'i jo: «Nazareti sheɛn Yesu.» A Yesu di pu pye: «Nɛ wu nɛ wii!» Zhudasi we wu bi Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee bɛ ta ni pu ni.

⁶ Ba Yesu ya pu pye: «Nɛ wu nɛ wii!» wɛ, a p'i guri guri kaduma, na laha laha to niɛ na.

⁷ A Yesu di guri pu yege sanha na: «Jɔgɔ yee di zhaa wɛ?» A p'i wu nɔhɔ na: «Nazareti sheɛn Yesu.»

⁸ A Yesu di pu pye: «Go nɛ yee pye jo nɛ wu nɛ wii. Yee bu da yee na nɛ shaa, yi pii samaa yaha pee di da gaanji.»

⁹ Lee funɔɔ ni jomɔ pemu Yesu bi jo ge, a pee di bye can, na: «Na To Kile, piimu bɛɛri m'a kan nɛ mu ge, nigin bɛ ya piin nɛ mu pu ni wɛ.»

¹⁰ Lee bi nɔmpara la ta Simɔ Pyɛɛri mu, a wee di lee kɔ li forogo ni, na saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu wo bulo kanige cɛ niwɛɛɛ paa laha. Wee kapyebye we mɛge ki bye na Malikusi.

¹¹ A Yesu di Pyɛɛri pye: «Ma nɔmpara le le wà li forogo ki ni! Wee tuun wu ni, nɛ To Kile w'a kanhama pemu gbegele yaha nɛ naha na ge, mu funɔɔ wa nɛ wu jɛ pee ni-i gɛ?»

¹² Ayiwa, ba Yesu ya yee jo wɛ, a sɔrɔsii ni pu wo nɔnɔfɔɔ we, ni Yawutuu gɛdii p'i Yesu co na wu keye ye pɔ.

¹³ A p'i fɛnhɛ she ni wu ni Anɛ mu, wee bye Kayifɛ wo yafena; Kayifɛ di bi bye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ we lee yee le.

¹⁴ Wee Kayifɛ wu w'a bi pe jomɔ pe taga Yawutuu nɔnɔfɛɛ pu yeri na: «Ta yee ya li cɛ na jo l'a pɔrɔ yee mu na shen nigin wu xu sipyii pu bɛɛri wuu na wɛ?»

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tãan

(Macoo 26:69-70; Marika 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Ayiwa, ba p'a gaanji ni Yesu ni wɛ, a Simɔ Pyɛɛri ni kalaapiire la bɛ di daha pu fɛni

na gaanji. Macɛɛɛ ki bye lee kalaapiire le ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu tɛ ni; lee l'a pye kajuɔɔ a lee kalaapiire l'i jɛ ni pu ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu kaanja ki ni.

¹⁶ A Pyɛɛri di ba yere kpɛɛngɛ ki na, kɔnɔɔ li nɔ na. Lee kalaapiire lemu l'a pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu cɛvɔɔ ge, a lee di guri foro kpɛɛngɛ ki na. Cee wemu wu bi kɔnɔɔ li nɔ sigeɛ ge, a wu ba jo ni wee ni, na Pyɛɛri lenɛ kaanja ki ni.

¹⁷ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya jin kaanja ki ni wɛ, cee we w'a kɔnɔɔ li sigeɛ ge, a wee di wu pye: «Ta mu bɛ bɛ wu wa we nà we wo kalaapiire ti ni we?» A Pyɛɛri di wu nɔhɔ na: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!»

¹⁸ Wiire tuun wu bye wii, a kapyebyii pu ni sɔrɔsii p'i na gɛri na wahani. A Pyɛɛri bɛ di ba yere pu tãan na ganha na wahani.

Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ w'a Yesu yege

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Ayiwa, a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu Yesu yege wu kalaapiire te ni wu kalaa wu kereɛ na.

²⁰ A Yesu di wu pye: «Nɛ kunnɔ, kpɛɛngɛ na nɛ bi ma yu sipyii pu bɛɛri nii na. Nɛ bi sipyii pu kalaa Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ ye, ni Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Wee xuu wu ni bɛ Yawutuu pu bɛɛri bi ma puyɛ pinne. Nɛ ta na jomɔ pa shishiin jo nɔmɔhɔɔ ni wɛ.»

²¹ Naha na ma di na yegeɛ wɛ? Piimu p'a na jomɔ pu logo ge, pee yege na dii nɛ d'a pu kalaa wɛ. Nɛ yemu jo ge, p'a yi cɛ can can na.»

²² Ba Yesu ya yee jo wɛ, lee di Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gɛdi wa ta wu tãan. A wee di kadaa ja wu ni bɛge ni, na wu pye: «Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu wo nɔ shogana li wa le mu mu ya?»

²³ A Yesu di wu pye: «Nɛ bu da nɛ kafilakuumɔ jo, lemu l'a wu kolo ge, lee jo. Ga ye nɛ jo ge, yee bu da y'a tii tajogo ni, naha na ma d'a na kpon wɛ?»

²⁴ A Anɛ di pɔrɔɔ ti yaha wà Yesu na, na wu yaha she gan Kayifɛ mu, saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ we.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tãan sanha

(Macoo 26:71-75; Marika 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Lee bi Simɔ Pyɛɛri ta sanha na ki tãan na wahani. A sipyii pii di wu yege na: «Ta mu bɛ bɛ wu wa we nà we wo kalaapiire ti ni wɛ?» Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa tãan na jo: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!»

²⁶ Ná wemu wo niwɛɛɛ Pyɛɛri ya paa laha ge, wee wo ceborona wa bɛ wu bye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu kapyebye wa. A wee di Pyɛɛri pye: «Wee tuun wu ni, ta

neye pyaa ya mu ja ni wu ni shiizhan tiire kereye yi ni we?»

²⁷ Ga, a Pyeeri di guri jo sanha na yi je can we, a xhupoo di mee su taapile ni.

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Lee kadugo na a p'i foro ni Yesu ni Kayife kaban, na gari ni wu ni Orome gbafeeri wu kaanja ki ni. Lee ya pye jimugujoo wu na. Yawutuu junjofee pu ya ta soo na je kaanja ki ni we, kontho p'i gori yaha fefee na be ni pu wo kalege ki ni, kontho pu be di ba ja Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li.

²⁹ Lee l'a Pilate pye w'a foro pa pu yiri kpeenge ki na, na ba pu yege na: «Leke we na we d'a pye y'i wu jaagi lee na we?»

³⁰ A p'i Pilate pye: «We na we da bye wu je kakuubye we, wee bi da ga ba ni wu ni mu mu we.»

³¹ A Pilate di pu pye: «Y'a se ni wu ni yiye pyaa di she kiiri kon wu na na be ni yi wo saliya wu ni.» A p'i Pilate pye: «Li ya saha wee pu sipya wa shishiin gbo we.»

³² Lee ya pye mu, kontho Yesu bi jomoo pemu jo na wee na ba xhu xugana lemu na ge, pee jo di fa.

³³ Wee tuun wu ni a Pilate di guri je gbafeeri wu kaanja ki ni, na Yesu yiri na wu yege na: «Yawutuu wo saan mu je ya?»

³⁴ A Yesu di Pilate pye: «Muye pyaa k'a ye kon maye funjo ni na jo laa, ta watii w'a yi jo mu jii na?»

³⁵ A Pilate di wu pye: «Wee tuun wu ni, ma na ja Yawutu ge? Muye pyaa shishiin ni saraya jaha shoonriwe junjofee, pee p'a pa ni ma ni ne mu, na ne wu kiiri kon ma na. Leke ma d'a pye pu na we?»

³⁶ A Yesu di wu pye: «Ne wo saanra ti wa naha ke konjo ke na we. Ne wo saanra ti da bi bye naha ke konjo ke na, ne wo sipyii pu bi da kashen njoo ne kaa na, kontho Yawutuu junjofee pu ganha bu ja ne co we. Ga ne wo saanra ti je naha ke konjo ke na we.»

³⁷ A Pilate di Yesu pye: «Wee tuun wu ni saan mu je ge?» A Yesu di wu pye: «Maye pyaa ki wa yi yu na saan ne je; can wu je wii. Ga lemu na ne se konjo ke na ge, lee li wa me, na can wu she sipyii pu na. Sipya wemu funjo ki je wu da jaari can ni ge, weefoo wu da da ne jomoo nuri.»

³⁸ A Pilate di wu pye: «Naha ki je can we?»

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macoo 27:15-18, 20-21; Marika 15:6-11; Luka 23:13-19)

Ba Pilate ya yee jo we, na foro kari sanha Yawutuu pu yiri na she pu pye: «Ne mu kunni, ne kaa la shishiin ja we na we na lemu l'a wu kagbuu xo we.»

³⁹ Ayiwa, ma na jo lee wa wu mu kalee, na jo yee beeri, ba Nuwuuro ti wo Kalene l'a no we, di ma kasoleme wa yaha yi mu. Lee funjo ni yi la je di Yawutuu pu wo saan wu yaha ya?»

⁴⁰ A p'i ganha na sele na yu: «Ahayi de! ma ganha bu wee yaha we, Barabasi yaha!» Na ta wee Barabasi we di bi dun sipyii na.

19

Pilate ya soo li na na pu Yesu gbo

(Macoo 27:22-31; Marika 15:12-20; Luka 23:20-25)

¹ Ayiwa, Pilate ya li ta mu ge, a wu jo na pu Yesu kpon ni susoo ni.

² A sorosii p'i xhuyo shin na pye saanra judoo, na lee to wu junjo ni. Na saannaa fadegbaho nijiga ka le wu na.

³ A p'i ganha na fuloo wu na na yu: «Naabye Yawutuu saan!» Na ganha na kadawahaa leni wu ni.

⁴ A Pilate di guri foro sanha kpeenge ki na na she sipyii ti pye: «N'a da pu pye p'i foro naha ni wu ni kpeenge ki na, kontho y'i li ce na jo ne ta kaa la shishiin ja we na we na lemu l'a wu kagbuu xo we.»

⁵ A p'i foro ni Yesu ni, xhuyo judoo li na je wu na, saannaa fadegbaho nijiga ki be di je wu na. A Pilate di sipyii ti pye: «Ayiwa, na wu we!»

⁶ Ba saraya jaha shoonriwe junjofee ni Kile-peene pugbaho ki gedii p'a Yesu ja we, na ganha na xhuulo, na yu: «Yi wu kori tige na! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Yiye pyaa ki pa wu co she gori tige ki na, bani ne kunni wa kaa la shishiin ja we na we na lemu ya wu kagbuu xo we.»

⁷ A Yawutuu junjofee p'i Pilate pye: «Saliya wa wu je wee mu, na saha ni wee saliya wu ni, w'a yaa na gbo; bani w'a wuye yaha na Kile ja wee je.»

⁸ Ba Pilate ya pee jomoo pu logo we, a wusama di fya.

⁹ A wu guri je ni Yesu ni gbafeeri wu kaanja ki ni sanha, na she wu yege na: «Mii mu d'a yiri we?» Ga Yesu ya ta wu jo sho we.

¹⁰ A Pilate di Yesu pye: «Go ne na m'a fhe ge? Ta mu ya li ce na jo se wa ne ni ne wu mu yaha we? Se d'a noho pye be ne ni sanha ne wu mu kori tige na we?»

¹¹ A Yesu di wu pye: «Kile w'a wee se wu kan mu mu nijaa, lee be we muye pyaa wo se bi da ga ja bye ne na kaa la shishiin na we. Lee funjo ni, wemu w'a ne co na pa gan mu mu ge, lee l'a wee wo jurumu wu pye w'a jehe mu wo wu na.»

¹² Ba Yesu ya yee jo we, a Pilate di ganha na yahagana shaa wee tuun wuye pyaa ni Yesu na. Ga, a Yawutuu p'i ganha na sele na yu: «Ma bu sii we na we yaha, ma je nige Orome saannaa junjofoo Sezari najii

wε. Sipyaa sipya w'a jo na saan wee jε ge, weefoo ya jeri Orome saannaa juuɔfɔɔ wu pen.»

13 Ba Pilate ya yee logo wε, na Yesu yeege sanha kpεenge ki na. Pu bi xuu wa yaa wà nòhadaan wu ni ni kagereye ni kaaja ki ni. Wee xuu wu mεge ki bye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Gabata.» A Pilate di ba diin wu kiirikooon koro li ni wee tuun wu ni.

14 Kee caja ki jimuguro ti bi da bye Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene le. Na caja ki ta k'a nò jiiε ninε ni, a Pilate di Yawutuu juuɔfεε pu pye: «Yi saan wu we.»

15 A p'i ganha na xhuulo na yu: «Yi wu yeege naha! Yi wu yeege naha! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Nε wu da yee wo saan wu kori tige na ya?» A saraya naha shooonrivεε juuɔfεε p'i wu pye: «Saan watii jε nige wεε mu Orome saannaa juuɔfɔɔ Sezari kadugo na wε.»

16 Wee tuun wu ni a Pilate di Yesu ju yaha pu mu, na pu she wu kori tige na.

P'a she Yesu kori tige na

(Macoo 27:32-44; Marika 15:21-32; Luka 23:26-43)

A soroosii p'i Yesu co, na foro ni wu ni kanha ki ni,

17 na wuyε pyaa wo korikoritige ki taha wu juuɔ ni. A p'i ganha na gaaji xuu wà ni, wee mεge jε na: «Nugoroɔ xuu» p'i wu yiri Yawutuu jomɔ pu ni na «Goligota.»

18 A p'i she wu kori tige na wà. A p'i sipyii shuun wa be pinne kori ni wu ni. Wa jε wu kanige ce; wa jε wu kamene ce. A Yesu ye pyaa di bye pu ni jε ni.

19 A Pilate di pu pye p'a kama pa ka kooɔ la na, na lee kori korikoritige ki na wu juuɔ na. Pee kama pu pe na:

NAZARETI SHEEN YESU, YAWUTUU WO
SAAN WE.

20 Yawutuu nijehemεε pu bi pee kama pu kalaa, bani p'a bi Yesu kori xuu wemu ni ge, wee xuu wu bi lii kanha ki na wε. Pee kama pu be di bi ka Yawutuu jomɔ pu ni, na pu ka Orome sheen jomɔ pu ni, na pu ka Girekii jomɔ pu be ni.

21 Wee tuun wu ni a saraya naha shooonrivεε juuɔfεε p'i she Pilate pye: «Mu bi yaa mu yi ka na Yawutuu saan wε,» ga mu bi yaa mu yi ka na: «We ná we ya jo na Yawutuu saan wee jε.»

22 A Pilate di pu pye: «Nε yemu ka na xɔ ge, yee y'a da bye wà.»

23 Ayiwa, ba soroosii p'a Yesu kori xɔ tige ki na wε, na wu fàya yi shan tahaa shishεεε, wa beeri w'a taa la lo. A p'i wu fadegbɔho ki be lo, kee fadegbɔho ke di bye faja nigin, joomɔ baa. Na lo fugba wu na, na digi nohodaan, tajooɔɔ bye ki na xuu wa shishiin ni wε.

24 A soroosii p'i puyε pye: «Wu ganha bu da wu fadegbɔho ki sheengi wε, wu kagaanshaan pye ki na, ki na nò wemu na ge, kɔnhɔ wu wee ce.» Ba lee ya pye mu wε, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee ju di fa na: «P'a na fàya yi taa taa puyε na,

na kagaanshaan pye na fadegbɔho ki wuu na.»*

Lee soroosii p'a pye.

25 Lee bi Yesu nu Mariyama, ni wu nu wu ceboroshɔ, ni Kilopasi shɔ Mariyama, ni Magadala sheen Mariyama ye ta pee ya yere Yesu korikoritige ki taan.

26 Ba Yesu ya wu nu wu ja wε, kalaapire lemu kaa li bi dan wu ni ge, na lee be ja nufɔɔ wu taan wε, a wu wu nu wu pye: «Nufɔɔ we, ma ja wu we.»

27 Lee kadugo na a wu lee kalaapire li be pye: «Ma nu wu we.» Na co kee caja ki na, a lee kalaapire l'i gari ni Yesu nu wu ni wu ni kaban, na wu co xuuni.

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Luka 23:44-49)

28 Lee kadugo na ba Yesu ya li ce na keree ki beeri ju ya fani fo na pa nò we tuun we na wε, a wu jo: «Waga ki wa nε na.» W'a yee jo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yee be ju di fa.

29 Lee bi shoo la ta wà lee ya jii vinegiri na. A p'i yoro ta lo fyenni wee vinegiri wu ni, na tee migile kagaanga ka na na taha Yesu ju na. Tige kemu wo genε k'a bye kagaanga ki ge, kee mεge ki jε na «Izopu.»

30 Ba w'a tee yoro ti son son wε, na jo: «Keree ki beeri ju ya fa nime.» Ba w'a yee jo wε, na wu juuɔɔ sogi, na wu munaa li kan Kile mu.

Soroosi wa ya Yesu firi wu kabanugo na

31 Ayiwa, kee caja ki bye Yawutuu wo cadεnge ki cadanga. Sipyii piimu p'a kori tiye yi na ge, Yawutuu juuɔfεε pu funjo bye pee pu cadεnge ki ta wà wε. Bani kee cadεnge ki bi kiye waa cadεnyε yi saya na. Lee wuu na p'a she Pilate beeri, sipyii piimu p'a kori kori ge, na wu pee yaha p'i she pee tooɔɔo kegi kegi p'i xhu toovuyo na, kɔnhɔ p'i pu tirige laha tiye yi na.

32 A soroosii p'i gari, sipyii shuun wemu p'a pinne kori ni Yesu ni ge, a p'i she nò na nizhiime wu tooɔɔo kegi kegi, na jeri shuun wo wu yiri, na wee be tooɔɔo kegi kegi.

33 Ba p'a nò Yesu na wε, na wee ta wee ya xu xɔ, na bye pu ya wee wo tooɔɔo yi kegi kegi wε.

34 Ga, a soroosi nigin wa di wu canmi taga Yesu firi wu kabanugo na. Taapile ni, a shishan ni loho di foro tafirige ki ni.

* 19:24 Zaburuu 22:19

³⁵ Sipy'a wemu w'a pe jomɔ pe paari me ge, weefɔ ye pyaa k'a le ja nii na. Wu nii kajagaa ki be di je can. Wuy'e pyaa ki be wa da li na na wee nii kajagaa ki je can. W'a kii keree kii paari, kɔnhɔ yee be di da ki na.

³⁶ Ayiwa, kii keree kii beeri ya pye mu ge, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee jɔ di fa na:

«Wu kaciige ka shishiin wa da ba gegi we.»*

³⁷ L'a ka sanha xuu wa be ni Kile Kafila wu ni na:

«Sipy'a wemu p'a firi ge, wee p'a da ba wii.»*

Yesu legana faɲa ni

(Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Luka 23:50-56)

³⁸ Lee kadugo na a Arimate sheen Yusufu di she Pilate jeeeri na wu soɔ pee mu, p'i she Yesu nixhugo ki tirige laha tige ki na. A Pilate di soɔ pu mu. Yusufu be bi bye Yesu wo kalaapire la, ga Yawutuu pu wo nii fyaara ti bi wu pye wu na njmɔhɔni. A wu gari na she Yesu nixhugo ki tirige.

³⁹ Ayiwa, Nikodemu wemu wu bi she Yesu yiri caɲa ka piige ge, a wee be di ba ni nudanga yanmuyɔ tɛhe shuun wa ni, na yi suri yiye ni. Nigin wa mege je na Izopu, nigin wusama mege di je na alowesi. Yi beeri bi yaa yi kiloo kelee taanri (30) xɔ.

⁴⁰ A pee shuun wu Yesu nixhugo ki lo, na nudanga yanmuyɔ yi le fatɔɲɔ ka ni, na kee migile wu na, na be ni Yawutuu pu wo xuu legana li ni.

⁴¹ Tiire tege ka bye wa kee bi lii Yesu takorogo ki na we. Faɲa ka nidugiyahaɲa di bye kee tege ki wo faaya yi ni, sipya bi sanha le ja kee ni we.

⁴² Ba ma na jo kee caɲa ki bye Yawutuu pu wo cadeɲge ki cadanga ge, a p'i fyaala she Yesu le kee faɲa ki ni, bani faɲa ki be bi lii we.

20

Yesu ya je na foro xu ni

(Macoo 28:1-8; Marika 16:1-8; Luka 24:1-12)

¹ Ayiwa, Dimazhi wu jisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpeɲge ta ki sanha wo we, a Magadala sheen Mariyama di gari faɲa ki na. Kageegbɔhɔ ke pu bi gologolo taga faɲa ki jɔ to ge, a wu she kee ta k'a laha faɲa ki jɔ na.

² Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu baa kari Pyeeri ni lee yiri, na she pee pye: «P'a Kafɔɔ nixhugo ki lo yeege faɲa ki ni, wee di ya ce mii p'a wu yaha we!»

³ Ba Pyeeri ni lee kalaapire l'a pee jomɔ pu logo we, a p'i foro, na gari faɲa ki na.

⁴ Pu shuun wu beeri wu bi fe na gaanj faɲa ki na. Ga, a lee kalaapire li tɔɔ di weri Pyeeri

na, a lee di baa toro Pyeeri taan, na she no wu jaha na faɲa ki na.

⁵ Ba wee ya no faɲa ki na we, na jaari wii ki funɲɔ ni; faviire te pu bi taga Yesu migile ge, a wu tee faviire ti ja wa njne ki na. Ga wu kunni di ya je faɲa ki ni we.

⁶ A jeri di bye, a Simo Pyeeri di no. Ba wee ya no we, na je faɲa ki ni, na faviire ti ja wa njne ki na.

⁷ Faɲa kemu ki bi taga Yesu jɔɲɔ ki migile ge, a wu kee ta p'a kee kurulo, na ki yaha ki ye xuu ni. Kee bi ta pinne ni te ti faviire ti ni we.

⁸ Wee tuun wu ni, kalaapire lemu l'a fenhe no faɲa ki na jaha na ge, a lee be di na je faɲa ki ni. A wee be di li ja mu, na da li na na Yesu ya je.

⁹ Jomɔ pemu pu bi ka Kile Kafila wu ni ge, na li waha l'i waha, Yesu ya yaa na je na foro xu ni ge, kalaapire ti bi sanha pee ce ta we.

¹⁰ Wee tuun wu ni a kalaapire t'i guri na ma deeye ni.

Yesu ya wuy'e she Magadala sheen Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Marika 16:9-11)

¹¹ Ayiwa, lee di Mariyama ta w'a she yere faɲa ki jɔ na, na ganha na mee suu. A wu mesuwo wu ba leele, na jaari wii faɲa ki funɲɔ ni.

¹² Na melekee shuun wa ja wa, faviire di je pu na. Xuu wemu ni pu bi Yesu sinniɲe ge, wee xuu wu ni pu bi tiin. Nigin wa wu bye jɔɲɔ ke xuu we ni, wusama di je tɔɔɔ ye xuu we ni.

¹³ A pee melekee p'i Mariyama pye: «Cee we, jaha na mu di wa mee suu we?» A wu jo: «Ne Kafɔɔ wu nixhugo p'a lo, ne di ya ce mii p'a wu yaha we.»

¹⁴ Ba w'a pee jomɔ pu yu we, na ba njmahana jeri, na Yesu niyerege ja wa; ga wu bi ta li ce na jo Yesu wu je wii we.

¹⁵ A Yesu di wu yege na: «Cee we, jaha na mu di wa mee suu we? Jɔɔ mu di wa zhaa we?» Ayiwa, a Mariyama di ganha na giin na tiire tege ki kafɔɔ wu wi, na wu pye: «Yesu n'a zhaa, ma bi ta m'a wu lo, wu sanha she na na di she wu lo da gaanj.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «Mariyama! A Mariyama di njmahana jeri wu yiri na wu pye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Rabuni!» (Lee kori je «Karamɔɔ.»)

¹⁷ A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu da gbɔn na na we, bani ne sanha dugi folo na kari na To wu yiri we. She yi jo na cebooloo pu mu na ne w'a duri na gaanj na To wu yiri, yee be wo To we; wee wemu wu je ne Kile, na je yee be wo Kile ge.»

¹⁸ A Magadala sheen Mariyama di she kalaapire ti pye na wee ya Kafɔɔ ja. Yesu ya yemu jo wu mu ge, a wu yee jo pu mu.

* 19:36 Zaburuu 34:21, Ekizode 12:46, Nɔburuu 9:12

* 19:37 Zakari 12:10

*Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na
(Macoo 28:16-20; Marika 16:14-18; Luka
24:36-49)*

¹⁹ Wee Dimazhi wuyε pyaa yakoŋɔ, kalaapiire ti bye puga ka ni. Pu bi kee gburaya yi shɔhɔ wá puyε na Yawutuu ŋurɔfεε pu ɲi fyaara wuu na. A kalaapiire t'i ba binne Yesu fo ɲa w'a yere pu ninε ni. A wu pu pye: «Kile wu ɲaɲinε kan yi mu.»

²⁰ Ba w'a yee jo wε, na wu keye ni wu kabanugo ki she pu na. Ba kalaapiire t'a Kafɔɔ wu ɲa wε, a pu funyo di sii taan xuuni.

²¹ A Yesu di pu pye sanha na: «Kile wu ɲaɲinε kan yi mu. Na To Kile w'a na tun tungana lemu na ge, lee tungana le ninuno na nε be w'a da yi tun.»

²² Ba w'a yee jo wε, na ɲɔ kafεεge fɔ wá pu na, na pu pye: «Yi Fεfεεε Munaa li shɔ.»

²³ Yi bu sipya beeri wo jurumu yafa wu mu, weefɔ wo jurumu wu na yafa wu mu. Ga yee bye yee di ya sipya wemu wo jurumu wu yafa wu mu wε, weefɔ wo jurumu wu da yafa wu mu wε.»

Yesu ya wuyε she Tomasi na

²⁴ Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na canja kemu ge, kalaapiire lemu mege ki ɲε na Tomasi, p'i wu pyi sanha na «ɲmami» ge, wee bye ni pusamaa ni kee canja wε.

²⁵ A Kalaapiire tisara di ba wee pye: «Wée ya Kafɔɔ ɲa!» A Tomasi di pu pye: «Nε kunni bye ne tɔɔɔ ti fε pu ɲa wu keye yi na, na na kabee taha tee tɔɔɔ te wɔ fε pu na, na na kenε be taha ɲmaga ki wo fε pu be na wu kabanugo ki na wε, nε da ga dà yi na bada wε.»

²⁶ Ayiwa, a cewuu nigin di doro, a kalaapiire t'i ba she tiye pinne sanha puga ki ni. Tomasi be di bi bye ni pu ni kee canja. A p'i gburaya yi shɔhɔ. A p'i ba binne Yesu fo ɲa puyε ninε ni. A wu pu pye: «Kile wu ɲaɲinε kan yi mu.»

²⁷ Lee kadugo na a wu Tomasi pye: «Tomasi, fulo naha, m'a ma kenε ki taha na keye yi na ma wii; ma bu xhɔ m'a ki taha na kabanugo ki be na wii. N'a daa baara ti yaha, m'a da daa na na.»

²⁸ A Tomasi di wu pye: «Ebel! Mu wu ɲε nε Kafɔɔ ni nε Kile!»

²⁹ A Yesu di wu pye: «Mu ya nε ɲa ge, lee be l'a mu pye mu ya dà nε na we! Piimu pu ɲε pu ya nε ɲa wε, na dà nε na ge, pee ɲε duba nagoo.»

Yohana Kitabu wu kakana ɲurɔ

³⁰ Yesu ya kakanhanɲaa ni ɲεheɲεε kii be pye wu kalaapiire ti ɲii na, kee ya ta ka naha we Kitabu we ni wε.

³¹ Ga kiimu k'a ka ge, kee wo kakana ɲurɔ ki wa kɔnhɔ y'i li ce, y'i dà be li na na Yesu wu wa Shɔvɔɔ wε, na wee wu ɲε Kile Ja we. Yi nɔhɔ ɲi sicuumɔ ta wee n'a daa we funɲɔ ni wu mege ki fanha ni.

21

*Yesu ya wuyε she wu kalaapiire
gbarashuun na*

¹ Ayiwa, kii keree kii kadugo na, Yesu ya wuyε she sanha wu kalaapiire ti na Tiberεyade Gba wu ɲɔ na. Le shegana le na w'a wuyε she.

² Simɔ Pyεeri, ni Tomasi wemu p'a byi sanha na «ɲmami» ge, ni Nataneli wemu w'a yiri Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni ge, ni Zebede jalaa shuun, ni kalaapiire shuun wa be, lee bi pee ta pee beeri na ɲε shiizhan.

³ A Simɔ Pyεeri di pu pye: «N'a da zhe fyaa sha.» A kalaapiire tisara be di jo: «Wée be pu wa da zhe ni ma ni.» A p'i foro kari, na she jé kɔrɔgɔ ka ni, na pu ɲɔɔ pu ɲɔ kɔn na waa. Ga pu ya fyara be ta kee canja ki wo piige ki ni wε.

⁴ Nimugurɔ wu na, a kalaapiire t'i Yesu niyerege ɲa gba wu ɲɔ na; ga pu bi ta wu ce na jo Yesu wu ɲε wii wε.

⁵ A Yesu di pu pye: «Na ɲaɲiinεε, ta yee ya fyaa pii ta?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Wée ya ta yaaga be ta wε.»

⁶ A Yesu di pu pye: «Yi jɔ wu wá kɔrɔgɔ ki kanige ce wu ni, yi na fyaa ta. Ba p'a jɔ wu wá wá wε, fyaa pu ɲεheɲε kenε ni, pu ya já jɔ wu kile yege lɔhɔ ki ni wε.»

⁷ Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a lee di Pyεeri pye: «Pyεeri, go Kafɔɔ w'a wii!» Ba Pyεeri ya logo na Kafɔɔ w'a wii wε, na wu fadenε lo le, bani wu fadenε baa wo wu bye. Na do lɔhɔ ki ni, na ganha na ganji Yesu feni.

⁸ A kalaapiire tisara di ganha na ma ni kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu be kilee na ma ni fyaa pu ni. Bani pu bi lii kogoɲɔ ki na wε. Pu ni kogoɲɔ ki bye meterεεε xhuu nigin (100) shi.

⁹ Ba p'a nɔ kogoɲɔ ki na wε, na naganhaa ɲa wá, fyaa d'a taha ki ɲurɔ ni, na buuri be ɲa wá.

¹⁰ A Yesu di pu pye: «Fyaa piimu y'a co ge, yi pa ni pii ni naha.»

¹¹ A Simɔ Pyεeri di jé kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu kile yege, na foro ni wu ni kpeenge ki na, wu beeri ya sii ji fya nagaya na fo yi xhuu nigin ni kelee kaguro ni taanri (153). Ga fyaa pu ni pu ɲεheɲε ni, jɔ wu ya kɔn wε.

¹² A Yesu di pu pye: «Yi pa y'i ba li!» Sipya ya ta kalaapiire ti ni wemu ya sɔɔ na wu yege na jo: «Mu di ɲε jɔgɔ wε?» Bani pu beeri bi li ce na Kafɔɔ wu ɲε wii.

¹³ A Yesu di fulo na buuri wu lo kan pu mu, na fyaa pu be lo kan pu mu.

¹⁴ Na co fo Yesu ɲεduun wu na, wu tɔɔɲii taanri wuu l'a pye lere na wuyε sheε wu kalaapiire ti na.

Yesu ya Pyεeri yege

¹⁵ Ba p'a li xɔ wε, a Yesu di Simɔ Pyεeri pye: «Yohana ja Simɔ, ta nε kaa ya dan mu ni xuuni na toro pii samaa tãan?» A Pyεeri di jo: «Uun ge, Kafɔɔ! Muye pyaa ki be ya li ce

na mu kaa ya dan ne ni.» A Yesu di wu pye:
«Ta na dubyapiye yi jɔ shaa.»

¹⁶ A Yesu di wu pye sanha tɔɔɔɔ shuun wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta ne kaa ya dan mu ni xuuni?» A Pyɛɛri di jo: «Uun ge, Kafɔɔ! Muye pyaa ki be ya li ce na mu kaa ya dan ne ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu naha.»

¹⁷ A Yesu di wu yege taanri wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta ne kaa ya dan mu ni?» A Pyɛɛri naha di danha, bani Yesu ya wu yege fo tɔɔɔɔ taanri na: «Ta ne kaa ya dan mu ni?» Lee na a wu Yesu pye: «Kafɔɔ, mu ya keree beɛri ce. Muye pyaa k'a li ce na mu kaa ya dan ne ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu jɔ shaa!»

¹⁸ A Yesu di Simɔ pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, ma levere ti tuun wu ni, mu bi ma ma kirige taga maye pɔ. Xuu wemu w'a ma taan ge, m'a ganha na se wà. Ga mu ba ba le, ma na ba ma keye yirige, sipya watii na kirige ki pɔ ma na. P'a ganha na se ni ma ni xuu wa ni ma funɔɔɔɔ ma she wemu ni we.»

¹⁹ Pyɛɛri bi da ba xhu xugana leke na lee di baraga taha Kile mege na ge, lee xugana le Yesu ya she ni le kafila talene le ni. Lee kadugo na a wu Pyɛɛri pye: «Ta ma na feni!»

Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge

²⁰ Ba Pyɛɛri ya kara wii we, kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu lee na li na ma pu kadugo yiri. Lee kalaapire le li bi she diin Yesu taan na pu yaha pu na li cana ka piige, na wu yege na: «Wù Kafɔɔ, sipya weke wu wa da ba mu nɔhɔ yaha we?»

²¹ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya lee kalaapire li na we, na jo: «Wù Kafɔɔ, we do, leke di da ba we ta we?»

²² A Yesu di wu pye: «Li nehe daan ne mu nago kanna wu gori yaha niifere na fo di zhe ne caguribanja pye k'a nɔ, mu naha wa yee ni we? Mu kunni w'a ma ne feni ye sa!»

²³ A kalaapiire t'i pee jomɔ pe caaga na xuu wu beɛri ciri na lee kalaapire le da ga xhu we. Na ta Yesu di ya ta Pyɛɛri pye na jo wu da xhuu we, ga Yesu ya jo na: «Li nehe daan ne mu nago kanna wu gori yaha niifere na fo di zhe ne caguribanja pye k'a nɔ, mu naha wa yee ni we?»

Jomɔ pu taxɔgɔ

²⁴ Lee kalaapire le ninunɔ li wa pe jomɔ pe naha yu. Wee shiin wu d'a pe jomɔ pe ka be. Wee be ya li ce na can wu ne wu jomɔ pe.

²⁵ Ayiwa, Yesu ya keree nipeheɔɔ kiitiigee be pye. Pu da bi jo p'i kee beɛri nigin nigin ka, ne giin jo pee Kitabuu pu beɛri bi da ja já konɔ puga ni we.

Kapyegee Yesu Tudunmoo pu wo Kapyegee

Joo w'a we Kitabu we ka we?

Luka w'a we Kitabu we ka. Luka bye Yawutu we, ga Yesu wo n'a daa foo nijeme wu je wii. Luka ye pyaa ya kii keree kii ja, na je be ki pyevee ni, lee na w'a yu toojii nijehenje ni «wee». Luka ya kushengee kii pye kulogoo kii ni, ni Tudunmoo Pali ni, Jozaama pu yere li wuu na, na wu teri wu labye wu na. W'a yiri ni Pali ni Torowasi ni na kari Filipe ni (Kapyegee 16:10-12). Lee kadugo taan na ba binne yiri ni wu ni Filipe ni na kari Zheruzalemu ni, ni Orome be ni (Kapyegee 20-28).

Naha na ke mæge ke di je na «Kapyegee» we?

We seme we mæge ya yiri na «Kapyegee, kelee Yesu tudunmoo pu wo kapyegee, kelee Fefere Munaa li wo kapyegee». Bani wu beeri w'a ji kapyegee na Fefere Munaa ya tudunmoo pu naha co p'a kiimu pye, konho p'i Egilizi wu noho tenje konjo ke na ge. Na fara lee beeri na, Fefere Munaa kaa ya yu Kapyegee Kitabu wu ni l'a ye toojii kelee kaguro (50) na, na naha tii Fefere Munaa li batizeli wu ye na, ni na ji Fefere Munaa li na, ni na naari na be ni li jidaan ni.

Fefere Munaa li wo sefere ti gbora ni tudunmoo p'a bi se naha na, na kakanhanjaa pyi. Yesu na xu na je, keree kiimu beeri k'a pye lee kadugo na Egilizi wu ni ge, kee keree ki naha we Kitabu we ya yu.

We Kitabu we kakana joo

We seme we ya Egilizi wu jo kongana yu wee mu Zheruzalemu ni, ni Zhude ni, ni Samari ni, ni w'a pii piigana lemu na ge. Lemu Kirisa wo n'a daa fee p'a yaa na byi tuun beeri ni, ni xuu beeri ni, nijaa fara jiga na ge, na lee she pu na. Lee li wa me na p'a Yesu wo Jozaama pe yu sipyii pu beeri mu, namaa fara ce na, nohopiire fara sipyileye na, naafuu fee fara la baa fee na, fo na she no konjo ki tene ni beeri na.

Kitabu wu kafila fughoo

Kapyegee 1:1-11 Yesu ya dugi na kari fugba wu ni, na labye wu kaa le wu tudunmoo pu keje ni.

Kapyegee 1:12-8:3 Zheruzalemu egilizi we.

Kapyegee 8:4-11:18 Zhude egilizi ni Samari wo we.

Kapyegee 11:19-13:3 Egilizi w'a pii fo na she no Ancosi kulo li ni shi wusama te ni.

Pali ya nara lemu pye na Kile Jozaama pu yu ge.

Kapyegee 13:4-15:35 Nara li nizhiine, w'a no lemu ni Zheruzalemu ni ge.

Kapyegee 15:36-18:22 Nara li shuun wuu.

Kapyegee 18:23-21:16 Nara li taanri wuu.

Kapyegee 21:17-28:31 P'a Pali co le kaso ni Zheruzalemu ni, lee kadugo na na ba wu torogo jeri Sezare ni, ni Orome be ni.

Kile ya Fefere Munaa jomee lo

¹ Na ceborona Teyofili,

Yesu ya keree kiimu beeri pye, na kalaa wemu beeri kan sipyii pu mu ge; ne kee beeri naha jo na Kitabu nizhiime wu ni, na lo ki jo konduun wu na,

² fo na she no canja kemu na w'a dugi fugba wu ni ge. W'a bi kalaapiire ta shoonri na pye wu tudunmoo. Na wu ta wu sanha dugi fugba wu ni we, pee tudunmoo p'a yaa p'a keree kiimu beeri pyi ge, a wu kee beeri naha jo pu mu Fefere Munaa fanha ni.

³ Na co Yesu kanhama keree ki na fo wu xuduun we, ba kee keree k'a toro we, a Yesu di ganha na wuye shee wu kalaapiire ti na, na keree pyi kiimu ya li shee can na na wu wa jii na ge. Wu bi wuye shee pu na, na pu kalaa Kile wo saanra ti keree ni fo na she no cabyaa kelee shisheree (40) na.

⁴ A canja ka di ba no, na wu yaha ni pu ni shiizhan, a wu yi jo waha pu mu na: «Yi ganha da voro Zheruzalemu ni we. Na To w'a lemu wo jomee lo yi mu ge, yi lee sige. Neye pyaa ya tee yi jo toro yee mu jo,

⁵ loho ni Yohana bi sipyii pu batizeni, ga Kile na ba Fefere Munaa tirige yi na cabyaa dama dama tatorogo ni, yi na batize lee Munaa le ni.»

Yesu ya dugi kari fugba wu ni

⁶ Ayiwa, na Yesu ni wu kalaapiire ti nibinnege yaha, a p'i wu yege na: «Wu Kafoo, ta nime ma da Izirayeli wo saanra ti tenevono li tenje?»

⁷ A Yesu di pu jo sho na: «Ne To Kile w'a kii teege kii gbegede wuye pyaa wo sefere ti funno ni. Li wa yee wo nibyii nago yi kee sha ce we.

⁸ Ga, sefere ta t'a da ba digi yee na, Fefere Munaa wo sefere. Wee tuun wu ni yee na bye ne wo seere, na ne keree yu Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Samari fiige ki be ni, fo na she no konjo ke kabaya ye beeri na.»

⁹ Ba Yesu ya pee jomo pu jo xo we, na dugi kari fugba wu ni pu jii na. A nahanja ka di ba wu to, a p'i bye pu ya wu jaa nige we.

¹⁰ Na pu yaha pu na wu wii takaraga ni fugba wu ni, taapile ni a namaa shuun faviire wuu p'a di ba yere pu taan.

¹¹ A pee di pu pye: «Galile sheen, naha na yee d'a yere yaha naha na wii fugba wu ni we? Yesu ya yiri yee taan na kari fugba wu ni. Ba y'a wu ja w'a kari karigana lemu na

fugba wu ni we, mu w'a da ba she guri ba sanha.»

Macasi ya pye Zhudasi tege

¹² Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i laha faaboboŋo ki na na ma Zheruzalemu ni. Faaboboŋo ke ki wa na Oliviye faaboboŋo ge, kere ni Zheruzalemu te wu je kilo nigin shishiin.

¹³ Ba p'a no Zheruzalemu ni we, na she je puga ka ni zangaso wa ni. Kee puga ki ni p'a tee na puyε pinneε. Pee bye: Pyεeri, ni Yohana, ni Yakuba, ni Andire, ni Filipe, ni Tomasi, ni Batelemi, ni Macoo, ni Alife ja Yakuba, ni Simo we wu je Zelotilee kurunjo ki ni ge, ni Yakuba ja Zhude.

¹⁴ Pii beeri bi puyε pinne ni zo nigin ni, na Kile jeeri. Cεe pii be bye ni pu ni, ni Yesu nu Mariyama, ni Yesu ceboronamaa.

¹⁵ A canja ka di ba no, a n'a daa fee p'i ba binne. Pu bi xhuu nigin ni kelee shuun (120) ko kee canja. A Pyεeri di yiri yere pu ni je ni na jo:

¹⁶ «Na cebooloo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, fo yee jo bu fa. Bani Dawuda ya fenhe Zhudasi kaa jo Fεεeriε Munaafanha ni. Wee Zhudasi we w'a toro Yesu covεe pu jahagbaa na, na Yesu le pu keje ni.

¹⁷ Wee Zhudasi w'i bi bye ni we ni, na wu taa tuduro pyi ba we je we.

¹⁸ Wari we w'a ta wu wo kakuuno li footsaraa ge, a wu she wee taga tege ka sho. Lee kadugo na a wu ba she wuyε gbo kee tege ki ni. A wu ba wuyε yaha, na ba junjo ke sin ni je na na jenri. A wu laara ti beeri di jaaga.

¹⁹ Zheruzalemu sheen beeri ya lee ce. Lee wuu na p'a kee tege ki mege le pu wo jomjo pu ni na «Akolidama», lee kori je na «Shishan tege.»

²⁰ Na ta li d'a ka Zaburuu Kitabu wu ni na: «Wu puga ki jeeri kataha,

sipya be ganha bye ki ni we.»*

A Zaburuu Kitabu wu naho jo sanha na:

«Watii wu wu labye wu lo wu tege.»*

²¹ Lee wuu na Kafao Yesu ya tuun wemu beeri pye na paari ni we ni ge, sipyii piimu pu bi bye ni we ni we tuun wu beeri ni ge;

²² Yohana ya wu batize canja kemu ge, na co kee canja ki na, na pa no fo canja kemu w'a dugi fugba wu ni ge. Wee sipya wa w'a yaa na pinne ni we ni, wu be di bye seeri, na Yesu ya je na foro xu ni.»

²³ Wee tuun wu ni a p'i sipyii shuun wa she: Yusufu ni Macasi. Yusufu mege ka be ki bye na Barisabasi, pii be di wu pyi na Zhutusi.

²⁴ Lee kadugo na a n'a daa fee pu beeri di binne na Kile jeeri na: «Wu Kafao, mu wemu w'a sipyii beeri zobo ce ge, pii sipyii shuun

wu ni wemu jaha m'a bulo ge, wee she wu na,

²⁵ konho wu be di bye tudunmo wa. Labye we Zhudasi ya yaha ge, wu wee lo Zhudasi tege. Zhudasi ya we labye we yaha na she wuyε pyaa jidaan tashεge ni.»

²⁶ Ba p'a jeerege ki pye xo we, na kagaangaa shan, wemu jaha Kafao ya bulo ge, konho p'i wee ce. A Macasi wo kagaan l'i lo, a wee di fara tudunmo ke ni nigin wu na.

2

Fεεeriε Munaa l'a tigi n'a daa fee pu na

¹ Pantekoti wu canja, Yesu wo n'a daa fee pu beeri bi she binne puga ka ni.

² Taapile ni a tunmo nigbo pa di ba yiri fugba we ni. Pee je ba kafεεgboho tunmo je we. Puga kemu ni p'a tiin ge, a tunmo p'i ba kee puga ki ni.

³ A p'i jillee kii ja ba na wogoo je we. A kee di waagi waagi, na ba daha daha pu beeri nigin nigin wu junjo ni.

⁴ A pu beeri di je Fεεeriε Munaa na, na ganha na shi watii jomjo yu. Fεεeriε Munaa li bu shi wemu wo jomjo kan wemu mu, wee na ganha na pee yu.

⁵ Wee tuun wu bi Kile jii fyaara sipyii pii ta wa Zheruzalemu ni, piimu ya je Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee bi yiri konjo ke fiye ye beeri ni.

⁶ Ba pee ya pee tunmo pu logo we, na baa kari, na she binne wa. Ba p'a no wa we, a l'i bye pu beeri mu kakanhana, bani pu beeri nigin nigin wu bi pu shi jomjo nuri n'a daa fee pu jo na pu na pu.

⁷ A lee di pu beeri fo xuuni, a p'i li ta kakanhana na ganha na yu na: «Sipyii pii p'a yu me ge, ta pu beeri je Galile sheen we?»

⁸ Li d'a pye dii we beeri nigin nigin wu wu wo shi jomjo pu nuri pu jo na we?»

⁹ Wee pii pu wa naha ge, pii ya yiri Pariti fiige ki ni, ni Medi fiige ki ni, ni Elamu fiige ki ni, ni Mezopotami fiige ki ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Kapadasi fiige ki ni, ni Pon fiige ki ni, ni Azi fiige ki ni,

¹⁰ ni Firizi fiige ki ni, ni Panfli fiige ki ni, ni Misira fiige ki ni. Libi fiige ki kulogoo kii ki wa Sirine kulo li kabanugo ge, a pii di yiri wa, a pii di yiri Orome kulo li ni.

¹¹ A pii di yiri Kireti fiige ki ni, a pii di yiri Arabuu fiige ki ni. Wee beeri ni, pii ya sii pye Yawutuu ye pyaa, pii d'a je Yawutuu pu wo koo li ni. Wee beeri nigin nigin wu je na Kile wo kagboho ki ni nuri pu jo na wu wo shi jomjo pu ni.»

¹² A l'i bye kakanhana pii sipyii pii mu, fo pu ya ce yeke pu da da yu we. A p'i ganha na puyε yegee na: «Naha wuu li je le we?»

¹³ Ga, a pii di ganha na n'a daa fee pu la wo pii sipyii pii ni na yu na: «Duvan p'a gba tin.»

* 1:20 Zaburuu 69:26

* 1:20 Zaburuu 109:8

Pyɛeri ya sipyii pu yeri ni Kile jomɔ ni

14 Wee tuun wu ni a Pyɛeri di yiri yere ni tudunmɔ ke ni nigin wu samaa ni, na wu mujuu ɲunɔ yirige, na sipyii pu pye: «Yee piimu pu wa Yawutuu ni yee piimu samaa beeri pu wa Zheruzalemu ni ge, yi niwegee shan. Ye n'a da jo yi mu ge, y'i yi logo, y'i yi jaha ce.

15 Pii sipyii pii ya ta gba we, ma na jo ba yee wa yi funyɔ kɔɔn kongana lemu na we. Bani ke ɲisɔɔgɔ ke tuunɔ ɲii gbarashɛɛɛ wu na, ɲiga sanha mugi wa wu toro gba ma tin we.

16 Ga Kile tudunmɔ Zhoueli bi keree ki-imu jo fo taatuunnɔ ni ge, kee ki wa byi me nime. W'a bi jo na:

17 «Kile ya jo na: Konɔ ki taaxɔɔ li ba nɔ, n'a da na Munaa li tirige sipyii pu beeri na na ɲɛhe.

Wee tuun wu ni yi jalaa ni yi pushaa na ba keree nibanɲaa nuri Kile mu na yu.

Yi leVɛɛ pu na ba kashɛɛ ɲaa; yi nɔhɔlɛɛ pu na ganha na ne wo keree ki ɲaa ɲmunuyɔ ni.

18 Oo de, yee caya yi na kunni, ne na ba na Munaa li tirige na kapyebyii pu na

na ɲɛhe: namaa fara cɛe na, p'a ganha na keree nibanɲaa yu ne mege na.

19 Ne na ba kakanhanɲaa kii pye fugba we ni, na jaha shɛshɛɛɛ ta pye ɲinɛ ke na: shishan, ni na, ni kakunnuɲɔ wurege wogo.

20 Nibiige na ba jɛ caɲa ki ni, yerɛ ki na ba ɲaanɲa ba shishan ɲɛ we.

Lee kadugo na Kafɔɔ wo caɲa ki na na nɔ. Kee caɲa ki na ba bye cagbɔhɔ, kemu nɔɔɔ ya pele ge.

21 Wee tuun wu ni sipya beeri wu da ba Kafɔɔ mege yiri ge, weefɔɔ na ba shɔ.» *

22 A Pyɛeri di she ɲaha na sanha na jo: «Izirayeli sheen yi niwegee shan, y'i na jomɔ pu logo. Nazareti sheen Yesu bye sipya wemu ge, Kile ya wu she yi na. W'a kagbɔhɔɔ pye yi ɲinɛ ni, na kakanhanɲaa pye, na ɲaha shɛshɛɛɛ pye Kile fanha ni; yiye pyaa ki be wa lee ce.

23 P'a we n'a we le yee kenɛ ni, a yee di wu kan Kile-cebaalaa mu p'a kori tige na na gbo. Kile bi lee ce yaha, ni lee wu bi sii gbegele wu kaa na.

24 Ga Kile ya wu ɲɛ, na wu yeege xu ni. Kee fanha ki bi bye be xu mu wu ja Yesu mara we.

25 Bani ye saannaa Dawuda ya jo wu shizhaa na ge, yee yi wa me na:

«Ne bi Kafɔɔ ɲaa tuun beeri ni na ɲahagbaa na,

bani wu bi ma bye tuun beeri ni ne kanige ce, kɔnhɔ yaffin ganha da na ɲɛhe we.

26 Lee wuu na ne zo we ya ɲi fundanga na, a ne jomɔ beeri di bye fundanga jomɔ.

Ali faɲa be ni, ne da li na jo na ceepuuro ti na ba ɲmɔ ɲanɲinɛ na.

27 Bani mu wa da ga gbara ne munaa li kori Adesi ni we.

Ma di wa da gbara ma Feɛɛɛ Sipya wu ceepuuro ti fɔnhɔ faɲa ni we.

28 M'a ɲii sicuumɔ nivomɔ pu korogoo ki she na na.

Na mu yaha ni ne ni, mu na da ne zo wu ɲini fundanga na.» *

29 A Pyɛeri di she ɲaha na sanha na jo: «Na ceboronamaa, yi yere di wu tole Dawuda keree fiinne jo yi mu. Wɛe tole Dawuda ya xu, a p'i wu le. Ali ɲinɲaa we be ni wu faɲa ki wa naha wu mu, wu kulo li ni.

30 Ga Kile tudunmɔ wu bye Dawuda. Ni wu bi li ce be sanha na Kile w'a ɲomɛɛ lo wee mu, na kaaga be kaa na taha li na na wee Kile na ba Dawuda wo Ja wa tenɛ caɲa ka wu kadugo yiri, wu saanra koro li ni.

31 Wee tuun wu ni, Shɔvɔɔ wu bi yaa wu pa ɲɛ foro xu ni ɲɛgana lemu na ge, Kile ya fɛnhɛ lee she Dawuda na. Lee wuu na w'a jo na:

«Wu da ba gori xu nibiige ni we, wu ceepuuro t'a da ba fɔnhɔ faɲa ni we.» *

32 Shɔvɔɔ wemu kaa pu wa byi ge, Yesu wu wa wii. Wee Kile ya ɲɛ na yeege xu ni, wɛe beeri wa lee wo ɲavɛɛ.

33 Ba w'a dugi kari fugba wu ni we, na she diin saanra tateenge ki ni Kile kanige ce. Wu bi Feɛɛɛ Munaa lemu wo ɲomɛɛ lo wɛe mu ge, a Kile di lee kan wu mu. A wu be di lee tirige wɛe na, ma na jo ba yi wa li ɲaa ɲagana lemu na, na li nuri logogana lemu na we.

34 Dawuda ye pyaa ya ta dugi kari fugba wu ni we. Ga w'a li she na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo ne Kafɔɔ mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce, 35 fo di ba ma pɛɛn pye ma ɲidahaa tatahanɲa.» *

36 «Izirayeli sheen beeri ya yaa na li ce na fiinne na jo Yesu wemu yee ya kori tige na ge, Kile ya wu pye Kafɔɔ, na wu pye Shɔvɔɔ.»

Sipyii kabɔfonɔɔ taanri ya fara n'a daa fɛɛ pu na

37 Ba p'a pee jomɔ pu logo we, a pu zɔlɔɔ di pu kaala xuuni. A p'i Pyɛeri ni tudunmɔ pusamaa yege na: «Wu cebooloo, kaa leke wɛe d'a yaa na pye nime we?»

* 2:21 Zhoueli 2:28-32 kelee 3:1-5

* 2:28 Zaburuu 16:8-11

* 2:31 Zaburuu 16:10

* 2:35 Zaburuu 110:1

³⁸ A Pyeeri di pu jɔ shɔ na: «Yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na. Yee beeri nigin nigin wa yaa na batize Yesu Kirisa mege na, kɔnhɔ yi wo jurumu wu yafa yi mu. Lee bu bye Kile na Fefere Muna li tirige yi na.

³⁹ Bani le Fefere Muna jɔme le, yee mu w'a li lɔ. Yi nagoo pii p'a ma yi kadugo ge, na li lɔ pee be mu, na li lɔ tallige sheen be mu. Kafɔ Kile na ba sipyii piimu be beeri yiri ge, w'a li lɔ pee beeri mu.»

⁴⁰ A Pyeeri di pee sipyii pu yeri na fiinje, na yi jo waha pu mu na: «Nijaa wo sipyii pii pu je sipyiiibaaya ge, yi kuri pee feni, kɔnhɔ y'i juwuuro ta.»

⁴¹ Piimu beeri p'a dɔ Pyeeri wo kafilajo wu na ge, a pee beeri di batize lɔhɔ ni. Kee canja kiyɛ pyaa a sipyii kabɔfonɔ taanri (3.000) shishiin di da na fara n'a daa fee pu na.

N'a daa fee pu wo karijege ke

⁴² Na co kee canja ki na, a pii sipyii pii di ganha na puyɛ pinnee, na gori yaha tudunmɔ pu wo kalaa wu na. A p'i bye w'a n'a daa fee pu wo karijege ki ni. Pu bi buuri wu kege kege puyɛ te ni na xhaa, na puyɛ funyɔ tun Kafɔ wo jomɔ pu na. Na jerege pinnee na byi shiizhan.

⁴³ Kile nii fyaara bye sipyii pu beeri ni, bani tudunmɔ pu bi jaha shesheere ni kakanhɔna nirehenje pyi.

⁴⁴ N'a daa fee pu beeri pu bi pinne jɔme na, le li je pu mu ge, na lee beeri pinnee na daga na pu keree yari.

⁴⁵ Pu bi pu kereye ni pu kenje yanmuyɔ pere, na wee wari we pinnee, na wee taani taani puyɛ na, na be ni pu beeri nigin nigin wu conrɔmɔ keree juɔ kana ni.

⁴⁶ Pu bi puyɛ pinnee canja canja Kile-pene pugbɔhɔ ki ni ni fungongɔ nigin ni, na Kile pele. Pu beeri bi puyɛ pinnee pu kabanya ni, na buuri wu kege kege puyɛ na na xhaa, na puyɛ funyɔ tirige Kafɔ wo jomɔ pu na. Pu bi pu yaligee pinnee na li shiizhan ni fundanga, ni funvige ni.

⁴⁷ Pu bi Kile sɔni tuun beeri ni. Pu kaa bi dan kulo li sheen pu beeri ni. Piimu beeri pu bi da ba shɔ ge, canja canja Kafɔ bi pee yiri na faraa n'a daa fee pu na.

3

N'a faan wa ya cuunjo

¹ Canja ka Pyeeri ni Yohana ye bi gaanji yakonɔ Kile jerege na Kile-pene pugbɔhɔ ki ni tuunɔ nii taanri wu na.

² Lee di n'a wa ta w'a lee kulo li ni w'a faan fo wu seduun ni. Canja canja p'a wee faan wu lɔ na she yaha Kile-pene pugbɔhɔ ki kaanja ki kujɔ la jɔ na, kɔnhɔ wu da yanmuyɔ jere Kile-pene pugbɔhɔ ki jeeve pu mu. Lee kujɔ le mege ki bye na «Kujɔsaana».

³ Ba wee faan w'a Pyeeri ni Yohana ye jɔ pu na ma ba j'e lee kujɔ li ni we, na pu jere.

⁴ A Pyeeri ni Yohana beshuun di jahaya kɔ le wu ni na wii. A Pyeeri di wu pye: «Ta wu wii!»

⁵ A we n'a we di pii keme wii, bani wu bi giin na yaaga ka pu da gan wee mu.

⁶ Wee tuun wu ni a Pyeeri di wu pye: «Wari kunni wa ne mu ne wu kan ma mu we, sanni be di wa ne mu we; ga le li wa na mu ge, n'a da lee kan ma mu: Yiri m'a da jaaari Nazareti sheen Yesu Kirisa mege ki fanha ni!»

⁷ Ba w'a yee jo we, na n'a wu co wu kanige kenje ke na, na wu yirige. Taapile ni a n'a wu tɔɔyɔ ni wu jidakuruyo yi beeri di juunjo.

⁸ A wu sira yiri na yere, na ganha na jaaari. A wu j'e ni Pyeeri ni Yohana ni Kile-pene pugbɔhɔ ki ni, na ganha na jaaari jaaari, na sirani, na Kile sɔni.

⁹ A sipyiiire ti beeri di wu jɔ tajaraga ni wu na jaaari na Kile sɔni.

¹⁰ A p'i wu seeri ce na faan we wu bi ma den Kile-pene pugbɔhɔ ki kujɔsaana li jɔ na na yanmuyɔ yi jere ge, na wee wu je wii. W'a cuunjo cuunjogana lemu na ge, a lee di pu beeri fo fo na pu jaha wɔ.

Pyeeri ya le kakanhɔna le pyegana jo

¹¹ A wee n'a wu daha yaha Pyeeri ni Yohana na. Wu juunjo w'a sipyii pu fo fogana lemu na ge, a pu funjonrɔgɔ wuu di baa kari na she binne Yohana ni Pyeeri taan Kile-pene pugbɔhɔ ki kaanja ki xuu wa ni. Wee xuu wu mege ki bye na saanna Solomani gba.

¹² Ba Pyeeri ya lee jɔ we, na sipyiiire ti pye: «Izirayeli sheen, jaha na le kaa le d'a yee fo we? Jaha na yee d'a tiin na w'e wii me we? Ma na zhe yee ta yee na giin, ne ni Yohana ni, na w'e wo jɔme fere, kelee w'e pyaa wo sefere t'a we n'a we cuunjo. Bada!

¹³ Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba ye wo Kile we, w'u sefere pu wo wu kunni, wee w'a pene taha wu kapyebye Yesu mege ki na. Yee pyaa k'a wu le fanha kenje ni pu gbo. Yee ya she wu ni Pilate jaha taan, na wee ta wee na bi giin di wu yaha be.

¹⁴ Sipya we wu bi tii, na bye fefere ge, yee ya foro wu kaa taan; we w'a sipya gbo ge, na Pilate jere na wu wee yaha wu faara.

¹⁵ Lee gbogana li na yee ya nii sicuumɔ pu Kafɔ wu gbo. Ga Kile ya wu je na yeege xu ni, w'e wa lee wo javee.

¹⁶ Na dɔ Yesu mege na, lee wo funjo ni Yesu mege kiyɛ pyaa ya fanha kan we n'a we mu; n'a we yi wa jaa me, yi beeri d'a wu ce be ge. Na dɔ Yesu na lee l'a we n'a we cuunjo yi beeri nii na me.

¹⁷ «Ga nime, na cebooloo, ne li ce jo li jaha cebaara t'a yee ni yi juufere pu w'a lee kaa le na tapyege ni.

¹⁸ Ga Kile ya lemu jo toro fo taatuunɔ ni wu Kile tudunmɔ pu beeri jɔ na ge, le wo

bye funḡo ni w'a lee ḡo fa. Wu bi jo na Shovoo wemu ḡomee wee ya lo ge, na wu na ba ḡaa.

19 Lee wuu na nime, yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na, y'i soo Kile na, konho wu yi wo jurumu wu ḡo laha wa.

20 Lee bu bye Kafoo Kile na kafewama yaha ba yi mu. W'a Shovoo wemu be ḡaha bulo yi mu ge, wu na ba wu yaha ba yi mu canja ka, wee ḡe Yesu.

21 Ga nime Yesu ya yaa wu tiin fugba wu ni, fo keree ki beeri ḡerivona ba ḡeri. Yee Kile bi jo fdo taatuunnoo ni wu Kile tudunmoo fefere wuu pu ḡo na.

22 Kile tudunmoo Musa ya fenhē yi jo na:

«Wu Kafoo Kile ya ne tun tungana lemu na ge, mu w'a da ba Kile tudunmoo wa be yirige na foro yee shi wu ni. Wee ba kaa beeri jo yi mu, y'i yere lee na.

23 Wee Kile tudunmoo wu ba ba, sipyaa sipya wu ḡe wu ya wu ḡomee co-e ge, weefoo na ba ḡyeeḡi fefere na foro Kile wo ḡagoo pu ni.*

24 Lee kadugo na na co Kile tudunmoo Samuweli na, na ba no fo Kile tudunmoo piimu beeri p'a pa wee kadugo yiri ge, pee beeri ya le canja ḡii le keree jomoo jo.

25 «Ayiwa, Kile ya keree kiimu beeri she Kile tudunmoo pu na ge, kee beeri ya jo yee mu. Kile ya kariḡeeḡe ḡomee lemu lo ni wēe tii pu ni ge, yee be pu wa lee ni. Yee Kile bi jo Ibirayima mu na:

«Konjo ke shi we beeri na ba duba ta na foro ma kadugo ki ni.»*

26 Lee wuu na ba Kile ya wu kapyebye wu ḡaha bulo we, na fenhē wu tun na pa yee mu; konho wu fereme tirige yi na, wu yi beeri nigin nigin wu tooḡo wolo yi kapyege niguunoo ni.»

4

P'a Pyeeri ni Yohana co she kiirikoon kurḡo ki mu

1 Ayiwa, na Pyeeri ni Yohana yaha pu na yu ni sipyii pu ni, a saraya ḡaha shoonrivoo ni Kile-ḡeeḡe pugbaho ki ḡuḡofoo, ni Sadushen di no pu na.

2 A p'i Pyeeri ni Yohana ḡa pu na sipyii pu kalaa, na yi yu pu mu na Yesu ya ḡe ḡegana lemu na na foro xu ni ge, na mu xuu pu beeri da ba ḡe. A lee di sii pen pu ni.

3 A p'i Pyeeri ni Yohana co, na she pu to kaso ni fo ḡimuguro ti na, bani piige ki bi wo na xo.

4 Ga lee be na piimu p'a Pyeeri ni Yohana jomoo pu logo ge, a pu ḡiḡeheme di da Yesu na. Pee na fara n'a daa fee pusamaa na, a pu beeri di she namaa kabofonoo kaguro (5.000) feni.

5 Kee canja ki ḡimuguro, Yawutuu ḡahagbaa fee, ni pu noholee, ni saliya karamagoboo pu beeri di she puyē pinne Zheruzalem ni.

6 Saraya ḡaha shoonrivēe pu wo ḡuḡofogbo wu bye wa na Ane, ni Kayife, ni Yohana, ni Alekisandire, ni saraya ḡaha shoonrivēe wo ḡuḡofogbo wu wo puga sheen pu beeri.

7 A p'i she Pyeeri ni Yohana yege kaso wu ni, na ba pu yereḡe puyē niḡe ni, na pu yege na: «Sefere teke funḡo ni yee d'a we ná we cuunḡo we? ḡoḡo meḡe na yee d'a lee pye we?»

8 Wee tuun wu ni a Pyeeri di ḡi fefere Muna na, na pu pye: «Wu fiige ki ḡahagbaa fee, ni ki noholee,

9 wēe ya kasaana pye faan wa na, niḡaa a p'i ganha na wēe yegee na dii wee ná wu d'a pye na juunḡo we. N'a da yee ḡaha jo yi mu.

10 Ayiwa, yee fara Izirayeli sheen pu beeri na, yee beeri ya yaa na li ce na jo Nazareti sheen Yesu Kirisa meḡe fanha ni we ná we ya cuunḡo. Yee ya wu kori tige na na ḡbo, ga, a Kile di wu ḡe na yege xu ni. Wee wo meḡe ki fanha ni we ná we ni juunḡo w'a yere me yee taan.

11 Kile Kafila w'a li she na:

«Yee puyirilee ya she faakagerenḡe kemu ni na ki ya ḡo-e ge, kee k'a pye puga ki

ḡunḡmii li faakagerenḡe niḡenḡe.»*
Kee faakagerenḡe ke, kee ḡe Yesu.»

12 A Pyeeri di pu pye sanha na: «Wati ḡe wà nige wemu na já sipya sho Yesu kadugo na we, bani Kile ya ta wati kan sipyii mu nige, wemu na já wēe sho ke ḡiḡe ke na Yesu kadugo na we.»

13 Pyeeri ni Yohana na yu na ta fyaara be ḡe pu zoloo na we, a lee di bye kakanhana Yawutuu ḡahagbaa fee, ni pu noholee pu mu; bani pu bi li ce na sipyitiilee pu ḡe Pyeeri ni Yohana, na kalaaceme ḡe pu ḡuḡo ni we. A p'i li seeri na li ce na pu be pu bye ni Yesu ni.

14 Ga na pu ḡii yaha ná wu ni juunḡo ni Pyeeri ni Yohana taan, pu ya já yaaga jo we.

15 Ayiwa, ba p'a li ta mu we, na Pyeeri ni Yohana yege kiiri puga ki ni. Ba pee ya foro we, a p'i ganha na puyē pyi na:

16 «Wēe di da leke pye pii sipyii pii na we? Bani Zheruzalem sheen beeri ya li ce na fiinḡe na kagboo pii sipyii pii ya pye. Wēe be di wa da já yi kaala we.

17 Ga le kapyexhoo le kaa ya yaa li caaga di fiige ki beeri ciri we. Wù pu pu pu pu figuru xuuni, wù yi jo waha pu mu jo pu ganha bu da Yesu kaa jo nige wa shishiin be mu we.»

18 Lee kadugo na a p'i Pyeeri ni Yohana yiri lenḡe, na yi jo waha pu mu na pu ganha bu Yesu kaa jo sipya wa shishiin ḡii na we, pu ganha bu wa shishiin kalaa Yesu meḡe ni we.

* 3:23 Duterenoḡe 18:15,18,19

* 3:25 Zhenezi 22:18; 26:4

* 4:11 Zaburuu 118:22

19 Ga Pyeeri ni Yohana di pu pye: «Na yee jomεε co kelee na Kile jomεε co, leke l'a tii Kile mu ge, yi lee she wu na.

20 Wεe ya lemu ja Yesu mu, na lemu logo wu mu ge, wεe kunni da j'a bye yee jo baa wε.»

21 A p'i nōhō pu fuguri sanha xuuni, na na pu yaha kari. Pu ya j'a kakuunō pye pu na wε. Pu bi fyagi sipyii pu na, bani kagbōō lemu l'a bi pye ge, sipyii pu bεeri bi Kile sōni lee wuu na.

22 Le kakanhana cuunōgana le ya pye n'a faan wemu na ge, lee bi wee ta wu yee wa bi j'he kelee shisheere (40) na.

N'a daa fεε p'a lowaa jεeri Kile mu

23 Ba p'a Pyeeri ni Yohana yaha wε, a p'i gari pu kaafεε n'a daa fεε pu yiri. Saraya jaha shōnriwee juno fεε ni nōhōlεε p'a yemu bεeri jo ni pu ni ge, a p'i yee bεeri jaha jo pu mu.

24 Ba n'a daa fεε p'a yee logo wε, a pu bεeri di binne na pu zōlō pu pye nigin, na Kile jεeri na: «Wū Kafō, mu wemu w'a fugba, ni jinje, ni suumō lōhō, ni yi funjō yanmuyō bεeri yaa ge.

25 Wū tole Dawuda we wu jε ma kapyebye ge, mu w'a yi jo le wee jō ni Fεfεere Munaa fanha ni na:

«Naha wuu na shi wu d'a yiri
na pe tunmō pe bεeri pyi wε?
Naha wuu na shi wu d'a yiri
na juno baa woni pyi wε?

26 Konō ke wo saannaa pu wa na kashen yereye luu;
juno fεε di puyε pinneε woni na Kafō
Kile kaa na,

ni w'a wemu jaha bulo na pye Shōvōō wu ge,
ni wee be kaa na.»*

27 Can wu jε wii, saannaa Herōdi ni gbafεneereε Pōnsi Pilate, ni Izirayeli shi we, ni shi wu sama, pee ya wō le kulo le ni. Ma fεfεere kapyebye Yesu wemu jaha m'a bulo ge, a p'i yiri wee kaa na.

28 Lee funjō ni, mu bi keree kiimu bεeri gbegele yaha ma fungōngō fεere ni ma sefεere ti funjō ni ge, a p'i kee bεeri pye.

29 Nime do Kafō, p'a wū fuguri fugurigana lemu na ge, m'a lee ja. Wee tuun wu ni fanha kan ma kapyebyii pu mu, konhō wū sii j'a w'a ma kafila wu yu ni lowaa ni.

30 Ma sefεere ti kan wū mu, konhō wū j'a da yama fεε cuunō, wū da jaha sheshεere keree pyi, wū da kakanhanjaa pyi ma fεfεere kapyebye Yesu wu mege na.»

31 Ba p'a jerege ki pye xō wε, xuu wemu ni p'a pinne ge, a wee xuu wu wu jinje k'i jεle. A pu bεeri di j'i Fεfεere Munaa na. Na co wee tuun wu na, a p'i fanha ta na ganha na Kile jomō pu yu ni lowaa ni.

N'a daa fεε pu wo taanjεεge ke

32 N'a daa fεε pu bεeri bi bε nigin na. Pu bi pu zōlō pu pinne, na pu fungōnyō bεeri pinne. Wa shishiin bi wu yanmuyō pyi wuyε nigin wogo wε, ga pu yanmuyō bεeri yi bye fooba.

33 Sefεere nigbōōrō ti bye tudunmōō pu mu na yi yu sipyii pu mu na Yesu Kirisa ya jε na foro xu ni. A Kile di fεfεere tirige pu bεeri nigin nigin na xuuni.

34 Yaaga bi wa shishiin kuunō pu ni wε, bani kereye ni piyeye bye piimu mu ge, pee bi yee ya pereε.

35 Pu bu yemu pere, p'a ba wee wari we kan tudunmōō pu mu. P'a wee wari we taa taa n'a daa fεε pu bεeri na, na bε ni pu bεeri nigin nigin wu conrōmō juno kana ni.

36 Lee funjō ni n'a wa bye wā, wee mege jε na Yusufu. Levi wo kpōon li shen wu bye wii, wu d'a yiri Siperε fiige ki ni. Tudunmōō p'i bi wu pyi na Barinabasi, (lee kōri jε na wemu ya sipyii yeri, na samōhōrō leni pu ni ge.)

37 Tεge ka bye wee mu, a wu ba kee pere, na ba wee wari we kan tudunmōō pu mu.

5

Anajasi ni Safira keree

1 Ayiwa, lee di n'a wa bε ta wā, wee mege jε na Anajasi. Wu shō mege di jε na Safira. A pee bε di pu wo tεge ka pere.

2 Ga, a pu shuun wu jo bε, na wari wu taa, na taaga ka jmōhō. A Anajasi di taaga ki sanja lō na she gan tudunmōō pu mu.

3 Wee tuun wu ni a Pyeeri di wu pye: «Anajasi, jaha na mu d'a Shitaanni yaha w'a jε ma zō wu ni, na wu j'i ni ke funguunō ke ni wε? Mu ya ma tεge ki pereme pu taa na jmōhō, na ba na pa kafineye jo Fεfεere Munaa li mu.

4 Mu bye mu sanha ma tεge ki pere-ε ge, ta ki bye mu kace na wε? Mu ya ki pere bε goo, ta mu bi da j'a ki pereme pu bεeri pye ma jidaan pyegana na wε? Naha na mu d'a sōō na le kakuunō le tuugo yaha l'a tigi ma funjō ni wε? Ma ganha ba giin nago sipyii mu m'a kafineye jo-e de! Kile mu m'a yi jo.»

5 Ba Anajasi ya yee logo wε, na do jinje na na xhu. Sipyii piimu bεeri p'a yee logo ge, a fyaara di jε pee bεeri ni xuuni.

6 A lεveε p'i yiri na Anajasi nixhugo ki lō le gbo fatōnjō ni, na she le fanja ni.

7 Ba lεereε taanri ya toro wε, a Anajasi shō wu bε di nō jε. Le l'a pye wu poo wu na ge, lee di wu ta wu ya lee cε wε.

8 A Pyeeri di wu yiri na wu pye: «Safira, can jo na jii na, mu ni ma poo wu ni ke wari jō ke na yee ya yi wo tεge ki pere ya?» A Safira di jo: «Uun, ke wari jō ke na k'a pere.»

9 A Pyeeri di wu pye: «Wee tuun wu ni yi d'a ta dii a yee shuun wu jo bε yi na na y'i Kafō

* 4:26 Zaburuu 2:1-2

wo Fefere Muna li nōhō wolo wē? Ayiwa, pii p'a she mu poo wu nixhugo ki le ge, pee wa kujōō le jō na. P'a da zhe ni mu be ni.»

10 Taapile ni a cee wu be di do ninje na Pyeri tōyo ni, na xhu. Ba levee p'a jé wē, na wu be nixhugo ta. A p'i wu be lo na she le fanja ni wu poo wu taan.

11 A le kaa le di sii fyaara le n'a daa fee pu beeri zōōō ni fo xuuni. Sipyii piimu beeri p'a yi logo ge, a pee be di sii fya xuuni.

Kakanhanjaa ninheheee kiimu tudunmōō p'a pye ge

12 Tudunmōō pu bi kakanhanjaa ninheheee ni jaha sheshere keree ninheheee pyi sipyii pu ninje ni. Kile-peeje pugbōhō ki kaanja ki xuu wemu wu wa na saannaa Solomani gba ge, wà n'a daa fee pu beeri bi puye pinnee ni fungōngō nigin ni.

13 Sipyii pusamaa ni, wa shishiin bi gbara wu she jé n'a daa fee pu ni wē. Ga lee be na sipyii pu bi pu sōni xuuni.

14 A sipyii p'i ganha na daa Kafōō na na nehēji, cēe fara namaa na. A pee beeri di ganha na faraa n'a daa fee pu na.

15 A lisana di ba jeri fo sipyii pu na yama fee pu tugoo na ma na yeri kodoroyo ni, karaya ni fuuyo na; kōnhō Pyeri nidorowo, ali wu nehē bye wu ya takpōngō ta pu na wē, wu jaa we ye di já to pii na pee di juunjo.

16 Sipyiñehemeē be bi yiri kabanugo kulo-goo ki ni na se Zheruzalemu ni ni yama fee ninhehemeē, ni jināa sipyii ni tudunmōō pu mu. Pu beeri bi juunjo.

Kanhama pemu p'a nō tudunmōō pu na ge

17 Lee funjo ni, saraya jaha shōonrivee wo juñofōgbō we ni wu kaafee, pee je Sadushēen pu wo kurunjo ke, a tudunmōō pu wo jepēen di jé pee ni.

18 A p'i yiri na tudunmōō pu co, na she pu le kasogbagbōhō ki ni.

19 Ga, a Kafōō wo meleke wa di ba kasogbaha ki mugi piige ki ni, na tudunmōō pu yeege na pu pye:

20 «Y'a se y'i she diin Kile-peeje pugbōhō ki ni. Y'i da pe jii sicuumōō nivomōō pe keree yu sipyii pu beeri mu.»

21 A tudunmōō p'i wee meleke wu jōmēe co. Ba jiga k'a mugi ye wē, a p'i sōō kari Kile-peeje pugbōhō ki ni, na she sipyii pu jō kōn na galaa.

Wee tuun wu ni a saraya jaha shōonrivee wo juñofōgbō wu be di ba nō ni wu kaafee pu ni, a p'i kiirikōon kurunjo ke ni Izirayeli nōhōlee pu beeri yiri pinne. A p'i sōōsiii pii tun, na pu she kasogbaha ki ni, p'i she tudunmōō pu co pa.

22 Ga ba sōōsiii p'a nō kasogbaha ki ni wē, pu ya tudunmōō pu ta wà wē. A p'i guri pa na ba kiirikōon kurunjo ki pye:

23 «Wēe ya she kasogbaha ki ta k'a shōhō ki shōhōgana na, gedii pu be niyereye di je

kujōōō ki jō na. Ga ba wēe ya ki mugi wē, wēe ya sipyi be ta ki funjo ni wē.»

24 Ba Kile-peeje pugbōhō ki gedii juñofōō we ni saraya jaha shōonrivee juñofee p'a yee logo wē, a tudunmōō pu keree di pu jaha wō fo xuuni. A p'i ganha na puye pyi na: «Leke di da ba bye wē?»

25 Na pu yaha yee na, a sipyi wa di nō na pu pye: «Yee ya sipyii piimu tō kaso wu ni ge, pu wa Kile-peeje pugbōhō ki ni na sipyii pu kalaa.»

26 Wee tuun wu ni a gedii juñofōō wu gari ni gedii ni. A p'i she tudunmōō pu co na pa, ga pu ya ta mafe nō pu na wē. Bani pu bi fyagi na sipyii pu juñō ganha da nari p'i pee wà ni kagereye ni wē.

27 Ba p'a pa nō ni tudunmōō pu ni kiiri wu takōngō ki ni wē, a saraya jaha shōonrivee wo juñofōgbō wu pu yege na:

28 «Ta wēe ya yi jo na yi waha yee mu jo yi ganha bu da sipyi wa shishiin kalaa nige we ná we mege na-e wē? Ga yee ya Zheruzalemu kulo li beeri ni ni yi wo kalaa wu ni. Yee kunni ya sii na giin fo we ná we wo shishan pu jama di ba do wēe juñō ni.»

29 A Pyeri ni tudunmōō pusamaa di pu jō shō na: «Li waha l'i waha, wēe ya yaa wēe pu Kile jōmēe co na toro sipyii wuu na!

30 Yee ya Yesu kori tige na na gbo, a wēe wo sefelee pu wo Kile wu wu je na yeege xu ni.

31 Kile ya wu durogo, na wu tenje wuyē kanige cē, na wu pye Saan ni Shōōō, kōnhō Izirayeli sheen di já daburaje jo, pu jurumu wu yafa pu mu.

32 Wēe p'a pye kee keree ki wo seere, wēre ni Fefere Muna lemu Kile ya gaan wu jōmēe covēe pu mu ge.»

33 Ba kiirikōon kurunjo k'a pee jomō pu logo wē, a pu logoo di yiri xuuni, fo pu na tudunmōō pu shaa di gbo.

34 Ga Farizhen wa bye pu ni, wee mege je na Gamaliyeli. Saliya karamōō wa wu bye wii, sipyii beeri di bi baraga teri wu na. A wee di yiri yere kiirikōon kurunjo ki ninje ni, na pu pye na pu tudunmōō pu yeege kpeenge ki na fōlo jeri.

35 Ba tudunmōō p'a foro wē, a wu kiirikōon kurunjo ki pye: «Na cebooolē, Izirayeli sheen, kaa le y'a giin di bye pii sipyii pii na ge, yi yi funjo sha ni li ni xuuni de!

36 Bani li sanha mō toro wē, ná wa ya foro naha wu mege je na Tudasi. Wee ya yiri na wuyē pye sipyigbō kajahaceme wee je, fo sipyii xhuu shisheere (400) shishiin ya taha wu feni. Ga p'a pa wu gbo, a wu sipyii pu beeri di jaaga. A kee keree k'i da wà wee xu wu ni.

37 Lee kadugo na a wa be di ba yiri sanha, wee bye Galile sheen, wu mege ki bye na Zhudasi. Tuun wemu ni pu bi fiige ki sipyii pu meye yi kani ge, wee tuun wu ni wee ya

yiri. Wee be bi sipyii neheme ta na taha wuye feni. Ga, a p'i wee be gbo, a wee be wo sipyii pu beeri di jaaga.

38 Lee funjo ni do, n'a da kaa nigin jo yi mu: Yi ganha ba yiye leni nige pii sipyii pii ni we, yi pu yaha pu da gaanji. Pu fungonyo ye ni pu kapyegee ki bu da ki na yiri sipyii yiri, ki na ba xho kiye ni canja ka.

39 Ga ki shiin bu she da k'a sii yiri Kile ye pyaa ni, y'a da ja ki koo to we. Yi kasege yaha yiye na, yi ganha da yiye yaha yi pa bye Kile yokonjii-i del!»

40 Ayiwa, a kiirikoon kurunjo k'i soo Gamaliyeli wo nijoyo yi na. A p'i tudunmoo pu yiri lenje, na pu kpan ni susaloo ni, na yi jo waha pu mu na pu ganha da Yesu kaa jo wa shishiin be mu we. Lee kadugo na na pu yaha kari.

41 A tudunmoo p'i laha kiirikoon kurunjo ki taan na kari. A pu funyo di sii taan xuuni, bani shiige kaa le l'a bi pu ta Yesu mege ki wuu na ge, p'a bi lee jate puyee mu gbaooro kaa.

42 A p'i ganha na sipyii pu kalaa niga beeri Kile-peeje pugbaho ki ni, ni pu kabanya ni, na yi yu pu mu na Yesu wu je shovoo we.

6

Namaa gbarashuun p'a shoonri pee di tudunmoo pu tege

1 Ayiwa, n'a daa fee pu bi jehenje xuuni yee caya yi na. A Helenisitilee* p'i ba ganha na fiige ki wo Yawutuu pu zoloo yu na pee ya li seeri na li ce pu na, na pu ya pee wo naxhugoshaa pu jateni canja beeri wo yaliye looloduun ni we.

2 Ba tudunmoo ke ni shuun w'a yee logo we, na n'a daa fee pu beeri yiri na pu pye: «Wee ya yaa wee pu Kile wo Jozaama pu jo wu yaha wu na w'a yaliye keree naha shoonri we.

3 Lee wuu na wu cebooloo, yi namaa gbarashuun shoonri yiye ni, sipyii beeri ya piimu mesaanja yu, pu d'a ni Fefere Munaa na, fungongo fere be di je pu ni ge. Wu na yaliye yi keree ki naha zhoonri wu le pee kenje ni.

4 Wee kunni wee wa da zii wuye po nerege ke ni Kile wo Jozaama pu jo wu na.»

5 A pee jomoo pe di daan sipyii pu beeri ni. A p'i sipyii gbarashuun wa naha bulo. Pee pu wa me: Eceni, wee bi fanha ta n'a daa ni na noho ni Fefere Munaa be na; Filipe, ni Porokore, ni Nikanori, ni Timo, ni Parimnasi, ni Nikolasi, wee bye Ancosi shen. Wee bi fenhé je Yawutuu wo koo li ni folo na na pa bye n'a daa foo.

6 A p'i she ni pu ni tudunmoo pu mu, a tudunmoo p'i pu keye taha pu na, na Kile jere pu mu.

7 A Kile jomoo p'i ganha na jaaga na se naha na. A n'a daa fee p'i ganha na jehenje Zheruzalem kulo li ni. A Yawutuu saraya naha shoonrivoo nijeheme be di da Yesu na.

P'a Eceni co

8 Eceni bi ni Kile wo niime we ni wu sefere ti na, fo wu na kakanhanjaa nigbaho ni naha shesheere keree pyi sipyii pu te ni.

9 Ga, a sipyii pii di ganha na Eceni kaala, pee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Alekizandiri kulo le, ni Silisi fiige ke, ni Azi fiige ki ni. A p'i nakaara jo kon na byi ni Eceni ni. Buloo piimu p'a nuwuuro ta ge, pee wo Kile-peeje puga ki Yawutuu pu bye pii.

10 Ga pu ya ja can ta Eceni na we, bani Fefere Munaa li bi fungongo fere kaan wu mu wu na yu.

11 Wee tuun wu ni a p'i sipyii pii saraa na pee son wa Eceni na. A pee di ganha na yu na: «Wee ya we ja wu na Kile tudunmoo Musa ni Kile wo fanhara jomoo yu.»

12 A p'i sipyii pee, ni noholee pee, ni saraya naha shoonrivoo pu son mu lee songana li na. A p'i yiri kari Eceni feni, na she wu co, na gari ni wu ni kiirikoon kurunjo ki mu.

13 A kafinejuu pii be di binne ni pu ni, na she kafineye taha Eceni na na: «We na we, tuun beeri ni we je na kafilakuumo yu na waa Kile-peeje pugbaho fefere wogo ki na ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu na.

14 Bani wee ya wu ja wu na yu na Nazareti shen Yesu na ba Kile-peeje pugbaho ki ja; Musa ya kalege kiimu kan wee mu ge, na kee beeri jeri.»

15 A kiirikoon kurunjo ki sipyii pu beeri di pu nahaya ko le Eceni ni na wii. A p'i wu naha ki ta k'a jeri ba meleke wogo je we.

7

Eceni ya Kile jomoo paari Yawutuu nujofee pu mu

1 A saraya naha shoonrivoo nujofoo wu Eceni yege na: «Jomoo pe sipyii pu wa yu me mu shizhaa na ge, can w'a wii ya?»

2 A Eceni di wu jo sho na: «Na tii ni na nahafee, yi ye logo. Nooro foo Kile ya wuye she wu tole Ibirayima na na wu yaha Mezopotami fiige ki ni, na wu ta wu sanha yiri di zhe diin Karan kulo li ni we.

3 Na wu pye: «Ibirayima, foro ma fiige ki ni, m'a yiri laha ma kpooon li na. Fiige ke n'a da zhee ma na ge, m'a she diin kee ni.»

4 «Wee tuun wu ni a Ibirayima di yiri Kalide fiige ki ni na she diin Karan kulo li ni. Lee kadugo na a Ibirayima to wu ba xhu.

* 6:1 Helenisitilee: Pee je Yawutuu piimu p'a Girekii jomoo pu yu ge. * 7:3 Zhenzi 12:1

Fiige kemu ni yee wa me njaa ge, a Kile di wu naha co na pa diin kee fiige ki ni.

⁵ Kile bi ta xuu wa shishiin kan wu mu ke fiige ke ni wu ta we, ali taogo tashanga be we. Ga Kile bi jomee lo wu mu na wu na ba ke fiige ke kan wu mu, na ki kan wu kadugo ki be mu wu kadugo na. Lee bi Ibirayima ta pya nigin be ne wu mu wee tuun we ni we.

⁶ Kile bi li she na Ibirayima kadugo nagoo pu na ba she diin nadadeenre na fiige katii ni. Kee fiige ki sipyii na ba pu jeri buloo, na sii na kanhama nari pu na xuuni fo yee xhuu shisheere (400).

⁷ Ga, a Kile di guri jo sanha na fiige kemu wo sipyii pu da ba Ibirayima nagoo pu pye buloo ge, na weeye pyaa na ba kiiri kon pee na. Lee kadugo na na Ibirayima kadugo ki na ba foro kee fiige ki ni, na ba ganha na wee pele naha we xuu weye pyaa ni.*

⁸ Lee kadugo na a Kile ni Ibirayima di karijengee jomee lo puye mu, na cekoonro pye lee wo naha shesheere. Lee l'a Ibirayima pye, w'a pa Ishaaga se ge, na wu kon wu cazege cana gbarataanri wogo ki na. A Ishaaga be di ba Yakuba se, a wu be di wee kon. A Yakuba be di wu sefelee ke ni shuun wu se, a wu be di pee kon.

⁹ «Wu sefele wa bye wa wee mege ne na Yusufu. Wee wo nepreen ya pa je wu sefelee pusamaa ni, fo p'a wu co pere Misira fiige ki shevame pii mu.

¹⁰ Ga, a Kile di bye ni wu ni, na wu yeege wu kanhama keree ki beeri ni, na fungongo feere kan wu mu, na wu kaa taan Farawon ni, Misira saan we. A Farawon di Misira fiige ki juro feere ti beeri kan wu mu, na saanra puga ki be wo nahagbaa feere ti kan wu mu.

¹¹ Wee tuun wu ni a xuugbaho ka di ba je Misira fiige ki beeri, ni Kana fiige ki beeri ni. A kanhama p'i sii pele fo xuuni. A wu sefelee p'i bye pu ya nolige be taa nige we.

¹² Ba Yakuba ya pa logo na shinma wa Misira fiige ki ni we, a wu wu sefelee pu tun pu tajiishiine li ni p'a she shinma wa sho wa na pa.

¹³ Ba Yakuba, ya pa pu tun tajiishi shuun wuu li ni we, a Yusufu di she wuye she wu cebooloo pu na. Wee tuun wu ni a Farawon be di na Yusufu noho tayirige ce.

¹⁴ Lee kadugo na a Yusufu di pu pye p'a she ba ni wu to wu ni wu puga sheen pu beeri ni. Pu beeri bye sipyii kelee gbarashuun ni kaguro (75).

¹⁵ A Yakuba di gari mu Misira ni, a wu ni wu sefelee pu beeri di ba xhu wa.

¹⁶ Ba p'a xu wa we, a p'i pu nixhuyo yi tugo na pa Sisemu kulo li ni. Ibirayima bi xuu talenge kemu sho Hamari nagoo pu mu Sisemu ni ge, a p'i ba pu nixhuyo yi le wa.

¹⁷ «Ayiwa, Kile bi jomee lemu lo Ibirayima mu ge, ba lee jo faduun ya deenge we, a Izirayeli sheen p'i sii se na jehes Misira fiige ki ni.

¹⁸ Lee kadugo na a fanha k'i ba no saan wa na, wee bi ta yaaga ce Yusufu keree ni we.

¹⁹ A wee saan wu ganha na wee shi wu kana ni shizhiinme ni. Wu bi wee sefee pu karamu na pu cogana kolo fo p'a pu nagoo yeri kpeenge na, konho pu da xhuli.*

²⁰ Wee tuun wu ni Kile tudunmoo Musa ya se. Wu pubinne wo wu bi sii jo xuuni. A wu nu wu wu nmoho tofow wu kaban, na jire kan wu mu fo na no yeboyo taanri na.

²¹ A p'i she wu be yaha kpeenge ki na. A Farawon poro fuceere di wu lo, na wu bii ba wuye pyaa ja ne we.*

²² A Musa di bye mu na sii kalaa Misira sheen wo fungongo feere keree ki beeri ni. A baraga di bye wu jo jomoni wu kapyegee ki beeri ni.

²³ «Ba Musa shi w'a pa no yee kelee shisheere (40) na we, a wu yiri na wu she wu cebooloo Izirayeli sheen pu peregi.

²⁴ Tuun wemu ni Musa ya no pu na ge, na Misira shen wa ja wu na kakuuno pyi wu ceborona wa na. A wu fara wu ceborona wu na, na wee kon gbo, konho wu wu ceboro wu luu jine.

²⁵ Musa bi giin na wee cebooloo pu na ba li ce lee funjo ni na Kile na ba pu juro wolo bulooro ti ni, na pu yeege Misira fiige ki ni wee Musa keje kurogo. Ga wu cebooloo pu ya lee ce ta we.

²⁶ Kee cana ki jimuguro a Musa di gari wu cebooloo pu yiri sanha. A wu she wu cebooloo shuun wa ta pu na dunni, na pee susuro tege na pu pye: «Yee ya ce nago cebooloo yee ne-ge ge? Naha feni yee di dunni we?»*

²⁷ Ga wemu wu bi wu ceboro wu sani ge, a wee di Musa nmunuro na wu pye: «Jogo w'a mu teje wee juro ni, na mu pye wee kiiri konvoo we?»

²⁸ Konho mu di wa giin m'a ne be gbo, ba m'a Misira shen we gbo me tanaa we?»*

²⁹ Wee kafila wu wuu na a Musa di baa kari Madiyan fiige ki ni, na she diin wa, na jala shuun ta wa.

³⁰ «Ba yee kelee shisheere (40) ya toro we, a meleke wa di wuye she Musa na najine ka ni tahara la funjo ni, Sinayi faaboboro ki taan, sige ki funjo ki ni.

³¹ Ba Musa ya lee ja we, a lee di wu fo xuuni. A wu ganha na fuloo li na, konho wu li kemee wii, ga, a Kafow Kile di jo ni wu ni na wu pye:

* 7:7 Zhenzi 15:13-14

* 7:19 Ekizode 1:7-14

* 7:21 Ekizode 2:1-10

* 7:26 Ekizode 2:13

* 7:28 Ekizode 2:14

* 7:32 Ekizode 3:6

32 «Nε wu jε ma sefelee pu wo Kile we, Ibirayima wo Kile we, Ishaaga wo Kile we, ni Yakuba wo Kile we.»* A Musa di fya fo na fuguri, wu ya sɔɔ na wu juŋɔ yirige di wu wii nige wε.

33 Lee kadugo na a Kafɔɔ di Musa pye: «Tanhaya yi wolo ma tɔɔyɔ yi na, bani xuu wemu ni m'a yere ge, fεfεere xuu wu jε wii.

34 Nε wa na sipyii pu kanhagana li jaa Misira fiige ki ni, nε wa pu shiinne li be nuri. Nε tigi na pa di ba pu juŋɔ wolo bulooro ti ni. Pa di ma tun zhe Misira ni.»*

35 «Ayiwa, wee Musa we ninumɔ Izirayeli sheen bi she ge, na jo: «Jɔgɔ w'a mu teje weε juŋɔ ni, na mu pye weε kiiri kɔnvɔɔ wε?»* Wee Musa we Kile ya pa dun w'a she bye pu juŋɔfɔɔ. A wee di pu juŋɔ wolo Misira bulooro ti ni Meleke wu gbɔɔrɔ ni, wemu w'a wuye she wu na, tahara li ni ge.

36 Wee Musa we w'a pu yeege Misira bulooro ti ni, na jaha sheshεere keree ni kakanhɔnaa pye Misira fiige ki ni, ni pu nidorowuu Suumɔ Lɔŋiga ki ni, ni sipɔŋɔ ki be ni fo na nɔ yee kelee shishεere (40) na.

37 Wee Musa wu w'a Izirayeli sheen pye: «Kile na ba Kile tudunmɔ wa be yaha na pa yi mu ba na nε jε we. Wee be na ba bye yi ceboro wa.»*

38 Tuun wemu ni sipyii pu bi pa binne sipɔŋɔ ki ni ge, Musa bye ni pu ni. Meleke we wu bye Sinayi faabobɔŋɔ ki na ge, Musa wu bi nuri wee jɔ na na dorogo wu sefelee pu mu. Mu Musa bi Kile wo baraga jomɔ nixhɔbaama pu taa, na pu kaan weε mu.

39 «Ga wu sefelee pu ya ta sɔɔ Musa wo jomɔ pu na wε. A p'i zhe wu ni, na pu fungɔnyɔ caanna jeri Misira yiri.

40 A p'i Aron pye: «Pεεŋε yanmuyo ya yaa wu mu, yemu wu da da jaa ge, wu da jaari ni yee ni, bani Musa we w'a weε yeege Misira fiige ki ni ge, weε ya wu jaa wε. Dii w'a jeri be ge, weε ya ce wε.»*

41 A p'i nupige tuugo yaa yee caya yi na, na saraga wolo lee yapere li mu, na funŋɔ taaŋ pyaε pyaa wo keye wo labye wu na.

42 «Weε tuun wu ni, a Kile di wu kadugo le pu ni, na pu yaha fugba wɔrɔɔ kii bele wu na, ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔ pu mu kafila wu ni kagana lemu na wε na:

«Izirayeli sheen, yee ya yapɔrɔyɔ gbo, na saraya wolo nε mu sipɔŋɔ ki ni yee kelee shishεere (40) funŋɔ ni ya?»

43 Yee ya ye saraya ye wolo nε mu-i de, ga yee yapere lemu mege ki wa na Mɔlɔki ge,

lee wo faya bugu yee wa lɔ. Ni wɔrɔ lemu li jε na Aranfan ge,

yee tuuyo yee wa yaa, na yee pεle. Lee wuu na n'a da ba yee kuu na kari fo Babilɔni kadugo yiri.»*

44 A Eceni di jo sanha na: «Na weε sefelee pu yaha jara li na sige ki funŋɔ ni, faya bugu wu bye pu mu. Wee funŋɔ ni Kile bi yu ni pu ni. Kile bi faya bugu wa she Musa na, ba w'a wee wo yaagana li jaa wε, na wu yaa mu.

45 Lee kadugo na a wu sefelee pu ba wee faya bugu wu kan pu nagoo mu. Zhouwe wu bye pu jahagbaa fɔɔ wee tuun wu ni. A Kile di pu tege, na fiige ka wo sipyii kɔri pu mu. A p'i gari ni faya bugu wu ni kee fiige ki ni, a wu she gori w'a fo na pa nɔ saannaa Dawuda wo canja jii li na.

46 Saannaa Dawuda, wee bi sii fεrεmε ta Kile mu. A wu Kile jεeri na wu sɔɔ wee mu wee di pεεŋε puga ka yereŋε Yakuba wo Kile wu mu.

47 Ga wu ja Solomani, wee w'a pa bye kee pεεŋε puga ki yereŋεvɔɔ.

48 Ga w'a li ce nago Kile-gbɔtabaaga tateεŋε jε sipya wo puga niyaaga ni we; ma na jo ba Kile tudunmɔ w'a yi jo we, na Kafɔɔ Kile ya jo na:

49 «Fugba we, wee jε na saanra koro, jirige ke, kee jε na tɔɔyɔ tatahanja.

Yee di da puga keke yaa nε mu we?»

Xuu weke wu jε w'a sanha wemu na ja bye nε tanmɔŋɔ wε?»

50 Ta nε be w'a yee beeri yaa na wo sefere ti funŋɔ ni wε?»

Nε Kafɔɔ w'a jo mu.»*

51 «Yee juŋmɔgoo k'a waha. Yee zɔlɔɔ ni yee niwegee ki ya ta cekɔɔnɔ pye wε. Yee ya Fεfεere Munaa li kaala tuun beeri ni. Yee ni yi sefelee pu beeri ya pye nigin.

52 Kile tudunmɔ weke wu d'a pye w'a ni yee sefelee pu ya wu kanha-i wε? Pii p'a Kile wo sipyitiime wu ba jomɔ pu jo ge, p'a pee gbo. Nime a yee di wee sipyitiime wu be nɔhɔ yaha, na wu gbo.

53 Yee p'a bi Kile wo saliya wu keree ki ta melekeε gbɔɔrɔ ni, ga yee di ya sɔɔ na taha wee saliya we jaarigana feni wε.»

Eceni xugana

54 Ba kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii p'a pee jomɔ pu logo wε, a pu logoo di sii yiri, fo pu na pu ganhaa kuri Eceni feni.

55 Lee di Eceni ta w'a jɔ Fεfεere Munaa na. A wu fugba wu wii, na Kile wo nɔɔrɔ wu jaa, na Yesu niyerege jaa Kile kanige ce.

56 A wu jo: «Wii! Nε jii wa fugba we ni w'a mugi, Sipya Ja we, na wee niyerege jaa Kile kanige ce.»

* 7:34 Ekizode 3:5,7,8,10   * 7:35 Ekizode 2:14   * 7:37 Duterenome 18:15,18   * 7:40 Ekizode 32:1,23   * 7:43 Amosi 5:25-27   * 7:50 Ezayi 66:1-2

57 Ba Eceni ya yee jo we, a p'i sii sipyaa wá, na pu niwegee tó. A pu beeri di gburogi na ba dó Eceni na.

58 Na wu co, na wu kile na yeege kanha ki kadugo yíri, na she wu wá ni kagereye ni fo na wu gbo. Pii p'a wu gbo ge, pee bi pu fadeye wolo, na yee yaha levóó wa tàan, wee mege je na Soli.

59 Na pu yaha pu na Eceni waa ni kagereye ni, a wu Kile jeeri na: «Kafóó Yesu! Na munaa li co!»

60 Lee kadugo na a wu nuguro sin na sii mujuu wá na: «Kafóó, ma ganha bu we jurumu we kaa taga pu co we.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

8

Soli ya n'a daa fee pu kanha xuuni

1 Soli be bi sóó Eceni wo gbo wu na. Kee canja ke, a kanhama nigbó di sii nó n'a daa fee pu beeri na Zheruzalemu ni. Pee kanhama pu funjó ni a n'a daa fee pu beeri di jaaga na kari Zhude fiige ke, ni Samari fiige ki ni. A tudunmáó pu ye nigin di gori Zheruzalemu ni.

2 A Kile wo jñi fyaara sipyii p'a di Eceni nixhugo ki lo, na she wu le. A p'i sii meheé su wu nixhugo ki na xuuni.

3 Ga Soli kunni, wee bi sii na giin fo wu n'a daa fee pu xó feefee. Wu bi jin pu feni piyeye be ni, wu bu n'a daa fee piimu beeri ta wá, cee la ná la, w'a pu beeri co fanha na na she le kaso ni.

Filipe ya Kile wo Jozaama pu jo Samari fiige ki ni

4 N'a daa fee piimu pu bi paa foro Zheruzalemu ni ge, pee bi naari na Kile wo Jozaama pu yere li pyi na mari xuu wu beeri ni.

5 N'a daa fóbó wa bye wá na Filipe, a wee di gari Samari kulo li ni, na she ganha na Shovóó wu kaa yu lee kulo li sheen mu.

6 Filipe bi kakanhanjaa kiimu pyi ge, ba kulo li sheen p'a kee kaa nuri, pii di ki naa be we, a sipyihehemeé di ba binne, na niwegee shan ni Filipe jomó pu ni, na pu keme logo.

7 Bani Filipe bi jinaa kari na yeege sipyii ni. Pee jinaa pu bi sipyaa waa na fóro. Wu bi faannaa ni tóóyó nigin nigin fee cuunjó.

8 A lee di bye fundanga kaa fo li nigbóó le kulo le sheen mu.

9 Lee di ná wa ta wá lee kulo li ni wu mege je na Simó. W'a bi ceme keree nijehenjeé pyi fo kiimu ya Samari sheen jaha wó xuuni ge, na wuye pye sipyigbóó wee je.

10 Sipyiitilee fara sipyigbóó na, sipyii beeri pu bi wu jateni, na yu na: «Kile wo sefeereé ti t'a sii te, sefeereé nigbóóro te.»

11 Pu beeri bi wu jomó pu nuri xuuni, bani w'a mó na ceme pu taga na kakanhanjaa pyi kiimu ya pu jaha wó xuuni ge.

12 Ga, a Filipe di Yesu Kirisa ni Kile saanra ti wo Jozaama pu jo pu mu, a p'i dà pu na. Namaa fara cèe na, a pu beeri di ba batize.

13 A Simó ye pyaa be di dà Kile wo jomó pu na na batize. A wu daha Filipe na. Filipe bi kakanhanjaa ni jaha shesheere keree kiimu pyi ge, a kee di Simó jaha wó fo xuuni.

Tudunmáó p'a Kile jeeri Samari n'a daa fee pu mu

14 Ayiwa, a tudunmáó p'i diin Zheruzalemu ni na logo na Samari sheen pii ya dà Kile Kafila wu na. A p'i Pyeeri ni Yohana tun she pu mu.»

15 Ba Pyeeri ni Yohana ya na Samari ni we, na Kile jeeri Samari n'a daa fee pu mu, kónhó Fefeere Munaa di digi pu na.

16 Bani pee sipyii pu bi batize ye Yesu mege na, ga Fefeere Munaa bi sanha digi wa shishiin na we.

17 Wee tuun wu ni a Pyeeri ni Yohana di pu keye taha taha pu na, a Fefeere Munaa di digi pu na.

18 Ayiwa, ba Simó ya Fefeere Munaa li ja l'a tigi n'a daa fee pu na tudunmáó pu wo keye daha wu funjó ni we, a wu wari wolo na gaan tudunmáó pu mu,

19 na pu pye: «Yi ke fanha junjó ke kan na be mu, kónhó na be ba na keje taha sipyaa sipya na, Fefeere Munaa di digi weefóbó na.»

20 A Pyeeri di Simó pye: «Ma ni ma wari wu ni, yi beeri pu pinne kyeeegi! Bani mu wa giin na kaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, na mu na já lee shó ni wari ni.

21 Mu niye wa le kaa le ni we, ma taa be di wa li ni we, bani mu zó wu ya tii Kile jaha táan we.

22 Fo ma bu daburaje jo ma fungonkuunjó ki na, na Kafóó jeeri, li bi da já bye wu ma zó wu wo katiibaagaa ki yafa ma mu.

23 Bani ne mu zó wu jaa w'a jii jepereen ni jurumu na fo na mu pye jurumu wo bulo.»

24 Ba Simó ya yee logo we, na tudunmáó pu jò shó na: «Yiye pyaa ki Kafóó jeeri na mu, kónhó y'a yemu jo ge, Kile di na tanha yee beeri na.»

25 Ba Pyeeri ni Yohana ya Kile ni Kafóó wo Jozaama pu jo xó sipyii pu mu, na guri kari Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu a p'i ganha na Kile wo Jozaama pu yu Samari kulugoo nijehenjeé kiitigeé ni na gaanji.

Filipe ya Ecopi shen junjóó wa junjóó círi

26 Kafóó wo meleke wa ya pa jo ni Filipe ni na wu pye: «Yiri m'a she Kile-parama pe ni. Koo le l'a yiri Zheruzalemu ni na kari Gaza ni ge, m'a lee koo li lo. Siponjó koo li wa lii.»

27 A Filipe di yiri na koo li lo na gaanji. Na wu nigaraga yaha, a wu Ecopi shen ná wa ja. Ecopi fiige ki saanzhó wemu mege ki wa na Kandasi ge, wee saanzhó wu wo junjóóó nigbó wu bye wee ná we. Wee wu bye cee wu naafuu keree beeri jaha shóonrivóó.

Wee ná wu bi kari Zheruzalému ni na she Kile p̄le.

²⁸ Wu niguribawo wu bye na tiin wu wotori funṅo ni, na xuu wa kalaa Kile tudunm̄o Ezayi wo Kitabu wu ni.

²⁹ A Fef̄ere Munaa di Filipe pye: «Gbara wotori wu na, m'a binne ni wu ni!»

³⁰ A Filipe di baa fulo wotori wu na, na wee Ecopi shen wu ta wu na xuu wa kalaa Kile tudunm̄o Ezayi wo Kitabu wu ni, na wu yege na: «Xuu wemu mu wa galaa me ge, m'a wu k̄ori ce ge?»

³¹ A ná wu Filipe pye: «Dii n'a da wu k̄ori ce na ta wa ya wu k̄ori she na na-ε we?» A wu Filipe j̄eri na wu j̄e tiin wee taan wotori wu ni.

³² Xuu we wu bi galaa ge, wee wu wa me we na:

«Wu bye ba dubya j̄e we,
p'a wemu co na gaan̄i tagbogo ni ge.
Ma na jo dubya wemu wu j̄e wu ya yaaga yu wu shiire kanv̄e keje ni-i ge.
Wu ya yaaga jo we.

³³ Wu bi wuȳe tirige,
p'i ya ta s̄o na kan̄ii kan wu mu we.
J̄oḡo wu d'a j̄a j̄a wu shi nibama wu kaa jo we?
Sipya be we!

Bani p'a wu gbo na wu shi wu piinne kon̄o puga ni.»*

³⁴ Ayiwa, a j̄un̄of̄o wu Filipe pye: «N'a ma j̄eri, sipya wemu kaa Kile tudunm̄o w'a byi ge, wuf̄o she na na. Wuȳe kaa w'a byi laa watii?»

³⁵ Wee tuun wu ni a Filipe di jom̄o pu lo, na pu j̄o k̄on pe Kitabu jom̄o peye pyaa na, na Yesu kaa jo wee na wu mu.

³⁶ Na pu yaha pu na gaan̄i, a p'i ba she n̄o loh̄o ka na. A j̄un̄of̄o wu Filipe pye: «Loh̄o ki wa me, jaha k'i da ne jaha k̄on batizeli na we?»

³⁷ [A Filipe di wu pye: «Ma bi dà Yesu na ni ma z̄o wu b̄eri ni, ma na j̄a batize.» A ná wu wu j̄o sh̄o na: «Ne dà li na nago Yesu Kirisa j̄e Kile Ja.»]

³⁸ Ba w'a yee jo we, na jo na pu wotori wu yereje. A pu shuun wu b̄eri di digi loh̄o ki ni. A Filipe di wu batize.

³⁹ Ba p'a foro loh̄o ki ni we, a Kaf̄o wo Munaa l'i Filipe jaha co, na gari ni wu ni. J̄un̄of̄o wu ya Filipe ja nige we, ga, a wu fundanga wo kunni di koo li lo na gaan̄i.

⁴⁰ A Filipe di she wuȳe ta fo Az̄oti kulo li ni. Ba w'a yiri wà we, na gari Sezare kulo li ni. Wu nigariwo ya toro kulo lemu b̄eri ni ge, a wu Kile wo Jozaama pu jo toro kee b̄eri ni.

9

Dagana lemu na S̄oli ya dà Yesu na ge

¹ Na S̄oli yaha wu na dahaziire t̄eri Kaf̄o kalaapiire ti mu, a wu she saraya jaha sh̄onriv̄e wo j̄un̄of̄oḡo wu mu,

² na wu j̄eri na wu s̄eme wa yàa kan wu mu wu she gan Damasi kulo li wo Kile-p̄eje piyeye yi sipyii pu mu. Konh̄o wu bu she Kaf̄o wo koro li naariv̄e pii ta wà, cee fara ná na, wu pee co, wu pu p̄o w'a se Zheruzalému ni,

³ na wu nigariwo yaha koo li na ni wee s̄eme wu ni, ba w'a she d̄eje Damasi kulo li na we, taapile ni a kp̄engb̄o ka di yiri fugba we ni na j̄i j̄e wu jaha ni, na wu maha.

⁴ Kee kp̄enge ki bele funṅo ni, a S̄oli di wolo to j̄i na. A mujuu la di wu pye: «S̄oli, S̄oli, jaha na m'a na kana me we? [L'a waha mu mu wu kurun̄o t̄oro ḡmaa na de!]

⁵ A S̄oli di fya, na ganha na j̄e.] A wu yegen̄e pye na: «Kaf̄o, m'i j̄e j̄oḡo we?» A mujuu l'i wu pye sanha: «Ne j̄e Yesu, ne mu wa gana me.

⁶ Nime, yiri m'a j̄e kulo li ni; lemu m'a yaa na pye ge, pu na lee jo ma mu.»

⁷ A S̄oli naarin̄ii pu b̄eri jaalaa di yiri. A p'i yere yaha, pu ya j̄a yaaga jo we. Pu kunni bi mujuu le nuri, ga p'i ya sipya ja we.

⁸ A S̄oli di yiri yere na wu j̄i mugi, ga wu ya yaaga jaa ki ni we. A p'i wu co keje na na j̄e Damasi puuro ti ni.

⁹ A S̄oli di cabyaa taanri pye wu ya jaa we, wu ya li we, w'i ya loh̄o be gba we.

Kile ya An̄asi tun S̄oli mu

¹⁰ Wee tuun wu ni Yesu wo kalaapire la bye Damasi kulo li ni na An̄asi. A Kaf̄o di wuȳe she wee na na wu pye: «An̄asi!» A wu jo: «Ooyi, di we Kaf̄o.»

¹¹ A Kaf̄o di wu pye: «Yiri t̄ovuyo na, koo lemu p'a byi na «Kozinne» ge, m'a lee lo m'a se Zhudasi kaban. Ma bu she n̄o wà, Tarisi shen ná wa j̄e wà na S̄oli, m'a wee kaa yege. Kile-j̄erege na wu wa.

¹² Ga le ne Kile ya she S̄oli na wu wo j̄erege ki funṅo ni ge, lee li wa me. W'a ná wa ja wu mege na j̄e An̄asi, wee ya j̄e wu f̄eni na wu keye taha wu na, konh̄o wu guri w'a jaa sanha.»

¹³ A An̄asi di jo: «Ee, Kaf̄o! We ná we ya kanhama nigb̄o pemu taha mu kalaapiire ti na Zheruzalému ni ge, sipyij̄eh̄eme ya yee jo ne mu.

¹⁴ S̄eme wa ni w'a pa naha be na yiri saraya jaha sh̄onriv̄e pu keje ni Zheruzalému ni. Na wu ba sipyaa sipya ta wu na mege ki yiri naha, wu weef̄o co, wu wu p̄o w'a gaan̄i.»

¹⁵ Ga, a Kaf̄o di An̄asi pye: «She, bani ne we na we jaha bulo, konh̄o wu da kapyen̄e pyi na mu, wu na mege ki she shi wusama na, wu ki she pu saanna pu na, wu ki she Izirayeli sheen pu be na.

* 8:33 Ezayi 53:7-8

¹⁶ Kanhama pemu be pu da ba no wu na ne wuu na ge, di pee be she wu na.»

¹⁷ Ayiwa, a Anajasi di yiri kari. Ba w'a she no puga ki ni we, na wu keye taha Sali na na wu pye: «Na ceborona Sali, Kafoo Yesu we w'a wuye she ma na koo li na, na ma yaha ma na ma naha ge, wee w'a ne tun ma mu, konho m'a ja m'a jaa, m'a noho ni Fefere Munaa na.»

¹⁸ Taapile ni a koo ta di wolo wolo to Sali jii ni ba fyakoo jne we. A wu jii k'i mug; a wu yiri; a p'i wu batize.

¹⁹ Lee kadugo na a wu li, a fanha di je wu ni. A Sali di gori Damasi ni na cabyaa dama dama pye ni Yesu kalaapiire ti ni.

Sali ya Kile jom yere pye Damasi ni

²⁰ A Sali di Kile jom yere no kon wee tuun wuye pyaa ni na yu Damasi ni, Yawutuu wo Kile-peene piyeye yi ni, na pu pyi na: «Kile Ja wu jne Yesu.»

²¹ Sipyii piimu beeri pu bi wu jom pu nuri ge, a li pu beeri fo xuuni, a p'i ganha na yu na: «Ta we na weye pyaa be ki bi Yesu mege ki yirive pu kana Zheruzalemu ni we? Go wu kapana junjo ki wa me naha, pii p'a Yesu mege ki yiri ge, konho wu ba pee co, wu pu po wu she gan saraya naha shoornivee junjofee pu mu Zheruzalemu ni.»

²² Ga, a la di ganha na faraa Sali wo fanha ki na n'a daa wu shizhaa na cana beeri. Wu bi Kile jom pu yere pyi, na li shee pu na na Shoo wu jne Yesu, a wu keree di Damasi wo Yawutuu pu naha wo, fo pu ya ce yeke pu da yu we.

²³ Ayiwa, ba piiye ya ya toro we, a pee di puye ja, na be yi na na p'i Sali gbo.

²⁴ Ga, a Sali di foro pu woni wu fiin. Pu bi kulo li tajeye yi beeri shazhon sige cana ni piige, konho p'i sii Sali ta pu gbo.

²⁵ Ga, a Yesu wo kalaapiire t'i ba Sali le sagana funjo ni cana ka piige, na meere taga wu torogo jeri kanha kadugo.

Sali ya kuri pa Zheruzalemu ni

²⁶ Lee kadugo na a Sali di gari Zheruzalemu ni. Ba w'a no wa we, na ganha na giin wu binne ni kalaapiire ti ni. Ga pu beeri bi fyagi wu na, bani pu bi da li na can na na Sali be wu jne Yesu wo kalaapiire la we.

²⁷ Ga kalaapiire lemu li bye na Barinabasi ge, a wee di gari ni Sali ni tudunmoo pu yiri. Ba p'a no wa we, Sali ya Kafoo ja jagana lemu na Damasi koo li na, a Kafoo be di jo ni wu ni jogana lemu na ge, na fara lee na Sali ya Yesu kaa jo na fiinne ni lowaa ni Damasi kulo li sipyii pu beeri mu jogana lemu na ge, a Barinabasi di yee beeri paari tudunmoo pu mu.

²⁸ Na lo wee tuun wu na a Sali di binne ni pu ni. A p'i ganha na jaari Zheruzalemu

beeri ni. Wu bi Kile wo Jozaama pu yu ni lowaa ni Kafoo mege na.

²⁹ Sali bi yu ni Helenisitilee* pu ni, na nakaara pyi ni pu ni Yesu keree na. Ga pee be bi wu shaa di gbo.

³⁰ Ba cebooloo p'a lee ce we, na gari ni Sali ni Sezare ni. Lee kadugo na na wu yaha kari Tarisi kulo li ni.

³¹ Ayiwa, wee tuun wu ni n'a daa fee piimu beeri pu bye Zhude, ni Galile, ni Samari fiye yi ni ge, janiye pee yee beeri na. Pu beeri bi jaari Kafoo jii fyaara ni, lee li bi pu baraga pye ki na bele n'a daa wu ni. Cana cana pii bi faraa pu na Fefere Munaa li wo yeri wu fanha ni.

Pyeri ya Ene cuujo Yesu mege na

³² Pyeri bi jaari, na n'a daa fee pu peregi fiige ki beeri ni. Cana ka a wu ba gari n'a daa fee pii yiri kulo la ni lee mege jne na Lida.

³³ A wu she na wa ta wu kabanuyo shuun wu beeri ya xu, a wu sinne fo yee gbarataanri (8), wu mege di jne na Ene.

³⁴ A Pyeri di wu pye: «Ene, Yesu Kirisa w'a da ma cuujo nime. Yiri m'a ma yasinnege ki yaa maye ni.» Taapile ni a Ene di yiri.

³⁵ Ba Lida kulo li sheen pu beeri ni Saron kulo li sheen pu beeri ya lee ja we, na soo Kafoo na.

Cee waya jne na foro xu ni

³⁶ Ayiwa, cee wa bye Zhope ni, n'a daa fo wu bye wii, wu mege di jne na Tabita. Kee mege ke jne Girekii wo jom pu ni na Dorikasi.* Wee cee wu bi kasaanja nipeheene pyi, na funmo fee tere.

³⁷ Wee tuun wu ni a Tabita di ba bana, na xhu. A p'i wu nixhugo ki wuu na wu lo she sinnige puga ka ni zangaso wu ni.

³⁸ Lee di Pyeri ta Lida ni. Lida ni Zhope di ya lii we. A Zhope kulo li kalaapiire t'i logo na Pyeri wa Lida ni. A p'i sipyii shuun yaha kari pu she Pyeri beeri na wu pa pu yiri nime.

³⁹ Ayiwa, ba p'a no na tuduro ti jo Pyeri mu we, taapile ni a Pyeri di yiri na binne kari ni pu ni. Ba w'a no we, a p'i gari ni wu ni kee puga ki ni zangaso wu ni. A naxhugoshaa p'i ba na Pyeri maha, na ganha na mehe suu. Na Tabita yaha jii na, wu bi fadepiire ni fadegboyo yemu yari ge, a p'i yee beeri she Pyeri na.

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Pyeri di sipyii pu beeri yeege kpeenge ki na, na nuguro sin na Kile jneeri. Na xho na nmahana jeri gbo wu yiri, na wu pye: «Tabita, yiri!» A gbo wu wu jii mug, ba w'a Pyeri ja we, na yiri tiin.

⁴¹ A Pyeri di wu co wu kenje na, na wu taje, na wu yirige. Lee kadugo na a Pyeri di

* 9:29 Helenisitilee: Pee jne Yawutuu piimu p'a Girekii jom pu yu ge. sigejaha.

* 9:36 Dorikasi: Kee mege ke kori wu jne

n'a daa fεε pee ni naxhugoshaa pu yiri, na Tabita jii wo wu she pu na.

⁴² A Zhope kulo li sipyii pu beeri di yee logo, a sipyiihemεε di ganha na daa Kafɔɔ na.

⁴³ A Pyeeri di gori Zhope ni, na mɔ wà ná wa kaban, wee mege je na Simɔ. Seeyε wee Simɔ wu bi gbuu.

10

Pyeeri ni Korineyi keree

¹ Ná wa bye Sezare kulo li ni na Korineyi. Oromε fiige ki sɔrosii juɔɔfɔɔ wa wu bye wii. Sɔrosii kurunɔ kemu juɔɔ ni wu bye ge, kee je na «Itali sɔrosii kurunɔ.»

² Wee ná wu bi Kile pele wu ni wu puga sheen beeri ni. Pu bi fyagi Kile na. Wu bi Yawutuu funmɔ fεε pu teri. Wu bi ganri be Kile-jeεge taan we.

³ Ayiwa, cana ka yakonɔ tuunɔ jii taanri wu na, Kile wo meleke wa ya pa jé Korineyi kaban, na wuyε she wu na; a wu sii wu tii ja; a meleke wu wu yiri na: «Korineyi!»

⁴ Ba w'a wu ja we, na fya na jo: «Naha we Kafɔɔ?» A meleke wu wu pye: «Ma Kile-jeεge ke ni ma funmɔ fεε pu dege wu kaa ya taan Kile ni, wu ya ta funnɔ wɔ ma na we.»

⁵ Sipyii pii tun she nime Zhope kulo li ni. Ná wa wu wa wà na Simɔ, p'i wu pyi Pyeeri. P'i she wee yiri pa.

⁶ Ná seeyε gbɔvɔɔ wa juɔɔ ni w'a tigi, wee be mege ki wa na Simɔ wa. Wu puga ki wa suumɔ lɔhɔ ki jɔ na.»

⁷ Ba meleke w'a jo xɔ ni wu ni we, na gari. Wee tuun wu ni a Korineyi di wu kapyebyii shuun, ni wu sɔrosi nigin wa yiri. Wee sɔrosi we bye wuyε pyaa wo shazhɔnsigime. Kile jii fyaara sipya wu bye wii.

⁸ Meleke w'a yemu jo wu mu ge, a wu yee beeri paari pu mu, na pu tun kari Zhope ni.

Fεfεε Munaay Pyeeri kaala

⁹ Kee cana ki jimuguro a tudunmɔɔ p'i deεje Zhope kulo li na. Lee di cana ki ta jiiε niε ni, a Pyeeri di dugi katanja na na Kile jeeri.

¹⁰ A xuugo di ba wu ta p'i sanha shɔhɔ xɔ we. Na pu yaha pu na yalige ki sori Pyeeri mu, a Kile di kaa la she wu na.

¹¹ A wu fugba wu jɔ ja k'a mugi, na yaaga ka ja wà kemu ya foro fatɔgbɔhɔ feni ge. Ki geye shisheεε we bi co pɔ, k'i diri na ma jiiε mu.

¹² A Pyeeri di tɔɔyɔ shisheεεε yanmuɔyε yee beeri, ni jiiε yakokaara beeri, ni shazheεεε tuuyɔ beeri ja kee fatɔbɔgɔ ke funnɔ ni.

¹³ A mujuu la di Pyeeri pye: «Pyeeri yiri, m'a ya gbo ma xa!»

¹⁴ A Pyeeri di jo: «Ahayi, Kafɔɔ! Yaaga kemu beeri k'a nɔhɔ, kelee ki na je yafunnɔ ge, ne sanha kee ka shi li ja na we.»

¹⁵ A mujuu l'i foro sanha na Pyeeri pye: «Kile ya yaaga kemu pye fεfεε ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunɔɔgɔ we.»

¹⁶ A pee jomɔ p'i jo fo tɔɔjii taanri, taapile ni a fatɔbɔgɔ k'i dugi kari fugba wu ni.

¹⁷ A Pyeeri hakili di wuregi, le w'a ja ge, a wu ganha na wuyε yegee lee kori na. Na wu yaha lee na, Korineyi ya sipyii piimu tun ge, a pee di nɔ Zhope kulo li ni. A p'i Simɔ kaban kaa yege, a p'i xuu wu sanha she pu na, a p'i she yere kujɔɔ li jɔ na.

¹⁸ Na yiri pye na jo: «Simɔ we p'a bi na Pyeeri ge, naha w'a tigi ya?»

¹⁹ Lee di Pyeeri ta wu na wu funnɔ kɔɔn sanha wu kapa na li na. A Kile Munaa di wu pye: «Pyeeri, wii! Sipyii taanri wu wa na mu kaa yegee kpeεnge ke na.»

²⁰ Yiri, m'a binne m'a gaanji ni pu ni, ma ganha bu fyaara yaha ma zɔ wu na we, bani ne w'a pu tun ma mu.»

²¹ A Pyeeri di digi pa, na ba pu pye: «Sipya wemu xuu yi wa zhaa ge, ne wu wa wii. Leke l'i wa yi kapana juɔɔ we?»

²² A p'i Pyeeri jɔ shɔ na: «Sɔrosii juɔɔfɔɔ we wu wa na Korineyi ge, wee w'a wée tun. Sipyitiime wu wa, na fyagi be Kile na, Yawutuu pu beeri wa wu mesaana yu. Kile wo meleke wa w'a wuyε she wu na, na wu pye na wu tudunmɔ yaha pa mu yiri, m'i she wu kaban. Na kafila wa wu wa mu mu, mu wu jo wu mu.»

²³ Ba Pyeeri ya yee logo we, na jé ni pu ni puga. A p'i shɔn wà. Ba jiga k'a mugi we, a wu binne kari ni pu ni. A Zhope n'a daa fεε pii be di binne kari ni pu ni.

Pyeeri ya kari Korineyi kaban

²⁴ Kee cana ki jimuguro a p'i nɔ Sezare ni, na Korineyi ta wu bi pu sigee. Wu bi wu puga sheen ni wu see see najiineε yiri pinne wu puga na Pyeeri sigee.

²⁵ Ba Pyeeri ya nɔ wà we, a Korineyi di ba wu juɔɔ círi, na nuguro sin wu fεε ni, na wu pele.

²⁶ Ga, a Pyeeri di wu co yirige, na wu pye: «Yiri, ne be wu je sipyiyawyii la ba mu je we.»

²⁷ Na Pyeeri ni Korineyi yaha pee jomɔ pu na, a p'i binne jé puga ki ni na sii sipyiihemεε ta p'a pinne wà.

²⁸ Wee tuun wu ni a Pyeeri di wu pye: «Na saha ni wée wo saliya wu ni, y'a li ce, Yawutu wa shishiin ya yaa na gari ni shi watii sipyii ni piimu je Yawutuu we, kelee na jé wufɔɔ puga we. Ga Kile ya li she ne na, na ne ganha da sipya wa shishiin wii na wu je fεfεε we, kelee w'a nɔhɔ we.»

²⁹ Lee wuu na ba yee tudunmɔɔ p'a nɔ ne na we, ne ta nakaara pye we. Nime ne funnɔ wa y'i na kayire li juɔɔ jo na mu.»

³⁰ A Kōrineyi di Pyeeri jɔ shɔ na: «Nɪnaa jɛ li canja shisheere wogo, na ne yaha Kile-nerenge na na puga ki ni yakonɔ ni we tuun we shi ni, a ne nã wa niyerege ja na nahagbaa na fadevige na jɛ wu na, ki beeri di jɪ. A wu ne pye:

³¹ «Kōrineyi, ma Kile-nerenge k'a co. Tegegana lemu na m'a funmɔ fɛe pu tege ge, Kile funɔ ya ta wɔ lee la yafin na we.»

³² Tuduro yaha she Zhope ni, na Simɔ wu pa, p'a wu pyi na Pyeeri ge. W'a tigi nã wa kaban, wee be mege jɛ na Simɔ, seeye w'a gbuu. Wu kaban ki wa suumɔ lɔhɔ ki jɔ na.»

³³ Taapile ni a ne tuduro tun jo pu ma yiri; ma pama ya jɔ. Ayiwa, wɛe beeri a pinne wee Kile naha tãan, Kafɔ ya kiimu beeri she ma na ge, wɛe funɔ jɛ wu kee logo.»

Pyeeri ya Kile Kafila yere pye Kōrineyi kaban

³⁴ Wee tuun wu ni, a Pyeeri di jomɔ pu lɔ na jo: «Can na, ne li ce nime jo Kile ya zhɔnrɔgɔ pyi wɛ.»

³⁵ Ga shi beeri sipya w'a ta wemu ya fyagi Kile na ge, na tiime koro jaari ge, weefɔ kaa l'a dan Kile ni.

³⁶ Kile ya wu jomɔ jo Izirayeli sipyii mu na janiɲe Jozaama pu jo pu mu Yesu Kirisa baraga ni. Wee jɛ sipyii beeri Kafɔ.

³⁷ Yesu keree ki bi doroo torogana lemu na, na co Galile fiige ki ni na pa nɔ Zhude fiige ki beeri ni ge, yee wa kee fiin. Kee ya pye Yohana wo Kile kafila yere li kadugo na, batizeli wu keree na.

³⁸ Kile ya Nazareti sheen Yesu tire, na wu jɪ Fefere Munaa na, na sefere kan wu mu kangana lemu na ge, yee wa lee fiin. W'a bi jaari na kasaaja pyi sipyii na. Piimu beeri p'a bye Shitaanni wo jaa wu ni ge, w'a bi pee beeri cuunɔ, bani Kile bi bye ni wu ni.

³⁹ «Yesu ya keree kiimu beeri pye Yawutuu fiige ki ni, ni Zheruzalemu kulo liye pyaa ni ge, wɛe pu jɛ kee keree ki wo seere. P'a wu co na wu kori tige na, na wu gbo.»

⁴⁰ Ga canja taanri wogo ki na, a Kile di wu jɛ na yeege xu ni, na wu yaha, kɔnhɔ sipyii di ba wu jaa.

⁴¹ Ga sipyii beeri ya ta wu ja wɛ, fo Kile ya fenhe wɛe piimu naha bulo na pye wu seere ge, wee p'a wu ja. Wee piimu p'a li, na gba ni wu ni, wu niɲeɲe na na foro xu ni ge, wɛe p'a wu ja.

⁴² Lee wuu na w'a tuduro kan wɛe mu, na wɛe pu Kile jomɔ pu yere pye sipyii pu beeri mu. Na wu yi jo fiinɲe pu mu na Yesu Kile ya tenɲe na pye xuu ni wyii beeri wo kiiri kɔnvɔ.

⁴³ Kile tudunmɔ pu beeri ya jo na sipyaa sipya w'a dã Yesu na ge, na weefɔ wo jurumu wu na yafa wu mu wu mege ki gbɔrɔ ni.»

⁴⁴ Na Pyeeri yaha jomɔ pu na, a Fefere Munaa di dɪgi wu jomɔ pu logove pu na.

⁴⁵ Yawutuu n'a daa fɛe piimu p'a Pyeeri torogo kari ge, a l'i bye kakanhana pee mu, na Kile ya Fefere Munaa li loolo kan shi watii sipyii be mu na jɛhe.

⁴⁶ Bani p'a bi pee sipyii pu jaa pu na yu shi watii jomɔ ni Fefere Munaa li gbɔrɔ ni, na Kile mege pele. Wee tuun wu ni a Pyeeri di jo:

⁴⁷ «Ta wɛe na jã pii sipyii pii naha kɔn sanha na pu ganha bu batize lɔhɔ ni-i ya? Bani pu be ya Fefere Munaa li ta ba wɛe ya li ta wɛ.»

⁴⁸ Lee kadugo na a Pyeeri di jo ni sipyiiire ti ni, na pu batize Yesu Kirisa mege na. Ba p'a batize xɔ wɛ, a p'i Pyeeri beeri na wu cabyaa pye ni pu ni.

11

Pyeeri ya fin pemu jo Zheruzalemu egilizi wu mu ge

¹ Tudunmɔ ni n'a daa fɛe piimu bye Zhude ni ge, a pee di yi logo na shi watii sipyii be ya sɔ Kile jomɔ pu na.

² Lee wuu na tuun wemu ni Pyeeri ya kuri she Zheruzalemu ni ge, a Yawutuu p'i wu jaagi

³ A p'i jo na naha wuu na wu d'a she binne ni cekonbaalaa ni, fo na li ni pu ni wɛ?

⁴ Pyegana lemu na l'a pye ge, a Pyeeri di yee beeri paari pu mu nigin nigin.

⁵ A wu jo: «Tuun wemu ni ne bye Zhope kulo li ni ge, canja ka, na ne yaha Kile-nerenge na, a Kile di kashɛe la she ne na. A ne yaaga ka ja kee bye ba fatɔgbɔhɔ jɛ wɛ. Ki geye shisheere wu beeri d'a pɔ, k'i diri na yiri fugba we ni fo na pa nɔ ne tãan.»

⁶ A ne ki funɔ yanmuyɔ yi wii xuuni: yapɔrɔyɔ, ni sige xaara, ni jɪɲe yakokaara, ni shazheere, yee beeri yi bye fatɔgbɔhɔ ki funɔ ni.

⁷ A ne mujuu la logo, lee na ne pyi: «Pyeeri, yiri, m'a ya gbo ma xa!»

⁸ A ne jo: «Ahayi, Kafɔ! Bani Yawutuu ya yaaga kemu beeri wii na ki ya yaa k'a li-i ge, na yemu beeri wii na yi jɛ fɛfɛe wɛ ge, ne sanha kee ka li ja wɛ.»

⁹ Ga, a mujuu l'i nɔhɔ foro sanha fugba wu ni na: «Kile ya yaaga kemu pye fɛfɛe ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunɔrɔgɔ wɛ.»

¹⁰ A l'i bye mu fo tɔrɔjii taanri. Lee kadugo na a kee fatɔgbɔhɔ ki ni ki funɔ yanmuyɔ yi beeri di yiri kari fugba wu ni.

¹¹ «Wee tuun wu ninumɔ ni, ne bye puga kemu ni ge, a sipyii taanri di ba yere kee ni. Pu bi pu tun ne mu na yiri Sezare ni.»

¹² A Fefere Munaa di ne pye na ne wu pinne ni pee sipyii pu ni, na ne ganha ba naye kaala wɛ. Ne ni ceboronamaa gbaara we w'a pinne she Sezare ni, na she jɛ Kōrineyi puga ki ni ge, pee pu wa piiri.

Shi watii sipyii ya Fefere Munaa li ta

¹³ W'a meleke wu niyerege ja jagana lemu na ge, a wu yee paari wée mu. Na meleke w'a bi wu pye wu tuduro tun Zhope ni, wu Simo yiri, Simo we p'a byi sanha na Pyeeri ge.

¹⁴ Na wee ni wu kpooon li sipyii na ba sho shogana lemu na ge, na ne w'a da ba lee koo li she pu na.

¹⁵ «Ba ne jomoo pu no kon ye we, a Fefere Munaa di digi pu na, ba l'a bi tigi wée na tiginana lemu na taashiine li ni we.»

¹⁶ Wee tuun wu ni, Kafoo ya jomoo pemu jo ge, a ne funnoo di na to pee na na: «Yohana ya sipyii batize loho ni, ga yee na ba batize Fefere Munaa ni.»*

¹⁷ Wée piimu p'a da Kafoo Yesu na ge, Kile ya ma taa lemu kan wée mu ge, wu bu she lee kan pii betiilee mu, joo ne di ne fo ne w'a Kile jidaa shege we?»

¹⁸ Ba kalaapiire tisara ya Pyeeri jomoo pu logo tuun wemu ni we, a pee di pu logoo niye. A p'i Kile so na: «Can na Kile ya soo shi wusama wu daburaje jo wu jurumu wu na, konho p'i nii sicuumoo see wo ta.»

Ancosi egilizi wu nokoonoo keree

¹⁹ Tuun wemu ni p'a Eceni gbo ge, wee tuun wu ni p'a no kon na n'a daa fee pu kana. A p'i jaaga. A pii di gari Fenisi ni Siperi fiye yi ni, a pii di gori Ancosi kulo li ni. Ga Yawutuu puyee mu pee bi pu wo Kile Kafila wu yu.

²⁰ Lee be na Siperi sheen ni Sirine sheen pii be bye pu ni. Pee bi yiri na pa Ancosi ni, shi wemu ne Yawutuu we ge, a p'i Kafoo Yesu wo Jozaama pu jo pee mu.

²¹ A Kafoo di pee n'a daa fee pu tege wee labye wu na, fo sipyinehemee ya da Kafoo na.

²² Ba kee kapyegee k'a no Zheruzalemu n'a daa fee pu na we, a p'i Barinabasi yaha kari Ancosi ni.

²³ Ba w'a no wa we, na Kile wo labye wu pyegana ja n'a daa fee pu niye ni we; a lee di wu luu niye. A wu pu yeri na pu la le p'i diin Kafoo koo li ni ni lojine ni.

²⁴ Barinabasi bye sipyisaama. Wu bi fanha ta n'a daa ni na noho ji Fefere Munaa be na. Sipyinehemee be bi soo Kafoo na.

²⁵ Lee kadugo na a Barinabasi di doroo kari Tarisi ni na she Sali sha.

²⁶ Ba w'a Sali ja we, na gari ni wu ni Ancosi ni. A p'i yee nigin maha wa ni n'a daa fee pu ni shiizhan; na sipyinehemee kalaa Kafoo wo koo li ni. Na n'a daa fee yiri Kiriceen, lee nizhiine ya pye Ancosi ni.

²⁷ Wee tuun wu ni a Kile tudunmoo pii di foro Zheruzalemu ni na kari Ancosi ni.

²⁸ Pee Kile tudunmoo pu ni, wa mege bye na Agabusi, a wee di yiri na jo Fefere Munaa fanha ni na xuugboho ki da ba bye konjo ke beeri na. A pee jomoo pu ba bye can. Kee

xuugboho k'a pye Orome saannaa pu beeri wo saan Kulodi cana jii ni.

²⁹ Ba l'a pye mu we, a Ancosi kalaapiire t'i jo na pu keye wa yiye na; lemu se ne wemu ni ge, a pu beeri nigin nigin wu lee kan. A p'i yee taga pu cebooloo n'a daa fee pu tege piimu pu ne Zhude fiige ki ni ge.

³⁰ A p'i yee kan Barinabasi ni Sali mu, na pu she yee kan Zhude n'a daa fee pu noholee pu mu.

12

Yakuba xu keree ni Pyeeri wo kasolene le

¹ Wee tuun wu ni a saannaa Herodi di do Egilizi n'a daa fee pu na na gana.

² A wu Yohana ceborona Yakuba gbo ni nmopara ni.

³ Ba w'a lee ja l'a taan Yawutuu pu ni we, a wu Pyeeri be co le kaso ni. Shizhenhere Baa Buuri Kalene li tuun wu bye wii.

⁴ W'a Pyeeri co le kaso wu ni, na sorosii kulunoo shishere yaha kee na wu kaseri sipyii shishere sheere. Herodi bi giin wu she ni wu ni Shizhenhere Baa Buuri wu Kalene li nidorogo na, wu she wu kiiri kon sipyii pu beeri nii na.

⁵ Na Pyeeri yaha kaso wu ni, a egilizi sipyii p'i la le Kile neerege ni wu mu.

Pyeeri forogana kaso wu ni

⁶ Niga na da mugi Herodi di Pyeeri kiiri wu kon, ke nibiige ki ni, sorosii shuun te ni Pyeeri bi bye na nmunoo wu nibogo ni tooo shonhojo shuun ni, sorosii pii d'a yere yere kunoo li no na na kasogbaha ki kaseri.

⁷ Wee tuun wuyee pyaa ni, a Kafoo wo meleke wa di je kasogbaha ki ni. A kpeenge di kasogbaha ki ni. A meleke wu Pyeeri kpon kpon wu kabanugo na, na wu ne, na wu pye: «Yiri tovuyo na!» Taapile ni a shonhojo y'i baha wolo Pyeeri keye yi na na to niye ki na. A Pyeeri di yiri.

⁸ A meleke wu jo: «Yiri m'a maye po, m'a ma tanhaya yi le!» A Pyeeri di li pye mu. A meleke wu wu pye sanha: «Ma fadegboho ki le m'a daha na feni!»

⁹ A Pyeeri di yiri taha meleke wu feni. Meleke w'a lemu pye ge, Pyeeri bi sanha da lee na we. Ga, a wu li ta ba nmunogo ne we.

¹⁰ A p'i she no kaso wu kasege pyepee pu wo kurunoo nizhiige ki na, na doroo kee taan. Na she no kurunoo shuun wogo ki na, na doroo kee be taan. Na she no kunogboho ki na. Tooogbura ki bye kee na na jaaha tii kulo li funnoo ki na. Ba p'a no wa we, a gbura k'i mugi kiye mu. A meleke wu binne foro ni Pyeeri ni na koo co. Na pu yaha pu na gaanj shiizhan, taapile ni a meleke wu gari na Pyeeri yaha.

¹¹ Ba meleke w'a kari we, a Pyeeri hakili di diin. A wu jo: «Ne li ce jo Kafoo w'a wu meleke wa tun w'a pa ne sho Herodi wo fanha ki na,

* 11:16 Kapyegee 1:5

ni Yawutuu pu wo kanhama pe, p'a bi puyε yaha p'i ba pemu taha nε na ge.

¹² Ba Pyεeri ya wu funjɔ sha wε, na gari Mariyama yiri. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee wo nu wu jε wii. N'a daa fεε nijehemεε pu bi pinne wà na Kile jεeri Pyεeri mu.

¹³ Ba Pyεeri ya nɔ kaanɔ ki jɔ na wε, na gbura ki kuu. Kapyεbyezhɔ wa bye wà, wee mεge ki bye na Orode. A wee di ba kujɔɔ li wii.

¹⁴ Ba w'a pa Pyεeri mujuu li cε tuun wemu ni wε, wu ya já kujɔɔ li mugɔ nige fundanga kenε ni wε. A wu baa kari na she yi jo pusamaa mu, na Pyεeri niyerege ki wa kujɔɔ li jɔ na kpεenge ki na.

¹⁵ A p'i wu pye: «Mu jɔnjɔmuu wa wε!» Ga, a Orode di yi jo waha pu mu na can w'a wii. A p'i jo: «Wu jaa w'a wii.»

¹⁶ A Pyεeri di ganha na gbura ki kuuni. Ba p'a pa gbura ki mugɔ, na wu ta Pyεeri yε pyaa wε, a l'i pu fo fo xuuni.

¹⁷ A Pyεeri di wu kenε yirige, na pu pye na pu co puyε na. Yeegegana lemu na Kafɔɔ ya wu yeege kaso wu ni ge, a wu yee jaha jo pu mu. Na pu pye pu yi jaha jo Yakuba ni wu ceboronamaa pusamaa bεeri mu. Lee kadugo na a wu yiri wà na kari xuu watii ni.

¹⁸ Ba jiga k'a pa mugɔ wε, a sɔrɔsii pu funbenwuu di ganha na puyε yegee na: «Dii Pyεeri d'a pye wε?»

¹⁹ Li ya ta mɔ wε, a Hεrɔdi di wa yaha kari na pu Pyεeri yaha she wee yiri. Pyεeri ya ta ja-ε ge, a wu sɔrɔsii pu yiri na pu yege, na jo na pu pu gbo.

Saannaa Hεrɔdi xugana

Lee kadugo na a Hεrɔdi di foro Zhude fiige ki ni, na gari Sezare ni, na she jeri pye wà.

²⁰ Hεrɔdi luu li bi yiri bε sanha Tiiri shεen ni Sidɔn shεen bε taaɔn xuuni. Ba pee ya lee cε wε, na puyε ja na p'i she Hεrɔdi mu. A p'i nanεεge leɔε ni saan wu tashɔngɔ ki jɔnjɔfɔɔ wu ni. Wee mεge jε na Bilatusi. Lee kadugo na a p'i she Hεrɔdi mu na wu susuro ta wu yogo ki yaha k'i xho. Bani wee wo fiige ki ni pee jɔlige ya fɔro.

²¹ Ba cadaganɔ k'a pa nɔ wε, a Hεrɔdi di wu saanra fadegbɔhɔ le, na diin wu saanra koro li ni, na ganha na kafilagbɔ yu pu mu.

²² A sipyii pu bεeri di ganha na xhuulo na: «Le jε sipya mujuu wε, kile yε pyaa mujuu li jε le!»

²³ Ga taapile ni, a Kafɔɔ wo mεleke wa di yama wà Hεrɔdi na, bani wu ya ta Kile pεle wε. A fyεnrε di jé wu ni; a wu xhu.

²⁴ Lee bε na, Kile jomɔ pu bi se jaha na kabaya yi bεeri na.

²⁵ Barinabasi ni Sɔli ya pa Zheruzalemu ni tuduro temu na ge, ba tee ya shɔɔnri wε, a p'i guri kari Ancɔsi ni. A pu nigariwuu di gari ni Yohana ni, wee p'a bi sanha na Marika.

13

Fεfεere Munaa ya Sɔli ni Barinabasi jaha bulo

pu she Kile Kafila jo

¹ Kile tudunmɔɔ ni karamɔgɔlɔɔ pii bye Ancɔsi egilizi wu ni. Pee mεyε ye: Barinabasi, ni Simɔ wemu p'a bi Niwɔ ge, ni Lusisi, wee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Manayeni, ni Sɔli. Manayeni ni saannaa Hεrɔdi, punujɔ ni pee ya bii.

² Canɔ ka n'a daa fεε p'a suun le, na Kafɔɔ pele. A Fεfεere Munaa l'i pu pye: «Nε Barinabasi ni Sɔli yiri labye wemu kaa na ge, yi pu yaha na yahama ni, kɔnhɔ pu da wee pyl.»

³ Ba n'a daa fεε p'a yee logo wε, a p'i tuun wa lɔ sanha na suun le, na Kile jεeri, na pu keye taha Barinabasi ni Sɔli na, na pu yaha kari Kile wo labye wu na.

Barinabasi ni Sɔli nɔgana Sipere ni

⁴ Ba Fεfεere Munaa l'a Barinabasi ni Sɔli tun wε, a p'i gari Silisi ni. A p'i she jé wà kɔɔgbɔhɔ ka ni na kari Sipere fiige ki ni.

⁵ A p'i nɔ Salamine ni, na Kile Kafila jo Yawutuu pu mu Kile-pεenε piyεye yi ni. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bi pu tεge labye wu na.

⁶ A p'i Sipere fiige ki kɔn jεri na she nɔ kulo la ni, lee mεge jε na Panfɔsi. Ba p'a nɔ wà wε, na Yawutu ná wa ta wà, wee mεge jε Bariyesu. Wu bi siganma pyi, na kafineyε yu na Kile tudunmɔɔ wee jε.

⁷ Wee sigaanfɔɔ w'a bye gbafenεereε Siri-gusi Polusi kaban. Wee gbafenεeri wu bye ná xakiligbɔ fɔɔ. A wu Barinabasi ni Sɔli yiri, bani pu bi giin p'i Kile Kafila logo.

⁸ Ga sigaanfɔɔ wemu mεge ki jε Bariyesu, p'i wu pyli Girekii jomɔ pu ni na Elimasi ge, a wee di Barinabasi ni Sɔli kaala. W'a bi li shaa wu gbafenεeri wu jaha kɔn, kɔnhɔ wu ganha bu dà Yesu na wε.

⁹ Wee tuun wu ni Sɔli we p'a bi na Pɔli ge, a wee di jɔ Fεfεere Munaa na, a wu sigaanfɔɔ wu wii xuuni na jo:

¹⁰ «Shitaanni sipya mu jε, mu ya jɔ shizhinme ni nanjmhara tuuyo bεeri na. Tiime bεeri pen. Mu wa da Kafɔɔ wo kodiine li jεri wu jɔ yaha-i ya?»

¹¹ Kafɔɔ ya wu kenε taha mu na nime. Ma na ba bye fyen. Ma na ba tuun wa pye, ma da yafiin bε ja wε.» Taapile ni a piige di jé Elimasi jaha ni; a wu jεri fyen, na ganha na daala wu bu garaa sipya wa ta, wee di wu kenε co, wu koo she wu na.

¹² Ba gbafenεeri w'a lee ja wε, na dà Yesu na. Kalaa we w'a pye Kafɔɔ shizhaa na ge, a wee di bye wu mu kakanhana.

Pɔli ni Barinabasi nɔgana Ancɔsi nibire ni

¹³ Lee kadugo na a Pɔli ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ di jé kɔrɔgɔ ka ni Panfɔsi ni, na gari Pεrizhe kulo li ni Panfili fiige ki ni.

Yohana wemu mege p'a yiri na Marika ge, wee xuu wu ni wee ya kuri pu feni, na gari Zheruzalemu ni.

14 Ga, a pusamaa di yiri Perizhe ni, na gari kulo la ni lemu mege ki ne Ancosi nibire ge, lee ne Pisidi wo fiige ki kabanugo. Ba Yawutuu wo cadeenge k'a no we, a pu be di je Kile-peenge puga ki ni na diin.

15 Ba p'a saliya we ni Kile tudunmoo pu wo Kitabuu pu kalaa xo we, a Kile-peenge puga ki junofooo wu tuduro tun Poli ni Barinabasi mu na: «Na cebooloo, Kile Kafila yere la bye li wa yi mu, yi na ja li pye.»

16 A Poli di yiri, na wu kehe yirige, na sipyii pu pye: «Izirayeli sheen, ni yee piimu p'a fyagi Kile na ge, yi niweege shan!

17 Izirayeli sheen wo Kile w'a wu sefelee pu naha bulo. Tuun wemu ni pu bye nadadinme Misira ni ge, w'a pu nagoo nehe. Lee kadugo na a wu wu wo sefeere ti taga pu yeege kee fiige ki ni.

18 A wu pu keree xu, na pu no sha fo na no yee kelee shishere na.

19 Lee kadugo na w'a shi tshes gbarashuun kyeege, na wee kori yeege Kana fiige ki ni, na fiige ki kan wu sefelee pu mu,

20 fo na no yee xhuu shishere ni kelee kaguro na (450). Lee kadugo na, a wu kirikon kan wu sefelee pu mu fo na she no Kile tudunmoo Samuweli wo cana jii li na.

21 «Wee tuun wu ni a p'i li sha Kile mu na wu wa pye saan pu juno ni. A Kile di Kisi ja Sali kan pu mu wee wu pye pu saan. A wee di yee kelee shishere (40) ta pu juno ni. Wee bi foro Benzham wo shi wu ni.

22 Ba Kile ya Sali laha saanra ti na we, na Dawuda kan pu mu w'a pye pu saan. A wee kaa di daan Kile ni, a Kile di jo: «Sipya wemu ne zhaa ge, wee wu ne we, Zhese* ja Dawuda we. Wee na ba bye ne jidaan keree ki beeri pyevoo.»

23 A Kile di ba Shovoo kan Izirayeli mu, na foro Dawuda shi wu ni, ba w'a bi yi jo jogana lemu na we, wee ne Yesu.

24 Na ta wee sanha ba we, Yohana w'a bi Kile Kafila wu yere pyi Izirayeli sipyii pu beeri mu, na pu daajenge jo pu jurumu wu na, p'i batize.

25 Ba Yohana wo labye wu taaxoo ya teenge we, a wu ganha na yu na: «Yee ya giin na joo ne wa we? Shovoo wemu naha yee wa wii ge, ne wa were-e de! Ga we w'a ma ne kadugo ge, wee wu wa. Ne cere ne wu pye wu bulo, ali na wu tanhaya meere be sanha, ne yaa ni lee ni we.»*

26 Lee kadugo na a Poli di jo: «Na cebooloo, yee piimu pu ne Ibirayima yaseye ge, ni yee

p'i p'a fyagi Kile na ge, pe juwuuro jomoo pe ya jo yi beeri mu.

27 Bani Yawutuu pii p'a bye Zheruzalemu ni ge, pere ni junoafe pu bi ta li ce na Shovoo wu ne Yesu we. Kile tudunmoo pu jomoo pemu be pu bi galaa cadeenge beeri ge, pu ya pee be ce we; bani p'a Yesu jaagi, na wu gbo. Ga lee funno ni a p'i pee jomoo pe no fa puye kategee.

28 Ali na ta pu ya kaa la shishiin ta wu na le l'a wu kagbuu xo we. Lee be na, a p'i Pilate pye na wu soo p'i wu gbo.

29 Lee na keree kiimu k'a ka Kile tudunmoo Kitabuu pu ni Yesu shizhaa na ge, pee jomoo pu beeri ya pye can. Lee kadugo na a p'i wu tirige korikoritige ki na, na she le fana ni.

30 Ga, a Kile di wu ne na yeege xu ni.

31 Ba w'a ne foro xu ni we, pii p'a wu torogo na yiri Galile ni na pa Zheruzalemu ni ge, a wu cabyaa nihenenge pye na wuyee shee pee na. Pee sipyii pu p'a pye wu seere, na wu jomoo yu Izirayeli sipyii pu mu.

32 Kile bi Jozaama pemu wo nomee lo wu sefelee pu mu ge, weeye pyaa ki be wo kapaana juno ki ne, na pee naha jo.

33 Nomee le Kile ya lo wee sefelee pu mu ge, w'a lee fa pu kadugo sheen mu. Kile ya Yesu ne na yeege xu ni. Lee l'a ka Zaburuu Kitabu koogoo shuun wu ni Yesu shizhaa na na:

«Mu ne Ja; njaa n'a ma se.»*

34 Ba Kile ya Yesu ne na yeege xu ni we, na jo na wu da ga xhu nige bada we. Lee Kile Kafila w'a she na:

«Fefere nomee le ne lo Dawuda mu ge, ne na ba lee no fa nakaara baa ni duba ni yi mu.»*

35 Lee wuu na Kile Kafila w'a li she xuu wa be ni sanha na:

«Mu da ga soo ma Fefere Sipya wu wu fonho faja ni we.»*

36 Ga Dawuda we w'a pe jomoo pe jo ge, ba wee ya Kile jidaan keree pye xo wu wo tuun wu ni we na xhu. A p'i wu le na fara wu sefelee pu nixhuyo na. A wu fonho.

37 Ga Kile ya Yesu wemu ne na yeege xu ni ge, wee ya ta fonho we.

38 «Lee na, na cebooloo, wee ya yaa na li ce na Yesu gbooo ni wu jurumu w'a da yafa wu mu.

39 Kakuunoo kiimu ki ne yee ya ja sho ki na Kile tudunmoo Musa wo saliya wu noho ni-ge, wemu bu da Yesu na, weefoo na zho kee kakuunoo ki be na, na kajii ta Kile naha taan Yesu gbooo ni.

40 Lee wuu na y'a yiye kaseri, konho Kile tudunmoo p'a yemu jo ge, yee ganha da yi ta we. P'a jo:

41 «Kile keree la wuuvwe, yi wii,

* 13:22 Zhese: Wee ninumo p'a byi Izayi. * 13:22 Zaburuu 89:21 * 13:25 Yohana 1:20-27 * 13:33 Zaburuu 2:7 * 13:34 Ezayi 55:3 * 13:35 Zaburuu 16:10

li na bye kakanhana yee mu,
lee kadugo na yee na gyeegi.
Bani n'a da ba kaa la pye yee wo tuun wu ni.
Ali wa na ba li paari yee mu,
yee da ga dà li na we.» *

42 Ba Pòli ni Barinabasi ya pa foro Kile-
peene puga ki ni we, a sipyiire t'i pu pye na
cadeenge ki k'a ma ge, na pu pa jo le kaa le
ninunò na pee mu sanha.

43 Ba sipyiire t'a jò kòn na jaaga we, Yawu-
tuu niñeheme ni Kile jìli fyaara sipyii piimu
ya jé Yawutuu koo li ni ge, a pee di daha Pòli
ni Barinabasi feni. A pee di ganha na pu
logoo wari na pu taha Kile wo niime wu feni
ni òmeee fere ni.

44 Ba cadeenge k'a pa nò we, a kulo li sipyii
pu beeri di ba binne p'i Kafò jomò logo.

45 Ba Yawutuu p'a sipyiire ti na t'a pinne
we, a lee wo ñepeen di jé pu ni. A p'i ganha
na Pòli kafila wu kaala na wu shehele.

46 A Pòli ni Barinabasi di yi fiinne jo pu
mu na: «Yee Yawutuu mu Kile Kafila wu bi
yaa na fenhè jo. Ga ma na jo yee ya she wu
ni, na li yaha na yee ya yaa ni jìli sicuumò
nixhòbaama ni we. Ayiwa nime a wu gari
shi watii yiri.

47 Bani ye Kafò Kile ya jo wu Kafila wu ni
na:

«Nè Kile w'a ma tenje na pye kpeenge shi
wusama mu,
kònhò m'a ñuwuuro ti jomò pu yaha p'i
nò
kònjò ki kabaya shishere wu beeri na.» *

48 Shi wemu ñe Yawutuu-i ge, ba pee ya
pee jomò pu logo we, a pu beeri fundanga
wuu di ganha na Kafò jomò pu sòni. Piimu
beeri pu bi puye gbegele p'i sò jìli sicuumò
nixhòbaama pu na ge, a pee beeri di dà Kafò
Yesu na.

49 Lee caagagana li na Kafò jomò pu bi
jaaga wee xuu wu beeri ni.

50 Kulo li megbòhò cèe ni kulo li sipyigbò
piimu pu bye Yawutuu koo li ni ge, a Yawu-
tuu p'i pee sòn wá Pòli ni Barinabasi na, a p'i
pu kanha, na pu kòri na yeege pu wo fiige ki
ni.

51 Ga, a Pòli ni Barinabasi nivorowuu di
pu tóyò gbazhenhe nahara wo wà, na lee
pye seeri kaa pu feni. A p'i gari Ikone kulo
li ni.

52 Ga lee be na, a pee n'a daa fee nivomò
pu kunni di jìli fundanga ni Fefere Munaa na
Ancosi ni.

14

Pòli ni Barinabasi ya kari Ikone kulo li ni

1 Ba Pòli ni Barinabasi ya nò Ikone ni we,
na jé wà be Yawutuu Kile-peene puga ki ni. A
p'i jomò jo fo Yawutuu niñeheme ni Girekii
niñeheme ya pye Yesu n'a daa fee.

2 Ga, Yawutuu piimu p'a she pu da dà Yesu
na-è ge, a pee di she ganha na shi wusama
sòon na waa n'a daa fee pu na.

3 Ga lee be na, a Pòli ni Barinabasi di mò lee
kulo li ni. P'a bi Kafò kaa yu, pu bi fyagi wa
shishiin na we. Kafò bi sefeere kaan pu mu
p'a kakanhanjaa ni naha sheshere pyi. Kee
bi li shee na Kafò wo Fere me jomò pu ñe can.

4 A kulo li sheen p'i daa taaya shuun. A
taaga ka di bye ni Yawutuu pu ni, a ke k'i bye
ni tudunmò pu ni.

5 A Yawutuu pee ni shi wusama ni pu
ñuñfèe di be nigin na, na p'i Pòli ni Barin-
abasi kanha. Pu funjò bye p'i pu wá gbo ni
kagereye ni.

6 Ba Pòli ni Barinabasi ya pa li ce na pu
funjò ki wa p'i pee gbo we, a p'i baa kari
Likawuni fiige ki ni. Kee fiige ki ni Lisitiri
ni Deribe kulogoo ki ni.

7 A p'i Jozaama pu jo wee xuu wu beeri ni.

Na Pòli ni Barinabasi yaha Lisitiri ni

8 Ná wa bye Lisitiri ni w'a bi faan fo wu
taasii ni. Wu bi sanha ñaari ña bada we.

9 Wee ná wu bi Pòli jomò pu nuri. A Pòli di
wu ñaha kò le wu ni na wii, na wu ta na n'a
daa wa wu zò wu ni, na wu cuunjo.

10 A Pòli di jo ni fanha ni, na ná wu pye:
«Yiri yere ma tóyò yi na!» A na wu yiri, na
yere wu tóyò yi na, na ganha na ñaari.

11 Ba sipyiire t'a lee ña we, na jo Likawuni
sheen jomò pu ni na: «Kakanhana de! Wù
kilele p'a puye ñeri sipyii, na digi na pa
naha.»

12 Girekii kile wemu mege ki bye Zesi ge,
a p'i wee mege le Barinabasi na. Shuun wo
wu mege ki bye Herimesi ge, a p'i wee mege
le Pòli na. Bani Pòli w'a bye jomò pu jowò.

13 Zesi tapene puga ki bye kulo li tajege
ki ni. A wu saraya ñaha shòonrivò wu she
wee xuu wu ni ni nupheee ni, na ki to ni tige
fyenre ni. Wu ni sipyiire ti bi giin p'i saraga
wolo Barinabasi ni Pòli mu.

14 Ga ba Pòli ni Barinabasi ya lee ña we, a
pu loyire wuu di pu fadeye sheengi, na baa
kari sipyiire ti feni, na ganha na sele na:

15 «Wu ñaniine ñaha na yee di le pyi we?
Wèe be pu ñe sipyii ba yee wa we. Wèe ya
pa Kile Jozaama jo yee mu, jo yi ke ñuñjò baa
peene ke ñò yaha, y'i dà Kile jìli wo wu na. Y'i
da wu pele, wee wemu w'a fugba, ni ñiñe, ni
suumò lèhò, ni ki funjò yanmuyò yi beeri yaa
ge.

16 Taashiine li ni Kile bi shi wu beeri yaha
wa na wuye nidaan koro ñaari,

17 Ga lee be na Kile bi wuye shee pu na ni
kasaanjaa niñehene ni. W'a zanha shaan yee
mu na yiri fugba we ni, na yee shinma ñògi
wu tuun ni, na ñolige niñehene kaan yee mu,
na fundanga kaan yee mu.»

* 13:41 Habakuki 1:5   * 13:47 Ezayi 49:6

¹⁸ Pòli ya yee bæeri jo, ga jere ye li bi fo p'i sipyiire ti jaha kon kanha niye yi gbo wu na.

¹⁹ Na pu yaha lee na, a Yawutuu p'i di yiri Ancosi nibire ni Ikone ni na pa. A p'i sipyiire ti faanna fo p'a kagereye taga Pòli wá shan, na p'i wu gbo. Lee kadugo na a p'i wu fuulo na she wá kulo li kadugo yiri, bani pu bi giin na w'a xu xo.

²⁰ Ga ba n'a daa fee p'a she wu kuuri we, a wu yiri jé kanha ki ni. Kee cana ki jimuguro na a Pòli ni Barinabasi di yiri wà na kari Deribe ni.

Tudunmoo p'a kuri kari Ancosi nigbo wu wo egilizi wu ni

²¹ Pòli ni Barinabasi ya Kile Jozaama pu jo Deribe kulo li ni. A sipyiirehemee di dà Yesu na. Lee kadugo na a p'i guri kari Lisitiri ni, ni Ikone, ni Ancosi nibire ni.

²² P'a bi Yesu n'a daa fee pu logoo wari, na pu yeri na pu kori yaha n'a daa wu ni pu da se jaha na. Bani p'a bi pu pyi na: «Li waha l'i waha, wèe na venhe kanhama niyeheme ja, yani wù pa jé Kile wo saanna ti ni ge.»

²³ Pòli ni Barinabasi ya pii jaha bulo na pye jahagbaa fee egilizii pu bæeri nigin nigin ni. Lee kadugo na a p'i suun le, na Kile jèeri pee sipyii pu mu. Kafoo wemu na p'a dà ge, a p'i pu kaa le wee kenje ni, konho wu bye pu tegevoo.

²⁴ Lee kadugo na a Pòli ni Barinabasi di Pisiidi kon jeri, na gari Panfili fiige ki ni.

²⁵ A p'i Kile Kafila jo Perizhe kulo li ni na na kari kulo la ni lee mege je Atali.

²⁶ A p'i jé kooqbho ka ni na kari Ancosi nigbo wu ni Siiri fiige ki ni. Wee xuu wu ni n'a daa fee p'a bi pu kaa le Kile kenje ni. Labye wemu na p'a xo me ge, a p'i na yiri wà lee kulo li ni na ma wee labye wu feni.

²⁷ Ba p'a no Ancosi ni tuun wemu ni we, keree kiimu bæeri p'a pye Kile baraga ni ge, a p'i n'a daa fee pu pinne, na kee bæeri paari pu mu. Shi wemu je Yawutuu we, mugigana lemu na Kile ya kujoo mugi wee be mu, konho pu be di dà Yesu na ge, a p'i yee be paari.

²⁸ A Pòli ni Barinabasi di taatuunnoo pye Ancosi n'a daa fee pu yiri.

15

Yesu n'a daa fee p'a pinnege kemu pye Zheruzalemu ni ge

¹ Ayiwa, a namaa pii di ba yiri Zhude fiige ki ni na pa Ancosi ni. A p'i ba ganha na kalaa watii kaan ceboooloo n'a daa fee pu mu na: «Na saha ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni, yee ya cekoonro pye we, yee da zho we.»

² Pòli ni Barinabasi ya ta soo pee jomoo pu na we. A l'i bye nakaagboo pu te ni, fo Ancosi n'a daa fee p'a n'a daa fee pii fara

Pòli ni Barinabasi na, p'i she li tiinne tiin Zheruzalemu ni, pu ni tudunmoo pee ni naholee pu ni.

³ A egilizi wu pu tun kari, a pu nigariwuu di doro Fenisi fiige ni Samari fiige ki ni. Shi wemu je Yawutuu-i ge, wee ya soo Kile jomoo pu na soogana lemu na ge, a p'i yee paari wee xuu wu n'a daa fee pu mu. A pee jomoo p'i daan pu ceboooloo pu ni xuuni.

⁴ Ba Pòli ni Barinabasi ya no Zheruzalemu ni we, a n'a daa fee p'i pu joo ciri cirigazana na. Tudunmoo pee ni naholee pu bæeri bi bye wà. P'a ja keree kiimu bæeri pye Kile baraga ni ge, a p'i kee bæeri paari Zheruzalemu n'a daa fee pu mu.

⁵ Farizheen piimu p'a dà Yesu na ge, a pii di yiri pu ni na jo: «Shi wemu je Yawutuu we, piimu p'a dà Yesu na wee shi wu ni ge, pee wo cekoonro bye je fanha. Na fara lee na, p'a yaa na jaari na sahanji ni Musa wo saliya wu ni.»

⁶ Lee wuu na, a tudunmoo pee ni naholee p'i puyee na na binne tiin, konho p'i yee suguri shiizhan.

⁷ Ba jomoo p'a pa jeri nakaagboo pu te ni we, a Pyeri di ba yiri yere na jo: «Na ceboooloo, yeeye pyaa wa li fiin na Kile ya ne jaha bulo fo taatuunnoo ni, konho ne Kile Jozaama pu jo shi wusama be mu wemu je Yawutuu we, konho p'i Kile jomoo logo p'i dà Yesu na.

⁸ Kile wemu w'a sipyii bæeri zoloo ce ge, wèe ya li ce na wee ya soo pu na. Lee wuu na Fefere Munaa l'a tigi pu na ba l'a tigi wèe na tiginana lemu na we.

⁹ Lee ya ta zhoonro pye we. L'a pu zoloo fiinne, bani p'a dà Yesu na.

¹⁰ Ni li wa mu, jaha na yee di wa giin y'i Kile taanna di wii we? Wèe sefelee ni wèeye pyaa ya ta ja tuguro temu na-e ge, jaha na y'i wa giin y'i tee taha n'a daa fee pu joo ni we?

¹¹ Dagana lemu na yee ya dà na yee ya sho Kafoo Yesu wo niime wu gboonro ni ge, mu li wa pii be shizhaa na.»

¹² A sipyii pu bæeri di cari cari puyee na, na Pòli ni Barinabasi ye be wo nijoyo logo. Kile ya kakanhanja ni jaha shesheere temu pye pu mu shi wu niye ni wemu je Yawutuu we ge, a p'i yee bæeri paari sipyiire ti mu.

¹³ Ba Pòli ni Barinabasi ya jo xo we, a Yakuba di jomoo pu lo na jo: «Na ceboooloo, yi niwege shan, y'i na kafila wu logo!

¹⁴ Shi wemu je Yawutuu-i ge, yahagana lemu na Kile ya wu kasege yaha wee shi wu na fo taashiine li ni ge, na pii jaha bulo pu ni na pye wuyee pyaa wuu ge, Simo ya yee bæeri paari na xo yee mu.

¹⁵ Simo wo jomoo pe ni Kile tudunmoo pu wo pu bæeri je ninumoo, bani l'a ka Kitabuu wu ni na Kafoo ya jo na:

16 Lee kadugo na, n'a da ba guri ba.
 Dawuda puga ke k'a to ge,
 n'a da ba kee yerenɛvonɔ yerenɛ.
 N'a da ba ki kataha ki beeri yirige, di ki tii.
 17 Kɔnhɔ sipyiire tisara beeri di Kafɔɔ sha
 ni shi wu beeri n'a yiri na pye nayɛ wo
 ge.
 18 Yee Kafɔɔ ya jo.
 Wee w'a kii keree kii she fo taatuunno
 ni.»*

19 Lee kadugo na a Yakuba di jo: «Lee wuu
 na, shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, wu d'a sɔɔ Kile
 Kafila wu na ge, nɛ funɲɔ na, wɛɛ ya yaa na
 waha watii taha wu na wɛ.

20 Ga yi yere wu sɛmɛ tun pu mu, na
 saraya yatɔɔyɔ yemu p'a gbuu yapɛɛɛ na ge,
 pu ganha ba yee xaara xaa wɛ. Na pu ganha
 ba dɔdɔɔɔ pyi wɛ, na pu ganha ba yaxuyo,
 kelee shishan xaa wɛ.

21 Bani na lɔ fo taatuunno li ni, kulogoo
 ki beeri ni, Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni, lee yɛɛɛ li
 l'a gaan na saha ni Musa wo saliya wu ni
 cadɛɛngɛ beeri na.»

*Tudunmɔɔ p'a sɛmɛ tun n'a daa fɛɛ pii mu
 piimu jɛ Yawutuu wɛ*

22 Yakuba jomɔ p'a bi bɛ tudunmɔɔ ni
 nɔhɔlɛɛ, ni n'a daa fɛɛ pu mu. A pu pii pinne
 ni Pɔli ni Barinabasi ni, na pee tun kari
 Ancosi ni. A p'i nahagbaa fɛɛ shuun wa jaha
 bulo n'a daa fɛɛ pu ni. Wa mɛgɛ jɛ na Zhude,
 p'i wu pyi na Barisabasi, shuun wo wu mɛgɛ
 jɛ na Silasi.

23 A p'i sɛmɛ wu le pu keɲɛ ni. L'a bi ka wee
 sɛmɛ wu ni na:

«Wɛɛ piimu pu jɛ tudunmɔɔ pu ge, wɛɛ ni
 egiliri nɔhɔlɛɛ ni n'a daa fɛɛ pu p'a we sɛmɛ
 we tun wu cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu piimu
 jɛ Yawutuu wɛ, na jɛ Ancosi kulo le, ni Siiri
 fiige ke, ni Silisi fiige ki ni ge:

Wɛɛ ya yi shaari.

24 Wɛɛ ya logo na sipyii pii ya yiri wɛɛ yiri
 naha, na she kafila wa taga yee hakilee pu
 wuregi, fo l'a pye yee mu funzhaga; na ta
 wɛɛ di ya pu tun wɛ.

25 Lee wuu na wɛɛ ya wuɛ jɛ, na bɛ nigin
 na, na li ta l'a pɔɔɔ na sipyii pii fara wu
 taanjiinɛɛ Poli ni Barinabasi na, wu pee tun
 yi mu.

26 Pii namaa shuun we ya puyɛ kan Kafɔɔ
 Yesu wo labye wu mu, fo na li pye jɛɛɛ yɛ l'a
 fɔ p'i xhu kanhama keɲɛ ni.

27 Lee wuu na wɛɛ ya Zhude ni Silasi pinne
 ni pu ni, kɔnhɔ jomɔ pemu wɛɛ ya ka sɛmɛ
 wu ni ge, p'i pee jo yi mu jɔ ni jɔ.

28 L'a taan Fɛfɛɛɛ Munaa ni wɛɛ bɛ ni,
 nago wu ganha da tuguro tatii taha yi na,
 kii keree kii kadugo na wɛ. Kee keree ki kaa
 wɛɛ ya jo waha mɛ yi mu.

29 Yi ganha ba yapɛɛɛ xaara, kelee shis-
 han, kelee yaxuyo xaa wɛ; y'i dɔdɔɔɔ yaha.
 Yi bu j'a yiye tanha kii keree kii na, lee ya jɔ.
 Kile wu tuun wa she wu na.»

30 A p'i Pɔli, Barinabasi, Zhude ni Silasi yɛ
 yaha kari Ancosi ni. Ba pee ya nɔ w'a wɛ, na
 n'a daa fɛɛ pu beeri yiri pinne, na sɛmɛ wu
 kan pu mu.

31 Ba p'a wee sɛmɛ wu kalaa wɛ, a lee yɛɛɛ
 l'i pu funɲɔ taan xuuni.

32 Zhude ni Silasi yɛ bɛ di bye Kile
 tudunmɔɔ, a p'i yɛɛ kan n'a daa fɛɛ pu mu,
 na pu logoo waha, na samɔhɔɔ le pu ni.

33 A p'i cabyaa kii pye ni pu ni Ancosi ni.
 Lee kadugo na a p'i koo sha. A p'i li kan pu
 mu, na pu pye na Kile wu pu naha she pu
 tunwɛɛ pu yiri, na pu she kanha ta jɔɲɲɛ na.

34 [Ga lee bɛ na, a l'i daan Silasi ni wee wu
 kori Ancosi ni.]

35 A Pɔli ni Barinabasi di gori Ancosi ni.
 Pee ni sipyii piitiilee bi n'a daa fɛɛ pu kalaa,
 na Kafɔɔ wo Jozaama pu bɛ yɛɛ pyi.

Pɔli ni Barinabasi ya waagi

36 Cana ka Pɔli ya pa Barinabasi pye:
 «Barinabasi, kulogoo kiimu ni wɛɛ ya toro, na
 Kile Kafila jo w'a ge, wu kuri wu doro kee ni,
 wu ki n'a daa fɛɛ pu pɛɛgi pu bi se jaha na
 n'a daa wu ni.»

37 Pu nigariwuu, Barinabasi funɲɔ bye,
 Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bɛ wu
 pinne ni pu ni.

38 Ga Pɔli ya ta sɔɔ Yohana wu pinne ni pu
 ni wɛ. Bani na pu yaha Panfili fiige ki ni w'a
 pa guri pu fɛni na labye wu ta wu sanha xhɔ
 wɛ.

39 A l'i bye gilege Pɔli ni Barinabasi tɛ ni, fo
 na pu pye p'a waagi. A Barinabasi di gari ni
 Marika ni. A pu shuun wu jɛ kɔɔɔɔ ka ni na
 kari Siperɛ ni.

40 A Pɔli di Silasi jaha bulo. A n'a daa fɛɛ
 p'i pu kaa le Kafɔɔ keɲɛ ni.

41 A p'i Siiri ni Silisi fiuye yi beeri jaari, na
 samɔhɔɔ le n'a daa fɛɛ pu ni.

16

Timote ya fara Pɔli ni Silasi na

1 A Pɔli ni Silasi di gari Dɛribe ni, a p'i foro
 w'a, na gari Lisitiri kulo li ni. Na she n'a daa
 fɔɔ levɔɔ wa ta w'a, wee mɛgɛ jɛ na Timote.
 Wu nu bye Yawutuu n'a daa fɔɔ wa, ga wu
 to w'i jɛ Gireki.

2 N'a daa fɛɛ piimu pu bye Lisitiri ni Ikone
 ni ge, pee beeri bi Timote mɛsaɲɲa yu.

3 Lee wuu na Pɔli ya li sha na Timote wu
 pye wu kapyebyenii. Yawutuu pu wuu na
 w'a Timote kan, bani pu beeri bi li cɛ na
 Gireki wu jɛ wu to wɛ.

4 Pu nigariwuu ya toro kulogoo kiimu
 beeri ni ge, tudunmɔɔ pee ni Zheruzalɛmu

nòhòlee p'a keree kiimu tenje ge, a Pòli di kee beeri paari pu mu, na p'a kee pyi.

⁵ Lee l'a bi n'a daa fee pu pye pu na se jahaa na n'a daa wu ni, egilizii pu ni. A la di ganha na faraa pu na caña beeri.

Pòli ya kashèe la ja Torowasi ni

⁶ A Kile Munaa l'i pu jahaa kòn Kile Kafila wu jo na Azi fiige ki ni. A p'i Firizi ni Galasi fiye yi ja toro.

⁷ Ba p'a teeñe Misi fiige ki na we, a p'i ganha na giin p'i jé Bitini ni, ga Yesu Munaa li ya ta soo pu jé wà we.

⁸ A p'i doro Misi kabanugo na kari Torowasi ni.

⁹ Kee caña ki piige Pòli ya kashèe la ja. A wu Masedoni shen ná wa niyerege ja wu na wu jèeri na yu: «Pòli, jò maye na, m'a ba Masedoni ni, m'a ba wù tege.»

¹⁰ Ba Pòli ya lee ja we, taapile ni a wu gbegele, na she Masedoni fiige ki ni. A wèe di li ce nakaara baa jo Kile ye pyaa k'a jo na wèe pu she Kile Jozaama pu jo pii sipyii pii mu.

Lidi ya pye Kafòo Yesu wo n'a daafòo Filipi kulo li ni

¹¹ A wèe di jé korògo ka ni Torowasi ni, na nò Samoturas ni. Tee jimuguro ti na wèe ya nò Nerapolisi kulo li ni.

¹² A wèe di foro wà, na gari Filipi ni. Lee jè Masedoni fiige ki kugbò le, na jè Oromè fanha ki tateenge ka. A wèe di cabyaa pye lee kulo li ni.

¹³ Ba cadeenge k'a pa nò we, a wèe di she kanha ki kadugo. Bani wèe bi giin na xuu wa wa wà pu mu dugo ki jò na, wee jè pu Kile-jerege tapyege. Ba wèe ya nò wà we, na cèe pii ta p'a puyè pinne wà, a wèe di Kile Kafila jo pee mu.

¹⁴ Cee nigin wa bye pee ni, wee bi jé Yawutuu pu wo Kile koro li ni, wee mege jè Lidi. Wu kulo mege di jè Tiyatiiri. Fajeeye wu bi beree, yemu pereme ya waha ge. Wu bi Kile pelee A wu ganha na we kafila we nuri, a Kafòo di fungongò fere kan wu mu w'a Pòli kafila wu jahaa ce.

¹⁵ A wu ni wu puga sheen pu beeri di batize. A wu Pòli ni wu kaafèe pu jèeri na: «Yee bi dà li na na ne dà see na Kafòo na, yi pa digi na puga.» A wu wèe karamu fo wèe ya soo.

Pòli ni Silasi ya le kaso ni Filipi kulo li ni

¹⁶ Caña ka wèe ya kari Kile taperege ni, a bulozhò wa di wèe jùnò cìri. Jina wa wu bye wee ni, wee baraga ni wu bi celòo pyi. Tee celòo ti ni w'a bi wari nijeheme taa na gaan wu Kafòo mu.

¹⁷ A wee cee jinaa wo wu daha yaha wèe feni, na sele, na yu: «Kile-gbòtabaaga wo kapyeyii pu jè pii namaa piiri. Nuwuuro ya daa koo lemu ni ge, lee kaa p'a yu yee mu.»

¹⁸ Wee cee wu bi taha yaha Pòli ye feni caña beeri na yee yu. Caña ka, a Pòli di ba ganha na jahana jèri, na jina wu pye: «Yesu Kirisa mege na, jina, foro cee wu ni!» Taapile ni a jina wu foro cee wu ni.

¹⁹ Ba wee bulozhò wu kafèe ya pu wari ta koro li ja l'a tò we, a p'i Pòli ni Silasi co kari kiiri kòon kurunò ki mu.

²⁰ Ba p'a nò wà we, na Oromè fanhafèe pu pye: «Pii namaa pii ya wèe kulo li wuregi, Yawutuu pu jè pii.

²¹ P'a sipyii pu kalaa keree kii ni na ta wèe Oromè sheen wo saliya wu ya gbara kee na we, wèe di ya yaa w'a kee keree ki pyi be we.»

²² Ba sipyii t'a pee jomò pu logo we, a p'i yiri Pòli ni Silasi feni. A fanhafèe p'i jo na pu pu fadeye wolo pu na, p'i pu kpòn ni susalòo ni.

²³ Ba p'a pu deele kpòn we, na pu le kaso ni. A fanhafèe p'i yi jo kaso gbaha ki kaseege pyevò wu mu na p'a pu kasèri xuuni.

²⁴ Ba kaso gbaha ki kaseege pyevò w'a yee logo we, a wu she Pòli ni Silasi yaha kaso gbaha ki funnò pura la ni, na pu tòyo le tige ka ni na pò.

²⁵ Ba jine k'a pa ni we, a Pòli ni Silasi di ganha na Kile jèeri, na Kile masòno yoyo cee. Kasolemèe pusamaa beeri bi yee nuri.

²⁶ Na pu yaha lee na, a jine k'i wakaraa cèe xuuni, na kaso gbaha ki jahara fo na ki gburaya yi beeri pye y'a mugi yiye ni. A kasolemèe pu beeri wo tòro shonhòyo y'i bahala wolo.

²⁷ Ba kaso gbaha ki kaseege pyevò w'a jè, na gburaya yi beeri ta y'a mugi we, a wu wu ñmòpara kòongi li korògo ni di daga wuyè gbo, bani wu bi giin na kasolemèe pu beeri ya paa.

²⁸ A Pòli di mujuugbò wá na: «Ma ganha da kakuunò pye maye na we, wèe beeri wa naha.»

²⁹ A kaso gbaha ki kaseege pyevò wu jo na pu sokinna le pa. A wu gbuurogi jé kaso gbapire li ni. W'a bi fya fo na fuguri, a lee di wu pye w'a she do Pòli ni Silasi tòyo ni.

³⁰ Lee kadugo na a wu Pòli ni Silasi yege kpeenge ki na, na pu pye: «Na jahafèe, leke ne d'a yaa na pye, konhò di juwuuro ta we?»

³¹ A p'i wu jò shò na: «Dà Kafòo Yesu na, ma na zhò ma ni ma puga sheen pu beeri.»

³² Lee kadugo na a Pòli ni Silasi di Kafòo jomò pu jo wu ni wu puga sheen pu beeri mu.

³³ Kee jiniye kiyè pyaa na, a kasogbaha ki kaseege pyevò wu Pòli ni Silasi ye nòyo yi wèe pye. A wu ni wu puga sheen pu beeri di batize.

³⁴ Lee beeri kadugo na a wu gari ni pu ni wu kaban, na she yalige kan pu mu. A we na we ni wu puga sheen beeri di fundanga pye xuuni, bani p'a dà Kile na.

³⁵ Ba jiga k'a mugi we, a Oromè fanha ki jùnòfèe p'i fanhafèe pii tun kasogbaha ki

kasεεge pyevoo wu mu na wu Pɔli ni Silasi yaha.

³⁶ A kasogbaha ki kasεεge pyevoo wu pee jomɔ pu jo Pɔli ni Silasi mu na: «Oromε fanha ki juɔɔfεε p'a tuduro yaha pa, na pu yi yaha. Yi foro, yi da gaanji jɔɔɔɔ na.»

³⁷ A Pɔli di pee fanhafεε pu pye: «P'a wεe kpɔn sipyii pu bεeri jii na kiiri kanbaa wεe na, na ta wεe be di jε Oromε kulo li sipyii. Lee kadugo na na ba wεe le kaso ni. P'i giin p'i wεe peelee yeege nimε kaso wu ni ge? Tapyege wa lee na bada wε; na puyε pyaa ki pa wu yeege kaso wu ni naha!»

³⁸ A pee di guri na shε pee jomɔ pu jo Oromε fanha ki juɔɔfεε pu mu. Ba p'a logo na Pɔli ni Silasi be jε Oromε shεen wε, a p'i fya.

³⁹ Lee na a p'i ba kafari sha Pɔli ni Silasi mu. A p'i pu yaha na pu jεeri na pu jɔ puyε na p'i foro kulo li ni.

⁴⁰ Ba Pɔli ni Silasi ya foro kasogbaha ki ni wε, a p'i gari Lidi kaban, na shε cebooloo pii ta wā. A p'i pee yeri na samɔhɔrɔ le pu ni, na na kari.

17

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Tesaloniki kulo li ni

¹ Pɔli ni Silasi ya foro Anfipolisi kulo li ni, na shε dorɔ Apoloni kulo li be ni. A p'i shε nɔ kulo la ni lee mεge jε na Tesaloniki. Yawutuu Kile-pεεjε puga ka bye wā.

² A Pɔli di jε kee Kile-pεεjε puga ki ni ba w'a tee na li pɔi wε. A wu cadeenyε taanri pye na taha yiyε na na se na Yawutuu pu juɔɔ cirini, na Kile Kafila wu jaha yu pu mu.

³ Pɔli bi Kile Kafila wu jaha shε pu na na fiinjε, na yi yu pu mu na saha ni wee Kafila wu ni na Kile ya wemu jaha bulo na pye Shɔvoo ge, na wee na venhε ganha na na xu. Lee bεeri kadugo na, wu na ba jε na foro xu ni. A wu pu pye: «Yesu wemu kaa wεe ya yu yee mu ge, wee Kile ya pye Shɔvoo we.

⁴ A Yawutuu pii di wee kafila wu ta can, a pee di ba dā Yesu na, na fara Pɔli ni Silasi na. A Girekii Kile jii fyaara sipyii nijehemεε pii be di dā Yesu na ni megbɔhɔ cεe nijehemεε pii be.

⁵ Ga, a lee di jiihaga yirige Yawutuu pusamaa mu. A pee di lapyebaalaa sipyiiɔmuyɔ ya faanna pinne, na pee sɔn wā Pɔli ni Silasi na. A pee di tunmɔ taga kulo li bεeri wuregi. A p'i puyε faari kari Pɔli ni Silasi tachoɔ ni nā wa puga, wee mεge jε Zhasɔn.

⁶ Ba p'a shε fɔ Pɔli ni Silasi ni wε, a p'i Zhasɔn ni n'a daa fεε pii be co, na pee fuulo kari fanhafεε pu yiri. A p'i ganha na sele na: «Yi li wii, sipyii pii p'a fiige ki bεeri wuregi ge, pee p'a nɔ wεe be mu naha,

⁷ a Zhasɔn di pu tirige wu puga. Keree kii p'a byi ge, kee ya be ni Oromε saannaa pu

bεeri juɔɔfεε Sezari wo saliya wu ni wε, bani p'a yu na saan wa betii wu jε, wee mεge jε Yesu.»

⁸ Ba kulo li sipyii ni fanhafεε p'a pee jomɔ pu logo wε, a pee jomɔ p'i pu fungɔnyɔ wuregi.

⁹ M'a Zhasɔn ni n'a daa fεε pu jα p'a yaha ge, jomεε p'a kan fanhafεε pu mu.

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Bere kulo li ni

¹⁰ Ba fanhafεε p'a n'a daa fεε pu yaha wε, kee cana ki piige kiyε pyaa ni p'a Pɔli ni Silasi yaha kari Bere ni. Ba p'a nɔ wā wε, na shε jε Yawutuu Kile-pεεjε puga ki ni, na Kile Kafila jo sipyii pu mu.

¹¹ Pee bi pɔrɔ Tesaloniki shεen na, a p'i sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, na Kitabu wu suguri cana bεeri kee keree ki bi jε can.

¹² A Yawutuu nijehemεε di dā Yesu na. A megbɔhɔ cεe nijehemεε di dā Yesu na Girekii pu be ni, na fara namaa nijehemεε pii be na.

¹³ Ga ba Tesaloniki kulo li Yawutuu p'a pa yi logo na Pɔli ya Kile Kafila wu yu Bere be ni wε, a p'i yiri, na shε Bere shεen pu sɔn wā pu na.

¹⁴ Ba lee ya pye wε, taapile ni a n'a daa fεε p'i gari ni Pɔli ni suumɔ lɔhɔ ki jɔ na, na wu le korɔɔ ka ni.

¹⁵ A pii di binne ni wu ni fo na shε nɔ Ateni kulo li ni. A Silasi ni Timote di gori Bere kulo li ni. Ba Pɔli torogovεε pu kuriduun ya nɔ wε, a wu pu tun na pu pa Timote ni Silasi pye, na p'a se tɔvuyo na wee feni Ateni ni.

Pɔli ya yu ni Ateni kulo li sipyii pu ni

¹⁶ Na Pɔli yaha Ateni ni wu na Timote ni Silasi yεe sigeε, a wu ba li seeri na li ta Ateni kulo l'a jɔ yaperεε na. A lee di bye wu mu funzhaga.

¹⁷ Lee wuu na wu bi se Kile-pεεjε puga ki ni na yu ni Yawutuu pu ni, ni Girekii piimu bi fyagi Kile na ge. W'a bi se pinneε kpeenyε na cana bεeri, wu bu wemu ta wā, w'a ganha na yu ni weefɔ ni.

¹⁸ Fungɔngɔ fεε kuruyo yemu p'a bi byi na Epikure ni Sityoiki ge, a yee wo sipyii pii di ba ganha na yu ni Pɔli ni. A pii di jo pu ni na: «Kajunɔ baa jomɔ peke we di wa yu wε?» A pii be di jo: «Li jε ma na giin kileεε piitiileε kaa w'a yu wεe ya piimu ce wε.» P'a yee jo bani Pɔli bi Yesu wo Jozaama pu yere pyi, na xupene li be kaa yu.

¹⁹ A p'i gari ni Kulo li kulo li pinneε kpeenge ka na, kee mεge jε na Ayeropazi. Ba p'a nɔ wā wε, na Pɔli yege na: «Kalaafomɔ wemu ni m'a pa ge, ta wεe na jα wu logo?

²⁰ Yemu bεeri wεe ya nuri mu jɔ na ge, yee bεeri jε wεe mu nivoyo. Lee wuu na wεe ya giin m'a yee jaha jo wu mu.» [

²¹ Ateni shεen ni pu nadadiinmεε bi ma pu tuun bεeri torogo kafilafomɔ jo ni wu logo na.]

²² A Pòli di yiri yere kee kpɛɛngɛ ki na na jo: «Atɛni shɛɛn, nɛ yee kasɛri na yee ta yee na jɛ Kilɛ shavɛɛ see wuu.

²³ Na nɛ yaha nɛ na jaari yee kulo li ni, nɛ yee Kilɛ tashaya saraya yi tawoloyo nɛhɛyɛ ja. Nɛ nigin ja yee pɛɛɛɛ yanjɛmuyɔ yi ni l'a ka kee na na: «Yaaga kemu k'a bɛlɛ ki tuugo di ya ɛ-ɛ ge, kee saraya yi tawologo.» Lee na yaaga kemu yee ya bɛlɛ, yee di ya ki ɛ-ɛ ge, kee kaa nɛ yu yee mu.

²⁴ «Wee jɛ Kilɛ, wemu w'a konɔɔ ni ki funɔɔ yanjɛmuyɔ bɛɛri yaa ge. Wee wu jɛ fugba ni jɛɛɛ yaavɔɔ wu bɛ. Wee ya dɛn sipya kenɛ puyaaga funɔɔ ni wɛ.

²⁵ Wee Kilɛ wu mago jɛ sipya kenɛ labye na na wee Kilɛ w'a dɛri wɛ. Bani wee w'a jɛɛɛɛɛ ti kaan sipyii mu; kafɛɛɛɛ kemu sipyii ya nɛmɔni ge, na kee bɛ kaan, ni yanjɛmuyɔ yi saya bɛɛri.

²⁶ Sipya nigin ni w'a shi wu bɛɛri yeege, na wee yaha jɛɛɛ ki kabaya yi bɛɛri na. Na tɛhɛnɛ yaha pu tɛɛɛɛ ni pu tatiinyɛ na.

²⁷ W'a kii kɛɛɛ kii bɛɛri pye, kɔnhɔ sipyii di wee Kilɛ kabaɲa sha p'i fulo wee na. Konhɔ pu daalapyɛ wuu di wee Kilɛ ta, bani Kilɛ sanha ya lii wa shishiin na wɛ.

²⁸ Bani
«Wee w'a wɛɛ yaa, na jɛɛɛɛɛ kan wɛɛ mu,
na sɛfɛɛɛɛ bɛ kan wɛɛ mu wù já w'à jɛri.»
Mu yee wo yocɛɛɛ pii bɛ ya jo na:
«Kilɛ ni wɛɛ ya foro.»

²⁹ «Kilɛ ni wɛɛ ya foro. Lee na wɛɛ bi foro Kilɛ ni, wɛɛ ya yaa na li ɛɛ na sipyii keye y'a pɛɛɛɛ yanjɛmuyɔ yemu yaa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee kagereye ni ge, na Kilɛ jɛ ba yee pɛɛɛɛ yanjɛmuyɔ yi jɛ wɛ.

³⁰ Lee kadugo na a Pòli di jo: «Kilɛ ya taatorogoo kɛɛɛ ki wii nige wɛ, bani ki ɛbaara t'a bi yee pye yee na ki pyi. Ga nime, Kilɛ funɔɔ wa sipyii bɛɛri pu kee kɛɛɛ ki yaha p'i daburajɛ jo xuu wu bɛɛri ni, pu da wee Kilɛ pɛlɛ.

³¹ Bani Kilɛ ya ɛaɲa ka tɛɛɛ, kee na wu da ba kiiri kɔn konɔɔ ki bɛɛri na ni tiime ni. Kilɛ yɛ pyaa ya ná wemu jaha bulo ge, wee wu da bye kiiri wu kɔnɔɔ. Kilɛ ya jaha shɛshɛɛɛɛ temu shɛ sipyii na wee shizhaa na ge, tee jɛ na wee jɛ na yeege xu ni.»

³² Ba p'a xɔɲɛnɛ li kaa logo wɛ, a p'i ganha na wu la wo. A pii di jo: «Caɲa katii wɛɛ da ba yi saya logo ma mu.»

³³ A Pòli di foro pu nɛɛ ni na kari.

³⁴ Lee bɛ na, a pii di fara Pòli na, na bye Yesu n'a daa fɛɛ. Pee n'a daa fɛɛ pu ni, kulo li kiirikɔɔn kurunɔɔ ki sipya wa bye pu ni wee mɛɛɛ jɛ Denisɛ, na fara ɛɛɛ na ge, lee ya mɛɛɛ jɛ Damarisi, ni sipyii pii bɛ.

¹ Lee kadugo na a Pòli di yiri Atɛni ni, na gari Korɛnte ni.

² Ba w'a nɔ wà wɛ, na ná wa ja wà wee mɛɛɛ jɛ na Akilasi. Yawutu wu bye wii wu d'a se Pɔn fiige ki ni. Pee nibavomɔɔ pu bye, wu ni wu shɔ Pirisili na yiri Itali fiige ki ni, bani saannaa Kulodi bi jo na Yawutuu pu bɛɛri pu foro Oromɛ ni. Lee l'a Akilasi ni wu shɔ wu pye p'a yiri Itali fiige ki ni na pa. A Pòli di shɛ foro pu na.

³ A wu karijɛɛɛɛ lɛɲɛ ni pu ni, na diin pu yiri bani pu shuun wu bɛɛri bi labyenumɔɔ pyi. Faya piyɛyɛ pu bi yari.

⁴ Ga cadɛɛɛɛɛ bɛɛri Pòli na gari Kilɛ-pɛɛɛɛɛ puga ki ni, na shɛ ganha na yu ni Yawutuu ni Girekii pu ni. W'a bi giin wu pu jɛri, p'i sɔɔ Kafɔɔ na.

⁵ Ga ba Silasi ni Timote ya yiri Masedoni ni na pa wɛ, Pòli ya ta latii pye nige ni Kilɛ Jozaama pu yɛɛɛ li yɛ bɛ wɛ. W'a bi yi yu na wari Yawutuu pu mu na Kilɛ w'a Yesu jaha bulo na pye Shɔvɔɔ.

⁶ Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na wɛ, a p'i ganha na Pòli fanri, na joguumɔɔ yu na waa wu na. Lee na a Pòli di wu fadɛɛɛ jahaara na lee na ba bye sɛɛri kaa na p'a she Kilɛ jomɔ ni. Lee kadugo na a Pòli di jo: «Yee Yawutuu bye yee di ya jɛwuuuro ta jiga na wɛ, yee p'a lee pye nɛ bɛ wɛ. Nime shi watii mu n'a da zhe Kilɛ kafila wu jo.»

⁷ Ba Pòli ya pee jomɔ pu jo wɛ, a wu yiri pee sipyii pu taa na kari ná wa puga, wee mɛɛɛ jɛ Tite Zhutusi. Kilɛ jii fyaara sipya wu bye wii. Wu kaɲa ki bi sogi Kilɛ-pɛɛɛɛɛ puga ki na.

⁸ A Kilɛ-pɛɛɛɛɛ puga ki jɛɲɔɔɔ ni wu puga shɛɛn di ba dà Kafɔɔ na, wee mɛɛɛ ki bye Kiripusi. Korɛnte shɛɛn piimu bɛ p'a Pòli jomɔ pu logo ge, a pee nɛhɛmɛɛɛ bɛ di dà Kafɔɔ Yesu na. A p'i pee batize.

⁹ Caɲa ka piige ni Kafɔɔ ya pa yi jo Pòli mu kashɛɛ la ni na: «Ma ganha da vya sipya wa shishiin bɛ na wɛ! Ta yu, ma ganha da joo mayɛ na wɛ!

¹⁰ Bani nɛ wa ni ma ni. Sipya wa shishiin da ga já ma co wu kakuuno pye ma na wɛ, bani nɛ sipyii ya jɛhɛ le kulo le ni.»

¹¹ Lee na, a Pòli di gori yaha Korɛnte ni, na sipyii kalaa Kilɛ Kafila ni fo yee nigin ni yeye gbaara.

¹² Tuun wemu ni Galiyɔn bi bye gbafɛnɛɛri Akayi fiige ki ni ge, a Yawutuu p'i puyɛ pinne na yiri Pòli fɛni, na wu co kari kiirikɔɔn kurunɔɔ ki mu.

¹³ Na jo: «We ná we ya sipyii pu jɛyɔ kyɛɛɛɛɛ na p'a Kilɛ pɛlɛ pɛlɛgana lemu na ge, lee ya saha ni wɛɛ wo saliya wu ni wɛ.»

¹⁴ Ga Galiyɔn ya ta Pòli yaha w'a tajogo ta wɛ, a wuyɛ pyaa di jomɔ pu la na Yawutuu pu pye: «Nago kakuuno la we ná we ya pye kelee kapyebaana, nɛ bi da zɔɔ na yi jomɔ logo.

18

Pòli ya jé Korɛnte kulo li ni

¹⁵ Ga ma na jo li wa lee la we, fo yee ni sipyiire tisara ni yi wo saliya wu wo nakaara keree ye, yiyē pyaa ki yee naha shəonri. Ne kunni tōgō wa wee kiiri wu gōn ni bada we.»

¹⁶ Ba w'a yee jo we, na pu kori yeege kiiri wu takōngō ki ni.

¹⁷ Ba l'a pye mu we, a pee Yawutuu p'i wō Kile-peene puga juuḡō wu na. Wu mege ki bye na Sositene. A p'i wu deele kpōn. A Galiyōn di wuyē pye kanna wu ya pu jaa be we.

Pōli ya kuri she Ancōsi ni

¹⁸ Pōli ya mō xuuni Korēnte ni. Lee kadugo na a wu koo sha n'a daa fē pu mu. A wu ni Pīrisili ni Akilasi di jé kōrōgō ka ni na gaanji shiizhan Siiri fiige ki ni. Pōli bi jōmē lō Kile mu, lee l'a wu pye, ba w'a nō Sankere ni we, na wu juuḡō kuu wā, na na toro.

¹⁹ Ba p'a nō Efese kulo li ni we, a p'i digi wā, na jé kanha ki ni. A Pīrisili ni Akilasi di gori wā. A Pōli di she jé Kile-peene puga ki ni, na jo ni Yawutuu pu ni.

²⁰ A pee di li sha wu mu na wu jeri pye pu mu; ga Pōli ya sō we.

²¹ A wu koo sha pu mu, na pu pye na Kile bu sō na wee na ba guri ba sanha pu mu. Lee kadugo na a wu she jé kōrōgō ki ni na gaanji.

²² Ba kōrōgō k'a she nō Sezare kulo li ni we, a wu foro, na gari Zheruzalemu ni, na she n'a daa fē pu shaari. A wu yiri wā, na gari Ancōsi ni.

²³ A wu jeri pye Ancōsi ni. Lee kadugo na a wu gari Galasi ni Firizi fiye yi ni. A wu yee fiye yi wo kulogoo ki beeri jaari na n'a daa fē pu kalaa, kōnhō pu niye di juri n'a daa wu ni.

Apōlōsi ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

²⁴ Yawutu wa bi pa Efese ni, wee mege jē na Apōlōsi. Alekizandiri shen wu bye wii. Wee ná wu bi jomō cē l'a toro. W'a bi Kile Kafila wu bē cē xuuni.

²⁵ Sipyā wa w'a bi Kafō Yesu kaa jo wu mu. Ga wu wo nijeyē yi tēhē li bi bye Yohana Batizelipye wo kalaa wu ye. Ga lee bē na w'a bi la le na Yesu kaa yu na jōgi sipyiire ti beeri mu ni wu zō wu beeri ni.

²⁶ Caḡa ka w'a pa yiri, na yu ni lowaa ni sipyiire ti beeri jii na Kile-peene puga ki ni. Ba Pīrisili ni Akilasi ya wu kalaa wu logo we, a pee di wu yiri kari pu puga, na she Yesu koo li naha jo na jō wu mu.

²⁷ Lee kadugo na, caḡa ka Apōlōsi funḡō bi bye wu she Akayi fiige ki ni. A n'a daa fē p'i wu luu waha, na sēmē tun Akayi n'a daa fē pu mu, na wu bu nō wā, na p'i wu cō jō. Ba w'a nō wā we, piimu pu jē Yesu n'a daa fē Kile wo niime wu gbōrō ni ge, a wu kalaa wu la fara pee wo n'a daa wu na, na jahagbaasheere kan pu mu xuuni.

²⁸ Bani wu kafila wu bi tajogo fō Yawutuu pu na sipyii pu beeri jii na. A wu li she na foro Kile Kafila wu ni na Yesu wu jē Kirisa we.

19

Pōli ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

¹ Na Apōlōsi yaha Korēnte ni, a Pōli di Azi boboyo fiige ki kan jeri, na nō Efese ni, na n'a daa fē pii ta wā.

² A Pōli di pee n'a daa fē pu yege na: «Tuun wemu ni yee ya dā Yesu na ge, yee ya Fēfēere Munaa li ta wee tuun wu ni ya?» A p'i Pōli jō shō na: «Wēe ya cē na yaaga ka bē mege ki jē Fēfēere Munaa we.»

³ A Pōli di pu yege sanha na: «Batizeli weke yee d'a pye we.» A p'i wu jō shō na: «Yohana Batizelipye wo we.»

⁴ A Pōli di pu pye: «Batizeli wemu Yohana bi byi ge, wee bi li shee na sipyii ya daburaje jo pu jurumu wu na. A wu Izirayeli sipyii pu pye na wemu w'a ma wee kadugo ge, na pu dā wee na. Wee mege jē Yesu.»

⁵ Ba pee sipyii p'a pee jomō pu logo we, na ganha na puyē kaan nime pu na batizeni Kafō Yesu mege na.

⁶ Lee kadugo na a Pōli di wu keḡe taha pu na, na Kile jēeri pu mu. A pu beeri di Fēfēere Munaa ta na ganha na shi watii jomō yu, na ganha na kapaḡaa yu.

⁷ Pii sipyii pii bi namaa kē ni shuun shi xō.

⁸ Na Pōli yaha wā Efese ni, wu bi se Kile-peene puga ki ni, na Kile saanra ti Jozaama pu yu sipyiire ti beeri mu na fiinne, na li shaa wu jomō pu logovee pu beeri mu na pu jé tee saanra ti ni. W'a bi lee pyi fo na she nō yeye taanri na.

⁹ Sipyii pii funḡō bye pu dā Yesu na we, pee bi Pōli kafila wu she, na joguunō taga Yesu koo li mege kyēegi. Lee wuu na Pōli ya n'a daa fē pu yiri laha pee tāan, na gari ni pu ni Tiranusi wo kalaa tapyege ki ni. A wu ganha na pu yeri ni Kile Kafila ni wee xuu wu ni caḡa beeri.

¹⁰ A Pōli di li pye mu fo yee shuun. Sipyii piimu bye Azi fiige ki ni ge, Yawutuu fara Girekii na, pee beeri ya Kile Kafila wu logo.

Seva jalaa gbarashuun w'a giin da jinaa kori

¹¹ Pōli ya kakanhanḡaa nijeheneḡe pye Kile baraga ni sipyii sanha kiimu tuugo jaa ja we,

¹² Ali fāya kelee faḡuḡō kiimu beeri bi gbōn Pōli cēre ti na ge, pu bi kee luu na deri yama fē na p'i juuḡō. Jinaa jē piimu ni ge, na ki teri pee bē na jinaa p'i foro pu ni.

¹³ Yawutuu pii bi jaari na giin da jinaa kori da yeege sipyii ni. Caḡa ka p'a pa yiri na p'i she jinaa kori yeege wa ni Yesu mege na. Jomō pemu ni pee bi giin da jinaa pu kori ge, pee pu wa me: «Pōli ya Yesu wemu wo

Jozaama yeɛɛ pyi ge, yi foro we ni wee Yesu wu wo meɛ na!»

14 Yawutuu wo saraya ɲaha shɔnɲivɔɔ wemu meɛ ki ɲe na Seva ge, wee wo jalaa gbarashuun w'a we labye we pye.

15 Ba p'a yee jo ni jinaa sipya wu ni we, a jina wu pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ Yesu ce, na Pɔli be ce, ga yee di ɲe jɔɔ ye we?»

16 A wee nà jinaa wo wu do pu na, a wu fanha di ɲehɛ pu na, a wu pu kɔn na bana bana, na pu faya be wolo pu na. A pu ceepilegee wuu di baa foro puga ki ni.

17 A lee kaa l'i Efese shɛɛn pu beɛri círi, Yawutuu fara Girekii na, a pu beɛri di fya. Lee wuu na a sipyiire t'i ganha na Kafɔɔ Yesu meɛ ki pele.

18 Lee na piimu pu bi dà Yesu na ge, a pee ɲiɲehemɛɛ di ba daburaje jo pu kakuuyo yi na, na yi paari sipyiire ti beɛri ɲii na.

19 Piimu pu bi siganma pyi ge, a pee ɲiɲehemɛɛ di ba ni pu siganma semɛɛ ni, na ba pu sorogo sipyiire ti beɛri ɲii na. A p'i pee semɛɛ pu wari ɲɔɔ wá wá yiye na, a y'i be ni warifyen tuɲɔɔ kabɔfoɲɔɔ kɛ (10.000) shi ni.

20 Lee funɲɔ ni a Kafɔɔ wo kafila wu ganha na se ta'a na se ɲaha na, fo na sipyiɲehemɛɛ pye p'a fara n'a daa fɛɛ pu na.

Tunmɔ pemu p'a tin Efese kulo li ni ge

21 Lee beɛri kadugo na a Pɔli di li shɛ na wee na doro Masedɔni fiige ke ni Akayi fiige ki ni w'a se Zheruzalemu ni. A wu li shɛ na wee bu nɔ wee xuu wu ni, na wee na zhe Oromɛ be ni.

22 A wu wu tegeveɛ shuun yaha kari wuyɛ ɲaha na Masedɔni ni. Pee ɲe Timote ni Erasiti. A wuyɛ pyaa di gori Azi fiige ki ni, na jeri pye wà.

23 Wee tuun wu ni a tunmɔ di din Yesu koo li wuu na.

24 Tudunna wa bye wà wee meɛ ɲe Demecusi. Efese shɛɛn yaperɛ lemu li ɲe yaperɛzho p'i li meɛ yiri na Aritemisi ge, w'a bi lee wo puga ki tuugo nifenhefenheɲɛɲɛ yari ni warifyen ni na beɛɛɛ sipyii mu wari ɲiɲehemɛ na.

25 Carja ka, a wee ná wu ba wu kapyehyii ni wu tudunɲii pii yiri na pu pye: «Y'a li ce na we labye we ni wée ɲolige ya fóro.

26 Ga nime le Pɔli ya byi ge, yeeɲe pyaa ya lee logo, na li ɲa be. Le kaa le wa Efese kulo li ye ɲuɲɔ kaa we de! Ga l'a giin di bye nime Azi fiige ki beɛri ɲuɲɔ wuu. Wee Pɔli wu w'a yu na sipyii ya pɛɲɲe yanmuyɔ yemu yari ni pu keye ni ge, na yee ɲe see yanmuyɔ we. Pee jomɔ p'a sipyii ɲiɲehemɛɛ ɲuɲɔ kyɛɛgi xɔ.

27 Lemu l'a wù funyɔ shaa ge, le ganha bu da wù lada koro tɔ we. Ga lee ye be we. Li bu shɛ ɲaha na, wée yaperɛzho wemu meɛ ki ɲe Aritemisi ge, sipyii pu na ba kadugo le wee ni. Pɛɲɲe ke w'a daa ge, kee na ba gɔn wu na,

na ta Azi fiige ki shɛɛn ni fiye yi saya beɛri wo sipyii di wu pele.»

28 Ba Demecusi ya pee jomɔ pu jo le sipyii pu niwegee ni we, a pu logoo di yiri. A p'i ganha na sele na yu: «Efese shɛɛn yaperɛzho wemu meɛ ki ɲe Aritemisi ge, w'a pele, wu ɲohɔ ɲe we!»

29 A pee tunmɔ p'i kulo li beɛri wuregi. Lee bi Pɔli tahama-nɔhɔmɔɔ pii ta wà, pee meɲe ɲe, Gayusi ni Arisitaaki. Pee bye Masedɔni shɛɛn, a sipyiire ti gburogi kari na she pee co, na pu fuulo na kari pinnɛɛ kpeɲge ki na.

30 A Pɔli ye pyaa di ganha na giin wu shɛ sipyiire ti feni, ga n'a daa fɛɛ pu ya ta sɔɔ we.

31 Azi fiige ki sipyigbɔɔ pii be bye wà, pee bye Pɔli ɲaniineɛ. A pee be di tuduro tun Pɔli mu, na wu ganha da zhe sipyii pu tapinneɛge ki ni we.

32 Tunmɔ p'a pa bele sipyii pu tapinneɛge ki ni, wa niɲoyo ni wa woyo ɲe niɲin we. Sipyiire tiye pyaa be bi tiye kapinnene ɲuɲɔ ce we.

33 Yawutu ná wa bye wà wee meɛ ɲe na Alekisandire. A sipya wa di kii keree kii ɲaha jo wu mu. A Yawutuu pusamaa di wee ɲmunuɲɔ na wu shɛ ɲahagbaa li na wu jo. A wee di wu keɲe yirige na jomɔ wa wee mu. W'a bi giin wu li shɛ sipyiire ti na na Yawutuu pu ya ta kakuunɔ la shishiin pye we.

34 Ga ba sipyiire t'a li ce na Yawutu wu ɲe we, a pu beɛri di ganha na zele fo leɛɛɛ shuun shishiin na yu: «Efese shɛɛn wo yaperɛzho Aritemisi w'a pele, wu ɲohɔ ɲe we!»

35 Li ya ta ɲɔ we, fo kulo li fekama wuyɛ pyaa ya la le na tunmɔ pu yereɲe. A wu pu pye: «Efese shɛɛn, koɲɔ ke beɛri ya li ce na yaperɛzho Aritemisi we w'a yiri fugba we ni na pa do ge, na Efese kulo li l'a wee ni wu gbaha ki kaseɲge pyi.

36 Wa shishiin da já yee kaala we. Lee na yi loxulo ta, yi ganha ba keree pyi yiye ɲuɲɔ feni mu we.

37 Bani yee ya baha pii namaa shuun we na na co na pa naha, na ta pee di ya yaaga yu yaperɛgbaha ki ni we, p'i wa joguumɔ be jo na wá wée yaperɛzho nigbɔhoɲɔ ki na we.

38 Ga wa bu la pye Demecusi ni wu kapyehyɲii pu na lemu ya be we, kiiri cagongo wa, fanhafɛɛ pu be di wa. Pu shɛ ni lee kaa li ni pee mu.

39 Kelee kaa latii bi ɲe, yi na já ba wù cabinneɲe carja ke.

40 Ni lee kunni be we, tunmɔ pemu wée ya yirige ɲiɲaa ge, pu na já wée jaagi pee wuu na na wée p'a giin wù sipyiire ti ɲuɲɔ kyɛɛgi. Bani pu bu wù yege, wù wa da já sipyiire ti kapinnene ɲuɲɔ jo sipya wa shishiin mu we.»

41 Ba w'a yee jo xɔ we, na sipyiire ti beɛri pye na t'a gaanji piyeye.

20

Pɔli ya ɲaari Masedɔni ni Girekii fiye yi ni

¹ Ayiwa, ba tunmɔ pu kafugo ya pa wo wɛ, a Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yiri pinne; na jo ni pu ni, na pu yeri, na pu logoo waha, na na koo sha pu mu, na gaanji Masedɔni fiige ki ni.

² Pɔli nidorowo kee fiige ki ni, a wu kafila wa taga lowagaa kan wee xuu wu n'a daa fɛɛ pu mu, na na toro na gaanji Girekii fiige ki ni.

³ A wu yeye taanri pye wà, na ba gbegele canja ka na wu kɔɔgbɔhɔ ka lɔ w'a se Siiri fiige ki ni. Ga, a wu ba logo na Yawutuu pii p'a woni pye wu mɛge na. A wu kɔɔgbɔhɔ ki wo zhe wu fiin, na gari pa doro Masedɔni ni na kari wà tɔɔyɔ na.

⁴ Sipyii piimu pu bi pinne ni Pɔli ni wu ɲagoo li na ge, pee pu wa mɛ: Bere sheen Pirusi ja Sopateri, ni Tesaloniki sheen shuun: Arisitaaki ni Sekundusi, ni Deribe sheen Gayusi, na fara Timote na, ni Azi fiige sheen shuun: Tishiki ni Torofime.

⁵ A pee di doro wèe ɲaha na, na she wèe sige Torowasi kulo li ni.

⁶ Ba Shizhenherɛ Baa Buuri Kalenɛ l'a toro wɛ, a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni Filipe kulo li ni, na cabyaa kaguro pye na na nɔ Torowasi ni, na she pu ta wà. Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na cewuu nigin pye wà.

Pɔli ya Utikusi ni xuhugo ɲɛ Torowasi kulo li ni

⁷ Pɔri ɲimuguro nibiige ki ni, a wèe bɛɛri di she binne, kɔnhɔ wu Kafɔ wo yalige ki li shizhan. A Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yeri. Wu funɲɔ bi bye wu ba lɔ w'a gaanji kee canja ki ɲimuguro. A wu sii mɔ jomɔ pu na n'a daa fɛɛ pu mu fo na she ɲiɲɛ ki ɲi.

⁸ Wèe bɛɛri pu bye wà na pinne zangaso wa ni. A p'i sokinnaa niɲehemɛɛ le le na yaha puga ki ni.

⁹ Levɔɔ wa bye ni wèe ni, wu mɛge ɲɛ na Utikusi; Wee nidɛngɛ di bye puga ki fenatiri wu ɲɔ na. A wee di bye wà na ba ɲmunɔ, fo na funɲɔ wɔ wuyɛ na. Na Pɔli yaha wu na yu, a ɲmunumɔ p'i ba wu figi. A wu yiri wà fo zangaso wu puga taanri wogo ki ɲunɲɔ ni, na ba do ɲiɲɛ na. Ba p'a pa di ba wu lɔ wɛ, na ba wu ta w'a xu.

¹⁰ A Pɔli di digi, na she leele wu ɲunɲɔ ni, na wu co wu keye ni, na wèe pye: «Yi ganha da yi fungɔnyɔ yi kyɛɛgi wɛ! Wu wa ɲii na.»

¹¹ Lee kadugo na a Pɔli di dugi zangaso wu ni sanha, a wu ni n'a daa fɛɛ p'i she puyɛ pinne wà sanha. A p'i binne li shizhan Kafɔ mɛge na. Lee kadugo na a Pɔli di jo na mɔ ni pu ni sanha, fo na she ɲiga ki pye k'a mugi, na na kari.

¹² A Utikusi puga sheen di gari ni wu ɲii wo wu ni puga. A lee kaa l'i sii n'a daa fɛɛ pu bɛɛri logoo ɲiɲɛ.

Kɔɔgbɔhɔ k'a yere ni Pɔli ye ni kulogoo niɲehɛɲɛ ni

¹³ Lee kadugo na a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni na doro Pɔli ɲaha na na gaanji Asosi kulo li ni. Bani wu bi jo na tɔɔyɔ na wee da da gaanji Asosi ni, na wèe di she wu lɔ wà.

¹⁴ Na wèe ya she wuyɛ ɲunɲɔ ciri Asosi ni lee cirigana li na ni Pɔli ni wɛ, a wu bɛ di jé kɔɔgbɔhɔ ki ni. A wèe di gari kulo la ni lee mɛge ɲɛ na Mitilɛni.

¹⁵ Canja kemu wèe ya foro wee xuu wu ni ge, kee canja ki ɲimuguro a wèe di nɔ Kiyosi kulo li shizhaa na. Ki ɲimuguro shuun wuuro, a wèe di nɔ Samosi kulo li ni. Ki ɲimuguro taanri wuuro, a wèe di nɔ Mileti kulo li ni.

¹⁶ Pɔli funɲɔ bye wu yere Efese kulo li ni wɛ, kɔnhɔ wu ganha da mɔ doro Azi fiige ki ni wɛ. Wu bi sige kanha wu nɔ Zheruzalemuni, kɔnhɔ wu bu já nɔ wà, wu she Pantekoti wu canja ki ɲunɲɔ ciri wà.

Pɔli ya Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔɛ pu yeri

¹⁷ Lee wuu na Pɔli ya tiin Mileti kulo li ni, na pii tun na pu she Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔɛ pu yiri pa.

¹⁸ Ba p'a pa nɔ wɛ, a wu pu pye: «Na ceboooloo, fo canja kemu tehene na ne na tɔɔgɔ shan Azi fiige ki ni ge, fo na pa nɔ niɲaa na, yee wa ne ɲaarigana ni ne kapyeege ki bɛɛri cɛ.»

¹⁹ Ne naye tirige tuun bɛɛri ni na kapyenɛɛ pyi Kafɔ mu, na ɲaa soro, na ɲesinne wo. Yawutuu bɛ ya woni pye ne kaa na tɔɔɲii niɲehɛɲɛ ni, na sii kanhama nigbɔ nɔ ne na xuuni.

²⁰ Lee bɛ na, yee kuduun ɲɛ kaa lemu ni ge, ne lee la shishiin ɲmɔhɔ yee na wɛ. Ne yee kalaa Kile Kafila wu ni sipyii bɛɛri ɲii na, na yi kalaa yiye pyaa piyɛɛ bɛ ni.

²¹ Na yi jo na waha sipyii pu bɛɛri mu, Yawutuu fara Girekii na, jo pu daburaje jo pu jurumu wu na, p'i sɔɔ Kile na, p'i dà wu Kafɔ Yesu na.

²² «Ayiwa nime, Zheruzalemuni ni di wa gaanji. Kile Munaa l'a na ɲaha co na se wà. Le l'a da zhe na ta wà ge, di wa lee cɛ wɛ.»

²³ Ga kulo bɛɛri ni kunni n'a toro ge, Fefɛɛɛ Munaa na li she na na, na kasolene ni kanhama pu wa na ɲaha na wà.

²⁴ Lee bɛ na ne na munaa li wii yaaga wɛ. Le l'a dan ne ni ge, lee li wa mɛ. Tuduro te t'a kan ne mu ge, na tee shɔɔnri fo ti tehene. Kafɔ Yesu ya labye wemu bɛɛri kaa le ne kenɛ ni ge, ne funɲɔ wa di wee bɛɛri pye di wu xɔ. Wee labye wu wu wa na, na Kile wu niime we wo Jozaama pu jo sipyii pu mu.

²⁵ «Ayiwa, ne toro yee piimu niɲɛ ni, na Kile saanra ti wo kafila wu jo ge, ne li cɛ jo ne ni yee wa da wuyɛ ɲa nige wɛ.»

²⁶ Lee l'a li pye n'a yi fiinŋe jo yi mu, sipya wa shishiin wo shishan foo wa ne na nige we.

²⁷ Bani ne Kile jidaan beeri she yee na, ne yafiin ŋmohō yi na we.

²⁸ Ayiwa, yi kasege yaha yiye na de! Fefere Munaa l'a yi tenje dubyagbaha kemu ŋuŋo ni ge, yi kee co xuuni ba dubyanahajemege ne we. Kile ya n'a daa fee piimu sho wu ja wu wo shishan pu baraga ni ge, yi kasege yaha pee na, y'i pu comō ce.

²⁹ Neye pyaa ya li ce jo ne nigarixhōgo na yacoyo na ba je yee niŋe ni, na do dubyaa pu na.

³⁰ Ali yeeye pyaa kii be ni naha, pii na ba foro yee ni, na kafineye taga n'a daa fee pii ŋuŋo kyeege, na pye puyee pyaa wo kalaapiire.

³¹ Lee wuu na, yi kasege yaha yiye na. Yi yi funyo tirige li na na yee taanri ne pye naha yee niŋe ni na yee beeri nigin nigin wu kalaa canja fara piige na, fo na jiesinme wo yee kaa na.

³² «Ayiwa, nime n'a da yi kaa le Kile ni wu niime jomō pu keŋe ni. Kile ya sipyii piimu pye fefere ge, yee be pu wa pee ni. Wu na ba fanha kan yi mu n'a daa wu ni, looloda lemu be w'a keme yaha ge, na lee be kan yi mu.

³³ Ne ta jii yeege wa shishiin wo wari, kelee wu sanni, kelee wu faya feni we.

³⁴ Yee ya li ce na jo neye pyaa keye yi wo labye w'a ne keree beeri yaa, na na naarijii pu beeri wogoo yaa*.

³⁵ Ne li she yee na shegana beeri na jo mu wee ya yaa na kapylene pyi na la baa fee pu teri, na wu funyo tirige ni Kafōo Yesu ye pyaa wo jomō pu ni na: «Duba ya daa gan funŋo ni na toro da na.»

³⁶ Ayiwa, ba Poli ya xo pee jomō pu na we, na nuguro sin, a wu ni n'a daa fee pu beeri di binne Kile jeri.

³⁷ A n'a daa fee pu beeri di sii mehege su xuuni Poli gari wuu na. A p'i wu shaari ni taanjerige fo ni.

³⁸ Lee kadugo na a p'i Poli torogo na pa korogo ki ŋo na. Poli ya jomō pemu jo na nijaa tene na na pu da pii taha wee na nige-e ge, pee jomō pe bi pu nahaya tanha xuuni.

21

Poli ya kari Zheruzalemu ni

¹ Ayiwa, wee tuun wu ni a wee di fō wu kan wūye mu ni n'a daa fee pu ni, na je kōogbōho ki ni na kari Kōsi ni. Kee canja ki jimuguro, a wee di nō Orode ni, na yiri wā, na gari Patara ni.

² Ba wee ya nō wā we, na kōogbōho ka ta ki na se Fenisi fiige ki ni. A wee di je kee ni na kari.

³ Ba wee ya she nō Siperere fiige ki shizhaa na we, ma jehere yere kōogbōho ki ni ma na da kee jaa. A wee di kee yaha me kamene ce wu ni, na doro kari Siiri fiige ki ni. A kōogbōho ki she yere Tiiri kulo li ni, bani lee kulo li ni tuguro ti bi yaa na tirige.

⁴ A wee di foro kōogbōho ki ni, na je kanha ki ni, na she n'a daa fee pii ta wā Tiiri ni. A wee di cewuu nigin pinne pye ni pee ni wā. Poli bi da zhe kanhama pemu ja Zheruzalemu ni ge, Fefere Munaa bi pee kaa jo pee n'a daa fee pu mu. A pee di Poli pye: «Ma ganha bu she Zheruzalemu ni we.»

⁵ Ga ba wee cagaraga k'a pa nō we, n'a daa fee pu fara pu cee na, na fara pu nōhōpiire na, a pu beeri di foro di zhe wee torogo. A p'i foro ni wee ni kanha ki ni na kari fo korogo ki ŋo ki na. A wee beeri di she binne nuguro sin wā lōho ki ŋo ki na, na Kile jeri.

⁶ Lee kadugo na a wee di fō wu kan wūye mu, na je kōogbōho ki ni, a pee kunni di guri na ganji pu kabanya ni.

⁷ Ayiwa, ba kōogbōho k'a yiri ni wee ni Tiiri kulo li ni we, a wee di she digi kulo la ni lee mege je na Pitolomas; Wā wee ya korogo ki wo jara li ŋo yaha. A wee di foro kōogbōho ki ni, na je kanha ki ni, na she n'a daa fee pu shaari, na lee canja jii le pinne pye ni pu ni shiizhan.

⁸ Kee canja ki jimuguro, a wee di jaari kari Sezare kulo li ni, na she digi Filipe ŋuŋo ni. N'a daa fee pu bi sipyii gharashuun wemu jaha bulo na pee pu tudunmō pu tege labye wu na ge, wee Filipe we be w'a bye pee gharashuun we ni. Kafōo Yesu wo Jozaama pu jowō wa wu bye wii.

⁹ Dōniŋe pushaa nacebaalaa shishere wu bye Filipe mu. Kile bi jomō yu pee beeri mu pu na dorogo sipyii mu.

¹⁰ A wee di diin Filipe kaban na cabyaa niŋehenge pye wā. Na wee yaha Filipe kaban, a Kile tudunmō wa di ba ba canja ka na yiri Zhude fiige ki ni. Wee mege ki bye na Agabusi.

¹¹ A wee nā wu nō wee na, na Poli wo kirimēe lo, na lee taga wūye pyaa keye ni wu tōyo pō, na jo: «Fefere Munaa l'a jo na Yawutuu pu da ba she le kirimēe le kafōo co Zheruzalemu ni, na wu pō le pōgana le na, na wu le shi watii keŋe ni wemu je Yawutuu we.»

¹² Ba wee ya pee jomō pu logo we, a wee ni wee xuu wu sheen di binne Poli jeri jo wu ganha bu she Zheruzalemu ni we.

¹³ A Poli di jo: «Naha wo mehege yee di suu me we? Ya giin y'i na jaha tanha ge? Ne gbegele xo xu ka na Zheruzalemu ni Yesu Kirisa mege wuu na pu da jo pōo.»

¹⁴ Wee ya pa li ja nago Poli ya go wu wu hakili laha Zheruzalemu shee li na-e ge, a

* 20:34 Kapyegee 3:18 wu kalaa.

wèe di cari, na jo: «Le li wa Kile jidaan ge, lee li pye.»

¹⁵ A cabyaa dama dama di doro, a wèe di gbegele na gari Zheruzalemu ni.

¹⁶ A Sezare kulo li wo n'a daa fεε pii di binne kari ni wèe ni. Ba wèe ya nɔ Zheruzalemu ni wε, wèe bi yaa wèe pu tigi ná wemu juuɔ ni ge, a pee n'a daa fεε p'i gari ni wèe ni wee kaban. Wee ná wu mεge ki bye na Minason, Sipefe shen wu bye wii. Wee bi dà na xɔ Yesu na l'a mɔ.

Yakuba ya Pòli yeri

¹⁷ Ba wèe ya nɔ Zheruzalemu ni wε, a wèe cebooloo n'a daa fεε p'i wèe juuɔ círi ni fundanga ni.

¹⁸ Kee canja ki jimuguro a Pòli di gari ni wèe ni Yakuba kaban. N'a daa fεε nɔhɔlee pu beeri be pu bi pinne wà.

¹⁹ Ba fò w'a pye xɔ wε, a Pòli di jomɔ pu lɔ. Shi wemu jε Yawutuu-i ge, Kile ya kaa lemu pye wee shi wu be te ni Pòli wo Kile jomɔ yere li funuɔ ni ge, a wu ju le kee ni, na kee beeri paari pu mu nigin nigin na.

²⁰ Ba p'a yee logo wε, a pu beeri di Kile so, na baraga taha wu na. Lee kadugo na a p'i Pòli pye: «Wù ceborona, m'a jaa wε, Yawutuu xhuu nijehemεe p'a dà Yesu na naha, ga, ali nijaa we be ni, pu beeri ya taha yaha Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu feni.

²¹ Sipyii pii d'a pa yi jo pu mu na Yawutuu piimu pu wa shi wusama te ni ge, na mu wu wa yi pu pee Yawutuu pu mu na pu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree ki yaha; na pu ganha ba pu nɔhɔpiire kɔɔn nige wε, p'i ganha ba kalegee kii shishiin be pyi wε.

²² Ayiwa, wèe na lee kaa le co cogana leke na wε? Li pye pyegana beeri na pu na ba li ce na mu ya pa.

²³ Lee funuɔ ni, le w'à da jo ma mu nime ge, m'a yaa ma lee pye. Ayiwa, namaa shishεere jε naha wèe mu, pee bi jomεheε lɔ Kile mu.

²⁴ Ma da jé ni pu ni Kile-peεne pugbɔhɔ ki ni, m'a maye pye fεεfεε, m'a pu be pye fεεfεε na be ni saliya wu ni. M'a pu beeri wo juguuperεme wolo, kɔnhɔ p'i pu beeri juuɔ kuu. Lee bu bye Yawutuu pu na ba li ce na sipyii p'a keree kiimu beeri jo mu shizhaa na ge, na lee la shishiin wa can wε. Pu na ba li ja be sanha na muye pyaa ki be k'a jaari na sahanj ni Musa wo saliya wu ni.

²⁵ Shi wemu jε Yawutuu wε, wu be d'a dà Yesu na ge, wèe ya sεme tun xɔ pee be mu, na wù fungonyɔ she pu na; wèe ya li she pu na jo xaara beeri p'a gbo yapere na ge, pu ganha ba tee xaa wε, pu ganha ba shishan xaa wε, pu ganha ba yaxuyo xaa wε, p'i ganha ba dɔdɔɔɔ pyi wε.»

²⁶ Ayiwa, a Pòli di fara pee namaa shishεere wu na, tee jimuguro ti na a wu wuyε pye fεεfεε na pee be pye fεεfεε. Lee

kadugo na a p'i gari Kile-peεne pugbɔhɔ ki ni shiizhan. Pu fεfεere cabyaa ki ju na ba fa canja kemu, ni pu beeri nigin nigin wu saraya na ba wolo canja kemu ge, a Pòli di yee caya yi she pu na.

P'a Pòli co Kile-peεne pugbɔhɔ ki ni

²⁷ Lee bi Azi fige ki wo Yawutuu pii ta pee ya Pòli ja Kile-peεne pugbɔhɔ ki ni. Ba cabyaa gbarashuun wu ju ya giin di va wε, a p'i ba na sii tunmɔ pu pele, na sipyii pu sɔn, a p'i Pòli co.

²⁸ Na ganha na xhuulo na: «Izirayeli sheen, y'a ma yoo, y'a ma! Ná we w'a jaari na sipyii pu kalaa tεye yi beeri ni na wèe wo shi wu jε xuuni-i ge, wee wu jε we. Wee w'a yu be sanha na wèe wo saliya wu ni wèe wo Kile-peεne pugbɔhɔ ki ni xuuni wε. Lee beeri kadugo na, Girekii be ni w'a pa na pa jé fo Kile-peεne pugbɔhɔ kiye pyaa ni, na wèe wo fεfεere xuu wu nɔrɔgɔ wèe mu.»

²⁹ P'a yee jo bani p'a bi Efese sheen Torofime ja ni Pòli ni kanha ki funuɔ ni, na ganha na giin na w'a jé ni wee be ni Kile-peεne pugbɔhɔ ki ni.

³⁰ Ba l'a pye mu wε, a kanha ki funuɔ ki beeri di wuregi. A sipyii p'i ganha na fɔro kabaya yi beeri na, na fe na fa. A p'i Pòli co, na wu fuulo yeege Kile-peεne pugbɔhɔ ki ni, na gburaya yi tɔ taapile ni.

³¹ Na pu yaha pu na Pòli shaa di gbo, a pii di baa kari na she yi jo sɔrɔsii pu wo juuɔfɔgbɔ wu mu na Zheruzalemu kulo li beeri l'a wuregi.

³² Ba sɔrɔsii pu wo juuɔfɔgbɔ w'a yee logo wε, taapile ni a wu sɔrɔsii pii lɔ na fara sɔrɔsii juuɔfεε pii na, a p'i baa jé kanha ki ni. Ba Yawutuu p'a sɔrɔsii wo juuɔfɔgbɔ wu ni na wu sɔrɔsii pu ni wε, a p'i Pòli wo kpɔɔnrɔ ti ju yerenε.

³³ A sɔrɔsii pu wo juuɔfɔgbɔ wu ba Pòli co. A wu sɔrɔsii pu pye na pu tɔrɔ shɔnhɔyɔ shuun le wu na. Ba p'a Pòli pɔ na xɔ wε, a wu yegenε pye na: «We ná we di jε jɔgɔ wε? Naha wu d'a pye wε?»

³⁴ A sipyii pu beeri di ganha na xhuulo puyε taan, wa shishiin nijoyɔ ni wa woyɔ jε nigin wε. A sɔrɔsii pu wo juuɔfɔgbɔ wu ba li ta na wee wa da jomɔ pa shishiin ta logo tunmɔ pu keɔe ni wε, a wu sɔrɔsii pu pye na p'a se ni Pòli ni sɔrɔsii pu wo pugbɔhɔ ki ni.

³⁵ Ba p'a she nɔ tajege ki ni wε, a sipyii p'i sii tunmɔ pu pele fo sɔrɔsii p'a na Pòli lɔ.

³⁶ Bani sipyijehemεe pu bi taha wu feni, na xhuulo na pu na: «Yi wu gbo laha wà! Yi wu gbo laha wà!»

Pòli ya jo ni Zheruzalemu sheen ni

³⁷ Pòli nijewo pugbɔhɔ ki ni, a wu sɔrɔsii pu wo juuɔfɔgbɔ wu pye: «Ta ne na já jo ni ma ni?» A sɔrɔsii pu wo juuɔfɔgbɔ wu jo: «A l'i bye kanna mu w'a Girekii jomɔ pu nuri ge?»

38 Wee tuun wu ni, Misira shen ná we w'a n'a she le wuyε ni kurogo ke na, fo w'a kari ni namaa kabɔfoŋɔ shishεεε (4.000) ni siponɔ ki ni gbuuro ti kaa na ge, mu wa were wε ge?»

39 A Pɔli di wu ɲɔ shɔ na: «Yawutu ne ɲε, Tarisi kulo li ni ne yiri, Silisi fiige ki ni. Kulo lemu shen ne ɲε ge, l'a pele. ɲɔ maye na m'a na yaha di jo ni sipyii pu ni.»

40 A sɔrsii pu wo ɲunɔfɔgbɔ wu kafila wu kan Pɔli mu na wu jo ni sipyii pu ni. A Pɔli di yere wà kɲɔɔ li ni, na wu keɲε yirige sipyii pu mu, na w'a giin di jo ni pu ni. Ba sipyii p'a cari puyε na wε, a Pɔli di ɲɔ kɔn na yu ni pu ni Yawutuu jomɔ pu ni. A wu pu pye:

22

1 «Na tii ni na cebooloo, yi logo na ɲɔ na. N'a da ba jo nime na li she yee na jo ne ta kakuunɔ la shishiin pye wε.»

2 Ba sipyii p'a Pɔli ɲa wu na yu puyε pyaa wo jomɔ pu ni wε, a p'i nɔhɔdaan jomɔ pu beeri ɲɔ yaha, na fehε kpan. A Pɔli di jo:

3 «Yawutu ne ɲε. Ne se Tarisi kulo li ni, Silisi fiige ki ni. Ga Zheruzalemu ni ne le naha. Ne kalaa to wu bye Gamaliyeli. Wee w'a ne keme kalaa na be ni wu sefele pu wo saliya wu keree ni. Kafugo bye ne be ni fo xuuni Kile-shaa li funɲɔ ni ba yee be wa me ɲɲaa wε.

4 Ne be wu bi Yesu koo li wo sipyii pu kana, fo na pii gbuu pu ni. Ne bi le koo le ɲaarivεε conɪ cée fara namaa na, na pu puu na leni kaso ni.

5 Saraya ɲaha shɔɔnrvivεε wo ɲunɔfɔgbɔ we, ni nɔhɔleε ɲahagbaa fεε wo kurunɔ ke, pee wa na seεεε le kaa le na. Ne bi sεme ta be pu mu, na gaanɪ di zhe gan Damasi kulo li wo Yawutuu pu mu, kɔnhɔ di bu she Damasi ni, na she n'a daa fεε pii ta wà, di pee be co di pu ɲɔ, di ba ni pu ni Zheruzalemu ni, kɔnhɔ kanhama di ba nɔ pu na.»

Pɔli ya dà dagana lemu na Yesu na ge, w'a yee ɲaha jo

6 «Ayiwa, na ne yaha ne na gaanɪ koo li ni, na ba she deεɲε Damasi na cafugo ki na. Taapile ni a kpεngbɔhɔ ka di yiri fugba we ni, na ba ɲi na ne maha.

7 A ne wolo to ɲivε na, na mujuu la logo na: «Sɔli, Sɔli, ɲaha na m'a na kana me wε?»

8 A ne yegeɲε pye jo: «M'i ɲε jɔgɔ wε, Kafɔɔ?» A wu ne pye: «Ne ɲε Nazareti shεen Yesu, ne mu wa gana me.»

9 Ayiwa, sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, pee kunnɪ ya kpεngbɔhɔ ki ɲa, ga we wu bi yu ni ne ni ge pu ya ta weefɔ wo mujuu li logo we.

10 A ne yegeɲε pye jo: «Kafɔɔ, leke ne n'a yaa na pye wε?» A Kafɔɔ di ne pye: «Yiri m'a jé Damasi kanha ki ni, Kile funɲɔ wa ma lemu pye ge, lee na zhe jo ma mu.»

11 Kpεenge ki bi pele pelegana lemu na ge, a ne bye ne ɲaa nige wε. Sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, a pee di na ne co keɲε na na jé kanha ki ni.

12 «Lee bi ná wa ta Damasi ni wee mege ɲε na Ananasi. Kile ɲii faara sipya wu bye wii fo xuuni, na ɲaari na sahanɪ ni Musa wo saliya wu keree ki beeri ni. Damasi kulo li Yawutuu pu beeri bi wu mesaana yu,

13 A wee di ba ne feni, na ba yere ne taan, na jo: «Na ceborona Sɔli, ma ɲii ki mugi m'a wii!» Taapile ni, a ne ɲii k'i mugi, a ne wii na wu niyerege ɲa.

14 A wu ne pye: «Wε sefeleε pu wo Kile wu w'a mu ɲaha bulo, kɔnhɔ m'a wu ɲidaan ce. Wemu w'a tii ge, m'a wee ɲa, m'a wu ɲɔ jomɔ be logo.

15 Bani ma na ba bye wu seeri. M'a keree kiimu ɲa na kiimu logo ge, ma na ba kee wo yeε pyi sipyii pusamaa beeri mu.

16 Wee tuun wu ni nime, ma ganha bu diin na kaa latii ma da da sigeε wε. Yiri m'a batize, ma wo jurumu wu yafa ma mu Yesu mege ki gbɔɔɔ ni.»

Kile ya Pɔli tun shi watii mu

17 «A ne guri pa Zheruzalemu ni. Na ne yaha Kile-ɲεεε na Kile-peεεε pugbɔhɔ ki ni, a Kile di kashεε la she ne na.

18 A ne Kafɔɔ ɲa, a wu ne pye: «Tɔgaaya lɔ, m'a foro Zheruzalemu ni, bani jomɔ beeri ma da ba jo naha ne shizhaa na ge, sipya wa shishiin wa da gbara pu na ma mu wε.»

19 A ne wu pye: «Kafɔɔ, puyε pyaa wa li ce na ne wu bi ma ɲaari na Kile-peεεε piyεye yi sahanɪ, na n'a daa fεε pu conɪ na pu sani, na pu leni kaso ni.

20 Ali Eceni we wu bi mu jomɔ pu yu ge, pu bi wee gbuu tuun wemu ni ge, neye pyaa ki be bye wà. Ne bi sɔɔ li na jo pu Eceni gbo. Neye pyaa k'a bi Eceni gbovεε pu fadeye yi co pu mu.»

21 Wee tuun wu ni a Kafɔɔ di ne pye: «Yiri, di ma tun shi watii mu taliige ni.»

Pɔli ya li she sɔrsii pu na na Oromε shen wee ɲε

22 Sipyii pu beeri bi niwegee shan na Pɔli kafila wu nuri, fo na she nɔ pe jomɔ pe na. Ga ba w'a pa ɲɔ le ye pee jomɔ pu ni wε, a sipyii p'i ganha na xhuulo na yu: «Ke sipyituugo ke ya yaa na ki gbo! We ya yaa pu wu yaha ɲii na bada wε!»

23 A p'i ganha na sele, na pu fadeye wolo na yee figi fugba we ni, na gbazhenhe kori na waa fugba wu ni.

24 Ba sɔrsii pu wo ɲunɔfɔgbɔ w'a lee ɲa mu wε, a wu sɔrsii pu pye na pu jé ni Pɔli ni sɔrsii pu wo pugbɔhɔ ki ni. W'a lemu pye sipyii p'i sele me wu na ge, p'i wu kpɔn ni susɔɔ ni fo wu bu she lee jo,

25 Ga tuun wemu ni pu bi Pɔli puu p'i wu kpɔn ge, sɔrsii ɲunɔfɔ we wu bye wu taan

ge, a Póli di wee pye: «Na be ni saliya wu ni, l'a saha nago yee pu Oromé shen kpón ni susalóo ni wu kiiri kónbaa ge?»

26 Ba sósosii júnjófóo w'a yee logo we, a wu gari sósosii pu wo júnjófógbó wu yíri na she wu pye: «Naha m'a giin di yee me we? We ná we, Oromé shen wu jé wii!»

27 A sósosii pu wo júnjófógbó wuyé pyaa di she Póli yege na: «Oromé shen yé pyaa mu jé ya?» A Póli di wu jón shó na: «Uun.»

28 A sósosii pu wo júnjófógbó wu jo: «Wari nijeheme ne saraa na na já pye Oromé shen.» A Póli di wu pye: «Ne d'a sii se Oromé shen dol!»

29 Ba Póli ya pee jomó pu jo we, piimu pu bi da wu kpón, p'i wu karamu fo wu jo ge, a pee beeri di jaaga laha wu táan. A sósosii pu wo júnjófógbó wu be di fya, bani wee wu bi jo na pu Póli pó na ta Póli di jé Oromé shen cii ye pyaa.

Póli ya paari kiirikóon kurunjo ki nahagbaa na

30 Ayiwa, kaa leke na Yawutuu p'a bi Póli jaagi ge, sósosii pu wo júnjófógbó wu funjo bye wu lee tii ce. Lee wuu na w'a tuduro yaha she kee canja ki jimuguro, na pu saraya naha shóonrivée júnjófée ni kiirikóon kurunjo ki sipyii pu beeri yiri pinne. Lee kadugo na a p'i póoró ti sanha Póli na, na gari ni wu ni, na she wu yerenje pu niñe ni.

33

1 A Póli di naha ki le kiirikóon kurunjo ki sipyii pu ni na jo: «Na cebooloo, ne na torogana li saha ni Kile jidaan ni, fo na pa nó nijaa na, fyaara be ya pye ne zo wu ni li koro ni we.»

2 Jomó pe Póli ya jo ge, a pee di bye pu ya be saraya naha shóonrivée wo júnjófógbó Anajasi mu we. Pii pu bye Póli táan ge, a wu pee pye na pu Póli kpón wu jón ke na.

3 Wee tuun wu ni a Póli di wu pye: «Mu nivige ke kanna kasarógo kadugo ki! Kile be na ba mu kpón! Yatéenge mu ya shan na tiin na ne kiiri ma da gón na saha ni saliya wu ni, mu ninumó di nóho m'a yu sanha na pu ne kpón, na ta saliya w'i ya yee jo we.»

4 Sipyii pii pu bye Póli táan ge, a pee di wu pye: «Go Kile wo saraya naha shóonrivée wo júnjófógbó wu mu wa zehéle me ge!»

5 A Póli di pu pye: «Na cebooloo, ne li ce nago saraya naha shóonrivée wo júnjófógbó wu jé wii we, sa lee ni we ne bi da ye jo ni wu ni we. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha da kafilakuumó jo wá ma nahagbaa fóo na we.»*

6 Ayiwa, Póli bi li ce na kiirikóon kurunjo ki taaga ka ki jé Sadushéen, taaga ki sanja di jé Farizheen. Lee wuu na w'a mujuu wá pu

niñe ni na pu pye: «Na cebooloo, Farizheen ne jé. Ne sefee jé Farizheen. Ne dá li na jo xuyéne na ba bye jiga na ge, kee tadarja ke wuu na kiiri w'a góon me ne na nijaa.»

7 Ba Póli ya pee jomó pu jo ye we, a nakaara di jé Farizheen ni Sadushéen pu te ni. A sipyii p'i daa taaya shuun.

8 Bani Sadushéen, pee wa yu na xuyéne da ba bye jiga na we, na meleké jé we, na munahaara kiitiigee be di jé we. Na ta Farizheen, pee d'a dá kii keree kii beeri na.

9 A tunmó p'i ganha na be le fo xuuni. A saliya karamógo loo pii di yiri Farizheen pu wo kurunjo ki ni, na kafugo le puyé ni na jo: «Wée kunni ya ta kakuunó la shishiin ja we ná we na we. Ma na zhe li ta meleké wa, kelee muna la l'a yu ni wu ni.»

10 A nakaara t'i ba sii péle fo sósosii pu wo júnjófógbó wu funjo ya pen na pu ganha ba Póli kile gbo puyé te ni we. Lee wuu na w'a sósosii pii tun na pu tigi, p'i ba Póli shó sipyii pu na, p'i she ni wu ni sósosii pu wo pugbóho ki ni.

11 Kee canja ki jimuguro nibiige, a Kafóo di ba wuyé she Póli na na wu pye: «La le maye ni m'a ma luu waha. Ba m'a pye ne seeri na ne kaa jo Zheruzalemu kulo li ni we, mu ma da zhe bye ne seeri, na ne kaa jo Oromé kulo li be ni.»

Yawutuu p'a woni faanri Póli kaa na

12 Kee canja ki jimuguro nisógo na, a Yawutuu pii di binne na woni pye Póli kaa na. A p'i gaa puyé mu na pee wa da li we, pee di wa da lóho gba we, fo pee bu she Póli gbo.

13 Piimu p'a bi wee woni wu pye ge, pee bi jéhe namaa kélee shishéere (40) na.

14 A p'i gari saraya naha shóonrivée júnjófée ni nahóle pu feni, na she pee pye: «Wée ya wúye pinne na gaa Kile na, jo wée da li we, wée di wa da lóho gba we, fo wée bu she Póli gbo tuun wemu ni.

15 Lee wuu na, yi ni kiirikóon kurunjo ki sipyii pusamaa beeri, yi be yi na y'i she sósosii pu wo júnjófógbó wu jéeri na wu pa ni Póli ni yi mu. Y'i yiyé pye kanna y'a giin y'i ba wu keree ki deele yi ki suguri saama na. Wée kunni wa gbegele xó na wu sige, wú ba wu gbo koo li na, na wu ta wu sanha nó nahame yi na we.»

Yawutuu pu wo woni wu nóho ya mugí

16 Ga, a Póli yaló di we woni we kafila wu beeri logo. A wu baa kari sósosii pu wo pugbóho ki ni, na she yee naha jo Póli mu.

17 Wee tuun wu ni a Póli di sósosii júnjófóo wa yiri na wu pye: «She ni we lewóo we ni sósosii pu wo júnjófógbó wu mu, jomó pa pu wa wu mu na jo wu mu.»

18 A wee sósosii júnjófóo wu gari ni lewóo wu ni sósosii pu wo júnjófógbó wu mu, na she wu

* 23:5 Elkizode 22:28

pye: «Kasolemeɛ Pɔli w'a nɛ yiri, na nɛ pye na nɛ wu pa ni wɛ lɛvɔɔ wɛ ni mu mu na jomɔ pa pu wa wu mu na jo ma mu.»

¹⁹ A sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu lɛvɔɔ wu co wu kenɛ na, na fulu ni wu ni kabanugo na, na wu yege na: «Jomɔ peke p'i wa mu mu na jo nɛ mu wɛ?»

²⁰ A lɛvɔɔ wu wu pye: «Yawutuu p'a jo na bɛ yi na na pee da ba mu ɲɛɛri ɲiga na, na m'a Pɔli yaha shɛ kiirikɔɔn kuruɲɔ ki mu; na p'a giin p'i shɛ wu keree ki kemɛ suguri.

²¹ Ga ma ganha bu dɔ yee na wɛ! Bani pu wo sipyii pii p'a da ba lara na Pɔli sige koo na, pee ya ɲɛhe sipyii kelee shishɛɛɛ (40) na. P'a bɛ yi na, na gaa Kile na na pee wa da li wɛ, pee di wa da lɔhɔ gba wɛ, fo pee bu shɛ Pɔli gbo tuun wemu ni. P'a gbegele xɔ bɛ. Mu ɲɔ yiri pu wa wii, mu ba sɔɔ na lee pye pu mu.»

²² A sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu lɛvɔɔ wu yaha kari. Ga na yi jo na waha wu mu na ye w'a jo wee mu ge, na wu ganha bu yee jo sipya watii mu nige wɛ.

P'a Pɔli yaha shɛ gan gbafɛnɛɛɛɛ Felikisi mu

²³ Lee kadugo na a sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu sɔrɔsii ɲuɲɔfɛɛ shuun wa yiri na pu pye: «Yi sɔrɔsii xhuu shuun w'a puyɛ na, ni shɔnduguloo kelee gbarashuun, ni namaa tanmaa fɛɛ xhuu shuun. Pu bɛɛri di gbegele, piige ba wɔ na nɔ tuunɔ pii gbarashɛɛɛ na, p'i da se Sezare kulo li ni.

²⁴ Yi shɔngɔ ka gbegele Pɔli bɛ mu, kɔnhɔ wu nijemɛ di nɔ gbafɛnɛɛɛɛ Felikisi na yaaga ganha bu wu ta wɛ.»

²⁵ Lee kadugo na a wu sɛmɛ yaa na wee tun Felikisi mu. Wee sɛmɛ wu jomɔ pu wa me:

²⁶ «Nɛ sɔrɔsii wo ɲuɲɔfɔgbɔ Kulodi Lisiyasi w'a wɛ sɛmɛ wɛ yaa na tun na ɲuɲɔfɔɔ gbafɛnɛɛɛɛ Felikisi mu.

N'a ma shaari.

²⁷ «Yawutuu pu bi wɛ nɔ wɛ co, na ganha na giin p'i wu gbo. Ba nɛ pa logo na Orome shɛn wu ɲɛ wii wɛ, a nɛ na wo sɔrɔsii pii tun kari p'a shɛ wu shɔ pu na.

²⁸ Kaa lemu w'a bi pye a Yawutuu p'i ganha na wu jaagi lee wuu na ge, nɛ funɲɔ ki bye di lee ɛ. Lee wuu na, a nɛ shɛ ni wu ni pu wo kiirikɔɔn kuruɲɔ ki mu.

²⁹ Ga, a nɛ ba li kaseri, na li ta jo pu wo saliya wu wo keree na p'a wu jaagi. Ga wu ya ta kakuunɔ la shishiin pye lemu na xu nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni wɛ.

³⁰ Lee kadugo na a p'i ba nɛ pye na Yawutuu p'a woni pye wu kaa na, lee wuu na nɛ mɛhe wu yaha shɛ ma yiri, na yi jo Yawutuu pu mu jo p'a jaagi wu tɛri wu na kaa lemu na ge, jo pu shɛ lee jo muyɛ pyaa ki mu. Ye y'a bye nɛ mu di jo ma mu. Kile wu tuun wa shɛ wu na.»

³¹ Yemu y'a jo sɔrɔsii pu mu ge, a p'i lee pye; a p'i Pɔli lɔ kee piinuɲɔ ki ni, na gari ni wu ni fo Antipatirisi kulo li ni.

³² Nimuguro ti na, sɔrɔsii piimu pu bye tɔɔɔ na ge, a pee di guri na pa pu wo pugbɔhɔ ki ni; a shɔnduguloo p'i ganha na gaanɲi ni Pɔli ni.

³³ Ba p'a shɛ nɔ Sezare ni wɛ, a p'i sɛmɛ wu kan gbafɛnɛɛri wu mu, na Pɔli bɛ shɛ wu na.

³⁴ A gbafɛnɛɛri wu sɛmɛ wu kalaa na Pɔli yege na: «Fiige keke ni mu d'a yiri wɛ?» A Pɔli di wu pye na wee ya yiri Silisi fiige ki ni.

³⁵ A gbafɛnɛɛri wu wu pye: «Ma jaagivɛɛ pu ba nɔ naha tuun wemu ni, nɛ na logo ma ɲɔ na wee tuun wu ni.» A wu jo na pu Pɔli yaha saannaa Hɛrɔdi wo kaanɲa ki ni, pu da wu kaseri.

24

Yawutuu p'a Pɔli jaagi

¹ Ayiwa, a cabyaa kaguro di doro, a saraya ɲaha shɔɔnriivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ Ananasi di ba Sezare kulo li ni, wu ni nɔhɔlɛɛ p'a, ni nɔ wɛ, wemu ya kafila ɛɛ xuuni ge, wee wu bi da ba wu kafilacɛnɛ taga Pɔli tɔɔɔ le. Wee mɛɛɛ ki bye na Teritule. A p'i ba jaagi shan Pɔli na gbafɛnɛɛɛɛ Felikisi mu.

² A p'i shɛ Pɔli yiri na pa. Keree kiimu na p'a wu jaagi ge, a Teritule di kee ɲɔ kɔn na baari gbafɛnɛɛri wu mu. A wu jo: «Wu ɲuɲɔfɔcɛnɛ wɛ, wɛ wu wa fɛrɛmɛ nigbɔ pemu ni fiige ki funɲɔ ni niɲaa wɛ ni ge, mu gbɔɔɔ ni wɛɛ ya pee fɛrɛmɛ pu ta. Mu wo fungɔngɔ fɛɛɛ nigbɔɔɔ funɲɔ ni bɛ ɲɛri niɲɛhɛmɛ ya jɛ fiige ki ni, fo na ki pye k'a shɛ ɲaha na.

³ Wɛɛ ya ma saama pu ɛɛ ma mu tuun bɛɛri ni kii keree kii bɛɛri na.

⁴ Ga ma na jo nɛ funɲɔ wa wɛɛ pu ma tenɛ yaha fo di mɔ wɛ, lee wuu na n'a ma ɲɛɛri jo ma ɲɔ mayɛ na, m'a niwegee shan m'a kafilakaya nigin nigin logo wu mu.

⁵ «Ayiwa, wɛ nɔ wɛ m'a ɲaa mɛ ge, wɛɛ kunnɲi ya wɛ sɛɛri na wu ta ba kafɛɛɛɛ bani ɲɛ wɛ. Wu ɲɛ na n'a shɛ yirige Yawutuu pu niɲɛ ni kɔɲɔ ki bɛɛri na. Wee wu ɲɛ bɛ Nazareti shɛɛn wo koo li ɲahagbaa fɔɔ.

⁶ W'a bi giin fo na wɛɛ Kile-ɲɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki bɛ nɔrɔɔ, lee wuu na wɛɛ ya wu co. [Wɛɛ bi giin wɛɛ di wu kiiri kɔn na saha ni wu wo saliya wu ni.

⁷ Ga, a sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ Lisiyasi di nɔ ni kafugo ni, na wu shɔ wɛɛ na.

⁸ Na wɛɛ pye na lemu na wɛɛ ya wu jaagi ge, na wɛɛ pu pa lee jo muyɛ pyaa mu. [Mayɛ pyaa ki bɛ na jɔ wu yege, keree kiimu bɛɛri na wɛɛ ya wu jaagi ge, ma na ki logo wuyɛ pyaa ɲɔ na.»

⁹ Yawutuu piimu bɛɛri pu bye wɔ ge, a pu bɛɛri di yere pee jomɔ pu na, na Teritule ya yemu jo ge, na can wu ɲɛ wii.

Pɔli bɛ ya paari gbafɛnɛɛri wu mu

¹⁰ Lee kadugo na a gbafeɛeri wu jomɔ pu kan Poli be mu. A Poli di jomɔ pu lo na gbafeɛeri wu pye: «Ne li ce li yee ya nehe, jo mu wu ne we shi we wo kiiri konvɔɔ. Lee wuu na fyaara wa ne zo wu ni nago ne wu na fiin jo mu mu we, bani ne ta kakuunɔ la shishiin pye we.

¹¹ Ne pa Zheruzalemu ni di ba Kile peɛ li sanha dorɔ cabyaa ke ni shuun taan we. Ma nehe yegen pye be, ma na li ta mu.

¹² Pu ya na ta nakaara na ni sipya wa shishiin ni Kile-peɛne pugbɔho ki ni we. P'i wa na ta di na sipyii junɔ kyeeɛgi Kile-peɛne puga ka shishiin ni, kelee xuu watii ni kanha ki funnɔ ni we.

¹³ Pii sipyii pii wa da ja kaa la shishiin jo lemu ya li shee na jaagi we p'a taha ne na ge, na can wu ne wii we.

¹⁴ «Ayiwa, kaa lemu na n'a da yere di lee jo ma jii na ge, lee li wa me. We sefelee pu wo Kile we, wee mu ne kapyene pyi kovono latii ni, lemu kaa pii wa byi na li ne can we ge. Ga keree kiimu beeri k'a ka Musa wo saliya wu ni ge, ne da kee beeri na; Kile tudunmɔ p'a kiimu beeri ka ge, na fara kee be na.

¹⁵ Kile wemu na ne daa ge, wee na pu be w'a daa nago kanna sipyisaamaa ni sipyiku-uyo beeri nixhuyo na ba ne jiga na.

¹⁶ Lee wuu na ne la le naye ni, konho kakuunɔ la shishiin ganha da gori na zo wu na we. Kakuunɔ la shishiin ganha da gori na ni Kile te ni we, kelee na ni sipyii te ni we.

¹⁷ «Ayiwa, ba yee kii ya toro we, a ne ba ba wa cana ka, na ba na wo shi sipyii pii tege ni wari ni, na saraga be wolo Kile mu.

¹⁸ Kee keree kii na p'a pa ne ta Kile-peɛne pugbɔho ki ni. Ne bi bye be fefee. Sipyii piitiilee di bye wa we, nakaara be di ya ta wa we.

¹⁹ Ga Azi fiige ki wo Yawutuu pii pu bye ni ne ni. Li bu da nago kanna kakuunɔ la ne bi pye, pee bi yaa pu ta naha p'i ne jaagi mu naha taan.

²⁰ Ni lee ni we, pu bi ne kiiri wu kon kiirikon kurunɔ ki naha taan tuun wemu ni ge, di bi ta n'a kakuunɔ la pye, pii sipyii pii pu wa naha ge, na pu lee jo ma jii na.

²¹ Na ne niyerege yaha pu nahagbaa na, pe jonum pe ne jo pu mu ni fanha ni jo: «Ne da li na jo xuu na ba ne na foro xu ni jiga na, lee li wa ne yaha me kiiri na njaa yee nahagbaa na.»

²² Ayiwa, lee bi Felikisi ta wee ya Yesu koo li keree ki beeri ce, a wu kayuu li yirige, na kiiri wu yaha cana ka naha na, na pu pye: «Y'a se, sarosii pu wo junɔfɔgbɔ Lisiyasi ba ba, ne na ba yi keree ki keme na ki suguri.»

²³ Lee kadugo na a wu sarosii junɔfɔɔ wa pye na wu Poli yaha kaso wu ni, na wu da wu kaseɛri: ga na p'i kafewama yaha wu mu. Na wu najiine ba jo p'i ba foro wu na p'i yaaga ka kan wu mu, na p'i lee koro yaha.

Poli ya jo ni Felikisi ni wu shɔ wu ni

²⁴ Ba cabyaa dama dama ya toro we, a gbafeɛere Felikisi di ba ni wu shɔ ni. Cee wu mege ki bye na Durusili; Yawutu wu bye wii. A p'i wa tun w'a she Poli yiri. A Poli di ba. Sipya ya yaa ma da Yesu na dagana lemu na ge, a Poli di ba ganha na yee naha yu pu mu.

²⁵ Ga sipya na ja wuye tanha tanhagana leke na kakuunɔ na, ni torogana lemu funnɔ ni ma da bye tifire fo Kile mu, ni jiga wo kiiri wu na ba gon kongana lemu na ge, ba Poli ya pa no le yee ni we, a Felikisi di fya. A wu Poli pye; «Nime, ma na ja da ganji, di ba tuun wa betii ta di na ma yiri sanha.»

²⁶ Wu bi giin na wari be Poli da ba gan wee mu. Lee wuu na wu bi ma Poli yiri tege ne njeheɛe ni pu na ma na yu.

²⁷ A p'i yee shuun pye lee ni. Lee kadugo na a p'i ba Porisasi Fesitusi tege fiige ki junɔ ni na pye Felikisi faara. Felikisi funnɔ bye wu wuye ton taan Yawutuu pu mu, lee wuu na w'a Poli yaha wa kaso wu ni.

25

Poli ya jo pu she wee keree shonri Orome saannaa junɔfɔɔ wu yiri

¹ Ba Fesitusi ya tege na pye Zhude fiige ki gbafeɛeri we, a cabyaa taanri di dorɔ, a wu yiri Sezare kulo li ni na kari Zheruzalemu ni.

² Ba w'a no wa we, a saraya naha shonrivae junɔfeɛ, ni Yawutuu pu wo nahagbaa fee p'i she wu mu, na she pu loyire jomɔ jo Poli shizhaa na.

³ A p'i wee gbafeɛeri wu neeri na wu no wuye na wu Poli yaha she Zheruzalemu ni; lee di pu ta p'a woni pye Poli na, na p'i ba she lara wu sige koo na p'i ba wu gbo.

⁴ Ga, a wee di pu pye na kaso wu ni Poli wa da yaha wa Sezare kulo li ni, na jeri tapyege ni weeye pyaa be k'a da guri da se wa.

⁵ A wu pu pye sanha: «Yee wo junɔfeɛ p'a yaa na pinne na ganji ni ne ni Sezare kulo li ni. Pu bu she no wa, lemu na yee wa Poli jaagi ge, puyee pyaa na lee jo.»

⁶ Lee kadugo na gbafeɛeri wu cabyaa ya laha gbarataanri kelee ke na Zheruzalemu ni we, lee kadugo na a wu guri pa Sezare kulo li ni. Nimuguro ti na a wu she diin kiiri wu takongo ki ni, na tuduro tun na pu pa ni Poli ni.

⁷ Ba Poli ya no we, Yawutuu pii p'a yiri Zheruzalemu ni na pa ge, a pee di yere wu maha; na sii kakuunɔ can can wogoo njeheɛe jo taha wu na, na ta se bye pu ni pu ja kaa nigin be lo kii keree kii ni p'i li fiinne jo can di da li ni we.

⁸ Lee kadugo na a Poli be di jomɔ pu lo na jo: «Ne ya ta kakuunɔ la shishiin pye Yawutuu pu wo saliya wu shizhaa na, kelee Kile-peɛne pugbɔho ki we. Ne di ya kakuunɔ pye Orome saannaa junɔfɔɔ wu be na we.»

⁹ Gbafeneeri wu funḡo ya pye wu kaa di daan Yawutuu pu mu ge, a wu Pɔli pye: «Ta ma funḡo wa m'a she Zheruzalemu ni, kɔnhɔ ma kiiri wu she gɔn wà naye pyaa ki jii na?»

¹⁰ A Pɔli di jo: «Nɛ yere xɔ Orome saannaa ḡunḡɔɔ wu wo kiiri wu takongɔ ki ni. Nahame nɛ kiiri w'a yaa na kɔn. Nɛ ta kaa la shishiin bɛ kyɛegi Yawutuu pu mu wɛ, muyɛ pyaa ki bɛ ya lee cɛ fiinne fo xuuni.

¹¹ Nɛ da bi da nɛ kanahana la pye, kelee na kaa la pye lemu ya yaa ni xu ni ge, nɛ bi da xu wu she wɛ. Ga keree kiimu bɛeri p'a yu nɛ shizhaa na ge, na kee yaha can jɛ lee la shishiin ni wɛ, sipya wa shishiin bɛ da já nɛ ḡo yaha pu mu wɛ. Nɛ funḡo ki wa na wo kiiri wu she gɔn Orome saannaa ḡunḡɔɔ wu yiri.»

¹² Ayiwa, a gbafeneere Fesitisi ni wu wo kapyeyenii p'i she puyɛna, a wu na kuri pa, na ba Pɔli pye: «Ni ma wa Orome saannaa ḡunḡɔɔ wu kaa jo xɔ, ma na zhe wee yiri Orome kulo li ni.»

Pɔli ya jo saannaa Agiripa jii na

¹³ Ba cabyaa dama dama ya toro wɛ, a saannaa Agiripa ni wu shɔ Berenisi di gari Sezare kulo li ni di zhe gbafeneere Fesitisi shaari.

¹⁴ Ayiwa, a p'i cabyaa nijehenee pye Sezare kulo li ni. A canja ka di ba nɔ, a Fesitisi di Pɔli wo keree ki paari saan wu jii na na: «Felikisi ya ná wa yaha naha kaso ni.

¹⁵ Tuun wemu ni nɛ she Zheruzalemu ni ge, a saraya naha shɔonrivee ḡunḡɔɔ ni Yawutuu nɔhɔle p'i she pu fiin jo nɛ mu wee ná wu shizhaa na, na nɛ jɛeri na nɛ wu kiiri kɔn wu na, di wu gbo.

¹⁶ A nɛ pu pye jo Orome sheen mu, fanhafɔɔ ya yaa wu sipya ḡo yaha lee yahagana li na pu gbo wɛ. Piimu p'a wu jaagi ge, fo wu ni pee bu binne tiin jomɔ na. Keree kiimu na p'a wu tɔgɔ leni ge, wu bɛ di wu taa jo kee shizhaa na.

¹⁷ Ayiwa, a pee sipyii p'i binne pa naha ni nɛ ni. Ba wɛe ya nɔ naha wɛ, nɛ ta li yaha nige nimɔnɔ wɛ. Kee canja ki jimuguro yɛ pyaa, a nɛ gari kiiri wu takongɔ ki ni, na tuduro yaha p'a she wee ná wu yiri na pa.

¹⁸ A wu jaagivee p'i yiri yere na jo. Ga nɛ bi kakuunḡɔ kiimu kɔn naye funḡo ni ge, wu ya ta w'a jaagi lee la shishiin na wɛ.

¹⁹ Puyɛ pyaa wo koo li wo nakaara jomɔ yɛ na pu bye; ni ná wa bɛ wemu w'a xu ge, Pɔli di yu na wu jɛ jii na. Wee ná wu mɛgi ki bye Yesu.

²⁰ A nɛ kunnɔ di bye nɛ cɛ dii nɛ da bye di lee la tuugo shɔonri wɛ. Lee wuu na a nɛ Pɔli yege wu bu da wu na da zɔɔ wu she Zheruzalemu ni, kɔnhɔ wu kiiri wu she gɔn wà.

²¹ Ga, Pɔli ya ta sɔɔ lee na wɛ, na jo na Orome saannaa ḡunḡɔɔ wuyɛ pyaa ki da ba

wee wo kiiri wu kɔn. Wee tuun wu ni a nɛ pu pye jo p'a wu kasari kaso wu ni, fo di ba wu yaha she wee mu tuun wemu ni.»

²² A wee saan wu gbafeneeri wu pye: «Nɛyɛ pyaa bɛ funḡo ki wa di logo wee ná wu ḡo na.» A Fesitisi di wu pye: «Niga na ma na logo wu ḡo na.»

²³ Ayiwa, kee canja ki jimuguro, a saannaa Agiripa di wu saannaa faya le, a wu ni wu shɔ Berenisi di ba. A sipyii p'i pu ḡunḡo círi ni ciire ni. A pu ni sɔrsii pu wo ḡunḡofgbo we, ni kulo li tayeregbɔhɔ sipyii di binne pa, na ba já kiiri takongɔ puga ki ni. Lee kadugo na a Fesitisi di jo na pu pa ni Pɔli ni.

²⁴ Ba Pɔli ya nɔ wɛ, a gbafeneeri wu jomɔ pu lo na jo: «Saannaa Agiripa ni yee piimu bɛeri pu wa naha ni wɛe ni ge, yi wɛ ná wɛ wii. Yawutuu pu bɛeri p'a pu loyire she nɛ na we shizhaa na Zheruzalemu ni, ni nahame bɛ, fo na sele na w'a yaa na wu gbo.

²⁵ Nɛ mu kunnɔ, wu ya kakuunḡo la shishiin pye lemu na já xu nɔ wu na wɛ. Ga wuyɛ pyaa kii d'a jo xɔ pu wee kiiri wu yaha saannaa ḡunḡɔɔ wu wu kɔn, lee wuu na nɛ giin di wu yaha zhe wee yiri Orome ni.

²⁶ Nɛ sanha kafilafyen wa shishiin ta, nɛ na já wemu ka di dun Orome ni saannaa ḡunḡɔɔ wu mu wu shizhaa na wɛ. Lee wuu na nɛ pa ni wu ni yee mu, na ba ni wu ni mu saannaa Agiripa yɛ pyaa ki mu; kɔnhɔ yegenɛ kemu na ba bye wu na ge, di ya ta kee yegenɛ ke funḡo ni di ga gan wu mu.

²⁷ Bani na kasoleme yaha she Orome saannaa ḡunḡɔɔ wu mu, lemu na w'a jaagi ge, lee ḡunḡo di ya jo wɛ, ḡunḡo jɛ lee na wɛ.»

26

Pɔli ya wu fiin yu saannaa Agiripa jii na

¹ Ayiwa, a saannaa Agiripa di Pɔli pye: «Ye yi wa ma mu ge, yee jo.» Wee tuun wu ni a Pɔli di wu kenɛ yirige, na wu fiin ḡo kɔn na yu na:

² «Saan we, l'a taan nɛ ni, nɛ ma naye ta naha nijaa mu jahagbaa na, di li she ma na jo Yawutuu p'a keree kiimu bɛeri taga nɛ jaagi ge, lee la shishiin jɛ can wɛ.

³ Bani mayɛ pyaa ki bɛ wa Yawutuu pu wo kalɛgɛ kee, ni pu nakaara keree ki bɛeri cɛ. Lee wuu na n'a ma jɛeri jo ma ḡo maye na, m'a luu li gbo na taan, m'a logo na ḡo na.

⁴ «Ayiwa, na nɛ yaha na levere ḡunḡo na, nɛ jaari jaarigana lemu na na wo shi wu nijɛ ni Zheruzalemu ni ge, Yawutuu pu bɛeri ya lee cɛ.

⁵ Pu bu jo p'i can jo kunnɔ, p'a li cɛ l'a mɔ na koo lemu l'a waha xuuni Yawutuu koo li ni ge, na nɛ bɛ wu bye lee wo sipyii pu ni. Lee jɛ Farizheen pu wo kurunḡo ke.

⁶ Ga Kile ya jomɛ lemu lo wɛe sefele pu mu ge, nɛ na lee jomɛ le pye na tadanja, lee li wa kiiri nɔ mɛ nɛ na nijaa we ni.

7 Wèe gbaweye ke ni shuun wu tadarja ki bye na lee jamee le joo na ba fa. Lee wuu na pu bi Kile pele ni pu see jaha ni canja fara piige na. Saan we, kee tadarja ke ki wa ne mu ge de, kee wuu na Yawutuu pu wa ne jaagi!

8 Yee na ja jo na Kile da ja xuu je di yeege xu ni-i ge?

9 «Neye pyaa ki be, ne bi giin jo ne yaa na yogo kon Nazareti sheen Yesu mege ki na kongana beeri na.

10 Lee ne pye Zheruzalemu ni. Ne bi lee koro sha saraya jaha shoonrivée junjofee pu mu, a pi lee koro yaha ne mu. Ne bi ma sii n'a daa fee nijeheme co, na she pu beeri le kaso ni. Na fara lee beeri na, pu bu jo pi pu gbo, ne be na soo na jo pu pu gbo.

11 Teegeee nijehenee ni ne bi jin pu feni Kile-peeje piyeye yi beeri ni, na pu jaani, na pu karamo fo pu n'a daa wu yaha. Loyire lemu bye ne ni pu shizhaa na ge, ne bi se na pu kana fo kulogoo kiitigege be ni.

Poli ya yu wu Kafoo wu cegana li shizhaa na

12 «A ne bye mu, a saraya jaha shoonrivée junjofee pi ba ne tun canja ka, na seme wa kan ne mu na ne wu she Damasi kulo li wo n'a daa fee pu feni.

13 Saan we, na ne yaha ne na gaanji Damasi kulo li ni, a ne ba she kpeengbaho ka fo ja fugba we ni. Lee bi canja ke ta k'a no njije njije ni. Kee kpeenge ke bi pele canja ke wogo ke na. A ki ji na ne ni na jaarijii pu maha.

14 A wee beeri di do njije na. A ne mujuu la logo wee Heburuu wo jomo pu ni lee na ne pyi: «Soli, Soli, jaha na m'a na kana me junjo baa we? L'a waha mu mu wu kurunjo tooo njmaa na de!»

15 A ne yegenje pye jo: «M'i je joo we, Kafoo?» A Kafoo di ne pye: «Ne je Yesu, wee wemu mu w'a gana me ge.

16 Ga, yiri m'a yere! Bani ne naye she ma na, konho m'a bye na kapyebye. M'a na ja jagana lemu na njjaa ge, ma na ba bye lee seeri, na lee paari sipyii pu mu. Ne na ba keree kiimu be she ma na ge, m'a ba kee be paari pu mu.

17 N'a da ma tun Yawutuu pee, ni shi wusama be mu. Kanhama pemu beeri p'a da ba noni ma na ge, ne na ba ma tege na ma wolo pee beeri ni.

18 N'a da ba ma tun pu mu ma pu jii mugi. Ma pu yeege nibiige ni ma pa kpeenge na. Ma pu yeege Shitaanni wo fanha ki ni ma pa Kile mu, konho pi da na na, pu jurumu wu yafa pu mu. Kile ya piimu pye fee fee ge, pu be di tajege ta pee te ni.»

Poli ya yu wu labye wu shizhaa na Kafoo mu

19 Ayiwa, ba Poli ya pee jomo pu jo xo we, na guri saannaa Agiripa pye: «Lee funjo ni

do, saan we, ne keree kiimu ja Kile mu ge, ne ta kee she wu mu we.

20 Ga, a ne fenhe kii keree kii wo yere li joo kon Damasi sheen mu. Lee kadugo na na no Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki beeri fo na she no shi wusama be na, wemu je Yawutuu we ge. A ne li she pu beeri na jo p'a yaa pu daburaje jo pu jurumu wu beeri na, pi guri pa Kile mu. Keree kii k'a li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na ge, pu da kee pyi.

21 Lee wuu na Yawutuu p'a ne co Kile-peeje pugbaho ki ni, na ganha na giin pi na gbo.

22 Ga Kile wo dege funjo ni ne pye jii na fo na pa no njjaa na. Le ne ce Kile keree ni ge, lee ne yu sipyii pu beeri mu sipyigbo fara sipyitilee na. Kile tudunmoo Musa ni Kile tudunmoo pusamaa ya keree kiimu kaa jo na ki na ba bye ge, ne ta yatii jo na toro pee wo nijoyo yi junjo ni we.

23 Pee beeri bi jo na Kile ya Shovoo wemu jaha bulo ge, na wee na ba ganha na na xu. Na wee wu da ba bye shenshiime na je na foro xu ni. Na wu na ba juwuuro ti keree fiinje jo wee wo shi wu mu, na fara shi wusama be na.»

Poli funjo ya pye Agiripa be wu da Kafoo na

24 Na Poli yaha pee jomo pu na, a Fesitusi di sii mujuu wa na jo: «Poli, mu junjumu l'a yiri! Mu ya kalaa fo na ma junjo yirige!»

25 A Poli di wu pye: «Nunjofoceme we, ne junjumu ya ta yiri-i de! Jomo pemu beeri ne yu me ge, pu beeri pu je can, pu kori be d'a fiinje.

26 Saannaa Agiripa ye pyaa ya kee keree ki beeri ce, lee wuu na ne soo be na yere wu jahagbaa na, na yu ni lowaa ni. Ne da li na jo nigin be ya njmoho wu na kii keree kii ni we, bani la shishiin w'a pye njmohoo kaa we.»

27 A Poli di saannaa Agiripa pye: «Saan we, Kile tudunmoo p'a yemu jo ge, ta mu ya da yi na we? Ne kunni ya li ce jo mu ya da yi na.»

28 A saan wu Poli pye: «Poli, a jo gee ye kaa l'a fo m'a na jeri ma pye Kirican me de!»

29 A Poli di wu pye: «Lee ya pye nime la, li shiin ya pye canja ka la, Kile wu lee pye. Lee ganha bu da muye nigin na we, ga ma ni sipyii piimu beeri pu wa naha njaa na ne jomo pu nuri ge, Kile wu yi beeri pye ba ne je we. Ga p'a ne po pogana lemu na ni tooo shonhoyo ni ge, pu ganha bu yi po lee pogana li na we.»

30 Wee tuun wu ni a saan we ni gbafeneeri wu yiri foro, ni Berenisi ni; sipyii piimu pu bye ni pu ni ge, ni pee be.

31 Ba p'a foro we, na ganha na puye pyi: «We na we ya ta kakuuno la shishiin pye

lemu na ja xu no wu na, kelee na wu le kaso ni we.»

³² Lee kadugo na a saannaa Agiripa di gbafeɛɛɛɛ Fesitusi pye: «We na we da bye wu ya jo xo na pu wu kiiri wu yaha Orome saannaa juɔɔɔɔ Sezari keɛ na we, go wu bi da ja yaha nime.»

27

Gbafeɛɛɛɛ Fesitusi ya Pɔli yaha kari Orome ni

¹ Tuun wemu ni l'a she na wɛe pu jɛ kooɔɔɔɔɔ ki ni w'a se Itali fiige ki ni ge, a p'i Pɔli ni kasolemeɛ pii be kan sɔɔsɔii juɔɔɔɔɔ wa mu. Wee mege je na Zhuliyusi. Wee wu bye Orome saannaa juɔɔɔɔɔ wu wo sɔɔsɔii kuruɔɔ ki juɔɔɔɔɔ.

² A wɛe di jɛ Adiramiti sheen wo kooɔɔɔɔɔ ka ni na se Azi fiige ki kabaɔa yiri. A Masedoni fiige shen wa di binne kari ni wɛe ni, wee mege je na Arisitaaki. Wu kulo di je na Tesaloniki.

³ Kee cana ki jimuguro ti na wɛe ya no Sidon kulo li ni. Zhulusi bi saama pa pye Pɔli na. Wu bi koro yaha Pɔli mu w'a se w'a foro wu naniineɛ na, kɔnhɔ wu da wu mago ju yaɔɔɔɔ taa pu mu.

⁴ Ba wɛe ya yiri wɛa we, a kafeɛge k'i ganha na jirini wɛe na. A wɛe di doro Siperɛ fiige ki kabanugo kafeɛge ki jaha na.

⁵ A wɛe di mehe na se wɛa kooɔɔɔɔɔ ki ni, na she doro Silisi fiige ke, ni Panfli fiige ki kabanugo. A wɛe di she no Mira kulo li ni, lee je Lisi fiige ki ni.

⁶ A sɔɔsɔii juɔɔɔɔɔ wu Alekizandiri sheen wo kooɔɔɔɔɔ ka ja wee xuu wu ni, kee bi gaanji Itali fiige ki ni. A wu wɛe le kee ni.

⁷ Wɛe ya cabyaa niɔheɔeɔe pye lɔhɔ ki juɔɔɔ ni, kooɔɔɔɔ ki na gaanji kaseɛge na. Wɛe ya sii kanha xuuni na na no Kinide shizhaa na. Kafeɛge ki bi she wɛe da ga she jaha na we, a wɛe di doro Kereti fiige ki kabanugo kafeɛge ki jaha na na kari Salimoni kulo li shizhaa.

⁸ Wɛe niganhaya y'a toro wee xuu wu ni. A wɛe di she no xuu wa ni, wee mege je na: «Kɔɔɔɔ tayeresaɔa». Kulo la je wɛa wee xuu wu taan na Lazi.

⁹ Wɛe bi taatuunnɔ torogo wɛe na xo lee ni. A Yawutuu pu wo suun leduun wu doro na wɛe yaha lee ni, fo na pa wiire ti tuun wu pye w'a teɛɛɛ. A kooɔɔɔɔ ki baa wu jeri nime farati. Lee na Pɔli bi sipyii pu sɔnmi na:

¹⁰ «Na naniineɛ, ne li ja jo l'a jeri farati. Li wa da ba da kooɔɔɔɔ ki ni ki funɔɔ yaɔɔɔɔ ye ye na-e de! Ga wɛe piimu be pu wa ki ni ge, wɛe be munahaa ki wa li ni.»

¹¹ Ga sɔɔsɔii juɔɔɔɔɔ wu ya ta Pɔli jomɔ pu wii yaaga we. Bani wee bi da kooɔɔɔɔ ki paavɔɔ ni ki kafɔɔ na na toro Pɔli taan.

¹² Wee xuu wu wo kɔɔɔɔ tayerege ki bi ju wiire tuun ni we. Lee na, a pu niɔheɔeɔe di

jo na pu la le p'i yiri wee xuu wu ni, na li bi da ja bye mu. A p'i la le na gari Fenikisi ni, Kereti fiige ki kɔɔɔɔ yi tayerege ki ni, kɔnhɔ p'i wiire ti tuun wu torogo wɛa. Wee xuu wu jaha ya tii camutumɔ pu na.

Kafeɛgeɔhɔ ka ya yiri suumɔ lɔhɔ ki na

¹³ Ba kafeɛɛɛ la ya yiri kanige ce we, a p'i lee ja, na ganha na giin na pee na ja da gaanji. Tuunɔ nigbɔhɔ ke ki bi kooɔɔɔɔ ki yereɛge, a p'i kee laha wɛa. A kooɔɔɔ k'i ganha na gaanji ni pu ni Kereti fiige ki ce feni.

¹⁴ Ga li ya ta mɔ we, a kafeɛgeɔhɔ ka di yiri kanige ce we ni. Kee kafeɛge ki mege ki bye na «Urakilon.»

¹⁵ A kee kafeɛgeɔhɔ k'i kooɔɔɔɔ ki lo. Wɛe ya ja kafeɛge ki jaha kon ki lo na we. A wɛe di mehe wɛe yaha ki keɛ na.

¹⁶ A kafeɛgeɔhɔ k'i ganha na gaanji ni wɛe ni. A wɛe di she doro xuu wa ni suumɔ lɔhɔ ki niɔe ni kamene ce, wee mege je na Koda. A wee xuu wu jɛ wɛe ni kafeɛge ki te ni. A wɛe di kooɔɔɔ li kiragi kiragi fo na ba li ta leɔe kooɔɔɔɔ ki ni.

¹⁷ Ba wɛe ya lee kooɔɔɔ li leɔe kooɔɔɔɔ ki ni we, na kooɔɔɔɔ ki pɔ ni meɛɛɛ ni, kɔnhɔ ki ganha bu gyeɛgi we. Lee kadugo na, fana ke ki bi kooɔɔɔɔ ki pye ki na gaanji ge, a p'i kee tirige. Bani pu bi fyagi na kafeɛge ki ganha bu da zhe kooɔɔɔɔ ki yereɛɛ Libi fiige ki gbazhenhe ki juɔɔɔ ni we. A wɛe di wɛe yaha kafeɛgeɔhɔ ki mu ki na gaanji ni wu ni.

¹⁸ Ga, a kafeɛge k'i diin na gurulo wɛe ni, fo li ya ta pa ju we, kee cana ki jimuguro ti na, a p'i kooɔɔɔɔ ki funɔɔ tuguro ta wolo na wɛa suumɔ lɔhɔ ki ni.

¹⁹ Cana taanri wogo ki na, a kooɔɔɔɔ ki paavɔɔ wuyɛ pyaa di tuguro ta wolo wɛa sanha.

²⁰ Wɛe ya cabyaa niɔheɔeɔe pye, cana jii da voro we, wɔɔɔ be di da voro piige we. Kafeɛge ki sarja je na denri ye! A wɛe funɔɔ di ben fo wɛe na giin jo wa shishiin da zho wɛe ni nige we.

²¹ Kooɔɔɔɔ ki funɔɔ sipyii pu bi mɔ pu da li we. A Pɔli di ba yiri yere pu niɔe ni na pu pye: «Na naniineɛ, yee bi yaa na ne jomɔ pu logo fo na wɛe yaha Kereti ni, na diin wɛa. Lee da bi bye, pe kanhama pe, ni te kakara te bi da wɛe ta we.»

²² Ga yemu n'a da jo ya wu ni me, wu lowagaa ta, yaaga wa da ta we, kooɔɔɔɔ ki ye k'a da ba gyeɛgi.»

²³ A Pɔli di pu pye sanha: «Kile wemu wo kapyeɛɛ ne byi, na je be wee wo ge, wee wo meleke wa ya wuyɛ she ne na piige ki ni,

²⁴ na ne pye: «Pɔli ma ganha bu fya we, fo ma bu no Orome saannaa juɔɔɔɔ Sezari yiri. Lee wuu na, sipyaa sipya wu je ni ma ni kooɔɔɔɔ ki ni ge, Kile na mu ni pee beɛri sho wu saama pu funɔɔ ni.»

25 Lee wuu na, yi yi logoo waha na naniine. Ne da li na jo meleke w'a yeke jo ge, jo Kile na li pye nakaara baa.

26 Ga kooḡbōho ki na ba she gyeeḡi ni wēe ni k'i wēe wá fiige ka ni suumo lōho ki niḡe ni.»

27 Ayiwa, na kooḡbōho ki yaha ki na se na guroo ni wēe ni kafeeḡe ki keḡe ni Adiriy-atiki Suumo Logbōho ki na, wēe piige ke ni shisheere wogo ki na, ba niḡe k'a pa ji we, a kooḡbōho ki paavee p'i ganha na giin na wēe ya no xo suumo lōho ki kogoḡo ki na.

28 A p'i wee xuu wu wo lōho ki taanna, na ki jogi wu ta meterelee kelee taanri ni gbarashuun. A p'i she sanha naha na jeri, na lōho ki jogi wu ta wee xuu wu ni meterelee kelee shuun ni gbarataanri.

29 Pu bi fyagi na kooḡbōho ki ganha ba she kiye kuu faaga ka na we. Lee wuu na tuutabaaya yemu yi bi korogo ki yereḡe ge, a p'i yee shisheere lo na wá lōho ki ni kooḡbōho ki kadugo yiri. A p'i diin wá, na niḡa ki sige kanha k'i mugi.

30 Na sipyii pu yaha kooḡbōho ki ni, a ki kapyeyii p'i kooḡpure li yeege taha lōho ki niḡo ni, na puyee pye kanna tuuḡo ka pu da yaha kooḡbōho ki kadugo yiri na ta pu funḡo di ne p'i baa.

31 Ba Pōli ya lee na we, a wu soroḡii niḡofoḡo we ni soroḡii pusamaa pye: «Kooḡbōho ki kapyeyii pu bye p'i ya tiin ki ni naha we, y'a da zho we.»

32 A soroḡii p'i soḡ Pōli jomḡo pu na a p'i kooḡpure li meere ti kōn, na li shan suumo lōho ki ni.

33 Nimuguyḡo wu na, a Pōli di pu beeri pye na pu li; A wu jo: «Niḡaa ni wee cana ke ni shisheere wogo yee funyḡo na pen, wa shishiin be di sanha li we.»

34 Lee wuu na n'a yi beeri jo yi la le yiye ni y'i li. Bani yee mago wu wa lee na kōnhḡo y'i bye ni na, yi li ce be na wa niḡzhikana be wa da biin yi ni le koo na we.»

35 Ba Pōli ya yee jo xo we, na buuri lo, na baraga taha Kile na pu beeri ni na, na wa kon xa.

36 Ba sipyii pusamaa ya lee na we, a pu be logoo di waha, a pu be di li.

37 Wēe piimu beeri pu bye kooḡbōho ki ni ge, wēe beeri bye sipyii xhuu shuun ni kelee gbarashuun ni gbaara (276).

38 Tuun wemu ni pu beeri ya li na din ge, shinma we wu bye kooḡbōho ki ni ge, a p'i wee wo suumo lōho ki ni kōnhḡo kooḡbōho k'i faha.

Lōho k'a kooḡbōho ki kyeeḡi

39 Ba niḡa k'a mugi we, xuu wemu ni kooḡbōho ki bye ge, ki kapyeyii pu ya ta pu tacenḡe ta wee xuu wu na we. A p'i loguuro la na niwaga ka di ne wee xuu wu ni. A p'i jo na wá pu da zhe ni kooḡbōho ki ni, na li bi da já bye.

40 Lee na a p'i tuutabaaya yi sanha laha kooḡbōho ki na na yaha lōho ki ni. Tige kemu k'a ma kooḡbōho ki naha niḡe ge, a p'i kee be wo meere ti sanha. Lee kadugo na a p'i kooḡbōho ki nahagbaa fanja ki yirige yereḡe, kōnhḡo kafeeḡe k'i da pu niḡmunuḡo da se suumo lōho ki kogoḡo ki na.

41 Ga, a kooḡbōho k'i she diin gbazhenhe ki niḡo ni loguugoo shuun wa niḡe ni. A kooḡbōho ki nahagbaa li she je wá gbazhenhe ka ni, na jōnri wá taḡehenḡe baa. A lokuruyo di ganha na ma na ki kadugo yiri wu kōḡon, fo na wu kyeeḡi.

42 Soroḡii pu bi giin p'i kasolemee pu gbo, kōnhḡo pu ganha bu da do do lōho ki ni, p'i na pu foro p'i baa we.

43 Ga soroḡii niḡofoḡo wu funḡo bye pu Pōli gbo we. Lee wuu na wu ya ta soḡ soroḡii pu wo niḡoyo yi na we. A wu jo na piimu p'a lōho ce ge, na pee pu fenhe to to lōho ki ni, p'i na foro suumo lōho ki ni.

44 Na pusamaa di dugi kooḡbōho ki korogo ya na, kelee koojaya ya na p'a gaanji. Mu p'a pye a pu beeri di no suumo lōho ki kogoḡo ki na yaaga ya wa ta we.

28

Pōli ya no Maliti fiige ki ni

1 Ayiwa, ba wēe ya shḡ suumo lōho ki na we, a wēe di na logo na wee xuu wu meḡe ki niḡe Maliti.

2 Wee xuu wu sipyii pu bi wēe co xuuni. Zanha ka bi to wá, a wiire di bye. Lee na a wee xuu wu sipyii p'i nagbōho ka gberi, na wēe beeri yiri na wēe pu she waha.

3 A Pōli di ba yiri na she kajiiḡahara ta lo di ba le na ki ni. Lee bi maton wa ta tee ni. Ba na ki kafugo k'a pa no maton wu na we, a wu Pōli no, na nōro yaha wu keḡe ki na.

4 Ba wee xuu wu sipyii p'a wḡo wu na w'a nōro yaha Pōli keḡe ki na we, a pee di puyee pye: «Nakaara baa, sipyii gboḡo w'a da da we na we, ali na wu yaha w'a shḡ suumo lōho ki na, lee be na Kile wo tiime pu funḡo ni wu muna la eeḡe pye we.»

5 Ga, a Pōli di wu keḡe ki nahara, a wḡo wu laha to na ki ni; yaaga be ya pye Pōli na we.

6 Ga sipyii pu bi giin na Pōli beeri wu da din, taapile ni wu do wu xhu. Ga ba p'a mḡo na Pōli naa yaaga da ga wu ta-e ge, a pu fungonyḡo y'i niḡe. A p'i jo na kile wa wu niḡe Pōli.

7 Xuu wemu ni wēe di bye ge, xuu wa be bye wee tāan, wee bye fiige ki kafḡo wo. Fiige ki foḡo wu meḡe ki bye na Pūbilusi. Wee ya wēe co xuuni, na wēe yaha wu puga fo cabyaa taanri.

8 Pūbilusi to wu bi ta cuuḡo we, niḡe ni sogunna li bye wu na. A Pōli di she wu pereḡi, na wu keḡe taha wu na, na Kile niḡe wu mu, a wu juuḡo.

⁹ Ba lee ya pye we, a wee xuu wu wo yama fee pusamaa beeri di ba Poli yiri. A pee beeri be di juunjo.

¹⁰ A weè xuu wu sipyii di baraga taha weè na tahagana beeri na. Ba weè kariduun ya pa no we, weè nijewuu koogbobo ka ni, a p'i weè magono yanmuyo beeri kan weè mu.

Poli ya no Orome ni

¹¹ Yeye taanri weè ya pye wee xuu wu ni. Weè cagaraga, koogbobo ke ki bi se Alekizandiri kulo li ni ge, a weè di jé kee ni. Kee bi wiire ti beeri pye wà. Pu bi kee mege yiri na «Ŋmamaa*».

¹² A weè di she no kulo la ni lee mege je na Sirakusi.

¹³ Ba weè ya yiri wà we, na no kulo la betii ni, lee mege je na Eregiyo. A weè di shon wà. Kee canja ki jimuguro a kafeggoboh ka di yiri weè kamene ce na pa do weè na. Cabyaa shuun weè ya pye na na no Puzoli kulo li ni.

¹⁴ A weè di n'a daa fee pii ja Puzoli kulo li ni, a pee di weè beeri na weè pu cewuu nigin pye ni pu ni. Ba weè ya pa yiri wà we, na gari Orome ni.

¹⁵ Ba Orome n'a daa fee p'a weè ba wu logo we, na ba weè sige fo Apiyusi caan ki na. A pii be di she weè juunjo ciri xuu wa ni, wee mege je: «Nabuun tatigiye taanri.» Ba Poli ya pee ja we, a wu baraga taha Kile na, na lowaa ta.

¹⁶ Tuun wemu ni weè ya no Orome kulo li ni ge, a p'i soo na she Poli yaha xuu wa ni wu ye, na sorosi nigin yaha wu taan wee di da wu kasari.

Poli ya Kile Kafila yere pye Orome Yawutu pu mu

¹⁷ Ba cabyaa taanri ya toro we, a Poli di Yawutuu nahagbaa fee pu yiri na pa wuye yiri. Tuun wemu ni p'a pa binne ge, a Poli di pu pye: «Ali na ta ne ta kakuunoo la shishiin be pye na shishiin pu na we, ne di ya ta wu sefelee pu wo kalae la shishiin be kyeegei we. Lee be na p'a ne co Zheruzalemu ni na le Orome fanhafee pu keje ni.

¹⁸ Ba pee ya pa ne yege we, na ganha na giin p'i ne yaha, bani pu ya kaa la shishiin ta ne na lemu l'a ne kagbuu xo we.

¹⁹ Ga Yawutuu pu ya ta soo ne yaha wu na we. A li fanha di bye ne na ne wu na keree ki le Orome saannaa juunfodo Sezari keje ni. Ga lee kori je na kakuunoo n'a giin di bye na shishiin pu na-e de!

²⁰ Lee wuu na n'a yi yiri, konho di na fiin jo yi mu, bani Izirayeli sheen bi Shovoo wemu jaha wii ge, wee wuu na p'a shonhojo le ne na.»

²¹ A p'i Poli jo sho na: «Weè ya ta same wa shishiin ta na yiri Zhude fiige ki ni mu

shizhaa na we. Weè ceboro wa be di sanha yiri wà, na ba joguunoo jo mu shizhaa na we.

²² Ga weè funno ki wa weè di logo maye pyaa ki jo na wu ma fungongo ce. Bani weè ya ce jo Kile koo lemu ni ma wa ge, sipyii ya yiri lee kaa na kabaya yi beeri na.»

²³ A pu ni Poli di canja ka tenje. Ba kee ya pa no we, a pu nijehamee di ba Poli yiri. A Poli di jo ni pu ni Kile wo saanra ti keree na. Na ti jaha she pu na sheganaa beeri na, konho p'i Yesu ce fiinne na saha ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni, ni tudunmoo pusamaa be wo Kitabuu pu jomoo pu ni. A p'i diin pee jomoo pu na, na lo jisoojo ki na fo na she canja ki xo.

²⁴ Poli ya jomoo pemu jo ge, a pee di pii funyo jeri. Ga p'i ya ta soo Poli jomoo pu na we.

²⁵ Pee sipyii pu ya ta be nigin na we. Ga yani pu kari ge, a Poli di jomoo pa jo pu mu sanha na: «Kile tudunmoo Ezayi bi jomoo pemu jo yee sefelee pu mu Kile wo Fefeele Munaa li baraga ni ge, pee ya pye can ye pyaa.

²⁶ W'a bi li she na Kile ya jo:

«She yi jo we shi we sipyii pu mu na:
Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi jaha ce we.
Yi na ba jii taan, na wii,
ga y'i wa da yaaga be ja we.
²⁷ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.
P'a pu niwegee to, na pu jii to,
Pu funno ya pye p'i ja pu jii ki ni we,
p'i logo pu niwegee ki ni we,
p'i yi jaha ce pu fungonyo yi na we.
Lee funno ni pu da ba ne mu,
konho ne pu cuunjo we.»*

²⁸ A Poli di pu pye sanha: «Yi li ce na Kile wo juuwuro te ya tun shi wusama be mu wemu je Yawutuu we ge. Pee kunni na wu logo!» [

²⁹ Tuun wemu ni Poli ya pee jomoo pu jo ge, a Yawutuu pu nigariwuu, a nakaara nigbodo di jé pu te ni fo xuuni.]

³⁰ A Poli di yee shuun pye puga ka ni Orome kulo li ni. Wu bi kee lo, na ki saraa. Sipyii piimu beeri pu bi se na foro wu na ge, w'a bi pee kemee.

³¹ W'a bi Kile wo saanra ti Jozaama pu yere li pyi, na sipyii pu kalaa, na Kafoo Yesu kaa yu pu mu. W'a bi lee pyi fyaara baa. Wa shishiin be di ya ta wu jaha kon lee na we.

* 28:11 Ŋmamaa: Yaperi la bye Girikii pu mu, lee yaperi li bye ŋmamaa. Wa mege ki bye Kasitori, wa mege di je na Polusi. Koogbobo ki kafee pu bi pee wo jaalaa yaa pu wo koogbobo ki na na pye ki maravee. * 28:27 Ezayi 6:9-10

Oromε Shεen Tudunmɔɔ Pɔli ya sεmε wemu tun Oromε shεen mu ge

Jɔgɔ wu jε Pɔli wε?

Wεe ya dɔoni cε Pɔli keree ni, bani Luka ya fiin nijεhεmε jo wu shizhaa na Kapyegee Kitabu wu ni. Yawutu wu bye wii wemu ya se Tarisi ni Silisi fiige ki ni ge (kee nijaa wogo ki jε Turuki wo fiige ki ni). Oromε shεn ja wu bye wii bε (Kapyegee 22:26-28). W'a bi kalaa fo xuuni Yawutuu pu wo koo li ni Zheruzalemu ni. Lowaa bye wu ni fo xuuni ba Yawutu jε wε, na n'a daa fεε pu kana fo xuuni. Ga, a Kafɔɔ Yesu di wu yiri na wu yaha Damasi koo na, kɔnhɔ wu shε Kile wo Jozaama pu jo shi wusama bε mu wemu jε Yawutuu wε. W'a egilizii nijεhεmεε sin Oromε fiige ki kugbɔhɔɔ nijεhεjεε ni, na sεmεε ka na tun egilizii nijεhεmεε pii mu, na pii kan wu naɲiineε pii bε mu.

We sεmε we kakana ɲuɲɔ

Pɔli yε pyaa ya ta Oromε egilizi wu nɔhɔ tenjε wε, ga w'a we sεmε we ka, kɔnhɔ wu li shε Oromε shεen na na wee w'a da mɔ di shε pu yiri wε (Oromε Shεen 15:23-24). Wu funɲɔ ki bye: W'i wu wo Kile Jozaama pu wo pyegana li shε pu na; p'i Kile koo li tii cε; wu Kile wo tiime pu shε pu na, kɔnhɔ p'i li cε na sipyaa bεeri w'a yaa ni Kile wo ɲuwuuro ti ni. Pɔli ya jo: «Jozaama pu jo jε nε mu shiige bada wε, bani Kile wo sefεere ti jε tii, temu ya ɲuwuuro kaan n'a daa fεε pu bεeri mu ge.» Oromε Shεen 1:16.

Sεmε wu kafila ɲugbɔyɔ

Oromε Shεen 1:1-15 Pɔli fɔ mujjuu.

Oromε Shεen 1:16, 17 Oromε shεen sεmε wu kaɲugbɔhɔ.

Oromε Shεen 1:18–3:20 Sipyii bεeri mago wu jε ɲuwuuro ti na: Yawutuu fara shi wusama na.

Oromε Shεen 3:21–5:21 Na dɔ Yesu na lee gbɔɔɔ ni Kile ya sipyaa jateni sipyitiime, m'a ɲuwuuro bε ta.

Oromε Shεen 6–8 Kile Munaa gbɔɔɔ ni sipyaa ya jɔ ɲaari tiime ni.

Oromε Shεen 9–11 Karijεεge kemu ki jε Yawutuu ni n'a daa fεε pu te ni ge.

Oromε Shεen 12:1–15:13 N'a daa fɔɔ ɲaarigana.

Oromε Shεen 15:14–16:27 Pɔli ya fiin jo wuyε shizhaa na, na Oromε shεen shaari, na duba pye pu mu.

Pɔli fɔ mujjuu

¹ Nε Pɔli, Yesu Kirisa wo bulo we, neyε pyaa k'a we sεmε we ka. Kile ya nε yiri na

pye wu tudunmɔ, kɔnhɔ nε da Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu.

² Kile bi Jozaama pu ɲomεε lɔ fo taatunɲɔ ni, na wu tudunmɔɔ pu yaha pa. A pee di pu ka Kile Kafila fεfεere wo wu ni.

³ Pee Jozaama pe ya wu Ja Yesu Kirisa kaa yu, wee wemu wu jε saannaa Dawuda yasege sipyii kabaɲa na ge.

⁴ Ga na saha ni Kile Munaa ni, ba w'a jε na foro xu ni wε, a lee di li shε na Kile Ja wu jε wii, na sefεere wa wu mu. Wee Yesu Kirisa we, wu Kafɔɔ we,

⁵ wee gbɔɔɔ ni Kile ya niime tirige nε na, na nε pye wu tudunmɔ, kɔnhɔ shi wusama wo sipyii p'i dɔ wu na, p'i wu ɲomεε co.

⁶ Kile ya yee piimu yiri na pye Yesu Kirisa wuu ge, yee bε niɲε ki wa pii sipyii pii ni.

⁷ Yee piimu bεeri pu wa Oromε kulo li ni ge, yee piimu ya taan Kile mu, a wu yee yiri na pye wu fεfεere sipyii ge, yee wu nε we sεmε we tun. Na fɔ wa yi mu: Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni ɲaɲiɲε kan yi mu.*

Pɔli funɲɔ wa wu shε Oromε ni n'a daa fεε pu yiri

⁸ N'a da venhe baraga taha Kile na Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni yee bεeri wuu na, bani yee wo n'a daa wu kaa ya yu kɔɲɔ ki kabaya yi bεeri na.

⁹ Jozaama pe pu wa Kile Ja wu kaa yu ge, nε kapyenεε pyi Kile mu pee keree na ni na zɔ wu bεeri ni. Kile wa li sεeri na tuun bεeri ni nε ɲεrege pyi ge, nε ma ɲεrege pye yee bε mu. Nε da ga lee ɲɔ yaha wε.

¹⁰ Nε kunni wa na Kile jεeri jo li bi jε wu ɲidaan, wu koo kan na mu di shε foro yi na.

¹¹ Bani l'a taan nε ni gbangban na shε yee ɲa, kɔnhɔ di Kile Munaa li wo loolodaa la kan yi mu, kɔnhɔ y'i fanha ta.

¹² Lee wo kɔri wu wa nago w'a samɔhɔɔ leni wuyε ni n'a daa wu shizhaa na, wee wemu na wu bεeri ya pinne ge.

¹³ Na cebooloo, nε funɲɔ wa y'i li cε nago tεεgeε nijεhεjεε ni nε ma giin di shε yee yiri, kɔnhɔ di shε na labye wu kuduun ɲa yee bε niɲε ni, ba nε wu kuduun wu ta shi wusama niɲε ni tagana lemu na wε. Ga fo na pa gbara nijaa na nε sanha lee koro ta wε.

¹⁴ Bani sipyii pu bεeri wo Jozaama pu foo li jε nε na: kugbɔhɔɔ shεen fara ɲɔ funɲɔ shεen na, kalaa fεε fara kalaa baa fεε na.

¹⁵ Lee wuu na nε ɲidaan kaa li jε na Kile Jozaama pu jo yee bε mu, yee piimu pu jε Oromε kulo li ni ge.

Kile Jozaama pu wo sefεere te

¹⁶ Jozaama pu jo jε nε mu shiige bada wε, bani Kile wo sefεere ti jε tii, temu ya ɲuwuuro kaan n'a daa fεε pu bεeri mu ge.

* 1:7 We duba we jε Kiricεen fɔ kangana.

Yawutuu mu p'a fenhe jo, na na no shi wusama na.

17 Jozaama pu p'a li shee na n'a daa ye nigin funjo ni Kile ya sipya jateni sipyitiime. Cogo watii wa nige lee na bada we, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Sipya wemu w'a da Kile na,
a Kile di wu jate sipyitiime ge,
wee na ba jii sicuumo ta.»*

Konjo sipyii tiibaara

18 Kile ya wu loyire li shee na yiri fugba we ni Kile jii fyaara baa sipyii ni sipyitiibaalaa na, pee piimu p'a pu katiibaagaa taga na can wu jaha koon ge.

19 Lee loyire l'a zhee pee na, bani lemu beeri na ja je Kile keree ni ge, lee ya ta njomho pu na we, Kile ye pyaa ya lee she na fiinjje pu na.

20 Fo konjo ki yaaduun wu ni, Kile ye pyaa wa cogo wemu na ni wu tenehe baa sefere ti ni ge, wa shishiin da ja wu ja we. Ga w'a yanmuyo yemu yaa ge, lee beeri ya jeni na fiinjje yee yanmuyo yi keree na. Lee wuu na pu da ga ba kapii ta Kile jaha taan we,

21 bani p'a Kile ce. Ga, pu ya ta soo na wu pele na Kile wu je we. Pu ya baraga teri be wu na wu kapyegee ki na we. Pu fungonyo ya jeri juno baa woyi. Lee wuu na nibiige ya je pu fungonyo baa zoloo pu ni.

22 P'a puye wii fungonyo fee, ga p'i je nahahanana.

23 Nooro fo Kile wemu wu je wu da ga xhu bada-e ge, yani p'a wee pele ge, a p'i wee yaha wa. Sipya wu je wee na da ba xhu ge, a p'i ganha na wee wo jaa yari, ni shazheere, ni tooyo shisheere yanmuyo, ni jinje yakokaara na byi yaperere, na ganha na kee yaperere kii pele.

24 Lee wuu na Kile ya pu yaha puye mu pu wo kanahoyo yi ni, na saha ni pu jidaan keree ni. Lee funjo ni a p'i cemohoro keree taga puye fanha.

25 P'a she Kile wo can wu ni, na daha kafineye na, na ganha na Kile wo yanmuyaa ya yi pele, na kapyenye pyi yee mu. Kile wemu wu je yanmuyo yi beeri yaavoo ge, na wee yaha wa, wee wemu w'a yaa ni masono ni gbee ge. Amiina.

26 Lee na Kile ya pee yaha pu wo ceepuuro la keree ki kenje ni, kee je cemohoro keree. Kile ya jo lemu ganha ba byi-i ge, lee li je pu nibyii. A ceo p'i namaa pu yaha wa, na ganha na puye sinnee.

27 A namaa pu be di bye mu ni puye ni. A pu kaa di sii sho puye ni fo na doro. A pu be di ceo pu yaha wa, na ganha na puye sinnee. Mu boongo da ba pu ta na saha ni puye pyaa piinjje ki ni.

28 Ba ma na jo pu ya ta soo na Kile ce we, lee wuu na Kile ya pu yaha puye mu ni pu

fungonkuuyo yi ni, konho p'i kapyebaagaa pye.

29 Pu zoloo ya ji katiibaagaa tuuyo beeri na: pu fungonyo y'a kolo, pu yanmuyo la d'a pe, p'a kolo, pu d'a ji jengbo na, sipyigbuu di dan pu ni, ni yokoonro, ni nanmahara, zoguunjo je pu ni, ni yayiriye,

30 ni sipyii mekyeere, Kile d'a pen pu mu. Pu shiige keree ya jehere we, pu tabaara d'a pe, na josanga ja, pu kakuunjo samohoro d'a pe, p'i ya pu sefee jomehere coni we.

31 Fungonyo baa fee pu je pii, pu je jomehere fee bada we, jubenje je pu ni we, jinjaara baa fee.

32 Ali na ta p'a li ce xo na Kile wo kiiri wu wa wa, na sipyaa sipya w'a we kashi we pyi ge, wee ya yaa ni xu ni. Lee be na p'i kee pyi sanha. Na fara lee na, sipyii piimu p'a we kashi we pyi ge, pee p'a soni.

2

Kile wo kiiri wu keree

1 Ayiwa, mu wemu w'a pusamaa jaagi ge, m'a pye sipya tuugo beeri, Kile wo kiiri wu da ga ba doro ma juno ni we. Ma ba pusamaa jaagi maye pyaa m'a jaagi. Bani keree kiimu na mu wa sipyii pu jaagi ge, kee shi muye pyaa be wa byi.

2 Na ta wee beeri d'a li ce na sipyii piimu p'a kee keree ki pyi ge, Kile ya kiiri koon pee na na be ni can ni.

3 Ayiwa, muye pyaa ba sipyii jaagi pu kapyegee na, na ta muye pyaa be di kee shi pyi, ta mu ya giin na mu na ba sho Kile wo kiiri wu na?

4 Kelee Kile wo saama nigbo pe, ni wu loxulo le, ni wu lotaan le, ta mu wa yee wii yaaga we? Ta mu ya li ce na w'a pee saama pe beeri taga na koo leni mu taan, konho m'a daburaje jo, m'a jurumu wu jo yaha we?

5 Ga mu niwii l'a waha, mu funjo je mu wu daburaje jo ma jurumu wu na we. Lee wuu na Kile wo loyire lisana mu ya denri na waa maye na na yeri wu loyire le ni wu kiiri wu cana ki jaha na. Kee cana ke Kile da ba wu kiiri wu she, kiiri wemu w'a tii ge.

6 Wu na ba sipyii pu beeri nigin nigin kiiri kon na saha ni pu kapyegee ni.

7 Piimu beeri p'a la le na kasaanaa pyi ge, na masono, ni penje, ni jii sicuumo nixhobaama shaa Kile mu ge, Kile na ba jii sicuumo kan pee mu pemu da xho we.

8 Ga piimu bu zhe Kile ni, na zhe can wu ni, na soo tiibaara na, Kile wo loyire nigbo le, ni wu natanhana ki na ba do pee juno ni.

9 Can de! Kanhama ni jakpaan w'a da ba do kakuubyii pu beeri nigin nigin juno ni. Yawutuu p'a da ba bye shenshilee, lee kadugo na shi wusama di na taha wa.

* 1:17 Habakuki 2:4

10 Ga piimu beeri p'a kasaanjaa pyi ge, pee beeri nigin nigin na ba Kile masoḥo, ni wu peenje, ni wu ḥaḥinje ki ta. Yawutuu pu da ba fenhe bye shenshiilee, l'a na na shi wusama na.

11 Bani Kile ya sipya wa wo wa ni we.

12 Sipyii piimu beeri p'a jurumu pye na ta pu ya Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ce-ε ge, pee beeri na ba gyeegi na ta wee saliya we niḥe ḥe pee wo kiiri wu ni we. Ga piimu beeri p'a jurumu pye saliya wu niḥexhoḥo na ge, wee saliya wu w'a da ba pee wo kiiri wu kon.

13 Bani piimu p'a saliya wu jomoo pu nuri, na ta p'i ya pu koo ḥaari-i ge, Kile da ga ba wee wa shishiin wii sipyitiime we. Ga piimu p'a saliya wu koo li beeri ḥaari ge, pee Kile da ba wii sipyitiimeε.

14 (Ayiwa, shi wusama ya Musa wo saliya wu ce we. Ga teegeε kii ni, pu ma keree kii pyeganjaa tenε na saha ni saliya wu ni. Pu ba kee koo ḥaari ali na ta pu ya wee saliya we ce be we, lee ya li sheε na p'a kasaanjaa ce xoo, na ki pyi.)

15 Lee ya li sheε be na saliya w'a yemu jo ge, na yee ya ka pu zoloo pu na. Pu fungonyo y'a wu shεε pu na be. Teegeε kii ni pu zoloo ma pu jaagi; teegeε kii ni p'a kaḥii kan puyε mu.)

16 Ayiwa, kee keree kii beeri na ba foro kpeεngε na caḥa ka, na saha ni ne wo Kile Jozaama pu yeε li ni. Kile na ba kiiri kon sipyii pu wo kaḥmohohoo ki beeri na Yesu Kirisa kenje kurogo kee caḥa.

Kile ya Yawutuu pu jaagi

17 Ayiwa, yee piimu p'a yu na Yawutuu yee ḥe ge, yee ya yi tadanja pye Kile tudunmoo Musa wo saliya we, na yiye pele na yee pu ḥe Kile wo sipyii pee.

18 Go yee p'a Kile ḥidaan ce, na kasaanjaa be ce shoonri kiyε ni, bani yee ya kalaa Musa wo saliya wu ni.

19 Li wa yee funyo ni na fyenmee pu ḥe sipyii pusamaa, na yee p'a koo sheε pee na; na piige ni pusamaa ḥe, na yee p'a kpeεnge sheε pu na.

20 Yee wa yu na pusamaa pu ḥe kacεbaalaa ni kalaabaa fee, na yee pu ḥe pu wo kalaatii, bani yee ya giin na Musa wo saliya wu ni yee ya can koo li cemε pu beeri ce.

21 Ayiwa ne jo, yee piimu p'a pusamaa kalaa ge, ḥaha na yee di ya yiye kalaa-i we? Yee piimu p'a Kile Kafila wu yeε pyi na wa ganha ba nagaara pyi-i ge, yeeye pyaa ki do, ta yee ya nagaara pyi we?

22 Yee piimu p'a yu na wa ganha ba doḥoḥo pyi-i ge, ta yee ya ti pyi we? Yee

piimu p'a yu na yapeεε ya ḥo-ε ge, ta yee ya yanmuyoo yuli yapeεgbaya yi ni we?

23 Yee ya yiye pele na yee ya Musa wo saliya wu ce. Ga yee ya wu koo ḥaari we. Ta Kile be yee ya fanri me we?

24 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Yee Yawutuu pu wuu na shi wusama ya

Kile mege kyεegi.»*

Cekoonro ya sipya shuu we

25 Can na kuduun wa cekoonro ni na saha ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni, ma bu da ma na saliya wu koo ḥaari kunni. Ga mu bu bye mu ya saliya wu koo ḥaari we, ma cekoonro* t'a pye ḥuḥoḥo baa wuuro.

26 Sipya wemu ya cekoonro pye we, na saliya wu koo ḥaari kuuni ge, ta Kile da ba weefoo wii kanna cekoonro w'a pye we?

27 Yee Yawutuu, yee ya Musa wo saliya wu ce, lee kadugo na na cekoonro be pyi, ga yee ya wu koo ḥaari we. Shi wemu ḥe Yawutuu we, wee shi wu ya ta cekoonro pye we. Ga piimu p'a saliya wu koo ḥaari pee ni ge, ta pee da ba jaagi shan yee na kiiri wu caḥa we?

28 Ayiwa, na pye Yawutu ḥewiine ni, lee wa nago Yawutu ye pyaa pyaa ma ḥe we. Kelee cekoonro fe na ḥe ma ceesεεε ki na, lee wa li sheε nago tee ti wa cekoonro see see wuuro ti we.

29 Ga, Kile ya sipya wemu wo zo ḥeri ge, wee wu ḥe Yawutu wuyε pyaa pyaa. Yemu y'a ka saliya wu ni ge, li wa nago kanna m'a yee wo koo ḥaari ye we, ga Kile Munaa ya labye wemu pyi sipya zo na ge, wee labye we wu ḥe cekoonro see wuuro te. Pee Yawutuu pii ya masoḥoḥo taa sipyii mu we, ga Kile mu pee ya masoḥoḥo taa.

3

Kile ḥe ḥomeε foo

1 Ayiwa ni li wa mu, ma na ḥe Yawutu lee kuduun wa leke we? Kelee kuduun weke wu ḥe cekoonro ni we?

2 Ayiwa, li kuduun w'a pele kabaya yi beeri na. Li nizhiine Yawutuu mu Kile ya fenhe wu jomoo pu kan.

3 Ali pii ḥehe da pu ni, pu ḥe ḥomeheε fee Kile mu we, ta lee na ja Kile wo ḥomeε feeεε ti kyεegi?

4 Lee da ja bye bada we! Ali sipyii pu beeri ḥehe bye kafinejuu, Kile kunni ḥe can foo ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na:

«Mu Kile ba yu,
pu beeri na li ce na mu ya tii.
Pu da ga jaagi

* 2:24 Ezayi 52:5; Ezekiyeli 36:22 * 2:25 Cekoonro bye kariḥeeḥe ḥomeε wo fe Yawutuu pu mu pemu ya li sheε na Kile wuu pu ḥe pii ge. Lee kaleε le tayerege k'a ba pele pu mu fo xuuni. Zhenzi 17:9-14. * 3:4 Zaburuu 51:6

wa shishiin ta ma na we.»*

5 Ayiwa, pii na jo na: «Wèe wo tiibaara ti jne kakuunɔ we, bani tee ni Kile wo tiime p'a zheɛ na fiinne.» Wèe di da ba yeke jo yee ni we? Kile bu wu loyire li shan wèe wa nuɔɔ ni, ta wèe da jo na w'a nahana? (Sipyii pii wo fungongo jomɔ ne yu me.)

6 Kile wu she nahana? Bada! Can jne yee ni we. Kile da bye wu ya tii we, dii wu bi da ja kiiri kon konɔ sipyii na we?

7 Pii be na ba jo sanha na: «Wèe wo kafinsjuu bu da lee na Kile wo can wu sheɛ, fo na nooro be teri Kile mege na, jaha di da ba kiiri pye wu kon wèe na p'i wèe jaagi, na jurumupyii wèe jne we?»

8 Ayiwa li bi jne mu, ta wèe ya yaa na kakuunɔ pyi, konho kasaanja di da foro ki ni we? Bada! Pii wa wèe mege kyeeɛgi na xɔ, na wee kalaa we wèe ya gaan sipyii pu mu. Pee sipyii pii kunni ya sii yaa ni gyeɛgi ni.

Sipya wa shishiin ya tii we

9 Ayiwa, yi jaha di wa dii nime we? Ta wèe Yawutuu p'a ye sipyii pusamaa na? Bada! Ne li she xɔ jo Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pee beeri ya jaari jurumu wu wo fanha ki noho ni.

10 Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Sipya wa wemu w'a tii we,
ali shen nigin be we.

11 Wa shishiin jne fungongo fo we;
wa shishiin ya Kile shaa we.

12 Pu beeri p'a kadugo le Kile ni;
pu beeri p'a pinne pye kano baa.
Kasaana pyevoo wa shishiin jne pu ni we,
ali shen nigin be we.»*

13 «Mujuu le l'a fɔro pu gerimaya ni ge,
lee jne ba fanja nomugi-yahana jne we.
P'a pu jilee taga na sipyii piinne.

Pu jo jomɔ di jne ba maton soonro jne we.»*

14 «Lanji ni kayekyegeye
y'a foro pu jo ni.»*

15 «Pu tooyo d'a weri sipyigbuu na.

16 Xuu beeri ni p'a toro ge,
gyeeɛgi ni boongo na daha pu feni.

17 Lemu li jne janihe koo li ge,
pu ya lee ce we.»*

18 «Kile jni fyaara jne
pu zobo ni bada we.»*

19 Ayiwa, wèe ya li ce jo yemu beeri Kile tudunmoo Musa wo saliya w'a yu ge, saliya w'a kan piimu mu ge, pee mu w'a yi yu. Ga, pee di ya ta ja wu koo jaari we. Lee wuu na jomɔ da ba da sipya wa shishiin mu we, lee na konɔ sipyii pu beeri na ba jaagi ta Kile mu.

20 Yi li ce na saliya wu beeri koo jaari, lee da ga ja Kile pye wu sipya jate sipyitiime we. Lee funno ni saliya w'a li shee ye wèe na na jurumupyii wèe jne.

N'a daa gbɔɔro ni Kile ya sipya shuu

21 Ayiwa nime, cogo wemu na Kile ya wèe wii sipyitiime ge, wuyɛ pyaa ya wee cogo we she wèe na. Pee tiime pe ya daa saliya wu koo jaari funno ni we. Ga, tagana leke na pee ya daa ge, Kile tudunmoo Musa wo Kitabuu pee ni Kile tudunmoo pusamaa wuu p'a yee jaha jo na fiinne.

22 Wa beeri w'a da Yesu Kirisa na ge, Kile kunni na weefoo jate sipyitiime. Zhonrogo wa lee ni we.

23 Bani sipyii pu beeri p'a jurumu pye. Lee l'a li pye wa shishiin da ga Kile wo nooro wu jna we.

24 Wu wo niime wu gbɔɔro ni Kile ya pu wii sipyitiime mafuu, bani Yesu Kirisa ya pu nuɔɔ wolo pu jurumu wu ni.

25 Kile ya wu pye saraga, kanho wu bye wèe jurumu wu footoo. Piimu p'a da Yesu na ge, Kile ya wu koo li jo mugi pee sipyii pu mu Yesu wo shishan pu gbɔɔro ni. Lee ya Kile wo tiime pu sheɛ, bani taashiine li ni sipyii bi jurumu wemu pyi ge, w'a luu gbo pu taan, wu ya ta wee wo footoo kan pu mu wee tuun wu ni we.

26 Ga nime, lemu funno ni w'a sipya wii sipyitiime ge, w'a lee she: Piimu p'a da Yesu na ge, Kile ya tiin wu tiime pu ni, na pee jate sipyitiimeɛɛ.

27 Ayiwa, na mayɛ durogo, lee kajuɔɔ di jne mii we? Lee kajuɔɔ jne we! Naha na we? Ta kapyegeee nizaanja k'a lee pye? Bada! Ga, n'a daa w'a lee pye.

28 Lee na wèe na ja jo n'a daa ye nigin gbɔɔro ni Kile ya sipya wii sipyitiime, Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo li wo jaari be we.

29 Dii we? Ta Yawutuu ye wo wu jne Kile? Ta shi wusama be wo Kile be wu jne wii we? Nakaara baa shi wusama be wo Kile wu jne wiil

30 Bani Kile nigin pe ye wu jne. Wee w'a Yawutuu pu wii sipyitiime n'a daa gbɔɔro ni, na shi wusama be wii sipyitiime n'a daa gbɔɔro ni.

31 Ayiwa, ta lee w'a li sheɛ na wèe ya Musa wo saliya wu jne jna baa saliya n'a daa wu gbɔɔro ni ya? Ahayi de! Wèe yeɛ ya baraga teri wu na xuuni.

4

Ibirayima wo n'a daa gbɔɔro ni Kile ya wu jate sipyitiime

1 Ayiwa, Ibirayima wemu wu jne wèe sefele wèe shi wu wo kabanja na ge, yeke wèe di da

* 3:12 Zaburuu 14:1-3 * 3:13 Zaburuu 5:10; Zaburuu 140:4 * 3:14 Zaburuu 10:7 * 3:17 Ezayi 59:7-8 * 3:18 Zaburuu 36:2

jo wee shizhaa na we? Dii Kile d'a wu wii sipiyitiime we?

² Ibirayima wo kapyegeee nizaanja da bi Kile pye w'a wu jate sipiyitiime, wu bi da ja wuye pele. Ga kajuṅo je wu mu w'a wuye pele Kile jaha taan we.

³ Yee Kile Kafila wu d'a jo we? W'a jo na: «Ibirayima ya da Kile na, a Kile di wu jate sipiyitiime wu n'a daa wu wuu na.»*

⁴ Yee ya li ce na kapyebye ya yaa ni wu saraa ni. Saraa we w'a daa ge, wee je ma wo we, wu labye wu wo saraa wu je were.

⁵ Ga, sipya wemu ya wu kapyegeee nizaanja pye wu tadarja we, Kile we w'a jurumupyii wii sipiyitiime ge, wu bu da ye wee na, Kile na wu jate sipiyitiime wu n'a daa wu wuu na.

⁶ Kile w'a sipya jateni sipiyitiime, lee ya yi weefoo ye pyaa wo kapyegeee nizaanja wuu na-e de! Kile wo saama pemu weefoo ma da ge, saannaa Dawuda ya jo pee shizhaa na na:

⁷ «Kile ya piimu wo saliya kyeegeere yafa pu mu, na pu wo jurumu wu jago laha wa ge, pee je duba nagoo.

⁸ Kafoo ya sipya wemu wo jurumu toro wu feni-i ge, weefoo je duba pya.»*

Cekoonro ya sipya shuu we

⁹ Ayiwa, piimu p'a cekoonro pye ge, pee ye p'a yaa ni Kile wo saama pu ni laa, kelee ta cekonbaalaa pu be p'a yaa ni pu ni? Wee ya yi jo nime na: «Ibirayima ya da Kile na, a Kile di wu jate sipiyitiime wu n'a daa wu wuu na.»

¹⁰ Tuun weke ni lee d'a pye we? Wu nigonxhogo na laa, wu nigonbaa wo? Nakaara baa wu nigonbaa wo Kile ya jate sipiyitiime.

¹¹ Lee kadugo na a tee cekoonro t'i jeri fe Ibirayima mu, fe pemu ya li shee na Kile ya wu jate sipiyitiime wu n'a daa wu wuu na, na ta wu sanha cekoonro pye-e ge. Lee funjo ni Ibirayima ya pye n'a daa fee nigonbaalaa beeri wo sefoo, konho pee be di jate sipiyitiime.

¹² Piimu p'a cekoonro pye ge, pee beeri be wo sefoo wu je wii n'a daa kabanja na. Lee kori je piimu ya ta li da cekoonro ti ye na-e ge, ga fo piimu p'a Kile koo li co n'a daa funjo ni, ba wu sefele Ibirayima ya li co cogana lemu na, na wu yaha konbaa we ge.

N'a daa gbodro ni Kile wo karijengee jomae l'a ta

¹³ Kile ya karijengee jomae lo Ibirayima ni wu yaseye mu na konjo na ba bye pu wogo.

Lee jomae le ya ta lo saliya wu koo li jaari wu wuu na-e de. Ga wu n'a daa wu wuu na Kile ya wu jate sipiyitiime. Lee wuu na lee jomae l'a lo wu mu.

¹⁴ Li da bi yaha nago fo ma na ma saliya wu koo jaari, m'a na taa ta lee jomae le ni, wee tuun wu ni n'a daa wu bi da bye kajuṅo baa. Nomae li be na bye tawaga wuu.

¹⁵ Bani Kile wo loyire le Musa wo saliya w'a zhaan ye wee juṅo ni, bani sipyii beeri p'a wee saliya we kyeege. Ga saliya bu bye wu je xuu wemu ni we, wa ya wu gyeege kaa yu wa we.

¹⁶ Lee wuu na Kile ya le jomae le lo wee mu n'a daa wu gbodro ni. Wu wo niime wu gbodro ni w'a lee loolodaa le kan wee mu ma ni, konho l'i bye Ibirayima wo kadugo ki beeri wuu. Lee na piimu p'a saliya wu koo jaari ge, le loolodaa le ya ta kan pee ye mu we. Ga sipya beeri w'a da Kile na ba Ibirayima je-e ge, pee beeri be mu le loolodaa le ya kan. Wee beeri wo sefele wu je Ibirayima.

¹⁷ Ba l'a ka Kile Kafila wu ni we, na Kile ya jo: «N'a ma pye shi nijeheme sefoo.»* Ayiwa, wu sefele wu je wii Kile jaha taan, bani w'a da Kile na, wee wemu w'a xuu pu jeni ge. Yajmuyo yemu je konjo na we, wu ma jo ye yee be yi pye, y'a bye.

¹⁸ Ayiwa, na li ta tadarja bye be nige Ibirayima na wu pya ta we, Kile ya yemu jo wu mu ge, a wu da yi na, na yee pye wu tadarja. Lee na w'a pye «shi nijeheme sefoo» ba Kile ya yi jo we na: «Ma yaseye na ba jehene.»*

¹⁹ Ayiwa, Kile ya ye jo tuun wemu ni ge, lee bi Ibirayima ta w'a le xo, bani w'a bi yee xhuu nigin (100) shishiin ta pya baa. Wusho Sara be bi wu pya ze juṅo ye xo. Ga lee la ya yafiin be wolo wu n'a daa wu ni we.

²⁰ Wu ya ta wuyee kaala Kile wo jomae li na we. Ga, a la yere di ganha na faraa wu n'a daa wu na, fo wu na Kile soni.

²¹ Ibirayima bi li ce nakaara baa, na Kile ya jomae lemu lo wee mu ge, na se wa wu ni na li jo fa.

²² Wee n'a daa wu wuu na «Kile ya wu jate sipiyitiime.»*

²³ Ga pee jomoe pe p'a ka na: «Kile ya wu jate sipiyitiime» ge, pee ya ta ka Ibirayima ye nigin wuu na-e de!

²⁴ Wee be wuu na p'a ka. Kile wemu w'a wu Kafoo Yesu je na yeege xu ni ge, wee piimu p'a da lee na ge, wee ya yaa na pa jate sipiyitiime Kile jaha taan.

²⁵ Kile ya wu pye saraga, w'a xu wee wo jurumu wu wuu na, na je na foro xu ni, konho wee di da jateni sipiyitiime Kile jaha taan.

* 4:3 Zhenezi 15:6; Yakuba 2:23; Galasi Sheen 3:6 * 4:8 Zaburuu 32:1-2 * 4:17 Zhenezi 17:5 * 4:18 Zhenezi 15:5 * 4:22 Zhenezi 15:6

5

Kile ya janiŋe le wée ni wu te ni

¹ Mu Kile ya wée jateni sipiyitiime n'a daa gbóóó ni. W'a janiŋe le nime wée ni wuyé pyaa te ni wú Kafáó Yesu Kirisa baraga ni.

² Wee Yesu Kirisa w'a koo li mugi, kónhó Kile di wee niime wu kan wée mu. Wée ya dà wu na. Wée ya wu pye wú tadarja, na fundanga ta, bani tadarja wa wée mu na jo wée na ba Kile wo nóóó wu ta canja ka.

³ Lee ye be we, kanhama be jehé ba nóni wée na wée na fundanga ta, bani kanhama pu ma wée pye wée ya la le na loxulo ta n'a daa wu ni.

⁴ Wée bu loxulo ta nówuuro ti ni, lee ma wée pye se tavéé, wée bu se ta n'a daa ni, lee ma tadarja yaha wée na.

⁵ Ayiwa, kee tadarja ki ya sipya nòhó yeri we, bani jigana lemu na Kile ya wée zóóó pu jii taanna ni wu taanŋeegé ki ni ge, w'a lee she wée na wu Feféere Munaa li gbóóó ni, lee lemu w'a kan wú mu ge.

⁶ Can na wée jurumu w'a bi wée pye baraga baa sipyii n'a daa kabaŋa na. Ayiwa, Kile ya tuun wemu teŋe ge, wee tuun we ni Kirisa ya xu wée Kile jii fyaara baa sipyii wuu na.

⁷ Sipya na she wuyé kan pu gbo wu sipyjii tégé, lee pyeme ya taan we de, ali wu jehé bye sipiyitiime be. Sipya wemu w'a kasaŋaa pyi ge, la wa la ni wa na já wuyé kan pu gbo wee tégé.

⁸ Ga na wée yaha wú jurumu wu ni, wée tégé Kirisa ya xu. Ta lee ya li shee na wée kaa ya dan Kile ni fo xuuni wé?

⁹ Kirisa na xu, a wu shishan p'i wo, pee gbóóó ni Kile ya wée wii na wée ya tii. Lee na wée ya li cé na fiinŋe na Kirisa ya pa wée shó Kile wo loyire li na.

¹⁰ Wée bi bye Kile wo péen, ga Kile ya be leŋe wée ni wuyé pyaa te ni ni Ja wu wo xu wu gbóóó ni. Na fara lee na, wée ya cé jo wée na ba shó, bani wu Ja wu wa jii na.

¹¹ Na fara lee na wée ya fundanga taa gbangban Kile wo karŋeegé ki ni wú Kafáó Yesu Kirisa gbóóó ni. Wee w'a be le wée ni Kile te ni.

Jógó wu jé Adama wé? Jógó wu jé Yesu Kirisa wé?

¹² Shen nigin ye keŋe kurogo jurumu y'a jé koŋo puga ni, wee jé Adama. A jurumu be di xu leŋe koŋo puga ni. Lee l'a li pye sipya wa shishiin da ga xu li we, bani pu beeri ya jurumu pye.

¹³ Bani yani Kile wu saliya wu kan Kile tudunmóó Musa mu ge, jurumu bye na xó koŋo puga ni. Ga ma na jo saliya wu bi sanha

gan we, Kile bi wee saliya we wo jaagi wu tuugo shaan jurumupye na we.

¹⁴ Ga lee be na sipyii beeri p'a pye xu wo fanha ki nòhó ni, na co Adama wo tuun wu na, fo na pa nò Kile tudunmóó Musa wo tuun wu na. Ali piimu be pu jé pu ya ta saliya wu kyéegi ba Adama jé-é ge, pee be bi xhuli. Wemu w'a bi yaa na pa ge, wee jé Yesu Kirisa. Adama ya pye ba wee wo jaa* jé we.

¹⁵ Ga Kile ya loolodaa lemu kaan mamama ni ge, lee ni Adama wo jurumu wu jé nigin we. Can wu jé wii, sipyjeheméé ya xhuli wee ye nigin wo jurumu wu wuu na. Ga Kile wo mamama loolodaa lemu l'a pa Kile wo niime wu baraga ni ge, lee ya gaan sipyjeheméé mu shen nigin gbóóó ni, wee jé Yesu Kirisa. Lee loolodaa le wo kuduun w'a péle fo xuuni.

¹⁶ Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni ge, laraga ki wa lee loolodaa le wo keree ni shen nigin wo jurumu wu keree te ni. Shen nigin, w'a pa ni jaagi ni, na li ta Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni, jurumu nijehéme nibyexhógó na ge, lee loolodaa le ya wée juŋó wolo, na wée pye sipiyitiime.

¹⁷ Can wu jé wii, shen nigin wo jurumu w'a sipyii pu beeri le xu wo fanha ki nòhó ni. Ga piimu beeri p'a da ba Kile wo niime nigbó we ta, na Kile wo loolodaa li be ta, lee lemu li jé na pu jate na p'a tii ge, pee na ba se ta jurumu wu na pu wo jiiiféere ti ni shen nigin ye gbóóó ni; wee jé Yesu Kirisa. Lee wo kuduun w'a péle.

¹⁸ Ayiwa, ba sipyii pu beeri ya jaagi ta Adama ye nigin wo jurumu wu wuu na-é de, mu Yesu Kirisa ye nigin be wo kasaana nigin ya sipyii pu beeri juŋó wo kiiri wu nòhó ni, na jii sicuumó kaan pu mu.

¹⁹ Shen nigin wo jómeyahana l'a sipyjeheméé pye jurumupyii pyegana lemu na ge. Mu shen nigin pe be wo Kile jómecoro ya Kile pye wu na shen jeheméé wii sipyii piimu p'a tii ge.

²⁰ Kile ya saliya wu kan Kile tudunmóó Musa mu, kónhó wu li she wée na na wée jurumu w'a jehé. Ga jurumu wu jehé jehé jehégana beeri na, Kile wo niime we, wee ya jehé wu na na kanha.

²¹ Taashiine li ni jurumu wu wo fanha ki nòhó ni wée di bye, lee l'a xu pye wu ya sipya wa shishiin yeri we. Ga niime wu wo fanha ki nòhó ni wée jé nime, lee l'a li pye Kile ya wée wii sipyii piimu p'a tii ge. Lee na Kile da ba jii sicuumó nixhóbaama kan wée mu wú Kafáó Yesu Kirisa gbóóó ni.

6

N'a daa féé ya jurumu yaha na bye ni

* 5:14 Adama ya pye koŋo shenshiime wemu wo tuugo sipyii pu jé jurumu ni xu wo fanha ki nòhó ni ge. **Yesu Kirisa** ya pye koŋo shenshiime wemu ya jurumu pye ja we, wu wo tuugo sipyii pu be di jé Kile wo niime wu nòhó ni ge.

Kirisa ni

¹ Ayiwa, yekε wεe di da jo wε? Ayiwa, ta lee w'a li shεε na wεe pu kori yaha jurumu ni, kōnhō Kile wo niime wu da belegi?

² Bada, lee ya yaa na pye wε! Wεe piimu jε ba xuu jε wε jurumu shizhaa na ge, wεe ma bye dii na gori yaha jurumu na na byi sanha wε?

³ Wεe piimu bεeri p'a batize na bye ni Yesu Kirisa ni karijεεge ni ge, ta yee funyō y'a to li na na wεe na batize, na lee jε kanna shiizhan wεe ya pinne xu ni Yesu ni wε?

⁴ Ba wεe ya batize wε, a li bye kanna wεe ya pinne xu ni wu ni shiizhan, na binne le bε ni wu ni. Kōnhō wū bε di jii sicuumō nivomō ta, ba To Kile ya Kirisa jε na yeege xu ni, ni wu sefεεε nōrō wuuro ti ni wε.

⁵ Can na, wu xu wu bi pye kanna wεe ya pinne xu ni wu ni, nakaara baa wεe na ba binne jε ni wu ni wu wo karijεεge ki funjō ni, ba wuyε pyaa k'a jε jεgana lemu na wε.

⁶ Wū li cε fiinjε na jo yahagaguunō lemu na wεe bye ge, lee bε ya pye kanna lee ya pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na, na xhu. Kōnhō lee jurumu yahagana li fanha k'i xhō. Lee funjō ni wεe di ba shō jurumu wu wo bulooro ti na bε.

⁷ Bani wemu bu xhu, wee jε nige jurumu wu wo fanha ki nōhō ni wε.

⁸ Ayiwa, ba ma na jo wεe ya pye kanna shiizhan wεe ya xu ni Kirisa ni wε, wεe ya dà li na jo wεe na ba bye jiiifεεε na ni wu ni.

⁹ Wεe ya cε na jo Kirisa ya jε na foro xu ni, wu wa da xhuu nige wε, xu bε di wa da já yaaga pye wu na wε.

¹⁰ W'a xu tōpiii nigin pe, na jurumu wu wo fanha ki kyεegi. Jiiifεεε temu ni wu wa nime ge, Kile mu wu wa tee ni.

¹¹ Mu yee bε ya yaa na yiyε jatani kanna yee ya xu, na foro jurumu wu wo fanha ki nōhō ni. Yi li cε nime na Kile mu yee wa jiiifεεε ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni.

¹² Wee tuun wu ni yi ceepuuro te ti da ba xhu ge, yi ganha bu da tee yaha nige jurumu mu t'i bye jurumu wo bulo wε. Yi ganha bu sōō y'a ceepuuro wo lakuunjō ki jōmεhεε coni wε.

¹³ Yi ganha bu da yi ceepuuro ti kabaŋa ka shishiin yaha jurumu ni nige, yi da kati-ibaagaa pyi ni ki ni wε. Ga yi yi ceepuuro ti kabaya yi bεeri kan Kile mu kanna sipyii piimu p'a jε na foro xu ni, na bye sipyifomōō ge. Yi yi ceepuuro ti kabaya yi bεeri kan Kile mu, kōnhō yi da keree pyi ni yi ni, kiimu k'a tii ge.

¹⁴ Yee da ba bye nige jurumu wo buloo wε, bani yee ya jaari nige Kile tudunmōō Musa wo saliya wu fanha ki nōhō ni wε, ga Kile wo niime wu nōhō ni yee ya jaari.

Kile wo buloo pu jε n'a daa fεε pee

¹⁵ Ayiwa, ba ma na jo wεe wa nige saliya wu wo fanha ki nōhō ni wε, fo Kile wo niime wu ge, ta lee ya li shεε na wεe na já da jurumu pyi wū jidaan pyegana na? Bada! Yee ya jo wε.

¹⁶ Yee bu yiyε kan wemu mu, na guu weefōō mu ba buloo jε wε, na wu jōmεε coni, wemu wo jōmεε yee ya joni ge, ta yee ya li cε na weefōō wo buloo yee jε wε? Tee bulooro te bu da yee na tee pyi jurumu mu, xu wu jε tee wo taxōō. Tee bulooro ti shiin bu da yee na ti pyi Kile mu, tee wo taxōō jε tiime Kile jaha tāan.

¹⁷ Ga wū Kile shaari! Bani yee piimu p'a bye jurumu wu wo bulooro ti ni fo taashiine ni ge, yee ya kalaa can wemu ni ge, yee ya sōō wee na yi zōōō pu bεeri na.

¹⁸ Nime, yee ya foro jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo, na jaari tiime ni.

¹⁹ Nε pe jomō pe yu na saha ni sipyii cogo ni yi wo fanhabaara ti wuu na. Yee ya fεnhε yi ceepuuro ti yatεnyε yi yaha nōhōmō, ni kuumō keree bulooro ni yahagaguunō lemu kaa na ge dε, nime yi yi ceepuuro ti yatεnyε yi yaha mu lee yahagana li na bulooro ni Kile mu, y'i bye jiiifεεεε na, tiime ni fεfεεεε ni.

²⁰ Tuun wemu ni yee bye jurumu wu wo bulooro ti ni ge, Kile wo tiime koo li jaari wu fanha bye yee na wε.

²¹ Ga, kuduun wekε yee d'a ta kee kapyege ki ni wε? Kee keree kii yεε ya jεri na shiige waa yee na nime, bani xu wu jε kee keree ki bεeri taxōō.

²² Ga yee ya foro nime jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo. Kuduun wemu yee ya daa lee ni ge, wee wu jε mε fεfεεε, tee wo taxōō di jε jii sicuumō nixhōbaama.

²³ aBani xu wu jε jurumu wu wo footōō, ga loolodaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, lee jε jii sicuumō nixhōbaama wū Kafōō Yesu Kirisa wo karijεεge ki funjō ni.

7

N'a daa fεε jε saliya wu wo fanha ki nōhō ni wε

¹ Ayiwa na cebooloo, ta yee ya li cε na wu jiiifεεε te yε ni sipya jε saliya wu wo fanha ki nōhō ni wε? Yee ya yaa na lee cε, bani yee piimu ni nε yu mε ge, yee ya saliya wu cε xō.

² Li jε ba gbaga shō jε wε, wemu furu ya pō ge. Na saha ni saliya wu ni, wu poo wu ya ga xhu wε, wu da já gbaga katii je wε. Ga wu poo wu ga xhu, w'a jεri pye wuyε wo, wee saliya we fanha jε nige wu na wε.

³ Ayiwa, wu bu shε gbaga je ná watii mu, na ta wu poo wu sanha xhu wε, dōdōrō w'a pye. Ga wu poo wu bu xhu, saliya wu fanha jε nige wu na lee shizhaa na wε. Wu bu gbaga je ná watii mu, tee jε dōdōrō wε.

4 Ayiwa na cebooloo, mu li wa yee be shizhaa na. Kirisa na xu, yee ya pye kanna yee be p'a xu saliya wu jaari wu shizhaa na. Lee funḡo ni, yee ya pye nime Yesu Kirisa wuu, Kile ya wemu je na yeege xu ni ge, konho yi da kasaanja pyi Kile mu.

5 Can na weè bi jaari na sahanji ni wùye pyaa jidaan ni tuun wemu ni ge, saliya w'a bi keree kii shee weè na na kee ya ja we. Ga lee be na weè di kee shaa na byi. Kee lakuḡo ki bye weè funyḡo ni, na weè yeri kapyebaagaa na, kee di weè leni xu ni.

6 Nime, weè ya saliya wu jaari wu ja yaha, bani wemu wo fanha noho ni weè di bye ge, weè ya pye kanna weè ya xu na foro wee wo fanha ki noho ni. Lee na, weè na ja kapyen ee pye Kile mu pyegafono na Kile Munaa gbḡḡo ni. Kol ee lemu wo keree k'a ka saliya wu ni ge, weè ya kee pyi na saha ni lee ni nige we.

Jurumu saliya w'a zhe

7 Ayiwa, ta lee wa li shee na Musa wo saliya wu w'a sipyii pu pye pu na jurumu pyi? Bada! Ga saliya wu w'a ne pye ne na jurumu ce. Na jii yeege wa yaaga feni, ne bi da ga lee ce jurumu we, ka je saliya wu ya li she na: «Ma jii ganha bu da voro wa yaaga feni we.»

8 Lee funḡo ni jurumu w'a kajuḡo ta, na lakuḡo tuugo beeri lenje ne zo wu ni saliya wu gbḡḡo ni. Saliya wu kaa be we, weè bi sanha wù jurumu ce we.

9 Fo tuun wemu ni ne bye ne sanha saliya wu ce-e ge, ne bye jii na naye jaha taan. Ga ba ne pa saliya wu ce we, a jurumu bye la di je ne ni.

10 Ga, a ne bye kanna ne xu. Kile ya saliya wemu kan, konho wù jii sicuumḡo see wo ta ge, wee ya xu no ne na.

11 Bani jurumu w'a kajuḡo ta, na ne faanna, na xu be no ne na wee saliya we gbḡḡo ni.

12 Ayiwa, saliya wu je feefe; Kile ya jomeheee kiimu jo ge, kee beeri ki je feefe, na dii, na noho ja be.

13 Ni li wa mu, ta lee wa li shee na saliya wemu wu je yasaanja ge, na wee w'a pye kajuḡo na xu no ne na ya? Bada! Jurumu w'a pye kajuḡo kee yasaanja ke baraga ni na ne piinje, na xu no ne na. Lee ya pye mu konho jurumu di ja she fiinje. Lee funḡo ni saliya wu baraga ni l'a ce na fiinne na jo yakuudiige can can wogo ki je jurumu.

Fanhaya tsh ee shuun w'a zhaanra leni

14 Ayiwa nakaara baa, weè ya li ce na Kile ni saliya w'a foro. Ga ne kunni, ne ceepuuro ti fanha k'a care, a ne bye ba jurumu wo bulo je we.

15 Bani ne kunni ya sii na kapyegee ki jaha ce we; kasaanja kiimu wo bye funḡo ki je ne mu ge, ne kee pyi we. Keree kiimu ya dan ne ni bada we, a ne deere na kee pyi.

16 Ayiwa, keree kiimu ya dan ne ni we, ne ba kee pyi, lee ya li shee na ye saliya w'a yu ge, ne so li na na yee je can.

17 Lee na, kakuḡḡo kiimu ne byi ge, kee je neye pyaa jidaan we. Jurumu wemu wu wa ne zo wu ni ge, wee wo fanha ke k'a ne yeri kee bye na.

18 Ne li ce jo kasaana la shishiin wa ne ni we, bani ne je ye sipya, fanha je wu ni we. Can ye pyaa na ne giin da kasaanja pyi, ga ne da ja we.

19 Kasaanja kiimu ne giin da byi ge, ne kee pyi we. Ga kakuḡḡo kiimu bye kaa je ne ne- e ge, kee ne byi.

20 Ayiwa, keree kiimu bye kaa je ne na we, ne ba kee pyi, wee tuun wu ni lee je neye pyaa jidaan nige we. Ga jurumu wemu wo se wu je ne na ge, wee w'a lee pyi.

21 Mu ne kee fanha ke jaa naye na, ne ba giin ne kasaana pye tuun beeri ni, kakuḡḡo bye kaa na ne ta.

22 Kile wo saliya wu kaa ya dan ne ni xuuni na zo wu na.

23 Ga fanha katii ne jaa naye ni kemu ya yogo tunni ni ne wo fungḡḡo ki wo fanha ki ni ge. Kee fanha ke ki je ne na ge, kee k'a ne pye jurumu wu wo fanha ki noho ni.

24 Ee! We je jaa ne mu de! Kee fanha ke k'a ne ceepuuro kilee na leni jurumu ni, na xu noni ti na ge, joḡo wu d'a ba ne sho kee na we?

25 Baraga Kile, wù Kafḡo Yesu Kirisa gbḡḡo ni, mu na ba ne sho!

Ayiwa, na fungḡḡo ni, ne jidaan wu je na kapyen ee pyi Kile mu, na so wu saliya wu na. Ga fanha kemu ki wa ne na ge, kee k'a giin k'i ne pye jurumu wo bulo.

8

Naarigazaana lemu n'a daa fee ya daa Kile Munaa gbḡḡo ni ge

1 Ayiwa nime kunni, piimu pu je Yesu Kirisa wuu ge, jaagi xuu wa yafiin je nige pee na we.

2 Bani Kile Munaa li l'a jii feere see wuuro ti kaan Yesu Kirisa wo karijenge ki funḡo ni ge, lee wo fanha k'a ne sho jurumu ni xu wo fanha ki na.

3 Kile tudunḡḡo Musa wo saliya wu bi da ga ja lee pye we, bani fanhaxhoḡḡo ti je weè Adama nagoo wuuro. Lee na saliya wu bi da ja lemu pye-e ge, lee Kile ya pye. Kile ya wu ja wu tun na pa, w'a pa bye sipya ba weè jurumupyii je we. Jurumu wemu wo fanha noho ni weè di bi bye ge, w'a wuyee kan na pye saraga, na wee wo fanha ki kyee gi.

4 Kile ya lee pye konho saliya w'a tiime pemu beeri kaa yu ge, wù ja w'a pee beeri ja fani, weè piimu ya jaari na sahanji ni wùye pyaa jidaan ni we, fo Kile Munaa li wo jidaan ge.

⁵ Bani piimu p'a jaari na sahanj ni puyε pyaa jidaan ni ge, pee ya pu funyo shaa ni puyε pyaa jidaan keree ni. Ga piimu p'a jaari na sahanj ni Kile Munaa jidaan ni ge, pee ya pu funyo shaa ni Kile Munaa jidaan keree ni.

⁶ Na taha ceepuuro jidaan feni, lee w'a ma ni xu ni. Ga na taha Kile Munaa jidaan feni, lee w'a jii sicuumo see wo ni jajinjε kaan sipya mu.

⁷ Piimu p'a pu funyo shaa ni puyε pyaa jidaan ni ge, pee jε Kile wo pεen. Bani pu ya soo p'a Kile wo saliya wu jomεε coni wε, pu yεre di wa da ja be lee na wε.

⁸ Lee wuu na piimu p'a jaari na sahanj ni puyε pyaa jidaan ni ge, pee keree da ga ja daan Kile mu wε.

⁹ Yee kunni ya jaari na sahanj ni yiyε pyaa jidaan ni wε, ga Kile Munaa jidaan ni yee ya jaari na sahanj, bani Kile Munaa li wa yee funyo ni. Kirisa wo Munaa li jε sipya wemu funyo ni wε, weefoo jε Kirisa wo wε.

¹⁰ Kirisa bu bye yee funyo ni, yee ceepuuro ti na ba xhu jurumu wu wuu na, ga Kile Munaa li na jii sicuumo kan yi mu, bani Kile ya yee jate sipyitiimεε.

¹¹ Kile wemu w'a Yee Kirisa jε na yeege xu ni ge, wee wo Munaa li bu bye yee funyo ni can na, wu na ba yee be wo ceepuuro ti jε na yeege xu ni. Wu na ba lee pye wu Munaa li gbɔɔɔ ni, lee lemu li wa yee zɔɔɔ pu ni ge.

¹² Lee wuu na na ceboooloo, wεe ya yaa na wuyε jidaan pyi nige wε, bani jurumu foo jε nige wεe na wε.

¹³ Bani yi ba jaari na sahanj ni yiyε pyaa jidaan ni y'a da ba xhu. Ga yee bu yi kapyege niguunjo ki ja na ki yaha fεεfεε Kile Munaa gbɔɔɔ ni, yee na ba jii sicuumo ta.

¹⁴ Bani Kile Munaa l'a piimu jaha co ge, pee beeri jε Kile nagoo.

¹⁵ Bani Kile Munaa lemu yee ya ta ge, lee da ga yee pye buloo wε, l'i wa da ga ba fyaara lejε yi ni be wε. Ga lee Munaa li l'a wεe pye Kile nagoo. Lee gbɔɔɔ ni wεe ya Kile pyi: «Wu To.»

¹⁶ Lee Kile Munaa le l'a yi fiinjε na yu wεe mu can na wu zɔɔɔ pu na, na Kile nagoo wεe jε.

¹⁷ Ayiwa, ma na jo wεe jε Kile nagoo, cen wemu jomεε w'a lo wεe mu ge, wu na ba wee kan wu mu. Wεe ni Kirisa w'a da ba wee ta shiizhan, bani wu bu da w'a pinne na gana ni wu ni, wu na ba pεnjε be ta ni wu ni shiizhan.

N'a daa fεεe tadanja

¹⁸ Ne kunni ya da li na jo kanhama pemu ni wεe wa nimε ge, pee da ga ja daanna ni jiga wo pεnjε ke ni bada wε, kee kemu ki da ba bye wεe wogo ge.

¹⁹ Kile na ba wu nagoo pu pεnjε ki she canja kemu ge, Kile wo yanmuyaaya yi beeri y'a kee canja ki sige kanha k'i no.

²⁰ Kile wo yanmuyaaya yi beeri y'a pye kajujo baa wo fanha ki noho ni. Li ya ta taan yi ni yi pye mu wε, ga Kile yε pyaa k'a yi pye mu. Ga lee be na tadanja wa sanha.

²¹ Bani canja ka wa ma, Kile na ba wu yanmuyaaya yi beeri yeege xu bulooro ni. Kile nagoo p'a juwuuro temu ta, na bye puyε wuu, na pεnjε kemu ta ge, yee yanmuyo ye be na da kee ni.

²² Wεe ya li ce, fo na pa gbara nijaa na jo Kile wo yanmuyaaya yi beeri y'a zhiin kanhama kenjε ni, ba layama jε wε.

²³ Yee yanmuyo ye ye be wε, ga Kile Munaa l'a kan wεe piimu mu, na pye ba Kile wo niime wu nizhiime jε-ε ge, wεe be pu wa zhiin wu funyo ni. Canja kemu Kile da ba wεe pye wu nagoo, wu wu ceepuuro ti yeege bulooro ti ni fεεfεε ge, wεe be pu wa kee canja ki sige.

²⁴ Bani wεe ya sho, ga tee juwuuro te di jε tadanja. Ga tadanja kemu beeri sipya ya jaa ge, kee jε nige tadanja wε. Yaaga beeri m'a jaa na xo ge, tadanja ye nigin kee jε sanha ya?

²⁵ Ga, yaaga kemu ki jε wεe ya ki jaa-i ge, kee bu bye wεe tadanja, wu na ja luu gho na kee sige.

²⁶ Wεe fanha bu jεre tuun wemu ni, mu Kile Munaa be ya wεe teri. Wεe ya yaa na Kile jεeri keree kiimu na ge, wεeyε pyaa ya kee ce wε. Ga Kile Munaa l'a jεrege pyi wεe mu ni shiinne ni, shiinne lemu li jε wεe da ja li jaha jo xho-ε ge.

²⁷ Kile wemu w'a sipyii funyo keree beeri ce ge, wee ya Kile Munaa fungongo ce, bani Kile ya sipyii piimu pye fεεfεε ge, Kile Munaa ya jεrege pyi pee mu, na be ni Kile jidaan ni.

Kile wo taanjεεge nigboho ke

²⁸ Wεe ya li ce jo Kile kaa ya dan sipyii piimu ni ge, keree beeri k'a noni pee na ge, Kile ma ba kee beeri wo taxo pye nizaana pee mu. W'a pee yiri na be ni wu keree ki tenjεgana li ni.

²⁹ Kile ya fεnhε piimu jaha bulo na pye wu sipyii ge, w'a pee keree tenjε xo, na pee pye ba wu ja wu jε wε, konho wee ja wu bye nizhiime wu ceboooloo nijehemεε ninjε ni.

³⁰ Sipyii piimu wo keree w'a tenjε ge, w'a pee yiri. Ba w'a pu yiri wε, na pu jate be sipyitiimεε. Ba w'a pu jate sipyitiimεε wε, na nooro taha be pu na.

³¹ Ayiwa ni li wa mu, yεke w'a da jo sanha wε? Kile bi jε ni wεe ni, jɔgɔ na ja sanha wεe na wε?

³² Kile ya ta jujjo jaari wu ja wu na wε, ga na wu pye saraga wεe beeri wuu na. Ayiwa nakaara baa, Kile na ba yanmuyo yi beeri kan wεe mu ma ni wu ja wu gbɔɔɔ ni.

33 Kile ya piimu naha bulo ge, jooḡo wu d'a já pee jaagi we? Wa shishiin be we, bani Kile w'a pu pye sipyitiime.

34 Lee wuu na wa shishiin da ba já pu jaagi we, bani Yesu Kirisa ya xu, lee ye be we, w'a je na foro xu ni. Wu nidenge ki wa saanra tateenge ki ni Kile kanige ce na Kile jeeri wèe mu.

35 Leka li da já wèe waa laha Kirisa wo taanjege ke na we? Nakpaan ge, kelee fyaara, kelee kanhama, kelee xuugboho, kelee funmo fere, kelee farati, kelee gbuuro ge? Le la shishiin wa da já wèe laha Kirisa na we.

36 Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Kile, mu wuu na p'a wèe shaa tuun beeri ni di gbo; p'a wèe wii ba dubyaa je we,

piimu ya yaha gbo kaa na ge.»*

37 Ga, pee kanhama pu beeri funno ni, wèe pu je can can na se tavee pee, wu taanrafoo Kile gbooro ni.

38 Ne da li na jo wèe ya xu yoo, wèe ya pye jii na yoo, yafiin da ga já wèe waa laha Kile wo taanjege ki na we: Meleke yoo, jinaa yoo, sefeere tatii be yoo, nime wo yanmuyo ye yoo, cabaya woyo ye yoo,

39 fugba yanmuyo fanha woyo ye yoo, jiiye yanmuyo fanha woyo ye yoo, Kile wo yayaaga ka shishiin wa da já wèe waa laha Kile wo taanjege ki na we. Wu Kafoo Yesu Kirisa kenje kurogo Kile ya kee taanjege ke she wèe na.

9

Kile ya Izirayeli sheen naha bulo na pye wu sipyii

1 Can ye pyaa ne yu me, yi wa kafineye we, bani Kirisa wo ne je. Ne li ce be na zo wu na Fefere Munaa li gbooro ni jo can ne yu.

2 Ne naha ke beeri k'a tanha xuuni, ne zo wu be d'a tanha tuun beeri ni

3 na cebooloo Izirayeli sheen pu wuu na. Bani ali ne jehhe da ba lanj pu tege, na waa laha Kirisa na, konho pee di sho, ne bi da zo lee na.

4 Pee Izirayeli sheen pee Kile ya pye wu nago, na wu nooro wu taha pu na, na karijege jomehe lo pu mu, na saliya wu kan pu mu, na wu pelegana she pu na, na jomehe be lo pu mu. W'a kii beeri pye pu mu.

5 Lee beeri kadugo na, pee ni wu sefele p'a foro. Sipyii wo kabana yiri, pee ni Kirisa be ya foro. Kile wu je wii, na je yanmuyo yi beeri juno ni. Kile w'a bele tuun beeri ni! Amiina.

6 Ayiwa, lee wa li shee na Kile ya jomehe kiimu lo ge, na kee ya jeeri juno baa we de! Bani piimu beeri p'a foro Izirayeli shi wu ni ge, pee beeri je Izirayeli nago ye pyaa pyaa we.

7 Piimu beeri p'a foro Ibirayima ni ge, pee be beeri je Ibirayima nago puye pyaa pyaa we. Bani Kile ya li she Ibirayima na na: «Ishaaga ye ni ma kadugo nago p'a da ba foro.»*

8 Lee ya li shee na nago piimu sipyii ya daa sipya wo nidaan funno ni ge, pee je Kile nago we. Ga piimu p'a se Kile wo jome li funno ni ge, pee pu je Ibirayima wo nago puye pyaa pyaa.

9 Bani yemu Kile ya jo wu jome li ni ge, yee yi wa me na: «Ne na ba guri ba yee la nime tashiin. Wee tuun we ni Sara da ba ja ta.»*

10 Ayiwa, lee ye be we, ga mu l'a pye Erebeke be shizhaa na, wee wemu w'a yere jamaa yacee na wu tole Ishaaga mu ge.

11 Na laa li ta li sanha se pya wa wu ta kasaana kelee kakuuno pye we, a Kile di jo ni Erebeke ni, konho Kile ye pyaa bi giin di wemu naha bulo na be ni wee Kile keree gbelegana ni ge, l'i bye mu. Li ganha bu da bye sipyii ni kapyee baraga ni we, ga l'i bye na be ni Kile ye pyaa nidaan.

12 A Kile di Erebeke pye: «Cuunoo wu w'a da ba bye jahafoo wu juno ni.»*

13 Ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na: «Ne Yakuba naha bulo, ga na Ezawu yaha wa.»*

Kile ya soo na shi wusama be naha bulo

14 Ayiwa, ta wèe na já jo na katiibaagaa ki wa Kile ni ge? Bada!

15 Bani Kile ya Kile tudunmoo Musa pye:

«Ne bu jo ne juno jaari sipya wemu na, wee na n'a da juno jaari.

Ne bu jo ne juno penj ni sipya wemu ni wee ni n'a da juno penj.»*

16 Lee na sipya nidaan kelee wu kapyeege da já Kile pye wu juno jaari wu na we. Ga wuyee pyaa wo nidaan funno ni Kile ya juno jaari sipya na.

17 Kile Kafila wu ni Kile ya yi jo Farawon* mu na: «Lemu ye kaa na ne mu teje saanra ti na ge, lee li wa me. N'a da ma taga na sefeere ti she, konho na mege k'i no jiiye ki kabaya yi beeri na.»*

18 Lee na Kile kunni bu jo wu juno jaari wemu na, wee na w'a juno jaari. Wu bu jo wu wemu nige waha, w'a kee be waha.

* 8:36 Zaboruu 44:22 * 9:7 Zhenezi 21:12 * 9:9 Zhenezi 18:10,14 * 9:12 Zhenezi 25:23 * 9:13 Malaki 1:2-3 * 9:15 Ekizode 33:19 * 9:17 Farawon: Wee ninumo wu je Farawuna. Saan beeri w'a tiin saanra ti na Misira ni ge, wu mege na bye Farawon. * 9:17 Ekizode 9:16

19 Pii na ba jo na: «Ayiwa ni li jε mu, naha na Kile di sipyii jaagi sanha we? Jɔgɔ wu d'a já zhe Kile nidaan ni we?»

20 Ayiwa, mu wemu w'a ye yu ge, mu sipyitiime, mu di jε naha, fo mu w'a Kile kaala we? Ta puuro shɔɔ na já li yaavɔɔ pye: «Naha na ma da na yaa le yaagana le na we?»

21 Ta cogo faanrivɔɔ wogo be ki jε wu cogo we? Wu bu jo wu pɛɛwa shɔɔ yaa, kelee shatiire, lee w'a da yaa ni wu cogo ke ninunɔ ni.

22 Ayiwa, Kile funnɔ ya pye na wu loyire ni wu sefɛɛɛ ti she. Lee wuu na, piimu p'a wu luu yirige, pee d'a keme yaha gyeegi kaa na ge, w'a luu gbo pee taan fo xuuni.

23 Ayiwa, w'a jɔnɔ jaari wɛe piimu be na, na wɛe gbegele na yaha wu nɔɔɔ wu kaa na ge, wu bu jo wu wee nɔɔɔ we ni jeheme she wɛe be shizhaa na, ta yee kajuu wa yee ni?

24 Bani wɛe pu jε wu sipyiyirilee, wu ya ta wɛe yiri na foro Yawutuu pu wo shi wu ye nigin ni-i dɛ! W'a wɛe yiri na foro shi wusama be ni.

25 Yee y'a jo Kile tudunmɔɔ Oze wo Kitabu wu ni na Kile ya jo na:

«Piimu bye ne sipyii taashiine li ni we,
ne na ba pee yiri na sipyii.»
Shi wemu kaa bi dan ne ni-i ge,
ne na ba wee yiri na taanjiine.»*

26 «Xuu wemu ni p'a pu pye ge na:
Yee jε ne sipyii we.»
Pu na ba yiri wee xuu wuyɛ pyaa ni na:
«Kile jɔi wo wuyɛ pyaa wo nagoo.»*

Kile ya yemu jo Izirayeli nagoo shizhaa na ge

27 Kile tudunmɔɔ Ezayi be ya jo ni muju-ugbɔɔ ni Izirayeli nagoo shizhaa na na:

«Ali Izirayeli nagoo jehε jehε
ba suumɔ lɔhɔ jɔ gbazhenhe jε we,
lee be na sipyii nigin nigin ye pu da ba jɔwuuro ta.

28 Bani Kafɔɔ ya kiiri wemu gbegele ge,
wu na ba wee kiiri wu beeri kɔn tɔvuyɔ na,
na wu xɔ fɛfɛɛ kɔnɔ ki sipyii pu na.»*

29 Kile tudunmɔɔ Ezayi ya fɛnhε yi jo be sanha fo taashiine ni na:

«Kile-gbɔtabaaga da bye wu ya jɔnɔ jaari wɛe na,
na pii yaha wà wù sefɛɛ pu ni we,
wɛe bi da xhɔ fɛfɛɛ,
ba Sodɔmu kulo li sipyii p'a pye we.
Wɛe bi da bye
ba Gamɔɔri sheen ya pye we.»*

30 Ayiwa, shi wusama wemu w'a pye wu jate ya nɔ tiime koo li zha wu na-ε ge, Kile ya

pee jate sipyii piimu p'a ti ge. Pu n'a daa wu gbɔɔɔ ni p'a pee tiime pu ta.

31 Na ta Izirayeli nagoo di bi la le puyɛ ni, kɔnhɔ p'i bye sipyitiime Kile wo saliya wu koo li jaari wu funnɔ ni. Ga pu ya lee ta we.

32 Naha na we? Bani Izirayeli nagoo pu ya tiime pu sha n'a daa gbɔɔɔ ni we. Pu bi giin na pee wo kapyegee ki da pee pye sipyitiime. Lee funnɔ ni a p'i gurunɔ to «ke kagerenε ke» na.

33 Ma na jo ba l'a ka kee kagerenε ki shizhaa na kagana lemu na we na Kile ya jo:

«Li wii, kagerenε ka ne yaha Siyɔn kulo li ni, sipyii na ba gurunɔ kemu na ge.
Ki na ba sipyii shaan.

Ga, sipya wemu bu dà kee na,
Kile da ga ba weefɔɔ nɔhɔ yaha bada we.»*

10

1 Ayiwa na cebooloo, kaa lemu l'a sii ne wo nidaan, ni lemu na ne Kile jɛeri Izirayeli sheen mu ge, lee li wa me nago Kile wu pu jɔnɔ wolo.

2 Bani ne wa li seeri jo luu wa pu ni Kile keree na fo xuuni, ga li fungongɔ fɛɛɛɛ di jε pu mu we.

3 Pu ya ta Kile wo tiime pu ce we, a p'i ganha na giin p'i puyɛ pye sipyitiime. Pu ya ta kuu Kile wo tiime pu mu we.

4 Kirisa w'a saliya wu keree ki beeri jɔ fa, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, Kile di weefɔɔ jate sipyitiime.

Sipyaa sipya w'a dà Yesu na ge, wee na ba jɔwuuro ta

5 Ayiwa, lemu li da já sipya pye ma jate sipyitiime saliya wu baraga ni ge, Kile tudunmɔɔ Musa ya lee jo na: «Sipya wemu w'a saliya wu beeri koo jaari ge, weefɔɔ na ba jɔi sicuumɔ ta.»*

6 Sipya na já tiime pemu ta n'a daa gbɔɔɔ ni ge, l'a ka na ma ba pee kaa yu, «Nunɔ wa li na m'a mayɛ yegee we na: Jɔgɔ wu d'a ba dugi di zhe fugba wu ni we?» (Lee kɔri jε kanna Kirisa m'a zhaa di dirige.)

7 Kelee «Jɔgɔ wu d'a ba digi jɔnɔ ki nɔhɔdaan we?» (Lee kɔri jε kanna Kirisa m'a zhaa di yirige xuu pu te ni di durogo.)

8 Ayiwa, yeke Kile Kafila wu d'a jo we? W'a jo na: «Jomɔ pu wa ma taan, pu wa ma jɔ na, pu wa ma zɔ wu be na.»* Pee Jozaama pe wɛe ya yu sipyii pu mu jo pu dà Yesu na.

9 Ma bu yere li na, na yi jo ma jɔ ki ni na Kafɔɔ wu jε Yesu, na dà be li na ma zɔ wu na, na Kile ya wu jε na yegee xu ni, ma na ba shɔ.

* 9:25 Oze 2:1,25   * 9:26 Oze 1:10   * 9:28 Ezayi 10:22-23   * 9:29 Ezayi 13:19; Zheremi 50:40   * 9:33 Ezayi 8:14; Ezayi 28:16   * 10:5 Levitike 18:5   * 10:8 Duterenome 30:14

10 Bani na dà Yesu na ma zò wu na, lee funṅò ni Kile ya sipya jateni sipyitiime. Ma bu yi jo ma jò ki be ni, w'a ma juṅṅò wolo.

11 L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Sipya sipya w'a dà Kile na ge, wu da ga ba weefò shiige bada we.»*

12 Lee wuu na, Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pu beeri je nigin. Kafò nigin wu je pu beeri juṅṅò. Piimu beeri p'a wu mege yiri ge, w'a saama nijeheme pyi pee beeri mu.

13 Bani li wa Kile Kafila wu ni na: «Sipya beeri w'a Kafò mege yiri ge, weefò na ba juwuuro ta.»*

14 Ga yirigana leke na p'i da já wu mege ki yiri, na ta pu ya dà wu na-e we? Dii p'i da já dà wu na, na ta pu ya wu kaa logo-e we? P'a wu kaa logo dii ni pii ya Kile Jozaama pu yere li pye pu mu-i we?

15 P'a já Kile Jozaama pu yere li pye pye-gana leke na we? Fo pu bu pii tun, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Piimu p'a ma ni jomò nizaama pu ni ge, pee pama ya jò xuu wu beeri ni.»*

16 Lee be na sipyii beeri ya ta sò pee Kile Jozaama pu na we. Yee Kile tudunmò Ezayi be ya fenhè jo na: «Wù Kafò, jògò wu da dà

wèe wo jomò nizaama pu na we?»*

17 Ayiwa, Kile Jozaama pu wo logo funṅò ni n'a daa ya daa. Pee Jozaama pe, Kirisa kaa pee ya yu.

18 Ayiwa ne jo, li bu da mu, ta Izirayeli sheen pu ya pee Jozaama pu logo we? P'a pu logo cò! Bani li wa Kile Kafila wu ni na:

«Pe jomò pe ya no
juṅṅe ki beeri na.

Pe jomò pe ya no

fo konṅo ki kabaya yi beeri na.»*

19 Ayiwa, n'a da yi jo sanha jo ta Izirayeli sheen ya jomò pu naha ce ta? Kile tudunmò Musa ya fenhè li she na Kile ya jo na:

«Yee ya shi wemu wii yafiin be-e ge,
ne na ba wèe keree jepeen lenje yee ni.

Shi wemu yee ya wii fungongò baa fee ge,
ne na ba wee shi we wo

keree pye yee mu loyire.»*

20 Lee beeri kadugo na Kile tudunmò Ezayi ya lowaa ta na li she sanha na Kile ya jo na:

«Piimu bye pu ya ne shaa-i ge,
pee ya ne ja.

Piimu p'a pye pu ya kaa la shishiin shaa
di je ne shizhaa na-e ge,

ne naye she pee na.»*

21 Ga Kile ya jo Izirayeli sheen shizhaa na na:

«Ne na keye sanha yaha
shi wa mu fo na she canja nii li xò
Niwewagaa sipyii pu je pii
ni n'a she fee.»*

11

Kile ya ta Izirayeli sheen wá fee fee we

1 Ayiwa ne jo, ta Kile ya wu sipyii pu wá fee fee? Bada! Bani Izirayeli shen ne be je, Ibi-rayima kadugo pya wa, na foro Benzhamè wo kpòon li ni.

2 Sipyii piimu naha Kile ya bulo fo taashiine li ni ge, wu ya ta pee wá we. Kile tudunmò Eli ya Kile jeeri Izirayeli sheen feni jeerigana lemu na ge, yemu Kile Kafila w'a jo yee shizhaa na ge, ta yee sanha yee kalaa we?

3 W'a jo: «Wù Kafò, p'a mu tudunmò pu gbo, na ma saraya yi tawoloyo yi be ja. Ne ye w'a kori, p'i wa giin p'i ne be gbo.»*

4 Ga dii Kile d'a wu jò shò we? W'a jo: «Naa kabofonṅò gbarashuun (7.000) ne yaha naye mu. Wee wa shishiin sanha nuguro sin ja yapee Baali fee ni we.»*

5 Mu li wa njaa wo canja nii le be ni, Izirayeli nagoo pusamaa nigin nigin wa wà, Kile ya piimu naha bulo na saha ni wuyè pyaa wo niime wu ni ge.

6 Ayiwa, Kile bi ta w'a pee naha bulo na saha ni wuyè pyaa wo niime wu ni, wee tuun wu ni lee ya foro puyè pyaa kapyegge ni-i de! Ni lee be we, niime wu da já bye nige niime we.

7 Yi wa dii we? Lemu Izirayeli sheen ya zhaa ge, pu ya lee ta we. Ga Kile ya piimu naha bulo ge, pee ye p'a lee ta. A sipyii pusamaa niwegee di waha.

8 Ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na:

«Kile ya pu zòlò fungonyò tò;
w'a fanfanga pari pu nii na
na pu niwegee to

fo na pa no njaa na.»*

9 A saannaa Dawuda be di jo:

«Kalenje yaligee kii p'a li ge,
kee ki pye pu co co tifuuyo,

ni pu co co mere,
ni pu jugyee gi yaaya,

konho p'i lee wo saraa ta.

10 Fanfanga ki pari pu nii na,
konho pu ganha ba jaa we!

Kile wu pu tikunṅò kuri yaha tuun beeri ni!»*

Shi wusama ya juwuuro ta

11 Ayiwa ne jo, Izirayeli sheen ya kurunṅò ge, ta p'a to fee fee? Ahayi de! Ga pee wo

* 10:11 Ezayi 28:16 * 10:13 Zhoueli 2:32 kelee Zhoueli 3:5 * 10:15 Ekizode 33:19 * 10:16 Ezayi 53:1 * 10:18

Zaburuu 19:5 * 10:19 Duterenome 32:21 * 10:20 Ezayi 65:1 * 10:21 Ezayi 65:2 * 11:3 Saannaa 19:10,14

* 11:4 Saannaa 19:18 * 11:8 Duterenome 29:3 * 11:10 Zaburuu 69:23-24

piinnε ki funnε ni shi wusama ya juwuuro ta, konhε wee shi we wo jεpεen di jε Izirayeli ni.

12 Ayiwa, ni Izirayeli wo piinnε k'a pye kapunnε a konε sipyii di kuduun nigbε ta, ni pu dirige w'a shi wusama pye w'a kuduun nigbε ta, wee tuun wu ni pu bεeri ba jεri, na guri pa Kile mu do? Ta lee da bye kagbεε na toro kisanjaa bεeri taan wε?

13 Yee piimu pu jε shi wusama sipyii ge, yee ni nε w'a yu nime. Kile w'a nε pye tudunmε shi wusama mu, a nε bε shiin di gbεεε taha na labye wu na.

14 Konhε lee bu da li na j'a bye, jεpεen di jε nε wo shi wu sipyii pu ni, fo p'i jεri konhε pii di shε pu ni.

15 Kile na pu yaha kabanugo, a lee di bye kapunnε na bε le konε sipyii ni Kile tε ni. Wee tuun wu ni Kile ba sεε pu na sanha, na pu yaha pu talege ni do? Ma cε lee na ba bye kakanhana dε, ma na giin wa w'a jε na foro xu ni!

16 Shinmashiime wu bu gan xε Kile mu, wusama bεeri ya pye fεfεε. Tige ninε bu bye fεfεε, ki geye yi bεeri yi jε fεfεε.

17 Izirayeli nagoo pu jε ba oliviye tige jε wε. A Kile di ki geye ya kon laha w'a, na mu sogi w'a ka takongε ni, mu shi watii shen, mu wemu wu jε sigε wo oliviye tige genε ge. Kee oliviye tige ki wo niye y'a tεn pemu taa ge, a pee di ganha na mu bε jε shaa.

18 Lee wuu na, oliviye geye yemu p'a kon ge, ma ganha ba jεsanga pyi yee na wε. Kee tabaara fungongε ke bu digi ma mu, m'a yaa na li cε na mu ya ta yere ni niye yi ni-i dε, ga niye yi y'a yere ni mu ni.

19 Ma na ba nε pye na: «Ta pu ya yee geye yi kon laha w'a, konhε p'i nε sogi yi takongε ki ni wε?»

20 Nakaara baa! Yi n'a daa baara wuu na p'a yi kon laha w'a, na mu sogi w'a yi tεge ma n'a daa wuu na. Ga ma ganha ba jεsanga pyi wε, ta fyagi Kile na!

21 Bani Kile bu bye wu ya ta junnε jaari oliviye tige see see wogo ki geye yi na wε, wu da ga ba junnε jaari mu bε na wε.

22 Kile ya wu saama pu shεε, na wu fariya wu bε shεε shεgana lemu na ge, yi lee wii: Piimu p'a wu koo li yaha ge, w'a wu fariya wu shε pee na, na wu saama pu shε mu na. Ga fo ma bε bu gori yaha pee saama pe ni, lee bε wε, pu na ba ma bε kon laha w'a.

23 Izirayeli shεen bε bu pu n'a daa baara ti koo yaha, Kile na ba pu sogi sanha pu talege ni, bani se wa Kile ni na kuri pu sogi sanha.

24 Mu kunni ya kon laha sigε oliviye tige na, na ba sogi oliviye see see wogo ki na, na ta mu ni kee di jε tinuyε wε. Pee piimu pu jε oliviye see see wogo ki geye yi ge, ta yee

sogomε da ba daan sanha xuuni yiye pyaa wo tige ki na wε?

Izirayeli na ba juwuuro ta cana ka

25 Ayiwa na cebooloo, nε funnε ki wa y'i le Kile kanmεhεnε le cε nime, konhε yi ganha ba yiye wii fungonyε fεε wε. Izirayeli shεen pii wo niwegee k'a waha, konhε shi wusama wo sipyii piimu jaha Kile ya bulo ge, pee bεeri di fεhε juwuuro ta.

26 Mu Izirayeli shεen pu bεeri da ba shε ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε, na Kile ya jo na:

«Siyon kulo li ni Shεvεε w'a da ba foro, wu na ba Yakuba nagoo pu nahama pu xε.

27 Lee wa karijεεε jεmεε nε ni pu tε ni, nε ba pu wo jurumu wu jεgε laha w'a tuun wemu ni.»*

28 Ayiwa, Kile wo Jozaama pu wo kabanja na, Izirayeli y'a pye Kile wo pεen, a yee wo kuduun di foro lee ni. Ga jaha bulooro ti wo kabanja na, pee kaa l'a dan Kile ni pu sefεεε pu wuu na.

29 Bani Kile bu yaaga kemu kan, wu ya kee shuu nige wε. Wu bu ma yiri, w'a ma yiri. Kile ya wu jεmεε jεri wε.

30 Yee bi ta Kile jεmεε co taashiine li ni wε. Ga nime, Kile ya junnε jaari yee na, na li kapunnε pye Izirayeli shεen ya Kile jεmεε yaha.

31 Mu Izirayeli shεen ya Kile jεmεε li yaha nime lee yahagana li na, konhε Kile di junnε jaari yee na. Ga ba Kile ya junnε jaari yee na wε, mu w'a da ba junnε jaari pu bε na.

32 Bani Kile ya sipyii pu bεeri yaha jεmεεyahana li wo fanha ki nεhε ni, konhε wu junnε jaari pu bεeri na.

Kile wo tεhεε baa sefεεε te

33 Ee! Can na tεhεε jε Kile wo naafuu fεεε te,

ni wu fungongε fεεε te, ni wu lajε wu na wε!

Wu kiiri keree k'a ye sipya fungongε fεεε na na kanha! Sipyā da ga j'a wu keree pyeganjaa cε wε!

34 «Jεgε wu d'a Kafεεε fungongε cε wε? Jεgε wu d'a pye wu yεrivεε wε?

35 Jεgε wu d'a fεhεε yaaga kan wu mu, konhε wu ba kee foo tε wε?»*

36 Bani yanmuyε yi bεeri y'a foro Kile ni. Yanmuyε yi bεeri yi jε wee gbεεε ni. Yanmuyε bεeri yi jε wu woyε pεεε k'a dεri wu mεge na tuun bεeri ni, tεhεε baa! Amiina.

12

Naarigavono

1 Lee wuu na na cebooloo, Kile ya jinjaara temu ta wεε na ge, tee wuu na n'a yi jεeri jo

* 11:27 Ezayi 59:20-21; Zheremi 31:33-34 * 11:35 Ezayi 40:13; Zheremi 23:18

yi yiyee beeri kan Kile mu ba saraga jii wogo je we, kemu ki je fefee ge. Lee l'a dan Kile ni, lee li je be sanha Kile-peene ki see see wogo.

2 Yi ganha bu yi kapyegee yaha ki pinne nige ni ke konjo ke wogoo ni we. Ga yi yi yahagana li jeri na saha ni yi fungongo fere niworo ti ni, konho Kile jidaan nijeme wemu w'a taan, wemu jo k'a fa ge, y'i wee ce shoonri.

N'a daa fee ya yaa p'a labye pyi shiizhan

3 Kile ya niime wemu kan ne mu ge, wee gboro ni n'a da yi jo yi beeri nigin nigin mu jo wa shishiin ganha da wuyee pele di doru wu juro kana taan we. Ga n'a daa we Kile ya kan yi beeri nigin nigin mu ge, yi yiyee tirige, y'i da wee wo juro kana wo keree pyi.

4 Sipya beeri ceepuuro ti je ni yatanye njehaye ni, ga yatenge ka beeri ni ki nibyii li je.

5 Mu wee be ya jeha, ga wee beeri di je ceepuuro nigin Kirisa wo karijege ki ni. Wee beeri nigin nigin wu je wu ceepuuro ti yatanye ya.

6 Loolodahaa kiimu Kile ya kan wee mu na be ni wu niime wu ni ge, kee tuuyo ya jeha, konho wee di da Kile wo labye wu pyi ni kee ni. Li bi je na Kile tuduro pyi, ta tee pyi ni ma wo n'a daa wu juro kana li ni!

7 Li bi je na kapyengee pyi ma sipyii ni mu, ta kee pyi! Ma wuu li bi je na sipyii kalaa, la le maye ni ma da pee kalaa!

8 Wemu w'a Kile Kafila yere pyi ge, weefoo w'a lee pyi! Wemu je sipyii kanwo ge, weefoo w'a sipyii kaan ni funvahaŋa ni! Wemu wu je jahagbaa fere na ge, weefoo w'a tee pyi xuuni! Wemu wo loolodaa li je na juro jaari ge, weefoo w'a lee pyi ni fundanga ni!

N'a daa fee ya yaa na jaari taanjege ni

9 Yi ganha ba yi taanjege pyi ni shuun shuun juuro ni we! Yi kakuuroo yaha k'i bye yi tanhaŋa keree, y'i noro yaha xuuni kasaanja na y'a byi!

10 Yi daan ni yiyee ni xuuni ba cebooloo je we! Yi da yiyee shaanri gboro daha na yi sipyii ni!

11 Yi la le yiyee ni, yi ganha bu da bye saa fee we! Yi da kapyengee pyi Kafoo mu ni yi zoloo pu beeri ni!

12 Yi fundanga ta yi tadaŋa ki wuu na, yi pye kanhama sorovee, y'i samohoro le yiyee ni jerege feni!

13 Y'a n'a daa fee cebooloo pu teri pu da pu mago keree yari, yi da nabuun be tirige!

14 Piimu p'a yi kana ge, yi da duba pyi pee mu! Y'a duba pyi, yi ganha ba lanji pyi we!

15 Piimu pu je fundanga na ge, y'a fundanga pyi ni pee ni shiizhan, piimu p'a mehete suu ge, y'a mehete suu ni pee be ni!

16 Yi yi fungonyo yaha y'i bye ninuyo, yi ganha bu da tabaara yaha ti je yi ni we! Ga piimu p'a puye tirige ge, yi fara pee na! Yi ganha ba yiyee wii fungonyo fee-i de!

17 Wa bu kakuuroo pye wa na yi ni, yi ganha bu kakuuroo la taga lee kakuuroo le footo we! Yi la le yiyee ni yi da kasaanja pyi sipyii pu beeri jaha taan!

18 Yi la le yiyee ni y'i da yi se beeri pyi, konho janiŋe di bye yi ni sipyii pusamaa beeri te ni, lee bu da li na da ja bye!

19 Na taanyiinee, yi ganha ba yi loyirigee niime we, ga yi lee yaha Kile kenje ni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ne w'a da ba yee wo loyirigee ki kori, na pu wo jurumu wu footo pu mu.

Kafoo Kile w'a jo mu.»*

20 Kile Kafila w'a li she sanha na:

«Ma bu ma pen kuugo wo ja,

wu kan wu li,

ma bu wu waga wo ja,

wu kan wu gba.

Ma ba lee pyi,

l'a bye kanna naganhaa

m'a deri wu juro ni.»*

21 Ma ganha bu kakuuyo yaha yi ma tene ta we, ga la le maye ni m'a se ta kakuuyo yi na kasaanja wo bye funjo ni.

13

N'a daa fee ya yaa na kuu fanhafee mu

1 Ayiwa, sipyii beeri ya yaa na kuu fanhafee mu, bani fanha ka shishiin je kemu ya foro Kile ni we. Piimu pu je fanhafee pu ge, Kile w'a pu teje.

2 Lee na sipya wemu w'a fanha jomee she ge, Kile jomee weefoo ya she. Piimu shiin pu wa fanha ki jomehe shege ge, Kile wo kiiri wu pee wa gilee na zhaan puye juro ni.

3 Ma ba kasaanja pyi, mu kafyana juro je fanha na we. Ga ma ba kakuuroo pyi, lee li da ma pye ma na fyagi fanha na. Ma funjo bi je nago ma ganha ba fyagi fanha na we, wee tuun wu ni ta kasaanja pyi. Ma ba kasaanja pyi, fanha ki na da ma soni.

4 Labye wemu fanhafee p'a byi ge, Kile mu p'a wu pyi yeeye pyaa ki wo laro kaa na. Ga ma bu kakuuroo pye, ta fyagi pu jaha na de, bani yaloyo ye yi wa pu mu ge, yee wa pu mu tawaga ni we. Kile wo labye p'a byi. P'a kakuubyii wo kakuuyo yi fohoo toni pu mu, na pu kuuni.

5 Lee wuu na y'a yaa na kuu fanha ki mu. Fanha k'a kanhama pemu noni yi na ge, yi ganha bu guu ki mu pee wo jii fyaara ye

* 12:19 Talleje 20:22   * 12:20 Lee kori je: Ma ba kasaanja pyi ma pen na, kakuuroo kiimu p'a byi ma na ge, kee na pu pye p'a shiige. Ekizode 23:4-5; Talleje 25:21,22

wuu na we, ga yi kuu pu mu. Bani y'a li ce yi zoloo pu na na kasaana li nee lii.

6 Lee wuu na be yee ya munaa pereme kaan. Bani Kile wo kapyeyyii pu ne fanhafee. P'a puyee po wee labye we kaa na.

7 Ayiwa, sipya wemu ya yaa ni lemu ni ge, y'a lee kaan wee mu. Wemu w'a munaa pereme pu shuu ge, y'a pee kaan wee mu. Wemu w'a katahanjaa ki wo wari wu shuu ge, yi da wee be kaan wee mu. M'a yaa na fyagi wemu na ge, ma da fyagi wee na. M'a yaa na gbóóro teri wemu na ge, ma da gbóóro teri wee na.

Taanneegge ya yaa na pye n'a daafoo ni wu sipyinjii te ni

8 Ayiwa, kaa lemu wo foo l'a yaa na pye yee na ge, lee ne yi sipyinjii wo taanneegge. Sipya wemu wo sipyinjii kaa l'a dan wu ni ge, weefoo w'a Kile wo saliya wu beeri no fa.

9 Bani saliya wu nomeheee kiimu k'a yu na: «Ma ganha ga dádóóro pye we, ma ganha ga sipya gbo we, ma ganha ga nagaara pye we, ma ganha ga jii yeege wa yaaga feni we,» kee nomeheee kee, ni saliya wu nomeheee kisanjaa beeri ki wa le nomee nigin we funjo ni na: «Ma sipyinjii di daan ma mu ba maye pyaa ki ne we.»

10 Ma sipyinjii bu daan ma mu, mu da ga kakuuno pye wu na we. Lee wuu na ma sipyinjii bu daan ma mu, Kile wo saliya wu beeri koo m'a jaari.

Na foro womo wo keree ki beeri ni

11 Ayiwa, y'a yaa na pe jomó pe jatani, bani tuun wemu ni wu ne nime ge, yiye pyaa k'a wee ce. Yi neduun w'a no nime njmunuma pu na, bani canja jii lemu ni wee ya dá Yesu na ge, nuwuuro ti wo canja jii l'a wee teenje nime na toro lee canja jii le na.

12 Piige ki jeri w'a toro de! Nimuguno w'a teenje. Kapyeguuno kiimu beeri w'a byi womo ni ge, wu kee beeri no yaha feefee, wu gbegele yaa da jaari kpenge ki na.

13 W'a yaa na wu jaarigana li tii, na li fiinne ba w'a keree pyi canja ni we. Wu ganha bu da wuye yaha lighoha ye na di kasa ye we. Wu da wuye kaseri singbaa na, ni dádóóro, ni kaakaara, ni yokóonro, ni nepeen.

14 Yi Kafoo Yesu Kirisa le yiye na ba fadenje ne we, yi ganha bu ceepuuro la keree naha tenje we.

14

Wu ganha ba wu cebooloo jaagi we

1 Piimu wo fanha k'a cere n'a daa ni ge, yi soo pee be na, yi pu co no! Yi ganha ba zojuuro pyi we!

2 Sipyii pii wa dá li na na nyaliye beeri yi ne niliye. Ga piimu wo fanha k'a cere n'a

daa ni ge, pii wa pee ni, pee ya li ta na faa yanmuyo ye y'a yaa na li.

3 Piimu p'a no yaliye yi beeri li ge, pee ya yaa p'a pii pu fanri we, piimu pu ne pu ya yi beeri li-i ge. Piimu pu ne pu ya yi beeri li-i ge, pee be ganha ba yi beeri livee pu jaagi we. Bani Kile ya soo pu na.

4 Jogo mu di ne fo mu w'a watii wo kapyeyye jaagi we? W'a to la, w'a yere la, wu kafoo wu mu lee wa. Ga wu na ba yere be, bani se wa Kafoo Kile ni na baraga le wu ni.

5 Pii be wa caya ya poronjo ya na, na ta caya yi beeri di ne nigin pii be mu. Wa beeri wu soo wu fungongó na, wu ganha bu nakaara le ki ni we!

6 Wemu w'a caya ya poronjo ya na ge, Kafoo mu w'a lee pyi. Wemu be w'a nyaliye yi beeri li ge, Kafoo mu wu be ya lee pyi, bani w'a li baraga teri Kile na. Wemu be wu ne wu ya nyaliye yi beeri li-i ge, Kafoo mu wu be ya li pyi, na li baraga be teri Kile na.

7 Wee wa shishiin ya niifeere pyi wuyee wuu na we. Wee wa shishiin di ya xhuli be wuyee wuu na we.

8 Wee bu bye niifeere ni, Kafoo wuu na wee ne tee niifeere te ni. Wee bu xhu, Kafoo wuu na wee ya xu. Lee wuu na wee ya pye jii na la, wee ya xu la, Kafoo wuu wee ne.

9 Lee l'a li pye Kirisa ya xu, na ne na foro xu ni, kono wu bye xuu ni wyii beeri wo Kafoo.

10 Mu kunni, naha na mu di ma ceboro jaagi we? Mu be, naha na mu be di ma ceboro kaa yu we? Na ta Kile di wa da ba she kiiri kon wee beeri nigin nigin na.

11 L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kafoo w'a jo mu:

Ne ne jii na.

Sipyii pu beeri

p'a da ba nuguro sin ne fee ni.

Sipyii pu beeri

p'a da ba Kile so ni pu nilee ni.»*

12 Mu wee beeri nigin nigin wu da ba wuyee pyaa kapyegeee toro Kile naha taan.

Wu ganha ba wu cebooloo nyoo kyeegei we

13 Lee wuu na, wu ganha ba wuye jaagi nige we! Ga yi la le yiye ni, kaa lemu beeri l'a da ja yi ceboro wa tooo le kakuuno ni, keele na wu nujo kyeegei ge, yi ganha ga lee la shishiin pye bada we!

14 Ne li ce, na dá be li na wu Kafoo Yesu baraga ni jo nyaliye beeri yi ne feefee. Ga sipya wa bu ka wii na kee k'a noho, kee shiin k'a noho weefoo mu.

15 Ga ma ceboro ba nyalige kemu tanha, mu ba kee li wu jii na, lee di ya be wu mu we, m'a taanneegge ki koo yaha. Sipya wemu wuu na Kirisa ya xu ge, ma ganha bu da ma yaligee keree taga wee pye wu fo jii sicuumo ni jiga na we.

* 14:11 Ezayi 45:23

16 Keree kiimu k'a joo yee mu ge, kee ya yaa na pye kajunjo watii di fanhara shan yi na we.

17 Bani Kile wo saanra ti kajunjo je yaligee ni yagbaya we. Ga fo tiime, ni janije, ni fundanga kemu Fefere Munaa ya gaan ge.

18 Sipyaa wemu w'a Kirisa wo labye wu pyi ni kee fungongoo ki ni ge, weefoo w'a dan Kile ni; sipyii be na ganha na wu mesaanja yu.

19 Lee wuu na na cebooloo, keree kiimu ki je janije wogoo, ki d'a noho na se ni wu beeri wo n'a daa wu ni jaha na ge, wu la le wu da kee pyi!

20 Ma ganha ba yaliye keree taga da Kile wo labye wu kyeegei we. Can na jayalige beeri ki je fefere. Ga yalige kemu wo li bu da lee na da ma ceboro toooo le kakuunoo ni, kee wo li w'a kolo ma mu.

21 Lee wuu na ma bu ja xaara yaha wa, ma ya ti xaa we, ma bu ja sinme yaha wa ma ya pu gbuu we, kaa beeri li da ja ma ceboro toooo le kakuunoo ni ge, ma bu ja kee beeri ja na ki yaha wa, lee ya joo.

22 N'a daa wemu wu wa ma mu ge, wee mara yaha Kile jaha taan. Sipyaa wemu w'a yalige wii na k'a joo, na ki li, na ta nakaara ta shishiin ya ta wu zo wu ni-i ge, wee je duba pya.

23 Ga, wa ba yalige ka li, na ta nakaara di je wu zo wu ni ki keree na, weefoo ya jaagi. Bani kaa w'a byi wuye pyaa ya da lemu na na l'a saha we. Kaa beeri sipyaa ya byi maye pyaa di ya da li na na kasaana li je li-i ge, jurumu wu je were.

15

Wu pye Kirisa taannivee

1 Wee piimu wo niye y'a curi n'a daa ni ge, wee ya yaa na pusamaa wo keree xu, pee piimu wo fanha k'a cere n'a daa ni ge. Wu ganha ba wuye pyaa wo jidaan keree pyi we.

2 Wee beeri nigin nigin w'a yaa na wu sipiyii wo jidaan keree pyi, puye pyaa ki wo joo kaa na, koonho pu niye di juri n'a daa wu ni.

3 Bani Kirisa bi ta na wuye pyaa wo jidaan keree shaa na byi we. Ga l'a pye ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Piimu p'a mu fanha ge, ne junoo ni pee wo fanhara t'a to.»*

4 Keree kiimu beeri k'a ka Kile Kafila wu ni fo taashiine li ni ge, kee beeri ya ka koonho k'i wee kalaa loxulo ni, wu logoo di jine koonho wu tadanja ta.

5 Kile wemu w'a loxulo kaan wee mu ge, Kile wemu w'a se kaan wee mu lowaa funno ni ge, wee wu be yaha wu bye wu te ni, ma

na jo ba Yesu Kirisa funno wa li pye pyegana lemu na we.

6 Koonho wu beeri di binne wu mujonoo ki pye nigin, wu To Kile so, wee wemu wu je wu Kafoo Yesu Kirisa To wu ge.

Sipyii pu beeri wuu na Kirisa ya pa

7 Kirisa ya yee co cogana lemu na ge, yi be pu yiye co mu lee cogana li na! Lee l'a peenje teri Kile mege na.

8 Ne kunni wa da yi jo can na jo Kirisa ya pa na ba bye Kile wo kapyebye Yawutuu pu mu. Keree kiimu wo jomehe Kile bi lo pu sefelee pu mu ge, a wu ba kee keree kii pye, na li she lee funno ni na jomee foo wu je Kile.

9 Ba w'a pa we, a shi wusama be di Kile so lee wuu na, wu saama pu wuu na, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Lee wuu na n'a da ba ma so shi wusama te ni, n'a da ba yogo cee ma mu, di ma mege ki pele.»*

10 L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na:

«Yee shi wusama sipyii pu beeri, yi pinne funno taan ni Kile wo sipyii pu ni!»*

11 L'a noho ka sanha Kile Kafila wu ni na:

«Yee shi wusama sipyii beeri, y'a Kafoo soni. Sipyii pu beeri p'a wu soni!»*

12 A Kile tudunmoo Ezayi be di jo:

«Sipyaa wa na ba foro Zheze* wo kadugo nagoo pu ni, wee na ba bye shi wu beeri be junoo ni. Wu na ba bye shi wu beeri wo tadanja.»*

13 Kile wemu wu je tadanja kanvoo sipyaa mu ge, wee wu yi beeri ni fundanga ni janije na n'a daa funno ni, koonho y'i tadanja ta fo xuuni Fefere Munaa li gboooo ni.

Poli wo labye wu pyegana

14 Na cebooloo, neye pyaa ya li ce na fiinne jo yee fungeree ki je na kasaanjaa pyi. Laje tuugo beeri ki je yee mu. Yee na zii ja da lowagaa kaan be yiye mu n'a daa wu shizhaa na.

15 Ga lowaa funno ni ne be ya keree kii ka yee mu teye ya ni na wo seme wu ni, di yi funno to kee na. Ne lee pye bani Kile ya niime kan ne mu,

16 koonho ne bye Yesu Kirisa wo kapyebye shi wusama niye ni, shi wemu je Yawutuu shi we. Labye wemu Kile ya kan ne mu ge, ne wee labye we pyi ba saraya jaha shoornivoo je we, na Kile wo Jozaama pu yu, koonho yee

* 15:3 Zaburuu 69:10 * 15:9 Zaburuu 18:50 * 15:10 Duterenome 32:43 * 15:11 Zaburuu 117:1 * 15:12

Zheze: Wee ninumo p'a byi Izayi. * 15:12 Ezayi 11:1,10

piimu pu_{ne} shi wusama ge, yee kaa di daan Kile ni, y'i bye Kile wuu, y'i bye fεεε Fεfεere Munaa li gbǎǎo ni!

17 Lee wuu na, labye we nε byi Kile mu ge, nε na jǎ naye pele wee labye we wuu na Yesu Kirisa wo kari_{ne}εge ki fun_{no} ni.

18 Nε da ga lowaa ta di jo kaa la shishiin shizhaa na ni Kirisa ya lemu pye nε kenε kurogo wε, kǎnhǎ shi wusama be di Kile jomεε co. W'a nε tεge na jǎ jomǎ, ni na kapyege ni,

19 Kile Munaa li baraga ni, lee lemu wo sefεere t'a jaha sheshεere ni kakanhanjaa pye ge. Mu nε Kirisa wo Jozaama pu yere li pye xuu wu beeri ni, na li jǎ kǎn Zheruzalemu ni wu tǎan kulogoo ki beeri na, fo na she nǎ lliri fiige ki na.

20 Xuu wemu wu_{ne} Kirisa mεge sanha yiri ja wǎ-ε ge, nε fun_{no} bye nε w'a Jozaama pu yu xuu watii ni ni wee xuu we be wε, kǎnhǎ watii ganha bu she da w'a wu wo labye nǎhǎ tenε xǎ wǎ, a nε she na wo wu pye wee junnǎ ni wε.

21 Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na wε na:

«Piimu bi sanha wu mεge logo ja bada wε, pee na ba wu ja.
Piimu bi sanha wu kaa logo ja bada wε, pee na ba yi jaha ce.»*

Pǎli fun_{no} wa wu she Orome ni

22 Ayiwa, kee keree kii k'a nε jaha kǎn tεgeεe ni_{ne}he_{ne}ε ni, nε da zhe foro yee yiri wε.

23 Ga nime nε wo labye w'a xǎ yee fiuye yi ni. Ma na jo li yee wa jehε, nε bi giin na she yee yiri tεgeεe kii ni.

24 Wee tuun wu ni, nε giin di ba doro yi yiri na nigariwo Esipaji fiige ki ni. Di bu she yi la xǎ jeri, yi na na tεge, na na yaha nǎ na tashεye ni.

25 Ga nime, Zheruzalemu ni di wa se di zhe ma yara la kan n'a daa fεε pu mu.

26 Bani Masedǎni fiige ke ni Akayi fiige ki n'a daa fεε p'a li kǎn puyε fun_{no} ni, na pu keye wǎ yiyε na na tun Zheruzalemu wo n'a daa fεε la baa fεε pu mu.

27 Lee l'a bi sii taan pu mu, ga na nǎhǎ pye be sanha pu nibyii. Bani ni shi wusama be d'a taa ta Yawutuu pu wo Kile wu keree ki ni, pu be ya yaa na Yawutuu pu tεge ni pu kenε yanmuyǎ ni.

28 Nε bu she kee keree kii shǎonri xǎ, na wee wari we kan pu mu, na nigariwo Esipaji ni n'a da doro yi yiri wǎ.

29 Nε li ce jo nε ba se yee yiri jo Kirisa wo niime wu nigbǎ ni n'a da zhe.

30 Ayiwa na cebooloo, na yi jεeri Kafǎo Yesu Kirisa wuu na, ni Kile Munaa li wo taan_{ne}εge ki wuu na, jo zhaanra temu n'a leni ge, yi na tεge tee na ni Kile-jεrege ni,

31 kǎnhǎ piimu jε Kiriceen Zhude fiige ki ni we, di shǎ pee na. Wari we be n'a gaan_{ji} di zhe gan Zheruzalemu n'a daa fεε pu mu ge, pu be di she wee shǎ ni fundanga ni.

32 Lee fun_{no} ni, Kile bu sǎǎ nε na ba she nǎ yi yiri ni fundanga ni, nε na ba taan_{no} be ta, na n_{no} jeri yi yiri wǎ.

33 Najinjε fǎǎ Kile wu fara yi beeri na. Ami-ina.

16

Pǎli fǎ mujuu

1 Ayiwa, n'a da wu ceboroshǎ Febe kaa jo yi mu jo sipyaama wu_{ne} wii. Sankere wo egilizii wu kapyebye wa wu_{ne} wii. Wu ba nǎ wǎ yi yiri,

2 y'i wu co jǎ xuuni wu Kafǎo wo kari_{ne}εge ki wuu na! N'a daa fεε ya yaa ni baraga kemu ni ge, yi kee taha wu na! Wu mago ba yere yaaga beeri na, yi wu tεge wu kee ta! Bani w'a cebooloo ni_{ne}he_{ne}ε tεge, w'a neye pyaa ki be tεge.

3 Yi Pirisili ni wu poo Akilasi shaari! Nε kapyebyenii pu wa pii Yesu Kirisa wo kari_{ne}εge ki fun_{no} ni.

4 Pee p'a nε shǎ, fo jεεε la kaa ya fǎ puyε pyaa munahaa di gori li ni. Nε yε nigin ya ta pu shaari wε, ga shi wusama wo egilizii pu beeri p'a pu shaari.

5 N'a daa fεε piimu beeri p'a puyε pinnεe pee yiri ge, yi pee beeri shaari!

Yi na taan_{nii} Epayinεti be shaari! Wee w'a pye shenshiime na sǎǎ Kirisa na Azi fiige ki ni.

6 Yi Mariyama be shaari, wee wemu w'a labye ni_{ne}he_{ne}ε pye yi mu ge.

7 Yi Andoronikusii ni Zhuniyasi yε shaari! Pee jεε na shi shεen, na nǎhǎ pye na kaso pyenii be sanha.

Pu be kaa ya ce fo xuuni tudunmǎǎ pu tε ni, pu da nǎhǎ dǎ be Kirisa na nε jaha na.

8 Yi Anpiliyasi shaari, nε taan_{nii} wu_{ne} wii Kafǎo wo kari_{ne}εge ki fun_{no} ni.

9 Yi Uruben shaari, wee jεε wu labyenii Kirisa wo kari_{ne}εge ki ni. Yi na taan_{nii} Sitasisi shaari!

10 Yi Apεlesi shaari, wee nǎhǎ ya wolo xuuni Kirisa mεge ki wuu na, ga, a wu mεsaanja ta.

Yi Aritobuli puga shεen pu shaari!
11 Yi Herǎdiyǎn shaari, na shi shεen we. Narisisi puga shεen piimu pu jε Kafǎo wo kari_{ne}εge

* 15:21 Ezayi 52:15

- ki ni ge, yi pee be shaari!
- 12 Yi Tirifene ni Tirifozi shaari, pee cee shuun we,
 pee ya puye po Kafoo wo labye wu na.
 Yi wu ceboroshoo wu taanji Perisidi be shaari,
 wee be ya la pye xuuni Kafoo mu.
- 13 Yi Urufusi shaari, Kafoo ya wemu jaha bulo ge.
 Yi wu nu wu be shaari,
 wee wemu ne be ya wii na nu ge.
- 14 Yi wu fo kan Asenkirite ni Filegon ni Herimesi ni
 Patorobasi ni Herimesi mu! Wu ceboooloo piimu
 be pu wa pu yiri ge, yi wu fo kan pee be mu!
- 15 Yi wu fo kan Filologi ni Zhuli mu, ni Nere ni wu
 ceboroshoo, ni Olenpe. N'a daa fee piimu beeri
 pu wa pu yiri ge, yi pee be shaari.
- 16 Ya yiyee shaari ni fefere taanjege fo ni!
 Kirisa wo egilizii pu beeri ya yi shaari.

Yere lemu Pali ya pye ge

17 Ayiwa na ceboooloo, kalaa wemu yee ya ta wee mu ge, piimu p'a wee she, na ganha na n'a daa fee pu waagi, na pu juyoo kyeege ge, na yi jeeri jo y'a yiyee kaseeri pee na. Yi sii laraga yaha pu mu!

18 Bani pee sipyii pii je wu Kafoo Kirisa wo kapyebyii we, ga pu yacere tapinje pu ma zhaa. Sipyii piimu pu je pu ya n'a daa wu keree ce xuuni-i ge, p'a ganha na jotanga jomoo ni kafila leleegere taga na pee faanna.

19 Ga yee kunni, yee ya Kile jomee co cogana lemu na ge, sipyii pu beeri wa lee ce. Lee wuu na ne funno taan xuuni yee shizhaa na. Na funno ki wa y'i bye fungonyo fee, yi da kasaanjaa pyi, y'i bye fefere, kakuuno la shishiin ganha ba jaa yi nibyeege ki ni we.

20 Ayiwa, jeri funno ni japiinje foo Kile w'a da ba Shitaanni wo sefere ti beeri kyeege na yeege yi tooo ni. Wu Kafoo Yesu Kirisa wu niime kan yi mu!

21 Na kapyebyenii Timote ya yi shaari, ni na ceboooloo Izirayeli sheen, pee piimu pu je Lusisi, ni Zhasoon, ni Sosipateri ge, pu be ya yi shaari.

22 Ayiwa, Teritusi wemu w'a we seme we ka ne mu ge, wee be ya yi shaari Kafoo wo karijege ki ni.

23 Na jatigina Gayusi ya yi shaari. Wee wu je egilizi wu beeri jatigi. Erasiti wemu wu je Kulo li wariyahama wu ge, wee ni wu ceborona Karitusi ni, pee be ya yi shaari. [

24 Wu Kafoo Yesu Kirisa wu niime kan yi beeri mu! Amiina.]

Pali ya Kile so

25 Kile Jozaama pemu wo yere ne pye Yesu Kirisa keree na ge, se wa Kile ni wu baraga

le yee ni pee shizhaa na. Lee kanmohoo le l'a foro kpeenge na. Li ninmohoo ki bye fo yee nijehenge.

26 Ga lee ya foro nime kpeenge na, Kile tudunmoo pu wo kafila nigama wu funno ni. Lee ya pye na saha ni Kile kodayi wu wo jomee ni, konho shi wusama beeri di Kile wo Jozaama pu logo, p'i da Yesu na, p'i wu jomee co.

27 Kile ye nigin wu je fungongo foo. Nooro w'a deri wu mege na tene ba Yesu Kirisa gboro ni. Amiina.

Korēnte Shēen Tudunmā Pōli ya sēmē nizhiimē wemu tun Korēnte shēen mu ge

Jōgoye mu we sēmē we d'a tun wē?

Pōli w'a we sēmē we tun Korēnte egilizi wu mu. Korēnte wu li bye Girekii fiige ki kugbōō le. Kegaanā tapyege kulo li bye lii. Yeepono ni yebayaa gbaara Pōli ya pye Korēnte ni egilizi wu sinduun wu ni (Kapyege 18).

We sēmē we kakana nūjō

Tuun wemu ni Pōli ya we sēmē we ka ge, lee bi wu ta Efese kulo li ni, Azi fiige ki ni. A Korēnte shēen pii di shē foro wu na, na wu yege keree kii na. A w'i kee wo nōshōōrō ka sēmē wu ni. Girekii pu bye Korēnte shēen. Kawagaa nijehēnēē ki bi bye wā Korēnte egilizi wu ni ge.

Korēnte shēen bi taa taa. Lee wuu na Pōli ya pu yiri na pu pinne, p'i bye nigin. Wee tuun wu ni Fefēere Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, a Pōli di kalaa kan pu mu kee wo shōōnrigana nizaana shizhaa na. A wu xhō na jo sanha taanjēēge shizhaa na we sēmē we ni (1 Korēnte Shēen 13). Wu funjō ki bye w'i pu yeri, n'a daa fōō ya yaa na doroo torogana lemu na ge, p'i lee cē. Wu funjō ki bye p'i Kile pelegana li bē cē.

Sēmē wu kafila nūgbōyō

1 Korēnte Shēen 1:1-9 Pōli fō mujuu.

1 Korēnte Shēen 1:10-4:21 Bēganhara temu ti bi waagi leni pu tē ni ge, Pōli ya jo ni pu ni tee keree na.

1 Korēnte Shēen 5 Nā wemu w'a dōdōōrō ti pye ge, egilizi wu sipyii p'a yaa na wee yeēge puyē tē ni.

1 Korēnte Shēen 6 N'a daa fēē ya yaa na puyē kiiri n'a daa baa fēē mu wē.

1 Korēnte Shēen 7 Celenēne ni gbajjire ni gbaxōōrō.

1 Korēnte Shēen 8-10 Yaperēē xaara keree.

1 Korēnte Shēen 11 Kile pelegana egilizi ni, ni Kafōō fēfēere yalige ki keree.

1 Korēnte Shēen 12-14 Fefēere Munaa jidaan li wo loolodaa keree, ni taanjēēge keree.

1 Korēnte Shēen 15 Xujēne li keree.

1 Korēnte Shēen 16 Wari wemu p'a pinne la baa fēē pu wo degē wu kaa na ge, ni fō keree.

Pōli ni Sositēne fō mujuu

¹ Nē Pōli, Kile ya nē wemu yiri wu jidaan funjō ni, na pye Yesu Kirisa wo tudunmā ge, nē ni wū ceborona Sositēne, wēē p'a we sēmē we yāa, na wu tun yee mu.

² Yee piimu pu jē n'a daa fēē Korēnte kulo li ni ge, Kile ya yee piimu yiri na pye wuyē wuu, na yi pye fēfēē Yesu Kirisa wo karijēēge ki funjō ni ge. Na fara lee na, yee piimu bēeri p'a wū Kafōō Yesu Kirisa mēge ki pele na yi yaha xuu wemu bēeri ni ge, yee bē mu wēē ya wu tun. Wēē Kafōō wu jē wii, na jē yee bē wo. Wēē ya yi shaari:

³ Wū To Kile ni wū Kafōō Yesu Kirisa wu niime ni japijē kan yi mu.

Pōli ya baraga teri Kile na Korēnte shēen wuu na

⁴ Nē baraga teri Kile na tuun bēeri ni yee wuu na. W'a yee le niime ni Yesu Kirisa wo karijēēge ki funjō ni, lee wuu na nē baraga teri wu na.

⁵ Yee na jē ni Kirisa ni karijēēge ni, Kile w'a yanmuyō bēeri kan yee mu. W'a kafila jogana wo lajē kan yee mu, na Kile koro li bē wo lajē kan yee mu.

⁶ Kirisa jomō pu wēē ya jo yee mu ge, yee ya pu kemē logo, na pu mara xuuni yi zōlōō pu na.

⁷ Lee funjō ni, yee piimu p'a wū Kafōō Yesu Kirisa wo cabaņa ki sigeē ge, Kile wo loolodaa la shishiin ya ta xuunjō yee na wē.

⁸ Wee Kile yē pyaa ki da ba fanha kaan yee mu, fo na shē nō wū Kafōō Yesu Kirisa cabaņa ki na, kōnhō jaagi xuu wa shishiin ganha ba da yi na kee caņa wē.

⁹ Bani Kile jē nōmēē fōō. W'a yee yiri na pa lenē wu Ja Yesu Kirisa wo karijēēge ki ni, wee wemu wu jē wēē Kafōō wu ge.

Pōli ya Korēnte shēen pu yeri na pu bē

¹⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jēeri wū Kafōō Yesu Kirisa mēge ki wuu na. Yi bē ni yiyē ni! Yi ganha bu waagi wa shishiin yaha wu jē yi tē ni wē! Yi bē yaha wu sii baraga ta yi tē ni! Yi binne nōmēē na! Yi binne fungōnyō yi bē na!

¹¹ Bani na cebooloo, nē yi logo wū ceboroshō Kulowe wo sipyii pii nō na na bēganhara ti wa yee tē ni.

¹² Na pii pu wa yu yee ni na Pōli wuu pee jē; pii di yu na Apōōsi wuu pee jē; pii di yu na Pyēeri wuu pee jē; pii bē di yu na Kirisa wuu pee jē.

¹³ Wee tuun wu ni, yee wa giin na Kirisa wu bē w'a taa taa gē? Ta nē Pōli w'a xu yee wuu na korikoritige ki na? Kelee ta nē wo mēge ki na yere yee ya batize?

¹⁴ Nē na pye nē sipya watii batize yee ni Kiripusi ni Gayusi kadugo na wē, nē Kile shaari lee wuu na.

¹⁵ Lee funjō ni, sipya wa shishiin wa da jā jo na nē mēge na wee ya batize wē.

¹⁶ Unn de, can wi! Nē wa Sitefanasi wo puga shēen pu bē batize. Li bu foro pii ni, nē sipya watii cē nige nē wemu batize yee ni wē.

¹⁷ Bani Kirisa ya ta nē tun na nē wa batizeli pyi wē, ga na nē wa Kile Jozaama pu yere

li pyi. Ne di wa lee yeɛ li pyi ni sipyii wo fungoŋgo fɛɛɛ ni we, konho Kirisa wo korikoritige ki xu wu ganha bu da bye kaɲuŋo baa we.

Kirisa w'a Kile wo sefɛɛɛ ni wu fungoŋgo fɛɛɛ ti sheɛ

18 Bani sipyii piimu p'a piin ge, Yesu na xu korikoritige ki na, pee jomɔ pe wo yeɛ li ɲe pee sipyii pii mu ba nahanahara ɲe we. Ga na ɲe wɛe mu Kile wo sefɛɛɛ, wɛe piimu p'a sho ge.

19 L'a ka be Kile Kafila wu ni na:

«Ne na ba fungoŋgo fɛɛ wo fungoŋgo fɛɛɛ ti kyɛegi, na shizhiinme fɛɛ wo laje wu pye kaɲuŋo baa.»*

20 Lee funŋo ni, yeke fungoŋgo fɔɔ w'i da ja jo sanha we? Yeke laje fɔɔ w'i da ja jo we? Kelee sipya wemu wu ɲe ke koŋo ke wo jomɔ ceɔɔ ge, yeke wu be di da ja jo we? Kile ya ke koŋo ke wo fungoŋgo fɛɛɛ ti ɲeri pye nahanahara.

21 Bani ke koŋo ke, ki ni ki wo fungoŋgo fɛɛɛ ti ni, ki ya ja Kile ce wu wo fungoŋgo fɛɛɛ ti funŋo ni we. Lee funŋo ni, Kile Jozaama pu wo yeɛ le li ɲe nahanahara ke koŋo ke mu ge, l'a taan Kile be mu nago piimu p'a da wu na ge, wu pee sho pee Jozaama pu wo yeɛ li funŋo ni.

22 Ayiwa, Yawutuu pii wa naha sheshɛɛɛ kakanhanjaa shaa p'i kee ɲa nii na; Girekii pii di fungoŋgo fɛɛɛ shaa.

23 Ga wɛe kunnɪ, Kirisa wemu p'a kori tige na ge, wee wo jomɔ pu yeɛ wɛe ya byi. Pee jomɔ pe ɲe ɲugyeegi jomɔ Yawutuu pu mu, na ɲe nahanahara shi wusama mu.

24 Ga Kile ya piimu yiri ge, p'a pye Yawutuu la, p'a pye Girekii la, Kirisa wu ɲe pee mu Kile wo sefɛɛɛ ni wu fungoŋgo fɛɛɛ.

25 Bani Kile wo keree kiimu sipyii ya byi nahanahara ge, kee wo fungoŋgo fɛɛɛ t'a pele sipyii wo fungoŋgo fɛɛɛ ti beɛri na; kiimu p'a byi baraga baa wogoo ge, kee baraga ya pele sipyii pu beɛri wo baraga ki na.

26 Yi bu li seɛri na cebooloo, yee na li ta na Kile ya yee piimu yiri ge, sipyii wo keree wiigana funŋo ni, fungoŋgo fɛɛ ɲiɲehemɛɛ wa yi ni we, baraga fɛɛ ɲiɲehemɛɛ di wa yi ni we, sipyigboɔ ɲiɲehemɛɛ be di wa yi ni we.

27 Ga keree kiimu sipyii ya wii nahanahara ge, kee Kile ya shooŋri lo na daga na ke koŋo ke wo fungoŋgo fɛɛ pu shiige. Kiimu p'a wii baraga baa wogoo ge, kee Kile ya shooŋri lo na daga na baraga fɛɛ pu shiige.

28 Kaa lemu sipyii ya jeɛɲe ge, kaa lemu na sipyii ya ɲuguni ge, kaa lemu ɲe yafiin be pu mu-i ge, lee Kile ya shooŋri lo na daga na

* 1:19 Ezayi 29:14; Zaburuu 33:10 * 1:31 Zheremi 9:23

sipyii wo keree ki kyɛegi, kiimu p'a wii ɲuŋo na ge.

29 Lee funŋo ni, sipya wa shishiin da ja wuyɛ pele Kile nahagbaa na we.

30 Wee Kafɔɔ Kile baraga ni yee ya je Kirisa wo kariɲeɛge ki ni. Wee Kirisa we wu ɲe wɛe wo fungoŋgo fɛɛɛ te. Yesu Kirisa baraga ni wɛe ya pye sipyitiimeɛ Kile mu, na bye fɛɛfɛɛ, na ɲuwuuro ta na foro jurumu ni.

31 Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu ba da wuyɛ so, wufɔɔ wu wuyɛ so Kile wo nibyege kii funŋo ni.»*

2

Poli wo Kile Jozaama yeɛ Korente sheen mu

1 Na cebooloo, ne kunnɪ ya she Kile wo Kile Jozaama pu jo yee mu tuun wemu ni ge, ne ta na wo kafilacɛɛ, kelee na wo fungoŋgo fɛɛɛ she yee na pu tajogo ni we.

2 Bani tuun wemu ni ne bye ni yee ni ge, kaa la shishiin funŋo ya tigi nige ne mu ni Yesu Kirisa ye be we, Yesu Kirisa wemu p'a kori tige na ge, fo wee ye.

3 Na fara lee na, na ne yaha yee te ni baraga bye ne ni we. Ne bi fyagi be fo na fuguri.

4 Ne Kile Jozaama pu yeɛ li pye na kalaa wemu kan ge, wee ya ta pye sipyii wo fungoŋgo fɛɛɛ jomɔ we. Ga ne bi na jomɔ pu yu, Kile Munaa l'i li wo sefɛɛɛ ti sheɛ.

5 Konho yee wo n'a daa wu naho ganha bu deɲe sipyii wo fungoŋgo fɛɛɛ na we, ga wu naho di deɲe Kile ye pyaa wo sefɛɛɛ ti na.

Kile wo fungoŋgo fɛɛɛ te

6 Ga lee be na, sipyii piimu p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, wɛe wo kalaa wu ɲe pee mu fungoŋgo fɛɛɛ. Tee ɲe ke koŋo ke wo fungoŋgo fɛɛɛ we. Sefɛɛɛ te ti wa ke koŋo ke ɲuŋo ni ge, t'i ɲe tee be wuuro we. Koŋo ke ni ki sefɛɛɛ ti wo fungoŋgo fɛɛɛ ti na ba doro.

7 Ga Kile wo fungoŋgo fɛɛɛ ti wo yeɛ wɛe ya byi. Kanmohono li ɲe tee fungoŋgo fɛɛɛ te. T'a nmoho ke koŋo ke sipyii na. Kile ya ti gbegele yaha wɛe mu fo na ta koŋo naho sanha zhan we, konho wɛe di ba peɲɲe ta.

8 Ke koŋo ke wo sefɛɛɛ ta shishiin ya tee fungoŋgo fɛɛɛ ti ce we. Pu da bi ta p'a ti ce, pu bi da ga Kafɔɔ, Nooro Fɔɔ, wu kan pu kori tige na we.

9 Ga ma na jo ba y'a ka Kile Kafila wu ni we na tee fungoŋgo fɛɛɛ te ɲe kaa la:

«Sipya nii sanha daha ɲa lemu na we; Sipya niwii sanha li logo we; Sipya sanha wu funŋo be sha su li na we; Kile kaa ya dan piimu ni ge, pee kaa na w'a li gbegele.»*

* 2:9 Ezayi 64:4

¹⁰ Na ta Kile d'a lee she wèe na Fefere Munaa baraga ni. Bani Kile Munaa ya keree beeri seeri fo na ki ceni, ali Kile wo kanmahonjo ki beeri.

¹¹ Ma bu sipya wii, munaa le li ne wu ni ge, lee l'a wu fungongo ceni; ni lee ni we, sipya watii da ja ki ce we. Mu li wa Kile be shizhaa na, lemu li ne Kile ni ge, sipya wa shishiin da ga lee ce we, fo Kile Munaa li ye nigin.

¹² Na ta weè kunni ya Kile Munaa lemu ta ge, lee ya ta pye ke konjo ke wuu we, ga Kile ye pyaa ni lee ya yiri, konho Kile ya kasaanaa kiimu beeri loolo kan wu mu ge, wu kee beeri ce.

¹³ Lee wo kafila weè wa yu. Weè di wa ta na wu yu na be ni sipyii wo fungongo fere ni we, ga yemu Kile Munaa l'a yu wu mu ge, yee weè wa yu. Lee shegana le na weè wa Kile Munaa li wo can wu shee na be ni liye pyaa wo kafilajo wu ni.

¹⁴ Ga Kile Munaa ne sipya wemu ni we, weefoo da ga gbara lee Munaa le wo keree ki na we, bani wu ma kee wii nahanahara keree wuye nii ni. W'a da ja ki naha ce be yere we, bani Kile Munaa ye nigin gbawo ni sipya ya kee naha ceni.

¹⁵ Lee Munaa le bu bye sipya wemu ni, weefoo na ja da keree beeri naha shonri. Sipya wa shishiin di wa da ja jaagi shan be wu na we.

¹⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Sipya weke wu d'a Kafao fungongo ce, ni weefoo na ja wu kalaa we?»* Ga weè kunni, weè ya Kirisa wo fungongo ke ta.

3

Kile wo kapyeyii pu beeri pu ne kapyeyii

¹ Ayiwa na cebooloo, li can koo ni, sipyii piimu ya naari na sahanji ni Fefere Munaa nidaan ni ge, ne ta jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ga sipyii piimu p'a naari ke konjo ke wo nidaan wu funjo ni ge, ne jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ne yee yaha ba nahapiire ne we n'a daa wu shizhaa na Kirisa na.

² Lee wuu na ne jirimè kan yee mu. Yalige kemu k'a gbile ge, ne ta kee kan yi mu we, bani yi bi da ga ja ki na we. Ali nijaa we be ni yee wa da ja yaligtibilege na we,

³ bani ke konjo ke naarigana na yee wa naari sanha. Ne penwaa ni kafilajehere te ti wa yee te ni ge, na tee yaha wa, ta yee ya naari me ke konjo ke wo naarigana na we? Ta yee ya naari me ce puuro lakuwo wo naarigana li na we?

⁴ En yee ba yu: «Poli wo ne ne.» kelee «Apolosi wo ne ne.» Ta yee ya doroo me sipyitillee torogana na we, piimu ne Kile Munaa baa ge?

⁵ Wee tuun wu ni Apolosi ne jogo we? Ne Poli be di ne jogo we? Kile wo kapyeyii ye weè ne, yee ya n'a daa wu ta piimu kenje kurogo ge. Kafao ya kapyeyii kiimu kan kan weè mu ge, kee weè wa beeri ya byi.

⁶ Tige ne nari, a Apolosi di ki loho le, ga Kile w'a ki pye k'a sho, na le.

⁷ Lee funjo ni, tige ki narivoo wu yoo, ki loho levoo wu yoo, weè wa shishiin ne yaaga be we. Kile wemu w'a ki pye k'a sho, na legi ge, weè wu ne funjo ki na.

⁸ Tige ki narivoo we, ni ki loho levoo wu ni, pu beeri pu ne nigin. Kile na ba pu saraa na be ni pu beeri nigin wu ni byege ni.

⁹ Bani weè beeri pu ne kapyeyii Kile mu, yee di ne Kile wo kereye ye, kelee Kile wo piyeye ye.

Wa beeri wo kapyeyii ki pyegana li noho na ba faa

¹⁰ Ayiwa, Kile ya niime wemu kan ne mu ge, na saha ni weè ni, ne puga ki noho shan yee mu ba popye ne we, wemu ne fungongo foo ge. Watii w'a wu wo puuro jo kon na byi lee jidaa le na nime. Ga fo wa beeri bu kasage yaha wu wo puuro ti pyegana na.

¹¹ Bani jidaa lemu noho k'a shan ge, lee ne Yesu Kirisa. Latii noho wa da ja zhan nige lee kadugo na we.

¹² Pii na ba sanni kelee wari kelee peewa faakageeye taga pu wo labye wu pye lee jidaa le na. Pii be na ba pu wo labye wu pye ni tiye ni, kelee ja, kelee waha.

¹³ Kiiri wu wo canajii li na ba wa beeri wo labye tuugo she na finje. Bani lee cana nii le wo na ki na ba wa beeri wo labye wu noho wolo, na wu shi she.

¹⁴ Sipya wemu bu wu wo labye pye lee jidaa le na, na ki ba weè labye we noho wolo k'i ya ja yaaga kyegi wu mu we, Kile na ba weefoo saraa.

¹⁵ Ga na ki bu wemu wo labye wu sorogo, weefoo da ba kuduun ta we. Wufoo ye pyaa kii kunni na ba sho. Ga wu shagana li wa me, ba na ma sipya paari, m'a ba da foro ki ni we.

¹⁶ Ta yee ya li ce na jo yee pu ne Kile wo peene pugbaho ki we? Ta yee ya li ce na jo Kile Munaa l'a tiin yee funyo ni we?

¹⁷ Sipya wemu bu Kile wo peene pugbaho ki kyegi, Kile be na weefoo kyegi. Bani fefere puga ki ne Kile wo peene pugbaho ke, yee di ne kee peene pugbaho ke.

¹⁸ Sipya wa shishiin ganha ba wuye faanna we! Wa ba wuye wii na fungongo foo weè ne na saha ni ke konjo ke wo keree ni, wufoo wu wuye pye nahanaha, konho wufoo di ja fungongo fere can can wuuro ti ta.

¹⁹ Bani ke konjo ke wo fungongo fere ti ne nahanahara Kile mu. L'a ka be Kile Kafila wu ni na: «Puye pyaa wo shizhiinne tifuuyo na Kile ya fungonyo fee coni.»*

* 2:16 Ezayi 40:13 * 3:19 Zhabu 5:13

²⁰ L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Kafɔɔ ya fungɔnyɔ fɛɛ pu wo fungɔnyɔ yi bɛɛri cɛ. W'a li cɛ na kaɲɔɔ wa yi na wɛ.»*

²¹ Lee wuu na sipya wa shishiin ya yaa w'a wuyɛ pɛlɛ sipyii wuu na wɛ. Bani yanmuyɔ yi bɛɛri yi jɛ yee woyo:

²² Nɛ Pɔli yoo, Apɔlɔsi yoo, Pyɛɛri yoo, koɲɔ ke yoo, niifɛɛɛ yoo, xu yoo, nime wo keree kii yoo, kiimu k'a ma ge, kee yoo, yee bɛɛri jɛ yee woyo.

²³ Ga yeeyɛ pyaa di jɛ Kirisa wuu; Kirisa di jɛ Kile wo.

4

Kirisa wo tudunmɔɔ pee ni pu kapyegeɛ

¹ Ayiwa, p'a yaa na wɛɛ wii Kirisa wo kapyeyyii, Kile wo can niɲmɔhɔmɔ wu kaa ya le piimu keɲɛ ni ge.

² Pu bu kapyɛɲɛ kaa le sipya wemu keɲɛ ni, lemu p'a zhaa wu mu ge, lee li wa mɛ. Wu pyɛ jɔmɛɛ fɔɔ kapyɛɲɛ ki ni.

³ Nɛyɛ pyaa ki mu, yee na j'a yemu jo nɛ shizhaa na, kelee sipyii na j'a kiiri wemu kɔn nɛ na ge, nɛ lee la wii naye mu kaa latii wɛ. Nɛyɛ pyaa ki bɛ di wa da ga naye jaagi wɛ.

⁴ Nɛ zɔ kunni sanha nɛ jaagi kaa la na wɛ, ga lee di wa nago kanna sipyitiime nɛ jɛ wɛ. Kafɔɔ wu jɛ nɛ kiiri kɔnɔɔ.

⁵ Lee wuu na, yi ganha bu da kiiri kɔn sipya wa shishiin na, na tuun wu ta wu sanha nɔ wɛ. Yi yere fo Kafɔɔ bu shɛ ba! Kaa kaa l'a ɲmɔhɔ wɔmɔ ni ge, wu na ba kee bɛɛri yeege kpɛngɛ na, na sipyii zɔɔɔ funɲɔ keree bɛɛri shɛ. Wee tuun wu ni pɛɲɛ kemu ya yaa ni wemu ni ge, Kile na ba kee kan weefɔɔ mu.

⁶ Ayiwa na cebooloo, nɛ keree kiimu jo na ni Apɔlɔsi shizhaa na ge, nɛ kee bɛɛri pye na shɛ yee na, k'i bye yi mu kalaa. Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yi ganha bu yee ye wɛ. Yee wa shishiin ya yaa w'a sipya wa wo mɛge keree taga w'a wuyɛ pɛlɛ, wa tɔn di bɛn wu mu wɛ.

⁷ Bani mu wu wa mayɛ pɛlɛ mu lee pɛlegana li na ge, leke l'i wa mu mu na toro pusamaa taan wɛ? Leke l'i wa mu mu Kile ya ta lemu kan mu mu-i wɛ? Ayiwa, ni y'i jɛ Kile wo niganya mu mu, wee tuun wu ni ɲaha na mu di mayɛ pɛlɛ, na li pye kanna Kile ya ta yi kan mu mu-i wɛ?

⁸ Ayiwa na cebooloo, yee wo xuugo ki kunni ya xɔ! Yee ya yanmuyɔ yi bɛɛri ta na xɔ! Yee ya ɲɛri saannaa, na ta wɛɛ di sanha saanra ta wɛ! Nɛ funɲɔ ki wa y'i sii pye saannaa yɛ pyaa pyaa, kɔnhɔ wɛɛ bɛ di binɲɛ pye saannaa ba yi jɛ wɛ.

⁹ Bani Kile jɛ kanna kadugo y'iri w'a wɛɛ yaha, wɛɛ piimu pu jɛ Kirisa wo tudunmɔɔ pu ge. Wɛɛ jɛ ba sipyii jɛ wɛ, p'a piimu wo kiiri kɔn na yaha xu na ge. Bani wɛɛ ya ɲɛri

yawiiye koɲɔ bɛɛri mu ba pee jɛ wɛ. Wɛɛ ya pye yawiiye sipyii mu, ni mɛlekeɛ bɛ mu.

¹⁰ Wee ya ɲɛri sicere fɛɛ Kirisa wo mɛge ki wuu na, ga, a yee kunni di ɲɛri nime fungɔnyɔ fɛɛ pee, Kirisa wo kariɲɛge ki funɲɔ ni! Wɛɛ ya ɲɛri nime baraga baa sipyii, a yee di bye ni baraga ki ni! Wɛɛ ya ɲɛri yafanhaya, yee di pɛɲɛ taa!

¹¹ Ali nime we bɛ ni, wɛɛ wa gana xuugo ni waga keɲɛ ni. Cɛɛ faya ya wu yaa wɛ. Kpɔɔɲɔ t'i nɔni wu na, ɲunɲɔ talɛɲɛ di jɛ wu mu wɛ, fo na ɲaari ɲaari na yereɛ.

¹² Wɛɛ ya wu cɛɛ kana labye fɛni. Pu ba wu shɛhele, wɛɛ di duba pyi. Pu ba wu kana, wu na lee xu wuyɛ ni.

¹³ Ali pu jɛhe ba wɛɛ mɛge kyɛɛgi bɛ, wɛɛ na pu ɲunɲɔ c'iri ni lotaan ni. Wɛɛ ya ɲɛri gara koɲɔ mu. Wɛɛ ya ɲɛri kaɲɔɔ baa fo na pa nɔ ba niɲaa jɛ wɛ.

¹⁴ Di wa pee jomɔ pe ka tun yi mu kɔnhɔ di shiige le yi ɲahaya ni-i de! Ga n'a pu ka na tun yi mu, kɔnhɔ di yi kalaa ba na nagoo jɛ wɛ, piimu ya dan na ni ge.

¹⁵ Bani ali yee jɛhe kalaatii ta na nɔ pu kabɔfoɲɔ ke (10.000) bɛ na, to nigin pe wu jɛ yee mu n'a daa wu ni. Wee jɛ nɛ, bani nɛ wo Kile Jozaama pu wo yɛɛ li funɲɔ ni yee ya d'a Yesu Kirisa na.

¹⁶ Lee wuu na, na yi ɲɛri y'a na wo ɲaarigana li taanni.

¹⁷ Kee funɲɔ ki ni n'a da Timote tun yi mu. Na jidaan ja wu jɛ wii, na jɛ jɔmɛɛ fɔɔ Kafɔɔ wo kariɲɛge ki ni. Lemu li wa nɛ wo ɲaarigana le Kirisa wo kariɲɛge ki ni ge, wu na zhɛ yi funyɔ to lee na. Lee ɲaarigana li wo kalaa nɛ gaan tɛyɛ yi bɛɛri ni egilizii pu bɛɛri mu.

¹⁸ Pii wa bi giin yee ni na nɛ da guri zhe nige yee y'iri wɛ, a peefɛɛ di tabaara la le puyɛ ni.

¹⁹ Ga Kile bu sɔɔ n'a da mɔ nige di shɛ yi y'iri wɛ. Wee tuun wu ni, kafilagɔ wemu pii tabaara fɛɛ pii wa yu ge, nɛ ba nɔ wà, lemu li jɛ pu wo se kaa li ge, nɛ na lee cɛ.

²⁰ Bani Kile wo saanra ti jɛ jɔ kafila kajii wɛ, ga sɛfɛɛɛ kajii li jɛ lii.

²¹ Ayiwa, leke kaa di wa yee na wɛ? Di da se ni yakpɔngɔ ni yi feni laa? Ta di zhe ni taanɲɛge ni lotaan ni?

5

Torogaguunɔ lemu l'a ɲa Korente egilizi wu ni ge

¹ Ayiwa na cebooloo, shɛɲɛhɛmɛɛ p'a yi jo nɛ mu na dɔdɔɔɔ ta ti wa yee tɛ ni, dɔdɔɔɔ temu ti jɛ ali piimu bɛ jɛ Kiricɛn wɛ, pee bɛ ya gbara ti na-e ge: Nɛ logo na yee wa nigin w'a wu to shɔ kɔn shɔ wu na na pye wu shɔ.

² A tabaara di nɔhɔ yee ɲi sanha na taha lee bɛ na. Le kaa le bi yaa li sii yee ɲahaya

* 3:20 Zaburuu 94:11

tanha xuuni, kónhó wemu w'a li pye ge, wee di waa laha yi na.

³ Nε wa yee tε ni wε, ga na fungóngó d'a pinne ni yi ni. Nε kunni ya kiiri kón xó we ná we na, ma na jo naye pyaa bε ki jε wá.

⁴ Ayiwa, yi ba ba yiye pinne tuun wemu ni Kafóo Yesu mεge na, na bε wo fungóngó ki na binne ni yi ni, na fara wú Kafóo Yesu wo sefεere ti na.

⁵ Yi wee sipya we le Shitaanni keje ni! Kónhó wu ceepuuro ti wo lakuunjo k'i gyεεgi, wu muna le di ba shó Kafóo Yesu cabaŋa.

⁶ Nuŋo wa li na yee p'a yiye kεre wε! Ta yee ya li cε na jo buuri shizhenhere nifenhεfenhere ye t'a myεdónhóŋo bεeri yirige wε?

⁷ Yi buuri shizhenhere nilεere ti bεeri yeege yiye tε ni, kónhó y'i bye myεdónhóŋo nivonjo. Bani li can koo ni shizhenhere wa yi ni wε, na li karuŋo pye Nuwuuro ti wo Kalεni li Dubyapige ki jε wée mu, kemu ya wolo na pye saraga wée wuu na ge. Kee jε Kirisa wuyε pyaa.

⁸ Wee tuun wu ni, wú kalεni li gba! Wú ganha bu li gba ni buuri shizhenhere nilεere ti ni wε! Lee kóri jε: Wú ganha bu li gba ni kakuuyo, kelee ni dádóro ni wε! Ga wú li gba ni shizhenhere baa buuri ni. Wee buuri we jε can ni fεfεere wée zoló pu na!

⁹ Nε yi ka na tun yee mu na sεmε wu ni jo sipyii piimu p'a taanfεεge pyi ge, jo yee ganha ba gari ni peefεε ni wε.

¹⁰ Ga lee wa nago kanna yee pu kón laha ke konjo ke wo taanfεεge pyeveε, ni ki natakuumó fεε, ni ki nagaalaa, kelee ni ki yaperεgaan bεeri na-ε dε! Lee bu yaha li pye, fo yi bu foro ke konjo puga ke ni.

¹¹ N'a da li shε yi na jo sipya wemu bεeri w'a yu na n'a daa fóo wee jε, na taanfεεge pyi kelee natakuumó keree, kelee yaperεgaanra, kelee na shεhεε pyi, kelee singbaa, kelee nagaara ge, yi ganha bu binne ni wee wa ni kaa la shishiin na wε. Ali yee ya yaa yi pinne li bε ni wee sipya wa ni wε.

¹² Piimu jε Kiricεen wε, na kiiri kón pee na, lee jε nε wo nibyii wε. Ga n'a daa fεε piimu pu wa yee wo egilizi wu ni ge, yee p'a yaa na pee wo jurumu wu kiiri kóon.

¹³ Piimu jε Kiricεen wε, Kile ye pyaa na ba kiiri kón pee na. Ga ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na: «Yee pu kakuubye wu kóri yeege yiye tε ni.»*

6

N'a daafεε ya yaa p'a puyε yiri fanha puga

Wε

¹ Naha k'a yee pye bεganhara bu jé yee wa ni wu ceboro tε ni, yee da ga shε ni pee jomó pe ni n'a daa fεε pu mu wε, ga piimu jε

Kiricεen wε, yee na dεre yiye yiri fanha puga, pee mu wε? Lee ya saha wε.

² Wee tuun wu ni ta yee ya li cε na fεfεere sipyii pii pu da ba kiiri kón ke konjo ke na wε? Ayiwa, ni li wa nago yee pu da ba kiiri kón ke konjo ke na, keree kiimu ki jε kafenhεfenhεje ge, jaha na yee pye yee ganha bu já kee shóonri yiye tε ni-i wε?

³ Ta yee ya li cε na wée pu da ba kiiri kón ali melekεε pii bε na wε? Ni lee na ba bye, kafenhεfenhεje kii k'a byi wú tε ni ke konjo ke na ge, yee na kee shóonri kanha dii wε?

⁴ Na ta kii keree kii k'a di bu jomó le yee tε ni, sipyii piimu jε yaaga bε Egilizi koo ni-i ge, yee na dεre shε pee pye yi kiirikóon!

⁵ N'a yi yu kónhó yiye pyaa bε di li cε na shiige ki jε kii. Shen nigin bε ya sii yee tε ni fungóngó fóo wemu na já cebooloo pu tε kayuu jo-e ya?

⁶ Ayiwa, ta l'a saha can na, nago ceboro wa wu shε kayuu teje ni ceboro wa ni fanha puga, sipyii mu piimu jε Kiricεen wε?

⁷ Beganhara na jé yee tε ni fo na shε yee pye yee na yiye yiri fanha mu, lee ye pyaa wa yee mu juzogoro. Naha k'a yee pye yee ya gbara yee p'a katiibaagaa kii xuli yiye ni-i wε? Naha na yee di ya gbara ye p'a nanmahara keree xuli yiye ni-i wε?

⁸ Ga fo yee na tere na katiibaagaa ni nanmahara ti pyi. Go yi cebooloo na yee wa ki pyi!

⁹ Ta yee ya li cε na jo taa jε sipyitiibaalaa mu Kile wo saanra ti ni-i wε? Yi ganha ba yiye faanna wε! Taanfεεge pyeveε yoo, yaperεgaan yoo, dádóo yoo, namaa piimu bε ya pye sinne ge, pee yoo,

¹⁰ nagaalaa yoo, natakuumó fεε yoo, singbaa yoo, yayirilee yoo, javafεε yoo, pii p'a shishiin tajege wa Kile wo saanra ti ni wε.

¹¹ Kii yahaganjaa kii sipyii pii wa bi bye yee bε ni. Ga Kile ya yee jé, na yee pye fεfεε na yeege kakuuyo ni, na yee pye sipyitiimeε Kafóo Yesu Kirisa mεge na, Kile Muna le baraga ni.

Kafóo wuuro ti jε n'a daa fóo ceepuuro

¹² Pii wa yu yee ni na keree bεeri jō ya kan yee mu! Ga n'a da li shε yi na jo kuduun wa keree bεeri ni wε. Keree bεeri jō ya kan, ga nε kunni di wa da ga naye yaha bulo kaa tuugo bεeri mu wε.

¹³ Pii bε wa yu sanha yee ni na yacere kaa na yalige ya yaa, yacere bε d'a yaa yalige kaa na. Can wu jε wii. Ga caŋa ka wa ma, Kile na ba yi shuun wu bεeri kyεεgi. Ga sipya ceepuuro tε kunni, tee ya ta yaa dádóro kaa na wε. Kafóo wuu na ti jε, Kafóo bε di sipya ceepuuro ti marani.

* 5:13 Duterenóme 19:19 ni 22:21-24 ni 24:7

14 Kile w'a Kafɔɔ jɛ na yeege xu ni, wu na ba wɛe bɛ jɛ na yeege xu ni wu sefɛɛɛ ti baraga ni.

15 Ta yee ya li cɛ na jo Kirisa yatɛnyɛ yi jɛ yee ceepuuro ti wɛ? Wee tuun wu ni, nɛ ma na Kirisa wu wo yatɛnge ka lo na taga navarashɔ yatɛnyɛ sogolo gɛ? Lee kunni ya saha wɛ.

16 Kelee ta yee ya li cɛ na jo sipyaa sipya w'a sinnɛ ni navarashɔ ni ge, ma ni wu ni, yi bɛɛri ya jɛri ceepuuro nigin wɛ? Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu shuun wu bɛɛri na jɛri ceepuuro nigin.»*

17 Ga sipya wemu bu wuyɛ kan Kafɔɔ mu, weefɔɔ ni Kafɔɔ ma bye nigin wu Munaa li ni.

18 Y'a fe dɔdɔɔrɔ naha na. Jurumu wemu sama sipya ya byi ge, wee ya dani wu ceepuuro ti kpɛɛnge ke na. Ga sipyaa sipya w'a dɔdɔɔrɔ pye ge, jurumu w'a pye wuyɛ pyaa ceepuuro ti na.

19 Ta yee ya li cɛ na jo yee ceepuuro ti jɛ Fɛfɛɛɛɛ Munaa li wo Kile-pɛɛɛɛ pughɔhɔ wɛ? Lee Fɛfɛɛɛɛ Munaa le wa yee funyɔ ni. Kile w'a li kan yee mu. Yee jɛ nige yiyɛ wuu wɛ.

20 Bani pɛɛwa na Kile ya yee shɔ. Lee wuu na y'a baraga tɛri Kile na ni yi ceepuuro ti ni.

7

Celɛnyɛ kelee gbajiire keree

1 Ayiwa, y'a yegeye yemu ka na tun na mu yi sɛmɛ wu ni ge, wu shɛ yee feni. L'a jɔ nɔ na mu wu ganha bu cee lo wɛ.

2 Ga kɔnhɔ dɔdɔɔrɔ ganha ba byi wɛ, nɔ bɛɛri ya yaa wu cee leɲɛ, cee bɛɛri di gbaga je nɔ mu.

3 Nɔ ya yaa w'a lemu pyi wu shɔ mu ge, wu lee jɔ yaha cee wu mu. Cee bɛ ya yaa w'a lemu pyi wu poo mu ge, wu bɛ di lee jɔ yaha nɔ wu mu.

4 Bani cee ceepuuro tiyɛ pyaa jɛ wu wuuro wɛ, ga wu poo wuuro ti jɛ tii. Mu shiin li wa, nɔ bɛ wo ceepuuro tiyɛ pyaa jɛ wu wuuro wɛ, ga wu shɔ wuuro ti jɛ tii.

5 Wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyɛ shege wɛ! Yi beshuun na jɔ na ba yi na, na tuun wa pye yiyɛ kadugo na, kɔnhɔ y'i wee tuun we pye Kile-jɛɛɛge na. Ga wee tuun we bu doro, y'i guri pye ni yiyɛ ni sanha! Ni lee bɛ wɛ, y'a da jɔ yiyɛ na wɛ, lee funɲɔ ni Shitaanni bɛ na yi taanna wii di yi tɔgɔ le jurumu ni.

6 Ye n'a yu mɛ yi mu ge, yi yeri yeri jomɔ pu wa pii, li wa fanha kaa wɛ.

7 Li da yaha nɛ kaa na, sipyii bɛɛri ya yaa pu pye ba nɛ jɛ wɛ. Ga wa bɛɛri ni wu loolodaa li wa Kile mu. Kaa la wo loolodaa wa wa mu, la betii bɛ wo loolodaa bɛ di jɛ wa bɛ mu.

8 Ayiwa, piimu pu wa pu sanha gbaya je, kelee na cɛe leɲɛ-ɛ ge, ni cɛe piimu wo namaa p'a xu ge, nɛ funɲɔ na kunni, pee pu kori yaha mu pu ye ba nɛ jɛ wɛ. Lee ya jɔ shɛn.

9 Ga pu bu da p'a da jɔ puyɛ na wɛ, wee tuun wu ni p'a yaa wa bɛɛri wu gbaga je, kelee na cee leɲɛ. Bani, lee ya porɔ pu mu pu kori yaha wɔ mu, gbaya kelee cɛe la di da pu sorogo.

10 P'a n'a daa fɛɛ piimu kan xɔ puyɛ mu ge, ye n'a da jo pu mu ge, yee wa nɛyɛ pyaa wo nijoyo wɛ, ga Kafɔɔ woyo yi wa yii. Yee yi wa mɛ jo, cee wu ganha bu da wu gbaga xɔ nɔ wu mu wɛ!

11 Cee wemu shiin bu foro wu poo mu, wee tuun wu ni w'a yaa wu wuyɛ yaha wɔ nɔ baa, kelee wu guri shɛ bɛ ni nale wu ni. Nɔ bɛ ya yaa wu wu shɔ yaha wɛ.

12 Ayiwa, ye n'a da jo pusamaa mu ge, yee wa Kafɔɔ wo nijoyo wɛ; nɛyɛ pyaa k'a yee yu. Ceborona wa bu bye n'a daa fɔɔ, wu shɔ di jɛ n'a daa fɔɔ wɛ; cee wu bu sɔɔ na diin wu mu, nɔ wu ya yaa wu wu yaha wɛ.

13 Ceboroshɔ wa bɛ shiin bu bye n'a daa fɔɔ, wu poo di jɛ n'a daa fɔɔ wɛ; nɔ wu bu sɔɔ na cee wu mara wu shɔ, cee wu ya yaa wu foro wɛ.

14 Bani na nɔ wu yaha wu jɛ Kiricɛn wɛ, wu ni cee wu bu bye shiizhan, w'a Kile tɛɛɲɛ. Mu shiin cee wu bɛ jɛ wu bu da wu jɛ Kiricɛn wɛ. Wu ni nɔ wu bu bye shiizhan, wu bɛ ya Kile tɛɛɲɛ. Lee kaa bɛ wɛ, pu nagoo pu na bye kanna pu jɛ Kiricɛn wɛ, na ta pu d'a Kile tɛɛɲɛ can kan na.

15 Ga pu shuun wu ni wemu wu jɛ n'a daa baa fɔɔ wu ge, wee bu jo wu foro n'a daa fɔɔ wu ni, yi wu yaha wu foro wu ni. Wee tuun wu ni n'a daa fɔɔ w'a pye cee wu la, wu shiin ya pye nɔ wu la, wu na bye wuyɛ mu. Kile ya yee yiri, kɔnhɔ y'i ba bye jɔɲɲɛ na.

16 Bani mu cee n'a daa fɔɔ wɛ, dii m'i da jɔ bye m'i li cɛ na mu wu da ba ma poo wu jɔɲɲɛ wolo wɛ? Kelee mu nɔ n'a daa fɔɔ wɛ, dii m'i da jɔ bye m'i li cɛ na mu wu da ba ma shɔ wu jɔɲɲɛ wolo wɛ?

Mayɛ yaha ba ma bye a Kile di ma yiri wɛ

17 Lee niɲɛ na foro wɔ, wa bɛɛri ya yaa w'a jɔari w'a sahanjɔ ni wu loolodaa ni, Kile ya lemu kan wu mu ge. Kile ya wufɔɔ yiri na wu yaha yahama pemu bɛ ni ge, wu da jɔari w'a sahanjɔ ni pee bɛ ni. Wee kalaa wɛ n'a gaan n'a daa fɛɛ pu mu egilizii pu bɛɛri ni.

18 Kile pu sipya wa yiri na wufɔɔ ta w'a cekɔɔnrɔ pye xɔ, wufɔɔ wu wuyɛ yaha wɔ mu. Wu shiin bu wemu yiri na wufɔɔ ta wu sanha cekɔɔnrɔ pye wɛ, wufɔɔ ganha ba li shaa nige fo wu gon wɛ.

19 M'a cekɔɔnrɔ pye yoo, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e yoo, lee la shishiin kajɔɔ jɛ wɛ. Lemu

* 6:16 Zhenszi 2:24

wo kaɲɔɔ li wa ge, lee li wa mɛ na Kilɛ wo ɲɔmɛɛjogoo ki koo ɲaari.

²⁰ Kilɛ ya wa bɛɛri yiri, na wufɔɔ yaha yahama pemu ni ge, wufɔɔ ya yaa na wuyɛ yaha pee yahama pu ni.

²¹ Kilɛ bi ma yiri na ma yaha bulooro ni, ma ganha bu lee kaa taga ma funɲɔ cɔnri wɛ. Ga taɔɲɔɔ bu da ki na ɲɛ ma mu m'a foro bulooro ti ni, m'a yaa ma foro ti ni.

²² Bani sipya wemu Kafɔɔ ya yiri na wu yaha bulooro ni ge, weefɔɔ ya ɲɛri wuyɛ wo Kafɔɔ mu. Sipya wemu bɛ di bu bye wuyɛ mu, Kirisa bu ma yiri, m'a ɲɛri wu bulo.

²³ Kafɔɔ ya yee shɔ pɛrɛmɛ pemu na ge, p'a waha shɛn. Wee tuun wu ni yi ganha bu bye sipyii wo buloo wɛ.

²⁴ Na cebooloo, Kilɛ ya yee bɛɛri nigin nigin wu yiri na yi yaha yahama pemu ni ge, wa bɛɛri ya yaa wu kori pee yahama pu ni.

Mudasilee keree

²⁵ Piimu pu wa pu sanha namaa ni cɛɛ kalɛɛ pye ɲa bada-ɛ ge, yemu n'a da jo pee mu ge, yee wa Kafɔɔ wo niɲoyo wɛ, nɛyɛ pyaa k'a na fungɔngɔ shɛɛ pu na. Ga Kafɔɔ wo cemɛ pu baraga ni, y'a yaa yi dɔ na jomɔ pu na.

²⁶ Kanhama pe pu wa nime ge, pee kanhama pu wuu na nɛ li ta jo l'a pɔɔ wa bɛɛri mu wu kori yaha ba w'a sii wɛ.

²⁷ Cee bi ɲɛ ma mu, ma ganha bu wu yaha wɛ. Ma shiin bi ɲɛ ma sanha cee leɲɛ wɛ, wee tuun wu ni m'a mayɛ yaha wɔ mu cee baa.

²⁸ Ga lee bɛ na, ma ɲɛɛ cee leɲɛ, ma ya jurumu pye wɛ. Doɲiɲɛ fuceri nacɛbaa bɛ ɲɛɛ gbaga je, wu ya jurumu pye wɛ. Ga kanhama see wo p'a da ba nɔni gbaya cɛɛ ni cɛɛ kafɛɛ na pu ɲiifɛɛɛ ti ni. N'a bi giin di yi ɲunɔ wolo pee kanhama pu ni.

²⁹ Ayiwa na cebooloo, ye n'a giin di jo yi mu ge, yee yi wa mɛ jo koɲɔ ki taaxɔɔ l'a tɛɲɛ. Wee tuun wu ni, piimu pu wa ni cɛɛ ni ge, pee pu la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna cɛɛ bɛ ɲɛ pu mu wɛ.

³⁰ Piimu p'a mɛɛɛ suu ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi mɛɛɛ bɛ suu wɛ. Piimu p'a fundanga pyi ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi fundanga bɛ pyi wɛ. Piimu p'a zhɔ pyi ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna yaaga bɛ bye pu mu wɛ.

³¹ Piimu p'a koɲɔ yaɲɲumuyɔ ye shaa ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi koɲɔ ke yaɲɲumuyɔ ye shaa bɛ wɛ. Bani koɲɔ ni ki yaɲɲumuyɔ yi wa da mɔ y'i xhɔ wɛ.

³² Lee wuu na n'a bi giin jo funzhaga katii ganha bu jɛ yi ni wɛ. Sipya wemu wu ɲɛ wu sanha cee lɔ-ɛ ge, Kafɔɔ wo ɲidaa keree ki ma bye weefɔɔ wo cɔnɔmɔ keree. Wu

funzhaga kaa bɛɛri li ɲɛ lemu li da wu pye wu taan Kafɔɔ mu ge.

³³ Ga wemu bu cee leɲɛ, wee ma ke koɲɔ ke wo yaɲɲumuyɔ kaa taga wuyɛ funɲɔ cɔnri, kɔnhɔ wu daan wu shɔ mu.

³⁴ Lee funɲɔ ni wu fungɔngɔ ki ma ɲɛri na wu kilee na se kabaya shuun na. Cɛɛ piimu ɲɛ gbaga ni wɛ, na fara doɲiɲɛ pushaa na, pee bɛ ma pu funyɔ shaa ni Kafɔɔ ɲidaa keree kaa ni, kɔnhɔ p'i jɔ pye Kafɔɔ wuu pu keree ki bɛɛri ni. Ga cee wemu wu ɲɛ gbaga ni ge, wee wo funzhaga ki ma gaanɲi ke koɲɔ ke wo yaɲɲumuyɔ ye yiri, kɔnhɔ wu daan wu poo mu.

³⁵ Yeeyɛ pyaa wo kuduun kaa na n'a ye yu, li wa nago kanna fanha n'a giin di bye yi na wɛ. Ga na funɲɔ ki wa y'i da ɲaari ɲaarigazaana na, y'i daha Kafɔɔ nɔnhɔ ni ni yi zɔɔɔ pu bɛɛri ni.

³⁶ Nɔ wemu bu li cɛ na wee wa da jɔ wuyɛ co wu curɔ taan wɛ, wu mɛɛ wu leɲɛ na saha ni wu fungɔngɔ ni. Lee ɲɛ jurumu wɛ.

³⁷ Ga nɔ wemu bu li kan wuyɛ funɲɔ ni na ta wa shishiin ya wu karamu wɛ, na jo wu da wu curɔ leɲɛ wɛ. Wu bi dɔ li na, na wu fungɔngɔ kaa li takyɛgeɲɛ wa da yiri xuu wa shishiin ni wɛ, ayiwa lee ya ɲɔ.

³⁸ Lee funɲɔ ni wemu bu wu curɔ leɲɛ, kasaana w'a pye. Ga wemu bɛ bu sɔɔ na wu wo yaha wɔ leɲɛ baa, lee ya pɔɔ shɛn.

³⁹ Ayiwa, cee bɛɛri w'a gbaga je nɔ mu ge, na nɔ wu yaha ɲii na, cee w'a pɔ yaha wu na. Ga nɔ wu ga xhu, wee tuun wu ni w'a pye wuyɛ mu. Nɔ bɛɛri w'a wu taan ge, wu shɛ gbaga je wee mu, kɔnhɔ wu pye n'a daa fɔɔ.

⁴⁰ Ga nɛ wo funɲɔ na, wee cee wu bu sɔɔ na wuyɛ yaha wɔ mu, lee na bɔɔ wu mu fo xuuni. Nɛ bɛ di wa giin bɛ jo Kilɛ Munaa li wa nɛ bɛ ni.

8

Yaperɛɛ xaara

¹ Wɔ shɛ nime yaperɛɛ xaara ti wo jomɔ pu feni. Can wu ɲɛ wii na jo wɛɛ bɛɛri pu ɲɛ ni laɲɛ ni ma na jo ba yee wa yi yu wɛ. Ga wee laɲɛ we ya tabaara leni sipya ni. Na ta taanɲɛge di se ni n'a daa fɔɔ ni ɲaha na n'a daa wu ni.

² Sipya wemu ba wuyɛ wii na wee ya keree cɛ, Ayiwa wee sanha keree cɛ ba keree ya yaa k'a jeni wɛ.

³ Ga Kilɛ kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ Kilɛ ya cɛ.

⁴ Ayiwa, yee ya yegenɛ pye yaperɛɛ xaara ti shizhaa na, na ta wa na jɔ ti xa? W'a li cɛ na jo yaperɛɛge ɲɛ yafiin bɛ wɛ, bani Kilɛ nigin pe ye wu ɲɛ.

⁵ Can kunni wu ɲɛ wii, yaɲɲumuyɔ niɲɛɛɛɛ wu fugba wɛ, ni ɲiɲɛ ke na sipyii na yi pyi na kileɛɛ, na li pye kanna kileɛɛ niɲɛɛɛɛ pu ɲɛ pu mu na fara kafɛɛ niɲɛɛɛɛ na.

6 Ga wèe mu kunni, Kile nigin pe ye wu jɛ; wee jɛ To Kile, wee w'a yanmuyo yi bɛeri yaa. Wee wuu bɛ wèe di jɛ. Kafɔɔ nigin pe ye bɛ di jɛ; wee jɛ Yesu Kirisa. Wee baraga ni yanmuyo yi bɛeri wa yaa, wee baraga ni bɛ wèe wa jiiɛɛɛ na.

7 Ga n'a daa fɛɛ pu bɛeri wa sanha we can we cɛ na fiinnɛ wɛ. Pii wa yee ni piimu wa bi tɛɛ na yaperɛɛ kaan ge. Pee ba tee xaara te xaa, pee ma li yaha puyɛ funyɔ ni na yaperɛɛ xaara ti jɛ ti. Pu n'a daa wu wo fanha jɛɛ funɔ ni p'a li ta na pee ya puyɛ nɔɔɔ.

8 Na ta jɔyalige di wa da jà wèe pye wèe pu Kile tɛɛɛ wɛ. Wèe ya te xaara te yaha wà xabaa la, lee wa da yaaga wolo wèe ni wɛ. Wèe shiin ya ti xa la, lee wa da yaaga le wèe ni wɛ.

9 Ga lee bɛ na, yi kasɛɛɛ yaha yiyɛ na. Yi na jà da yanmuyo bɛeri li yi jidaan funɔ ni. Ga wa ganha ga wu jidaan yaha wu pye kajuɔɔ di baraga baa fɔɔ tɔɔɔ le kakuɔɔ ni wɛ.

10 Bani mu wemu w'a yu na mu ya yaaga cɛ ge, baraga baa fɔɔ wa bu mu jɔa mu ya tiin na li yaperɛɛ la wo pɛɛɛɛ puga ni, ta lee da wu luu waha yaperɛɛ xaara xha na wɛ?

11 Lee funɔ ni, wee ceborona baraga baa fɔɔ wemu bɛ wuu na Kirisa ya xu ge, ta mu wo lajɛ wu ya pye kajuɔɔ na bɔɔngɔ nɔ wee na wɛ?

12 Yi ba lee pyi, yi cebooloo pu jurumu y'a luu. Bani baraga jɛ pu ni keree kiimu wo bye na wɛ, yee wa pu logoo wari na waa kee na. Lee funɔ ni Kirisa ye pyaa na y'a wee jurumu wu pyi.

13 Lee wuu na, yalige ke n'a da lii ge, kee bu da ki na da bye kajuɔɔ di nɛ ceboro tɔɔɔ le jurumu ni, nɛ na gahari kee yalige ke ni, konhɔ di ganha bu na ceboro wu pye wu to wɛ.

9

Kirisa wo tudunmɔ wu tayerege jɛ kemu ge

1 Ayiwa, ta nɛ jɛ naye wo wɛ? Ta nɛ bɛ jɛ Kirisa wo tudunmɔ wa wɛ? Ta nɛ bɛ ya wù Kafɔɔ Yesu jɔa wɛ? Ta yee bɛ pu jɛ wee labye we wo kuduun Kafɔɔ na wɛ?

2 Ali pii jɛhɛ bye p'i ya sɔɔ li na na Kirisa wo tudunmɔ nɛ jɛ wɛ, yee ya yaa yee pu li cɛ na Kirisa wo tudunmɔ nɛ jɛ. Bani yee na jé Kafɔɔ wo karijɛɛge ki ni, lee li wa li shɛɛ na Kirisa wo tudunmɔ nɛ jɛ.

3 Piimu p'a nɛ kaa yu, na zɔ tɛri nɛ na ge, we kafila we nɛ daga na pu jɔ shuu:

4 Na wèe yaha wèe na jɛ Kirisa wo tudunmɔ, ta yalige ni yagbaya ya yaa na gaan wèe mu wù labye wu wuu na wɛ?

5 Ta li ya saha nago wèe bɛ pu wù wo shɔ wa la, wee di da jaari ni wù bɛ ni ba Kirisa wo tudunmɔ pusamaa, ni Kafɔɔ wo ceboronamaa pee, ni Sefasi* yɛ jɛ-ɛ wɛ?

6 Kelee nɛ ni Barinabasi ni, ta wèe ye p'a yaa na labye watii bɛ pyi, konhɔ wù na jà w'a wù jɔalige ta?

7 Mii yee d'a li logo, wa w'a sɔɔsiire pyi, wufɔɔ di nohɔ kuri yere ni wuyɛ ni wɛ? Kelee wa wu ɛɛɛɛn tiire nɔri wu ganha ba ti nagoo li-i wɛ? Kelee wa w'a yaporɔɔ naha, wu ganha ba yi jirimɛ gbuu-i wɛ?

8 Yi ganha ba giin na yemu sipyii wa yu ge, na yee ye nɛ pye na tɔɔɔ tasinɛ wɛ. Bani yee ninunɔ y'a ka Kile wo saliya wu bɛ ni.

9 Kile tudunmɔ Musa ya yi ka saliya wu ni na: «Ma ganha bu jɔ le nù jɔ na na wu yaha wu na shinma tanhana tanhana wɛ.»* Ta niyɛ ye ni Kile ya wu funɔ shaa na ye jo?

10 Li can koo ni, ta wèe wuu na bɛ w'a yi jo wɛ? Wèe wuu na w'a yi jo kunni. Bani li waha l'i waha, wemu w'a faa pyi ge, w'a yaa w'a wu pyi wu da daa; wemu bɛ w'a shinma sani ge, wu bɛ di da wu sani, wu da daa wu taa le na.

11 Ayiwa, wèe p'a Kile jomɔ pu nuguro nugi yee mu. Wee tuun wu ni wèe bɛ na la yee keɛ yanmuyo ni, ta lee ya ye wèe na?

12 Ni pii di wa wee kuduun we taa yee mu, ta wu ya yaa ni wèe ni sanha na toro peefɛ tãan wɛ? Ga wèe ya ta lee pye wɛ. Wèe ya kanhama tuugo bɛeri soro wùye ni, konhɔ kaa la shishiin ganha ba bari Kirisa wo Kile Jozaama pu yɛɛ li na wɛ.

13 Yee kunni d'a li cɛ bɛ na jo piimu pu wa labye pyi Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni ge, Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni pee wo jɔalige ya fɔro. Piimu bɛ pu wa saraya nizogoyo yi wo saraya yi tawologo ki ni ge, pee bɛ wo tahaa wa fɔro yee saraya ye ni.

14 Lee ninunɔ funɔ ni Kafɔɔ bɛ ya li koro yaha nago piimu p'a Kile Jozaama pu yɛɛ li pyi ge, pee wo jɔalige di da fɔro lee yɛɛ li ni.

15 Ga nɛ ta le kuduun kaa le la shishiin sha yee mu wɛ, nɛ di wa ye kani bɛ nago wee kuduun wɛ di da nɔni na na wɛ. N'a xu bɛ, nɛ lee funɔ la na toro di ke fundanga ke yaha ki shɔ na na.

16 Nɛ da jà da Kile wo Jozaama pu jo kaa taga da naye pɛɛ wɛ. Bani na pu yɛɛ pyi, lee ya jɛri nɛ jɔɔ ni fanha kaa. Nɛ bu bye nɛ pu yɛɛ pyi bɛ wɛ, bɔɔngɔ ki da nɔ nɛ na.

17 Li da bi da nago kanna nɛye pyaa mu l'a taan, a nɛ ganha na Kile Jozaama pu yɛɛ li pyi, wee tuun wu ni nɛ bi yaa ni saraa ni. Ga ni pu jo w'i ya ta w'a foro nɛye pyaa ki ni wɛ, wee tuun wu ni labye wemu ye kaa l'a le na keɛɛ ni ge, wee n'a byi.

* 9:5 Sefasi: Arameye sheen jomɔ pu jɛ pii, Girekii ma jo na Pyɛeri. Ke mege ke kori wu jɛ na faaga. * 9:9 Duterɛnɔme 25:4

¹⁸ Ayiwa, wee tuun wu ni leke di wa ne wo saraa wu we? Na Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu ma ni, kuduun wemu be w'a yaa ni na ni ge, di ganha ba wee be shaa we. Lee ni ne wo saraa w'a fõro.

¹⁹ Ne je sipya wa shishiin wo bulo we; ga lee be na ne kunni da naye yaha bulo sipyii beeri mu, kõnhõ di já sipyijehemee ta Kirisa mu.

²⁰ Ne bu bye ni Yawutu ni tuun wemu ni, ne be na naye pye ba Yawutu je we, kõnhõ pu nijehemee di juwuuro ta. Piimu p'a jaari na sahanj ni Kile tudunmõ Musa wo saliya wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee je we, na ta li can koo ni, ne Musa wo saliya wu koo jaari we. Ga ne ma lee pyi, kõnhõ pu nijehemee di juwuuro ta.

²¹ Piimu pu je pu ya Kile tudunmõ Musa wo saliya wu koo jaari-i ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee je we; kõnhõ pu nijehemee di juwuuro ta. Ga lee di wa nago kanna ne ta na Kile wo saliya wu koo jaari-i de, bani Kirisa wo saliya wu koo ne jaari.

²² Piimu fanha k'a cõre n'a daa wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na naye pye ba pee je we, kõnhõ pu nijehemee di fanha ta. Lee funjõ ni, piimu bu bye pyegana beeri na, ne bu bye ni pu ni, ne be na bye ba pu je we; kõnhõ li pye pyegana beeri na, nigin nigin wa di juwuuro ta pu ni.

²³ Kile wo Jozaama pu wuu na ne lee beeri pyi, kõnhõ na be di ba da pu kuduun wu ni.

²⁴ Piimu p'a jahazhaanri tafere ti fe ge, ta yee ya li ce na pu beeri pu ma baa, ga shen nigin ye pe na ba jahagbaa li ta we? Wee tuun wu ni yi be pu la le yiye ni, y'i da fe, kõnhõ yi be di ba kuduun ta.

²⁵ Piimu p'a tee jahazhaanri tafere ti fe ge, pee ya pu ye tãnha keree nijehenje na. Pee wa pu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee ya xhuu. Ga wõe wa wu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee da ga xhõ we.

²⁶ Lee wuu na ne na wo tafere ti fe, ga ne ti fe jubadin we; ne na wo kagurukpõnyõ yi be pyi, ga ne wo kaguruyo yi wa se kafeege na we.

²⁷ Ne na ceepuuro ti kana xuuni na naye co can can na keree nijehenje tãan; kõnhõ di ganha bu Kile Jozaama pu jo sipyii pu mu, naye pyaa di dere pa buun we.

10

Izirayeli sheen wo keree k'a pye wõe mu jaha shesheree

¹ Na cebooloo, le l'a wõe sefelee pu ta na pu yaha pu na jaari siwaga ki ni ge, yi funjõ ganha bu wo lee na we. Nahanja k'a pu beeri mara, a pu beeri di ba suumõ lõhõ ki kõn jeri.

² Pu beeri p'a batize jahanja ke, ni suumõ lõhõ ki ni, na bye ni Kile tudunmõ Musa ni karijengee ki ni.

³ Kile ya yalige kemu kan pu mu na yiri fugba wu ni ge, pu beeri p'a kee li.

⁴ Kile ya lõhõ kemu kan pu mu ge, pu beeri p'a kee gba. Bani fefere faaga k'a bi pinne ni pu ni, na lõhõ kaan pu mu. Kirisa wu bye kee faaga ke.

⁵ Ga le beeri kadugo na, pu nijehemee kapyegee ya pa daan Kile mu we, lee l'a pu pye p'a xu siwaga ki ni.

⁶ Ayiwa, kii keree kii ya pye na she wõe na, kõnhõ wõe be ganha bu da lakuujõ yaha ki wu le koguunõ ni ba pee ya pye we.

⁷ Pii wa bi yaper ee kaan pu ni. Yi be ganha bu yiye yaha yaper eegan ba pee ya pye we! L'a ka pee shizhaa na Kile Kafila wu ni na: «Sipyii p'a tiin na li, na gba, lee kadugo na, a p'i xhõ na shõ to xõnhõ na na xõnhõni pu yaper ee jahagbaa na.»*

⁸ Pii wa bye pu ni dõdõ. Yi be ganha bu da yiye yaha dõdõ ba pee ya pye we! Piimu p'a tee dõdõõõ ti pye ge, sipyii kabõfõõõ kelee shuun ni taanri (23.000), pee p'a xu pu ni canjãjii nigin funjõ ni.

⁹ Pii wa Kafõõ taanna wii pu ni. Yi be ganha bu da zõõ yi Kafõõ taanna wii we! Piimu p'a lee pye ge, wõõõ p'a pee nõ na gbo.

¹⁰ Pii wa bi jmunu-jmunõ pu ni. Yi be ganha ba jmunu-jmunõ ba pee ya pye we! Piimu p'a lee pye ge, meleke munaawuumõ w'a pa pee beeri gbo.

¹¹ Kii bõõõõõ keree kii beeri ya pee ta, kõnhõ k'i já pye jaha shesheree wõe mu. P'a kii keree kii ka, kõnhõ k'i ba bye kalaa wõe mu, wõe piimu pu je taaxõõ li kõjõõõõ na ge.

¹² Wee tuun wu ni sipya wemu w'a wuyẽ wii na wee yeregana ya jõ ge, weefõõ wu la le wuyẽ ni wu ganha bu da guruujõ do we.

¹³ Nõwuuro temu t'a yee ta ge, tee ninuuro t'a sipyii pusamaa beeri taa. Kile je jomẽe fõõ, wu da ga sõõ yee nõhõ ki wolo fo di zhe dorõ yi fanha ki tehene tãan we. Ga tuun wemu ni nõwuuro ti da ba nõ yi na ge, Kile na fanha kan yi mu, kõnhõ yi já ti xu yiye ni, na guri na taforogõ be kan yi mu.

Wu wuyẽ tanha yaper ee keree tuugo beeri na

¹⁴ Lee wuu na na taanjiinee, yi sii yi tõõõ wolo yaper eeganra ni fefere!

¹⁵ Y'a keree kõri ce, lee jogana le n'a yu ni yi ni. Ye n'a yu yi mu ge, yiye pyaa be ki yi wii!

¹⁶ Wõe ba da Kafõõ fefere yalige ki li, wõe ma baraga taha Kile na na yagbaga kemu gba ge, ta kee wa ma li shee na Kirisa ni wõe je karijengee ni wu shishan pu baraga ni we? Buuri wu be wõe ma daa daa wuyẽ na ge, ta

wee be ya li shee na Kirisa ni wèe ne karijenge ni wu ceepuuro ti baraga ni we?

17 Buuri nuɔ nigin ye ki ne. Ali na wèe yaha wèe ya nehe be, wèe beeri ya pinne na bye ceepuuro nigin. Bani wèe beeri p'a ke buuri nuɔ nigin we taani wùye na.

18 Lemu li bi byi Izirayeli nagoo pu ninje ni ge, yi yi funɔ kɔn lee na. Piimu p'a bi ma saraga yanmuyɔ yi li pee ni ge, ta pee ne ma bye ni Kile ni karijenge ni we? Bani Kile wogo ki ne saraya nizogoyo yi tawologo yaaga ke.

19 Leke ne jomɔ p'i wa zhe we? Na kaɔɔ li wa yaperɛe ki na laa? Ta xaara te p'a gbuu ki na ge, tee na kaɔɔ li wa?

20 Bada, lee la be we. Ga ne wo jomɔ p'a li shee nago yanmuyɔ yemu yaperɛgaan p'a wo na gaan yaperɛe ki mu ge, jo jinaa mu p'a yee kaan, yi wa gaan Kile mu we. Ne funɔ di wa yee pu pye karijenge ni ni jinaa ni we.

21 Yee da já da gbuu Kafɔ wo ceegbuu li ni, yi da se y'a gbuu sanha jinaa be wuu li ni we! Yee da já da li ni Kafɔ ni, yi da li ni jinaa be ni we!

22 Kelee ta w'à giin wù Kafɔ wo juizhaga ki yirige? Ta wèe fanha ya nehe wu wogo na?

N'a daa fee pu kapyegge ya yaa na nooɔ tɛri Kafɔ mege na

23 «Keree beeri jo ya kan» ba yee wa yi yu we; ga kuduun ne keree beeri ni we. «Keree beeri jo ya kan», ga keree beeri di wa da zhe ni yee ni jaha na n'a daa wu ni we.

24 Wa shishiin ganha ba wuye nigin wo kuduun keree shaa we! Wa beeri ya yaa w'a kaa pyi lemu wo kuduun wu ne watii na ge.

25 Xaara tuugo beeri y'a ja ti beere caan na ge, yi ganha ba ti keree yegee we, y'a ti xaa! Yi ganha bu nakaara ta shishiin yaha yi zɔɔɔ pu na tee wuu na we!

26 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Niɔ ke ni ki yanmuyɔ beeri yi ne Kafɔ woyo.»*

27 Wemu ne Kiricen we, wee wa bu yi yiri yalige na wu puga, yi bu she wà, wu bu she yalige tuugo beeri kan yi mu, yi ganha bu ki keree yege we. Yi ki li yi ganha bu da nakaara ta shishiin yaha yi zɔɔɔ pu na we!

28 Ga wa bu yi pye: «Yaperɛe xaara ti ne te de!» Wee tuun wu ni, yi ganha bu ti xa nige we! Wemu w'a yi funɔ to ge, nakaara ti ne wo zɔ wu ni. Lee wuu na, yi ganha bu ti xa we!

29 Ne wa ye yu yee wo zɔɔɔ pu wo nakaara wuu na-e de! Ga wemu w'a yi funɔ to ge, wee wo zɔ wu wo nakaara wuu na.

Ayiwa, pii na ba jo yee ni na: «Naha na watii wo zɔ nakaara di da ba deree jaagi shan ne na we?»

30 Yalige ke ne da lii ge, ne bu baraga taha Kile na kee wuu na, leke di da ba jaagi shan

ne na kee wuu na, ne d'a baraga taha na xɔ Kile na we?

31 Lee funɔ ni, yaaga kemu y'a da lii ge; yaaga kemu y'a da gba ge; kaa tuugo beeri y'a da bye ge, kii beeri ya yaa na nooɔ tɛri Kile na.

32 Wa shishiin ganha da kaa pye yi ni lemu na Yawutu wa, kelee Gireki wa, kelee Kile wo Egilizi wu sipya wa nuɔ kyeege we.

33 Yi pye ba ne je we! Ne la le naye ni na sipyii beeri wo jidaan pyi keree beeri ni. Ne naye mege wo kuduun shaa we, ga sipyii beeri wo kuduun ne zhaa, kɔnhɔ p'i já sha.

11

Cee jubɔ keree Kile peleduun ni

1 Ayiwa, yi pye na taannivee ba ne be ya Kirisa taanni taannigana lemu na we!

2 Na ceboooloo, ne yi sɔni xuuni, bani yee ya fungongo yaha ne na keree beeri ni, kalaa wemu be ne kan yee mu ge, na nohɔ na wu be koo jaari.

3 Ga kaa nigin ne wà, na funɔ ki wa y'i lee ce: Kirisa wu ne ná beeri wo nuɔɔɔ; ná be di ne wu shɔ nuɔɔɔ; Kile di ne Kirisa be wo nuɔɔɔ.

4 Wee tuun wu ni, ná wemu ba Kile neeri, kelee na kafila nuri Kile jo na na dorogo, wu ba lee la shi pyi na wu nuɔ yaha k'a tɔ, wu ya baraga taha Kirisa na we.

5 Ga cee ba Kile neeri, kelee na kafila nuri Kile jo na na yu; wu ba lee la shi pyi na ta jubɔ ne wu nuɔ ni we, ná we wu ne wu nuɔɔɔ wu ge, wu ya baraga taha wee na we. W'a jeri ba cee jumaa wo ne we.

6 Cee wemu bu jo wu da jubɔ pɔ wu nuɔ ni we, wee tuun wu ni wu mehe juzhiire ti kɔn. Ga cee na wu juzhiire kɔn, kelee na nuɔ ki xuu, lee bi ne cee mu shiige, wee tuun wu ni w'a yaa wu jubɔ pɔ.

7 Ná ya yaa wu pa wu nuɔ tɔ we, bani Kile jaa ni w'a yàa, na Kile wo nooɔ wu be shee. Ga cee di ná be wo nooɔ wu shee.

8 Bani ná ya ta foro cee ni pu yaaduun wu ni we, ga cee w'a foro ná ni.

9 Ná di ya ta yàa cee wuu na we, ga cee w'a yàa ná wuu na.

10 Lee wuu na cee ya yaa na jubɔ pɔ meleke pu wuu na, lee di bye jaha shesheere, temu ya li shee na w'a wuye tirige wu poo mu ge.

11 Ga lee be na, na wèe yaha Kafɔ wo karijenge ki ni, wèe ya li ce jo cee da já bee ná baa we, ná be di da já bee cee baa we.

12 Bani cee w'a foro ná ni pu yaaduun ni; ga nime cee w'a ná seni, lee beeri d'a foro Kile ni.

13 Yiye pyaa be ki li wii ge. Ta l'a saha cee w'a Kile neeri n'a daa fee ne ne jubɔ baa?

* 10:26 Zaburuu 24:2

14 Na saha ni sipyii yε pyaa yaagana ni, ta yee wa li jnaa na jo nά na wu juzhiire yaha t'a tōnno, na shiige kaa li jne lere we?

15 Ga na li ta cee bu wu juzhiire yaha t'a tōnno, lee jne juyirige; bani jnuboo wege ni Kile ya juzhiitōnyo kan cee mu.

16 Ayiwa, wa ba giin wu da nakaara pyi sanha kii keree kii shizhaa na; wεe kunni ya pyegana latii cε nige le kadugo na we; pyegana latii bε di wa egilizi wa shishiin ni le kadugo na we.

Kafoo wo fεfεere yalige ki ligana

17 Ayiwa, n'a da kaa nigin wa taga yi funno to, nε kunni wa da jά yi sō lee wuu na bada we. Lee li wa mε. Pinnerε temu yee ya byi ge, ti ya la jnogi yee na we, fo kakara.

18 Li nizhiine li wa le: Ne logo na ba yee ya yiye pinne jomō na we, na yee ya beni we, yee na daa daa. Ne giin jo can wa bε pee jomō pe ni.

19 Li waha l'i waha yee ya yaa na taa taa, nakaara bε wa lee ni we; kōnhō piimu p'a n'a daa wu co xuuni ge, pee di je shōonri yi te ni.

20 Yee bu yiye pinne, yalige ke yee ma li ge, kee jne Kafoo wo fεfεere yalige ki we.

21 Bani ba yee ya yiye pinne Kafoo wo yalige ki kaa na we, yee na gburugi, wa bεeri na dii wuyε pyaa wo yalige na, na she kee lo na li. Lee funno ni pii na ba gori ni xuugo ni, pii d'a tin, na gba fo na figi.

22 Wee tuun wu ni piyeye jne yee mu-i ge? Ta yee ya jά na li wā, na gbuu wā we? Kelee y'a giin y'i Kile wo Egilizi wu yaha jate baa yaaga ge? Na fara lee na, piimu pu jne funno fεε pu ge, y'a giin yi shiige le pee jahaya ni kunni? Yi wa giin nε yekε jo we? Di yi sō lee wuu na laa? Lee kunni da jά bye we!

Yekε Poli ya jo Kafoo wo fεfεere yalige ki keree na ge

23 Ayiwa, nε kalaa wemu ta Kafoo mu, na wee ninumo kan yee mu ge, wee wu wa mε: Piige kemu ni pu bi da ba Kafoo Yesu le kenε ni ge, w'a buuri lo kee piige ki ni,

24 na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na jo: «Ne ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kōnhō yi funno di da dun ni na kaa ni.»

25 Ba p'a li xō we, a wu εezen lōhō ceεgbuu li bε lo kan pu mu, na jo: «Kile ya karijεεge jomεε nivonō lemu lo sipyii mu nε shishan baraga ni ge, lee li wa mε ke εezen lōhō ke. Yi ba da ki gba tuun bεeri ni, yi ki gba kōnhō yi funno di do ni na kaa ni.»

26 Wee tuun wu ni, tuun bεeri ni yee ya wee buuri we li, na kee εezen lōhō ke gbuu ge, Kafoo wo xu wu keree yee ya yu lee funno ni, fo wu ga guri pa sanha.

27 Lee wuu na sipyaa sipya w'a wee buuri we li, na kee lōhō ke gba gbagana la na lemu ya baraga tεri Kafoo mεge na-ε ge, weefoo ya

jaagi shan wuyε na Kafoo ceepuuro te, ni wu shishan pu shizhaa na.

28 Lee bε we, sipya wemu w'a wee buuri wō wu nōhō wolo wii, wee tuun wu ni wufō di na wee buuri we li, wu kee lōhō ke gba.

29 Lee bε we, sipya wemu w'a wee buuri we li, na kee lōhō ke gbuu, na ta kōri wemu wu jne yi na Kafoo ceepuuro ti shizhaa na ge, wufō di ya wee jate we, kiiri weefō ya shan wuyε jnū ni ni wee buuri we li, ni kee lōhō ke gba ni.

30 Lee l'a shennehemεε pye pii na yά, pii fanha d'a xō yee ni. Lee l'a pii pye p'a xu bε yee ni.

31 Wee bu fεnhε wū zōlō pu nōhō wolo wii jahā na, Kile wo kiiri wu da do nige wεe jnū ni we.

32 Ga Kafoo ya kiiri kōon wεe na, na wεe kuuni, kōnhō kiiri ganha ba she binne do wεe jnū ni ni kōnō ke wo sipyii pusamaa ni we.

33 Ayiwa na cebooloo, lee funno ni yi ba da yiye pinne y'i Kafoo wo fεfεere yalige ki li, y'a yaa na yere yiye sigε.

34 Xuugo ba da k'a shō wa ni, wufō wu li wu puga wu na w'a ma; kōnhō yi ganha bu da da yiye pinneε, yi da kiiri shaan yiye na we.

Ayiwa, nεyε pyaa ki ba nō wā yi yiri tuun wemu ni, nε na keree kisanjaa jahā shōonri.

12

Loolodahaa kiimu Fεfεere Munaa l'a gaan ge

1 Ayiwa na cebooloo, Fεfεere Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, nε funno ki wa y'i kee keree cε yi finne.

2 Yeeye pyaa k'a li cε na jo tuun wemu ni yee di bye yee sanha Kile cε-ε ge, yee bi yiye yaha yapεεε kenε ni, na dāhā ki nōhō ni, na ta jō di wa bε kee yapεεε kii mu k'a yu we.

3 Lee wuu na n'a yi yu yi mu, y'i li cε na jo Kile Munaa jne sipya wemu ni ge, weefō da ga jά jo na Yesu wu lanj we. Fεfεere Munaa bu bye li jne sipya wemu bε ni we, weefō bε da ga jά jo na Kafoo wu jne Yesu we.

4 Loolodahaa tuuyo njnehεyε yi wa wā, ga Fεfεere Munaa nigin l'a ki bεeri kaan.

5 Labye wemu l'a gaan wεe mu ge, wee labye we tuuyo y'a jehε, ga wu bεeri di byi Kafōonumō we mu.

6 Kapyεgee kii tuuyo bε d'a jehε, ga Kilenumō we w'a ki sefεere kaan wū bεeri nigin nigin wu mu wū na byi.

7 Fεfεere Munaa l'a liye sheε ni loolodahaa ni, l'a kiimu kaan wεe mu ge, kōnhō wa bεeri di da sipyii pu bεeri mago jnōgi.

8 Lee Munaa le li ma se kan wa mu wu na fungōngō fεere jomō yu, lee Munaa le ninunō na ba se kan wa betii mu wu na lajε jomō yu.

⁹ Lee Munaa le ninuno ma ba wa wo n'a daa pye w'a pele fo xuuni; lee ninuno na ba sefeere kan sanha wa be mu wu na yama fee cuunjo.

¹⁰ Fefere Munaa li ma sefeere kan wa mu wu na kakanhanja pyi; na sefeere kan wa mu wu na Kile tudoro yu. L'a se kan wa be mu sanha wu na munaakuunjo kii wo kapyegee ceni na zhonri Fefere Munaa li wogoo ki ni. L'a ba sefeere kan watii be mu wu na shi watii jomjo yu wu sanha dee pemu jo ja we; na sefeere kan wa be mu sanha wee na ganha na pee jomjo pe kori yu.

¹¹ Ga Fefere Munaa nigin we, lee li wa kii keree kii beeri pyi li ye. Lee li wa kii loolodahaa kii beeri kaan, wa beeri ni ma wuu, na be ni liye pyaa jidaan ni.

N'a daa fee pu beeri ya jeri pye ceepuuro nigin

¹² Ayiwa, sipya ceepuuro, nigin ti je tii; ga ti yatenye d'a jehhe. Wee tuun wu ni, ceepuuro yatenye ni yi jehhegana beeri, ba yee wa me ceepuuro nigin we, wee piimu pu wa ni Kirisa ni karijenge ni ge, mu li wa wee be mu.

¹³ Bani Fefere Munaa nigin ni wee beeri ya batize, na binne na bye ceepuuro nigin. Ma Yawutu la, ma Gireki la, ma bulo la, ma shiin je maye wo la, wee beeri p'a Fefere Munaa nigin we ta.

¹⁴ Ayiwa, ceepuuro ya yaa ni yatenge nigin ni we, ga yatenye nijehye ni t'a yaa.

¹⁵ Togo bu jo na ba ni kee di wa keje we, wee tuun wu ni na kee ni je wa ceepuuro ti ni we, lee na ki ni je kon wolo ceepuuro ti yatenye yi ni ya?

¹⁶ Niwii be bu jo na ba ni lee di wa jii we, wee tuun wu ni na lee ni je wa ceepuuro ti ni we, lee na li ni je kon wolo ceepuuro ti yatenye yi ni ya?

¹⁷ Sipya ceepuuro beeri da bi bye jii ye nigin, dii wu bi da da nuri we? Kelee ti beeri da bi da niwii ye na, dii wu bi da da nugo nuri we?

¹⁸ Ga li can koo ni, Kile ya ceepuuro yatenye yi beeri nigin nigin le ti ni, na be ni wuye pyaa jidaan ni.

¹⁹ Ceepuuro ti beeri da bi da yatenge nigin ye na, ta ti bi da bye me sanha ceepuuro?

²⁰ Lee wuu na ceepuuro yatenye y'a jehhe, ga ceepuuro te di je nigin ye pe.

²¹ Lee wuu na jii da ja keje pye: «Ne yaaga wa mu ni we.» Nunjo be di da ja toyo pye: «Ne yaaga wa yee ni we.»

Ceepuuro yatenye ya yiye keje sogoo

²² Li can koo ni, yatenye yemu wee ya wii ceepuuro ni jo yee wo baraga k'a xo fo xuuni ge, yee be wo kanjo li je wa.

²³ Ceepuuro ti yatenye yemu wee ya wii na jo yi je yaaga-e ge, yee wee ya gemee xuuni

na toro yi saya taan. Yemu yi je shiige woyo ge, na baraga teri yee na na toro yi saya taan.

²⁴ Yemu je shiige woyo we, wee ya kee baraga ke tuugo teri yee na we. Lee yaagana le na Kile ya ceepuuro yatenye yaa, yemu yi je baraga baa ge, konho wee di da baraga teri yee na xuuni.

²⁵ W'a lee pye mu konho ceepuuro ti yatenye ya shishiin ganha bu da waa laha ya na we; ga yi beeri di binne, y'i da yiye keje sogoo.

²⁶ Ceepuuro ti yatenge ka ba gana, yatenye yi beeri yi da binne da gana ni kee ni. Yatenge ka bu peje ta, yatenye yi beeri yi da binne funjo taan ni kee ni.

²⁷ Yee beeri p'a pinne na bye Kirisa wo ceepuuro. Yee beeri nigin nigin wu je wu ceepuuro ti yatenye ya.

²⁸ Lee tenegana li na Kile ya pii teje Egilizi wu ni wu labye wu kaa na. Pu nizhiilee je Kirisa wo tudunmo, pu shuun wuu je piimu p'a nuri Kile jo na na dorogo ge, pu taanri wuu je karamogoo; lee kadugo na a wu sefeere kan pii mu pu na kakanhanja pyi, na sefeere kan pii mu pee na yama fee cuunjo, na se kan pii mu pu na pusamaa teri, na pii pye jahagbaa fee, na sefeere kan pii mu pu na shi watii jomjo yu pu sanha dee pemu jo ja we.

²⁹ Ta l'a yaa pu beeri pu pye Kirisa wo tudunmo? L'a yaa pu beeri p'a nuri Kile jo na p'a dorogo ya? L'a yaa pu beeri pu pye karamogoo ya? Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a kakanhanja pyi?

³⁰ Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a yama fee cuunjo? Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a shi jomjo patii yu? Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a pee shi jomjo pe kori yu?

³¹ Ayiwa, loolodahaa kiimu wo tayerege k'a pele xuuni ge, y'a kee kaa kilee. Ga kaa lemu li wa kii beeri jaha na ge, nime n'a da lee she yi na.

13

Taanjenge

¹ Ayiwa, li jehhe da nago ne sipyii pu beeri wo shi jomjo pe ce na yu, na melekee pu be wo pu ce, taanjenge di je ne ni we, ne jomjo pu je ya yaaga be jo we. Ne jeri maga, kelee yatinje, na tunmo ye yeege.

² Ali ne jehhe da bi kafila nuri Kile jo na na dorogo; kelee kanmahonjo kii beeri wo laje, ni ceme pe beeri wo sefeere ya kan ne mu; kelee ne n'a daa wu baraga ya pele fo na faaboboyo koongi na leri yi tayahaja ni, na ta taanjenge di je ne ni we, ne je yafin be we.

³ Ali ne jehhe da na keje yanmuyo beeri loolo la baa fee na, na soo na na ceepuuro ti be kan pu sorogo be, taanjenge bye k'i je ne ni we, lee la shishiin ya yaaga jo ne na we.

4 Taanɲeeɣe luu ya mara, taanɲeeɣe ya saama pyi, ɲeɲeen ɲe taanɲeeɣe ni we, taanɲeeɣe ya ɲosanga pyi we, taanɲeeɣe ya tabaara pyi we,

5 taanɲeeɣe ya shiige kaa pyi we, taanɲeeɣe ya kiye kuduun shaa we, taanɲeeɣe luu ya yiri tɔvuyo na we, taanɲeeɣe ɲe ni funguunɔ ni we,

6 taanɲeeɣe ya fundanga pyi katiibaagaa shizhaa na we, ga can keree na k'a fundanga pyi,

7 taanɲeeɣe ya keree beeri yafani, taanɲeeɣe ya daa sipyii na keree beeri ni, taanɲeeɣe fungongo ya leri ki tadanɔ na we, taanɲeeɣe ya keree beeri soro.

8 Taanɲeeɣe ya xhuu bada we; piimu pu wa nuri Kile ɲo na na dorogo ge, lee na ba xho; shi jomɔ patii wo loolodahaa ki na ba xho; cemɛ pu be na ba xho.

9 Bani weɛ wo cemɛ pu ɲo ya ta fa we, jomɔ pemu be weɛ ya nuri Kile ɲo na na dorogo ge, weɛ di ya pu be beeri taa we.

10 Ga lemu wo ɲo k'a fa ge, lee ba ba canɔa kemu, lemu li ɲe li ɲo ya fa-ε ge, lee na xho.

11 Tuun wemu ni ne bi bye nohɔcɛɛ ge, ne jomɔ yoo, na fungongo yoo, na keree ɲaha cɛgana yoo, kii beeri bi bye nohɔpiire wogoo. Ga na ne pa le we, keree kiimu beeri ki ɲe nohɔpiire wogoo ge, a ne kee beeri ɲo yaha.

12 Ali nime be ni, keree kiimu weɛ ya ɲaa ge, weɛ ya ki beeri taa na ɲaa we. Ki ɲe kanna jaawiige ni weɛ ya ki wii, na bye weɛ ya ki beeri ɲaa we. Ga canɔa ɲii la wa ma, wu na ba kee keree ki ɲa ɲaha ni ɲaha. Ali ni ɲaa be ni, keree kiimu ne ce ge, ki ɲo ya fa we. Ga canɔa ɲii la wa ma, ne na ba keree ki beeri ce fo na no ki tehene na, ba Kile ya ne ce me we.

13 Ayiwa, kii keree taanri we, kii k'a kori yaha nime: n'a daa fεεɛ, ni tadanɔ, ni taanɲeeɣe. Ga ki beeri wo nigboɔ di ɲe taanɲeeɣe.

14

Kile Munaa li wo loolodahaa k'a yaa na pu beeri mago ɲogi

1 Ayiwa na cebooloo, lee wuu na y'a yaa yi fenhe taanɲeeɣe shaa keree beeri ɲaha na! Fεεεɛ Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, yi da kee be shaa! Ga na nuri Kile ɲo na na dorogo wo loolodaa le, y'a lee shaa xuuni.

2 Wemu ba shi watii jomɔ* yu, weefɔɔ ya yu ni sipyii ni we, ga Kile ni wu ma yu. Keree kiimu wu ma yu Fεεεɛ Munaa li gboɔɔ ni ge, kee ma ɲmɔhɔ, bani wa shishiin ya ki ceni we.

3 Ga wemu ba kafila nuri Kile ɲo na na yu, sipyii ni weefɔɔ ma yu, kɔnhɔ pu da se ɲaha

na n'a daa wu ni, samohɔɔ di da jin pu ni, pu da lojine taa.

4 Wemu ba shi watii jomɔ yu wuyɛ nigin wo n'a daa weefɔɔ ya luu na se ɲahagbaa na. Ga wemu ba kafila nuri Kile ɲo na na yu, n'a daa fεɛ pu beeri wo n'a daa wu weefɔɔ ma luu na se ɲaha na.

5 Ne funɲo ki wa Kile di se kan yi beeri mu, y'i ja y'a shi watii jomɔ yu. Ga lemu l'a dan ne ni sanha na toro lee be taan ge, lee li wa me jo Kile wu se kan yi mu yi da nuri wu ɲo na y'a dorogo sipyii mu. Bani na kafila nuri Kile ɲo na na yu, lee kaɲɔɔ ya peɛ na toro shi jomɔ patii wo jo taan. Fo pee shi jomɔ pe kori bu jo, p'i na ja she ni Egilizi wu n'a daa wu ni ɲaha na.

6 Ayiwa na cebooloo, ne bu she yee yiri nime we ni, ne di ya she Kile wo kashεε la paari yee mu we, ne di ya Kile wo laje watii keree jo yee mu we, ne di ya jomɔ pa logo Kile ɲo na na torogo yee mu we, ne di ya she yee kalaa we; ga fo na shi jomɔ patii yu yee mu, leke ne di da ɲo yee na lee funɲo ni we?

7 Wu ɲaha sheshεεɛ lɔ yatinye ya na, sibene* kelee koni: Meheε ki bye k'i ya yu ki jogana na we, dii wa da bye wu li ce na le jegulo le li wa sibene li meε le, kelee koni wu meε li we?

8 Maga kemu pu ma wi kashεɲɲmɔɔ pu na gbegele foro ge, kee maga ke bye k'i ya wi ki wigana na we, kashεɲɲmɔ weke w'i da gbegele we?

9 Mu li wa yee be mu. Jomɔ pe yee ya giin di jo ge, yee ba pee yu shi jomɔ patii ni, dii sipya di da bye wu pee kori ce we? Pee jomɔ pe ya ɲeri ba kafεεge ɲe we.

10 Shi jomɔ tuuyo ni ɲehεyε yi wa korɔ ke na, ga yi beeri di wa ni kori ni.

11 Ga sipya watii ba yu ni ne ni shi watii jomɔ ni ne di ya pee nuri we, wemu w'a yu ni ne ni ge, ne ɲeri weefɔɔ mu nabun, a weefɔɔ be di ɲeri ne mu nabun.

12 Ayiwa, ba ni yee di wa Fεεεɛ Munaa li wo loolodahaa ki la pyi, wee tuun wu ni, kiimu k'a se ni Egilizi ni ɲahagbaa na ge, y'a kee shaa yi kee ta xuuni.

13 Lee wuu na wemu ba shi watii jomɔ yu, weefɔɔ ya yaa w'a Kile ɲeeri kɔnhɔ wu ja w'a pee jomɔ pe kori yu.

14 Bani ne ba Kile ɲeeri shi watii jomɔ ni, ne zo wu ma bye ɲerege ki na, ga jomɔ pe ne yu ge, ne fungongo ke di ya labye pyi pee shizhaa na we.

15 Wee tuun wu ni ne di da leke pye we? N'a da Kile ɲeeri ni na zo wu ni, ga n'a da wu ɲeeri ni na fungongo ki be ni. N'a da Kile masɔɔ yoyo cee ni na zo wu ni, ga ne na da yi cee ni na fungongo ki be ni.

* 14:2 Shi watii jomɔ: Pee ɲe shi jomɔ pemu ma m'a yu Kile wo sefεεɛ ti funɲo ni ma di sanha dee pu jo ɲa-ε ge. Pu na ja bye ɲiɲε ke wo shi jomɔ kelee melekeε wo jomɔ. * 14:7 Sibene: Lee ɲe faan.

16 Lee kaa be we, mu ba baraga teri Kile na shi jomɔ patii ni, wemu wu ne wà sipyiire ti ni wee ya pee jomɔ pu nuri-i ge, dii wee di da já «Amiina» jo mu Kile-nerenge ki na we? Bani ye mu ya yu ge, wu ya yi ce we.

17 Ali na mu Kile-nerenge ki ta k'a nɔ be, ki ya yaaga be le wee wo n'a daa wu ni we.

18 Ne shi jomɔ patii ni nehemε yu ali na toro yee tãan, ne baraga taha Kile na lee wuu na.

19 Ga n'a daa fee pinnerε ni, jɔnii kaguro wemu naha ya ce ge, na kee k'a ye taga sipyiire ti kalaa, ne lee funnɔ lɔ na toro jɔnii kabɔfonɔɔ ke (10.000) jo tãan shi jomɔ patii ni pemu naha ya ce-ε ge.

20 Na cebooloo, yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ba nɔhɔpiire ne-ε we. Kakuuyo shizhaa na kunni y'a yaa na pye ba pubinɛε ne we. Ga funzhaga shizhaa na y'a yaa yi pye sipyileye.

21 L'a ka Kile Kafila wu ni na:
«Shi watii wo jomɔ ni n'a da ba jo ni we shi we ni.

Nabuun jɔyɔ na n'a da ba jo ni wu ni. Ga lee be na p'a da ba ne jomɔ pu logo we.

Kafɔɔ w'a jo mu.»*

22 Lee wuu na, na yu shi watii jomɔ ni, piimu ne Kiricεen we, Kile wo naha sheshεere ti ne tere pee mu, t'i ne naha sheshεere n'a daa fee mu we. Ga na kafila nuri Kile jɔ na na yu sipyii mu, tee ne Kile wo naha sheshεere n'a daa fee mu, ga piimu ne Kiricεen we, t'i ne naha sheshεere pee mu we.

23 Yiye pyaa be ki li wii ge! Yee egilizi wu sipyii pu beeri bu puyε pinne, yee beeri ba shi watii jomɔ yu, a piitiilee di nɔ yee ta yee na pee yu, kelee piimu ne Kiricεen we, pee ya nɔ yee ta mu, ta pu da jo na yee beeri jɔnɔmogoo k'a yiri we?

24 Ga yee beeri ba jomɔ nuri Kile jɔ na na dorogo. Wemu ne Kiricεen we, a wee wa di nɔ wà, kelee sipya watii. Yemu w'a nuri yee jɔ na ge, wu zɔ wu na wu jaagi yee na. Pee jomɔ pe na ba kiiri kon wu na!

25 Keree kiimu beeri k'a nɔmɔhɔ wu funnɔ ni ge, kee beeri na zheε kpεεnge na. W'a nuguro sin, na wu naha buri, na Kile pele, na jo: «Can can na Kile wa ni yee ni.»

Keree ki beeri ya yaa na zhɔnri ki shɔnrigana na

26 Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a lemu pyi ge, lee li wa me. Yi ba yiye pinne, Kile-peεnɛ kelee wu masɔnɔ yogo bu da wa mu, wu ki cee. Jomɔ bu da wa mu di daga pusamaa kalaa, wu pu jo. Kile bu da w'a kashεe she wa na, wufɔɔ be wu lee jo. Kile bu da w'a shi watii jomɔ she wa na, wufɔɔ wu pee jo. Wa be bu da na da já pee jomɔ pe kori jo, weefɔɔ be wu pee jo. Ga ki beeri ya yaa k'a byi kɔnhɔ n'a daa fee pu da se naha na n'a daa wu ni.

27 Li bu da pu na da shi watii jomɔ jo, sipyii shuun kelee taanri ye w'a yaa na pee jo nigin nigin na. Wa betii di da wà weefɔɔ di da pee jomɔ pe kori yu!

28 Wa bye wu ya ta wemu na já da pee jomɔ pu kori yu we, wee tuun wu ni piimu pu ne ni pee jomɔ pu wo loolodahaa ki ni ge, pee ya yaa na cari puyε na. Wa ba da wu wo jo, wu pu jo wuyε funnɔ ni wu ni Kile ni, wa ganha bu da wu wo mujuu li yege nige sipyiire ti te ni we.

29 Piimu p'a kafila nuri Kile jɔ na na yu ge, pee ba da jo, pu shuun kelee pu taanri ye wu jo, pusamaa di shuwege shan ni pee woyo yi ni, p'i yi suguri.

30 Ga Kile bu kashεe la she sipyiteεnge ka na, wemu w'a bi yiri yere na yu ge, weefɔɔ ya yaa wu cari wuyε na.

31 Yee beeri na já da nuri Kile jɔ na na dorogo nigin nigin, kɔnhɔ pu beeri di kalaa ta, samɔharɔ be di jé pu ni.

32 Kile ya lee loolodaa le kan sipyii piimu mu p'a nuri wu jɔ na p'a dorogo ge, se wa pee sipyii pii ni pu já kuu puyε mu.

33 Bani Kile ya ta pye kawuriye Kile we, ga jɔnɔnɛ Kile wu ne wii.

Ayiwa, ma na jo ba li wa fεfεere sipyii pu wo egilizii pu beeri ni we,

34 yi ba yiye pinne, cεe pu ya yaa pee p'a jomɔ luu p'a yu we. Li ya saha pee p'a yu egilizi wu funnɔ ni we. P'a yaa pu puyε tirige ma na jo ba Kile wo saliya jomεheε k'a yi yu we.*

35 Pii ba giin p'i kaa la yegenε pye p'i li naha ce, peefεε pu pu namaa yege lee kaa li na deeye ni. Li ya saha cee wu yiri w'a yu n'a daa fee pinnerε ni we.

36 Wee tuun wu ni ta yee yiri Kile Kafila w'a yiri? Kelee ta yee ye na w'a da?

37 Wa ba wuyε wii na jomɔ wee ya nuri Kile jɔ na na yu, kelee na Fεfεere Munaa l'a loolodaa la kan wee mu, weefɔɔ ya yaa wu li ce na ye ne yu ge, na Kafɔɔ wo jomεheε ki ne kii.

38 Ga wufɔɔ bu bye w'i ya sɔɔ pe jomɔ pe na we, yi be ganha bu wufɔɔ jate we!

39 Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a kaa lemu shaa xuuni ge, lee li wa me. Na jomɔ nuri Kile jɔ na na dorogo sipyii mu. Wa be ba yu shi watii jomɔ ni, yi ganha bu weefɔɔ be naha kon we.

40 Ga yi da keree ki beeri pyi ki kace na, ki beeri di da byi k'a se ki pyeganjaa na.

15

Yesu nixhugo ki ne ne keree

1 Ayiwa na cebooloo, ne Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee pemu na yee ya

* 14:21 Ezayi 28:11-12; Duterɔnome 28:49 * 14:34 Zhenezi 3:16

sɔɔ na gori yaha pu ni ni lowaa ni ge, n'a yi funyɔ tirige pee na sanha.

² N'a yi kalaa pu ni kalaagana lemu na ge, yi ba pu koro jaari na sahanji ni lee kalaagana li ni, yi na juwuuro ta pu baraga ni. Li ba foro lee ni, yi na yi wo n'a daa wu pye tawaga ni.

³ Neye pyaa ya kalaa wemu ta wee di je kalaa wu jugbɔhɔ ge, wee ni ne fenhe yee kalaa. Wee wu wa me. Wɛe wo jurumu wuu na Kirisa ya xu ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we.

⁴ A p'i wu le fanja ni. Wu caxhugo canja taanri wogo ki na, a wu je na foro xu ni ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we.

⁵ Wu nijene na, w'a wuyɛ she Pyɛeri na, lee kadugo na na wuyɛ she wu tudunmɔ ke ni shuun wu na.

⁶ Lee kadugo na, cebooloo n'a daa fee piimu ya wu pinne ja shiizhan ge, pee ya jehɛ sipyii xhuu kaguro (500) na. Pee nijehemee wa sanha jii na nijaa we be ni. Ga pii wa xu pu ni.

⁷ Lee kadugo na sanha, a wu wuyɛ she Yakuba na, na wuyɛ she wu tudunmɔ pu beeri na.

⁸ Lee beeri kadugo na, a wu wuyɛ she ne Poli be na, ne wemu wu je ba pya je we, wemu w'a se na ta wu laa ya le-ɛ ge.

⁹ Bani ne wu je Kirisa wo tudunmɔ pu beeri nifenhefenhene. Ne bi yaa be yere p'a na pyi Kirisa wo tudunmɔ we, bani ne Kile wo n'a daa fee pu kanha shen xuuni.

¹⁰ Ga sipya wemu ne je ge, Kile wo niime wu gbɔɔɔ ni ne ja pye wee sipya we. Wee niime we Kile ya kan ne mu ge, wu ya ta pye la jɔbaa wo bada we. Bani ne na ja jo ne labye pye na toro Kirisa wo tudunmɔ pusamaa beeri taan. Ga neye pyaa wo fanha kaa ya lee pye we. Kile wo niime wemu wu je ni ne ni ge, li can koo ni wee w'a lee pye.

¹¹ Lee wuu na, w'a pye ne yoo, li shiin ya pye Kirisa wo tudunmɔ pusamaa yoo, lee yerenunɔ le wɛe wa byi, lee na yee di wa da.

N'a daa fee pu nixhuyo yi wo je wu keree

¹² Ayiwa, wee tuun wu ni wɛe bi je na lee yere li pyi na jo Kirisa ya je na foro xu ni, jaha na pii di wa yu yee ni sanha na xujene da ba bye jiga na-ɛ we?

¹³ Xujene bu dali da ba bye can na we, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta je na foro xu ni shiin we.

¹⁴ Li shiin bi je mu can na, na Kirisa ya ta je na foro xu ni we, wee tuun wu ni juɔ je wɛe wo yere li na we; a yee wo n'a daa wu be di bye juɔ baa.

¹⁵ Na fara lee na, ni xujene li da ba bye kunni we, kafineye wɛe ya dɛri Kile na, bani wɛe wa yu na w'a Kirisa je na yeege xu ni, na ta w'i ya lee pye we.

¹⁶ Bani xuu pu bu da pu da ba je niga na kunni we, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta je na foro xu ni shiin we.

¹⁷ Li shiin bi ta nago Kirisa ya je we, wee tuun wu ni yee wo n'a daa w'a pye juɔ baa, a yi jurumu wu be di noho kori yaha yi juɔ ni.

¹⁸ Na fara lee na n'a daa fee piimu beeri p'a xu, na pu yaha Kirisa noho ni ge, pee beeri ya piin fo wa.

¹⁹ Wɛe bi ta wɛe ya Kirisa pye wu tadanja ke koɔ ke wo jiiɛɛɛ te ye nigin wuu na, wee tuun wu ni wɛe pu je ke koɔ ke wo sipyii pu beeri wo jaa fee.

²⁰ Ga li can koo ni Kirisa ya sii je na foro xu ni. Kile ya wu je, piimu p'a xu ge, na wu pye pee wo shenshiime, na li shee na pee be na ba je na foro xu ni.

²¹ Bani ba xu ya je koɔ puga shen nigin keɛ kurogo we, mu xujene li be ya pye shen nigin keɛ kurogo.

²² Ba sipyii pu beeri ya xhuli pu ni Adama wo kariɛɛge ki funɔ ni we, mu sipyii pu beeri da ba je pu ni Kirisa wo kariɛɛge ki funɔ ni.

²³ Ga wa beeri ni wu wuu tuun wu wa, wa wuu beeri ni li koro. Kirisa w'a pye li shenshiime, lee kadugo na piimu pu je Kirisa wuu pu ge, wu ga ba canja kemu, pee be na je.

²⁴ Lee kadugo na taaxɔ li na no. Kirisa na ba juɔ feeɛ ti beeri, ni fanha ki beeri, ni sefeɛɛ ti beeri kyeeɛgi wee tuun we ni, na saanra ti kan To Kile mu.

²⁵ Bani li waha l'i waha, Kirisa ya yaa na saanra ti pyi fo Kile ba she wu pɛen pu beeri tirige le wu tɔɔɔ noho ni.

²⁶ Pɛn wemu wu je kurogo wo wu ge, wemu na ba gyeɛgi pɛen pu beeri kadugo yiri ge, wee je xu.

²⁷ L'a ka Kile kafila wu ni na: «Kile ya yanmuyo yi beeri tirige le wu tɔɔɔ noho ni.»* Ga li na ka na Kile ya yanmuyo yi beeri tirige le wu tɔɔɔ noho ni, lee wa li shee na yanmuyo yemu beeri Kile ya tirige na le Yesu tɔɔɔ noho ni ge, na Kile ye pyaa be nɛɛ ki je yee ni we.

²⁸ Yanmuyo yi beeri ba ba dirige le Kirisa tɔɔɔ noho ni tuun wemu ni; wee tuun wu ni, Kile wemu w'a yanmuyo yi beeri tirige le Jafɔ wu tɔɔɔ noho ni ge, Jafɔ wu be na wuyɛ tirige wee mu. Lee funɔ ni Kile na bye yanmuyo yi beeri juɔ ni.

²⁹ Ayiwa, li bu da nago xujene da ba bye jiga na we, wee tuun wu ni, piimu p'a puyɛ batizeni xuu wuu na ge, pee di da ba jaha ta lee ni we? Li bu sii ta nago xujene da ba bye bada we, jaha na sipyii di puyɛ kaan pu na batizeni xuu mu we?

* 15:27 Zaburuu 110:1; Zaburuu 8:7

30 Wèeyε pyaa kii bε do? Ni xujεnε da ba bye wε, naha na wε bε di wùye leni farati keree ni tuun bεeri ni wε?

31 Cana cana nε na she naye le xu kpaan ni. Can wu jε wii na cebooloo, lemu na nε ye yu yee mu ge, lee li wa mε. Wù Kafɔo Yesu Kirisa wo karijεεgi ki funjɔ ni, yee p'a nε wo jɔnɔ ki yirige.

32 Nε pεen piimu pu bye nε feni ba yacoyo jε wε, Efese kulo li ni ge, zhaanra temu nε le ni pee ni ge, li bu da kanna sipyii yε wo jεnaa na nε lee pye, lekε lee di da ba jɔ nε na wε? Xujεnε bu da li da ba bye wε, wee tuun wu ni: «W'a li, wù da gbuu, bani jiga na w'a da xhuu.»*

33 Yi ganha ba yiye faanna-ε dε! «Karijii niguumɔ w'a zɔsaama kyεεgi.»

34 Yi fungɔnyɔ ta sanha, y'i jurumu wu jɔ yaha, lee l'a saha! Bani pii wa wà yee tε ni, pee ya Kile cε wε. Nε ye yu yi mu, kɔnhɔ y'i li cε na yeeyε pyaa wo shiige ki wa kere.

N'a daafεε pu wo ceepuuro nivɔɔ ti keree

35 Ga wa na ba yege na xuu p'i da ba jε jεgana lekε na wε? Na ceepuuro tekε tuugo ki da ba bye pu mu wε?

36 Yee jε fungɔnyɔ baa fεε dε! Ma bu yashi nugi, wu ya fɔnhɔ wε, wu da ga fin wε.

37 Ma bu yashi le jɔnε ni, shinma tuugo kemu wu ma ba bye ge, ma jε ma da kee shinma tuugo ke wo shinma kanja nugi wε. Ga kee shinma tuugo ke wo shinma pile ma ma nugi. Li na já bye kalapile, kelee yaaga katii wo pile.

38 Shinma tugo kemu k'a taan Kile mu ge, w'a li fin na pye kee shinma tuugo ke wo tige. Kile ya yashi we bεeri pye wa bεeri ni wu tuugo tige.

39 Ali jɔni yanmuyɔ ye ye pyaa bε, yee bε wo ceexaara ti jε nigin wε. Sipya ceexaara jε ti ye, yapɔɔgɔ bε wo ceexaara jε ti ye, shazhεεε ceexaara jε ti ye, fyaa bε ceexaara jε ti ye.

40 Ya bε jε wà fugba yanmuyɔ, ya bε di jε wà jɔnε yanmuyɔ. Ga fugba yanmuyɔ ye, yee wo saana li jε li ye, jɔnε yanmuyɔ ye, yee bε wo saana di jε li ye.

41 Cana ke wo saana le wa li ye, yenjε ke wo saana le wa li ye, wɔɔɔ ki bε wo saana le wa li ye. Ali wɔɔɔ kiye pyaa bε wo saana li jε nigin wε.

42 Mu shiin xujεnε li bε di wa. Sipya ceepuuro ti jε ba shinma pile jε wε, ti bu le jɔnε ni t'a fɔnhɔ. Ga ti ba jε, ti da vɔnhɔ nige wε.

43 Ceepuuro ti ma le jɔnε ni na ti ta ti jaha ya kolo, ti fanha bε d'a xɔ, ga ti ba da jε, t'a jε ni baraga ni. Ti ba da le jɔnε ni, fanha jε ma bye ti ni wε, ga ti ba da jε, t'a jε ni baraga ni.

44 Ti ba da le jɔnε ni, sipya ceepuuro nidi-ire ti ma bye tii, ga ti ba da jε, Kile Munaa na jé ti ni. Ba l'a fiinjε na jo sipya ceepuuro nidiire wa wà wε, mu shiin li wa na jo Kile Munaa ya ceepuuro nivɔɔ temu bε kaan ge, tee bε wa wà.

45 Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Kɔnɔ shenshiime we, wee wemu w'a pye Adama ge, Kile ya wu yaa, na jɔifεεε munaa le wu ni, na pye sipya.»* Ga kurogo wo Adama we, wee wemu wu jε Kirisa ge, a Kile di wee pye munaa, lee lemu l'a jɔni sicuumɔ kaan ge.

46 Wemu w'a fεnhε pa jaha na ge, wee ya ta pye munaa wo wu wε. Ga ceepuuro wo wu w'a fεnhε pa jaha na, lee kadugo na a Munaa wo wu na pa.

47 Sipya nizhiime we, jɔnε puuro ni w'a foro, wee jε jɔnε wo. Sipya shuun wo we, wee wemu wu jε Kirisa ge, wee ya yiri fugba we ni.

48 Piimu bεeri p'a foro jɔnε puuro ni ge, pee bεeri jε ba jɔnε puuro wo wu jε wε. Piimu bεeri pu jε fugba wuu pu bε ge, pee bε na ba bye ba fugba wo wu jε wε.

49 Ayiwa, wemu w'a yaa ni jɔnε puuro ti ni ge, ba wee wo jaa jε mε wèe na wε, wemu w'a yiri fugba wu ni ge, mu wee bε wo jaa da ba bye wèe na.

50 Na cebooloo, yemu na giin di jo ge, yee yi wa mε. Ceepuuro temu ya yaa ni ceexaara ni shishan ni ge, tee da ga já jé Kile wo saanra te ni wε. Yaaga kemu k'a fɔnri ge, kee da já bye yafɔnhɔbaaga wε.

51 N'a da kanmɔhɔnɔ la jo yi mu. Wèe bεeri wa da ba xhu wε, ga wèe bεeri pu da ba jεri

52 taapile nigin funjɔ ni, jεkoronɔ nigin funjɔ ni, maga ki saja mεε li ba foro tuun wemu ni. Kee maga ki mεε li ba foro tuun wemu ni, xuu pu da wε, na bye ni ceepuuro nivɔɔ ta ni, temu ya fɔnri wε. Lee na ba wèe piimu ta jɔni na ge, wèe na jεri, na bye ni ceepuuro nivɔɔ ti ni.

53 Bani li waha l'i waha, ceepuuro temu ya fɔnri ge, tee ya yaa na jεri pye ceepuuro, temu ya fɔnri wε; ceepuuro temu ya khuli ge, tee ya yaa na jεri na pye ceepuuro, temu ya khuli wε.

54 Ayiwa, tee ceepuuro te t'a fɔnri ge, tee ba jεri na pye nivɔnhɔbaara; tee ceepuuro te t'a khuli ge, tee ba jεri na pye nixhubaara, wee tuun wu ni jomɔ pemu p'a ka Kile Kafila wu ni ge, pee jɔ na fa na: «Se ya ta xu na, na wu xɔ fεεfεε.»*

55 «E xu, mii mu wo sefεεε t'i jε wε? E xu, mii mu wo sɔɔnrɔ t'i jε wε?»*

56 Jurumu baraga ni xu ya fanha taa na sipyii nɔni, Kile wo saliya we, wee di fanha kaan jurumu bε mu.

* 15:32 Ezayi 22:13

* 15:45 Zhenezi 2:7

* 15:54 Ezayi 25:8

* 15:55 Oze 13:14

⁵⁷ Ga baraga k'a deri Kile na, wee wemu w'a se kaan wèe mu wù Kafóo Yesu Kirisa mēge na ge.

⁵⁸ Lee wuu na na cebooloo na taanjiinne, yi la le yiye ni y'i lowagaa ta! Yi da se jaha na tuun bēeri ni, Kafóo wo kapyenēe ki ni! Yi li cē na labye wemu y'a byi Kafóo mu ge, na wee da ba bye tawaga wo bada we!

16

P'a wari wemu pinne di zhe Zheruzalemu n'a daa fēe pu tēge ge

¹ Ayiwa na cebooloo, wari wemu y'a da ba binne, na wu yaha kari Zheruzalemu wo Kile nagoo pu wo dēge kaa na ge, yi la le yiye ni y'i wu pinne na saha ni na wo nijoyo yi ni, n'a yemu jo Galasi wo n'a daa fēe pu mu wee wari wu pinnegana na ge.

² Ba Dimazhi bēeri ya nō wē, lemu li jē wemu wo se ge, yi bēeri ma kee wolo wolo yaha kabanugo na na saha ni yi wo lada wu ni, kōnhō di ga nō wà tuun wemu ni, yi ganha bu da yiri da wu shaa da binneēe wee tuun wu ni wē.

³ Di ba ba nō wà tuun wemu ni, sipyii piimu jaha y'a da ba bulo ge, di seme kan pee mu, y'a lemu pinne ta ge, p'i she lee kan Zheruzalemu ni.

⁴ Li ba she da nago l'a naye pyaa ki bē kashēe xō, na bē na binne zhe ni pu ni.

Pōli na ba jaagaa kiimu pye ge

⁵ N'a da ba she Masedōni sheen pēregi, di na zhe foro yi na. Bani Masedōni fiige ki ni n'a da ba doro.

⁶ La wa la ni n'a da zhe piye pye yi mu, kelee na she wiire ti bēeri pye yi mu. Wee tuun wu ni, yi na ba já na tēge, na na lō nō na tashēge ni.

⁷ Bani na funḡo wa di ba she yi ja ye di doro le tōjii le ni wē. Ga na funḡo ki wa di ba she tuun wa ta wà yi yiri, ni Kafóo w'a sōō na lee koo yaha kunni.

⁸ Ga lee bē na n'a da gori Efese kulo li ni fo Pantekōti wu wo Kalēni li ba nō.

⁹ Bani Kile w'a kujōgbōō la mugi wà nē mu na wo labye wu kaa na, ali na li ta na pēen pu bē ya jēhe.

¹⁰ Timote bu nō wà yi na, yi wu cō xuuni kōnhō wu ganha bu fya wē. Bani Kafóo wo kapyenēe wu bē ya byi ba nē jē wē.

¹¹ Yi ganha bu da wu cērenē-e de! Yi wu tēge wu guri pa nō na na janiḡe na! Bani nē wu ni cebooloo pu sige.

¹² Wemu wu jē wù ceborona Apōlosi ge, nē kunni ya sii wu kemē jēeri jo wu pinne ni cebooloo pu ni wu she yi yiri. Ga nime wo zhe wu ya ta pye wuyē pyaa jidaan wē. Wu ba tuun watii ta wemu ya wu faha ge, wu na zhe.

¹³ Yi kori yaha jii na! Yi n'a daa wu cō ni lowagaa ni! Samōhōō ti pye yi ni! Yi bye ni baraga ni!

¹⁴ Y'a yi kapyēgee ki bēeri pyi ni taanjēēge ni!

¹⁵ Na cebooloo, y'a li cē na Sitefanasi ni wu puga sheen pu ni, na pee p'a pye Akayi fiige ki n'a daa fēe pu shenshiilee. Y'a li cē na p'a puyē kan xuuni fēfēere sipyii pu wo dēge wu kaa na. Wee tuun wu ni n'a li shaa yi mu jo

¹⁶ y'a yaa na pee sipyii pii shi wo jōmēheē coni, piimu bēeri p'a pu tēri wee labye we na ge, na fara pee bē na.

¹⁷ Ayiwa Sitefanasi, ni Fōritunatusi, ni Akayikusi, pee na pa foro nē na naha, lee ya taan nē ni fo xuuni. Yee baara ya nē fō lemu ni ge, p'a pa lee jō fa.

¹⁸ P'a nē luu jiiḡe, na yee bē logoo jiiḡe. Y'a yaa na pii sipyii pii shi shaari pu saama pu na!

¹⁹ Azi fiige ki n'a daa fēe p'a yi shaari. Akilasi ni Pirisili, ni n'a daa fēe piimu p'a puyē pinneē pee kaban ge, pee bēeri ya yi shaari xuuni Kafóo wo karijēēge ki funḡo ni.

²⁰ Cebooloo pu bēeri ya yi shaari! Y'a yiye shaari ni fēfēere taanjēēge fo ni!

²¹ Nē Pōli ye pyaa k'a we fō we wo kama pu ka na keye yi na.

²² Sipya wemu wu jē Kafóo kaa ya dan ma ni-i ge, Kile wu ma lanji. «Maranata» lee kōri jē «Wù Kafóo, pa!»

²³ Kafóo Yesu wo niime we wu kori yaha ni yi ni.

²⁴ Yee bēeri kaa ya dan nē ni Yesu Kirisa wo karijēēge ki funḡo ni.

Korēnte Shēen Tudunmɔɔ Pɔli ya sēmē shuun wo wemu tun Korēnte shēen mu ge

Jɔgɔyē mu we sēmē we d'a tun wē?

Pɔli ya sēmē nizhiime wemu tun Korēnte shēen pu mu ge, Timote w'a kari ni wu ni. A Wee di guri pa ni fiin pa ni, na yiri egilizi wu yiri pemu ya Pɔli yatēnyē gbo ge, a lee di Pɔli pye w'a sēmē wa bē ka na tun pu mu (2 Korēnte Shēen 2:3,9; 7:8). A w'i wee sēmē wu kan Tite mu w'a kari, a wee di shē ba ni fiin nizaama ni. Ga, a w'i ba waha wa bē kaa jo sanha Pɔli mu. Lee wuu na Pɔli ya we sēmē wa ka.

We sēmē we kakana juro

Pɔli ya wuyē cēreṅē, na pusamaa durogo. Taanɲēge kemu ki jē wu ni na jaha tii Korēnte shēen na ge, w'a kee shē pu na. Pu kaa ya dan wu ni ba wu nagoo jē wē. Kafinejuu piimu ya puyē faanna na Kile tudunmɔɔ pee jē ge, Pɔli ya pee kaa taga pu kaala. W'a li shē na wee na ba shē foro pu na wu tɔɲii taanri wuu ni (2 Korēnte Shēen 12:14), na li shē pu na na pu kaa ya waha wee Pɔli mu, ali na toro pu keṅē yanmuyɔ yi bēeri tāan (2 Korēnte Shēen 12:14; 13:1).

Sēmē wu kafila jugbɔyɔ

2 Korēnte Shēen 1—7 Pɔli ya baraga taha Kile na wu saama pu wuu na. Lee kadugo na a wu jo wuyē pyaa jaarigana ni wu labye wu shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 8—9 Dēge wemu w'a yi na jaha tii la baa fēe pu na Zheruzalemu ni ge, Pɔli ya ya jo wee shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 10—13 Pɔli ya wu Kile tuduro ti wo labye wu fiin yu, na wu taanna ni pii pu tudunmɔɔ pu wo wu ni, piimu p'a puyē faanna na Kile tudunmɔɔ pee jē ge.

Pɔli ni Timote fɔ mujuu

¹ Nē Pɔli wemu w'a pye Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ Kile wo jidaan wu funɲɔ ni ge, nē ni na ceborona Timote ni, wēe p'a we sēmē we tun yee mu; yee piimu pu jē Kile wo sipyii Korēnte kulo li ni ge, ni yee piimu bēeri pu jē fēfēre wuu Akayi fiige ki bēeri ni ge.

Wēe ya yi shaari:

² Wù To Kile ni wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime ni janiṅē kan yi mu.

Pɔli ya fɔ kan Kile mu

³ W'à wù Kafɔ Yesu Kirisa wo To Kile wu sɔni. Wee wu jē jɔnaara fɔɔ Kile, ni lojine kanvɔɔ keree bēeri ni.

⁴ Wee w'a lojine kaan wēe mu wù kanhama keree ki bēeri ni, kɔnhɔ wēe bē di já w'a wù sipyii ni loogo jiniṅē pu kanhama

keree tuun ni, ni lee lojine le ni, w'à lemu ta Kile mu ge.

⁵ Ba Kirisa wo kanhama pe tuugo niṅeheme ya nɔni wēe na wē, mu Kile ya lojine kaan wēe mu na jehēṅi Kirisa baraga ni.

⁶ Kanhama ba nɔni wēe na, lee na bye kaɲuɲɔ na lojine kan yee mu, kɔnhɔ y'i já pa shɔ. Wēe bu lojine ta, lee na bye kaɲuɲɔ na lojine kan yee bē mu, kanhama pemu ni wēe jē ge, kɔnhɔ y'i loxulo ta yi bē di já pee kanhama pu tuugo xu yiye ni.

⁷ Wēe fungɔnyɔ yi d'a tiin yee shizhaa na fo xuuni do. Bani wēe ya li cē jo ba yee wa yi tahaa taa wēe wo kanhama pu ni wē, mu y'a da ba yi tahaa ta lojine li bē ni.

⁸ Na cebooloo, wēe ya kanhama pemu ja Azi fiige ki ni ge, wēe funɲɔ ki wa y'i pee cē. Pee kanhama p'a bi sii pele wēe na fo na shē doru wù fanhaya juro kana bē tāan, ali fo na shē wù pye wù ya daa bē nige nago kanna wù na niifēre pye sanha wē.

⁹ Wēe kunnɔ bi sii li yaha jo wēe da xhuu. Ga lee ya pye mu, kɔnhɔ wēe ganha ba wūyē pyaa kii pyi wù tadaṅa wē, fo Kile, wee wemu w'a xuu jeni na yeege xu ni ge.

¹⁰ Wee Kile w'a wēe shɔ ke xu tuugo ke na, wee shiin wu da da wēe juro wo. W'a pye wēe tadaṅa, wu na ba wù juro wolo sanha.

¹¹ Yee bē p'a wēe tēge ni Kile-jerege ni. Lee wuu na Kile ya niime wemu kan wēe mu yee wo jerege ki baraga ni ge, kɔnhɔ lee di bye kaɲuɲɔ sipyiihemē bē di baraga taha Kile na wēe wuu na.

Pɔli ya jeri le wu jara li keree ki ni

¹² Wēe na já kaa lemu kaa taga wūyē pele ge, lee li wa mē. Wēe zɔɔɔ pu wa lee wo sēere na jo tifiire ni see wemu w'a foro Kile ni ge, tee tifiire te wo jaarigana, ni wee see we wo jaarigana na wēe ya jaari kɔṅɔ ke na, na la fara bē yeere lee na yee mu. Ga Kile wo niime wu baraga ni wēe ya lee pye, wēe ya ta tee fungɔngɔ fēere te ta sipya wu wē.

¹³ Wēe di wa yatii bē kani wù sēmē pu ni na dunnɔ yi mu wē, yemu yi da já galaa y'i yi jaha cē ge, fo yee ye. Nē dā bē li na jo yi na ba yi bēeri jaha cē xuuni,

¹⁴ Ma na jo ba yi wa yi jaha cē mē dɔɔni wē, na jo Kafɔ Yesu cabaṅa yee keree na ba wēe juro yirige, ba wēe bē wogoo da ba yee juro yirige mē wē.

¹⁵ Kee tadaṅa ke funɲɔ ni nē bi li jɔ wolo jo di fēnhē zhē yee yiri, kɔnhɔ y'i kuduun tēhē shuun ta.

¹⁶ Bani nē bi giin di doru yee yiri, di na zhe doru da gaanɲi Masedani fiige ki ni. Di ba shē yiri Masedani ni sanha, di guri doru yi yiri, kɔnhɔ y'i ba na tēge di shē Zhude fiige ki ni.

¹⁷ Ayiwa, nē na kee funɲɔ ke yaha nayē mu, di ba lee kushēe le pye mu, lee wa li shēe na li bye nē see ni-i ge? Kelee keree kiimu

jɔ nɛ wo ge, nɛ ki jɔ wo na sahanjɔ ni konjɔ sipyii wo keree jɔ wuugana ni gɛ? Ma na jo ba di da ba «Uun» jo kaa na, na nɔhɔ jo sanha «Ahayi» lee kanunɔ le na wɛ.

18 Ma na jo ba Kile jɛ mɛ jomɛɛ fɔɔ-i dɛ, jomɔ pemu wɛɛ ya yu yee mu ge, pee bɛ ya pye «Uun» na nɔhɔ pye «Ahayi» wɛ.

19 Bani Kile Ja Yesu Kirisa wemu kaa wɛɛ ya jo yee mu ge, nɛ ni Siliven,* ni Timote ni ge, wee ya «Uun» yu jomɔ na, wu nɔhɔ kuri jo «Ahayi» pee ninumɔ na wɛ. Ga, wu bu yemu jo, yee yi wa.

20 Kile ya jomɛhɛɛ kiimu lɔ ge, ki bɛɛri ya pye «Uun» Kirisa ni. Lee wuu na wɛɛ ya «Amiina» yu wu mɛgɛ ki baraga ni, na Kile sɔni.

21 Wee Kile yɛ pyaa k'a wɛɛ ni yee wo baraga ki pɛlɛ Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni, na wɛɛ kemɛ yaha wù yɛ wuyɛ mu.

22 W'a wu fɛ pu kpɔn wɛɛ na, na Fɛfɛɛɛ Munaa li bɛ kan wù mu l'a tiin wù zɔlɔɔ pu na. Yarjɔmuyɔ yemu wo jomɛɛ w'a lɔ wù mu cabaya na ge, a lee di nakaara wolo yee wo da ni.

23 Kile wa na sɛɛri di bu kafinɛyɛ jo! Yeeyɛ pyaa wo jɔnaara na nɛ pye nɛ shɛ nige yee yiri Korente kulo li ni wɛ.

24 Ga lee di wa nago kanna wɛɛ pu wa yee wo jɔnɔfɛɛ n'a daa wu shizhaa na-ɛ dɛ! Bani yee ya lowagaa ta na xɔ n'a daa wu ni. Ga wɛɛ ya kapyɛnɛ pyi ni yee ni, kɔnhɔ y'i fundanga ta.

2

1 Lee wuu na nɛ li kɔn na funjɔ ni jo di ganha bu shɛ nige yi yiri, la li shɛ fara yi wo zɔ mɛsuu li na wɛ.

2 Bani nɛ bu zɔ mɛsuu wá yee na, jɔgɔ yɛ pu da já nɛ funjɔ taan yee kadugo na wɛ, yee piimu na nɛ zɔ mɛsuu li wá ge?

3 Lee wuu na nɛ bi sɛmɛ wa ka, na wee tun yi mu, kɔnhɔ di ganha bu da zhɛ yi yiri di zhe na zɔ wu mɛɛ kasulo ta wá yee mu wɛ, yee piimu p'a yaa pu na funjɔ taan ge. Nɛ dà li na jo kaa le li jɛ nɛ wo fundanga kaa ge, lee li jɛ yee bɛɛri bɛ wo fundanga kaa.

4 Nɛ zɔ mɛsuu wo w'a bi wee sɛmɛ we ka ni yama ni na funjɔ ni, ni jɛsinmɛ bɛ ni na jaha ni. Nɛ ta lee pye kɔnhɔ di yee jahaya tanha wɛ dɛ! Ga nɛ lee pye, yee kaa ya dan nɛ ni taangana lemu na ge, kɔnhɔ y'i lee cɛ.

Yi yafa nahama pu pyevɔɔ wu mu

5 Wa bu kaa pye lemu ya nɛ jaha tanha ge, wu ya ta nɛ yɛ nigin jaha tanha wɛ, yee bɛɛri jahaya w'a tanha. Ga nɛ funjɔ wá li waha fo li shɛ doro li tayerege tãan wɛ, lee wuu na nɛ yee jo.

6 Jaagi wemu yee nijɛhɛmɛɛ ya shan na xɔ we ná we na ge, wee na yaa ni wu ni.

* 1:19 Siliven: Wee ninumɔ pu wa byi na Silasi.

7 Nime kunni, y'a yaa yi yafa wu mu, y'i samahɔɔ le wu ni sanha, kɔnhɔ zɔ mɛsuu li ganha ba bɛlɛ doro wu na, fo di wu pye tadanja baa wɛ.

8 Lee wuu na nɛ yi jɛɛri jo y'a li shɛɛ wu na, na wu kaa ya dan yi ni.

9 Lemu bɛ na sanha nɛ sɛmɛ wu ka na tun yee mu ge, lee li wa mɛ. Nɛ yee taanna wii, yee bu da yee na nɛ jomɛɛ conɛ keree bɛɛri ni.

10 Yee bu kaa la yafa sipya wa mu, nɛ bɛ na lee yafa weefɔɔ mu. Nɛ bu da nɛ yaa nɛ wu kaa la yafa sipya wa mu, yee wuu na nɛ ma li yafa wufɔɔ mu, Kirisa jii na,

11 kɔnhɔ Shitaanni ganha bu da se ta wù na wɛ, bani w'a wu funjɔngɔ ki cɛ na xɔ.

Kaa lemu l'a funzhaga wá Pɔli na Torowasi ni ge

12 Ayiwa, ba nɛ nɔ Torowasi kulo li ni Kirisa wo Kile Jozaama pu jo kaa na wɛ, a nɛ Kafɔɔ ta w'a kujɔɔ mugɛ wá na mu.

13 Ga lee bɛ na nɛ bi na zɔ wu ta w'a faha wɛ, bani nɛ ta shɛ na ceborona Tite ta wá wɛ. Lee wuu na nɛ koo sha n'a daa fɛɛ pu mu, na gari Masedoni fiige ki ni.

Se wemu ya daa Kirisa ni ge

14 Faabye Kile! Wee w'a sefɛɛɛrɛ kaan wɛɛ mu tuun bɛɛri ni Kirisa wo karijɛɛgɛ ki funjɔ ni, na wɛɛ luu na daga na Kirisa wo macɛnɛ ki shɛɛ xuu wu bɛɛri ni, ba nudanga sinmɛ jɛ wɛ.

15 Bani Kile ya wɛɛ pye Kirisa wo nudanga sinmɛ. Sipyii piimu na ba shɔ, ni piimu na ba gyɛgɛ ge, kee nugo ke ya nɔni pee bɛɛri na.

16 Kee nugo ke jɛ xu nugo pii mu pu ni, na pu jaha co na se xu yiri; na jɛ pii bɛ mu jili sicuumɔ nugo, na pu jaha co na se jili sicuumɔ yiri. Jɔgɔ di jɛ wee labye we wo jɔ favɔɔ wɛ?

17 Wɛɛ kunni ya ta Kile wo Kile Jozaama pu jɛri wù jagi jɔnɔɔ ba pii ya pu jɛri mu pu wo kuduun kaa na wɛ. Kile w'a wɛɛ tun, lee wuu na wɛɛ ya Kile Jomɔ pu yɛɛ pyi Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni ni funvige ni Kile jaha tãan.

3

Karijɛɛgɛ jomɛsfonɔ li wo kapyɛbyii pee

1 Ayiwa, le jɔgana le ya li shɛɛ na wɛɛ ya jɔ kɔn na wù yɛ pɛlɛ sanha gɛ? Ta wɛɛ mago wa li na watii wu na sɛmɛ ka tun yee mu, wu wù mɛsaanja jo wee ni, kelee ta wɛɛ mago wa wee sɛmɛ wa tuugo zha na yi mu?

2 Yeeyɛ pyaa ki jɛ wɛɛ wo sɛmɛ wemu ya wɛɛ mɛsaanja yu, wu nigayahaɔa di jɛ wɛɛ zɔlɔɔ pu na ge. Sipyii pu bɛɛri ya wee sɛmɛ we cɛ, na wu kalaa bɛ.

3 L'a fiinne na jo yee pu je Kirisa wo seme, wemu w'a tun wee baraga ni ge. Wee seme we ya ta ka ni kama lolo ni we, fo Kile jii wo wu wo Munaa, w'i ya ta ka faaya kooogo na we, fo sipyii zoloo.

4 Wee ya da wee xuu we na Kile jaha taan Kirisa baraga ni.

5 Lee wa nago wee pu wa giin na wee na ja wee labye we pye ni wuye pyaa wo sefeere ni we, ga Kile ni wee wo sefeere t'a yiri.

6 Wee w'a sefeere kan wee mu, na wee pye karijege nivojo ki wo kapyebyii. Kee ya ta saliya wu gboroo ni we, ga fo Fefeere Munaa. Bani saliya wu ni xu ya daa, ga Fefeere Munaa di jii sicuumo kaan.

7 Saliya wemu w'a ka faaya kooogo ki na ge, wee w'a xu noni sipya na. Ga lee be na Kile wo nooro w'a wuye shee wee tuun we ni, fo na Izirayeli sheen pye pu ya ja jii cori Musa ni, di wu wii wu jaha nirje ni, wu jaha ki wo nooro wu keje ni we, na ta wee nooro we di bi da ba doroo.

8 Ta Kile Munaa li wo labye wu wo nooro wu da ba ye wee na na kanha we?

9 Ayiwa, labye we w'a jaagi shaan sipyii juno ni ge, wee bi pye ni nooro ni, wee tuun wu ni, labye we w'a sipya pyi sipyitiime Kile jaha taan ge, ta wee wo nooro wu da ba bele xuuni na toro we wu taan we?

10 Nime wo nooro wemu w'a pele fo xuuni ge, ma bu wee jate ni taashiine li wo wu ni, m'a taashiine li wo wu ta wee je yaaga be we.

11 Kaa lemu li da ba xho ge, ni lee d'a pye ni nooro ni. Wee tuun wu ni lemu li da gori yaha xobaa ge, lee wo nooro wu na ba bele fo xuuni de!

12 Kee tadanja ke ki wa wee mu ge, kee k'a samohoro le wee ni fo xuuni.

13 Wee ya li pyi Kile tudunmoo Musa wo pyegana li na we. Fanja Musa bi ma daga wu jaha to, kono Izirayeli sheen ganha bu wee nooro nidoromo we ja taxogo ni we.

14 Ga pu fungonyo yi bi to. Ali nijaa we be ni, pu ba karijege Nome Nilie li kalaa, p'a bye kanna kee fanja ke k'a buri pu fungonyo yi na. Kee fanja ke di ya ta laha wa we, bani na pye ni Kirisa ni karijege ni, lee ye l'a ki leri wa.

15 Ali nijaa we be ni, pu ba Musa wo seme wa kalaa tuun beeri ni, p'a bye kanna fanja k'a buri pu fungonyo yi na, xuu wemu p'a galaa ge, pu da ga wu jaha ce we.

16 Ga wemu bu soo na wuye kan Kafoo mu, kee fanja ke na laha weefoo wo fungongo ki na.*

17 Ayiwa, Kafoo wemu kaa pu wa yu naha ge, wee je Fefeere Munaa. Kafoo Munaa bu bye xuu wemu ni, wee xuu wu na bye wuye wo.

18 Wee piimu beeri wo faya y'a laha laha jahaya yi na ge, wee beeri p'a Kafoo wo nooro wu shee ba jaawiige ya janmuyo shee me we. Lee funjo ni wee ya jeri na byi ba Kafoo ye pyaa je we, na foro nooro wa ni, na jin wa ni. Wee labye we, Kafoo wo Munaa l'a wee pyi.

4

Poli ni wu kafee pu wo labye wu pyegana

1 Ayiwa, Kile w'a juno jaari wee na, na wee labye we kaa le wee keje ni, lee l'a wee pye wee yatenye da ga xuu we labye we na we.

2 Nohodaan kapyege kiimu beeri ki je shiige wogoo ge, wee ya wu toogo wolo kee beeri ni. Wee ya shizhiinme taga na keree pyi we. Wee ya Kile wo jomo pu jeri na zhaan we. Ga can wu wee ya fiinne na yu, kono sipyii pu beeri nigin nigin di da wu mesaanja yu sipyii ni Kile jaha taan.

3 Lee be na Kile Jozaama pemu wee ya yu ge, pee bu shee da p'a njoho, piimu pu da ba gyeege jiga na ge, pee na p'a njoho.

4 Pu da ga da we, bani Shitaanni wemu ke kono ke ya bele ge, wee w'a pu fungonyo jeri buri, kono kpeenge ki ganha ba ji pu mu we. Kirisa wemu wu je Kile wo jaa wu ge, wu nooro wu wo Jozaama pu p'a kee kpeenge ki yeege.

5 Kile Jozaama pemu wo yere wee ya byi ge, wee ya ta na wuye kaa yu we. Yesu Kirisa wemu wu je Kafoo wu ge, wee kaa wee ya yu. Yesu wu na wee ya pye yee wo kapyebyii.

6 Kile wemu w'a jo taashiine li ni na: «Kpeenge ki pye nibiige ki ni ge»* wee ninumo w'a kpeenge yeege wee zoloo pu na, kono Kile wo nooro wemu w'a ji na foro Kirisa wo jaha ki ni ge, wee di wee nooro we wo laje wu ta, wu da kpeenge yeege wu mu.

Kanhama pemu ya noni Poli ni wu kaafee na ge

7 Wee na je ba cogo shohoo je we, ga wee naafuugbo we di je wee mu. Lee ya pye kono sipyii di li ce na tee sefeere nigboroo te ya ta foro wee ni we, ga Kile ni t'a foro.

8 Kanhama tuugo beeri kunni wa noni wee na, ga wee fanhaya di sanha xho we. Wee fungonyo yi kunni wa wuregi, ga tadanja sanha fo wee na we.

9 Pu kunni wa taha wu feni na gana, ga Kile di ya wee yaha we. Pu kunni wa wu kroon na zhaan jine na, ga wu sanha xhu we.

10 Tuun beeri ni Yesu wo xugana li tuugo ya noni wee na wu cepuuro ti ni. Ga Kile di wee shuu, kono p'i li ce na jii na Yesu je, wee be di jiiere pyi wee baraga ni.

11 Bani xu jo na wee je tuun beeri ni, wu wo jiiere ti ni Yesu wuu na, kono Yesu be

* 3:16 Ekizode 34:34 * 4:6 Zhenzi 1:3

wo jiiifere t'i tiye she wée ceepuuro ti ni, tee temu ti da ba xhu ge.

¹² Lee pyegana le na xu ya wu wo labye wu pyi wée na, kónhó jii sicuumó pu da nóni yee na.

¹³ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Né dà Kile na, lee l'a né pye né jo.»* Kee tadaña ke ninuño na wée be ya dà, lee l'a wée be pye wée na yu.

¹⁴ Wée ya li ce na jo Kile wemu w'a wù Kafóo Yesu je na yeege xu ni ge, wee na ba wée be je na yeege xu ni ni Yesu ni, na wée ni yee beeri pinne Yesu jaha tán.

¹⁵ Kee keree kii beeri wa nóni wée na, kónhó Kile wo niime wu da nóni sipiyehemee na. Lee di bye kajuño sipiyehemee di da baraga teri Kile na, pu da wu pele.

Na jiiifere pyi n'a daa gbóroo ni

¹⁶ Lee l'a wée pye wée ya ganri we. Ali na wée ceepuuro ti fanha ki yaha ki na xhuu, la l'a faraa jiga beeri wée muna li wo fanha ki na.

¹⁷ Kanhama pemu beeri p'a nóni wée na nime ge, pu na ba doro. Pu na ba peene kemu nò wée na ge, pee kanhama pu je yaaga be kee peene ke jaha tán we. Kee peene ke ya sii pele, na je tene baa.

¹⁸ Bani sipyii ya yanmuyó yemu jaa ge, wée ya jii yeege yee feni we, ga fo yemu yi je nijabaaya ge. Yemu sipyii ya jaa ge, yee na ba doro, ga yemu je yi ya jaa-i ge, yee na gori yaha gbee.

5

¹ Buguloo piimu funyó ni wée wa tiin naha ke jine ke na wù ceepuuro ti ge, pee buguloo pu ga ba gyeegi, pusaaya ya wa fugba we ni Kile na yee yaa yaha wà wée mu. Kee tateenge ke wa sii wà gbee. Kee wa sipya wo kenje labye we.

² Na wée yaha naha pee buguloo pii ni, wée wa zhiin, bani wée wa fugba wu wo tatiinye yi wo jé wu la pyi fo xuuni.

³ Wù bu lee ta wù munahaa ki na ceepuuro nivoro ta le.

⁴ Na wée yaha pee buguloo pii ni, wée wa zhiin, tuguro ti wa wù juno ni. Ceepuuro temu ti wa wée na naha jine ke na ge, li wa nago wée wa giin wù tee wolo we. Ga wée wa giin wù fugba wu wo ceepuuro ti lo le wuye na, kónhó ceepuuro temu ya xhuli we, tee di te ti faa, temu na ba xhu ge.

⁵ Kile ye pyaa k'a wée yaa kee keree kii kaa na. W'a wu Munaa li kan wée mu. Lee ya li shee na wù na ba ye yanmuyó ye ta can na.

⁶ Lee l'a wée pye wée ya logoo waha tuun beeri ni. Wée ya li ce na jo na wée yaha naha ni tee ceepuuro te ni, wée sanha k'a lii Kafóo na.

⁷ N'a daa baraga ni wée ya jaari, li wa nago wée ya li ja we.

⁸ Wée logoo ya waha fo xuuni. Wée funyo ki wa na foro te ceepuuro te ni, na she diin Kafóo tán.

⁹ Lee wuu na, wée ya xu yoo, wée ya pye jii na yoo, lemu l'a dan wée ni ge, lee li je na wuye kaa taan Kafóo mu.

¹⁰ Bani li waha l'i waha wée beeri na ba she yere Kirisa jahagbaa na, w'a kiiri kón wù na, kónhó sipyii pu beeri nigin nigin ya lemu pye na pu yaha te ceepuuro te ni ge, l'a pye nizaana la, l'a pye niguuno la, p'i lee wo saraa ta.

Kirisa w'a be leni Kile ni sipyii te ni

¹¹ Sipya ya yaa na fyagi Kafóo na fyagana lemu na ge, wée ya lee ce, lee wuu na wée wa sege taan sipyii pu na, kónhó p'i soó Kile na. Kile ya wée keree beeri ce fo xuuni. Ne giin jo lee cegana li na yee be ya wée ce.

¹² Wée ya ta na wù mesaaña yu yi mu sanha we. Ga lemu na bye kajuño yee di já juyirige ta wée keree na ge, lee wée ya yu yi mu. Piimu p'a puye pele sipyii jeejaa na, pu funyo di ya fiinne-ε ge, kónhó y'i já pee be jo shogana ce.

¹³ Li bi ta nago kanna wée jujmogoo k'a yiri, Kile wuu na lee ya pye. Ga li bu da nago kanna wée fungonyó y'a tiin, lee wa yee wo kuduun.

¹⁴ Bani Kirisa wo taanyege ke, kee k'a já wée na. Wée ya li ce na jo ni shee nigin ya xu sipyii pu beeri tege, wee tuun wu ni, li je kanna sipyii pu beeri p'a xu.

¹⁵ Sipyii pu beeri wuu na w'a xu, kónhó piimu pu wa jii na ge, pee ganha ba pu wo jiiifere ti pyi nige puye jidaan na we. Ga wemu w'a xu pu tege, na je pu wuu na ge, pu da ti pyi wee wo jidaan na.

¹⁶ Ayiwa, nime kunni wée da ga sipya wa shishiin wii nige na saha ni sipyii wo wiigana ni we. Ali wée jeha da wée na bi Kirisa wii na saha ni sipyii wo wiigana ni, wée da ga wu wii mu nige nime we.

¹⁷ Sipya wemu bu je Kirisa wo karyegee ki ni, weefoo na jeri sipiyifomó. Keree kiimu ki je nilegee ge, kee beeri na doro, keree kiimu ki je nivonoo ge, kee na jo kón.

¹⁸ Lee beeri ya foro Kile ni. Wee w'a be le wée ni wuye pyaa te ni Kirisa baraga ni. W'a wee labye we kaa le wée kenje ni, kónhó wée di bye kajuño be di je wu ni sipyii pu te ni.

¹⁹ Bani Kirisa wo baraga ni Kile ya be le wu ni sipyii te ni. Wu ya ta pu jurumu wu toro pu feni we. W'a wee labye wu kaa le wée kenje ni, kónhó be di bye wu ni sipyii pu te ni.

²⁰ Lee wuu na wée ya pye Kirisa yahama ni, na yu wu tege. L'a pye kanna Kile w'a wu kafila wu yere pyi wée jo na. Wée wa yi jeeeri

* 4:13 Zaburuu 116:10

Kirisa mege ki wuu na, jo yi soo be di je yi ni Kile te ni.

²¹ Kirisa ya ta jurumu wa shishiin pye ja we, a Kile di wee taga jurumupyii pu faa, konho we di ja pye ni wu ni karijenge ni, wu bye sipyitiime Kile naha taan.

6

¹ Lee wuu na, we piimu pu je kapye-byejii ni Kile ni ge, we wa yi jere jo Kile wo niime wemu y'a ta ge, yi ganha bu wee yaha wu pa bye jujo baa we.

² Bani Kile ya li she wu Kafila wu ni na: «Na wo nidaan tuun ni ne mu jerege ki logo, juwuuro ti wo cana jii li ni ne mu tege.»*

Nime wu je Kile wo nidaan tuun we; nime wu je juwuuro ti wo cana jii le.

Kile wo kapyebyii p'a yaa na kanhama soro

³ We funjo wa sipya wa shishiin wu tatigije ta wu labye wu na we. Lee wuu na we funjo wa we pu kaa la shishiin pye lemu na sipya wa shishiin jujo kyegi we.

⁴ Lee wuu na we wa wuye shee shegana beeri na na Kile wo kapyebyii we je. Wee ya kanhama njeheme soro, na kawagaa ni loyirigeree xu lomarana funjo ni.

⁵ P'a wee kpoo, na wee leni kaso ni, na sipyire ti soo na waa wu na. Wee di kapyewagaa pyi, na jaani njmunum baara ni xuugo keje ni.

⁶ Wee ya wuye shee Kile wo kapyebyii tifiire funjo ni, ni laje, ni loxulo, ni saama, fefere Munaa li wo sefere ti ni, ni see see taanjege ni.

⁷ Wee wa lee shee Kile wo can wu jo funjo ni, ni Kile wo sefere ti baraga ni. Lemu li je wee wo kashen yagbono, na yogo soo, na yogo yu wee kaa na ge, lee je kaa lemu l'a tii Kile mu ge.

⁸ Tuun wa ma no p'a ganha na gboro teri we na; tuun wa na ba no p'a ganha na fanhara teri we na. Wee mesaanja wa yu; wee mekyegeje be di yu. P'a wee jateni ba kafinejuu je we, na ta ye wee ya yu ge, yee di je can we.

⁹ Wee je kanna pu ya wee ce we, na ta pu d'a wee ce fo xuuni. P'a wee jateni kanna wee ya xu, na ta wee di je jii na. P'a wee leni jaa ni, ga wee da xhuu we.

¹⁰ P'a wee wii na zo mesuu l'a pele wee na, na ta wee funjo d'a taan tuun beeri ni. P'a wee wii la baa ee, na ta wee d'a sipyijeheme pye lafee. P'a wee wii na yafii je wee mu we, na ta yanmuyo yi beeri di je wee woyo.

¹¹ Na cebooloo Korente sheen, wee ya wu zoloo pu beeri mug, na kafilafyen jo yee mu.

¹² Wee kuni ya ta wu funjo buri yee na we, ga yee p'a yi funjo buri wee na.

¹³ Ayiwa, nime kuni ne yu ni yee ni ba na nagoo je we. Wee ya yee co cogana lemu na wu zoloo pu na ge, yi be pu wu co mu! Yi be pu yi wo zoloo pu mug, wu mu!

Y'a yiye kaseri Kile cebaalaa wo kapyegee kii shi na

¹⁴ Ayiwa, piimu je Kiricen we, yi ganha ba binne ni pee ni pu wo kapyegee kii shi na we. Be weke wu wa tiime ni kuumo te ni we? Pinnegana leke na kpeenge ni nibiige di da ja binne we?

¹⁵ Be weke wu da ja bye Kirisa ni Shitaanni te ni we? Wemu je Kiricen we, karijenge keke k'i da ja bye weefoo ni n'a daa soo te ni we?

¹⁶ Be weke w'i da ja bye Kile-peene pugbaho ni yaperete ni we? Bani wee pu je Kile jii wo wu wo Kile-peene pugbaho ma na jo ba Kile wuye pyaa ya yi jo wu Kafila wu ni we na:

«Ne na ba diin pu ni je ni, na jaari ni pu ni. Ne na ba bye pu Kile,

p'a bye ne sipyii.»*

¹⁷ «Lee wuu na Kafoo ya jo:

«Yi foro pu te ni,

yi waa laha pu na.

Yaaga kemu je fefee we,

yi ganha bu da gbom kee ka shishiin na we!

Yi bu ja lee na,

ne na soo yi na.»*

¹⁸ «Ne na bye yi To,

yi na bye ne jalaa ni na poro pushaa.

Kafoo, Se Beeri Foo w'a jo mu.»*

7

¹ Ayiwa na taanjiinee, ba ni Kile d'a kii jomehee kii beeri lo wee mu, wee tuun wu ni wee ya yaa na wu ceepuuro te ni wu zoloo pu pye fefee, na foro sooro keree tuuyo beeri ni. Wu la le wuye ni wu fefere ti jo di fa, wu da jaari Kile jii fyaara ni.

Poli wo fundanga ki keree

² Yi yi zoloo pu mug wu mu, wu kaa di daan yi ni! Wee ya ta bahamu shan sipya wa shishiin na we. Wee ya ta sipya wa shishiin jujo kyegi we. Wee ya ta pii wo yanmuyo sho pu na na taga wuye pye lafee we.

³ Yi ganha ba giin na ne ye yu konho di jaagi shan yi na we! Ne tee yee jo toro yee mu jo yee kaa ya dan wee ni fo xuuni. Yafii wa da ja wee waa laha wuye na we, ali xu be we.

⁴ Ne da yee na fo xuuni. Ne yee mesaanja yu fo xuuni. Ne luu l'a jine fo saama na.

* 6:2 Ezayi 49:8 * 6:16 Levitike 26:12; Zheremi 32:38; Ezekiyeli 37:27 * 6:17 Ezayi 52:11 * 6:18 2 Samuweli 7:14

Kanhama pemu beeri p'a noni wee na ge, ne funjo ma sii taan fo xuuni pu ni.

5 Can na, wee di no Masedoni fiige ki ni ge, wee naha sanha jinje bada we. Kanhama ni wee di bye kabaya yi beeri na. Wu ni sipyii pusamaa bi dunni, fyaara di je wuye pyaa ki be wo zoloo pu ni.

6 Ga Kile wemu w'a lopine kaan sipyicoroyo mu ge, wee ya wee logoo jinje Tite wo ba wu keje kurogo.

7 Ayiwa, Tite wo ba wu ye be-e de! Ga yee ya wu luu jinje jinjegana lemu na ge, lee ya wee fungonyo yi tenje. W'a pa wee pye na ne ja la k'a sii sho yee ni. Na yee ya daajenje jo, na yee ya ne keree co ni see ni xuuni. Lee ya la fara ne wo fundanga ki na fo xuuni.

8 Ne fenhe seme wemu tun yee mu ge, ali na wee seme we ta w'a bi zo mesuu wa be yee na, lee wo daajenje je nige ne ni we. Li daajenje bye ne ni, bani ne bi seme wu ta w'a zo mesuu wa yee na jeeere ye nigin funjo ni.

9 Ga nime ne funjo ya taan. Yee zoloo na mehhe suu, lee ya ta pye ne wo fundanga ki kajunjo-e de! Ga lee zo mesuu le na yee pye yee ya kuri kadugo, na yi naarigana faa, lee l'a ne funjo taan. Yee wo zo mesuu l'a pye na saha ni Kile wo jidaan ni. Lee funjo ni lemu wee ya pye yee na ge, lee ya ta pye kakuuno we.

10 Bani zo mesuu lemu ya sipya taa na saha ni Kile ye pyaa wo jidaan wu ni ge, lee ma sipya pye m'a ma torogana li faa, na juwuuro ta. Lee zo mesuu le tuugo ya sipyii pyi pu na daajenje yu Kile naha taan. Ga konjo ya zo mesuu lemu noni sipya na ge, lee l'a ma ni xu ni.

11 Zo mesuu lemu l'a yee ta na saha ni Kile wo jidaan wu ni ge, l'a lemu jo ge, lee li wa me. Yee ya yi see beeri le le kaa le ni. Yee ya can wu sha xuuni. Yee ya nahaya tanha fo xuuni. Yee ya fya fo xuuni. Ne ja la bi sho yee ni fo xuuni. Yee zoloo pu beeri bi naha tii le kaa nigin we na. Yee ya jaagi pye xuuni le kaa le shizhaa na. Yee ya li she shegana beeri na na yee toogo wa le kaa le ni we.

12 Ma bu logo ne we seme wu tun yee mu, wemu w'a kakuuno li pye ge, ni wemu na l'a pye ge, ne ta wu tun wee wa shishiin wuu na we. Ga ne wu tun yee mu, yee ya yiye kan kangana lemu na wee wuu na ge, y'i lee ce Kile naha taan.

13 Lee l'a wee logoo ki pye k'a jinje. Yee ya Tite fungongo ki tenje, a wu funjo di daan taangana lemu na ge, lee be ya pye wee mu fundangboh na fara lopine li na.

14 Ne yee so keree kii shizhaa na Tite mu, di wa ta shiige lee kabanja na we. Wee ya can jo yee mu wu keree ki beeri ni jogana lemu na ge, lee funjo ni yee wo mesanja kemu wee ya jo Tite mu ge, a yee be di da can.

15 Wu taanenge k'a jeri pele be yee shizhaa na, bani wu funjo w'a dun ni yee

beeri nigin nigin wu wo jomecoro ti ni. Yee ya wu funjo ciri ni baraga kemu ni, na fya wu na, na yiye tirige wu mu tirigegana lemu na ge, wu funjo w'a dun ni lee be ni.

16 Ne funjo ya taan fo xuuni, bani ne na ja da daa yee na keree beeri ni.

8

Masedoni fiige ki n'a daa fee p'a wari wemu pinne ge

1 Ayiwa na cebooloo, Kile ya niime wemu pye Masedoni fiige ki egilizii pu mu ge, wu funjo ki wa wu yee naha jo yi mu.

2 Kanhama nigbo pu bye pu funjo ni. Ga p'a fundanga ta xuuni, fo na keje mugu pu keje yara na, na pii kan xuuni, ali na pu ta pu na je be la baa fee.

3 Ne wa lee wo seeri nago kanna p'a pii kan na be ni pu se funjo kana ni. Pu yere ya toro be pu se funjo kana taan, ali na ta wa ya pu karamu be we.

4 P'a sii wee tii jeeeri saama na, na wee pu soo pu mu, pu be di pu wo dege kan she Kile wo fefere wuu pu mu Zhude fiige ki ni.

5 Wee bi daa pu na jo pu na lemu pye ge, p'a toro be yere lee taan. P'a fenhe puye kan Kafoo mu, lee kadugo na na puye yaha wee be keje na na saha ni Kile ye pyaa jidaan ni.

6 Lee wuu na wee ya Tite jeeeri na jo w'a bi labye nizaama wemu jo kon yee yiri keje yakanya yi wo shizhaa na ge, jo wu she yi yiri w'i she wee labye wu jo fa.

7 Yee ya pye naha na keree beeri ni: n'a daa fere yoo, kafila yoo, laje yoo, ni saetanga tuugo beeri. Wee ya taan yee mu taangana lemu na ge, na fara kee taanenge ki be na. Wee funjo ki wa y'i bye naha na we labye nizaama we be ni.

8 Li wa nago kanna n'a yi karamu fo yi li pye fanha na we. Ga ne pii wo lowagaa keree yu yi mu, konho di yi wo taanenge ki noho wolo wii ki bi je see see taanenge.

9 Bani wu Kafoo Yesu Kirisa ya wu wo niime wu she shegana lemu na ge, yi beeri wa lee ce. Wee bye yara foo, a wu wuye pye la baa foo yee wuu na, konho yee di bye yara fee wu na la baa fere ti baraga ni.

10 Na fungongo n'a zhee ye yi na, nago kanna y'a kaa lemu jo kon taje ge, yi bu lee pye na li jo fa, lee ya jo xuuni. Yee p'a pye shenshiilee na le kaa le jo kon, lee ye be we, yee p'a noho pye shenshiilee sanha na le kaa le bye fungongo ta.

11 Lee wuu na, yi she naha na le kaa le feni, y'i li pye y'i li jo fa. Lee kaa le funjo ya tigi yi mu ni zosaama wemu ni ge, yi li pye y'i li jo fa ni wee zosaama we ninumo ni, na saha ni yi se funjo kana ni.

12 Bani Kile gan fungongo bu digi sipya mu, Kile ya soo kee yakanga ke na, na saha ni wu

9

kenje yataa ni. Ga yaaga kemu se je wu ni we, kee niye je we.

13 Li wa nago kanna yi pusamaa wo conromo pu laha, yiye pyaa di do conromo pu ni-i de! Ga y'a yaa na li pye, konho yi beeri di daanna.

14 Nime kunni, la wa yee mu, lee wuu na yee na ja la baa fee pu teger. Ayiwa, la baa feere ti ga ba no yee be na, na pee be ta p'a jeri lafee, pee be na ja yee teger. Lee funjo ni, yi beeri na daanna,

15 ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Wemu w'a nijeheme kuu ge,
wee wo wusama ya kori we;
Wemu w'a daoni kuu ge,
wee be wo wu ya xuunjo we.»*

Tite ni wu kafee

16 Baaga Kile, bani w'a lowaa le Tite ni yee keree na ma na jo ba we je we.

17 Wee ya lemu sha Tite mu ge, w'a soo lee na. Ga yee keree wa bye wu zo na fo xuuni, fo wuye pyaa ya li kon wuye funjo ni na wu she yee yiri.

18 Egilizii pu beeri ya ceborona wemu sɔni wu labye nizaama wu wuu na Kile Jozaama pu wo yere li shizhaa na ge, wee w'a da binne ni Tite ni na tun.

19 Lee ye be we, jara lemu wee ya byi na jaha tii Kile wo taa li keree ki na ge, wee ceborona wu jaha egilizii p'a bulo na wu pinne ni wee ni lee jara li na. Wee ya lee jara li pyi, konho nooro di danha Kafoo mege na, wu noho wu fungongo nizaanja ki she sipyii pu wo dege wu shizhaa na.

20 Le shoonrigana le na wee ya we warigbo we keree jaha shoonri. Wee ya keree beeri pyi konho sipyii ganha bu jaagi ta wu na xuu wa shishiin ni le kaa le ni we.

21 Bani wee funjo ki wa wu da saama koro jaari, Kafoo ye jaha taan be we, ga sipyii pu be jaha taan.

22 Wu ceborona wa be w'a da binne ni pu ni. Wee ya wu noho wolo tooni nijehene ni, na wu ta w'a la le wuye ni xuuni tuun beeri ni. Ga w'a la le wuye ni nime na toro taashiine li be taan, bani w'a da yee na fo xuuni.

23 We wu je Tite ge, wee je na jaarijii ni na kapyeyenii. Yee mu wee ya kapyene pyi. Cebooloo pusamaa p'a pinne ni wu ni ge, pee je egilizii pu wo tudunnao. Pee ya pye sipyii piimu p'a pene taha Kirisa mege na ge.

24 Lee wuu na, y'a yaa na li she pu na na pu kaa ya dan yee ni fo xuuni, konho egilizii p'i lee ja, p'i li ce na kani wa wee mu na yee mesaanja yu.

Dege wemu ya jaha tii cebooloo n'a daa fee pu na ge

1 Can na, dege wemu w'a byi Zhude fiige ki n'a daa fee pu na ge, ne li ta jo junjo wa li na ne wu na seme ka sanha di dun yee mu wee dege wu keree na we.

2 Bani ne yee jidaan ce na xo wee labye wu kabanja na. Ne yee mesaanja jo xo be yere Masedoni n'a daa fee pu mu. Ne pu pye: «Akayi fiige ki cebooloo p'a gbegele xo p'i dege pye na co fo tane na.» Yee wo samohoro t'a pye kajujo na lowaa kan n'a daa fee nijeheme mu.

3 Ga lee be na, n'a da wu cebooloo pu tun yi mu, konho masono kemu wee ya pye yee na we labye we shizhaa na ge, kee ganha bu bye junjo baa wogo we. Ne funjo ki wa p'i she yi ta y'a gbegele xo, ma na jo ba ne yi jo we.

4 Lee be we, Masedoni sheen pii bu binne kari ni ne ni yee yiri, na she yee ta yee ya ta gbegele we, lee na bye wee mu shiige, bani wee ya da yee na. Li na bye yee be wo shiige.

5 Lee wuu na ne li kon naye funjo ni jo ne yaa na pii ceboronamaa pii jeri jo pu toro na jaha na yee yiri. Loolodaa lemu kaa yee ya jo ge, konho p'i she lee keree jaha shoonri sani di ba she wa ge. Lee na ba li she na daan na mu funjo ni lee loolodaa l'a kan, na li ya ta pye fanha kaa we.

6 Yi li ce na wemu bu shinma nifenehege nugi, shinma nifenehege ma da ba gon. Wemu shiin bu shinma nijeheme nugi, shinma nijeheme weefo da ba gon.

7 Wemu beeri ya lemu wo tene kon wu funjo ni ge, wu lee kan. Wee gan we ganha bu da bye ni zo mesuu ni we, kelee fanha kaa we. Bani sipya wemu w'a gan pyi ni fundanga ni ge, wee kaa l'a dan Kile ni.

8 Se wa Kile ni na kasaanja tuuyo beeri yee mu fo na jeha, konho yee mago yajmuyo beeri nijehene di da daa yi mu tuun beeri, ni keree beeri ni, konho yi da se jaha na kapyege nizaanja ni.

9 Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «W'a kenje mugi wu yataya na, na la baa fee kan.

Wu saama pu wa da ga xho bada we.»*

10 Kile wemu w'a nuguzhi kaan yenugumo mu, na wu jolige be kaan wu mu ge, wee na ba nuguzhi nijehere kan yee mu xuuni, konho yee wo saama pu da buri p'a se jaha na.

11 Wu na ba saama tuugo beeri pyi yee mu, konho yi be di kenje mugi yi yataya na. Wee na zhe yee wo yakanya yi loolo piimu na ge, l'a bye kajujo pee na baraga ni masono taha Kile na yee yakanya ye wuu na.

* 8:15 Ekizode 16:18 * 9:9 Zaburuu 112:8

12 Bani dæge wemu yee ya byi ge, wu ya ta na Kile wo fefæte sipyii pu teri ye we. Ga wu na ba bye kapuŋo sipyii hemeæ di da baraga teri Kile na, pu da wu sɔni.

13 Wee dæge we bu nɔ pu na, pu na Kile sɔ, bani yee ya dâ Kirisa wo Kile Jozaama pu na, na jaari bε na sahanj ni pee Jomɔ pe ni, na nɔho keŋe mugi yi keŋe yataya na pee mu, na ki mugi sipyii pusamaa bε mu.

14 Kile ya niime nigbɔ wemu pye yee mu ge, wee na ba pu pye pu na Kile jæeri yee mu xuuni, yi kaa bε na ganha na dan pu ni xuuni.

15 Kile w'a sɔni wu ma yakanga ki wuu na, w'a yagbɔhoŋo kemu kan wεe mu ni ki jɔho jε-ε ge!

10

Pɔli ya wu labye wu yogo jo

1 Ayiwa na cebooolo, pii ya jo na nε bu bye yee tε ni, na nε ma niŋε. Ga na nε bu lii yee na, nε ma kafugo le naye ni na wá yee na. Nε Pɔli w'a yi jæeri Kirisa wo lotaan le, ni wu saama pu wuu na,

2 yi ganha bu da na karamu di ba nɔ yi yiri, di kafugo le naye ni di wá yi na wε. Bani piimu p'a yu na koŋo sipyii wo fungɔngɔ keree torogana na wεe ya doroo ge, nε dâ li na jo nε na zhe kafugo le naye ni na wá pee na.

3 Can wu jε wii, wù ceepuuro wuu kunni wa jaari ke koŋo ke funŋo ni, ga wεe di wa yogo ki kɔɔn ni ceepuuro fanha ni wε.

4 Wεe wo yokɔnyanmuyɔ yi jε ke koŋo ke sipyii woyo wε, ga Kile woyo yi jε yii, fanha jε yemu ni ge. Y'a Shitaanni wo kasɔɔyɔ yi shaan.

5 Joyaama fara yaaga tuugo bæri na, kemu bæri k'a yogo kɔɔn Kile wo laje wu na ge, wεe ya yee bæri jeri buri. Fungɔnyɔ tuuyo ye bæri wεe ya guuni, kɔnhɔ y'i Kirisa jomæe co.

6 Yee wo jomæeconɔ li jɔ ba fa tuun wemu ni, wεe ya gbegele xɔ wù jomæecobaalaa pu bæri wo fɔhɔɔ tɔ pu mu.

7 Nεjaale yee ya wii sipyii ni. Ayiwa, sipya wa bu dâ li na na Kirisa wo wee jε, weefɔɔ ya yaa na wu funŋo kon li na, na li cε na ba wee jε Kirisa wo wε, mu wεe bε jε Kirisa wuu.

8 Bani Kafɔɔ ya fanha kemu kan wεe mu ge, ki kapuŋo ki jε na yee luu na se jaaha na, ki kapuŋo jε na yee kyæegi wε. Ali nε jεhe bi naye pεle toro bε jεere ye kee fanha ke wuu na, lee shiige jε nε na wε.

9 Nε funŋo wa di da li shæe na sεmæe pu ni, nago n'a yi fuguri wε.

10 Pii kunni wa yu na nε sεmæe pu kafila w'a waha, na kafugo ki jε wu ni. Ga na nεye pyaa bu nɔ yee yiri, na nε ma bye baraga baa sipya, na nε jomɔ pu da yaaga bε jɔ wε.

11 Piimu p'a yee yu ge, pufæe pu li cε na jogana lemu na wεe ya yu wù sεmæe pu ni na wù ta w'à lii yi na ge, lee wo kapyegee bε w'à da ba she byi wù ga nɔ yi yiri tuun wemu ni.

12 Piimu p'a puyε sɔni ge, wεe wa da ga sɔɔ di wùye pye pee sipyii pii p'a tuugo, kelee di wùye taanna ni pu ni wε. Pee ma puyε taanna ni puyε ni, na puyε luu na daanna ni puyε ni. Ta tee jε nahannahara wε?

13 Wεe kunni wa da wùye pεle fo di zhe doroo wù tayerege tãan wε. Ga Kile ya tɛhene lemu wolo kan wεe mu, a lee di bye bε kapuŋo a wεe di nɔ yee na ge, wεe na ba wùye pεle na saha ni lee ni.

14 Wεe da bye wεe ya nɔ yee na wε, wee tuun wu ni wεe bi da tɛhene li toro, ga wεe ya ta li toro wε, bani wεe p'a Kirisa wo Kile Jozaama pu jo yee mu shenshiilee.

15 Lee funŋo ni tɛhene lemu l'a kon wεe kan ge, wεe wa da doroo lee tãan wε. Sipyii piitiilee ya labye wemu pye ge, wεe wa da wee kaa lɔ di daga da wùye pεle wε. Wεe ya dâ li na nago yee ba she jaaha na n'a daa wu ni, la na vara xuuni wεe wo labye wu na yee niŋε ni Kile wo tɛhene li funŋo ni, w'a lemu kon na kan wεe mu ge.

16 Lee funŋo ni fiye yemu yi wa yee kadugo yiri ge, wεe na já zhe Kile wo Jozaama pu jo yee fiye yi ni, na ta wεe ya wa wo labye lɔ wu tapyege ni na taga wùye pεle wε.

17 L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu bu jo wu wuyε pεle, wufɔɔ wu wuyε pεle Kile wo nibyegee kii funŋo ni.»*

18 Bani wemu ba wuyε mɛsaanja yu, wee ya mεge nijenε taa wε, ga Kafɔɔ ye pyaa ya wemu wo mɛsaanja yu ge, wee w'a ki taa.

11

Tudunmɔɔ kafinejuu pu keree

1 Aa! Yee da bi da zɔɔ na nε wo juŋmoyirine jomɔ pe xu yiye ni jeri funŋo ni dε, lee bi da daan nε ni. Ayiwa, yi pu xu yiye ni!

2 Yee kaa ya dan nε ni fo xuuni, fo na jεpɛɛn leŋe nε ni yee shizhaa na. Ga Kile ni lee ya foro. Curɔ nigin pe, wee mu nε yee co, wee jε Kirisa; kɔnhɔ di ba yi kan wu mu ba doŋiŋε fuceri nacebaa jε wε.

3 Ga nε fyagi jo yi fungɔnyɔ ganha da ba jeri, Kirisa wemu na y'a yiye pɔ xuuni ge, fo di yi kurunŋo wee feni, ma na jo ba wɔ w'a kafineye taga Awa faanna, na wu piinŋε mε wε.

4 Bani sipya watii bu ba Yesu watii kaa jo yee mu wemu wo kaa jogana ni wεe wo wu kaa jogana jε nigin wε, yee na jeri na dâ weefɔɔ na. Kile Munaa lemu yee ya ta wεe keŋε kurogo, kelee Kile Jozaama pemu yee ya logo wεe jɔ na ge, yee bu munaa latii

* 10:17 Zheremi 9:23

ta lemu ni wèe wuu li jɛ nigin wɛ, kelee na jozaama patii ta pemu ni wèe wo pu jɛ nigin wɛ, yee na wá karaa dà yee bɛ na.

5 Na li ta pee megbòhò tudunmɔɔ piimu yee ya jateni ge, pee ya pɔrɔ nɛ na kabarja ka shishiin na wɛ.

6 Ali nɛ jɛhɛ bye nɛ di ya pye kafila cɛvɔɔ fo wu nijemɛ wɛ, cɛmɛ wo koo ni kunni, n'a la cɛ pee ni. Wèe ya lee shɛ yee na shɛgana bɛɛri na, ni keree bɛɛri ni.

7 Tuun wemu ni nɛ Kile wo Jozaama pu jo yee mu ma ni ge, nɛ nayɛ tirige, na yee durogo. Ta kakuunɔ li jɛ lere ge?

8 Egilizii piitiilee pu bi nɛ saraa. L'a pye kanna nɛ pee wo naafuu wu shɔ pu na na taga yee tɛgɛ.

9 Na nɛ yaha yee yiri, yanmuyo ya funmɔ bye nɛ na, ga nɛ ta na wo tuguro ti taha wa shishiin jɔnɔ ni yee ni wɛ. Cebooolo piimu p'a pa na yiri Masedani fiige ki ni ge, pee p'a pa nɛ wo mago yanmuyo yi kan nɛ mu. Nɛ kasɛgɛ yaha nayɛ na, kɔnhɔ di ganha da bye yee wa shishiin mu tuguro kaa la shishiin ni wɛ. N'a da kasɛgɛ yaha nayɛ na sanha lee kanunɔ le na.

10 Lee ya pye kajuɔ, kemu ya nɛ jɔnɔ yirige Akayi fiige ki bɛɛri ni ge. Sipya wa shishiin wa da já kee juyirige ki shɔ nɛ na wɛ. Kirisa wo can we, wee wemu wu jɛ nɛ ni ge, wee wuu na nɛ yee jo.

11 Naha na nɛ d'a yee jo wɛ? Na yee kaa ya dan nɛ ni-i laa? Kile yɛ pyaa bɛ ya lee cɛ na yee kaa ya dan nɛ ni.

12 Ga pyegana lemu na nɛ na wo labye wu pye yee mu ge, lee pyegana li na n'a da da wu pyi. Piimu p'a kajuɔ shaa na puyɛ pele, na yu na wèe wo labye pyegana le tuugo pee ya byi ge, lee pyegana li na n'a da da na wo labye wu pyi, kɔnhɔ pee ganha bu kee kajuɔ ki ta wɛ.

13 Kafinejuu pu jɛ pee tudunmɔɔ piiri. Pu labye wu bɛɛri w'a sipyii piinɛ. P'a puyɛ pye kanna Kirisa wo tudunmɔɔ pee jɛ.

14 Ga lee jɛ kakanhana wɛ, bani Shitaanni bɛ ya wuyɛ jɛri na byi ba meleke kpɛngɛ wo jɛ wɛ.

15 Lee wuu na do, Shitaanni wo kapyebyii bu puyɛ pye kanna Kile wo kapyebyii pee jɛ piimu ya tii ge, lee ya yaa li wa fo wɛ. Ga li taxɔgɔ ki kuduun jɛ wemu ge, wee na ba nɔ pu na na saha ni pu kapyegeɛ ni.

Pɔli ya kanhama pemu ja wu wo tuduro ti funɔ ni ge

16 N'a da guri yi taha sanha yi mu jo wa shishiin ganha bu na wii jɔnɔmoyirine fɔɔ wɛ. Ga yi jɛhɛ ba na wii jɔnɔmoyirine fɔɔ, yi na co mu, kɔnhɔ na bɛ di nayɛ pele dɔɔni.

17 Yemu n'a da jo nime ge, Kafɔɔ w'a ta yee le na jɔ ni wɛ. Ga la l'a na pye n'a da yee jo.

Lee wuu na n'a da jo ba jɔnɔmoyirine fɔɔ jɛ wɛ.

18 Ga ma na jo ba shɛnjɛhɛmɛ wa puyɛ pele ke kɔnɔ ke keree ni wɛ, wee tuun wu ni nɛ bɛ na nayɛ pele ge!

19 Yee piimu pu jɛ fungɔnyɔ fɛɛ ge, a yee di dɛrɛɛ na jɔnɔmoyirine jomɔ nuri!

20 Pee sipyii pii p'a yee co ba buloo jɛ-ɛ ge, na yee keɛɛ yanmuyo li, na dun yee na, na jɔsanga pyi yee na, na kadahaa leni yee jahaya ni. A yee di lee xu yiye ni.

21 Shiige ki jɛ nɛ na pe jomɔ pe tajogo ni, ga nɛ fanha di wa jɛhɛ ba pee jɛ wɛ, na jɔnɔ bɛ di wa waha ba pee jɛ wɛ.

Ga lee bɛ na keree kiimu kaa p'a daga na puyɛ pele ge, nɛ bɛ na já kee kaa taga nayɛ pele. Nɛ yu ba jɔnɔmoyirine fɔɔ jɛ wɛ.

22 Heburuu pu jɛ pii ya? Wee wa nɛ bɛ jɛ. Izirayɛli shi shɛɛn pu jɛ pii ya? Wee wa nɛ bɛ jɛ. Ibirayima kadugo shi shɛɛn pu jɛ pii ya? Wee wa nɛ bɛ jɛ.

23 Kirisa wo kapyebyii pu jɛ pii ya? Jɔnɔmoyirine fɔɔ jomɔ n'a da jo. Nɛ pye Kirisa wo kapyeyee na toro pee taan fo xuuni. Nɛ pu já kapyɛɛ ni. Nɛ kaso jegee, kee ya jɛhɛ pu wogoo na. Nɛ kpɔnrɔ jeri shɔ na toro pee taan. Nɛ xu fɔ tɔɔjii ni jɛhɛɛɛ ni.

24 Yawutuu p'a nɛ kpɔn fo tɔɔjii kaguro, tɔɔjii bɛɛri susɔ jii kelee shisɛɛɛ nigin ma fɔ.*

25 A Oromɛ shɛɛn di na kpɔn fo tɔɔjii taanri ni kabegɛɛ ni. A p'i kagerɛɛ taga na wá na da gbo tɔɔjii nigin. A kɔɔgbɔhɔ di gyeɛgi ni na ni fo tɔɔjii taanri suumɔ lɔhɔ ni. A di cana nigin ni piige nigin pye suumɔ lɔhɔ ni.

26 Nɛ kushɛgɛɛ ni jɛhɛɛɛ pye. Nɛ na muna pɛrɛ fɔ gbalaa lɔhɔyɔ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ java fɛɛ ni jɛ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ nayɛ pyaa shi wu ni jɛ ni, na li pɛrɛ fɔ shi watii ni jɛ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ kulo funɔ ni, na li pɛrɛ fɔ sipɔnɔ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ suumɔ lɔhɔ ni. Ali wu cebooolo piimu p'a puyɛ pye n'a daa fɛɛ, p'i jɛ n'a daa fɛɛ-i ge, nɛ na munaa pɛrɛ fɔ pee bɛ ni jɛ ni.

27 Nɛ kapyɛɛɛ ni jɛhɛɛɛ pye kiimu ya waha ge, na kanhama ja. Nɛ piiye ni jɛhɛɛɛ shɔn jɔmunumɔ xuugo ni. Nɛ xuugo gba, a waga di la pye na ni. Nɛ yalige ja, na ki yaha wà tɛgɛɛ ni jɛhɛɛɛ ni. Nɛ wiire gba, na fafunmɔ pye.

28 Kisanjaa di jɛ wà. Na fara kee bɛɛri na, nɛ bi na funɔ shaa ni egilizii pu bɛɛri kaa ni cana bɛɛri.

29 N'a daa fɔɔ wa baraga bu jɛrɛ, nɛ ma bye kanna nɛyɛ pyaa wo baraga k'a cɛrɛ. Wa jɔnɔ bu gyeɛgi, lee ma sii waha na na fo xuuni.

30 Li bu da nago kanna nɛ yaa na nayɛ pele, nɛ na nayɛ pele na wo baraga baara ti ni.

* 11:24 Saliya wa bye Oromɛ shɛɛn mu, wee saliya wu bi gbara pu susɔ jii kelee shisɛɛɛ (40) taha sipya na wɛ, bani pu bi giin na kee da xhu sipyiyawyii ni wɛ, lee na pu ma jii nigin laha.

³¹ Masoŋo k'a dɛri wu Kafoo Yesu To Kile na gbee! Wee ya li ce na ne wa kafineye yu we.

³² Na ne yaha Damasi kulo li ni, carja ka saannaa Aretasi wo gbafeneeri w'a pa sipyii pii yaha kulo li tajeye yi beeri ni, konho p'i ne co.

³³ Ga, a n'a daa fee p'i ne le sagana ni na yeege fenetiri ni, na mæere taga ne tirige kanha ki kadugo. Lee funŋo ni a ne sho wu na.

12

Poli ya kashæge kiimu na ge

¹ Ayiwa, fo ne bu naye pele, ba lee di wa yafin ŋogi we. Lee be na, kashæge kiimu ne na, ni Kafoo ya keree kiimu she ne na ge, kee shizhaa na n'a da ba jo nime.

² Ne na wa ce, wu na ne Kirisa wo kariŋæge ki ni, li yee ke ni shishæere wu ne niŋee, Kile ya wu lo kari fo fugba we ni. (Ayiwa wuye pyaa k'a kari wa la, kelee kashæ Kile ya she wu na la, ne kunni ya lee ce we, Kile w'a lee ce.)

³ Ne kunni ya li ce na jo kanna wee na w'a kari Aljine ni. (Ga wuye pyaa k'a kari wa la, kelee kashæ Kile ya li she wu na la, ne kunni ya lee ce we, Kile w'a lee ce.)

⁴ A wu jomɔ pa logo wee xuu wu ni sipya da ja pemu jo daha we. Li ya saha be yere sipya wu pee jomɔ pu jo we.

⁵ Ayiwa, ne na ja naye pele wee sipya we wa shi keree na. Ga ne funŋo di wa di naye kaa taga naye pele we, fo di bu na baraga baara kaa taga naye pele.

⁶ Ali ne jhe jo ne naye pele, ne da bye ŋumoyirine foo we, bani can n'a da jo. Ga n'a da naye pele we, konho keree kiimu n'a byi, na yemu yu sipyii pu jii na ge, pu ganha bu na durogo di doro yee wo ŋuŋo kana taan we.

⁷ Ayiwa, konho tabaara ganha bu je di na ji kee kashæge niŋeŋe kii wuu na we, a yama nigbo pa di je ne cere ti ni. Pee ya ma ne mu ba Shitaanni tudunmo je we, pee ya ne kana, konho tabaara ganha bu je ne ni we.

⁸ Ne Kafoo beeri pee yama pe shizhaa na fo tɔɔŋii taanri jo wu pu laha na ŋuŋo ni.

⁹ Ga, a wu ne pye na wee wo niime wu na ne yaa, na sipya baraga bu xho tuun wemu ni, na wee tuun wu ni wee wo sefæere t'a zhe na fiinŋe. Lee wuu na l'a taan ne ni ne wu na baraga baara kaa taga naye pele, konho Kirisa wo sefæere t'i gori yaha na na.

¹⁰ Lee wuu na ne funŋo taan na baraga baara ti na. Ali pu jhe ba ne shehele, kelee na kawagaa pyi ne na, kelee na ne kana, kelee na ne jaani Kirisa mege ki wuu na, ne na funŋo taan kee beeri wuu na. Bani ne bu bye baraga baa tuun wemu ni, ne ma fanha ta wee tuun weye pyaa ni.

Poli ya pye tuguro n'a daa foo wa shishiin mu Korente kulo li ni we

¹¹ Ayiwa, ne jo ba ŋumoyirine foo je we. Ga yeye pyaa ki ni lee ya foro. Yee p'a bi yaa yee p'a ne soni! Bani ali ne jhe bye ne je yaaga be we, tudunmo mege wuu piimu yee wa jateni ge, wee wa ya ye ne na kaa la shishiin ni we.

¹² Can na, kapyegge kiimu k'a li shee na Kirisa wo tudunmo ne je ge, kee beeri ya she yee na ni loxulo ni. Kee ya pye jaha shishæere, ni kakanhanjaa, ni sefæere kagboho.

¹³ Ne ta pye yee mu tuguro we. Ni lee ye be we, leke ne d'a pye egilizii yusamaa mu lee di ya pye yee mu-i we? Yi yafa na mu lee na!

¹⁴ Li wii, ne gbegele xo da se yee yiri na tɔɔŋii taanri wuu ni. N'a da zhe bye yee mu tuguro le tɔɔŋii le be ni we. Bani yi keŋe yanmuyo be di wa zhaa we, fo yiye pyaa kiiri. Nohopiire ya yaa na wari shaa na yeri pu sefæe jaha na we, ga sefæe p'a yaa na wari shaa na yeri pu nagoo jaha na.

¹⁵ L'a taan ne ni ne wu na keŋe yanmuyo beeri kan yee wuu na, ali na naye be kan na fara wa. Ayiwa, yee kaa ba dan ne ni xuuni mu, lee l'a da ne pye ne kaa da da dan yee ni-i ge?

¹⁶ Yee na ba jo na ne pye tuguro yee wa shishiin ŋuŋo ni we. Nakaara wa lee ni we, ga pii na ba jo yee ni na shizhiinme ni ne yee co, na ne shiige she.

¹⁷ Piimu ne tun she yee mu ge, ne kuduun sha yee ni wee wa keŋe kurogo ya?

¹⁸ Ne Tite jæeri jo wu she yee yiri, na wu ceborona wu pinne ni wu ni. Ta Tite ya yee ŋmahana na kuduun sha yee ni? Ta ne ni wee wo kapyegge ki beeri ya pye me nigin we? Ta wee jaariganjaa ki beeri ya pye me nigin we?

Poli ya wu funŋo shaa ni kaa lemu ni ge

¹⁹ Na co fo taatuunnɔ na, yee wa giin na kajii wee wa gaan wuye mu yee jaha taan, ga lee di be we. Kirisa wo kariŋæge ki funŋo ni wee wa yu me Kile jaha taan. Wu taanpiine, yee wo n'a daa wu wo jahagbaasheere kaa na wee wa ye beeri yu yee mu.

²⁰ Ne ba no yee yiri, na funŋo wa di yi ja jagana lemu na we, ne fyagi jo di ganha ba she yi ja lee jagana le na we; yi be ganha bu na ja jagana la na yi be ya tiin ni lemu ni we. Ne fyagi jo di ganha ba she yogo ta yi te ni we, ni nepæen, ni loyire, ni beganhara, ni mekyegere, ni zojuuro, ni tabaara, ni kawuriye we.

²¹ Ne fyagi jo di ba jo n'a no yi yiri ge, Kile ganha bu da na shiige yi niŋe ni we. Sipyijeheme piimu p'a jurumu pye, p'i sanha daajenje jo pu cemohoro ti na tapyege ni we, ni pu dɔdɔro, ni pu kanohoyo yi na-e ge, di ganha bu da zhe jæsinme wo yee wuu na we.

13

Fundogo jomɔ ni fɔ mujuu

¹ Nε tɔɔɔnii taanri wuu l'a da bye le na she yee yiri. «Sipyii shuun taanri ya pye keree kiimu beeri fiin ge, w'à da zhe kee beeri naha shɔɔnri na be ni pee wo fiin pu ni.»*

² Sipyii piimu p'a jurumu pye ge, n'a da yi jo waha pee ni sipyii pusamaa mu, ali na li ta na nime wo wa yi yiri we. Ne tee yi jo toro pu mu na shee shuun wuu li ni yee yiri. N'a da yi jo daha sanha pu mu jo ne ga ba she yi yiri, n'a da nuna penji nige kaa la shishiin na we.

³ Wee tuun wu ni, yi na ba li ce na Kirisa w'a yu ne no na, bani kee kanyo ki yi wa zhaa. Kirisa baraga ya ta cere yee shizhaa na we, ga w'a wu sefere ti shee yee niye ni.

⁴ Can wu ne wii, wu xuduun wu ni korikoritige ki na, w'a pye baraga baa, ga nii na wu ne nime Kile wo sefere ti baraga ni. Na we be yaha kariyege ni ni wu ni, we be baraga k'a xo. Ga Kile baraga ni, na we yaha ni wu ni, we na ba bye nii na yee shizhaa na.

⁵ Yi yiye taanna wii, y'i yiye suguri, yi bu da yi na ne n'a daa wu wo koo li ni. Ta yee ya li ce na yee funyo ni Yesu Kirisa ne we? Fo yiye pyaa bu she da y'a kuunjo n'a daa wu na de!

⁶ Ga ne da li na jo yee na ba li ce na jo wee ya ta kuunjo n'a daa wu na we.

⁷ Lee be na, we wa Kile jeri kono yi ganha ba kakuuyo pyi we. Lee kanyo ne nago kanna we di metanga ta we. Ga we funyo ki wa yi da kasaana pyi, ali lee nehe ba li shee be na we p'a kuunjo metanga ki na.

⁸ Bani se wa we ni we pu pari can wu na we, ga can wu tege tege se wu ne we ni.

⁹ Wee baraga bu xho tuun wemu ni, a yee baraga di bele, lee l'a dan we ni. Lemu we ya jeri Kile mu ge, lee li wa me nago yee wo n'a daa wu w'a se naha na fo wu no bu she fa.

¹⁰ Lee wuu na ne we seme we tun yi mu na li ta ne ne yee yiri wa we, kono di ba no wa tuun wemu ni, di ganha bu keree ki naha shɔɔnri ni waha ni, na saha ni Kafo wo fanha ki ni we, w'a kemu kan na mu ge. Kee fanha ki kakaan nuna ki ne kono yee di da se naha na n'a daa wu ni, ki ya ta kan gyegi kaa na we.

Jomɔ pu taxoɔ ni fɔ mujuu

¹¹ Ayiwa nime na cebooloo, wu ne tuun wa ni. Yi funyo taan! Yi da yiye logoo wari y'a se naha na! Yi da samoro leni yiye ni! Yi pye ni fungo nigin ni! Naniye di bye yi te ni! Lee bu bye, taanyege ni naniye fo Kile na bye ni yi ni.

¹² Y'a yiye shaari ni taanyege ni! Kile wo fere sipyii piimu pu ne naha ge, pee beeri ya yi shaari.

¹³ Wu Kafo Yesu Kirisa wo nime we, ni Kile wo taanyege ke ki pye ni yi ni. Yi gori yaha fere Muna li wo kariyege ki ni.

* 13:1 Duterenome 19:15

Galasi Sheen Tudunmɔ Pɔli ya semε wemu tun Galasi sheen mu ge

Jɔgɔ ye p'a byi na Galasi sheen we?

Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya tenje Galasi fiige ki ni ge, pee pu je Galasi sheen pee. Pee je: Ikone, Lisitiri, ni Dεribe (Kapyegεe 14). Galasi fiige ki nijaa wogo ki je Turuki fiige ki funnɔ ni. Ba Pɔli ya pa bye wu je Galasi ni we, a Yawutuu pii di she ganha na kalaa watii kaan pu mu. A p'i jo na Pɔli je tudunmɔ nijeme we, na wu ya ta na Musa wo saliya wu wo kalaa wu kaan wu kangana na we.

We semε we kakana nunɔ

Ye p'a jo wɔ Pɔli na ge, yee faara Pɔli ya jo, na fenhe pu funyɔ to ni wu kalegeε ni wuyε pyaa kapyegεe ni. Na li she na kajii li wa wee wo Kile jomɔ yere le, na li she na n'a daa ya ye Musa wo tɔ wu na. A w'i li she sanha na n'a daa fee ya foro Musa wo tɔ wu nɔhɔ ni, na jiiifeere nivɔrɔ pyi, a Fεfεere Muna di pu jaha co tee jiiifeere ti ni (Kapyegεe 5).

Semε wu kafila nugbɔyɔ

Galasi Sheen 1–2 Pɔli fɔ mujuu. W'a li she na Yesu Kirisa wo tudunmɔ wee je.

Galasi Sheen 3–4 Kile ya sipya jateni sipyitiime Musa wo saliya wu koro jaari funnɔ ni we.

Galasi Sheen 5 Wεe ya foro saliya wu nɔhɔ ni, a Fεfεere Muna di wεe jaha co fεfεere ni.

Galasi Sheen 6 Pɔli wo yeri yeri jomɔ ni wu duba.

Pɔli ya Galasi sheen shaari

¹ Ne Pɔli, ne je Kirisa wo tudunmɔ. Sipyiyawyii ya ta ne pye tudunmɔ we. Ne di ya nɔhɔ pye be tudunmɔ sipyiyawyii baraga ni we, fo Yesu Kirisa ni To Kile wemu w'a Yesu je na yeege xu ni ge.

² Ne ni na cebooloo piimu pu wa naha ge, wεe p'a semε wu tun Galasi fiige ki n'a daa fee pu mu.

Wεe ya yi shaari:

³ Wɔ To Kile ni wɔ Kafɔ Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i janije be kan yi mu.

⁴ Yesu Kirisa w'a wuyε kan na pye saraga, kɔnhɔ wu wεe shɔ wɔ jurumu wu na. W'a wεe shɔ ke kɔnɔ ke wo yanmuguyyo yi beeri wo fanha ki na, na saha ni wɔ To Kile wo jidaan wu ni.

⁵ Nɔrɔ w'a dεri wu mεge na tuun beeri ni. Amiina.

Tuugo nigin pe ye pu je Kile wo Jozaama pe

⁶ Na cebooloo, Kile wemu w'a yee yiri Yesu Kirisa wo niime wu baraga ni ge, yee na toro

kadugo le wee ni tɔvuyo na, na jaanna jεri jozaama patii feni, lee ya ne fo xuuni de.

⁷ Jozaama pemu ne jo yee mu ge, pee ye pe pu je Kile wo Jozaama pe, patii wa nige pee kadugo na we. Ga sipyii pii pu wa giin p'i yee fungɔnyɔ yi jεri. Kile Jozaama pe pu wa Shɔvɔ wu kaa yu ge, pu funnɔ ki wa p'i pee jεri shan.

⁸ Jozaama pemu wεe ya jo yi mu ge, watii bu ba ni jozaama patii ni wεe wo pu kadugo na, w'a pye wεe wa la, w'a pye meleke na yiri fugba we ni la, weefɔ wu lanji.

⁹ Wεe ya tee yee jo toro yee mu; n'a da guri di yi jo daha sanha: Wεe ya Jozaama pemu jo yee mu ge, watii bu patii jo yi mu wεe wo pu kadugo na, weefɔ wu lanji.

¹⁰ Ayiwa wee tuun wu ni, ne giin sipyii di da na sɔni laa, ne giin Kile di da na sɔni? Na funnɔ ki je di naye kaa taan sipyii mu kunni? Bada! Ne funnɔ da bi bye di naye kaa taan sipyii mu sanha, ne bi da ga jɔ bye Kirisa wo kapyebye we.

Pyegana lemu na Pɔli ya pye na jεri Kile tudunmɔ ge

¹¹ Na cebooloo, n'a da yi fiinjε jo yi mu jo ne Kile Jozaama pemu jo yi mu ge, pee ya ta foro sipya ni we.

¹² Ne pu ta sipya mu we, sipya be di ya ne taanni pu ni we. Ga Yesu Kirisa ye pyaa k'a ne taanni pu ni.

¹³ Taashiine li ni, na ne yaha Yawutuu pu wo koo li ni, ne bi doroo torogana lemu na ge, yee wa yee jaha logo. Ne bi Kile wo n'a daa fee pu kana fo xuuni wee tuun wu ni. Ne bi li yerenje fo na pu pinnεge ki juna tugo.

¹⁴ Ne bi bye na lejii Yawutuu nijehemεε jaha na Yawutuu pu koo li paarigana ni. Wεe sefεle p'a wεe taanni kalegeε kiimu ni ge, ne bi naye beeri kan kee mu.

¹⁵ Ga Kile bi ne shɔnri lɔ, ali na ta pu sanha ne se be we. Wu jidaan tuun w'a pa nɔ ge, a wu wu niime wu tirige ne na, na ne yiri na pye wu kapyebye.

¹⁶ W'a wu Ja wu she ne na, kɔnhɔ ne da wee Ja wu wo Jozaama pu yu shi wusama beeri mu, shi wemu je Yawutuu we. Ba w'a wu she ye ne na we, ne be ya watii yege nige we.

¹⁷ Piimu p'a fenhe pye Kirisa wo tudunmɔ pee ne jaha na ge, ne nɔhɔ she Zheruzalemu ni di zhe pee be ye ge we. Ga, a ne faa toro, na gari Arabi ni; lee kadugo na, a ne guri pa Damasi kulo li ni.

¹⁸ Ayiwa, yee taanri w'a toro, a ne na kari Zheruzalemu ni, kɔnhɔ di she foro Pyεeri na. A ne cabyaa ke ni kaguro pye wɔ ni wu ni.

¹⁹ Ga ne ya ta Kirisa wo tudunmɔ watii be ja nige we, fo Yakuba ye nigin pe; wee je Kafɔ Yesu wo ceborona wa.

²⁰ Yemu n'a yu me yi mu ge, ali kafinege nigin be wa yi ni we; Kile wa na seeri.

²¹ Lee kadugo na, ba ne foro Zheruzalemu ni we, na gari Siiri fiige ki ni; na yiri wà, na gari Silisi fiige ki ni.

²² Ga n'a daa fee piimu pu bye Zhude fiige ki ni ge, wee wa shishiin bi sanha ne ja nii na we.

²³ Pu bi yi nuri ye sipyii ño na na: «Sipya we wu bi wèe kana taashiine li ni, fo w'a bi li yerenje wu n'a daa wu ñuño tugo ge, weeye pyaa ki be k'a Kile wo Jozaama pu yu nime.»

²⁴ Lee funño ni, a p'i ganha na Kile soni ne wo Jozaama pu wo jo wuu na.

2

Poli ya Kirisa tudunmoo pusamaa ñuño cirta

¹ Ba yee ke ni shisheere ya toro we, a ne ni Barinabasi di guri pa sanha Zheruzalemu ni. A ne gari ni Tite be ni.

² Kile ye pyaa ki bi li she ne na na ne wu she wà, a ne da kari. Ba ne ño wà we, ne ni nahagbaa fee pu ni, a wèe di she wùye ja kabanugo. Kile Jozaama pemu ne yu shi wusama beeri mu ge, a ne pee ñaha jo pu mu, kònho labye wemu n'a pye toro ge, ni wemu n'a byi ge, kònho wee wa shishiin ganha bu bye ñuño baa wo we.

³ Tite wemu ni ne kari ge, Gireki wu bye wii. Ga pu ya ta wu karamu fanha be na fo wu cekoonro pye, kònho wu be di bye Yawutuu pu shi we.

⁴ Ga, kafinejuu p'a, pee bi puye pye na n'a daa fee pee ñe, na ta p'i ñe n'a daa fee we, pee pu bi giin w'i cekoonro pye. Wèe ya pye ni Yesu Kirisa ni kariñege ni ge, a wèe di bye wùye mu, a pii sipyii pii di beele je wèe te ni kònho p'i lee ñaha ce. Pu funño ki bye p'i wèe kurunjo pa lenje sanha bulooro ti ni.

⁵ Ga wèe ya soo na wùye yaha pu kenje ni ali jere be funño ni wu ta logo pu ño na we, kònho Kile Jozaama pe pu wa can wu shee ge, y'i já pee logo ba pu ñe we.

⁶ Ayiwa, sipyii p'a bi piimu wii na pee pu ñe nahagbaa fee pu ge, ñuño ñe pu bye pii la, pu shiin bye be ñuño ñe we la, lee la shishiin kaño wa ne mu we; bani Kile ya wa shoonri na wo wa ni we. Kile Jozaama pe ne bi yu ge, ba ne pee ñaha jo pee nahagbaa fee pu mu we, pu ya ta ka fara pu na we.

⁷ Ga, a puye pyaa be di li ce na Kile w'a pe Jozaama pe kaa le ne kenje ni ne w'a yu shi watii sheen mu ma na jo ba w'a pu kaa le Pyeeri kenje ni w'a yu Yawutuu pu mu we.

⁸ Bani Kile wemu w'a sefeere kan Pyeeri mu na wu tun Yawutuu pu mu ge, wee ninum w'a sefeere kan ne be mu na ne tun shi wusama mu.

⁹ Yakuba ni Pyeeri ni Yohana, pee piimu pu bi wii nahagbaa fee pu ge, pee bi li ce na Kile w'a te tuduro te kaa le ne kenje ni wu wo niime wu funño ni. A p'i pu keye

le ne ni Barinabasi keye ni, wee fò we ya li shee na wèe beeri ya pye nigin. A wù beeri di binne na be yi na nago wèe pu she baari pyi shi wusama te ni, pee be di she baari pyi Yawutuu pu te ni.

¹⁰ A p'i li she ye wèe na na wèe pu she wù fungongo yaha funmo fee na. A ne be di la le naye ni na ganha na lee pyi.

Poli ya Pyeeri jaagi Ancosi kulo li ni

¹¹ Ayiwa, ga ba Pyeeri ya pa ba Ancosi kulo li ni we, a ne ba wu jaagi sipyii pu beeri nii na; bani kaa lemu w'a bi pye ge, lee bi ño we.

¹² Wu cebooloo shi watii sheen piimu pu bye n'a daa fee Ancosi ni ge, Pyeeri bi binnee na li ni pee ni. Ga, a Yakuba di ba sipyii pii tun kari Ancosi ni. Ba pee ya ño we, a Pyeeri di fere kon shi wusama wo n'a daa fee pu na, na bye wu ya soo w'a li nige ni pu ni we. Wu bi fyagi pee sipyii pu na, bani Yawutuu pu bye pii, pee di bi yu na fo shi wusama beeri w'a cekoonro pyi.

¹³ Cebooloo piimu be pu ñe Yawutuu ge, a pee be di yaa Pyeeri na, na fere kon pii pu na. Lee funño ni a Barinabasi be di yaa pu shuun shuun juuro ti na, na daha pu feni.

¹⁴ Ba ne pu ña, na pu ta pu ya ñaari na sahari ni Kile Jozaama pu wo can wu ni we, a ne jo ni Pyeeri ni pu beeri nii na. A ne wu pye: «Mu wemu wu ñe Yawutu ge, a m'i soo na Yawutuu pu wo koo li yaha wà, na ganha na ñaari shi wusama wo ñaarigana na. Wee tuun wu ni ñaha na m'i giin nime m'i shi wusama be karamu fo wu be w'a Yawutuu pu wo koo li ñaari we?»

Fo ma bu dà Yesu na m'a na sho

¹⁵ «Can wu ñe wii, wèe kunni ya sii tii pye Yawutuu cegee. Wèe ñe shi watii sheen we, pu jo na wee shi we sheen ya Kile koo li ce we.»

¹⁶ Ga lee be na, wèe be ya li ce na jo ma ñehe da Kile tudunmoo Musa wo saliya we koo ñaari, lee wa da ga ma pye sipyitiime Kile mu we, fo ma bu dà Yesu Kirisa na. Lee wuu na wèe be ya dà Yesu Kirisa na, kònho Kile di wù pye sipyitiimee wee n'a daa wu baraga ni. Li wa nago Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ñamehe ki wo koo ñaari w'a wèe pye sipyitiimee Kile mu-i de. Bani sipya wa shishiin wa da já bye sipyitiimee Kile mu na ma yaha ma na Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo ñaari we.

¹⁷ «Ayiwa, wèe Yawutuu ba wùye shaa wù bye sipyitiimee Kirisa wo kariñege ki funño ni, wèe ba lee pyi, wèe be ya ñe ni shi wusama ni nigin, pee piimu p'a wii jurumupyii ge. Wee tuun wu ni, ta lee wa li shee na Kirisa w'a wèe tsoo leni jurumu ni? Bada!»

¹⁸ Ayiwa, ne na foro saliya wu keree taan, na bye ne wu koo ñaari we, ne bu guri wee

saliya we feni sanha na wu koo jaari, wee tuun wu ni neye pyaa ya saliya wu kyeege.

19 Ne xu Kile tudunmoo Musa wo saliya wu shizhaa na, konho di bye jii na, di da kapyenye pyi Kile mu.

20 Ne pye kanna p'a ne pinne kori ni Yesu Kirisa ni shiizhan korikoritige ki na. Neye pyaa ya ta pye nige jii feere ni we; Kirisa wu je jii feere ni ne zo wu na. Niifeere temu ni ne wa nime ke konjo ke na ge, ne naye kan Kile Ja wu mu. Ne kaa ya taan wu mu fo w'a soo na wuye kan saraga ne wuu na.

21 Kile ya niime wemu kan ne mu ge, ne da ga wee she bada we. Bani Kile da ba sipya jateni sipyitiime Musa wo saliya wu koo jaari baraga ni, lee ya li shee na juno ya pye Kirisa kaxulo na we.»

3

Na da Yesu na, lee funjo ni Kile ya sipya jateni sipyitiime

1 Yee Galasi sheen kunni, yee je fungonyo baa fee de! Jogo wu d'a yee faanna me we? Yesu Kirisa ya xu xugana lemu na korikoritige ki na ge, yee naha ya fiinne jo yee mu.

2 N'a da yi yege kaa nigin ye na. Fefeere Munaa le Kile ya kan yee mu ge, Kile tudunmoo Musa wo saliya wu wo koo li jaari wuu na w'a li kan yee mu laa, yee ya Kile Jozaama pu logo na da pu na ge, lee wuu na w'a li kan yee mu?

3 Naha d'a yee pye me fungonyo baa fee we? Yee ya kaa lemu jo kon ni Kile Munaa sefeere ni ge, naha na yee di zhaa di yiye pyaa wo sefeere taga lee jo to we?

4 Kile ya kanhama nigbo pemu yaha p'a no yee na ge, juno ya pye pee na-ge ge? Bada! Pee da ja bye juno baa we.

5 Kile wemu w'a wu Munaa li kaan yee mu, na kakanhanja ki pyi yee te ni ge, wee tuun wu ni, yee ya jaari na sahanji ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni ge, lee wuu na w'a lee pyi laa, yee ya Jozaama pu logo, na da pu na dagana lemu na ge, lee wuu na w'a li pyi?

6 Kile Kafila w'a yi yu wee mu Ibirayima shizhaa na na: «Ibirayima ya da Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»*

7 Ni li je mu, wee tuun wu ni yi li ce na jo piimu p'a daa Kile na ge, pee pu je Ibirayima wo nagoo pee.

8 Kile Kafila w'a fenne li she na shi wemu je Yawutuu we, na wee shi wu be na ba da Kile na, Kile na pu pye sipyitiime pu n'a daa wu wuu na. Lee wuu na pe Jozaama pe ya fenne jo Ibirayima mu na: «Kile na ba duba shi wu beeri mu mu baraga ni.»*

9 Lee wuu na sipyaa sipya w'a daa Yesu na ge, Kile na duba weefoo mu ba w'a duba me Ibirayima mu wu n'a daa wu funjo ni Kile na we.

10 Sipyaa sipya w'a giin na Kile tudunmoo Musa wo saliya wu wo jomehe ki koo jaari funjo ni Kile da ba wee jate sipyitiime ge, Kile wo lanji w'a to weefoo juno ni; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya wu je wu ya saliya wu jomehe ki beeri koo jaari gbee ki jaarigana na-ge,

Kile wo lanji w'a to weefoo juno ni.»*

11 Ayiwa, l'a fiinne yere na Kile da ja sipya wa shishiin jate sipyitiime Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo jaari baraga ni we. Bani l'a ka na:

«Sipya wemu w'a tii ge, wee na ba jii sicuum ta n'a daa gbogo ni.»*

12 Ga sipya wemu w'a giin wu Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ye wo koo jaari pye wu tadaja ge, n'a daa je yafiin be weefoo mu we; bani l'a ka na:

«Sipya ya yaa ma wee saliya wu beeri koo jaari ma na jii sicuum ta.»*

13 Yesu Kirisa ya pa wee sho saliya jomehe ki wo lanji wu na. A wuye pyaa di dugo wee lanji we taan wee tege; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya p'a yirige suri tige ni na gbo ge, weefoo ya lanji.»*

14 L'a pye mu be sanha konho duba wemu jomehe Kile bi lo Ibirayima mu ge, wee di no shi wusama beeri na Yesu Kirisa baraga ni; na fara lee na sanha, Kile ya Fefeere Munaa lemu be wo jomehe lo ge, wu ja lee be ta n'a daa baraga ni.

Kile ya jomehe lemu lo ge, Musa wo saliya wu da ja lee fiin we

15 Na cebooloo, n'a da naha shesheere ta lo sipyii wo keree pyeganaa na. Ali sipya ye pyaa mehe kaa la jomehe lo, na li ka, na xho na wu kabee taha kee wenje ki na, sipya watti da ga ja lee jomehe le kyeege, kelee na la fara li na we.

16 Kile w'a bi jomehe lo Ibirayima ni wu kadugo yiri shi shen mu. Li ya ta ka Kile Kafila wu ni na jo «wu ni wu kadugo yiri shi sheen» ma na giin sipyijeheme kaa w'a byi we, ga shi shen nigin ye kaa Kile Kafila w'a jo na: «Wu ni wu kadugo yiri shi shen.»* Wee wu je me Kirisa.

* 3:6 Zhenzei 15:6; Orome Sheen 4:3   * 3:8 Zhenzei 12:3   * 3:10 Duterenome 27:26   * 3:11 Habakuki 2:4   * 3:12 Levitike 18:5   * 3:13 Duterenome 21:23   * 3:16 Zhenzei 13:15; Zhenzei 24:7

¹⁷ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa me. Kile w'a karijɛɛge ɲomɛɛ lɔ Ibirayima mu. A yee xhuu shishɛɛɛɛ ni kelee taanri (430) di doro, a Kile di na pa Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu tenɛ. Lee funɲɔ ni, Kile ya ɲomɛɛ lemu lɔ Ibirayima mu ge, Musa wo saliya wu da j'a lee ɲomɛɛ le kyɛɛgi, kelee na li jomɔ pu ɲɛri wɛ.

¹⁸ Ga cɛn wemu Kile ya gaan ge, wee da bi daa Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu baraga ni, wee tuun wu ni wee cɛn wu bi da bye nige ɲomɛɛ li wo wu wɛ; na ta Kile d'a wu wo cɛn wu kan Ibirayima mu ma ni, ɲomɛɛ li baraga ni.

Lemu na saliya ɲomɛɛ k'a kan wɛɛ mu ge

¹⁹ Wee tuun wu ni saliya ɲomɛɛɛ ki wo kakaan ɲunɔ di ɲɛ leke wɛ? Ki kakaan ɲunɔ ki ɲɛ, kapyɛgeɛ kiimu ki ɲɛ ki ya bɛ Kile mu-i ge, kɔnhɔ wɛɛ di kee cɛ. Ga kee saliya ɲomɛɛɛ k'a yaa na pye wà, Kile ya ɲomɛɛ li lɔ Ibirayima wo kadugo yiri shi shɛn wemu shizhaa na ge, fo wee ba ba. Melekeɛ pu bi saliya ɲomɛɛɛ ki kaan Musa mu, Musa di ki yi sipyii pu mu.

²⁰ Kayaama ya luu kaa lemu na ge, lee ɲɛ kabaɲa nigin kajii wɛ. Kile di ɲɛ wu ye nigin do.

²¹ Ta lee wa li shɛɛ na Kile ya ɲomɛɛ lemu lɔ ge, na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu w'a lee ɲomɛɛ li kaala ya? Bada! Saliya ɲomɛɛɛ kii k'a kan ge, kee da bi da j'a da ɲii sicuumɔ kaan sipyii mu, wee tuun wu ni sipyii bi da j'a da byi sipyitiimɛɛ Kile ɲaha tãan, saliya ɲomɛɛɛ ki baraga ni.

²² Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na jurumu wo fanha ke ki ɲɛ kɔɲɔ sipyii bɛɛri na. Lee funɲɔ ni Kile ya lemu wo ɲomɛɛ lɔ ge, kɔnhɔ lee di gan n'a daa fɛɛ pu mu pu n'a daa wu baraga ni Yesu Kirisa na.

²³ Ayiwa, Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we, wee wu bi fɛnhɛ pye wɛɛ ɲunɔ ni, yani n'a daa wu wu pa ge. A wee saliya we di gori yaha wɛɛ ɲunɔ ni fo na shɛ nɔ n'a daa wu shɛduun wu na.

²⁴ Lee funɲɔ ni a saliya wu bye wɛɛ ɲaha covɔɔ, fo na shɛ Kirisa pye w'a pa; kɔnhɔ wɛɛ di bye sipyitiimɛɛ Kile ɲaha tãan n'a daa baraga ni.

²⁵ Ba ni n'a daa wu wo koo li d'a pa nime, wɛɛ da j'a bye nige wee ɲahagbaacomɔ wu kenɛ na wɛ.

²⁶ Bani yee bɛɛri ya pye Kile nagoo n'a daa baraga ni Yesu Kirisa na.

²⁷ Yee piimu bɛɛri p'a batize Kirisa wo karijɛɛge ki ni ge, yee ya ɲɛri ba Kirisa ye pyaa ɲɛ wɛ.

²⁸ M'a pye Yawutu la, m'a pye shi watii shɛn la; m'a pye bulo la, ma shiin ya pye bulo wɛ la; m'a pye ná la, m'a pye cee la; le la shishiin ɲinɛ ɲɛ nige wɛ. Bani yi bɛɛri ya

ɲɛri nigin Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɲɔ ni.

²⁹ Ayiwa, yi bi ɲɛ Kirisa wuu, y'a pye Ibirayima wo nagoo. Kile ya cɛn wemu wo ɲomɛɛ lɔ Ibirayima mu ge, yi bɛ na ba wee ta.

4

¹ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa me. Pya wemu na ba cɛn lɔ ge, na wu yaha wu nɔhɔpiire ni, waagi wa shishiin ɲɛ wu ni bulo tɛ ni wɛ, ali na li ta bɛ wee wu ɲɛ tofɔɔ wu wo yanmuyɔ yi bɛɛri kafɔɔ.

² Na wu yaha wu nɔhɔpiire ti ni, sipyii pu da da wu kasɛri, na wu keree yari, tuun wemu tofɔɔ w'a bɛgele yaha ge, fo wee tuun we bu shɛ nɔ.

³ Mu wɛɛ bɛ di bye. Tuun wemu ni wɛɛ bɛ bi bye ba nɔhɔpiire ɲɛ-ɛ ge, ke kɔɲɔ ke wo keree bulooro ni wɛɛ di bye.

⁴ Ga Kile ya tuun wemu bɛgele ge, ba wee ya pa nɔ wɛ, a wu wu Ja wu tun na pa. A cee di wu se. A wu bɛ di jɛ saliya ɲomɛɛɛ ki wo fanha ki nɔhɔ ni.

⁵ Piimu pu bye saliya ɲomɛɛɛ ki wo fanha ki nɔhɔ ni ge, kɔnhɔ wu pee ɲunɔ wolo. A wɛɛ di bye Kile nagoo.

⁶ Yee ya pye Kile nagoo, lee wuu na Kile ya wu Ja wu Munaa li tun l'a pa jɛ wɛɛ zalɔɔ pu ni. Lee Munaa le w'a wu yiri: «Aba» Lee kɔri ɲɛ na: «Wù To».

⁷ Lee wuu na ma ɲɛ nige bulo wɛ, ga m'a pye Kile pya. Ba ni m'a pye Kile pya, w'a yanmuyɔ yemu ɲomɛɛ lɔ wu nagoo pu mu ge, ma bɛ na ba yee ta.

Pɔli ya wu funɲɔ shaa ni Galasi sheen kaa ni

⁸ Taashiine ni, na yee ta yee sanha Kile cɛ wɛ, pɛɛɲɛ yanmuyɔ ya wo buloo yee di bye, na ta yee pɛɛɲɛ yanmuyɔ ye di ɲɛ Kile ye pyaa wɛ.

⁹ Ga nime yee ya Kile cɛ. Nɛ yaa na jo Kile yɛɛ w'a yee cɛ. ɲaha na yee di giin di guri yee kɔɲɔ yanmuyɔ baraga baa wo yo ye fɛni wɛ? ɲaha na y'i zhaa di yiyɛ le yee ɲunɔ baa yanmuyɔ ye wo bulooro ti ni sanha wɛ?

¹⁰ Yee ya cana ɲɛɛɛ kii pɔɔɔɔ kii na, na fara yeye ya na, ni tɛɛɛɛ, ni yee, na yee jateni na toro yi saya tãan.

¹¹ Nɛ lemu bɛɛri pye yee mu ge, nɛ funɲɔ k'a pɛn jo lee bɛɛri ganha ba bye ɲunɔ baa kaa wɛ.

¹² Na cebooloo, n'a yi ɲɛri, yi ɲɛri ba nɛ ɲɛ wɛ, bani nɛyɛ pyaa ki bɛ ya ɲɛri ba yee ɲɛ wɛ. Yee kunni ya ta kakuunɔ la shishiin pye nɛ na wɛ.

¹³ Yeeyɛ pyaa ya li cɛ na yama p'a nɛ pye nɛ kori yee mu, na Kile Jozaama pu jo yee mu taashiine li ni.

¹⁴ Ali na li ta bɛ nɛ wo yama p'a kanhama shan yee ɲunɔ ni, lee bɛ na yee ya ta nɛ tãnha, kelee na na she wɛ. Ga yee ya nɛ co xuuni ba

Kile wo melêke wa ñe we, ma na da giin na neye pyaa ki ñe Yesu Kirisa we.

¹⁵ Yee funyo bi sii taan wee tuun wu ni. A kee fundanga k'i gari mii we? Ne li ce nakaara baa jo li da bi da ja bye kunni, yee bi da zao na yi ñe pyaa ki wolo na taga ne wogoo ki faa.

¹⁶ Wee tuun wu ni, ne na can jo yee nii na, lee l'a ne ñeri yee pen nime ge?

¹⁷ Pii sipyii pii funyo ki wa p'i yee ñaha ñeri puyê yiri. Ga pu wo fungaa le, lee di ya ño we. P'a giin p'i ne ni yee laha wuyê na, kônhô yee di daha pu feni.

¹⁸ Kaa lemu li ñe nizaana ge, na yatenyê waha lee kaa le feni, lee ya ño. Li wa nago ne bu bye yee te ni tuun wemu ni, y'i na yatenyê waha we, ga y'a yaa na yatenyê waha tuun beeri ni.

¹⁹ Na nagoo, ne ñe ba layama ñe we, ali nime we be ni ne ñe na yee laa y'a fo Kirisa wo ñaarigana le ga ba she ñaa yee ni.

²⁰ Ne funyo k'a sii pye fo na no yee yiri nime, kônhô di jo ni yi ni jogana la betii na, bani yee kaa l'a ne ñaha wo fo xuuni.

Sara ni Agari keree

²¹ Yee piimu p'a giin di daha Kile tudunmoo Musa wo saliya ñomehele ki feni ge, wee tuun wu ni kee saliya ñomehele k'a yemu yu ge, yee ya yee nuri be-e ge?

²² L'a ka Kile Kafila wu ni na jalaa shuun Ibirayima bi ta. Ja nigin wa wu bi ta bulozho na, na ja nigin wusama ta cee wa na wemu ñe bulo we. Wee bye wuyê pyaa wo sho.

²³ Bulozho w'a wu wo pya wu ta ba cee ya sii na nagoo taa we. Ga cee wemu w'a pye wu ñe bulo we ge, wee ya wu wo pya wu ta lee tagana li na we. Kile w'a fenhê pya wu ñomele lo wu mu, a wu na pa wu ta.

²⁴ Kori wa wu ñe kii keree kii na, wee we. Pii cee shuun we, pee ñe kariñege ñomehele shuun. Kariñege ñomele lemu l'a lo Sinayi faabobonjo ki na ge, buloo pu ñe lee ñomele li wo nagoo pee. Agari* wu ñe ba lee kariñege ñomele li ñe we.

²⁵ Agari ñe ba Sinayi faabobonjo ki ñe we, Arabi ni. Wee Agari we wu ñe ba nijaa wo Zheruzalemu kulo li ñe we, bani sipyii piimu beeri pu ñe Zheruzalemu ni ge, pee beeri ñe saliya ñomehele ki wo buloo.

²⁶ Ga Zheruzalemu wemu wu wa fugba we ni ge, wee ñe bulo we. Wee Zheruzalemu we wu ñe wêe wo nu we.

²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Cee we, mu wemu wu ñe ma sanha pya ta ña-e ge,
ma funyo ki taan.
Mu wemu wu ñe mu ya laa yama ce-e ge,
ta xhuulo fundanga keñe ni.

Bani p'a ñaha wolo cee wemu ni ge,
wee wo nagoo pu na ba ñehê

Na toro cee we ni wu poo wu wo nagoo pu taan.*

²⁸ Lee wuu na, na cebooloo, yee kunni ya se na saha ni ñomelelo li ni, ba Kile ya Ishaaga ñomele lo me Ibirayima mu we.

²⁹ Fo wee tuun wu ni, pya wemu Agari ya se ba cee ya sii na nagoo seni-i ge, wee bi we wu pya wu kana, wemu w'a ta Kile Munaa li wo fanha ni ge. Lee ninuno l'a byi ali nijaa we be ni.

³⁰ Ga yekê y'a ka Kile Kafila wu ni we? L'a ka na:

«Bulozho we ni wu ja wu kori.

Bani bulozho wu wo ja wu ya yaa wu pinne

cen wu na ni we wu pya wu ni we,

wemu wo nu wu ñe wu ñe bulo we ge.»*

³¹ Na cebooloo, lee funyo ni wêe ya ta pye bulozho wu wo nagoo we, ga cee wemu wu ñe wu ñe bulo we ge, wee wo nagoo wêe ñe.

5

Kirisa ya wêe pye wuyê wuu

¹ Kirisa ya wêe ñunjo wolo, kônhô wu sii pye wuyê wuu can can na. Lee wuu na, yi la le yiyê ni, y'i gori yaha pee yahama pe ni. Yi ganha bu da guri nige kadugo di ba yiyê le sanha bulooro ni we.

² Ne Poli, n'a da yi jo yi mu, yi bu daa na yi tadanja pye cekoonro, wee tuun wu ni Kirisa ya lemu beeri pye yi mu ge, lee da yaaga ño yi na we.

³ N'a da guri di yi jo yi mu sanha jo sipyaa sipya w'a wuyê kan p'a kôn ge, weefoo ya yaa w'a Kile tudunmoo Musa wo saliya ñomehele ki beeri koo ñaari w'a fani.

⁴ Yee piimu pu wa Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo ñaari, na giin na wee wo koo ñaari funyo ni Kile da ba yee jate sipyitiimele wuyê ñaha taan ge, yee ya yiyê waa laha Kirisa na. Yee niñe ñe nige Kile wo niime wu ni we.

⁵ Wêe kunni, tadanja wa wêe mu na jo Kile na ba wêe jate sipyitiimele wuyê ñaha taan, bani wêe wa daa Kirisa na. Lee wo sigime ni wêe ñe Kile Munaa li baraga ni.

⁶ Sipya wemu bu bye ni Yesu Kirisa ni kariñege ni, wufoo ya cekoonro pye yoo, wu shiin yaa cekoonro pye-e yoo, lee la shishiin niñe ñe we. Ga lemu li ñe kagboo li ge, lee li wa na jo wêe pu da wu na. Wee n'a daa we ya yaa na wuyê shee taanñege funyo ni.

⁷ Yee shegana li bi ño xuuni n'a daa wu koo li ni. A jago di ba yi yerenje, na yi kurunjo can wu koo na we?

* 4:24 Agari: Pii w'a yu na Ajara kelee Ajaratu, kelee Jaara.

* 4:27 Ezayi 54:1

* 4:30 Zhenzi 21:10

⁸ Kile wemu w'a yee yiri, na yee pye wuyee wuu ge, yee kunni ya dà li na na ke fungongò ke ka tuugo ya yiri wee yiri we.

⁹ Ta yee ya li ce na jo: «Shizhenherē nifenhēfenhēhēē ki ma myēdōnhōhōhō bēeri pye k'a fugōfugō yiri wē?»

¹⁰ Ga lee bē na, nē dà li na Kafōō ni, jo fungongò katii wa da digi yi mu wē. Ga sipya wemu w'a ma ni piinje ki ni ge, wu pye sipyituuogo bēeri, Kile na ba kiiri kon wu na.

¹¹ Na cebooloo, li da bi da nago cekōōnrō ti wo keree nē bē ya yu, nago ma bu cekōōnrō pye lee na já ma shō, pu bi da da nē kana nige wē. Yesu Kirisa wo korikoritige ki wo xu wu wo yere li bē nē byi ge, lee bē bi da waha sipya wa shishiin na wē.

¹² Sipyii piimu p'a yee piinje mē ge, pee ya mēhē yaa na sii kon laha yee na fēfēfē.

¹³ Yee kunni na cebooloo, Kile w'a yee yiri, na yee pye yiyē wuu. Ga yi ganha bu da lee pye kapuōō yi da yi wo nidaan keree pyi wē. Ga y'a kapyenjē pyi yiyē mu ni taanrēegē ni.

¹⁴ Bani Kile tudunmōō Musa wo saliya jōmehēē ki bēeri wa daa le jōmēē nigin we funjō ni na: «Ma sipyijii wu taan ma mu ba maye pyaa ki jē wē.»*

¹⁵ Yi bu daa na yiri yiyē feni ba nanja yaaya jē wē, na yiyē conī na xhaa, na yiyē pahala wē. Yi bu bye y'i ya kasēegē yaha yiyē na wē, yi na ba yiyē kyēegē xhō.

Sipya nidaan ni Fēfēfē Munaā nidaan

¹⁶ N'a da yi jo waha yi mu jo y'a jaari Kile Munaā fanha ni. Lee bu bye, wee tuun wu ni yi da daha nige yiyē pyaa wo nidaan keree feni wē.

¹⁷ Bani lemu li jē sipya wo nidaan ge, lee jē Kile Munaā wo nidaan wē. Kile Munaā li bē wo nidaan di jē sipya bē wo nidaan wē. Ye shuun we ya beni wē, lee funjō ni yee funjō ma bye yi da keree kiimu pyi ge, yee da já da kee pyi wē.

¹⁸ Ga Kile Munaā li bu yee jaha co, wee tuun wu ni Kile tudunmōō Musa wo saliya jōmehēē ki fanha da bye nige yee na wē.

¹⁹ Na ta keree kiimu ki jē sipya wo nidaan keree ge, kee ya fiinje. Kee ki wa mē: Dōdōōrō, cemōhōrō, shiige baara keree,

²⁰ yapērgaanra ni siganma, makōōjō, yokōōnrō ni jēpēēn, loyiriguunō, nakaara niguuro, bēganhara ni waagi,

²¹ jēgbōō, singbaa, laara keree ni ki tuugo keree. N'a da yi jo waha yi mu ba n'a tee yi jo toro yi mu wē, jo sipyii piimu p'a kii keree kii shi pyi ge, jo wee wa shishiin da ga jē bada Kile wo saanra ti ni wē.

²² Ga Kile Munaā ya keree kiimu leni sipya zō ni ge, kee jē: taanrēegē, fundanga, jajanje, loxulo, jubenje, saama, jōmēē fere,

²³ lotaan, ni na já maye na. Saliya wa shishiin da já kii keree kii kaala wē.

²⁴ Bani piimu bēeri pu jē Yesu Kirisa wuu ge, pee bēeri ya pu wo ceepuuro lakuunjo ni ti nidaan keree ki bēeri pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na.

²⁵ Kile Munaā l'a jii sicuumō nivomō kaan wē mu. Lee wuu na, wē bē ya yaa na Kile Munaā li yaha l'i wū jaha co.

²⁶ Wū ganha ba wūyē pele wē! Wū ganha ba jōyegere keree pyi wūyē na wē! Wū ganha ba jēpenkeree pyi wūyē na wē!

6

N'a daa fēē ya yaa na puyē teri

¹ Na cebooloo, yi ba sipya wa ta wu na kakuunjoō pyi, yee piimu p'a jaari na sahanji ni Kile Munaā li wo nidaan wu ni ge, yee pu weefōō yeri ni loxulo ni. Yiyē pyaa bē di kasēegē yaha yiyē na, kōnhō yi bē ganha ba jin nōwuuro ni wē.

² Y'a yiyē jūōō tuguro luu! Yi ba lee pyi wee tuun wu ni yi na da Kirisa wo saliya wu wo jōmehēē ki koo jaari.

³ Sipya wa ba wuyē wii na wee w'a pōrō pusamaa na, wuyē weefōō ya faanna, bani wu jē yafiin bē wē.

⁴ Wa bēeri ya yaa na wu torogana li sēeri xuuni, wu bu wu kenje nibyegēē ki ta k'a jō, wee tuun wu ni, wu na funjō taan kee nibyegēē ki wuu na. Wu ya yaa w'a kee luu w'a daanna ni watii wo nibyegēē ni wē.

⁵ Bani wa bēeri na ba yere ni wu labye fiin ni Kile jaha tāan.

⁶ Piimu p'a yi taanni Kile Jomō pu ni ge, y'a yaa y'a pee tahaa kaan yi kenje yanmuyō nijeye yi bēeri ni.

Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gōn

⁷ Yi ganha ba yiyē faanna-e de! Sipya ya zheheni Kile na wē. Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gōn.

⁸ Ma ba maye pyaa wo nidaan lakuunjo keree pyi, wee tuun wu ni ma na ba xu ta lee wo kuduun. Ga ma ba Kile Munaā nidaan kere pyi, wee tuun wu ni ma na ba jii sicuumō nixhōbaama ta lee wo kuduun.

⁹ Wū ganha bu da ganha kasaanja bye tāan wē, bani wū bu bye wū ya yatēnyē gbo lee bye tāan wē, wū na ba li kuduun ta wu taduun ni.

¹⁰ Wee tuun wu ni, na li pyeduun yaha wū mu, w'a yaa w'a kasaanja pyi sipyii bēeri na. Wū cebooloo piimu ni wū jē n'a daa wu ni ge, pee susu na w'a yaa na kasaanja ki pyi.

Nōxōōrō kafila

¹¹ Ayiwa, go y'a kii kamapyaa nigbōhōō kii jaa ge, nēyē pyaa k'a kii ka na tun yi mu.

¹² Sipyii piimu p'a giin pu tōn di daan sipyii mu ge, pee p'a yee fori na fo yee bu cekōōnrō pye. P'a lee pyi kōnhō sipyii ganha ba pu kana wē, bani pu ba yu na Kirisa na xu

* 5:14 Levitike 19:18; Marika 12:31

korikoritige ki na, na lee wo baraga ni sipya da já zhó, sipyii na da pu kana.

¹³ Na ta pee piimu p'a kón ge, pee ya ta na Kile tudunmá Musa wo saliya wu korogoo ki bæeri jaari we. Ga p'a giin yee di cekóonró pye, kónhó p'i da puyé péle na yee ya sáa na daha pee feni.

¹⁴ Nε kunni wa da ga kaa la shishiin kaa taga nayé péle wε, fo wù Kafóo Yesu Kirisa wo korikoritige ke. Kee korikoritige ke wuu na, kónjɔ yanmuyó bæeri y'a jeri nε mu ba yaxuyo jε wε, a nε bε di jeri ba gbo jε wε yee kónjɔ yanmuyó yi mu.

¹⁵ M'a cekóonró pye la, ma ya cekóonró pye-e la; lee la shishiin ninjε jε wε. Niifεεε niváro temu Kile ya gaan wée mu ge, tee ti jε kagbáa le.

¹⁶ Piimu bæeri p'a tee niifεεε niváro ti koo jaari ge, Kile wo jajinjε ke, ni wu njajara te ti tigi pee bæeri na, na fara Kile wo Izirayeli wu na, wee wemu wu jε Kile wo nagoo pu ge.

¹⁷ Ayiwa na co njaa na, sipya wa shishiin ganha ba na jaha wεrɛjε nige ni lee kaa ni wε, bani fε pe pu wa nε ceesεεε ki na ge, pee ya li shεε na Yesu wo bulo nε jε.

¹⁸ Na cebooloo, wù Kafóo Yesu Kirisa wo niimε we wu kori yaha ni yi ni. Amiina.

Efese Sheen Tudunmoo Poli ya semε wemu tun Efese sheen mu ge

Jogoye mu we semε we d'a tun we?

Efese egilizi wu mu Poli ya we semε we di tun, ga wu funno ki bi bye we semε we di galaa Azi fiige ki egilizii pu beeri ni, kee kemu njinaa wogo p'a byi Turuki ge. Yee taanri Poli ya pye Efese kulo li ni, wee xuu wu wo kugboo l'a bye lii.

We semε we kakana juro

Poli w'a Efese egilizi wu noho shan. Wu labyenii p'a wu tege na Kile Jozaama pu jo Azi fiige ki beeri ni (Kapyege 19:10).

Na Poli yaha kaso wu ni Oromε kulo li ni, a Epafirasi di she wu yiri, na she wu pye na tudunmoo kafinejuu p'a pu wo kalaakuums wu jo co Efese kulo li ni. A Poli di semε tun Efese egilizi wu sipyii pu mu, na pu funno to, na pu le koo ni, na pu tii na foro kalaakuums wu taan.

Semε wu kafila jugboyo

Efese Sheen 1-3 Kile wo keree ki tenegana li kaa Poli ya yu: Shi wemu je yawutuu we, pee ni yawutuu p'a pinne pye kpon nigin sheen Kile mu Yesu Kirisa wo xu wu baraga ni.

Efese Sheen 4:1-6:9 Egilizi w'a yaa na Kile koro li jaari jaarigana lemu na ge, lee ya jo fiinne.

Efese Sheen 6:10-20 Poli ya weē funno to na weē pu Kile wo kashen yagboyo yi lo, wu da yogo ki koon Shitaanni na.

Efese Sheen 6:21-24 Poli ya Efese Sheen shaari sanha.

Fo mujuu

¹ Ne Poli, ne je Yesu Kirisa wo tudunmoo Kile jidaan funno ni. Kile ya yee piimu pye fεεfεε, yee di daa Yesu Kirisa na [Efese kulo li ni] ge, yee mu ne we semε we tun.

Ne yi shaari:

² Wu To Kile ni wu Kafoo Yesu Kirisa wu niime ni jajiye kan yi mu.

Niime wemu Kile ya gaan Yesu wo n'a daa fεε pu mu ge

³ W'a wu Kafoo Yesu Kirisa To Kile soni! Kile Munaa li wo duba wemu beeri wu je fugba we ni ge, w'a wee beeri kan weē mu Kirisa wo kariyege ki ni.

⁴ Kile ya weē naha bulo Kirisa wo kariyege ki ni na ta konjo sanha yaa we. Konho wu bye fεεfεε, wu bye jaagi baa fεε wuye pyaa naha taan.

⁵ Kile ye pyaa ya fenhe kee fungongo ke yaha wuye mu wu wo taanrege ki funno ni, na weē pye wu nagoo Yesu Kirisa wo

kariyege ki funno ni. Lee l'a pye wu jidaan kaa wu wo saama pu funno ni.

⁶ W'a Kile soni wu niime wu wuu na, w'a wemu loolo wu na ma ni wu jidaan Ja wu baraga ni ge.

⁷ Kirisa wo kariyege ki funno ni weē ya sho wu shishan pu baraga ni. A weē wo jurumu wu beeri di yafa weē mu na be ni Kile wo tēhene baa niime wu ni.

⁸ W'a wee niime wu kan na jehe fo xuuni weē mu ni fungongo fεere tuugo beeri, ni laje tuugo beeri ni.

⁹ W'a bi lee kanmohono le bye funno yaha wuye mu, konho wu ba lee pye wu wo saama pu funno ni Kirisa baraga ni. Lee kanmohono le, w'a lee she weē na.

¹⁰ W'a li yaha wuye funno ni na kee keree kii pyeduun ba no, wu yanmuyo yi beeri pinne, fugba woyo ye fara jine ke woyo ye na, Kirisa di bye yi beeri junofo.

¹¹ Lemu wo jomee li bi lo weē mu ge, weē ya wu taa ta lee ni Kirisa wo kariyege ki funno ni, bani Kile ya weri weē naha bulo fo taashiine li ni, na saha ni wu wo keree ki tenegana li ni. Kile di wu keree beeri pyi na saha ni wuye pyaa jidaan ni.

¹² Wee tuun wu ni w'a Kile soni wu saama pu wuu na, weē piimu p'a pye shenshiilee na Kirisa pye wu tadaņa ge.

¹³ Yee be, ba yee ya can jomoo pu logo we, pee pemu pu je juwuuro ti wo Jozaama pu ge, a yee di da Kirisa na. A Kile di wu wo fe pu kpon yee na. Pee je fεεfεε Munaa le, lee lemu wo jomee l'a lo ge.

¹⁴ Fεεfεε Munaa li je weē wo cen wu yashiige, na li shee na weē na ba je wu ni. Wee cen we na ba weē juno wolo fεεfεε canja ka. Lee wuu na w'a Nooro Foo Kile soni!

Poli wo Kile-jerege

¹⁵ Lee na ba ne logo na yee ya da Kafoo Yesu na, fεεfεε wuu pu beeri be kaa di dan yee ni we,

¹⁶ a ne fungongo yaha yee na na wo Kile-jerege ki ni. Ne Kile jeeri tuun beeri ni yee mu, na baraga tēri wu na yee wuu na.

¹⁷ Wu Kafoo Yesu Kirisa To Kile we, Kile-gbatabaaga ke, ne li shaa wu mu jo wu fungongo fεere kan yi mu, wu wuye she yi na, konho y'i ja ke yi fiinne.

¹⁸ Ne li shaa wu mu jo wu yi fungonyo mugl, w'a yi yiri tadaņa kemu kaa na ge, konho y'i kee keree ce. Cen nooro wu wemu w'a gbegele yee ni wu fεεfεε nagoo pusamaa kaa na ge, konho y'i wee be wo naafuugbo wu juno kana ce.

¹⁹ Tēhene baa sefere temu be ti je Kile ni na naha tii ni n'a daa fεε pu beeri ni ge, konho y'i tee be ce.

²⁰ Kile ya tee tēhene baa sefere te she Kirisa ni, w'a wu je na yeege xu ni, na wu tenje fugba we ni wuye kanige ce.

21 Kile ya wu tenje nuṅṅo fεεre ti bεeri nuṅṅo ni, ni sefεere ti bεeri, ni fanha ki bεeri, ni saanra ti bεeri nuṅṅo ni. Kile ya wu tenje yanṅumyo yi bεeri nuṅṅo ni. Ke koṅṅo ke wo yanṅumyo yi ye be we, ga koṅṅo kemu k'a ma ge, kee be wo yanṅumyo yi nuṅṅo ni.

22 Kile ya yanṅumyo yi bεeri tirige yaha Kirisa nahodaan, na wu pye Egilizi wu nuṅṅofagbo.

23 Egilizi wu wu ne Kirisa wo ceepuuro te. Kirisa w'a wu jini, na wu pyi wu ju na fani.

2

Na foro xu ni, na jéni sicuumo ni

1 Yee tanaa wuu bye ba xuu ne we, yee tiibaara ni yee jurumu w'a lee pye.

2 Yee tanaa wuu bi jaari ke koṅṅo ke wo naarigana na, na daha munaakuuṅṅo ki wo nuṅṅofaṅ wu feni, lee munaa lemu l'a baari pyi n'a she fee pu funyo ni ge.

3 Wée ni pee bεeri pu bye karijεεge ni, na taha wu wo lakuuṅṅo ke feni, na wuyε pyaa wo jidaan ni wuyε pyaa wo funganyo keree pyi. Lee funṅṅo ni Kile wo loyire le li bi da ba no wée na ba pusamaa ne we.

4 Ga Kile wo jijaara t'a pele fo xuuni! Wée ya taan wu mu taangana lemu na ge,

5 lee wuu na w'a wée ni Kirisa pinne ne shizhan na wée yaha wée na bi bye be xuu wu wo jurumu wu wuu na. Kile wo niime wu ye pe gbōro ni yee ya sho.

6 Wée ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki funṅṅo ni Kile ya wée pinne ne, na wée pinne tenje be ni wu ni fugba wu ni.

7 Tehene baa niime wemu w'a she wée shizhaa na wu wo saama pu funṅṅo ni Yesu Kirisa baraga ni ge, w'a li pye mu kōnhō wee tehene baa niime we di da zhe w'a fiinje cabaya yi na.

8 Bani Kile wo niime wu ye nigin pe gbōro ni yee ya sho n'a daa baraga ni. Lee ya ta yiri yeeye pyaa yiri we, Kile wo loolodaa l'a pye lere.

9 Lee ya ta pye yee wa shishiin wo kapyege baraga ni we, kōnhō wa shishiin ganha bu tabaara le wuyε ni we.

10 Kile w'a wée yaa. Yesu Kirisa baraga ni Kile ya wée da kapyege nizaanāa kaa na, kee kiimu w'a bi gbegele kōnhō wée di ba ja w'a kee pyi ge.

Shi wusama ni Yawutuu p'a neri pye nigin Kirisa baraga ni

11 Yee ya ta pye Yawutuu we. Yawutuu pu p'a cekōnrō ti pye ge, pee di yee pyi cekōnbaalaa, na ta pee wo cekōnrō t'i ne sipya wo kenje fe. Yi yi funyo yaha nidogo ni taashiine li wo torogana li ni.

12 Yee bi sanha Kirisa ce wee tuun we ni we. Taa bye yee mu Izirayeli wo nagoo pu niṅṅe ni we. Kile ya karijεεge jomεheε kiimu

lo ge, yee bi bye kee nabuun. Tadaṅa bye yee na we, Kile be di ne yi mu ke koṅṅo ke na we.

13 Ga nime, yee piimu sanha ki bi lii Kile na ge, yee ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki funṅṅo ni yee ya wu teenje Kirisa wo shishan pu baraga ni.

14 Bani Kirisa ye pyaa k'a pa ni janiṅṅe ni wée mu. Shi wemu ne Yawutuu we, w'a wee shi we ni Yawutuu pu bεeri pinne na pye nigin. Kasōrōgo ke ki bi pu waagi laha puyε na, na pu pye pεen ge, w'a kee shan laha wā.

15 W'a Yawutuu pu wo saliya we ni wu jomεheε ki bεeri yirige laha wā, kōnhō wu Yawutuu ni shi wusama pinne wu wo karijεεge ki baraga ni, wu pu pye shi nigin wemu ne nivomō ge, w'i janiṅṅe le pu te ni.

16 Wu na xu korikoritige ki na, lee wo baraga ni w'a pu shuun wu pinne, na pu pye ceepuuro nigin, na be le pu ni Kile te ni. A tee pεenre t'i xhō korikoritige ki baraga ni.

17 Piimu p'a lii, ni piimu p'a teenje ge, w'a pa janiṅṅe ki jomō jo pee bεeri mu.

18 Bani Yawutuu fara shi wusama na, Kirisa gbōro ni wée wa bεeri da já vulo To Kile na Fεεere Munaanunō li baraga ni.

19 Lee wuu na do, yee ne nige nabuun kelee nadadiinnεε we. Ga yee ni Kile wo nagoo p'a neri nime fiinuṅṅo nigin nagoo. Yee ya neri Kile wo puga ki sipyii.

20 Nōhō shanna pemu na p'a yee yerenje ge, pee ne tudunmōo pee, ni Kile wo tudunmōo pu wo pe, Yesu Kirisa ye pyaa di ne gunṅmii li kagereṅ ke.

21 Puga ki bεeri na kiye co, na yere Kirisa wo karijεεge ki ni. K'a bye Fεεere ti bεeri wo fεfεere xuu we Kile mu.

22 Kirisa wo karijεεge ki funṅṅo ni yee be ya pinne faanri ni pusamaa ni, kōnhō y'i bye puga, kemu ne Kile tateenge wu Munaa li gbōro ni ge.

3

Labye wemu ya le Poli kenje ni shi wusama te ni ge

1 Lee wuu na yee piimu pu ne shi watii ge, Yesu Kirisa wuu na p'a ne le kaso ni yee wuu na.

2 Kile ya labye wa kaa le ne kenje ni wu niime wu baraga ni yee wuu na. Yee ya wee kaa logo.

3 Kile ya wu kaṅmōhōno li she ne na, ne fenhe kafilakaya ya taga yee jo na seme wu ni.

4 Yi ba wee xuu wu kalaa, yi na li ja wā na ne Kirisa wo kaṅmōhōno li ce xuuni.

5 Lee kaṅmōhōno li ya ta she tanaa wo sipyii pu na we. Ga nime Kile ya li she fεfεere tudunmōo ni Kirisa wo fεfεere tudunmōo pu na Fεfεere Munaa li kenje feni.

6 Lee kaṅmōhōno li le: Shi wemu ne Yawutuu we, pee ya pinne taa ta ni Yawutuu pu

ni Kile Jozaama pu baraga ni Kile wo cen wu ni, w'a wemu gbegele wu nagoo pu mu ge. Pu beeri ya jeri ceepuuro ninuuro ti wo yatenye, a pu be di taa ta Kile wo jomae li ni, w'a lemu lo Yesu Kirisa baraga ni ge.

7 Ne pye Jozaama pu wo jovoo na saha ni Kile wo niime wu loolodaa li ni, w'a lemu kan ne mu wu sefeere ti baraga ni ge.

8 Ne wemu wu je Kile wo fefeere wuu pu beeri kadugo yiri wo ge, a Kile di niime kan ne mu, konho ne da Kirisa wo tehene baa saama pu kaa yu shi wusama mu, wee wemu je Yawutuu we.

9 Yanmuyo yi beeri yaavoo Kile bi kaa lemu nmoho fo taashiine ni ge, w'a jo ne wu lee wo keree pyegana jo fiinne.

10 Nunjo feere ni sefeere te ti je fugba wu ni ge, konho tee di ja Kile wo fungongo feere nigbooro ti ce cegana beeri na nime, Egilizi wu baraga ni.

11 W'a lee pye na saha ni wu keree ki ni, w'a bi kiimu gbegele fo taashiine li ni, na ba ki pye wu Kafoo Yesu Kirisa ni ge.

12 Yesu wo karijengege ki funno ni wee da ja lowaa ta, na fulo Kile na fyaara baa, n'a daa gbooro ni Yesu na.

13 Lee wuu na n'a yi jeeeri jo kanhama pemu p'a noni ne na yee wuu na ge, jo pee ganha bu da yi fungonyo kyeege we, bani pee kanhama pu je nooro yee mu.

Poli wo jeeerege ke

14 Lee wuu na ne nuguro sinni To Kile naha taan, na wu jeeeri,

15 wee wemu w'a kponhoo ki beeri da ge, fugba wogoo ki fara jinne wogoo ki na.

16 Ne wu jeeeri jo wu fanha kan yi mu, wu yi logoo waha wu Fefeere Munaa li gbooro ni, na saha ni wu tehene baa nooro wu ni.

17 Kirisa di diin yi zoloo pu na n'a daa baraga ni, konho yi niye di juri, see see taanjengege ni!

18 Yi ni Kile wo fefeere wuu pu beeri di ja kee taanjengege ke jidaa, ni ki kadaa, ki jubile ni ki jogi nunjo kana ce.

19 Yi Kirisa wo taanjengege ki ce, kee kemu k'a ye ceme pu beeri na ge, konho yi jo di fa ba Kile je we.

20 Ayiwa, wee ya yanmuyo ya jeeeri Kile mu, kelee na wu funyo koon ni yi kaa ni xuuni. Kile na ja yee kan wee mu, ali fo na doro be wee wo fungongo ki taan wu sefeere ti baraga ni. Tee sefeere te t'a labye pyi wee funyo ni.

21 Nooro w'a deri wee ni Yesu Kirisa na Egilizi wu ni fo gbee! Amiina.

4

Niginre temu t'a daa Yesu Kirisa baraga ni ge

1 Lee wuu na ne yi jeeeri, ne wemu wu je kaso ni Kafoo wuu na ge, jo y'a yiri lemu na ge, y'a lee koo jaari.

2 Yi yiye tirige ni lotaan, ni loxulo ni! Yi da yiye tere ni taanjengege ni!

3 Niginre temu t'a daa Fefeere Munaa li ni ge, yi la le y'i gori yaha tee ni janije ki funno ni, kee janije kemu k'a yi po yiye na ge.

4 Ceepuuro nigin ti je, ni Fefeere Munaa nigin, ma na jo ba Kile ya yee yiri me tadanja nigin wuu na we.

5 Kafoo nigin ye wu je, ni n'a daa nigin, ni batizeli* nigin.

6 Kile nigin ye be wu je. Wee beeri To wu je wii, wee wu je wee beeri nunjo ni, na je wu beeri te ni, na je wu beeri funyo ni.

7 Ga w'a niime kan wee beeri nigin nigin mu, na saha ni Kirisa wo loolodahaa ki nunjo kana ni w'a kiimu kan wee mu ge.

8 Lee wuu na Kile Kafila w'a jo na:

«Ayiwa, w'a dugi na kari fugba wu ni, na sipyii pii co na pye buloo, na loolodahaa kan sipyii pu mu.»*

9 Ma bu logo na w'a dugi, lee ya li shee na w'a bi tigi be fo jinne ke nohoadaan.

10 Wemu w'a tigi ge, wee ninumo w'a dugi fo fugba lii lii we ni, konho wu konjo ke beeri ji ni wu wo sefeere ti ni.

11 Wee w'a loolodahaa kan sipyii pu mu, a pii di bye Yesu wo tudunmoo, a pii di bye Kile tudunmoo, a pii di bye Jozaama pu jovee, a pii di bye karamogoloo ni kalaatii.

12 Konho wu Kile wo fefeere wuu pu gbegele Kile wo labye wu kaa na, la di da faraa Kafoo wo Egilizi wu na.

13 Lee funno ni wee beeri da ja binne na bye nigin n'a daa feere ni Kile Ja wu je wu ni. Wu beeri na sii kogo fo na bye sipyii, piimu jo ya fa ba Kirisa je-ε ge.

14 Ayiwa wee da bye nige nohoapiire, kalaakuumo tuugo beeri wo kafengege na pu luu na gbee nanmahara fee keje kurogo we. Bani pee ya sipyii piinne ni pu wo shizhiinne pu ni.

15 Ga wu ba can yu taanjengege funno ni, wu na ba gogo na se Kirisa mu. Wee wu je Egilizi wu nunjo ke.

16 Ceepuuro ti beeri t'a keme gbegele na pye nigin wee baraga ni. Ti yatenye yi beeri y'a yiye co na jo xuuni yatenzogomo pe ni, na saha ni yi beeri nigin nigin wu wo labye wu ni. Lee legana le na ceepuuro ti beeri ya legi, na baraga taa taanjengege funno ni.

Niifeere nivoro Yesu Kirisa ni

17 Ayiwa, yemu n'a da jo di waha yi mu Kafoo mege na ge, yee yi wa me. Yi ganha ba jaari nige ma na jo ba Kile cebaalaa pii wa

* **4:5 Batizeli** Kiriccen mu na ma mini yeege lho ni. Ga li kori ye pyaa je na p'a pinne ni Yesu ni wu xu ni wu je wu na.

* **4:8 Zaburuu 68:19**

naari na sahanji ni pu wo juṅṅṅ baa fungonyo ye ni we.

¹⁸ Nibiige ni pu jε. Taa jε pu mu Kile wo jii sicuumṅ pu ni we, bani pu niwewaa l'a pu jeri kaacebaalaa.

¹⁹ Shiige pile be jε pu na we, fo p'a puye yaha nṅhṅmṅ na, na gburogi na dṅdṅrṅ tuugo beeri pyi ni jεgbṅṅ.

²⁰ Ga kalaa we yee ya ta Kirisa wo shizhaa na ge, yee ya ta lee jṅa wee ni-i de!

²¹ Li bu she da nago kanna y'a wu kaa tii logo kunni; can we wu jε Yesu ni ge, li bu da nago kanna y'a kalaa na saha ni wee can we ni,

²² fo yi bu yi yahagana nileε li yaha. Lee wo lakuṅṅ ke k'a sipya faanna, na ma kyεεgi.

²³ Lee na fo yi hakilee pee, ni yi fungonyo yi beeri bu jeri na pye nivoyo.

²⁴ Yi yahagana nivonṅ lṅ, y'i bye Kile wo jaa we. Y'i bye sipyii piimu p'a tii ge, y'i bye sipyisaamaa. Kile wo can wu baraga ni lee wa daa.

²⁵ Lee wuu na yi kafineye yaha, yi da can yu yiye mu, bani weε beeri p'a pinne na bye ceepuunuuro wo yatene.

²⁶ Yi logoo bu yiri, yi ganha bu da jurumu pye we! Yi ganha bu canja yaha ki to kee loyirigee ki ta yi ni we!

²⁷ Yi ganha bu da tajege kan Shitaanni mu we!

²⁸ Wemu wu bye nagaa ge, wee wu nagaa ti yaha, wu da kapyenε pyi ki pyegana na wu keye yi na, kṅhṅ wu be di da daa, wu da la baa fee pii kaan.

²⁹ Joguunṅ pa shishiin ganha ba fṅrṅ yi jṅyṅ ni we, fo jomṅ nizaama, pemu na j'a la fara sipyii piitiilee wo baraga na, na saha ni pu mago ni, na samṅhṅrṅ leni pu logovεε ni ge.

³⁰ Yi ganha ba Kile wo Fεfεεε Munaa li luu yirige we. Lee li jε Kile wo fe pe yee na, na weε wo juwuuro ti canja ki sigεe.

³¹ Yi funguṅṅ yaha, yi ganha ba loyirigee koni we, yi ganha ba yi logoo yirige we, yi kafilaneherε te yaha, yi ganha ba sipyii meye kyεεgi we, yi kuunṅ tuugo beeri yaha!

³² Y'a kasaanṅa pyi yiye na, y'i da juṅṅ naari yiye na. Y'a yi jurumu wu yafani yiye mu, ba Kile be ya yi wo jurumu wu yafa yi mu Kirisa wo karijεεge ki ni we.

5

Kpεεngε ki wo jara li keree

¹ Kile w'a weε yiri na pye wu nagoo, lee wuu na ne yi jεeri jo y'a jεari naarigazaana na lemu l'a dan Kile ni ge.

² Y'a jεari taanjεεge ni ba Kirisa jε we. Weε kaa ya taan wu mu, a wu wuyε kan na pye saraga weε wuu na, kee kemu kaa ya taan Kile ni ba nudanga yawurire jε-ε ge.

³ Dṅdṅrṅ, ni nṅhṅmṅ tuugo beeri, ni jεgbṅṅ, le la shishiin mege be yeε ya yaa na yiri yee te ni we. Kile wo fεfεεε sipyii pu ya yaa ni lee la shishiin ni we.

⁴ Shiige baara jomṅ, ni juṅṅṅ baa jomṅ, ni kafilanṅyṅ be ya jṅ tajogo ni we. Yi sii y'a Kile sṅni ye!

⁵ Yi li ce fiinne na jo dṅdṅ, ni nṅhṅmṅ pyevṅṅ, ni jεgbṅṅ fṅṅ, wee wa shishiin wa da jε Kirisa ni Kile wo saanra te ni we. Jεgbṅṅ ni yapεregaana beeri nigin.

⁶ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne ni juṅṅṅ baa jomṅ ni we. Kee keree kii k'a Kile wo loyire li kileε na zhaan Kile jṅmεεcobaalaa pu juṅṅṅ ni.

⁷ Lee wuu na yi ganha bu jε pu wo karijεεge ki ni we.

⁸ Nibiige ni yee di bi bye taashiine li ni, ga Kafṅṅ wo karijεεge ki funṅṅ ni, yee ya pye nime kpεεngε na. Y'a naari ba kpεεngε nagoo ya naari we!

⁹ Bani kpεεngε wo labye wu jε mε saama, ni tiime, ni can.

¹⁰ Keree kiimu k'a dan Kafṅṅ ni ge, yi la le yiye ni yi kee ce!

¹¹ Yi ganha ba womṅ keree pyi we, kuduun jε kee ni we. Ga y'a kee yeεge be yeε kpεεngε na.

¹² Pee sipyii pii ya keree kiimu ṅmṅhṅni na byi ge, ali kee jo be yeε jε shiige.

¹³ Ga kaa lemu bu foro kpεεngε na, lee jaha na jε viinne.

¹⁴ Bani kaa lemu beeri l'a foro kpεεngε na na xṅ ge, lee jaha na jε. Lee wuu na p'a yu na:

«ṅmununṅ fṅṅ we, yiri!
Yiri foro xuu pu te ni,
Kirisa na wu wo kpεεngε ki le ma mu.»

¹⁵ Yi kaseεge yaha yiye na xuuni, yi yi naarigana ce! Yi ganha ba naari ba fungonyṅṅ baa fee jε we! Ga y'a naari ba fungonyṅṅ fee jε we.

¹⁶ Canja jii lemu ni yi wa nime ge, lee canja jii l'a kolo. Lee wuu na yi bu tuun wemu ta, y'a yi se beeri pyi kasaanṅa ye ni.

¹⁷ Lee na yi ganha bu da bye fungonyṅṅ baa fee we, ga yi Kafṅṅ jidaan sha yi weε ce.

¹⁸ Yi ganha ba jawṅhṅ wuu yiye na ni duven gbai ni we, lee wa popama waa. Ga yi jii Kile Munaa na.

¹⁹ Y'a samṅhṅrṅ leni yiye ni ni Kile koro yoyo ni, ni Zaburuu ni Fεfεεε Munaa yoyo. Y'a yoyo yi ceε, yi da Kafṅṅ sṅni ni yi zṅṅṅ pu beeri ni.

²⁰ Y'a baraga teri To Kile na tuun beeri ni keree beeri na, wu Kafṅṅ Yesu Kirisa mege na.

Cεe ni pu namaa te keree

²¹ Yi yiye tirige yiye mu Kirisa wo jii fyaara ti wuu na.

22 Cêe yi yiye tirige yi namaa pu mu, ba y'a yiye tirige Kafô mu we.

23 Bani ná wu je cee juɔfoɔ, ba Kirisa je me Egilizi juɔfoɔ we. Wee Egilizi we wu je Kirisa wo ceepuuro te, Kirisa di je ti Shôvoɔ.

24 Egilizi w'a kuu kuugana lemu na Kirisa mu ge, cêe pu be ya yaa na kuu pu namaa mu lee kuugana li na.

25 Namaa, yi cêe pu taan yi mu, ba Egilizi w'a taan Kirisa mu, fo w'a wuyɛ kan wu wuu na we.

26 W'a lee pye mu kônhô wu lôhó ni Kile jomô pu taga Egilizi wu pye fêefêe.

27 Kônhô wu wu yerenɛ wuyɛ naha tâan ni nôoro ni. Nôhamô tenɛ, kelee tafônro, kelee lee la shishiin tuugo ganha bu ja wu na we. Ga wu bye fêefêe jaagi xuu baa.

28 Namaa pu ceepuuro ti kaa ya dan pu ni taangana lemu na ge, mu pu cêe pu be ya yaa na dan pu ni. Ná beeri shô w'a dan wu ni ge, wee wo ceepuuro ti kaa l'a dan wu ni.

29 Bani sipya wa shishiin ceepuuro tón ya bengi wu mu we. Ga wu ma ti jo shaa, na ti kemɛɛ, ba Kirisa be ya wu wo Egilizi wu pyi we.

30 Bani wêe pu je wu ceepuuro ti yatɛnye ye.

31 «Lee wuu na, ná na ba wu nu ni wu to yaha, na koomô pu shô na.

Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»*

32 Lee kanmôhônô le kôri w'a peɛ fo xuuni. Ne li she jo Kirisa wo kariɛɛge ke ni wu Egilizi wu na li naha ya tii.

33 Lee beeri funjô ni yee namaa pu beeri ya yaa, wa beeri wu shô di da dan wu ni, ba wuyɛ pyaa wo ceepuuro ti kaa ya dan wu ni we. Cêe pu be ya yaa na baraga teri pu namaa na.

6

Nôhópiire ni ti sefɛe keree

1 Nôhópiire, y'a yi sefɛe jómehɛɛ coní Kafô wo kariɛɛge ki ni, bani lee l'a tii.

2 L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ta ma to ni ma nu peɛ!» Le l'a pye saliya wu jómeejuu nizhiine le, na le jómee le lo na taha li na na:

3 «Kônhô ma di janiɛe ni jemônô ta jiniɛe ki na.»*

4 Tii, yee be ganha ba yi nagoo pu logoo yirige we! Ga y'a pu biini, yi da pu yeri na saha ni Kafô ye pyaa wo kalaa wu ni.

Buloo ni pu kafɛe

5 Buloo, yee kafɛe piimu pu je naha ke jiniɛe ke na ge, y'a pu jómehɛɛ coní, yi da fyagi pu na, yi da gbôro teri pu na ni zosaamaa ni, ma na jo ba y'a li pyi Kirisa mu we.

6 Yi ganha ba kapyenɛe ki pyi pu jienaa ye na, kanna tondaanra y'a zhaa sipyii mu we. Ga y'a ki pyi ba Kirisa wo buloo je we, yi da Kile pidaan pyi ni yi zôlo pu beeri ni.

7 Y'a labye wu pyi ni daan na mu ni, kanna yi ya wu pyi sipyii mu we, fo Kafô.

8 Y'a li cê na sipyaa sipya, m'a pye bulo la, ma shiin ya pye mayɛ wo la, ma bu kasaana lemu beeri pye, lee wo kuduun ma da ba da Kafô mu.

9 Kafɛe, yee be p'a lee shi pyi yi wo buloo pu mu. Yi ganha bu da kafugo peɛ pu na bada we. Yi li cê na pu wo juɔfoɔ we, na wee ninumô wu je yee be wo we. Wee je fugba we ni. Wee ya wa wo wa ni we.

Kiricen kashen yagboyo

10 Ayiwa, yi fanha ta Kafô ni wu sefɛere ti baraga ni.

11 Yi Kile wo kashen yagboyo yi beeri le yiye na, kônhô y'i já yere Shitaanni wo shizhiinme pu beeri sige.

12 Bani wêe ni piimu pu wa kashen ki ni ge, pee je Adama nagoo we. Ga juɔfoɛe pu je pii, ni fanhafɛe, ni piimu pu je ke konjô nibiige wogo ke juɔfoɛe ni ge, ni jinaa piimu pu je fugba wu ni ge.

13 Lee wuu na yi Kile wo kashen yagboyo yi beeri lo, kônhô caguɔɔ ki ba nò y'i já kashen ki ñmô fo yi se ta, yi lowagaa wuu di já yere.

14 Yi yere, y'i can pye yi yapôyo! Yi tiime pye yi kashen fadeye!

15 Yi yere y'i la le yi da Kile wo Jozaama pu yu, pee pemu pu je janiɛe jomô pu ge. Pee ya sipya fungongo tenɛe wu tóyo tasiniɛe ni ba tanhaya nijeye fô je we.

16 N'a daa we, wee wu je ñmasiniɛe ke. Wee di bye yi mu tuun beeri ni, kônhô yi da Shitaanni wo na ñmaya yi beeri furi.

17 Yi juwuuro ti wo tóro judôɔ ki be lo tó, y'i Kile Munaa li wo ñmôpara li lo, lee je Kile Kafila we.

18 Y'a Kile jeeri tuun beeri ni Kile Munaa li baraga ni, ni jereye tuuyo beeri ni. Yi la le yiye ni yi da lee pyi, yi da Kile jeeri mu fefɛere sipyii pu beeri mu.

19 Yi da jerege pyi na be mu, kônhô di ba yu tuun wemu ni, Kile di jogana kan na mu di Jozaama pu kanmôhônô li naha jo di viinje ni lowaa ni.

20 Ali na li ta ne na je be kaso ni pee Jozaama pe wuu na, ne wu je pee wo kayahama. Wee tuun wu ni y'a Kile jeeri na mu, di da yu ni lowaa ni ba n'a sii yaa na yu we.

Pôli fô mujuu

21 Na ceborona ni na taanpii Tishiki, wee wemu wu je Kafô wo kapyebye jómee fô ge, wee w'a da zhe ne fiin ni na keree ki beeri naha jo yi mu.

* 5:31 Zhenezi 2:24

* 6:3 Ekizode 20:12; Duterênome 5:16

²² Lee wuu na nɛ wu tun yi mu, kɔnhɔ y'i wu wo keree ki cɛ, wu shɛ lowaa bɛ le yi ni.

²³ Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu nɔnɔnɛ, ni taanɛnɛnɛ, ni n'a daa kan cebooloo pu bɛɛri mu!

²⁴ Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa kaa ya dan piimu ni tɛhɛnɛ baa ge, Kilɛ wu ferɛnɛ kan pee bɛɛri mu.

Filife Sheen Tudunmoo Pali ya semε wemu tun Filife sheen mu ge

Jagoye mu we semε we d'a tun we?

Filife sheen wo egilizi wu mu Pali ya we semε we tun Masedoni fiige ki ni. Kaso ni wu bi bye Orome kulo li ni na we semε we ka. Egilizii piimu nahō Pali ya shan Erōpu fiige ki ni ge, Filife sheen wo egilizi we wu je pu beeri nizhiime.

Na Pali yaha wu jara shuun wuu li na, wu ni Silasi ni Timote ni, a p'i nō Filife kulo li ni. Shi wemu wu bi bye wā ni wee je Yawutuu-i ge, wee w'a bi jehε, bani Yawutuu nijehemεε bi bye wā we. Filife kulo li bi bye Orome sheen sōrsii tateengbōhō.

Ma funnō bi je ma di Filife sheen wo egilizi wu keree ce, Kapyegeε Kitabu wu wo koogoo 16 wu kalaa.

We semε we kakana juno

Kashiine, Pali funnō bye wu Filife sheen wo egilizi wu n'a daa fee pu shaari pu yakanya yi wuu na wee mu (Filife Sheen 4:10-20). Li shuun wuu, Pali bi logo na waagi wu je Filife n'a daa fee pu te ni. (Filife Sheen 4:2). Wu funnō ki bye w'i pu yeri.

Semε wu kafla jugbōyo

Filife Sheen 1:1-11 Pali ya pu shaari na baraga taha Kile na.

Filife Sheen 1:12-26 Pali ya lowaa lemu ta na wu yaha kaso wu ni Orome ni ge.

Filife Sheen 1:27-24 Pali ya Filife sheen yeri niginre keree na.

Filife Sheen 2:5-18 Yesu ya wuyε tirige tirigegana lemu na ge.

Filife Sheen 2:19-30 Pali labyejii Timote ni Epafuroditi keree.

Filife Sheen 3 Pali ya pu sōnmi kapyebyii niguuyo yi keree na.

Filife Sheen 4 Pali ya pu shaari na yere kan pu mu sanha.

Pali ya fō kan Filife sheen mu

1 Ne Pali ni Timote, wēε piimu pu je Yesu Kirisa wo kapyebyii ge, wēε p'a we semε we tun Kile wo fefere sipyii pu beeri mu, piimu beeri pu je Filife kulo li ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni ge, ni je egilizi wu jahagbaa fee ni pu tegeveε pu be.

Wēε ya yi shaari:

2 Wū To Kile ni wū Kafō Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i jahinjε be kan yi mu.

Pali ya Kile jεeri Filife kulo li n'a daa fee pu mu

3 Ne bu na funnō kōn ni yee kaa ni tuun beeri ni, ne ma Kile shaari.

4 Ne ba da Kile jεeri yee mu tuun beeri ni, ne ma kee jεεge ki pye ni fundanga ni.

5 Bani yee ya pye ne tegeveε Kile wo Jozaama pu yere li kapyenεε ki na, na co fo ki jō kōnduun na, fo na pa nō nime na.

6 Ne li ce nakaara baa jo Kile wemu w'a kii kapyenεε nizaanāa kii jō kōn yee ni ge, wee na ba gori yaha ki na fo na she ki jō fa Yesu Kirisa cabaṅa.

7 L'a yaa ne w'a na funnō shaa lee shagana li na ni yee beeri kaa ni, bani yee kaa ya waha ne mu fo xuuni. Na ne yaha kaso wu ni ne na Kile wo Jozaama pu yogo yu, na pu can wu sheε, yee ya pinne ni ne ni wee labye we na. Wu niime wu baraga ni Kile ya wee kaa le ne keṅe ni.

8 Kile ye pyaa wa lee wo seeri na jo yee beeri kaa ya dan ne ni fo xuuni, ba wēε ya dan Yesu Kirisa ni taangana lemu na we.

9 Kaa lemu na ne Kile jεeri yee mu ge, lee li wa me, jo la l'a faraa yee wo taanjεεge ki na, yi be di laje, ni fungōngō fεεε ta xuuni,

10 kōnhō y'i jā kasaanāa ni kakuunō ce shōonri kiye ni. Lee funnō ni yi na ba bye sipyitiimeε, jaagi baa fee, fo na she nō Yesu Kirisa cabaṅa ki na.

11 Yi na ba kapyegeε nizaanāa nijehenεε pyi Yesu Kirisa baraga ni. Lee li wa masōṅō, ni pēenε teri Kile na.

Pali kaso wu keree

12 Na cebooloo, na funnō ki wa y'i li ce na jo jaa wemu beeri w'a nō ne na ge, wee beeri ya pye kajunō na she ni Kile wo Jozaama pu ni jaha na can can na.

13 Bani kiiri wu takōngō ki jahagbaa fee pu fara teye yi saya beeri na naha, pu beeri ya li ce na Kirisa kaa jo wuu na p'a ne pō, na ne le kaso ni.

14 Lee funnō ni wū cebooloo n'a daa fee nijehemεε ya Kafō pye pu tadanā. Ne na le kaso ni, lee wuu na la ya fara pu lowaa li na. A p'i ganha na Kile Kafila wu yu sipyii pu mu ali pu ya fyagi be we.

15 Ayiwa, sipyii pii kunni wa Kirisa kaa yu ni jεpεen ni beganhara ni. Ga pii be di wa Kirisa wu kaa yu ni fungōnsaanā ni.

16 Taanjεεge funnō ni pee wa kee kapyenεε ki pyi, bani p'a li ce na Kile w'a ne teṅε, kōnhō ne da Kile Jozaama pu can wu sheε sipyii pu na naha.

17 Ga pusamaa kunni, pee wa Kirisa kaa yu na ta ne wo kapyenεε ki jεpεen di je pu ni. Fungōnkuuyo yi je pu mu. P'a giin na pee ba lee pyi, na lee li da la fara ne kanhama na kaso wu ni.

18 Na ta lee la shishiin di je kaa ne mu we. Fungōnkuunō ya pye pu mu la, fungōnsaanā la; pyegana beeri na l'a pye ge, Kirisa kaa bu jā na yu na xō sipyii pu mu, lee ya ne funnō taan. Kee fundanga ke, la di faraa kee na be,

19 bani yee wo jerege ki fanha ni, ni Yesu Kirisa wo Munaa li wo dege wu baraga ni, ne li ce jo kee keree kii beeri na ba bye kajunjo na na junjo wolo.

20 Lemu ne zigeen ni na zo wu beeri ni ge, lee li wa ne tadanja. Li kunni wa da ba bye na mu shiige kajii bada we. Lee li wa me na Kirisa pele tuun beeri ni. L'a na gbo la, l'a na yaha la, lee li wa.

21 Bani ne wo konjo ki katiinne junjo ki wa me, na taha Kirisa feni. Xu be di je ne mu kuduun wa.

22 Ga ne di bu bye sanha konjo puga, ne na ja da kapyenge pyi sanha kiimu je ni kuduun ni ge. Wee tuun wu ni, jiiifere ni xu ni, ne ce kabanja keke n'a da lo we.

23 Ne fungongo wa ki shuun wu beeri na. Ne na xu, na she bye ni Kirisa ni, lee la ki wa ne na, kuduun nigho wu wa lee ni.

24 Ga ne yaa na kori naha konjo puga yee wuu na, lee wo kano l'a pele be sanha.

25 Nakaara wa lee ni we, ne na ba gori konjo puga, na tuun wa be pye yi taan, konho yi da se naha na n'a daa wu ni, yi fundanga ki be di bele.

26 Lee funjo ni, ne ba ba guri she yee yiri, lee na ba bye kajunjo fo ki nigho, yee na fundanga ta Yesu Kirisa wo karijenge ki ni, ne wuu na.

27 Ga yee kunni p'a naari y'a sahanji ni Kirisa wo Jozaama pu ni. Ne ja she foro yi na la, ne shiin ya ja she foro yi na-e la, konho ne wa nuri na y'a n'a daa wu co ni keye shuun ni, na bye jomee nigin na, ni fungongo nigin. Yi yi fanha ki pye nigin, yi da kapyenge pyi, konho sipyii pu da Kile Jozaama pu nuri, p'i da Yesu na.

28 Yi ganha bu da yi peen pu yaha pu fyaara leje yi ni lejegana la shishiin na we. Pee wo kapyegge k'a li shee na pee na ba gyeege, yee wo kapyegge k'i li shee na yee na ba sho. Kile ni lee ya foro.

29 N'a ye yu bani Kile ya ta niime kan we mu, konho we di da ye nigin Kirisa na-e de! W'a niime kan we mu, konho we di da kanhama be naa wu mege ki wuu na.

30 Y'a tee na ja toro, na yi nuri be sanha na zhaanra ne leni ni Yesu Kirisa wo peen pu ni. Tee zhaanra te tuugo yee be ya leni nime!

2

Yi yiye tirige ba Yesu Kirisa ya pye we

1 Ayiwa, lojine bi daa Kirisa ni, samohoro bi daa wu taanengege ki ni, karijengege bi daa Fefere Munaa li ni, nijnaara ni jubenje bi je, 2 wee tuun wu ni, yi yi fungongo yi pye nigin, y'i be taanengege funjo ni, y'i bye ba shen nigin je we, y'i bye ni fungongo nigin ni. Lee bu bye, ne zo wu na zii vere can can na.

3 Yi ganha ba kaa la shishiin pyi ni jepreen ni, kelee yafogoyo we. Ga y'a yiye tirige, yi da sipyii pusamaa pororo yiye na.

4 Yi ganha ba keree pyi yiye pyaa ye wo kuduun kaa na we, ga keree kiimu wo kano l'a da bye yi beeri nigin nigin wu na ge, y'a kee pyi.

5 Fungongo kemu k'a bi bye Yesu Kirisa mu ge, y'i zhi kee fungonunjo k'i bye yi be mu:

6 Wu je Kile pyegana na, wu ni Kile je nigin.

Ga w'i ya ta lee pye wu togo tasinje nago kanna wu wuye taanna ni Kile ni fanha be na we.

7 Ga w'a kee beeri yaha wa, na wuye pye ba bulo je we.

W'a pa bye sipiyawyii, na wuye yaha ba sipyii pusamaa je we, 8 na doroo sipyii torogana na.

W'a wuye tirige, na Kile jomee co, fo na she wu pye w'a je xu ni, korikoritige ki wo xu wu kunni.

9 Lee wuu na Kile ya wu junjo yirige fo xuuni, na mege kan wu mu,

mege kemu k'a pele meye yi beeri na ge, 10 konho Yesu mege bu yiri, muna yara beeri li je fugba we ni ge, ni jinje ke na ge, ni jinje ke nahodaan ge, yee beeri di nuguro sin y'i wu pele.

11 Sipyii pu beeri di yere li na, p'i da li yu pu jogyo ni na Kafoo wu je Yesu Kirisa. Lee na ba noro taha To Kile na.

N'a daa fee ya yaa na ji konjo ke na ba woro je we

12 Ayiwa na taanjiinee, y'a na jomee co tuun beeri ni, tuun wemu ni ne bye yee ninje ni ge. Na na yaha n'a lii nime yi na, y'a la faraa tee jomeecoro ti na. Y'a yi juwuuro ti keree ki finje ni Kile jii fyaara ni, y'i da baraga tere wu na!

13 Bani Kile ye pyaa k'a da yee tege, na yee pye yee ya so wu nidaan na, na ja na wu pyi be.

14 Lee wuu na, y'a yi keree ki beeri pyi nakaara ni jmunu-jmunumo baa,

15 konho y'i ja pye fefee, jaagi ganha bu da yi na we. Y'i bye Kile wo nago, tanahaja ganha bu da yi na ke konjo ke wo sipyikuuyo nanmahara wuu pii te ni we. Yi da ji ni pu te ni ba waro ma ji me fugba we ni we.

16 Kile Jozaama pe pu wa jii sicuumo can wo pu kaan ge, yi da pee kaa yu pu mu. Lee bu bye, yi na ba na junjo yirige Kirisa caba. Lee li da ba li she be sanha na ne

wo kanhama pe, ni ne wo labye wu ya ta pye kaɲɔɔ baa we.

¹⁷ Yee ya labye wemu pye Kile mu ge, wee ya pye yee wo saraga, yee ya dà Kile na, lee na yee ya kee wolo. Ali li jehhe yaha nago ne wo shishan pe pu fara kee saraga ki na, lee kori je ali pu jehhe ne gbo na fara kee na, ne na funɲo pinne daan ni yee ni fo xuuni.

¹⁸ Yee be ya yaa yee pu funɲo taan lee na, y'i binne funɲo taan ni ne be ni!

Timote ni Epafuroditi ya labye wemu pye ge

¹⁹ Kafɔɔ Yesu bu sɔɔ na li koo yaha, jeri tapyege ni n'a da Timote tun zhe wà yi mu. Keree kiimu ki wa yi yiri ge, wu she kee naha ce wu pa jo na mu, lee na ne be wo fungɔngɔ ki tenje.

²⁰ Bani sipya watii wa naha ne mu wemu ya wu funɲo shaa can can na ni yee keree ni we.

²¹ Pu samaa beeri wa na pu funyɔ shaa ni puyɛ pyaa keree ni. Pu ya pu funyɔ shaa ni Yesu Kirisa kaa ni we.

²² Ga yeeye pyaa be ya li ce na Timote ya wuyɛ she kapyebye nizaama. W'a wuyɛ kan Kile wo Jozaama pu mu, na kapyɛɛ pyi ni ne ni ba to ni wu ja je we.

²³ Lee wuu na, ne wo keree ki na ba yaha kabaɲa kemu na ge, ne ba kee ce be, wee n'a da dun yi mu.

²⁴ Ne dà li na Kafɔɔ wo saama pu gbɔɔɔ ni jo l'a da mɔ nige neye pyaa be di she yi yiri we.

²⁵ Ga ne li ta jo li na bɔɔ na fenhe Epafuroditi kurunɔ tun yi mu. Ne ceboro wu je wii, na nɔhɔ pye na kapyebyeɲii. W'a wu wo fanha ki fara ne wogo ki na weè na Kile wo Jozaama pu yu. Ne mago je yanmuyɔ yemu na ge, wee yee ya tun w'a pa yee kan ne mu.

²⁶ Wu funɲo bye wu yee beeri na tɔvuyɔ na, bani wu fungɔngɔ k'a wuregi na li kaɲunɔ pye wu ceefuuro ti kaa ya nɔ yee na.

²⁷ Can wu je wii, w'a sii yá xuuni fo na taxuyo shaa. Ga, a Kile di ɲunɔ ɲaari wu na. Wu ya ta ɲunɔ ɲaari wee ye nigin na we, ga ne be na w'a ɲunɔ ɲaari. Lee be we, ne wo jatanhanja ki sarja bi da be.

²⁸ Lee wuu na, n'a da wu tun yi mu tɔvuyɔ na, kɔnhɔ y'i she wu ja yi funyɔ di daan, la di foro naye pyaa be wo jatanhanja ki ni.

²⁹ Wu bu nɔ yi na, yi wu ɲunɔ ciri ni fundanga ni Kafɔɔ wuu na. Pii sipyii pii shi na yee ya yaa na baraga teri.

³⁰ Yee da bi bye naha ne yiri, kapyɛɛ kiimu yee bi da já bye ne mu ge, kee kapyɛɛ ki wuu na w'a wuyɛ kan fo na taxuyo shaa.

3

Dii sipya di da já bye sipyitiime Kile naha tãan we

¹ Ayiwa, nime na cebooloo, y'a fundanga pyi Kafɔɔ wo kariɲeɛge ki ni. Ne keree kiimu

ka na kan yi mu ge, na kuri na kee ninunɔɔ ka na kan yee mu sanha, lee ya waha ne mu we, bani lee l'a da yee mara yaha kozaana ni.

² Y'a yiye kaseri kapyebyeɲii niguuyo ye na, p'a kolo ba puun je we. Pee ya giin na sipya bu cekɔnɔɔ pye na lee li da ma pye m'a jeri Kile wo sipya. Can be we!

³ Weè n'a daa fɛɛ, weè pu je Kile wo sipyii puyɛ pyaa pyaa, weè piimu p'a Kile pele Kile Munaa baraga ni, na wu wo juyirige ki taa Yesu Kirisa wo kariɲeɛge ki ni ge. Weè ya ta sipyii wo kashangaa pye wu tadanja we.

⁴ Lee be we, neye pyaa be bi da já jo ne kashangaa pye na tadanja, jo ne na já lee pye na ɲuwuuro ta. Sipya weke wu da já jo na wee ya kii keree kii pye wu tadanja na toro ne tãan we?

⁵ Ne cekɔnɔɔ pye fo na cazege caɲa gbarataanri wogo na. Izirayeli shi shen ne je, na foro Benzhamɛ wo shi wu ni. Heburu ye pyaa pyaa ne sii. Farizheen pu ni ne be je, pee piimu p'a Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo ɲaari ge.

⁶ Ma bu jo luu, lee bye na ni wee saliya wu wo keree shizhaa na, fo di na ɲaari na n'a daa fɛɛ pu kana. Ma bu jo saliya wu keree ɲaarigana, sipya wa shishiin bye wemu na já zɔ taha ne na saliya wu keree ki ɲaarigana wuu na we.

⁷ Ga kee keree kiimu beeri ki bye ne na ki wii kuduun wogoo ge, ne kee beeri ta nime ɲunɔ baa keree Kirisa wuu na.

⁸ Lee na laha wà, neye pyaa kii wa yanmuyɔ ye beeri wii ɲunɔ baa woyo le kagbɔɔ le wuu na. Na Kafɔɔ Yesu Kirisa ce, lee nɔhɔ je we. Wee wuu na ne sɔɔ na na kenje wolo keree beeri ni, na ganha na keree beeri wii yakokaya wiime ni, kɔnhɔ di já Kirisa wo kariɲeɛge ki ta,

⁹ di gori yaha kee kariɲeɛge ke ni. Na saliya wo koo ɲaari li ɲaarigana na, pee tiime pe wa lee kaan we. Ga na dà Yesu Kirisa na, pee tiime pe p'a lee kaan. Ma bu dà Kirisa na lee funɲo ni Kile da ma jate sipyitiime.

¹⁰ Lemu feni ne je ge, lee li wa me: Na Kirisa ce; sefere temu t'a wu je na yeege xu ni ge, na tee be shi ce; kanhama pemu w'a soro ge, na pee be shi ce; na wu xu wu be tuugo shi ce, kɔnhɔ di binne bye ni wu ni shiizhan.

¹¹ Lee bu bye, na be na diin ni li ni jo na be na ba je na foro xu ni.

Na n'a daa wu koo ɲaari fo na she nɔ wu kuduun wu na

¹² Li wa nago kanna ne wa paa fo na she nɔ na ɲɔ tafanja xuu ni, na na wo tafere ti kuduun ta-ɛ de! Lee be we. Ga ali nijaa we be ni, ne la le naye ni na wo tafere ti na, kɔnhɔ di ba ti kuduun ta, bani lee kaa na Kirisa ya

ne sha co. Lemu beeri Kirisa ya zhaa na mu, ni w'a lemu beeri gbegele yaha na naha na ge, di da kee beeri pyi.

13 Na cebooloo, li wa ne funno ni nago kannan ne no na wo tafere ti telenen na, na ti kuduun be ta na xo-e de! Ga kaa nigin li wa ne funno ni. Keree kiimu beeri ki wa ne kadugo yiri ge, ne na funno wo kee beeri na, lemu li wa ne nahagbaa na ge, na ganha na na se wu beeri pyi, na lee shaa.

14 Lee wuu na, n'a da la le naye ni, di naha tii ni na wo tafere ti ni fo di zhe no ti kuduun wu na, wee wemu kaa na Kile ya wu yiri Yesu Kirisa baraga ni ge.

15 Ayiwa, wee piimu beeri p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, ke fungongo ke k'a yaa na pye wee mu, ga fungongo katii bu da yee mu, Kile ye pyaa na ba can wu shee na.

16 Ga Kile ya can wemu shee na xo wu na ge, w'a se naha na lee koo li ni.

17 Na cebooloo, koo lemu ne jaari ge, ne funno ki wa yee be di da lee jaari. Piimu beeri pu wa jaari na sahanji ni lee koo li ni ge, yi da pee be wii, yi da se pee feni!

18 Bani shenjeheme pii wa wa, Kirisa wo korikoritige ki wo jom pu wo yere li tan p'a pen pu mu. Ne yee jo toro yee mu tooni nijehenge ni, ga na mesuwo w'a kuri na yi yu yi mu sanha.

19 Pee sipyii pii wo taxogo ki wa gyeege, bani yalige nidiige kemu k'a jin pu yacere ni ge, p'a kee funno lo Kile na. Keree kiimu k'a yaa ki pye pu mu shiige keree ge, a pi ganha na puye pele ni kee ni. Pu funzhakereee k'a tiinge ke konjo ke wo yanmuyo ye na.

20 Ga wee kunni, wee wo to puga ki wa fugba we ni. Wee be di wa wu Shovoo, wu Kafoo Yesu Kirisa sigee. Fugba we ni w'a da ba yiri na pa.

21 Fanhaxhoo ceepuuro te ti wa wee mu ge, wu na ba tee jeri na pye nivoo, na ti pye nooo wuuro ba wuye pyaa wuuro ti je we. Sefere te ti wa wu mu ge, tee t'a wu pye w'a ja yanmuyo yi beeri tirige, na yi yaha wu wo fanha ki noodaan.

4

Poli ya funno shagazaana li wo yere li kan n'a daa fee pu mu

1 Ayiwa, na cebooloo na taanyiine. Na funno ki wa di yi ja sanha. Ne wo fundanga ki karuwo ki je yere. Yee shiin pu wa ne juno yirige. Na taanyiine yi la le yiyi ni y'i gori yaha Kafoo wo karijege ki ni!

2 Na ceboroshaa shuun we: Evodi ni Sentisi ni, ne w'a pu jeri na pu be nigin na, p'i gori yaha shiizhan Kafoo wo karijege ki ni.

3 Mu be, na kapyebyeni jomee foo, ne w'a ma jeri jo ma na ceboroshaa shuun wu jeri, konho pi be nigin na. Bani pee p'a la le puye ni, na ne tege Kile wo Jozaama pu jo wu

na, ni Kilema, ni na kapyebyeni pusamaa. Pee wo meye y'a ka Nii Sicutu pu wo seme wu ni.

4 Na cebooloo, yee na je ni Kafoo ni karijege ni, y'a fundanga pyi tuun beeri ni kee karijege ke ni! N'a da yi jo daha sanha, yi sii y'a fundanga pyi!

5 Yi zhi sipyii beeri di yi ce ni jubenge ni, bani Kafoo taapana l'a tene.

6 Yi ganha ba yi funyo shaa ni kaa la shishiin ni we; ga yaaga beeri kaa l'a yi ta ge, yi kee jeri Kile mu! Yi ki kaa jeri yi waha! Yi da fo kaan wu mu!

7 Yi ba lee pyi, Kile wo jani ke k'a ye sipyii wo fungongo fere ti beeri na ge, kee na ba yi zoloo pee, ni yi fungonyo yi mara yaha Yesu Kirisa wo karijege ki ni.

8 Ayiwa, nime na cebooloo, kaa kaa li je can ge, jere ya daa kaa lemu beeri ni ge, kaa kaa l'a tii ge, kaa kaa li je fere ge, kaa kaa l'a jo ge, kaa kaa l'a dan Kile ni ge, kaa lemu beeri l'a sii pye kacene fo l'a yaa ni masojo ni ge, ne funno ki wa kee keree kii wo bye funno di yi zoloo pu ni.

9 N'a yi taanni lemu ni, a y'i lemu ta ge, ni y'a lemu logo na jo na, na lemu ja di na byi ge, yi be p'a kee shi pyi! Yi ba lee pyi, Kile we w'a jani kee kaan ge, wee na ba bye ni yi ni.

Poli ya Filipe sheen shaari pu boja wu wuu na

10 Ne funno ya taan xuuni, bani yee ya li she sanha na yee wa yi funyo shaa ni ne kaa ni. Kee fungongo ke bi sii pye yee mu, ga yee bi sanha pyegana ta ki na we.

11 Li wa nago kannan ne wo labaara t'a ne pye ne na ye yu we, bani ne bu lemu beeri ta, l'a cere la, l'a jeha la, ne wa ma funno taan lee wuu na, bani ne tee kee beeri na.

12 Na pye la baa foo, ne lee shi ce, na pye dafoo be, ne lee be shi ce. Xuu xuu ni ne toro ge, w'a waha wahagana tuugo beeri na la; ne ta li la, ne shiin ya ta li-la; ne yanmuyo njeheye ta la, ne shiin ya yafiin be ta-e la, ne tee kee beeri na.

13 Ne jani kii keree kii beeri na Kirisa baraga ni. Wee w'a fanha kaan ne mu.

14 Lee be na, y'a kasaana pye, yi ma na tege na kanhama pu tuun ni.

15 Na cebooloo Filipe sheen, yeeye pyaa ya li ce na fo tuun weke telenen na ne Kile wo Jozaama pu kapyenge ki jo kon, ne yiriduun wu ni Masedoni fiige ki ni ge, ni yee wo n'a daa fee pu ye be we, egilizi pii shishiin ya pinne ni ne ni, na ne wo kapyenge ki kuduun ta, lee kadugo na, na pu keje yanmuyo taga ne tege we. Yee ye p'a lee pye.

16 Ali na ne yaha Tesaloniki kulo li ni, yee ya ne mago yanmuyo torogo ne mu tooni njeheenge ni.

17 Yanmuyo yemu yee ya kan ne mu ge, li wa nago kannan yee ya ne zhaa we. Le

ne zhaa ge, lee li wa me jo yi wo kapyegge nizaan̄aa kii ki nehe; Kile na ba kuduun kan yi mu lee na.

¹⁸ Y'a yan̄muyo yemu beeri torogo na mu ge, ne yi beeri ta. Epafuroditi ya pa yi kan ne mu. N'a pye nime la fo, n'a ta nime fo na doro. Yee yakanya y'a pye ba nudanga saraga ne we, saraga kemu na Kile ya so ge, ki kaa be d'a taan wu ni.

¹⁹ Ne wo Kile wu be na ba yi wo canrom̄o keree ki beeri yaa. Bani yan̄muyo yi beeri yi ne wu mu wu nooro wu ni, w'i giin wu yi kan yi mu Yesu Kirisa wo karihege ki fun̄o ni.

²⁰ W'a wu To Kile wu soni, wu da wu pele tuun beeri ni. Amiina.

Poli ya fo wemu pye kurogo ki na ge

²¹ Piimu beeri pu ne fefere sipyii Yesu Kirisa wo karihege ki fun̄o ni ge, yi pee beeri shaari. Cebooloo piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pee beeri ya yi shaari.

²² Fefere sipyii piimu beeri pu wa naha ge, pee beeri ya yi shaari. N'a daa fee piimu pu wa kapyenge pyi saannaa ruhofo Sezari kaban ki ni ge, pee ya pu wo fo waa.

²³ Kafo Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha yi beeri mu.

Kolose Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε wemu tun Kolose sheen mu ge

Jɔgɔye p'a byi na Kolose sheen we?

Pɔli w'a we semε we ka na tun n'a daa fεε pu mu Kolose kulo li ni, lee lemu nijaa wuu li jε Turuki fiige ki ni ge. Pɔli jε kanna w'a we semε we ka na wu yaha kaso ni Oromε kulo li ni. Oromε kulo le ni Kolose kulo li tε wu bye kiloo kabɔfoŋɔɔ shuun shishiin (2.000). Kolose sheen fanha bεeri ki bye Girεkii. Ga Yawutuu kurunɔ ka bε bye pu ninjε ni, lee li bi pu keree pye k'a suri. Pɔli jε Kolose kulo li egilizi wu sinvɔɔ wε. Ga tuun wemu ni wu bye Efese kulo li ni ge, a wu wu tahama-nɔhɔmɔ wa yaha kari kulogoo kii ni. Wa mεge ki bye na Epafirasi, a wee di she Kile wo Jozaama pu jo Kolose kulo li ni (Kolose sheen 4:13). Kolose kulo le ni Efese kulo li tε wu bye kiloo xhuu nigin ni kelee gbaara (160). Lawodise ni Hirapolisi wo egilizii pu bε kaa ya yu we semε we ni, pee bi lii Kolose na wε.

We semε we kakana nɔnɔ

Sipyii pii ya kalaakuumɔ wa kan na mεlekeε pii bε p'a ye Kirisa na. A wee kalaa wu Kolose sheen n'a daa fεε pu fungɔnyɔ wuregi, na giin di pee pye pu taha pu kalεgeε feni sanha. Lee na tudunmɔɔ Pɔli ya we semε we ka na tun Kolose sheen mu. A wu li she pu na na keree bεeri ki jε Yesu nigin wu ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da pii sipyii pii wo kalaakuumɔ wu pye wu tadanja we.

Semε wu kafila jugbɔyɔ

Kolose Sheen 1:1-14 Fɔ, ni baraga daha, ni Kile-jεrege.

Kolose Sheen 1:15-2:23 Kirisa wu jε yanmuyɔ yi bεeri nɔnɔ ni.

Kolose Sheen 3-4 N'a daa fɔɔ ya yaa na jiiifεεε nivɔrɔ ti wo para li pyi pyegana lemu na wu puga ni kafugo yiri ge.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nε Pɔli, nε wemu w'a pye Yesu Kirisa tudunmɔ Kile jidaan funɔɔ ni ge, nε ni na ceborona Timote, wεe p'a we semε we tun yee mu.

² Yee piimu pu wa wu cebooloo n'a daa fεε Kolose kulo li ni ge, yee piimu p'a pye jomchεε fεε, na gori Kirisa wo karijεεge ki ni ge; yee mu wεe ya wu semε we tun.

Wεe ya yi shaari: Wu To Kile wu niime ni najinjε kan yi mu.

Pɔli ya baraga taha Kile na

³ Wεe ba da jεrege pye yee mu tuun bεeri ni, wεe ma baraga taha wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile na.

⁴ Yee ya dā Yesu Kirisa na, Kile wo sipyii pu bεeri kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, kee keree kii k'a nɔ wεe na, lee wuu na wεe ya baraga tɔri Kile na.

⁵ Yee wa lee pyi, bani y'a dā li na na tadanja wa yi mu fugba we ni. Kile Jozaama pe pu wa can wu sheε ge, y'a fenhe pee Jozaama pemu logo ge, pee funɔɔ ni yee wa kee tadanja ki ta.

⁶ Pee Kile Jozaama pe pu wa yu yee mu, pee ninumɔ shiin p'i wa yu kɔnɔ ke bεeri mu. Pee gbɔrɔ ni sipyi ya jii sicuumɔ nizaama taa. Yee ya Kile wo fεεmε pu kaa logo, na pu can wu ce tuun wemu ni ge, a p'i ganha na se jaha na yee mu. Ba pu wa se jaha na yee mu wε, mu pu wa se jaha na tεye yi saya bεeri ni.

⁷ Wu taanji, wu labyenii Epafirasi, wee w'a yee kalaa kee keree ki ni. Nεmεε fɔɔ wu jε wii, Kirisa wo kapyebye. Wεe tεge w'a labye pyi yee ninjε ni.

⁸ Fεfεεε Munaa l'a taanjεεge kemu le yee ni ge, w'a pa ki kaa jo wεe mu.

⁹ Ayiwa, lee funɔɔ ni, ba wεe bε ya yee logo wε, na ganha na Kile jεeri yee mu tuun bεeri ni, na li shaa kɔnhɔ Kile jidaan jε lemu ge, y'i ja lee ce yi fiinjε, Fεfεεε Munaa di cemε ni fungɔngɔ fεεε kan yi mu.

¹⁰ Lee bu bye, yi na ja da jaaari Kafɔɔ jidaan jaarigana na. Yi kapyegeε ki bεeri na daan wu ni bε. Yi na ja da Kile jidaan pyi, na kapyegeε nizaanɔa tuuyo bεeri pyi. La na ganha na faraa yi Kile-cεne na.

¹¹ Kile wu fanha le yi ni tuun bεeri ni, ni wu wo sefεεε nɔrɔ wuuro ti ni; kɔnhɔ y'i la le yiyε ni n'a daa wu kabanja na, y'i loxulo ta keree bεeri ni, y'i bye ni fundanga ni.

¹² Yi baraga taha To Kile na, bani keree kii w'a gbegele na yaha wu n'a daa fεε pu jaha na wu saanra kpeεnge wuuro ti ni ge, w'a fanha kan yee bε mu na yee bε pye yee bε ya yi taa ta kee keree ki ni.

¹³ W'a wεe shɔ Shitaanni wo nibiige fanha ki na, na wεe le wu jidaan Ja wu wo saanra ti ni.

¹⁴ Wee Ja we fanha ni Kile ya wεe nɔnɔ wolo, na wεe jurumu wu yafa wεe mu.

Kirisa ni wu labye

¹⁵ Kile we wu jε wa ya wu jaa-i ge, wee wo jaa wu jε Kirisa. Kirisa ya pye Ja, wemu bye w'a fɔ taashiine ni ge, na ta yaaga ka shishiin shi tuugo sanha yaa we.

¹⁶ Bani wee baraga ni yanmuyɔ ye bεeri wa yaa, fugba woyo ye fara jinjε ke woyo ye na. Yanmuyɔ ye yi wa nijabaaya ge, yi saanra yoo, yi sefεεε yoo, yi fanha fεεε yoo, yi nɔnɔ fεεε yoo, ni yanmuyɔ ye yi wa nijaya ge, yee bεeri wa yaa wu baraga ni, yee bεeri shiin wa yaa wu wuu na.

17 Wee w'a pye taashiine ni yanmuyo yi beeri naha na, wee baraga ni shiin yanmuyo yi beeri ne.

18 Wee wu ne konjo ke beeri wo Egilizi wu nuho ni, wee Egilizi w'i ne wu ceepuuro. Konjo nokoono na, wee w'a pye wa taashiine ni. Wee shiin wu d'a pye shenshiime sanha na ne na foro xu ni, konho wu bye yanmuyo yi beeri nuho ni.

19 Bani lee l'a taan Kile mu, nago kanna kaa kaa li ne wee Kile ni ge, kee beeri nigin nigin di she da ki joporo na Yesu ni.

20 Kile funho ya pye wu be le wu ni wu yanmuyaaya yi beeri te ni Yesu gboro ni, fugba woyo ye fara jinje woyo ye na. P'a Yesu kori tige na na gbo a wu shishan di wo ge, lee funho ni Kile ya nanje le wu ni wu yanmuyaaya yi beeri te ni.

21 Taashiine ni yee sanha bi lii Kile na. Lee bi foro yee fungonkuuyo ni yee kapyegge niguuro funho ni, kee ki bi yee pye yee ya pen Kile mu.

22 Ga nime, Yesu na xu ceepuuro ni, lee wo funho ni Kile ya be le wu ni yee te ni. Kile ya lee pye, konho y'i ja pye fefee wu naha taan, fe pa shishiin ganha bu da yi na we, jaagi wa shishiin be ganha bu da yi na we.

23 Ga fo yi niye bu juri xuuni n'a daa wu ni, kaa la shishiin ganha bu yi laha yi tayerege ni we. Y'a tadanja kemu ta Kile wo Jozaama pu logo funho ni ge, yi ganha bu kaa la shishiin yaha li yi nuho kyeege fo di kee tadanja ki sho yi na we. Pee Jozaama pu wo yere li wa na byi sipyii pu beeri mu konjo ke na. Kile w'a ne Poli ye pyaa be pye wu kapyebye pee Jozaama pu wo jo wuu na.

Poli ya labye wemu pye Egilizi wu wuu na ge

24 Ayiwa na cebooloo, kanhama pe ne daa yee wuu na ge, lee ne mu fundanga. Bani li ne kanna Kirisa wo kanhama pu ne fani. Pee kanhama pe, ne pee beeri xu naye ni Kirisa wo ceepuuro ti wuu na. Tee ceepuuro ti ne Egilizi we.

25 Kile ya ne pye wee Egilizi wu wo kapyebye, na ne w'a labye pyi yee mu, ne da Kile wo kafila wu beeri fiinne da ya yee mu.

26 Pee jom pu kaluu l'a bi nmaho shi wu beeri na fo taatuunno ni. Ga nime, Kile ya pu pahala jo wu wo sipyii pu mu.

27 Shi wemu ne Yawutuu-i ge, ceme nijnmaho noro wo pemu wa pee jom pu ni wee shi wu mu ge, wu funho bye wu wo fefee sipyii p'i pee ce. Wu funho bye y'i li ce nago kanna Kirisa bu bye yi zolo pu na, yi na ba je Kile wo noro wu ni. Kee tadanja ke wa yi mu.

28 Wee Kirisa we wo kaa we wa yu. Wee wa sipyii pu yeri na pu kalaa ni Kile wo fungongo fefe ti ni, konho sipyii pu beeri

di bye fefee Kile naha taan, pu niye di juri Kirisa wo karienge ki ni.

29 Lee wuu na, ne labye wu pyi. Labye we Kirisa ya kan ne mu ge, wee labye we ni ne zhaanra leni wu fanha ni. Kee fanha ki k'a samohoro leni ne ni.

2

Kaa le Poli ya puro n'a daa fee pu wuu na ge

1 Na cebooloo le n'a giin di zhee yi na y'i li ce ge, lee li wa me. Ne naye po pohana beeri na, na kanhama tuogo beeri xu naye ni yee wuu na, ni Lawodise n'a daa fee pee, ni piimu beeri pu ne pu sanha jii taha na na-ge.

2 Ne lee beeri pyi, konho p'i ja lojine ta, samohoro di bye pu ni. P'i bye nomee na, taanenge di bye pu te ni, p'iji fungongo fefe na. Lee bu bye, pu na Kile wo kanmaho li ce. Lee kanmaho le, lee ne Kirisa.

3 Fungongo fefe ti beeri ni laje wu beeri nijeme be di wa nmaho wu ni.

4 N'a ye yu yi mu, konho sipya wa shishiin ganha da jotanga jom taga yi piinne we.

5 Can na, ne kunni ya lii yi na, ga ne zo d'a pinne ni yi ni. Yee na yiye co xuuni na yi wo labye wu pyi na se wu koro ni, na naho fanha ta n'a daa wu ni Kirisa shizhaa na, lee ya taan ne ni fo xuuni.

Niifere can can wuuro te t'a daa Kirisa wo karienge ki ni ge

6 Ayiwa, ba y'a soo na daha Yesu Kirisa feni we, yi la le y'i gori lee koo li ni.

7 Yi kori yaha wu karienge ki ni, ba tige niye ya jin me jine ni we. Y'i yi konjo keree beeri kaa le wu keje ni. N'a daa wemu ni p'a yi kalaa ge, y'i gori wee ni ni baraga ni. Lee kadugo na yi da baraga teri Kile na can can na.

8 Y'a yiye kaseri, konho wa shishiin ganha bu yi faanna, wu yi ta co ni wuyee pyaa wo laje ni, wu nuho baa jom taga yi piinne we. Wee laje we, sipyii wo kalege ni ke konjo ke wo yanabaaya ye ni wee ya yiri, wu ne Kirisa wo we we.

9 Bani kaa kaa li ne Kile ni ge, w'a wu jii kee beeri na.

10 Yee be d'a keree ta Kile mu na yiri Kirisa yiri. Yanmuyo yemu beeri y'a fanha fefe ni nuho fefe pyi ge, Kirisa wu ne yee beeri nuho ni.

11 Yee na ne karienge ni ni Kirisa ni, lee ne kanna cekonro yee ya pye. Tee cekonro te, sipya be ya tee pye-e de, tee ya foro Kile ni. Tee cekonro te kori wu ne kanna yee ya foro yi jurumu wu beeri ni.

12 Yee ya batize ge, l'a pye kanna yee ya pinne le fanja ni ni Kirisa ni, na na pinne ne ni wu ni. Lee ya pye Kile wo sefere ti wo n'a

daa wu funḡo ni. Tee sefeere ti t'a Kirisa je na yeege xu ni.

13 Yi jurumu we ni yi na je konbaa, lee bi yee pye ba xuu je we. Ga nime yee na je Yesu ni, pee je ni sicuumo nivomo Kile ya pemu kan yee mu ge. W'a wee jurumu wu beeri yafa wee mu.

14 Wee jurumu we wu bi ka na yaha wee jaha na Kile jaha taan, p'i ba wee taga wee jaagi na wee ya saliya kyeege ge, Kirisa na kori korikoritige na, lee ya wee beeri forogo na laha wa.

15 W'a yanabaaya yi wo saanra te, ni yi sefeere ti sho yi na, na yee she kpeenge na sipyii beeri na, ba kashen buloo je we. W'a se wemu ta wu xu wu funḡo ni korikoritige ki na ge, wee se wu w'a lee pye.

N'a daa fee ya yaa pu taha sipyii wo kalegee feni we

16 Lee wuu na, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu kayuu shan yi na yalige keree na, kelee yagbaya we; kelee na jaha na yi jate ya ta no pu wo kalenge caya yi na, kelee pu yevorovono kalegee, kelee pu cadeenyena-e we.

17 Kee keree ki beeri bye keree nibanjaa ki wo jaha shesheere. Ga can can wuye pyaa, wee je Kirisa.

18 Sipyii piimu pu ma puye pye kanna p'a puye tirige melekee mu, na pu pele ge, na daa xuuni puye pyaa wo ḡmunuyo ye na ge, yi ganha bu pee sipyii pu yaha pu yi juyo kyeege we. Pee sipyii pu bu kaa beeri pye, p'a jo na Kile w'a lee she pee na. Tawaga ni pee sipyii p'a puye pele, pu nibyeege beeri ki je puye pyaa fungonyo keree.

19 Kirisa we wu je keree beeri juno ni ge, pii sipyii pii ya gbara pu noro wee na we. Na ta n'a daa fee pu beeri di fanha taa wee gbogo ni, na legi na be ni Kile ye pyaa nidaan ni, na binne, na bye nigin ba ceepuuro kaciye tasogoyo ni kavaan ya puye conicogana lemu na we.

Na xu na binne je ni Kirisa ni

20 Ba yee ya pinne xu ni Yesu ni we, a yee di sho ke konjo ke wo nibiige fanha ki na. Wee tuun wu ni jaha na p'i ma na kee fanha ki tuugo teri yee na sanha, na li pye kanna yee be p'a yi wo keree pyi sanha na be ni kee konjo ke wo keree pyeganja ni we? Pu jomo pu je na:

21 «Ma ganha bu ke yaaga ke lo-e de, lee wa jo we; ma ganha bu ke li-i de, lee wa jo we; ma ganha bu gbon ke na-e de, lee wa jo we.»

22 Na ta yee yanmuyo ye di je joyalige ye nigin, ki bu li xo, ki da ja jeri nige yaaga be we. Kee keree kii beeri je sipyii wo kashangaa, ni pu fungongo keree.

23 Ma kunni bu kii keree kii wii, m'a ki ta k'a foro fungongo feere wogoo feni. Pii sipyii pii ma soo na pu ye mege peenje pyi, na puye

tirige melekee mu, na keree kii taga na pu ceepuuro kana. Ga kanoo la yafiin di wa kii keree kii na lemu na ja sipya tanha jurumu na we.

3

Fugba naroo w'a ye konjo yanmuyo ye na

1 Ayiwa, ma na jo ba y'a pinne je ni Kirisa ni na foro xu ni we, wee tuun wu ni, yanmuyo ye Kile ya gbegele yaha fugba we ni ge, y'a yee shaa. Kirisa nideenge ki wa wa saanra tateenge ki ni Kile kanige ce.

2 Kile ya lemu gbegele yaha yi jaha na fugba we ni ge, y'a yi funyo koon ni lee kaa ni. Yi ganha ba yi funyo koon ni ke jirje ke wo keree ni we.

3 Bani yee ya pye kanna yee ya xu. Ni sicuumo nivomo pe pu wa yee mu ge, pee nirḡmohomo pu wa Kile mu Kirisa ni. Pee sanha zhe folo we.

4 Pee ni sicuumo pe je Kirisa, wee ga ba canja canja, yi be na binne ni wu ni wu naroo wu ni.

Yi yi kapyelegee ki yaha

5 Lee wuu na yahaganja kiimu beeri ki bye yi na ge, yi kee beeri yaha. Kee je: dodooro, ni noromo keree, ni cemohoro keree, ni cemohoro fungonyo tuuyo beeri; ni lakuuno tuugo beeri, ni jegboo, bani jegboo ni yapeegaanra beeri li je nigin.

6 Piimu pu je pu ya Kile jomee co-e ge, kii keree kii k'a Kile wo loyire li pye li na da ba no pee na.

7 Yee be tongo ki bye kii kapyebaagaa kii shi ni taashiine ni.

8 Ga nime, y'a yaa yi ki beeri yaha: vogo, ni loyire, ni funguuno. Yi ganha bu soo shehe, kelee shiigebaara jomo p'a foro yi jo ni we.

9 Yi ganha ba kafineye yu nige yiye mu we, bani yee ya yi wo yahagalee le, ni yi wo kapyelegee ki beeri ja na ki yaha wa.

10 A Kile di yahagana nivono kan yee mu. Lee funjo ni a la di ganha na faraa canja canja yee wo laje wu na, konho y'i bye yi Yaavoo wu wo jaa wu shi, yi kapyeege ki beeri di ja pye ba Kirisa ye pyaa wogoo je we. Wee baraga ni yee ya lee yahagafono li ta.

11 Ayiwa, lee funjo ni do, m'a pye Girekii shi shen la, m'a pye Yawutuun shi shen la; m'a cekoonro pye la, ma ya cekoonro pye-e la; m'a pye nadadiinne la; m'a pye ja funjo shen la; m'a pye bulo la, ma ya pye bulo-e la, le la shishiin nige je we. Ga Kirisa ye nigin w'a jateni. Wee wu je keree ki beeri, wee wu je wu beeri zoloo na.

N'a daa fee ya yaa na puye teri

12 Lee wuu na yee ya pye Kile nagoo. W'a yee jaha bulo, yi kaa l'a dan wu ni. Lee funjo ni, y'a yaa y'a juno jaari yiye na, yi da ceme pyi yiye na, yi da yiye tirige yiye mu, y'i bye ni lotangaa ni, y'i loxulo ta.

13 Y'a yiyε tεri yi cǎnrǎmǎ keree na. Wa bu nahana wa mu, yi bεeri p'a yi wo jurumu wu yafani yiyε mu ba Kafǎo ya yi wo jurumu wu yafa yi mu mε wε.

14 Ga le bεeri kadugo na, yi kaa di da dan yiyε ni xuuni. Taanyεεge ke, kee k'a da ba yee bεeri pinne, na yee pye nigin.

15 Kirisa wo nǎjɔnjε ke, kee ki tiin yi zǎlǎo pu na, k'i yi keree ki bεeri naha co. Lee kaa na Kile ya yee yiri, na yee bεeri pinne na pye ceepuuro nigin. Y'a baraga tεri wu na tuun bεeri ni!

16 Yi Kirisa wo kafila wu yaha wu diin yi zǎlǎo pu na ni wu fanha bεeri ni! Y'a hakilee kaan yiyε mu, y'i da yiyε yeri ni fungǎngǎ fεεε ni! Zaburuu Kitabu yoyo, ni Kile-pεεjε yoyo, ni Kile Munaa yokanya yatii bε, y'a yee cee Kile mu ni yi zǎlǎo pu bεeri ni, ni baraga daha ni wu na.

17 Kaa kaa y'a da jo kelee y'a da bye ge, y'a ki bεeri yiri Kafǎo Yesu mεge na. Yi da baraga tεri To Kile na Yesu mεge na.

N'a daa fεε ya yaa na leke pyi puyε na ge

18 Ayiwa gbagashaa, yi yiyε tirige yi namaa mu, ba Kafǎo ya lee shaa n'a daa fεε pu mu wε!

19 Yee namaa bε, yi cεe kaa di da dan yi ni. Yi ganha bu pu co ni fungonkuunjo ni wε!

20 Nǎhǎpiire, yee bε di da yi sefεε nǎmεhεε cǎni keree bεeri ni. Lee l'a dan Kile ni.

21 Yee bε sefεε, yi nǎhaya ganha bu danha ni yi nǎhǎpiire ni, y'i kafugo pεle ti na wε. Lee kaa bε wε pu yatenyε na xhuu.

22 Yee kapyebyii bε, yee bε di yi nǎnjǎfεε nǎmεhεε co keree bεeri ni ke njɔnε ke na. Yi ganha ba labye wu pyi pu nji na, y'i li pye kanna y'a wee pyi yi kaa di daan pu ni wε. Ga y'a labye wu pyi ni funvige ni Nǎnjǎfǎngbǎ wuyε pyaa nji fyaara wuu na.

23 Kaa kaa y'a byi ge, y'a li pyi ni fungǎngige ni, kanna ba y'a li pyi Nǎnjǎfǎngbǎ wu mu wε. Li ganha da bye nago kanna sipyii mu y'a li pyi wε.

24 Y'a yiyε funyo kǎon li na na Nǎnjǎfǎngbǎ wu na ba yi saraa. W'a lemu gbegele yaha wu nagoo pu mu ge, yi na ba lee ta. Kirisa wu nε Nǎnjǎfǎngbǎ we, wee mu yi wa labye wu pyi.

25 Ga sipyaa sipya w'a kakuunjo pyi ge, Kile na ba weefǎo bε saraa na bε ni wu kakuunjo ki ni. Kile ya wa wo wa ni wε.

4

1 Ayiwa, yee nǎnjǎfεε bε, yee bε di yi kapyebyii pu co nǎo ni tiime ni zǎsaama ni. Yi bε di li cε nago kanna yi bε wo Nǎnjǎfǎngbǎ wu wa fugba we ni.

Pǎli wo yerε mujuu

2 Y'a Kile nεeri tuun bεeri ni, y'i la le yiyε ni y'i kee nεrεge ke co xuuni. Y'a baraga tεri Kile na yi da wu shaari.

3 Yi da Kile nεeri wù bε mu, kǎnhǎ Kile yε pyaa di já wù tεge, wu cogosaama kan wù mu wù já w'à wu Jozaama pu yu. Wu Ja Kirisa kaa le li bye kǎnjǎmhǎnǎ, a wù li cε nime ge, wù da li keree shεε w'à fiinjε. Yee wo jo funjo ni pu wa nε co na le kaso ni.

4 Y'a Kile nεeri na mu, kǎnhǎ di sii já da lee kǎnjǎmhǎnǎ le fiinjε da yu, ba n'a sii yaa di da yi yu wε.

5 Piimu nε Kiricεen wε, yi yi naarigana cε pee te ni. Yi ganha bu diin da nǎnjǎo baa keree pyi fo di ba tuun wu torogo wε.

6 Kafila we y'a da da yu ni sipyii ni ge, wee di bye ni tipoomǎ ni ba suumǎ nε wε, wu bye ni kuduun ni. Wa bu yegenε ka kan yi mu, yi ba da kee nǎo shǎ, yi tee nǎshǎo te pye ni jojemε ni.

Pǎli ni wu taanyiineε fǎo mujuu

7 Ayiwa nime, keree kiimu bεeri ki wa naha nε mu ge, wu taanyii, wu ceborona Tishiki, wee na zhe kee bεeri paari yi mu. Nǎmεε fǎo w'a wii fo xuuni, nε ni wee wu wa naha shiizhan Kafǎo wo labye wu na.

8 N'a sii li nǎo wolo li kaa na di wu tun yi mu, kǎnhǎ lemu li nε naha ge, wu shε lee bεeri paari yi mu, wu samǎhǎo le yi ni.

9 Onezimu n'a pinne ni wu ni. Wù taanyii, wù ceborona wa wu wa wu bε, nǎmεε fǎo wu wa wu bε. Yee wo sipya wa wu wa wii. Keree kiimu bεeri k'a byi naha ge, pu na zhe kee bεeri paari yi mu.

10 Na kaso leyii Arisitaaki ya yi shaari, Barinabasi ceborona ja Marika bε ya yi shaari. Wee Marika wu kaa nε bi jo yee mu. Wu ba shε yi yiri, yi wu co xuuni.

11 Yesu we p'a yiri na Zhutusi ge, wee bε ya yi shaari. Pii yε p'a pye Yawutuu pu wo n'a daa fεε pu ni, piimu p'a nε tεge Kile wo saanra ti jo wu na sipyii pu mu ge. P'a nε luu njɔnε fo xuuni.

12 Epafirasi ya yi shaari, wee bε wa yee wo sipya wa. Wu bε wu nε kapyebye wa Yesu Kirisa mu. W'a wuyε pǎo Kile-nεrεge na yee mu xuuni, kǎnhǎ y'i fanha ta n'a daa wu ni, y'i bye nǎmεhεε fεε, y'i sǎo li na nago Kile njidaan w'a byi keree bεeri ni.

13 Yee ni yi tǎan kulogoo Lawodise ni Hirapolisi, Epafirasi ya yee keree co xuuni wu zǎo wu na, nε wa lee wo sεeri.

14 Wù taanyii jǎgǎtǎlǎo Luka bε ya yi shaari, Demasi bε ya yi shaari.

15 Yi wù cebooloo n'a daa fεε Lawodise sheen pu shaari. Nεfasi ni n'a daa fεε piimu p'a binneε wu kaban ge, yi pee bε shaari.

16 Yi bu we sεmε we kalaa xǎ, y'i wu yaha shε gan Lawodise n'a daa fεε pu bε mu pu kalaa. Seme we wu da yiri Lawodise kulo li bε ni na pa gan yi mu ge, yi bε di wee bε kalaa.

17 Y'i yi jo Arishipi mu na nε jo na labye we kaa l'a le wu kenε ni Kafǎo wo labye wu

ni ge, na wu la le wuyε ni wu da wu pyi wu
pyegana na.

¹⁸ Nimε woyo ye, nε Pɔli yε pyaa kenε k'a
yee ka, yee yi wa mε. Nε Pɔli ya yi shaari.
Kaso ni nε wa naha, yi ganha da funɗo wɔ
na na wε. Kilε wu duba yi mu.

1 Tesaloniki Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Tesaloniki sheen mu ge

Jɔgɔyɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tesaloniki egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun. Masedɔni fiige ki wo kugbɔɔ li bi bye lii. Kegaanɔ tapyegebɔhɔ kulo l'a bye lii, lee na lɔhɔ karɔyɔ nijehɛyɛ bi se wà. Yawutuu nijehɛmɛɛ ni shi watii sheen bɛ pu bi bye Tesaloniki kulo li ni. Pɔli w'a Tesaloniki egilizi wu nɔhɔ sin. Wu ni Timote, ni Silasi wu bi bye shiizhan. Ga pu ya já mɔ Tesaloniki kulo li ni wɛ, bani Yawutuu p'a bi yiri pu feni. Ga, a Pɔli di ba Timote tun kari pu mu tuun wa ni, kɔnhɔ w'i she egilizi wu tege wu fanha ta. Wu jara shuun wuu li tɔɔgɔ feni Pɔli ya we sɛmɛ we ka yee xhuu nigin (100) na toro Yesu nibanja kadugo na.

We sɛmɛ we kakanɔɔɔɔ

Ba Timote ya pa fiin jo Pɔli mu egilizi wu jɔɔɔ tãan wɛ, a Pɔli di we sɛmɛ we ka, kɔnhɔ wu Tesaloniki egilizi wu luu waha, wu yɛɛ bɛ kan pu ni Kile koro li jaarigazaana li shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafilaɔɔɔɔ

1 Tesaloniki Sheen 1:1-10 Ali na li ta waha ya nɔni bɛ Tesaloniki sheen na, Pɔli ya baraga taha Kile na pu wuu na, bani w'a fiin nizaama ta na yiri pu yiri.

1 Tesaloniki Sheen 2:1-3:13 Pɔli ya wu wo labye wu pye pyegana lemu na, kariɔɔɔɔ nizaana kemu bɛ di jɛ wu ni Tesaloniki kulo li te ni ge, Pɔli ya pu funɔɔ to kee na.

1 Tesaloniki Sheen 4:1-12 Naarigana lemu l'a dan Kile ni ge.

1 Tesaloniki Sheen 4:13-5:11 Kafɔɔ pana shuun wuu li keree.

1 Tesaloniki Sheen 5:12-28 Yɛɛ ni fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyɛbyɛnii pu wo fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, ni Siliven, ni Timote, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun wu To Kile, ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fɛɛ pu mu, piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge.

Kile wo niimɛ we ni janiɔɔ ke ki kori yaha yi mu.*

P'a pu n'a daa wu taha Yesu na

² Wɛɛ ya baraga teri Kile na tuun bɛɛri ni yee bɛɛri wuu na, na jɛtege bɛ pyi yi mu gbee.

³ Yee ya kapyɛɛ pyi pyegana lemu na, na yi wo n'a daa wu shee ge, na kapyɛɛ kiimu pyi yi wo taanɔɔɔɔ ki funɔɔ ni ge, na

wu Kafɔɔ Yesu Kirisa pye yi tadaɔa ni lowaa lemu ni ge, wɛɛ ba wu To Kile wu jɛɛri tuun bɛɛri ni wɛɛ ma wu fungɔngɔ yaha kii bɛɛri na.

⁴ Wu cebooloo, wɛɛ ya li ce jo yee kaa ya taan Kile mu, a wu yee jaha bulo kɔnhɔ y'i bye wu wuu.

⁵ Wɛɛ ya Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee Jozaama pu wo yɛɛ li ya da jɔ jomɔ yɛ nigin na wɛ, ga Fɛfɛɛɛ Muna li bɛ wo sefɛɛɛ t'a fara. Lee wuu na yee ya dɔ pu na na can jɛ pu ni. Na fara lee na, yee ya li ja na yee wo jɔ kaa na wɛɛ ya kee keree ki bɛɛri pye mu.

⁶ Kafɔɔ Yesu ya jaari jaarigana lemu na na fara wɛɛ na ge, a yee bɛ di ganha na jaari mu. Yee ya kanhama nigbɔ ja, ga lee bɛ na yee ya sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, Fɛfɛɛɛ Muna ya fundanga kemu kaan ge.

⁷ Ayiwa, lee funɔɔ ni yee ya pye jaha shɛshɛɛɛ Masedɔni fiige ki wo n'a daa fɛɛ pee, ni Akayi fiige ki wo n'a daa fɛɛ pu bɛɛri mu.

⁸ Kafɔɔ wo jomɔ p'a yiri yee mu, na she nɔ fo Masedɔni fiige ke, ni Akayi fiige ki ni. Lee yɛ bɛ wɛ, ga yeeyɛ pyaa ya dɔ Kile na dagana lemu na ge, wɛɛ n'a daa we kaa ya xuu wu bɛɛri cɛri. Lee wuu na li ya ta nɔ nago kanna wɛɛ pu na w'a yee kaa yu nige wa mu wɛ.

⁹ Wɛɛ ya tigi yee mu, a yee di wɛɛ jɔɔ cɛri cirigana lemu na ge, sipyii pu bɛɛri p'a yee yu. Yee ya yi yaperɛɛ ki bɛɛri yaha wà, Kile we wu jɛ jiiɛɛɛ na, na jɛ can bɛ ge, na sɔɔ wee na, na ganha na kapyɛɛ pyi wu mu pyegana lemu na ge,

¹⁰ sipyii p'a yee bɛɛri yu. Yee wa wu Ja wu sigɛɛ, wu ba yiri fugba wu ni na pa, wu Ja Yesu wemu Kile yɛ pyaa ya jɛ na yeege xu ni ge. Kile wo loyire le l'a ma ge, wee w'a wɛɛ shuu lee na.

2

Pɔli ya kapyɛɛ kiimu pye Tesaloniki kulo li ni ge

¹ Na cebooloo, yeeyɛ pyaa ya li ce na wɛɛ ya ta tigi yee mu tawaga ni wɛ.

² Yee ya li ce na p'a wɛɛ cogana kolo, na wɛɛ kpɔn, na wɛɛ shehɛɛ Filipe kulo li ni. Ga lee bɛ na Kile ya lowaa kan wɛɛ mu pee kanhama pu ni, a wɛɛ di la le wuyɛ ni, na digi yee mu, na Kile wo Jozaama pu jo yi mu fyaara baa Tesaloniki kulo li ni, ali na ta sipyiire ti bi wɛɛ jaha kɔɔn lee na bɛ.

³ Wɛɛ ya wu wo Kile Jozaama pu yɛɛ li pye. Wɛɛ di ya ta li pye, kɔnhɔ wu sipya wa shishiin piinɔ wɛ; wɛɛ di ya ta li pye ni fungɔnkuunɔ ni wɛ; wɛɛ di ya ta li pye na taha nanmahara bɛ na wɛ.

⁴ Ga Kile ya lee ta na lee l'a yaa ni wɛɛ ni, na wu Jozaama pu kaa le wɛɛ kenɛ ni. A wɛɛ

* 1:1 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

bɛ di ganha na pu yu mu sipyii pu mu. Wɛɛ wa ye yu, kɔnhɔ wù kaa di da dan sipyii ni wɛ. Lemu l'a bɛ Kilɛ mu ge, lee wɛɛ ya zhaa, bani Kilɛ w'a wɛɛ fungɔnyɔ yi bɛɛri cɛ.

⁵ Ayiwa, wɛɛ wo jomɔ pu yɛɛ li funɔɔ ni, yeeyɛ pyaa ya li cɛ na wɛɛ ya ta kafila taga sipya wa shishiin faanna wɛ. Wɛɛ di ya ta li pye bɛ wari shakoro wɛ. Kilɛ wa wɛɛ sɛɛri lee na.

⁶ Wɛɛ ya ta li pye bɛ kɔnhɔ yi da gbɔɔɔ tɛri wù na kelee sipyii piitiilee di da gbɔɔɔ tɛri wù na wɛ.

⁷ Li jɛhɛ da bi daan bɛ wɛɛ mu, wɛɛ bi da zii já wù fanha shɛ bɛ yee na, bani Kirisa wo tudunmɔɔ wɛɛ jɛ. Ga wɛɛ ya ta lee pye wɛ. Wɛɛ ya logoo gbo ni yee ni, na ganha na yee deedeɛ ba cee ya wu nagoo deedeɛ wɛ.

⁸ Yee ya taan wɛɛ mu taangana lemu na ge, lee funɔɔ ni wɛɛ bi ta li yaha Kilɛ wo Jozaama pu yɛ wo jo na wɛ. Ga wɛɛ bi yere li na ali na wù munahaa ki bɛ kan yee wuu na, bani yee kaa bi waha wɛɛ mu fo xuuni.

⁹ Na cebooloo, wɛɛ ya kapyɛɛɛ kiimu pye na kanhama pemu ja ge, yi funɔɔ wa nidogo lee na. Wɛɛ bi kapyɛɛɛ pyi canja ni piige, na daga na wù yɛ jɔ shaa, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro sipya wa shishiin jɔɔɔ ni wɛ. Mu wɛɛ ya pye na Kilɛ wo Jozaama pu jo yee mu.

¹⁰ Yee piimu pu wa n'a daa fɛɛ pu ge, yee wa li sɛɛɛɛ, Kilɛ bɛ di jɛ li sɛɛri. Kaa kaa wɛɛ ya pye yee ninɛ ni ge, kee bɛɛri ya pye fɛɛfɛɛ, na bye tifiire wogoo, jaagi wa shishiin ya ta wɛɛ na wɛ.

¹¹ Yeeyɛ pyaa k'a li cɛ na wɛɛ ya yee co ba tofɔɔ ya wu nagoo conti wɛ.

¹² Wɛɛ ya yee yɛri, na samɔhɔɔ le yee ni, na yi jo fo na yi waha yee mu jo y'a jaari y'a sahanjɔ ni Kilɛ jidaan ni. Lee wuu na Kilɛ ya yee yiri, kɔnhɔ y'i jé wu wo saanra nɔɔɔ wuuro ti ni.

Tesaloniki shɛɛn wo n'a daa wɛ ni pu kanhama keree

¹³ Wɛɛ ya baraga tɛri sanha Kilɛ na kaa lemu bɛ wuu na ge, lee li wa mɛ. Wɛɛ ya Kilɛ wo jomɔ pemu jo yee mu ge, yee ya ta pu co ba sipya wo jɛ wɛ. Ga ba p'a sii can na wɛ, mu yee ya pu co; na pu cɛ na Kilɛ jomɔ pu jɛ pii, na pee pu wa labye pyi yee n'a daa fɛɛ pu funɔɔ ni.

¹⁴ Wù cebooloo Tesaloniki shɛɛn, Kilɛ wo n'a daa fɛɛ piimu pu wa Yesu Kirisa wo karijɛɛɛ ki ni Zhude fiige ki ni ge, yee ya yi wo jaarigana li saha ni pee wuu li ni. Bani Yawutuu p'a pee kanha kanhagana lemu na ge, lee kanhagana le ninunɔ na yee bɛ wo sipyii p'a yee kanha.

¹⁵ Pee Yawutuu pu p'a taashiine li wo Kilɛ tudunmɔɔ pu gbo, na ba Kafɔɔ Yesu bɛ gbo, na wɛɛɛ pyaa bɛ kanha fo xuuni. Keree

kiimu ki jɛ ki ya bɛ Kilɛ mu-i ge, kee p'a byi. A p'i puyɛ pye sipyii pu bɛɛri wo pɛɛn.

¹⁶ Shi we wu jɛ wu jɛ Yawutuu-i ge, pu ma giin pu da wɛɛ jaha kɔɔn na wɛɛ ganha bu shɛ Kilɛ wo Kilɛ Jozaama pu yɛɛ li pye pee mu kɔnhɔ Kilɛ di pu jɔɔɔ wolo wɛ. Lee funɔɔ ni p'a pu wo jurumu wu jɛhɛ fo na shɛ nɔ wu tɛhɛnɛ na. Ga Kilɛ wo loyire le l'a pa do pu jɔɔɔ ni.

Tesaloniki shɛɛn kaa ya Pɔli ta

¹⁷ Wù cebooloo, wɛɛ ya waa laha yee na, a wɛɛ di tuun wemu pye wɛɛ da wù yɛ jɔ ni yee ni-i ge, a yee la di sii shɔ wɛɛ ni xuuni. Ga ali wɛɛ jɛhɛ bye wɛɛ di ya ta na wù yɛ jɔ bɛ wɛ, wɛɛ fungɔnyɔ wa yee na.

¹⁸ Lee wuu na, wɛɛ di bi giin wɛɛ di shɛ foro yee na. Lee l'a bi sii nɛ Pɔli yɛ pyaa funɔɔ ni. Nɛ li taanna wii fo tɔɔɔii shuun, ga Shitaanni na bari koo li na wɛɛ mu.

¹⁹ Ayiwa, yee pu wa da ba bye wɛɛ tadanja, ni wɛɛ funɔɔ kataan. Wɛɛ na ba juyirige kemu bɛ ta ge, yee pu da ba bye yee bɛɛri wo kajuɔɔ wù Kafɔɔ Yesu jahagbaa na wu ba guri pa.

²⁰ Uun dɛ! Yee p'a sii wɛɛ wo juyirige ki kajuɔɔ, ni wɛɛ wo fundanga ki kajuɔɔ.

3

Pɔli ya Timote tun Tesaloniki ni

¹ Ayiwa, l'a pa mɔ wɛɛ da ga fiin ta yee shizhaa na wɛ, a lee di ba bye lee ya já xu wɛɛ ni wɛ. Lee wuu na, a wɛɛ di li yaha wù yɛ funɔɔ ni jo wɛɛ yɛ na ba gori Atɛni kulo li ni naha,

² na wù ceborona Timote tun shɛ yi mu wà. Wu bɛ w'a kapyɛɛɛ pyi ni wɛɛ ni shiizhan Kilɛ mu na Kirisa wo Kilɛ Jozaama pu yu. Wɛɛ ya wu tun shɛ yi mu, kɔnhɔ wu shɛ lowaa kan yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni xuuni, yi da se jaha na n'a daa wu ni.

³ Kanhama pe pu wa yi na nime ge, kɔnhɔ pee ganha bu wa shishiin yege n'a daa wu ni yi ni wɛ. Yeeyɛ pyaa ya li cɛ na Kilɛ w'a li lo pee kanhama p'i ba nɔ wɛɛ na.

⁴ Na wɛɛ yaha ni yee ni shiizhan, wɛɛ bi ma yi yu yee mu na ta li sanha nɔ wɛ, jo wɛɛ na ba ganha xuuni. Pee kanhama pu p'a nɔ mɛ nime, yiye pyaa bɛ jii wá pu ni.

⁵ Lee wuu na wɛɛ ya wii kanha yee koo ni wɛɛ da ga fiin ta yee shizhaa na-ɛ ge, a nɛ ganha na Timote tun yee mu, jo wu shɛ yee yiri wu shɛ yee wo n'a daa wu shi cɛ wu pa jo wù mu. Bani nɛ bi fyagi jo Shitaanni ganha da ba yi faanna wu yi piinjɛ, wɛɛ wo kapyɛɛɛ k'i bye jɔɔɔ baa wɛ.

Tesaloniki shɛɛn wo n'a daa wu kaa ya taan Pɔli ni

⁶ Ayiwa dagana lemu na yee ya daa Yesu na, sipyii pusamaa bɛ kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, Timote ya yiri yee yiri

na pa nime, na ba yee naha jo wèe mu, a lee di daan wèe ni.

⁷ Ayiwa na cebooloo, ba pee jomɔ pe ya jo wèe mu wɛ, ali na wèe yaha kanhama, ni jɔnaara keree ni, wèe logoo ya jɔnɛ yee shizhaa, bani yi wa se naha na n'a daa wu ni.

⁸ Nime kunni wèe ya lowagaa ta, bani yee ya kori yaha Kafɔɔ wo karijɛɛɛ ki ni.

⁹ Yee wo n'a daa wu kaa ya wèe funɔɔ taan taangana lemu na Kile naha taaan ge, dii wèe di da bye wèe di já Kile kemɛ shaari wee n'a daa we wuu na wɛ?

¹⁰ Wèe wa na Kile jɛɛri caɔa ni piige, na wu jɛɛri xuuni, kɔnhɔ wu koo kan wù mu, wù she jii taha yi na. Keree kiimu ki jɛ wèe ya yee ta kalaa kee ni n'a daa wu shizhaa na-ɛ ge, wù she yi kalaa kee ni.

¹¹ Wù To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wu koo yaha wù mu wù she yi na!

¹² Kafɔɔ wu la fara yi wo taanɛɛɛ ki na, wu shi taanɛɛɛ nigbɔhɔ di bye yi ni yiye tɛ ni, k'i bye yi ni sipyii pusamaa bɛɛri tɛ ni! K'i bye ma na jo ba yee kaa ya dan wèeyɛ pyaa ki ni taangana lemu na wɛ!

¹³ Lee bu bye, yi na fanha ta. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa na ba ba caɔa kemu ni wu wo fɛfɛɛɛ sipyii pu bɛɛri ni ge, yi bɛ di ba da fɛfɛɛɛ, jaagi xuu wa shishiin ganha bu da yi na wù To Kile naha taaan wɛ.

4

Naarigana lemu l'a taan Kile mu ge

¹ Ayiwa na cebooloo, yee ya yaa yee p'a naari naarigana lemu na yi kaa di daan Kile ni ge, wèe ya lee she yee na; yee d'a jɔ kɔn na naari na xɔ bɛ lee naarigana li na. Ga wèe wa li shaa yi mu, na yi jɛɛri Kafɔɔ Yesu mɛɛɛ na jo yi la fara lee na.

² Kafɔɔ Yesu ya keree kiimu she wèe na a wèe di yee kalaa ki ni ge, yiye pyaa wa kee cɛ.

³ Kile jɔdaan wu wa y'i bye fɛfɛɛɛ, yi já yiye na dɔdɔɔɔ kabaɔa na.

⁴ Yee wa bɛɛri ya yaa na kori yaha fɛfɛɛɛ ni, yi da gbɔɔɔ tɛri yiye na.

⁵ Yi ganha bu lakuuɔ yaha ki pye yi jɔdaan ba Kile cɛbaalaa pii jɛ mɛ wɛ.

⁶ Wa shishiin ganha bu wu ceboro ŋmahana kelee na wu tɔɔɔ ceko kabaɔa na wɛ. Wèe ya tee yee jo na waha yi mu, bani sipyya sipya w'a wee kashi wu pyi ge, Kile na ba li foo tɔ weefɔɔ mu.

⁷ Bani Kile ya ta wèe yiri na wèe yaha na wèe p'a kanɔɔɔ pyi wɛ. Ga wu funɔɔ ki wa wù bye fɛfɛɛɛ.

⁸ Lee wuu na, sipya wemu bu pe jomɔ pe she, weefɔɔ ya ta sipya wo jɔmɛɛ she-e dɛ; ga Kile wemu w'a wu fɛfɛɛɛ Munaa li kan yi mu ge, wee wo jɔmɛɛ wufɔɔ ya she.

⁹ Ayiwa, cebooloo kaa ya dan puyɛ ni taangana lemu na ge, jɔɔɔ wa li na nago wa wu na yee kalaa lee ni wɛ, bani Kile yɛ pyaa ya yee kalaa na xɔ lee ni.

¹⁰ Kee taanɛɛɛ ke shiin ki wa yee ni na naha tii n'a daa fɛɛ pu bɛɛri na, piimu bɛɛri pu jɛ Masedoni fiige ki ni ge. Ga wèe wa li shaa yi mu sanha jo yi la fara lee na.

¹¹ Yi la le yiye ni y'i da jɔnɛɛ shaa! Yi yiye torogana cɛ sipyii pusamaa wo keree ki shizhaa na! Yi la le yiye ni, yi da kapyɛɛɛ pyi kɔnhɔ yi mago di da jɔgi kee kapyɛɛɛ ki funɔɔ ni, ma na jo ba wèe ya yi jo toro yi mu jogana lemu na wɛ.

¹² Yi bu já lee na, piimu jɛ Kiriceɛn wɛ, pee bɛ na da baraga tɛri yi na; yi jɔɔɔ tuguro bɛ di wa da bye nige sipya wa shishiin jɔɔɔ ni wɛ.

Kafɔɔ nibaɔa keree

¹³ Ayiwa, n'a daa fɛɛ piimu p'a xu ge, wèe funɔɔ ki wa jo y'i can cɛ pee shizhaa na, kɔnhɔ pee wo keree ganha bu yi nahaya tanha ba tadaɔa baa sipyii jɛ wɛ.

¹⁴ Ba wèe ya dà li na na Yesu ya xu, na jɛ na foro xu ni wɛ, lee funɔɔ ni wèe ya dà li na bɛ sanha na n'a daa fɛɛ piimu p'a xu ge, Kile na ba pee bɛ jɛ Yesu baraga ni, p'a ba bye ni Yesu ni.

¹⁵ Ayiwa, Kafɔɔ yɛ pyaa ya jomɔ pemu jo wèe mu ge, pee wèe ya yu yi mu jo Kafɔɔ cabaɔa, wèe piimu pu wa jii fɛɛɛɛ na ge, wèe da ba xuu pu naha kɔn wɛ.

¹⁶ Bani l'a she na Kile na ba fɛnhɛ jo ni fanha ni kee caɔa, lee bu laha wà, wù na ba melekɛɛ jɔɔɔɔ wa wo mujuu logo, lee bu laha wà, Kile wo maga ki na wi. Kee bu wi, Kafɔɔ Yesu yɛ pyaa na digi na yiri fugba wu ni. Wee tuun wu ni, piimu p'a xu p'i bi daa Yesu na ge, pee na fɛnhɛ jɛ.

¹⁷ Lee bu bye na wèe n'a daa fɛɛ piimu samaa jii wuu ta, wèe bɛɛri na ba binne kari ni pii pu bɛ ni fugba nahaya ye na, na she Kafɔɔ jɔɔɔ cɛri. Lee funɔɔ ni wèe bɛɛri na bye ni Kafɔɔ ni shiizhan.

¹⁸ Ayiwa na cebooloo, y'a pe jomɔ pe taga y'a samɔhɔɔ leni yiye ni.

5

Na gbegele yaha Kafɔɔ cabaɔa naha na

¹ Na cebooloo, yee mago wa li na nago wèe pu na ya jo yi mu Kafɔɔ cabaɔa, kelee wu paduun keree na wɛ.

² Yeeyɛ pyaa ya li cɛ na fiinɛɛ na jo Kafɔɔ cabaɔa na ba sipyii fo ba nagaa jɛ ma sipya fo mɛ nibiige ni wɛ.

³ Tuun wemu ni sipyii da ba yu: «Najɛɛ wa wù tɛ ni nɔnaa, wèe ya kanha shɔ kakuuɔɔ ki bɛɛri na ge!» Wee tuun wu ni, kanhama nigbɔ wa da ba gɔn do pu jɔɔɔ ni, ba layara ma cee laa wo fo na cɔ wɛ. Sipya wa shishiin wa da ba shɔ kee caɔa wɛ.

⁴ Ga na cebooloo, nagaa ya sipya foni fogana lemu na ge, kee cabaŋa ki da ga ba yee fo mu we.

⁵ Yee beeri ya jeri kpeenge nagoo, yee ya pye caŋa nagoo. Wèe jere piige nagoo we, wèe di jere nibiige be wuu we.

⁶ Lee wuu na wu ganha bu da gori yaha ŋmunuɔ na ba pusamaa jere we! Wu kori yaha jini na, wu ja wuye na!

⁷ Yi li ce na piige ni sipyii ya ŋmunuɔ, piimu be pu wa sinme pe gbuu fo na jawohɔ wuu puye na ge, piige ni pee be ya pu gbuu.

⁸ Ga wèe piimu pu jere caŋa nagoo ge, wu ja wuye na! Wu n'a daa ni taanjerenge le wuye ni ba kashenɔ wo tɔɔɔ fadeye jere me we! Wu juwuuro pye wu tadarja, tee di bye wu mu ba tɔɔɔ juɔɔɔ jere we.

⁹ Bani Kile ya ta li ju wolo wu wo loyire le di ba do wèe juɔɔ ni we. Ga w'a li ju wolo wèe di ba juwuuro ta wu Kafɔo Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni.

¹⁰ Lee wuu na Yesu ya xu wèe tɛge, kɔnhɔ w'a pye jini na la, wu shiin ya xu la, wu ba binne pye ni wu ni wu cabaŋa.

¹¹ Ayiwa, lee wuu na, y'a yiye yeri, yi da lowagaa leni yiye ni ma na jo ba y'a tee na li pyi na xɔ we.

Yeriyeri jomɔ pa

¹² Ayiwa na cebooloo, na fara lee beeri na, piimu p'a puye kan, na yi kalaa n'a daa wu wo koo li ni, na yi yeri Kafɔo wo koo li ni ge; w'a li shaa yi mu jo y'a baraga tɛri pee na.

¹³ Yi pu yaha see tayahaŋa ni! Pu kaa di da dan yi ni pu labye wu wuu na! Y'a yi wo jiiiferɛ ti pyi ni janiŋe ni yiye te ni!

¹⁴ Na cebooloo, wèe ya yi jere, piimu p'a puye yaha saafeɛ, na kapyerɛɛ she ge, y'a pee yeri! Lowaa jere piimu ni we, yi da lowaa leni pee ni! Piimu wo baraga k'a cɛɛ ge, yi da pee tɛri! Yi beeri di yiye co ni loxulo ni!

¹⁵ Y'a yiye kasɛri, yi ganha bu wa yaha wu kakuunɔ taga kakuunɔ la wo foo tɔ we. Y'a kasaanɔa pyi yiye mu tuun beeri ni! Yi da ki pyi sipyii pusamaa beeri mu.

¹⁶ Yi pye ni fundanga ni tuun beeri ni!

¹⁷ Yi da Kile jere gbee!

¹⁸ Y'a fɔ kaan Kile mu keree beeri ni. Lee Kile w'a zhaa yee mu Yesu Kirisa wo karijerɛge ki funɔ ni.

¹⁹ Yi ganha bu fɛfɛɛɛ Munaa li koro tɔ yi zɔɔɔ pu na we.

²⁰ Kile ya wu kafila wu kaan piimu mu pu na yu ge, y'a wee kafila wu jatani.

²¹ Yi da wu beeri suguri xuuni, wemu w'a ju wu ni ge, yi da wee luu!

²² Wemu w'a kolo wu ni ge, y'i wee yaha shan!

Pɔli fɔ mujuu

²³ Ayiwa, Kile we w'a janiŋe ki kaan ge, weeye pyaa ki yi pye fɛfɛɛɛ! Yi zɔɔɔ pee, ni yi munahaa kee, na fara yi ceepuuro ti na, yi

beeri di gori yaha fɛfɛɛɛ fo na she nɔ wu Kafɔo Yesu Kirisa cabaŋa ki na, fɔɔɔ tɛɛ ganha bu da we xuu we wa shishiin na we.

²⁴ Kile we w'a yee yiri ge, jɔmɛɛ fɔ wu jere wii. Wee ninumu wu da yee mara lee maragana li na.

²⁵ Na cebooloo, yi be p'a Kile jere wu be mu.

²⁶ Y'a cebooloo pu beeri shaari ni taanjerenge fɔ ni.

²⁷ N'a li shaa yi mu Kafɔo mege ki wuu na, jo yi la le yiye ni y'i we semɛ we kalaa cebooloo pu beeri mu.

²⁸ Kile wu wu Kafɔo Yesu Kirisa wo niime wu kan yi mu.

2 Tesaloniki Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ shuun wo wemu tun Tesaloniki shɛɛn mu ge

Jɔgɔyɛ mu we semɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we semɛ shuun wo we ka na tun Tesaloniki egilizi wu mu. Korɛnte kulo li ni Pɔli di bye na pii semɛ shuun we ka (Kapyegeɛ 18:5).

We semɛ we kakana juɔɔ

We semɛ we kakana juɔɔ nigbɔhɔ ki jɛ na Kafɔɔ wo pana shuun wuu li jomɔ pu jo taha. Wu bi fɛnhɛ lee jomɔ jo wu semɛ nizhiime wu ni. Waha wa wu bye wu pana shuun wuu li keree ki ni. Pii bi yu na xɔ bɛ na Kirisa ya pa na xɔ. Ga Pɔli ya yi jaha jo pu mu wu semɛ wu ni na Kirisa wo Pen wu wu da venhɛ ba jaha na. Na kanhama nigbɔ pu da ba fɛnhɛ bye, na ga Kiricɛɛn p'a yaa na yatɛnyɛ waha, na lowaa ta pee kanhama pu ni.

Semɛ wu kafila nugbɔyɔ

2 Tesaloniki Sheen 1 Pɔli ya lowaa leni Tesaloniki n'a daa fɛɛ pu ni. Yesu na ba ba wu ba kiiri wu kɔn kongana lemu na ge, a w'i yee bɛ jaha jo pu mu.

2 Tesaloniki Sheen 2:1-12 Naha shɛshɛɛɛɛ temu na ba bye yani Kafɔɔ wu pa ge.

2 Tesaloniki Sheen 2:13-3:15 Pɔli ya Kile jɛɛri Tesaloniki shɛɛn pu mu, na jo na pu bɛ p'a Kile jɛɛri wee mu. A w'i lowaa le pu ni na p'a kapyɛɛ pyi, na pu ganha bu da bye saa fɛɛ wɛ.

2 Tesaloniki Sheen 3:16-18 Pɔli duba ni wu fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyɛɛɛɛɛni fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, ni Silivɛn, ni Timote, wɛɛ p'a we semɛ we ka. Wɔ To Kile, ni wɔ Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fɛɛ piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge, pee mu wɛɛ ya wu tun.

Wɛɛ ya yi shaari:

² Wɔ To Kile ni wɔ Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni janiɛ kan yi mu.

Kiiri wemu na ba gɔn Yesu cabaɲa ge

³ Na cebooloo, wɛɛ ya yaa wɛɛ p'a fɔ kaan Kile mu tuun bɛɛri ni yee wuu na. Lee ya yaa mu bɛ, bani la l'a faraa yee wo n'a daa wu na na se jaha na. Taan jɛɛge kemu bɛ ki wa yee ni yiye tɛ ni ge, la di faraa kee bɛ na na se jaha na.

⁴ Lee wuu na wɛɛ bɛ ma juɔɔyirige taa wɛɛ ba yee kaa yu tuun wemu ni Kile wo n'a daa fɛɛ pu mu. Yee ya yiye pɔ pɔgana lemu na, na gori yaha n'a daa wu ni, na kawagaa ni kanhama pemu bɛɛri xu yiye ni ge, wɛɛ ma yee bɛɛri jo pu mu.

⁵ Ga na cebooloo, kii bɛɛri wa li shɛɛ na Kile na ba kiiri kɔn caɲa ka ni tiime ni. Kanhama tuugo bɛɛri y'a jaa ge, pee bɛɛri wa yee gbegele na yeri Kile wo saanra te jaha na, bani tee saanra ti wuu na yi wa kanhama pu ni.

⁶ Kile ya tii, piimu p'a yee kana ge, wu na ba yee wo kanhama pu fɔo tɔ pee mu.

⁷ Ga yee piimu pu wa kanhama pu ni ge, Kile na ba jomɔ kan yee mu, na li kan wɛɛ bɛ mu. Kafɔɔ Yesu na ba ba na yiri fugba we ni ni wu fanha mɛɛkɛɛ pu ni caɲa kemu ge, kee caɲa lee da ba bye.

⁸ Wu na ba ba naniɛ ni. Piimu pu jɛ pu ya Kile cɛ-ɛ ge, ni piimu pu jɛ pu ya sɔɔ wɔ Kafɔɔ Yesu bɛ wo Jozaama pu na-ɛ ge, wu na ba kanhama shan pee juɔɔ ni.

⁹ Naa wemu wu jɛ wu da ga xhɔ-ɛ ge, wɛɛ na ba bye pii sipyii pii wo taa. Pu na ba pu kari na pu sanha lii Kafɔɔ na, p'i wa da jii taha bɛ wu sefɛɛɛ nɔɔɔ wuuro ti na wɛ.

¹⁰ Ayiwa, kee caɲa ki kunni Kafɔɔ na ba ba. Fɛfɛɛɛ sipyii piimu bɛɛri p'a dɔ wu na ge, pee bɛɛri na ba baraga taha wu na. Pee bɛɛri na ba wu ja, na fundanga pye. Yee bɛ na ba bye pee sipyii pu ni, bani wɛɛ ya jomɔ pemu wo yɛɛ pye yee mu ge, yee ya dɔ pu na.

¹¹ Lee wuu na wɛɛ wa Kile jɛɛri yee mu tuun bɛɛri ni. Wɛɛ wa li shaa Kile mu jo w'a yi yiri na yi yaha koo lemu ni ge, wu yi pye yi da jaari y'a sahanjɛ ni lee ni. Wɛɛ wa li shaa Kile mu jo kasaanɲaa kiimu k'a diri yi funyɔ ni ge, jo wu yi yaha y'i jɔ y'a kee pyi wu sefɛɛɛ ti ni, wu yi wo n'a daa wu wo kapyɛɛɛ ki bɛɛri jɔ fa.

¹² Lee bu bye, Kafɔɔ Yesu mɛɛɛ ki na ba pɛɛɛ ta yee mu, yee bɛ na ba pɛɛɛ ta wu mu. Wɛɛ wo Kile we, ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime wu funɲɔ ni lee da ba foro.

2

Jurumu Fɔɔ

¹ Ayiwa na cebooloo, wɔ Kafɔɔ Yesu Kirisa wo ba we, ni wɛɛ piimu na ba shɛ binne wu taan ge, wɛɛ wa yi jɛɛri lee wuu na jo:

² yi ganha bu yi hakilee pu yaha pu wuregi tɔvuyo na wɛ, yi ganha bu yi jaalaa pu bɛ yirige na Kafɔɔ paduun w'a nɔ xɔ wɛ. Wa na zɔɔ na jo na Kile w'a yee jo wee mu w'a yu sipyii pu mu, kelee wa Kile jomɔ yɛɛ pyewo na yi jo, kelee pii na yi jo na wɛɛ p'a yi ka semɛ ni na kan n'a daa fɛɛ pu mu.

³ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi faanna faannagana la shishiin na wɛ. Bani yani Kafɔɔ cabaɲa ki nɔ ge, sipyii na ba fɛnhɛ zhii Kile na fo xuuni. Lee bu bye, wee tuun wu ni Jurumu Fɔɔ* wu na foro yere. Kile na ba wee kyɛɛgi fɛɛfɛɛ.

* **2:3 Jurumu Fɔɔ:**Wee ninumɔ pii ya byi na Jaxhali, wee wu da ba ba.

⁴ Sipyii ya pɛɛɛɛ tɛri yaaga kemu bɛɛri na ge, ni Kile mɛgɛ ya yiri yaaga kemu bɛɛri na ge, wee Jurumu Fɔɔ wu na ba zhe yee bɛɛri ni. Wu na ba yiri na wuyɛ pɛlɛ na toro yee bɛɛri taaɛn, fo w'a ba shɛ jɛ bɛ Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki bɛ ni, na diin wà, na jo na wee wu jɛ Kile wɛ.

⁵ Tuun wemu ni nɛ bi bye ni yee ni ge, nɛ bi ma ye yu yee mu. Yee hakilee wa yi na-ɛ gɛ?

⁶ Ga lemu l'a kii keree kii jaha kɔn ki da bye nime-ɛ ge, yee wa lee ɛɛ. Lee wuu na we Jurumu Fɔɔ we da já ba wɛ, fo wu paduun ba nɔ.

⁷ Lee bɛ na, Jurumu Fɔɔ wu keree k'a jɔ kɔn na byi jɛmɔhɔɔ ni na xɔ. Ga lemu l'a wu yereɛ ge, ni lee ya bu shɛ laha wà wɛ, wu da já kii keree kii pye wɛ.

⁸ Ga lee ba laha wà tuun wemu ni, Jurumu Fɔɔ wu na na foro yere. W'i bu foro bɛ, Kafɔɔ Yesu na ba wu sorogo ni wu jɔ kafɛgɛ* ni. Wu nibawo, wu nɔɔɔ wu kpɛɛngɛ na ba Jurumu Fɔɔ wu kyɛgɛ fɛfɛɛ.

⁹ Wee Jurumu Fɔɔ wu na ba ba ni Shitaanni wo fanha ki ni. Wu na ba kakanhanjaa ni kagbɔhɔɔ tuuyo bɛɛri pyi. Ga can di wa lee la shishiin ni wɛ.

¹⁰ Wu na ba kakuuɔɔ tuuyo bɛɛri pyi, kɔnhɔ sipyii piimu na ba gyɛgɛ ge, wu pee piinjɛ. Pee sipyii pu na ba gyɛgɛ, bani can wemu wu bi yaa wu pu shɔ ge, pu ya sɔɔ wee na wɛ, wu kaa bɛ di ya nɔhɔ taan pu mu wɛ.

¹¹ Lee wuu na Kile ya te sipyii faanna faanna sefɛɛɛ te yaha pa, tee di ba pu piinjɛ, kɔnhɔ p'i dà kafineyɛ yi na.

¹² Lee na sipyaa sipyaa wu jɛ wu ya sɔɔ na dà can wu na wɛ, na tiibaara pye wu taa ge, Kile wo kiiri we na ba nɔ pee bɛɛri na.

Kile ya n'a daa fɛɛ pu jaha bulo na pu shɔ

¹³ Na cebooloo, wɛɛ kunnɔ, wɛɛ ya yaa wɛɛ p'a fɔ kaan Kile mu tuun bɛɛri ni yee wuu na, yee piimu p'a taan Kafɔɔ mu ge. Bani Kile ya yee jaha bulo kɔnhɔ yee di bye shenshiilee na juwuuro ta Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni. Lee Fɛfɛɛɛ Munaa le l'a yee pye fɛfɛɛɛ sipyii, yee ya dà dagana lemu na can wu na ge, na fara lee bɛ na.

¹⁴ Lee na Kile ya yee yiri. Wɛɛ ya Kile Jozaama pemu wo yɛɛ pye yee mu ge, lee baraga ni w'a yee yiri. W'a yee yiri kɔnhɔ yee di yi wo taa ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo nɔɔɔ wu ni.

¹⁵ Lee wuu na wù cebooloo, yi ganha bu da yi fungɔnyɔ yaha yi jɛri-i dɛ. Wɛɛ ya kalaa wemu bɛɛri kan yi mu ge, w'a pye jɔjomɔ wo la, wu shiin ya pye sɛmɛ wo la, yi ganha bu wee kalaa wu yaha wu foro yi funyɔ ni wɛ.

¹⁶ Wù To Kile wemu ni wɛɛ kaa ya taan ge, wee w'a lowaa kan wɛɛ mu lemu li jɛ li da

ga xhɔ wɛ, na fara tadanja nizaanja bɛ na wu wo niime wu gbɔɔɔ ni. Kafɔɔ Yesu Kirisa ye pyaa, ni wù To Kile ni,

¹⁷ pee pu luu le yi ni, p'i baraga bɛ le yi ni, kɔnhɔ kapyɛgɛ nizaanja da da yi ni, ni jogazaana.

3

Pɔliya jo na n'a daa fɛɛ pu p'a Kile jɛɛri pee mu

¹ Ayiwa wù cebooloo, yemu n'a da jo jomɔ p'i xhɔ ge, yee yi wa mɛ. Y'a Kile jɛɛri wù bɛ mu, kɔnhɔ Kafɔɔ wu jomɔ pu da jaaga p'a se jaha na tɔvuyo na; sipyii bɛ di da baraga tɛri pu na ba yee wa baraga taha pu na tahagana lemu na wɛ.

² Yi da Kile jɛɛri wù mu sanha kɔnhɔ Kile di wù tánha sipyikuuyo yi wo kapyɛguuɔɔ ki na. Bani kɔɔ sipyii bɛɛri ya gbara pu dà Kafɔɔ na wɛ.

³ Ga Kafɔɔ jɛ jomɛɛ fɔɔ. Wu na ba baraga le yi ni, na yi tánha Shitaanni na.

⁴ Wɛɛ ya dà li na Kafɔɔ baraga ni jo yemu wɛɛ ya yu yee mu ge, yee wa yee koo jaaari. Lee koo le shiin yi wa da da jaaari bɛ.

⁵ Kafɔɔ w'a koo shɛɛ yi na, kɔnhɔ yi zɔlɔɔ pu da jini Kile wo taanɛgɛ ki na. Loxulo le li bye Kirisa ni ge, lee di bye yi ni!

Yi bɛɛri ya yaa na kapyɛɛɛ pyi

⁶ Ayiwa wù cebooloo, w'à da pe jomɔ pe jo waha yi mu Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛgɛ na. Kalaa we wɛɛ ya kan yi mu ge, n'a daa fɛɛ piimu pu jɛ pu ya jaaari na sahanjɔ ni wee ni wɛ, fo na kapyɛɛɛ she na diin na jaaari na yereɛ ge, yi laraga kɔn pee na.

⁷ Yee ya yaa na jaaari jaaarigana lemu na, y'i saha ni wɛɛ wo jaaarigana li ni ge, yeeyɛ pyaa wa lee ɛɛ. Bani tuun wemu ni wɛɛ di bye yee yiri ge, wɛɛ bi ta wùɛ yaha lapyɛbaalaa, na diin na jaaari na yereɛ wɛ.

⁸ Wɛɛ bi ta na li sipyaa wa shishiin mu ma ni wɛ. Ga wɛɛ bi kanhama soro, na kapyɛɛɛ pyi canja ni piige, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro wa shishiin jɔɔɔ ni yi ni wɛ.

⁹ Li wa nago kanna li ya saha wɛɛ p'a li yee jɔɔɔ ni-i dɛ! Ga wɛɛ ya lee pye na shɛ yee na, kɔnhɔ yi bɛ di da se lee koo li ni.

¹⁰ Tuun wemu ni wɛɛ di bye yee yiri ge, wɛɛ bi ma yi yu na wari yee mu jo: «Sipyaa wemu bu kapyɛɛɛ she, weefɔɔ ya yaa w'a li bɛ wɛ.»

¹¹ Lee bɛɛri funyɔ ni wɛɛ ya logo na sipyii pii pu wa wà yee ni, pee ya kapyɛɛɛ she, na diin na jaaari na yereɛ, na puyɛ leni sipyii piitiilee wo keree ni.

¹² Ayiwa, w'à li shaa pee sipyii pu mu xuuni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛgɛ na, jo pu la le puyɛ ni, p'i jaha tii ni pu kapyɛɛɛ ni, puyɛ pyaa di yere ni pu jɔshaga ni.

* 2:8 Ezayi 11:4

¹³ Na cebooloo, le beeri funno ni. yee kunni ganha bu ganha kasaanaa bye taan we.

¹⁴ Wee ya jomɔ pemu jo yi mu we same we ni ge, sipyaa sipya w'a pee jomɔ pu she ge, y'a wufɔɔ kaseri; y'i laha wufɔɔ na kɔnhɔ wuyɛ pyaa k'i zhiige.

¹⁵ Lee be na, yi ganha bu wufɔɔ pye yi pen we de, ga yi wufɔɔ yeri ceboro yereme ni.

Duba ni kurogo fɔ

¹⁶ Wù Kafɔɔ, naniɲe fɔɔ wuyɛ pyaa k'a naniɲe kaan yi mu tuun beeri ni, kangana beeri na! Kafɔɔ wu pye ni yi beeri ni!

¹⁷ Ne Pɔli ye pyaa k'a le fɔ mujuu le ka na keye yi na. Ne wo fe pu wa pere na wo semeɛ pu beeri na. Ne wo kama pe pu wa pe.

¹⁸ Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi beeri mu.

1 Timote Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun we?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun wu kalaapire Timote mu. Timote to wu bye Gireki (Kapyege 16:2). Wu nu jɛ Yawutu, wu mege di jɛ Inisi, wu nule mege di jɛ Loyisi (2 Timote 1:5). Wu ni Pɔli ya pinne Kile Jomɔ yere li wo jaragaa nɛheheɛ pye. Wu kulo mege ki jɛ Lisitiri na foro Likawuni fiige ki ni. Kee nɛnaa wogo jɛ Turuki fiige ki ni jɛ ni (Kapyege 16:1-3). Pɔli ya pa wu yaha kari Kile Jomɔ yere na Tesaloniki ni Korente ni.

We sɛmɛ we kakana jɛnɔ

Ali na li ta be Timote jɛ Kile wo kapyebyii pii wo nɔhɔcɛɛɛ, Pɔli ya lowaa le wu ni labye wu kabarɔ na, w'a bi wemu kaa le Timote kenɛ ni Efese kulo li ni ge (1 Timote 1:3). A w'i egilizi wu gbegelegazaana ni karamɔgɔ-kafinejuu pu wo jɛnɔ cɛri cɛri wo kalaa kan wu mu.

Egilizi keree ya yaa na shɔnri shɔnrigana lemu na ge, a Pɔli di yee be le sɛmɛ wu ni Timote mu (1 Timote 3:14,15).

Sɛmɛ wu kafila jɛnɔ

1 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu pye na wu kasɛge yaha wuyɛ na karamɔgɔ-kafinejuu pu shizhaa na, wee Pɔli di bye wu mu jaha shesheɛɛ.

1 Timote 2 N'a daa fɛɛ bu puyɛ pinne egilizi ni tuun weke ni, lemu p'a yaa na pye ge.

1 Timote 3 Egilizi wu jahagbaa fɛɛ ni wu kapyebyii ni pu labye keree.

1 Timote 4 Pɔli ya samɔharɔ le Timote ni na wu pye jaha shesheɛɛ nizaara pusamaa mu.

1 Timote 5–6 Pɔli ya Timote kalaa, na wu yeri nɔhɔɛɛ ni naxhugoshaa ni buloo ni sipyii piitilee wo keree shizhaa na.

Pɔli fɔ mujuu

1 Nɛ Pɔli, Yesu Kirisa tudunmɔ, na saha ni wu Shɔvɔɔ Kile wo jidaan, ni wu tadanɔ Yesu Kirisa wo jidaan ni; nɛ w'a we sɛmɛ we yaa.

2 Na wu tun mu Timote mu, mu wemu w'a pye nɛ ja yɛ pyaa pyaa n'a daa wu funɔɔ ni ge.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da jɛnɔ jaaari ma na, p'i jaaɛniɛ kan ma mu.*

Karamɔgɔ-kafinejuu

3 Ayiwa, nɛ nigariwo Masedoni fiige ki ni, ba n'a yi jo waha ma mu we, nɛ la ki jɛ m'a diin Efese kulo li ni. Bani sipyii pii pu jɛ w'a piimu ya kalaa watii kaan sipyii pu mu ge, yi jo m'a yi waha pu mu xuuni na pu kee kalaa tuugo ke jɔ yaha.

4 Na pu ganha bu da puyɛ yaha da taashiine li wo kafilale yu, p'i da puyɛ kilee shenɛɛ wo tɛhɛnɛ baa ceboo-tiritɔngɔ wo sipyii meye na we. Nakaara yɛ nigin pee jomɔ pe ya yirige. Pu jɛ Kile jidaan we, p'i ya se ni n'a daa wu be ni jaha na we.

5 Pe yeri yeri jomɔ pe kaɛnɔɔ ki wa, kɔnhɔ taanɛge di j'a ta pii sipyii pii ni. Kee taanɛge ke, zofɛɛɛɛ ni kee ya fɔro, ni fungɔnsaanɔ, ni n'a daa can can wo.

6 Pii wa lee koo le jaa, na li yaha w'a, na diin na jɛnɔ baa kafila yɛ yu, na puyɛ piinne.

7 Pu funɔɔ ki jɛ mɛ p'i puyɛ pye saliya karamɔgɔɔ. Ga, li can koo ni, ye pu wa yu, na sipyii pu kalaa keree kiimu ni fo na daa puyɛ na ge, puyɛ pyaa kii ya lee la shishiin kari cɛ we.

8 Saliya wu kunni ya jɔ, w'a lee cɛ; ga fo wu ba wu koro jaaari li jaarigana na dɛ.

9 Wɛɛ ya li cɛ na jo saliya wa shishiin ya tɛnɛ sipyitiimeɛ kaa na we. Sipyikuuyo kaa na w'a tɛnɛ, ni n'a she fɛɛ, ni piimu pu jɛ pu ya fyagi Kile na-ɛ ge, ni jurumupyii, ni Kile jomɛɛ cɔbaalaa, ni pii p'a Kile mege kyɛɛgi ge, ni piimu p'a pu tii ni pu nii gbuu ge, ni sipyigbuu pusamaa,

10 ni dɔdɔɔ, ni namaa piimu ya puyɛ sinneɛ ge, ni piimu p'a sipyii conɛ na bereɛ ge, ni kafinejuu, ni piimu p'a gari Kile na kafineyɛ jɛnɔ taan ge, ni kaa lemu beɛri li jɛ li ya saha ni kalaa can can wo wu ni-i ge.

11 Kile Jozaama pemu kaa l'a le nɛ kenɛ ni ge, pee ni wee kalaa w'a foro. Masɔnɔ fɔɔ Kile wo nɔɔɔ wu kaa pee Jozaama p'a yu.

Pɔli ya baraga taha Kile na wu cemɛ pu wuu na

12 N'a baraga taha wu Kafɔɔ Yesu Kirisa na. Wee w'a fanha kan nɛ mu nɛ na we labye we pyi. W'a d'a nɛ na, na nɛ lɔ na pye we labye we pyevɔɔ.

13 Nɛ wemu wu bi Yesu mege kyɛɛgi ge, nɛ wemu wu bi n'a daa fɛɛ pu jaani ge, nɛ wemu wu bi Yesu fanri ge, ga lee be na Kile ya jɛnɔ jaaari nɛ na. Bani nɛ bi kii beɛri pyi ki cɛbaara ni n'a daa baara funɔɔ ni.

14 A Kafɔɔ di niime nigbɔ tirige nɛ na. N'a daa, ni taanɛgege kemu k'a daa Yesu Kirisa wo kariɛgege ki ni ge, w'a yee kan nɛ mu.

15 Can jomɔ pu jɛ pe, sipyii beɛri ya yaa pu sɔɔ pemu na ge: Yesu Kirisa ya pa kɔnɔ puga ni, wu ba jurumupyii jɛnɔ wolo. Nɛ Pɔli w'a pye jurumupyii pu beɛri niguuma.

* 1:2 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

¹⁶ Ga lemu kaa na Kile ya juṅṅo jaari ne na ge, lee li wa me. Ne wemu w'a pye jurumuyyii pu beeri niguumṅo ge, Yesu Kirisa funṅo k'a pye wu wo loxulo li beeri di jé ne ni, kónhṅo cabaya na, piimu na ba dà wu na, p'i jii sicuumṅo ta ge, ne bye pee mu naha sheshere.

¹⁷ Tuun beeri wo Saangbo we, wu da ga xhu we, wa di ya wu jaa we. Wee ye nigin pe wu je Kile. Peye ne masoṅṅo k'a deri wu na gbee! Amiina.

¹⁸ Ayiwa, na ja Timote, tuduro te n'a da jo ma mu nime ge, tee ti wa me: Sipyii p'a jomṅo pemu ta na yiri Kile yiri, na pu jo wée mu we wu tuun wu ni mu shizhaa na ge, pee jomṅo pe pye ma tadaṅa, m'a maye pṅo labye wu na, ma da yogo yu n'a daa wu kaa na.

¹⁹ La le maye ni m'a n'a daa wu co xuuni ni fungonsaanja ni. Pii ya kee fungonsaanja ke she, a pee wo n'a daa w'i gyeege ba lóhṅo kóro ma gyeege me lóhṅo ni we.

²⁰ Namaa shuun wa je wà na Imene ni Alekisandire. Pee namaa shuun wu be ya pye pee sipyii p'a. Lee wuu na ne pee jo yaha Shitaanni mu wu pu kanha xuuni, kónhṅo p'i li ce na Kile mekyegege ya jo we.

2

Kile jeerigana

¹ Ayiwa kaa nigin wemu ne fenhe na zhaa ge, lee li wa me jo y'a Kile jeri sipyii pu beeri mu: Y'a jerege nigbóhṅo pyi; y'i da Kile jeri kónhṅo w'i niime tirige sipyii pu na; y'i da baraga teri wu na pu wuu na.

² Y'a Kile jeri saannaa pu mu, ni sipyii piimu beeri tógo ki je fanha keree ki ni ge, kónhṅo wù já nanije ta, wù naha di jinje, wù da Kile pele, wù da wu koo li jaari jaarigazaana na sipyii pu naha taan.

³ Lee li wa jo, lee shiin li wa dan be wù Shóvṅo Kile ni.

⁴ Bani wu funṅo ki wa sipyii pu beeri di sho, p'i can wu ce.

⁵ Bani Kile nigin pe ye wu je; susurodegeme nigin pe ye be di je Kile ni sipyii pu te ni. Wee je Yesu Kirisa, wee wemu w'a pye Adama pya ge.

⁶ W'a wuye kan saraga na pye sipyii pu beeri wo jurumu saraa. Kile bi tuun wemu wii ge, ba wee ya pa no we, a wu lee pye na she, na wu funṅo ki je sipyii pu beeri di juwuuro ta.

⁷ Lee wuu na, Kile ya ne pye yere pyevṅo ni tudunmṅo. Shi wemu je Yawutuu-i ge, Kile w'a ne tun na ne wu wee shi wu kalaa n'a daa wu wo koo li ni, di Kile wo can wu she pu na. Can ne yu me yi mu de; kafineye be we!

* 2:15 Karijege Nomee Nilee l'a yi yu na dahala na Ja wa na ba se cee wo sege ki funṅo ni wemu na ba bye kono Shóvṅo ge.

Cèe ya yaa na jaari Kile koo li ni jaarigana lemu na ge

⁸ Ayiwa, ne funṅo ki wa namaa p'a Kile jeri xuu beeri ni, ma pu keye yirige fugba we ni ni fungonsaanja ni. Lee ganha ba byi na taha loyire na, kelee ni nakaara ni we.

⁹ Ne funṅo ki wa cee pu be di da pu wo faya yi leni yi legazaana na. Faya yemu y'a da pu naho to ge, p'a yee leni. Pu ganha bu da da pu juyo puu poganjaa kii shi tuuyo na we. Pu ganha bu da pu pushaga yalere pye sanni, kelee perea wu kuun we, p'i ganha ba fe warijeheme faya feni we.

¹⁰ Ga pu pushaga yalere ya yaa ti pye na kasaanja pyi. Cee beeri w'a jo wu da Kile pele ge, lee w'a yaa na byi.

¹¹ Lee kadugo na, cee p'a yaa na cari cari puye na kalaa wu kanduun ni, na puye tirige, na niwegee shan.

¹² Ne funṅo wa nago cee p'a kalaa kaan namaa mu n'a daa fee pu tapinnege ni we, kelee na puye yaha namaa juṅṅofee we. P'a yaa na cari cari puye na, na niwegee shan.

¹³ Bani Adama Kile ya fenhe yaa naha na, na na Awa yaa taha wà.

¹⁴ Shitaanni di ya fenhe Adama faanna di wu piinne we. Awa w'a faanna ta na wee piinne, a lee di ba ni jomeeyahana ni.

¹⁵ Ga Kile na ba cee juṅṅo wolo pu sege ki funṅo ni.* Kile na ba pu juṅṅo wolo ni p'a soṅ na gori yaha n'a daa we, ni taanjege ki ni, na puye co, na puye pye feefe na yaha Kile mu.

3

N'a daa fee pu wo jahagbaa fee jaarigana

¹ Ayiwa, p'a jo na: «Wa bu da wu funṅo na je wu wuye kan, w'i bye n'a daa fee pu wo jahagbaa fee, labye nizaama feni wufṅo jii ya foro.» Can wu je wii!

² Lee wuu na n'a daa fee jahagbaa foṅ ya yaa na pye sipya wemu w'a tii ge, jaagi baa foṅ, cee nigin cepoo, w'i já wuye na, w'i tene yaha wuye na keree beeri ni. W'i bye torogazaana foṅ, wu da nabuun tirige wu puga. W'i da w'a kalaa kangana naha ce.

³ Wu ya yaa na pye yagbagba, kelee kafugo foṅ we. W'a niza na pye jubenje foṅ, wu ganha da bye yokon, kelee wari lakuunṅo foṅ we.

⁴ W'a yaa w'a jani wu kpṅon na, wuye pyaa nagoo di da wu jomehe coní, pu da baraga teri wu na.

⁵ Lee be we, sipya wemu ya já wu puga na we, dii weefṅo di da já n'a daa fee mara maragazaana na we?

⁶ Wu ya yaa na pye n'a daa foṅ nivomṅo we, lee be we tabaara na já jé wu ni, lee funṅo ni

kiiri na do wu juṅṅo ni ba w'a to Shitaanni juṅṅo ni wε.

⁷ Piimu jε Kiricεεn wε, pee bε ya yaa na wufɔɔ mεsaana yu, kɔnhɔ pu ganha ba zɔjuuro ni fanhara teri wu na, wu jεhε wu ba jo Shitaanni wo tifuugo ki na wε.

Piimu p'a nahagbaa fεε pu teri labye wu na ge

⁸ Ayiwa, piimu p'a n'a daa fεε pu wo nahagbaa fεε pu teri ge, pee bε ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha ba kafila shuun yu wε. Pu ya yaa na pu fanha jεhε yagbaya yiri wε, p'i ya yaa na naafuu shaa tifirebaara ni wε.

⁹ Kile ya can wemu jo pu mu ge, p'a yaa na dā wee na, na gori yaha wu na ni fungɔnfige ni.

¹⁰ P'a yaa na fεnhε pu taanna taanna wii xuuni jaagi xuu wa bye w'i ya ta pu na wε, wee tuun wu ni p'i na pu le labye wu ni.

¹¹ Pu bu da cεe, pu bε ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha bu bye cεe piimu ya sipyii mεye kyεεgi wε. P'i tεhεnε yaha puyε na keree bεeri ni. P'i bye jɔmεhεε fεε keree bεeri ni.

¹² Namaa piimu p'a nahagbaa fεε pu teri ge, pee bε ya yaa pu pye cεe nigin nigin cepee. P'i da pu na pu nagoo biini xuuni, na pu kɔnhɔ sipyii bεeri co gazaana na.

¹³ Piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee na ba baraga ta, na lowaa ta n'a daa wu ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni.

Kile koo li ṅmɔhɔrɔ t'a foro kpεεngε na

¹⁴ Ayiwa Timote, nε kunnɔ wa we sεmε we tunni ma mu. Ga nε giin jo nε bε wa da mɔ di shε ma yiri wε.

¹⁵ Lee bε na, nε we tunni ma mu kɔnhɔ di ba dεrεε mɔ di ya shε wε, m'a yaa m'a lemu pyi Kile wo kɔɔn li sipyii pu tε ni ge, m'a lee cε. Kile wemu wu wa jii na ge, wee wo n'a daa fεε pu jε lee kɔɔn li wo sipyii. Pee pu jε n'a daa wu wo can wu tidinjε, ni wu juziginjε.

¹⁶ Nakaara baa, wεe wo Kile koo li ṅmɔhɔrɔ t'a sii tii pele.

W'a pye ba sipiyawiyii jε wε.

Fεfεrε Munaa ya li shε na w'a tii, a melekeε bε di wu ja.

Wu keree ki Jozaama ya jo

shi wu niṅε ni kɔjɔ ke kabaya ye bεeri na,

a sipyii pii di dā wu na.

A Kile di wu yirige durogo,

na shε wu le nɔɔrɔ ni fugba we ni.

4

Karamɔgɔ-kafinejuu pu wo keree

¹ Ayiwa, Kile Munaa l'a yi yu na fiinjε wu mu na kɔjɔ taaxɔɔ ni, pii na ba n'a daa wu koo li yaha, na daha nafaanra fεε pii feni. Pee wo kalaa we di jε Shitaanni wo.

² Karamɔgɔ-kafinejuu, shuun shuun jovεε p'a, kakuuyo y'a piimu wo zɔɔɔ jii fo na pu wɔ ba na tasogɔjɔ jε-ε ge, pee pu da ba pu faanna, na pu piinjε.

³ Pee sipyii pii ya n'a daa fεε pu kalaa na li ya jɔ sipyii p'a puyε leṅεε wε. Na yaliye ya bε shεε na yee bε ya yaa p'a yi li wε. Na ta Kile d'a janmuyɔ bεeri yaa, piimu pu jε jɔmεhεε fεε, pu d'a can wu bε cε ge, pee ba da yi li, pee di baraga taha wu na.

⁴ Yaaga bεeri Kile ya yaa ge, yi bεeri y'a jɔ. Wεe ya yaa na yalige ka shishiin tuugo shege wε. Li tεhεnε li jε wu ba da ki li, wu baraga taha Kile na.

⁵ Bani yaaga bεeri wεe da lii ge, Kile ma kee pye fεfεε wu jomɔ pe ni wεe wo Kile-jεrεge ki baraga ni.

Kirisa wo kapyebye nizaama

⁶ Ayiwa Timote, ma bu j'a kii keree kii shε ceboooloo n'a daa fεε pu na, ma na ba bye Yesu Kirisa wo kapyebye nizaama. Ma na ba li shε lee funṅṅo ni na m'a kalaa xuuni n'a daa wu jomɔ pu ni. Kalaa can can wo wemu wo koo m'a jaari ge, na m'a kalaa lee koo li bε ni xuuni.

⁷ Ayiwa, kafilale wemu wu jε wu ya foro Kile ni-i ge, ni juṅṅo baa jomɔ pe, ma ba yee nuri wε. Ga ta mayε taanni Kile jii fyaara ni, m'a dee lee na.

⁸ Na ma ceepuuro taanni yatεnwaya ni, lee wo kɔjɔɔ wa keree kii ni. Ga na mayε taanni Kile jii fyaara ni lee ya keree bεeri jɔgi. L'a wεe niṅaa jɔgi ke kɔjɔ ke na, na wεe jiga bε jɔgi.

⁹ Jomɔ pe n'a yu yee mu ge, p'a sii tii fiinjε, sipyii bεeri ya yaa na sɔɔ pu na.

¹⁰ Ayiwa, lee wuu na wεe ya kapyenεε pyi, na yogo tunni, bani Kile jii wo wu jε wεe tadaṅa. Wee w'a pa Adama nagoo pu bεeri shɔ, piimu kunnɔ p'a dā wu na ge.

¹¹ Ta kii keree kii yu m'a wari pu mu, ma da pu kalaa ki ni.

¹² Ma ganha da wa shishiin yaha wu ma fanha na ma jε nɔhɔcεrεε wε. Ga ma jogana li yaha l'i bye n'a daa fεε pu mu jaha sheshεrεε, ni ma jaarigana li ni, ni ma taanṅεεge ki ni, ni ma n'a daa wu ni, m'a funṅṅo fiinjε, kɔnhɔ n'a daa fεε pu da ma taanni.

¹³ La le mayε ni ma da Kile Kafila wu kalaa sipyii pu mu, ma da pu yeri, ma da pu kalaa yani di ba shε wā ge.

¹⁴ Kile ya loolodaa lemu kan ma mu m'a wu labye wu pyi ge, ma ganha bu lee yaha kadugo yiri wε. Kile w'a lee loolodaa li kan mu mu. N'a daa fεε pii na w'a yee jaha shε p'a pa jo mu mu. Wee tuun wuyε pyaa ni, egilizii nahagbaa fεε p'a pu keye taha mu na, na Kile jεeri mu mu.

¹⁵ La le mayε ni ma da wee labye we bεeri pyi m'a jɔgi, m'a mayε kan wu mu xuuni;

kónhɔ pu bɛɛri di li ɲa na m'a se ɲaha na Kile labye wu ni.

16 Hakili yaha ma ɲaarigana li na, m'a hakili yaha ma kalaa pyegana li be na! La le maye ni m'a kii kapyenɛɛ kii co ni keye shuun ni! Lee bu bye, na na ba maye ɲunɔ wolo, piimu be pu wa ma jomɔ pu nuri ge, ni pee be.

5

Timote ya yaa na lemu pyi n'a daa fee pu bɛɛri mu ge

1 Ma ganha bu da kafilawa jo ni egilizi nɔhɔle wa shishiin ni we, ga wu yeri ni loxulo ni ba ma to ɲe we. Ma da levee pu be yeri lee yerigana li na ba ma cebooloo ɲe we.

2 Ma da celee pu yeri ba ma ni ɲe we, ma da cepiire ti yeri ni tiime ni ba ma ceboroshaa ɲe we.

Naxhugoshaa tegɛgana

3 Cɛe piimu wo namaa ya xu, sipya wa shishiin di ɲe pu shizhaa na-e ge, m'a kasɛɛge yaha pee na.

4 Ga nagoo bu da naxhugoshɔ wemu mu, kelee ɲabiye, tee nɔhɔpiire t'a yaa na fɛnhe na Kile ɲii fyaara taanni, p'i pu sefee pu tege. Pu sefee p'a lemu pye pu mu ge, p'i da lee foo tɔni pu mu. Lee l'a dan Kile ni.

5 Naxhugoshaa piimu pu ɲe tegeɔɔ ya sii pu na can na-e ge, pee ma Kile pye pu tadanɔ, na wu ɲɛeri canɔ ni piige, kónhɔ wu pu tege.

6 Ga naxhugoshaa piimu p'a puyɛ yaha ke konɔ ke wo ɲidaan keree ye na ge, pee ya xu na xɔ, ali na pu yaha pu na ɲe be ɲii na.

7 Ayiwa, ta sipyii pu kalaa kii keree kii ni, kónhɔ pee cɛe pu da lee koo li ɲaari, jaagi xuu wa ganha bu ba da pu na we.

8 Sipya wemu bu bye wu ya kasɛge yaha wu puga sheen na we, pu da jo wu kpɔɔn sheen susu na we, weefɔɔ ya foro n'a daa wu ni feeɛɛ, ali wemu be ɲe Kiricen we, wee be ya pɔɔ weefɔɔ na.

9 Naxhugoshaa piimu p'a yee kelee gbaara ta, p'i ya ta gbaya yatii je nige we, fo na puyɛ yaha ná nigin na ge, pee wo meye y'a da já ga, kónhɔ n'a daa fee pu da pee tɛri.

10 P'a yaa pu ta be sipyii bɛɛri ya pu ce pu kapyegɛe nizaanɔaa funɔɔ ni. P'a yaa pu ta na pu nagoo biini na ɲogi. P'a yaa pu ta pu bi nabuun tirige pu piyeɛ, na pu kemɛɛ xuuni. N'a daa fee piimu pu bi se pu yiri ge, p'i da pu na bi pee tɔɔɔ jii,* na kanhama fee tɛri, na kasaanɔaa tuuyo bɛɛri pyi.

11 Naxhugoshaa piimu pu ɲe pu sanha le-e ge, ma ganha bu pee meye ka we. Bani na saha ni ke konɔ ke la keree ni, pu funyɔ y'a ma bye gbajiire na, kee la k'a ma fanha tɔ Kirisa wo kapyenɛɛ ki na pee mu.

12 Lee funɔɔ ni, p'a kiiri shan puyɛ ɲunɔ ni; bani p'a bi ɲomɛɛ lemu lo na pee na da kapyenɛɛ pyi Kirisa ye nigin mu ge, p'a lee kyɛɛgi.

13 Lee bu bye p'a kapyenɛɛ she, na diin na ɲaari piyeɛ yi te ni. Pu da daa lee ye na we, p'a diin na kafilanɛhemɛ yu, na pu ɲoyɔ leni sipyii keree ni. Yemu ɲe nijoyo we, p'a ganha na yee bɛɛri yu.

14 Lee wuu na naxhugoshaa piimu pu ɲe pu sanha le-e ge, ne funɔɔ wa p'i guri gbaya ya je sanha, p'i nagoo ta, p'i pu puga sheen co xuuni; kónhɔ wu pɛn wu ganha bu da kaa la shishiin ta wu na wu wu jaagi we.

15 Bani pee cɛe pii ya n'a daa wu yaha na xɔ, na daha Shitaanni feni.

16 Naxhugoshaa pii bu da n'a daa fɔɔ wa kaban, weefɔɔ wu pee tege; tee tuguro ti ya yaa pu tee taha n'a daa fee pu na we, kónhɔ naxhugoshaa piimu pu ɲe wà tegeɔɔ baa ge, n'a daa fee p'i já yere ni pee ni.

Y'a baraga tɛri n'a daa fee ɲahagbaa fee pu na

17 Egilizi ɲahagbaa fee piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee ya yaa ni pɛɛɛɛ tɛheɛ shuun ni. Piimu susu p'a kanhama pu xu na yɛɛ li pyi, na sipyii pu be kalaa ge, pere.

18 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ma bu nù yaha wu shinma tanhana tanhana wu pya di foro, ma ganha bu wu ɲɔ pɔ we.»* L'a ka be sanha na: «Kapyebye ya yaa ni wu saraa ni.»*

19 Wa bu egilizi ɲahagbaa fɔɔ wa jaagi kaa la na, ma bu sɔɔ wee jaagi wu na we, fo sipyii shuun kelee taanri be bu she da li sɛɛri.

20 Piimu p'a kori yaha jurumu na na byi ge, ta pee wo nahama pu ya pu na sipyii pu bɛɛri niɲɛ ni, kónhɔ pusamaa ba kee ɲaa, pu da fyagi kee shi bye na.

Pɔli wo yeri yeri jomɔ

21 N'a da yi jo waha ma mu, Kile ni Yesu Kirisa wuu na, ni w'a melekɛɛ piimu ɲaha bulo ge, jo ma li le maye ni, ma da kii ɲomɛheɛ kii bɛɛri koo ɲaari; ma ganha bu wa pɔɔɔɔ wa na we, ma ganha bu wa wolo wa ni kii keree kii funɔɔ ni we.

22 Ma ganha bu keye gburogi daha sipya wa shishiin na, m'a duba pye wu mu m'a egilizi wu kapyenɛɛ le wu kenɛ ni we. Ma ganha bu binne ni wa ni wu jurumu na we. M'a ma fungonɔ ki yaha ki nivige di bye.

23 Ma ganha ba lohɔ ye gbuu we. M'a yaa m'a duven dɔɔni gbuu ma layara ti wuu na, ni yama tantangɔɔ kisanɔaa be wuu na.

24 Ayiwa, pii wo jurumu wa ɲaa kpɛɛnge na na fiinɲɛ, na ta w'à li ce xɔ, na kiiri na ba

* 5:10 Tɔɔɔ jii: Yawutuu mu, ma bu jo m'a nabun wemu ɲunɔ ciri ni fundanga ni, m'a baraga be taha wu na, m'a wu tɔɔɔ je. * 5:18 Duterɛnɔmɛ 25:4 * 5:18 Luka 10:7

gɔn pu na; ga pii di wa wà pee wo wu da ga já jé ni kurogo bɛ wɛ.

²⁵ Mu pii wo kapyege nizaan^{aa} kii bɛ wa naa kpɛngɛ na na fiinne. Ali kiimu bɛ ki jɛ ki kaa ya jeni tɔvuyo na-ɛ ge, ki bɛ ya já kori yaha n̄mohɔrɔ ni wɛ.

6

Buloo ya yaa na baraga teri pu kafɛɛ na

¹ N'a daa fɛɛ piimu pu jɛ buloo ge, pu bɛeri ya yaa na kasɛɛge ta pu kafɛɛ na, na baraga teri pu na xuuni, kɔnhɔ sipyii pu ganha bu da da Kile mɛge kyɛegi, p'i da wù wo kalaa wu fanri wɛ.

² Piimu wo kafɛɛ pu jɛ n'a daa fɛɛ ge, pee bɛ ganha ba pu kafɛɛ pu cɛrɛnɛ na bani pu bɛeri ya pye cebooloo wɛ dɛ! Ga p'a yaa p'a kapyɛnɛ pyi pu mu ni pu fanha bɛeri ni, bani piimu mu p'a kapyɛnɛ ki pyi ge, n'a daa fɛɛ pu jɛ pii, pu bɛ pu jɛ Kile wo taanɛɛge ki ni.

Karamɔgɔ-kafinejuu ni naafuu can can wo wɛ

M'a yaa m'a sipyii pu kalaa lemu ni, ma da li yu m'a wari pu mu ge, lee li wa mɛ.

³ Sipya watii ba sipyii pu kalaa kalaa watii ni wemu ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo fɛfɛɛɛ jomɔ pu jɛ nigin wɛ, kelee wemu ni Kile koo li jɛ nigin wɛ ge,

⁴ tabaara fɔɔ wu jɛ weefɔɔ. Wu ya yafiin bɛ cɛ wɛ. W'a jɛri juɔɔ baa nakaara fɔɔ. W'a ganha na yoyo kɔɔn juɔɔ baa jomɔ yɛ wuu na. Kee keree kii k'a ma ni jɛpɛnwaa ni, ni yoyo, ni shehɛɛ, ni fungɔnkuuyo, ni nakaara nixhɔganhara.

⁵ We wa shishiin hakili jɛ wuyɛ mu pii sipyii pii ni wɛ. Pu ya can cɛ nige wɛ. N'a daa wu koo l'a jɛri pee mu naafuu sha koro.

⁶ Uun, Kile jii fyaara ti kunni jɛ ni kudu-ungbɔ ni sipya mu, wemu wo kenɛ yataya y'a wu tinni ge.

⁷ Bani wɛɛ wa shishiin ya pa ni yaaga ni ke kɔɔɔ puga ke ni wɛ, wù niguriwuu di wa da guri ni yaaga ni wɛ.

⁸ Lee wuu na, wù bu já na wù jɔlige, ni wu faleye taa na xɔ, lee ya yaa li wù yaa.

⁹ Ga piimu p'a gilee naafuu fɛɛɛ fɛni ge; puyɛ pyaa wo lakuuɔɔ ni juɔɔ baa jidaa, yee yi ma bye tifuugo na pu co, na bɔɔngɔ shan pu juɔɔ ni, na pu kyɛegi fɛfɛɛɛ.

¹⁰ Bani wari la ki jɛ kakuuyo tuuyo yɛ bɛeri wo niɛ. Wari lakuuɔɔ ya jé pii ni, a p'i biin, na n'a daa wu koo yaha, na kanhama nigbɔ shan puyɛ juɔɔ ni.

Poli ya yeri yeri jomɔ pemu kan Timote ye pyaa mu ge

¹¹ Ga mu Timote wemu wu wa Kile wo kapyebyii pu ni ge, mu wu laraga kɔn kii keree kii bɛeri na. La le mayɛ ni m'a gori yaha tiime ni, ni Kile jii fyaara, ni n'a daa, ni taanɛɛge, ni loxulo, ni jubɛnɛ.

¹² Yogo ke m'a dunni n'a daa wu funɔɔ ni ge, la le m'a se ta. Nii sicuumɔ pe pu jɛ pu ya xhuu-i ge, m'a pee ta. Lee wuu na Kile ya ma yiri. Wee kafilasaama wɛ ma bɛ ya jo na ma wo n'a daa wu she. Lee ya pye sipyii nipehemɛɛ jii na.

¹³ Ayiwa, Kile wemu w'a yanmuyo yi bɛeri munahaa le ge, wee wa wù sɛeri ni Yesu Kirisa wemu w'a jo gbafɛnɛɛɛɛ Pɔnsi Pilate jii na, na can jo wu mu ge. N'a da yi jo waha ma mu

¹⁴ jo kapyege kiimu kaa l'a le ma kenɛ ni ge, la le fɛ ganha bu da ma na wɛ, jaagi xuu bɛ ganha bu da ma na wɛ, fo na she nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaɔa ki na.

¹⁵ Wu paduun ga ba nɔ, Kile yɛ pyaa k'a da wu yaha ba. Saanna pu bɛeri wo Saan wu jɛ wii, ni kafɛɛ pu bɛeri wo Kafɔɔ. Wee wu jɛ Kile nigin pe wɛ, na jɛ fanhaya yi bɛeri fɔɔ ni masɔɔ fɔɔ wu yɛ pe.

¹⁶ Wee yɛ nigin pe wu jɛ wu da ga xhu wɛ. Xuu wemu ni w'a tiin ge, wee xuu wu wo kpɛngɛ ki bele funɔɔ ni, sipya wa shishiin da ga já gbara wu na wɛ. Sipya wa shishiin jii sanha daha jɛ wu na wɛ, sipiyawyii la shishiin jii di wa da já daha bɛ wu na wɛ. Masɔɔ ni sefɛɛɛɛ ti jɛ wu wuuro tehɛnɛ baa fo gbee. Amiina.

N'a daa fɛɛ naafuu fɛɛ wo nibyii

¹⁷ Ayiwa, ke kɔɔɔ ke wo naafuu wu wa sipyii piimu mu ge, yi jo waha pu mu na pu ganha ba jɔsanga pyi wɛ. Na pu ganha bu wee naafuu wu pye pu tadaɔa wɛ, bani wee ya xhuu; ga pu Kile pye pu tadaɔa. Wee w'a yanmuyo yi bɛeri kaan wɛɛ mu na jɛhɛɔi, kɔnhɔ wù já fundanga ta.

¹⁸ Yi jo pu mu na p'a kasaan^{aa} pyi, na pu pu kapyege nizaan^{aa} yaha k'i jɛhe; p'i kenɛ mugi pu yataya na, pu da pu kenɛ yanmuyo ya kaan sipyii pu mu.

¹⁹ Pu ba lee pyi, pu na ba naafuu nigbɔ ta puyɛ naha na jiga na, naafuu wemu w'a jɔ w'i ya gyɛegi bɛ-ɛ ge. Lee funɔɔ ni pu da ba jii sicuumɔ can can wo ta.

Pɔli kurogo jomɔ

²⁰ Timote, kaa lemu l'a le ma kenɛ ni ge, lee mara jɔ. Mayɛ tánha ke kɔɔɔ ke wo juɔɔ baa jomɔ pe na, ni kafineyɛ lajɛ nakaara jomɔ pu na.

²¹ Sipyii pii p'a yu na pee ya wee lajɛ wu ta. Pee ya piin na foro n'a daa wu koo li ni.

Ayiwa, Kile wu niime kan yi mu.

2 Timote Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ shuun wo wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Kaso ni Pɔli bi bye Oromɛ kugbɔɔ ni na we sɛmɛ we ka na tun Timote mu (2 Timote 1:8,16-17; 2:9).

Wu funɔɔ ki bye wu Timote luu waha Kile wo labye wu feni, bani w'a bi li cɛ na wee Pɔli xuduun w'a nɔ xɔ (2 Timote 4:6).

We sɛmɛ we kakana jɔɔ

Shɔgana lemu na Kile ya pee shɔ ge, Pɔli ya Timote funɔɔ to lee keree na (2 Timote 1:9).

Na Timote wu pye sɔrɔsi nijemɛ wu wu funɔɔ yaha nidogo na Kile na wu jaha co bani Kile w'a wu yiri. Na wu pye Kafɔɔ wo bulo. Na wu ganha bu bye yokɔn wɛ, ga na wu da sipyii kalaa can wu ni (2 Timote 2:24-26).

Pɔli ya Timote sɔnmi ke konɔ ke taaxɔɔ li keree shizhaa na (2 Timote 3:1-9). W'a wu fiin sama jo na waha Timote mu, wee wemu kaa l'a bi dan wu ni ba wuyɛ pyaa ja jɛ-ɛ ge.

Sɛmɛ wu kafila jɔɔ

2 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu funɔɔ tirige wu labye wu na.

2 Timote 2 Na Timote wu la le Kile wo labye wu ni, wu bye sɔrɔsi nijemɛ ni kalaapire nijene.

2 Timote 3:1-9 Pɔli ya wu sɔnmi Kile koo li yahavɛɛ pu keree na.

2 Timote 3:10-4:8 Pɔli ya keree kii jo waha Timote mu.

2 Timote 4:9-22 Pɔli fɔ mujuu.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ jɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ na bɛ ni Kile jidaan ni. Kile ya jii sicuumɔ pemu wo jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu, p'i daa Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɔɔ ni ge, w'a nɛ tun na nɛ w'a pee wo yɛɛɛ pyi.

² Timote, mu wemu wu jɛ nɛ jidaan ja n'a daa wu koo ni ge, mu mu nɛ we sɛmɛ we tunni.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da jɔɔ jaa ni ma na, p'i jaaɔɔ kan ma mu.*

Pɔli ya luu leni Timote ni labye wu na

³ Nɛ Kile shaari, wee wemu mu nɛ kapyɛɛɛ pyi ni fungɔnvige ni ma na jo ba na sefɛɛɛ p'a li pye pyegana lemu na wɛ. Nɛ ba da Kile jɛɛri, caɔa fara piige na, nɛ funɔɔ ya wuu mu na bada wɛ.

⁴ Mu ya jɛsinmɛ pemu wo wɛɛ lahaduun wu ni wuyɛ na ge, lee wa nɛ funɔɔ ni. Ma la

k'a sii shɔ na ni xuuni, na funɔɔ k'a sii di ma ja sanha, kɔnhɔ di fundanga ta.

⁵ N'a daa can can wo we wu wa ma mu ge, nɛ funɔɔ wa dun wu bɛ na. Ma nule Loyisi ni ma nu Unisi, pee p'a fɛnhɛ wee n'a daa can can wo wu ta. Nɛ dɔ bɛ li na jo wee n'a daa wu ninumɔ wu wa mu bɛ mu.

⁶ Lee wuu na nɛ na keye taha ma na, na Kile jɛɛri ma mu, a Kile di loolodaa lemu wo sefɛɛɛ tirige ma na ge, la le mayɛ ni lee wo sefɛɛɛ t'i gori yaha ma na.

⁷ Bani Kile ya zɔ wemu kan wɛɛ mu ge, wee jɛ fyaara wo wɛ. Ga fanha w'a leni wɛɛ ni, ni taanɛɛge, ni fungɔngɔ fɛɛɛ.

⁸ Lee wuu na ma ganha bu da zhiige wu Kafɔɔ wu kaa jo na sipyii pu mu wɛ. Nɛ wemu bɛ wu jɛ kaso ni wu mɛge ki wuu na ge, nɛ bɛ kaa ganha bu da bye ma mu shiige wɛ. Ga ma bɛ wu yere ma taa kanhama sige Jozaama pu jo wuu na, fanha kemu Kile da ba gan ma mu ge, na bɛ ni kee ni.

⁹ Wee Kile w'a wɛɛ shɔ, na wɛɛ yiri na pye wuyɛ pyaa wo fɛfɛɛɛ wuu. Kapyɛge kiimu wɛɛ ya byi ge, wu ya ta wɛɛ shɔ kee wuu na wɛ. Ga w'a wɛɛ jɔɔ wolo na bɛ ni wu wo keree ki shangana le, ni wu wo niime wu baraga ni. Wee niime w'a kan wɛɛ mu Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɔɔ ni, na ta konɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ.

¹⁰ Wee niime we, niime wu Shɔɔɔ Yesu Kirisa ya pa na ba wee she wu na. W'a xu wo fanha ki kyɛɛgi. Nii sicuumɔ pe pu jɛ pu ya xhuu wɛ, p'i ya gyɛɛgi bɛ-ɛ ge, a Jozaama p'i bye kaɔɔ na pee kaa yeege kpɛɛngɛ na.

¹¹ Pee Jozaama pu wo yɛɛ wu u na, Kile ya nɛ pye pu jɔvɔɔ, ni tudunmɔ, ni karamɔgɔ.

¹² Lee wuu na pe kanhama pe bɛɛri wa nɛ na. Ga lee bɛ na li shiige wa nɛ na wɛ, bani wemu nɛ pye na tadarja ge, nɛ wee cɛ. Nɛ dɔ bɛ li na jo lemu kaa w'a le nɛ kenɛ ni ge, jo se wa wu ni wu lee mara, fo na she konɔ xɔduun nɔ.

¹³ Ayiwa, n'a ma kalaa fɛfɛɛɛ jomɔ pemu ni ge, pee yaha mayɛ funɔɔ ni, ma da jaa ni m'a sahanjɛ ni pee ni, ni n'a daa ni taanɛɛge ni; Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɔɔ ni yee wa daa.

¹⁴ Kalaasaama wemu kaa l'a le ma kenɛ ni ge, wu mara Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni. Lee Fɛfɛɛɛ Munaa le li wa wɛɛ funɔɔ ni.

¹⁵ Mayɛ pyaa k'a li cɛ na n'a daa fɛɛ piimu pu jɛ Azi fiige ki ni ge, pu bɛɛri ya nɛ yaha na yɛ. Fizheli ni Erimozheni bɛ wa pee sipyii pu ni.

¹⁶ Ga Kafɔɔ wu jɔɔ jaa ni Onezifori puga ki sipyii pu na, bani w'a nɛ funɔɔ jɔɔ tɛɛɛɛ ni jɛɛɛɛ ni. Ali na nɛ yaha kaso wu ni, wu ya lee ta bɛ shiige wuyɛ mu wɛ.

¹⁷ Ga ba w'a nɔ Oromɛ kulo li ni wɛ, na nɛ xu sha ni see ni fo na she nɛ ja.

* 1:2 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

18 Kafɔɔ wu ɲuŋɔ ɲaari wu na, w'i ba Kafɔɔ wo saama pu ta konɔ ki caxhɔɔ. W'a kasaanɲaa kiimu pye ne na Efese kulo li be ni ge, muye pyaa wa ki fiin na toro sipyii pusamaa taan.

2

Wemu wu ɲe Kirisa wo kapyebye nizaama ge

1 Ayiwa na ja Timote, niime wemu wu ɲe wɛe mu Yesu Kirisa wo kariɲeɛge ki ni ge, la le maye ni m'a da ma wo baraga ki shaa wee ni.

2 Kalaa we m'a ta na mu sipyiiɲehemee pu ɲii na ge, sipyii piimu na m'a daa na jo pu be na ja wee kalaa wu kan pii be mu ge, ta pee kalaa wu ni.

3 M'a yaa ma ma taa kanhama la, ba Yesu Kirisa wo kashenɲmɔ nijeme ɲe wɛ.

4 Kashenɲmɔ wemu w'a giin wu wu ɲuɲɔfɔɔ funɲɔ ɲiɲe ge, wee da ga konɔ keree kaa taga wuyɛ funɲɔ cɔnɪ ba sipyitiime ɲe wɛ.

5 Wemu w'a ɲahazhaanri tafere ti fe ge, wu bye w'i ya tee tafere ti paa na saha ni ti korogoo ki beeri ni wɛ, wu da jaralaa ta wɛ.

6 Faapye wemu w'a faa kanhama soro ge, wee w'a yaa wu pye shenshiime na faa yapyiire ta.

7 Yemu ne yu me ge, ma funɲɔ sha ni yi ni, bani Kafɔɔ na ba ma pye m'a yi beeri ce.

8 Ma hakili yaha Yesu Kirisa na, saannaa Dawuda ɲabige ke. W'a ɲe na foro xu ni, pee Kile Jozaama pe wo yere ne byi.

9 Ne na pee Jozaama pu yu, lee l'a pe kanhama pe no ne na. Lee wuu na p'a shonhɔɔ le ne na ba kakuubye ɲe wɛ. Ga Kile wo Jomɔ pu kunnɪ, wa da ja shonhɔɔ le pee na wɛ.

10 Lee wuu na ne keree beeri xuli nayɛ ni, Kile ya sipyii piimu ɲaha bulo ge, pee wuu na. Konhɔ pu be di ba ɲuwuuro ta Yesu Kirisa wo kariɲeɛge ki baraga ni, p'i noɔɔ niɲhɔbaama be ta.

11 Pe jomɔ pe ya sii tii fiinɲe, na ɲe be tadanɲa:

«Wɛe bu wuyɛ kan na xhu ni Yesu Kirisa ni, wɛe na ba ɲii sicuumɔ ta ni wu ni sanha.

12 Wɛe bu la le wuyɛ ni na gori yaha n'a daa wu ni,

wɛe na ba bye ni wu ni wu saanra ti ni. Ga wɛe bu zhe wu ni ɲiɲaa,

wu be na ba wɛe she.

13 Wɛe bye wɛe di ya pye ɲomɛheɛ fɛɛ wɛ, wee wa ɲomɛɛ fɔɔ tuun beeri ni.

Bani wee ya jomɔ yu, wu guri wu wuyɛ kaala pee na wɛ.»

14 M'a yaa m'a sipyii pu funyɔ tun pe jomɔ pe na, ma da yi yu m'a wari pu mu xuuni Kile wuu na na pu ganha ba dunni kafila wo jogana ye wuu na wɛ. Lee ya yafiin be ɲogi

wɛ, piimu p'a pu nuri ge, peefɛɛ wo mago pe jomɔ pe ya gyɛɛgi.

15 La le maye ni, ma da labye wu pyi xuuni fo ma labye wu kaa di daan Kile ni. Ma ganha bu shiige le labye wu ni wɛ, ta wu pyi m'a ɲogi, ma da Kile wo can wu yere li pyi ni tiime ni.

16 Jomɔ pemu pu ɲe ɲuɲɔ baa, ni pemu pu ɲe pu ni n'a daa koo li ɲe beɲii-i ge, ta maye kaseri pee na tajogo ni. Bani sipyii piimu p'a pee jomɔ pu tuugo yu ge, la l'a foro pee wo Kile ɲii fyaara ti ni.

17 Pu jomɔ p'a kakara pyi ba wuugo nɔɔgo ɲe wɛ, kee kemu ki ma ba ma ceepuuro ti beeri xa ge. Pee sipyii pii pu wa Imene ni Fileti.

18 P'a fiin foro can kooli taan, na n'a daa fɛɛ pu pyi na xuɲene l'a pye xɔ. Lee funɲɔ ni p'a sipyii pii wo n'a daa wu kyɛɛgi ni pee jomɔ pu ni.

19 Ga Kile ye pyaa ya puga kemu wo ɲidaa keme yaa xuuni ge, lee ɲidaa le da ja gyɛɛgi wɛ; li na gori yaha wɔ li siime na. Pe jomɔ pe p'a ka lee ɲidaa li na na: «Kafɔɔ ya wu wo sipyii pu ce.» ni pe ni: «Sipyaa sipya wu ɲe Kafɔɔ wo ge, wufɔɔ wu wu tɔɔgo wolo tifiire baa keree ni.»*

20 Yee wa ma li ɲaa fanhafɛɛ pugbɔɔ ni, ma ma she yagbegeye ya ta wɔ yee ya yaa ni sannɪ ni, ya d'a yaa ni warifyen ni; ga ya be di ɲe wɔ yee ya yaa ni tige ni, ya d'a yaa ni cogo ni. Perɛwa woyo ye, yee ma yaha cagbɔɔ ye kaa na, yi saya na yaha cadiiye yi wo labye wu kaa na.

21 Ayiwa, sipya wemu bu laraga yaha ye kakuuyo ye mu, weefɔɔ na bye ba perɛwa yanmuyo yi ɲe wɛ. Weefɔɔ na gbegele yaha ɲuɲɔfɔɔ wu wo labye wu kaa na, wu nigbegeyahaɲa na ba bye kasaanɲaa tuuyo beeri bye kaa na.

22 Ayiwa Timote, leveɛ p'a se lakuuɲɔ kemu feni ge, sii kee ɲa m'a kee yaha wɔ fɛɛfɛɛ. Piimu p'a Kafɔɔ peɛ ni funɲɔnfige ni ge, m'a binne m'a tifiire, ni n'a daa, ni taanɲeɛge, ni ɲapiɲe shaa ni pee ni.

23 Ma ganha ba ma ɲɔ leni funɲɔngɔ baa jomɔ, ni ɲuɲɔ baa jomɔ ni wɛ. Yoyo ye pee jomɔ pe ya goon.

24 Na ta Kafɔɔ wo kapyebye di ya yaa w'a yogo kɔɔn wɛ. W'a yaa wu pye sipyisaama sipyii pu beeri mu. W'i da wu na ja sipyii kalaa, wu bye ni loxulo ni.

25 Piimu p'a wu jomɔ pu kaala ge, w'a yaa w'a peefɛɛ yeri ni lotaan ni, wu da pu leni kozaana ni. Bani la wa la ni Kile na ja daajenɲe pye k'a jɛ pu ni, konhɔ pu be di ɲeri, p'i can wu ce.

26 Lee funɲɔ ni p'a puyɛ ta, na shɔ Shitaanni wo tifuugo ki na; bani Shitaanni w'a

* 2:19 Zaburuu 97:10

pee sipyii pii co wu wo tifuugo na, kónhó pu da wu jidaan pyi.

3

Konjo taaxoo li wo keree

¹ Ayiwa Timote, pe jomó pe yaha ma hakili na, m'a li ce na konjo ki taaxoo li ba no, wee tuun wu na ba waha fo xuuni.

² Konjo sipyii na ba bye nata fee. Pu na ba wari pye pu najii; pu na ba jósanga pyi, na tabaara le puye ni, na Kile mege kyeege. Pu da ba pu sefeer jómehere coní we; pu da ba ceme ce pu pyevee mu we. Pu jate da ba no Kile kaa la shishiin na we.

³ Pu juuó na ba waha, pu da ba juuó jaari we. Pu na ba sipyii meye kyeege. Pu da ba tshene yeri puye na ceepuuro jidaan keree na we, na je yacoyo. Saama tuugo beeri kówee pu je pii.

⁴ Pu na ba sipyii noho yeri, na funvugo keree pyi. Tabaara na ba pu ji. Pu na ba pu jidaan keree funjo lo Kile na.

⁵ Pu na ba puye pye Kile jii fyaara sipyii sipyii jnaga na, ga p'i da ba gbara Kile wo sefeere ti na pu zólo pu na we. Sii laraga yaha pee sipyii pii mu fefee!

⁶ Pii na ba jin pu ni piyeyeni, cee piimu wo fanha k'a cère, ni p'a jurumu nijeheme pye toro, lakuunjo tuugo beeri be di je pu funjo ni ge, p'a ganha na pee faanna na joni, na pu fungonyo jeri.

⁷ Tuun beeri ni pee cee pu ma yu na laje nivomó pee ya zhaa, ga p'i da ga já can wuyee pyaa tii je bada we.

⁸ Ba Zhanesi ni Zhanbiresi bi Kile tudunmoo Musa kaala fo taashiine li ni-i de, lee kaalagana li na pii sipyii pii be ya can wu kaala. Sipyii pu je pii, piimu hakilee p'a kyeege ge, pu n'a daa wu be di je yaaga be we.

⁹ Ga pu wo keree ki da ga já zhe jaha na we, bani sipyii pu beeri na ba li ce kadugo yiri na fungonyo baa fee pu je pii, ma na jo ba Zhanesi ni Zhanbiresi wuu l'a pa je cegana lemu na we.

Timote ya yaa wu wuyee yaha Kile wo jomó pu na

¹⁰ Ayiwa, Timote mu kunni ya sii na ne wo kalaa wu koo jaari. M'a na jaarigana li ce, ni na funjo shagana le, ni na n'a daa we, ni na loxulo le, ni na taanyeege ke, ni keree kiimu ne soro ge. Pye ba ne je we!

¹¹ M'a ne kanhama pu beeri be ce, ni gberigberi keree kiimu beeri k'a pye ne na ge. Ta xonhoro kanhama ne gba Ancosi kulo le, ni Ikone kulo le, ni Lisitiri kulo li ni? Kanhama tuugo keke k'a kori ni ki ya no ne na-e we? Ga Kafoo ya ne juuó wolo pee beeri ni.

¹² Mu shiin li wa, sipyaa sipya w'a giin wu da jaari Kile jii fyaara ni xuuni, Yesu Kirisa

wo karijeeege ki ni ge, sipyii na ba weefoo kanha.

¹³ Ga sipyikuuyo ye ni nanmahara pyevee pii kunni, pee na ba se jaha na kakuuyo ni, na sipyii pii piinne ba puye pyaa k'a piin piingana lemu na we.

¹⁴ Mu kunni, m'a kalaa wemu ta, na wu co ni n'a daa can can wo wu ni ge, maye yaha wee na. Bani sipyii piimu mu m'a wee kalaa wu ta ge, maye pyaa k'a pee ce.

¹⁵ Mu ya Kile wo fefere Kitabu pu jomó pu ce, fo ma nohapiire ti tuun wu ni. Pee jomó pe na já fungonyo fere kan mu mu, na juwuuro be kan ma mu ma n'a daa wu funjo ni Yesu Kirisa na.

¹⁶ Kile wo Kitabu pu jomó pu beeri p'a foro Kile ye pyaa ni wu wo fefere Munaa li gbóro ni. Lee wuu na kuduun je pu ni, p'a já sipya kalaa. P'a sipya jaagi be sanha na wu yeri koo nizaana ni, na wu taanni tifiire jaarigana ni;

¹⁷ kónhó sipyii piimu p'a Kile koo li jaari ge, pee di fa, pu kalaagana be di jo. P'i da p'a gbegele yaha labye nizaama tuugo beeri wo bye kaa na.

4

Kile wo Kafila wu yere le

¹ N'a da yi jo waha ma mu xuuni Kile ni Yesu Kirisa jaha taan, wee wemu wu da ba kiiri kon wyii ni xuu pu beeri na ge; jo wu wo guri ba wu wuu na, ni wu saanra ti wuu na,

² m'a Kile wo Kafila wu yere li pyi, ma da wu yu m'a wari. L'a pye taasaana la, l'a pye taakuuno la, ta wu yere pyi tuun beeri ni. Ma da yu ni sipyii pu ni kónhó p'i jeri, piimu bu nahana, m'a pee jaagi; ma da pu yeri! M'a luu gbo, ma da pu kalaa!

³ Bani tuun wa w'a ma, sipyii pu funyo da ba bye p'a kalaa can wo wu nuri nige we. Ga pu na ba daha puye pyaa wo jidaan keree feni, na karamogoloo nijeheme shaa na daga na puye shuuni. Pee na ganha na pu niwegee katangaa ye yu pu mu.

⁴ Pu na ba niwegee pari wolo can wu taan, na ki kan giraya mu.

⁵ Mu kunni, mu wu já maye na keree beeri ni, m'a kanhama xu maye ni, ma da Kile wo Jozaama pu yere li pyi; ma da Kile wo labye wu beeri jo fani m'a bi.

Poli wo tafere t'a no ti tshene na

⁶ Ne kunni ya jeri saraga. Pu na ba kee saraga ki wolo tuun wemu ni ge, wee tuun w'a no xo; ne xuduun w'a no.

⁷ Ne bi zhaanra temu leni n'a daa wu funjo ni ge, ne la le naye ni na se ta. Ne na wo tafere ti paa na no ti tshene na. Ne kori yaha n'a daa wu wo koo li ni.

⁸ Ne na ba saanra judono ta lemu li je tiime wuu ge. Kafoo wemu wu je tifiere kiiri konvo ge, wee wu da ba li kan ne mu konjo

ki caxhəgə. Ga w'a da ba li kan ne ye nigin mu we; piimu p'a wu cabaŋa ki sige ni taan ne ege ni ge, wu na ba li kan pee beeri mu.

Pəli kafila wu taxəgə

⁹ La le maye ni m'a ba na yiri tɔvuyo na.

¹⁰ Demasi ya kuri ne feni bani ke koŋə ke wo yanmuyə ye wo la k'a se ta wu na. W'a kari Tesaloniki kulo li ni. A Keresansi di gari Galasi fiige ki ni. Tite, a wee di gari Dalimasi fiige ki ni.

¹¹ Luka ye nigin wu ne ni ne ni naha. Ma ba ma, ma da ma ni Marika ni, wu na ba ja na tege na labye wu na.

¹² Ne Tishiki tun na kari Efese kulo li ni.

¹³ Ma ba ma, m'a doro Torowasi kulo li ni Karipusi yiri, ne na fadegbəhə kemu yaha wə ge, m'a she ki lə m'a ma ni Kitabuu pu ni; seeye wuu pii susu kaa l'a waha na mu.

¹⁴ Tudugoo Alekisandire ya kakuunə pye ne na fo li nigbə. Ga Kafə na ba wu saraa na be ni wu kapyege ki ni.

¹⁵ Ma be w'a maye kaseri wu na, bani w'a wəe jomə pu kaala ni kafugo ni xuuni.

¹⁶ Ne kari tɔɔniishiine li ni, di zhe na fiin jo kiiri kɔnvə wu naha taan ge, sipya wa shishiin ya ta na ne tege we. Pu beeri bi ne yaha na ye. Ga Kile wu lee yafa pu mu!

¹⁷ Kafə ye pyaa k'a ne tege, na fanha kan ne mu, a ne ja na Kile Jozaama pu ye li pyi li pyegana na. A Kile cəbaalaa beeri di pu logo. A ne shə cənri wu jo ki na.

¹⁸ Ne li ce jo Kafə na ba ne juŋə wolo kakuunə beeri ni, na ne shə, na ne le wu saanra ti ni fugba wu ni. Pene k'a dəri wu na tuun beeri ni fo gbee! Amiina.

Pəli fə mujuu

¹⁹ Pirisili ni wu poo Akilasi shaari, ni Onezifəri puga sheen pu ni na ne pu shaari.

²⁰ Erasiti ya kori Korente kulo li ni, ne d'a Torofime yaha Mileti kulo li ni, bani w'a ya.

²¹ La le maye ni m'a ba na ta wiire ti sanha je we. Ebulusi ya ma shaari, ni Pudensi, ni Linusi, ni Kolodiya, pee beeri ya ma shaari. Cebooloo pu samaa beeri be ya ma shaari.

²² Kafə wu kori ma mu. Kile wu niime kan yi beeri mu.

Tite Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Tite mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Tite mu. Tite jɛ Yawutu wɛ, Gireki wu jɛ wii (Galasi Shɛɛn 2:1-3).

Tite jɛ Tudunmɔɔ Pɔli wo kalaapire ni wu kapyebyɛnii Kile Jozaama pu wo yɛɛ li wo labye wu ni. Pɔli bi Tite tun kari Kile wo Jozaama pu yɛɛ li na Kireti fiige ki ni w'a egilizifomɔɔ pu tɛri (Tite 1:5).

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, Pɔli ya we sɛmɛ we tun Tite mu, na yɛɛ kan wu mu lee shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

Tite 1 Tite ya yaa na jahagbaa fɛɛ nizaamaa pu tɛnɛɛ tɛnɛgana lemu na egilizii pu ni ge.

Tite 2:1–3:11 Kiricɛɛn wo torogazaana kɔnɔ puga funnɔ ni.

Tite 3:12-15 Pɔli ya Tite fɔ waa sanha.

Pɔli fɔ mujuu

1 Nɛ Pɔli wemu wu jɛ Kile wo kapyebye ni Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, w'a nɛ tun na nɛ wu pee yiri di ba lenɛ n'a daa wu ni, di can wu she pu na na bɛ ni Kile jii fyaara ni,

2 kɔnhɔ jii sicuumɔ nixhɔbaama pu wo tadanɔ di bye pu mu. Kile ya kafineyɛ yu wɛ, wee w'a pee jii sicuumɔ pu jomɛɛ lɔ wɛɛ mu na ta kɔnɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ.

3 Tuun wemu jaha wu bi wii ge, ba wee tuun w'a pa na wɛ, a wu pu she wɛɛ na wu wo jomɔ pu ni. Pee jomɔ pe wo yɛɛ kaa li wa le nɛ kenɛ ni. Wɔ Shɔɔɔ Kile w'a na tun na nɛ w'a pee yu sipyii pu mu.

4 Ayiwa, Tite mu mu nɛ we sɛmɛ we tun. N'a daa wemu w'a wɔ bɛɛri pinne ge, nɛ ja yɛ pyaa mu ya sii wee n'a daa wu funnɔ ni.

Wɔ To Kile ni wɔ Shɔɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni japiɛɛ kan ma mu.*

Kapyeɛɛ kiimu k'a kan Tite mu ge

5 Ayiwa Tite, keree kiimu k'a kori shɔɔnri baa Kereti fiige ki ni ge, nɛ mu yaha w'a kɔnhɔ m'a kee shɔɔnri. M'a egilizi jahagbaa fɛɛ pii shɔɔnri n'a daa fɛɛ pu tɛ ni, m'a pee tɛnɛ kulogoo ki bɛɛri ni n'a daa fɛɛ pu jɔnɔ ni, m'a li pye ba nɛ yi jo ma mu wɛ!

6 Jaagi xuu ya yaa na ta wa shishiin bɛ na pii sipyii pii ni wɛ. P'a yaa na pye cɛɛ nigin nigin cepee. Pu nahɔpiire ya yaa na pye n'a

daa fɛɛ, ti ganha ba doroo torogaguunɔ na wɛ, t'i da ti na ti sefɛɛ jomɛhɛɛ conɪ.

7 Egilizi jahagbaa fɔɔ ya yaa na pye jaagi xuu baa, bani Kile wo kapyeɛɛ w'a byi. Wu ya yaa na pye jomɔɔ fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye loyiridaan fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye singba, kelee kafugo sipya wɛ, wu ya yaa w'a wari shaa ni nanmahara ni wɛ.

8 Ga w'a yaa wu ta wu na nabuun kemɛɛ, wu bye kasaanɔa pyevɔɔ, wu bye fungɔɔ fɔɔ, wu bye sipya wemu w'a tii ge, wu bye fɛɛɛɛ Kile jaha taan, wu da jani wuyɛ na.

9 W'a yaa wu nɔɔ yaha Kile wo Kafila wu na ma na jo ba w'a kalaa wu ni kalaagana lemu na wɛ, kɔnhɔ wu j'a w'a sipyii pu kalaa. Wu da pu yɛri na bɛ ni kalaa can can wo wu ni. Piimu p'a nakaara ti pyi ge, wu da pee wo tapiinɛ ki sheɛ pu na.

Na jo ni karamɔgɔ-kafinejuu pu ni

10 Bani sipyii ni jɛhɛmɛɛ pu ma diin na jɔnɔ baa jomɔ yɛ yu, na sipyii piinɛ na yu na fo p'a cekɔɔnɔ pyi ba Yawutu pu jɛ wɛ.

11 M'a yaa na pii sipyii pii jomɔ tɔ, bani kalaa wemu wu jɛ wu ya yaa p'a wu kaan wɛ ge, wee p'a gaan, na kɔnɔnɔnɔ kii wo n'a daa wu kyɛɛgi lee funnɔ ni, tifiire baa saraa fɛni.

12 Pu Kireti shɛɛn yɛ pyaa wo fungɔngɔ fɔɔ wa ya jo na: «Kireti shɛɛn ya kafineyɛ yu tuun bɛɛri ni; pu jɛ ba yacoyɔ jɛ wɛ; saafɛɛ pu jɛ pii, pu yacɛɛɛ di ya jini wɛ.»

13 Pee jomɔ pe di jɛ can. Lee wuu na, wa bu katiibaana la pye, li jo wu pii na, m'a yi jo waha, kɔnhɔ pu n'a daa wu bye baraga wo.

14 Pu ganha bu daaha Yawutu pu wo giraya jomɔ pu feni wɛ. Piimu bɛ p'a can wu she ge, pu ganha bu daaha pee bɛ wo jomɛhɛɛ ki feni wɛ.

15 Sipyii piimu zɔlɔɔ pu jɛ fɛɛɛɛ ge, yanmuyɔ bɛɛri yi jɛ pee mu fɛɛɛɛ. Ga piimu zɔlɔɔ p'a nɔɔ, n'a daa di jɛ pu mu-i ge, yanmuyɔ bɛɛri y'a nɔɔ pee mu. Bani pu fungɔnyɔ yɛ, ni pu zɔlɔɔ p'a nɔɔ.

16 Pu m'a yu na pee ya Kile cɛ, ga pu kapyegee di li sheɛ na kafineyɛ p'a yu. Tɔnbensipyii ni n'a she sipyii pu jɛ pii, ali pu ya j'a kiire bɛ pye lemu jɛ nizaana wɛ.

Naarigana lemu l'a saha ni Kile wo kalaa wu ni ge

2

1 Ayiwa, mu kunni Tite, yemu y'a sii saha ni kalaa can can wo wu ni ge, ta yee yu.

2 Yi jo nɔhɔɛɛ pu mu na pu tɛhɛɛ yaha puyɛ na keree bɛɛri ni, p'i baraga yaha puyɛ na, p'i bye fungɔnyɔ fɛɛ. P'i baraga ta n'a daa, ni taanyɛɛge, ni loxulo ni!

3 Yi jo celee pu bɛ mu na pu bɛ pu pu wo naarigana li pye l'i saha ni Kile jidaan ni. Pu ganha bu zajuuro yaha pu kapyeɛɛ wɛ,

* 1:4 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

pu ganha bu singbaa yaha pu kapyen^{ee} we. Yeriyerijom^o pemu pu ^{je} nizaama ge, p'i da pee kaan,

⁴ k^onh^o pu da li sh^{ee} cepiire ti na, na pu namaa ni pu n^oh^opiire kaa ya yaa na dan pu ni.

⁵ P'i bye fungony^o f^{ee}, p'i j^a puy^e na, p'i da pu puga ki kapyen^{ee} ki b^{ee}ri pyi ni z^osaama ni, p'i da puy^e tirige pu namaa mu. K^onh^o wa shishiin ganha bu kafilakuum^o ta di jo w^a Kile wo jom^o pu na w^e.

⁶ M'a pee jom^o pe ninum^o jo lev^{ee} pu b^e mu na pu fungony^o yaha puy^e na keree b^{ee}ri ni.

⁷ Muye pyaa k'a yaa na pye naha shesh^{ee} keree b^{ee}ri ni, ma kapyege^e nizaan^{aa} funj^o ni. Ma da sipyii pu kalaa ni funvige, ni see naha ni.

⁸ Ma da kafila can can wo kaan ma kalaa wu ni, wemu wu ^{je} wa da j^a wu kaala-^e ge, k^onh^o w^u p^{ee}n p'i zhiige, pu ganha bu kakuun^o la shishiin ta di jo w^u na w^e.

⁹ M'a yi jo buloo pu b^e mu na p'a puy^e tirige pu kaf^{ee} mu keree b^{ee}ri ni. P'i da pu jidaa keree pyi, pu ganha ba pu kaala w^e.

¹⁰ Pu ganha ba pu kaf^{ee} pu yanmuy^o luu w^e, p'i bye jom^{ee} f^{ee}, p'i puy^e yaha tadan^a sipyii tuun b^{ee}ri ni, k^onh^o sipyii di da baraga teri w^u Sh^ov^o Kile wu wo kafila pu na.

¹¹ Bani Kile wo niime w'a wuy^e sh^e. Wee ni sipyii pu b^{ee}ri wo juwuuro t'a f^oro.

¹² Wee niime wu baraga ni Kile ya w^e kalaa, na yi yu w^e mu na jaarigana lemu li ^{je} Kile jii fyaara baa ge, ni ke korj^o ke wo lakuun^o ke, na w^e pu yee j^o yaha. Na w^u da jaari nj^{aa} wo can^a jii le ni ni fungong^o f^{ee}re ni, ni tifiire, ni Kile jii fyaara.

¹³ Tadan^a nizaan^a ke ki wa w^u mu ge, w^u kee sige yani ki sh^eduun wu pa n^o ge, Yesu Kirisa wemu wu ^{je} w^u Kil^{ee}g^o ni w^u Sh^ov^o ge, kee can^a wee wo n^oro wu da ba wuy^e sh^e.

¹⁴ Wee w'a wuy^e kan, na xhu w^e wu na, k^onh^o wu w^e sh^o kakuun^o tuuyo b^{ee}ri na, wu w^u pye f^{ee}f^{ee}, wu w^u pye wu wo sipyii, k^onh^o w^u w^uye p^o w^u da kasaan^{aa} pyi tuun b^{ee}ri ni.

¹⁵ Ta sipyii pu kalaa mu, ma da pu yeri. Wa bu nahana, m'a weef^o jaagi na b^e ni Kile wo fanha ki ni. Wa shishiin ganha bu da ma fanha w^e.

N'a daa f^{ee} p'a yaa p'a jaari jaarigana lemu na ge

3

¹ M'a n'a daa f^{ee} pu funj^o to na p'a yaa p'a puy^e tirige fiige ki jahagbaa f^{ee}, ni ki fanhaf^{ee} pu mu; p'i da pu jom^{ee} conⁱ. P'i gbegele yaha kapyege^e nizaan^{aa} bye kaa na tuun b^{ee}ri ni.

² Pu ganha ba sipyii z^ol^oo yu w^e, pu ganha ba yoyo k^oon w^e, p'i juu^o peni ni sipyii pu b^{ee}ri ni, p'i bye lotangaa f^{ee}.

³ Bani taashiine ni, w^e b^e pu bye fungony^o baa f^{ee}, Kile jom^{ee} cobaalaa, ni sipyii piimu p'a wuregi ge. W^e bi w^uye yaha keree b^{ee}ri tuuyo wo jidaa ken^e ni, ni x^onh^o tuugo b^{ee}ri, fo na sh^e w^e pye keree b^{ee}ri wo buloo. Kuum^o ni j^{ee}penwaa funj^o ni w^e bi jaari. W^e bi sipyii pii k^o, a pii b^e di w^e k^o.

⁴ Ga w^u Sh^ov^o Kile wo saama pe, ni taan^{ee}ge kemu ki ^{je} wu ni na naha tii sipyii na ge, ba yee ya yiye sh^e tuun wemu ni w^e,

⁵ a Kile di w^e juu^o wolo. Ga li wa kanna w^e wo kapyege^e k'a tii na lee na w'a lee pye-e de. W^e nj^{aa}ara t'a j^e wu ni, lee na w'a w^e sh^o. F^{ee}f^{ee}re Munaa l'a w^e wuu, na w^e sh^o, na w^e pye w^e ya sev^o se, na jii sicuum^o nivom^o kan w^e mu.

⁶ Kile ya F^{ee}f^{ee}re Munaa li tirige w^e na fo xuuni w^u Sh^ov^o Yesu Kirisa baraga ni,

⁷ k^onh^o w^u j^a pye sipyitiime Kile naha taan wuy^e pyaa wo niime wu baraga ni. Nii sicuum^o nixhobaama pemu na w'a daa ge, w^u j^a pa pee b^e ta.

⁸ Ayiwa, pee jom^o pe ya sii tii fiin^{ee}, na tadan^a x^o. N^e funj^o ki wa m'a da yi yu xuuni m'a wari sipyii pu mu, k^onh^o piimu p'a d^a Kile na ge, pee di la le puy^e ni p'i da kapyege^e nizaan^{aa} pyi. Lee l'a j^o, lee ni sipya di wa kuduun ta b^e.

⁹ Ga ma ganha da may^e yaha juu^o baa nakaara te na w^e, ni taashiine li wo sipyii meye yi wo nakaara, ni jom^{ee} ni yoyo yemu p'a yirige Kile tudun^o Musa wo saliya wu keree na ge. Ma ganha bu may^e le le la shishiin ni w^e, bani kuduun wa lee la shishiin ni w^e, kan^o b^e di wa li na w^e.

¹⁰ Piimu p'a sipyii pu piin^{ee} na pu waagi ge, ma bu wee wa shi yeri na n^o t^oji shuun na, wu bye w'i ya yee logo w^e, laraga k^on wu na.

¹¹ Bani m'a li c^e na jo sipya wu ^{je} wii wemu ya foro Kile koo li ni ge. Jurumu w'a byi wemu na ba Kile wo kiiri wu n^o wu na ge.

P^oli ya y^{ee} lemu kan kurogo ki na sanha ge

¹² Di ba Aritemasi tun ma mu tuun wemu ni kelee Tishiki, m'a fyaala pa na juu^o ciri Nikopolisi kulo li ni, bani na funj^o ki wa di ba sh^e wiire ti tuun wu pye w^a.

¹³ Zenasi wemu wu ^{je} sipyii t^{ee}v^o kiiri na ge, hakili yaha wee ni Ap^ol^osi na, m'a pu t^{ee}ge jaagoo li na, k^onh^o yaaga ganha sh^e pu kuun^o w^e.

¹⁴ W^e b^e wo ceboooloo pu ya yaa na pye kan^o baa w^e. P'a yaa na puy^e taanni kasaan^{aa} pyegana ni, k^onh^o p'i j^a pii t^{ee}ge.

¹⁵ Piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pu
beeri ya ma shaari. Wu kaa ya dan piimu
ni n'a daa wu wo koo ni ge, m'a pee beeri
shaari!

Kile wu niime kan yi beeri mu.

FilemŌ TudunmŌ PŌli ya sɛmɛ wemu tun FilemŌ mu ge

JɔgŌ wu jɛ FilemŌ wɛ?

Kolose shɛn wu jɛ FilemŌ, na jɛ sanha li see sipya wa. PŌli w'a Yesu Kirisa wo Jozaama pu jo wu mu, a wu pu logo, na dā pu na, na bye n'a daa fɔɔ. Wee kaban n'a daa fɛɛ p'a bi puyɛ pinnɛɛ na Kile pɛlɛ. Tuun wemu ni PŌli bye Oromɛ ni wu kaso lezhiinɛ li ni ge, wee tuun wu ni w'a we sɛmɛ we ka na tun FilemŌ mu. We sɛmɛ we ni Kolose shɛn wo wu taatunŋŌɔ ya laha kiye na wɛ.

We sɛmɛ we kakana ŋurŋ

Bulona wa bye FilemŌ mu wu mɛgɛ di jɛ na Onezimɔ, wee bi kakuunŌ la pye, na baa. Taashiinɛ li ni bulo bɛɛri w'a paa ge, pu bu wu ta co, pu bi da jā wu gbo bɛ.

Ba w'a paa wɛ, na shɛ saha ni PŌli ni Oromɛ kugbŌɔ li ni, a wee di Kile Kafila jo wu mu, a w'i dā Yesu na, na bye Kiricɛn. A wu PŌli tɛgɛ a p'i ganha na Kirisa wo Jozaama pu yu. A PŌli di li ta l'a pŌrŌ Onezimɔ wu kuri pa wu kafŌɔ FilemŌ mu, p'i ba bɛ, p'i bye shiizhan. A w'i yi jo FilemŌ mu na wu ganha bu kakuunŌ la shishiin pye Onezimɔ na wɛ, ga na wu wu co Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni ba wu ceboro jɛ wɛ. Onezimɔ mɛgɛ ki kŏri wu jɛ na: «KajŋŌɔ». Ga w'a pa wuyɛ yaha «KajŋŌɔ baa» FilemŌ mu tuun wa funŋŌ ni. Ga PŌli ya li shɛ FilemŌ na na wu kajŋŌɔ wa wee PŌli mu, na jɛ FilemŌ bɛ mu nime (FilemŌ 1).

PŌli ya li shɛ we sɛmɛ we ni na buloo ni pu kafɛɛ bɛɛri pu jɛ nigin, na pu bɛɛri pu jɛ cebooloo Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni. PŌli ya li sha FilemŌ mu na wu sŌŌ Onezimɔ na, wu wu co ba wu ceboro ni wu taanŋii jɛ wɛ.

Sɛmɛ wu kafila ŋugbŏyŏ

FilemŌ 1-3 PŌli fŌ ni wu baraga daha mujuu.

FilemŌ 4-7 PŌli ya FilemŌ wo n'a daa wu sŌ.

FilemŌ 8-22 PŌli ya FilemŌ kemɛ jɛɛri Onezimɔ keree na.

FilemŌ 23-25 PŌli ni wu taanŋiinɛ fŌ mujuu.

PŌli fŌ mujuu

¹ Nɛ PŌli we p'a le kaso ni Yesu Kirisa wo mɛgɛ ki kaa jo na ge, nɛ ni na ceborona Timote, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun wu labyɛŋii, wu taanŋii FilemŌ mu.

² N'a daa fɛɛ piimu p'a puyɛ pinnɛɛ ma puga ki ni ge, na wu tun pee bɛ mu, na wu tun wu ceboroshŌ Afɛya mu. Wu ceborona Arishipi wemu w'a kanhama pu jaa ni wu ni shiizhan labye wu fɛni ge, ni wee bɛ.

³ Wu To Kile ni wu KafŌɔ Yesu Kirisa wu niime ni janiŋɛ kan yi mu.*

PŌli ya FilemŌ wo taanŋɛgɛ ke ni wu n'a daa wu kaa logo

⁴ Na ceborona FilemŌ, nɛ ba da Kile jɛɛri tuun bɛɛri ni, nɛ ma na fungŋngŌ yaha mu na, na baraga taha wu na mu wuu na.

⁵ Bani mu ya dā KafŌɔ Yesu na dagana lemu na ge, na n'a daa fɛɛ pu bɛɛri co ni taanŋɛgɛ kemu ni ge, yee bɛɛri ya nŌ nɛ na.

⁶ Lee wuu na, nɛ Kile jɛɛri mu mu, kŏnhŌ n'a daa wu wo karijɛɛgɛ ke k'a wu pinne ni ma ni ge, la di fara kee na. Lee di bye kajunŋŌ, kasaanŋaa kiimu bɛɛri ki wa wu mu wu jiiɛɛɛɛ ti ni Kirisa ni ge, m'a kee bɛɛri cɛ.

⁷ Na ceborona FilemŌ, taanŋɛgɛ ke ki wa mu ni ge, k'a lowaa le Kile wo nago pu bɛɛri ni. Lee ya nɛ funŋŌ taan, na nɛ luu jini fo xuuni.

Onezimɔ wemu wu bye FilemŌ wo bulo ge, PŌli ya FilemŌ jɛɛri wee wo keree na

⁸ Lee wuu na, na ceborona, keree kiimu bɛɛri mu ya yaa na pye ge, Kirisa wo karijɛɛgɛ ki funŋŌ ni, nɛ bi da jā mu karamu mu wu ki pye.

⁹ Ga yani nɛ wu lee pye ge, nɛ yaa na mu jɛɛri taanŋɛgɛ ki wuu na. Nɛ PŌli, nɛ jɛri nŌhŌlɛ, lee na laha wā, nɛ jɛ kaso ni Yesu Kirisa mɛgɛ ki wuu na.

¹⁰ Onezimɔ wo shizhaa na n'a da ma jɛɛri. Kirisa wo karijɛɛgɛ ki funŋŌ ni w'a jɛri ba nɛ ja jɛ wɛ, kaso gbaha ki ni naha. Onezimɔ mɛgɛ ki kŏri wu jɛ kajŋŌɔ.

¹¹ Nɛ kunnɔ ya cɛ na jo wu ya yaaga jŋŌ mu na taashiinɛ li ni wɛ. Ga nime, nɛ fara mu na, w'a keree jŋgi wɛɛ bɛɛri na.

¹² Lee wuu na, n'a da wu yaha zhɛ ma yiri. W'a jɛri ba nɛyɛ pyaa muna shige jɛ wɛ.

¹³ Nɛ kunnɔ la bye di wu yaha nayɛ taaan naha. Kile Jozaama pemu wuu na di jɛ kaso wu ni ge, wu bye wee ma tɛgɛ, wu da kapɛɛɛ pyi na mu.

¹⁴ Nɛ funŋŌ wa di kaa la shishiin pye lemu ya bɛ ma mu wɛ. Nɛ funŋŌ wa di ma karamu le kasaana le wo bye na wɛ. Ga nɛ funŋŌ wa li bye di shɛ da w'a pye mayɛ pyaa jidaan.

¹⁵ Ma na zhɛ li ta mu ni Onezimɔ ya laha yiye na jɛɛɛ yɛ nigin funŋŌ ni, kŏnhŌ wu guri pa nŌ ma na, wu gori yaha ma mu gbɛɛ.

¹⁶ Ga nime, wu jɛ nago kanna bulo wu jɛ sanha wɛ. Wu tayerege ya pɛlɛ bulo wogo na. Wu co ni taanŋɛgɛ ni, m'a wu co ma ceboro. Wu kaa kunnɔ ya dan nɛ ni fo xuuni, ga wu kaa kuuni ya yaa na dan mu ni na toro nɛ taaan, bani sipya wu jɛ wii, na nŌhŌ pye Kirisa wo.

¹⁷ Wee tuun wu ni, ma bu da m'a sii na nɛ wii ma nanii yɛ pyaa pyaa, m'a yaa ma Onezimɔ co ba ma da nayɛ pyaa ki co wɛ.

* 1:3 We duba we jɛ Kiricɛn fŌ kangana.

¹⁸ Li bu she da nago w'a kaa la kyεεgi ma mu, kelee ma foo ɲε wu na, lee yaha nε kace na.

¹⁹ Nε Pɔli yε pyaa k'a ye ka na kenε ki na jo nε na ba lee beeri foo tɔ ma mu. Nε foo le li wa ma na ge, nε funɲɔ wa nago di ma funɲɔ tirige ni lee kaa ni wε. Lee foo le, lee ɲε muyε pyaa kee.

²⁰ Na ceborona, n'a ma ɲεeri ma ɲɔ mayε na, m'a le kasaana le pye na mu Kafɔɔ wuu na. Nɔ mayε na m'a na funɲɔ ɲiɲε, kariɲεεε kemu ni wu wa Kirisa ni ge, kee mεge na.

²¹ Nε dā li na nago nε bu kaa lemu ɲεeri mu mu, mu na lee pye nε mu; lee wuu na nε ye ka na tun mu mu. Nε dā li na sanha nago keree kii nε jo mu mu ge, mu na kee beeri pye fo na doro bε nε wo nijogoo ki t̄aan.

²² Ayiwa, lee kadugo na m'a tashɔngɔ ka keree pye na mu, bani nε dā li na yi wo ɲεεge ki funɲɔ ni jo pu na ba na yaha yi mu canja ka.

Pɔli ni wu taanyiinεε fɔ mujuu

²³ Na kaso leɲii Epafirasi we wu ɲε kaso ni Yesu Kirisa mεge ki wuu na ge, wee ya ma shaari.

²⁴ Na labyeɲii pusamaa bε, Marika, ni Arisitaaki, ni Demasi, ni Luka, pee beeri ya yi shaari.

²⁵ Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu.

Heburuu Sεmε wemu w'a tun Heburuu shi wu mu ge

Mii we sεmε we d'a yiri wε

Wεe ya ta we sεmε we kavoo tii cε we. Ga l'a fiinne na wu kavoo wu bi Girekii jomoo pu cε xuuni, na Yawutuu kalegeε ki bε cε, na Karijeεge Nōmεε Nilεε li bε cε xuuni.

M'a jo Heburuu la, ma shiin ya jo Yawutuu la, yi bεeri jε nigin. Yawutu wu bye wii wemu ya dā Yesu Kirisa na ge, bani w'a yu na «wεe sefeleε» (Heburuu 1:1). N'a daa fεε nizhiilee pu baraga ni w'a Kile Jozaama pu ta (Heburuu 2:3).

We sεmε we kakana juro

Yawutuu piimu p'a bi giin p'i guri Yesu noho ni, p'i ba daha Yawutuu wo kalegeε ki feni sanha ge, pee mu w'a we sεmε we tun, konho p'i gori yaha Yesu wo n'a daa wu ni. Ga wεe ya cε xuu weke wuu mu w'a wu tun wε. A wu li she pu na na Yesu ya ye yanmuyo yi bεeri na.

Kile Jomoo yεrε l'a pye we sεmε we wo funro jomoo pe. Ga, a p'i sεmε nifenhenε la ka na fara pu na.

Sεmε wu kafila jugboyo

Heburuu 1–2 Kile tudunmoo wu jε Kile Ja we. W'a ye melekeε na.

Heburuu 3:1–4:13 Kile Ja w'a ye Kile tudunmoo Musa na.

Heburuu 4:14–7:28 Kile Ja wu jε saraya jaha shoonrivoo nijeme.

Heburuu 8:1–9:28 Kile ya karijeεge nivonoo kemu tenje ge, kee ya ye nizhiige ki na.

Heburuu 10:1-18 Kile Ja wu saraga k'a ye Musa wo saliya wu woyo yi na.

Heburuu 10:19-39 Na samohoro ni lowaa ta n'a daa wu ni.

Heburuu 11:1–12:13 Wu sefeleε piimu p'a pye n'a daa wu wo namaa pu ge.

Heburuu 12:14–13:21 Yemu y'a jo waha ge, ni fundogo jomoo, ni duba.

Heburuu 13:22-25 Sεmε nifenhεfenhεne ni fō mujuu.

Kile ya yu ni wεe ni wu Ja Yesu Kirisa gbao ni

¹ Kile ya jo ni wεe sefeleε pu ni taatorono li ni tegeεε nijehenεε ni; ni joganāa nijehenεε ni, Kile tudunmoo pii joo na.

² Ga nime, ye cazaya ye na w'a wu jomoo pu kan wu Ja wu mu wu jo wεe mu. Wee Kile ya tenje na pye yanmuyo yi bεeri wo cen lōvoo. Wee gbao bε ni w'a konjo yaa.

³ Wee jε Kile wo nooro wu w'a jii ge, wu ni Kile keree ki jε nigin. Yanmuyo yi bεeri yi jε wu sefeεε jomoo pu gbao ni. W'a sipyii je na yeege pu jurumu wu ni, na diin Se Bεeri Foo To Kile kanige cε fugba wu ni.

Yesu Kirisa ya ye melekeε pu na

⁴ Kile Ja w'a ye melekeε pu na fo xuuni, bani Kile ye pyaa ya mege kan wu mu kemu k'a ye fo xuuni pu woyo yi na ge.

⁵ Kile ya ta melekeε wa shishiin pye na: «Mu jε nε Ja, nε mu pye na Pya nijaa wε.»? W'i ya ta melekeε wa pye na: «Nε na ba bye ma To, m'a bye nε Ja wε.»*

⁶ Na fara lee na, Kile ya wu Ja nigin wu tun konjo na tuun wemu ni ge, na jo: «Melekeε pu bεeri p'a wu pelε.»*

⁷ Ye w'a jo wu melekeε pu shizhaa na ge, yee ye:

«Tudunmoo pu jε pii, na jε kapyebyii,

W'a pu jeri kafεεge; na pu jeri najinε.»*

⁸ Ga ye Kile ya jo wu Ja wu shizhaa na ge, yee yi wa me:

«Mu jε Kile, ma saanra ti da ga xho bada wε. Mu wo fanha ki pubiin le, tiime pubiin li jε lii.

⁹ Keree kiimu k'a tii ge, kee k'a dan mu ni, katiibaana ya dan mu ni bada wε. Lee wuu na ma Kile w'a ma jaha bulo, na wu fundanga sinme pu le ma juro ni, pee pemu p'a li sheε na m'a jeri saan ge. A wu ma pye m'a ye ma kaafεε na.»*

¹⁰ Kile ya jo Kirisa shizhaa na sanha na:

«Kafoo, mu w'a jinε noho shan fo taashiine li ni.

Muyε pyaa keye y'a fugba wu bε yaa.

¹¹ Ye yanmuyo ye bεeri yi da ba doro, ga mu kunni na ba bye ma tateεnge ni fo gbee.

Yi bεeri na ba le ba faja ya legi legana lemu na wε.

¹² Ma na ba yi kuri ba p'a fuugo kurulo wε. Yi na ba jeri ba sipya ya falenε jeri wε.

Ga mu kunni, mu wa ma siime na, tehene bε di wa ma cana jehεε na wε.»*

¹³ Ayiwa, Kile sanha yi jo ja melekeε wa mu bada wε na:

«Tiin saanra tateεnge ki ni na kanige cε, fo di ba ma pεen pye

ma jidahaā tatahaņa.»*

¹⁴ Melekeε jε jōgo yε wε? Pu bεeri pu jε munahaā, tudunmoo pu jε pii. Sipyii piimu pu da ba sho ge, Kile ya melekeε pu tunni pu na pee teri.

* 1:5 Zaburuu 2:7; 2 Samuweli 7:14 * 1:6 Duteronome 32:43; Zaburuu 97:7 * 1:7 Zaburuu 104:4 * 1:9 Zaburuu 45:7-8; Ezayi 61:3 * 1:12 Zaburuu 102:26-28 * 1:13 Zaburuu 110:1

2

¹ Ayiwa lee wuu na, keree kiimu wée ya logo ge, wée ya yaa na wù funyo yaha ki na xuuni, kònho wù funyo ganha da wò wù ki yaha we,

² Bani mèlekke p'a jomò pemu jo ge, pee ya pye can; piimu ya ta pee jomò pu wii yaaga we, kelee piimu p'a she pu ni ge, Kile ya pee beeri saraa na be ni pu kapyege ni.

³ Ayiwa, Kirisa ya wèe shò shògana lemu na ge, Kafò ye pyaa k'a pye shenshiime na tee juwuuro ti kaa jo. Lee kadugo na, wu kalaapiire ti t'a pu logo ge, a pee di pu jo fiinjè wée mu. Ayiwa, wù bu le yaha jaha kaa, shògana leke na wèe di da ba sii zhò pee kanhama pu na we?

⁴ Kile ye pyaa ya li she na pee jomò pe je can. A w'i sefeere kan wu kalaapiire ti mu p'a jaha sheshere ni kagbòhò ni kakanhanjaa tuuyo nijehaye pyi. W'a Fefeere Munaa li wo loolodahaa ki be kan pu mu be, na be ni wuyè pyaa jidaan ni.

Yesu Kirisa gbòòò ni sipya ya juwuuro taa

⁵ Ayiwa, kobaña kemu kaa wée ya yu ge, Kile ya ta kee wo juño feere ti kan mèlekke pu mu we.

⁶ Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Sipya je jaha fo mu w'a ma funyo shaa ni wu ni we? Sipiyawyii je jaha fo mu w'a li kaseege pyi we?»

⁷ M'a wu cereje na foro mèlekke pu taan jeri funyo ni.

M'a nòòò ni peenje to wu juño ni na pye wu saanra judòno.

⁸ M'a yanmuyo yi beeri kuu wu kan.»*

Ayiwa ma bu logo na Kile ya «yanmuyo yi beeri» kuu wu kan, lee kori wu je na yanmuyo ka shishiin je kuubaa wu mu we. Ga lee be na, wèe sanha yanmuyo yi beeri ja y'a kuu wu mu we.

⁹ Ga Yesu wemu w'a cereje na foro mèlekke pu taan jeri funyo ni, kònho wu xhu sipyiire ti beeri wuu na Kile wo niime wu gbòòò ni ge, nime wee ya nòòò ni peenje ta, bani w'a xu wo kanhama pu soro.

¹⁰ Ayiwa can na, we w'a yanmuyo yi beeri yaa, ni yanmuyo yi beeri ya yaa wu wuu na ge; l'a be To Kile mu wu Yesu pye juño fògbò nijeme jaagi baa wo wu kanhama pu gbòòò ni. Kònho shenjememe di bye Kile nagoo, p'i jé wu nòòò wu ni. Bani Yesu wu je pu juwuuro ti juño fò.

¹¹ Yesu wemu w'a sipyii jii na wo pu jurumu ni ge, wee ni wu sipyii pu beeri To wu je Kile. Lee wuu na, li ya ta pye shiige wu mu w'a pee pyi wu cebooloo we.

¹² Lee wuu na w'a jo:

«Kile, n'a da ma mege ki yiri na cebooloo pu mu, di ma masòòò yogo cee na sipyii pu beeri nii na.»*

¹³ A wu Kile pye sanha na:

«N'a da mu pye na tadanja.»
Na nòòò jo sanha na:

«Kile ya nagoo piimu kan ne mu ge, ne ni pee piiri shiizhan.»*

¹⁴ Ayiwa, sipyii p'a pye Kile nagoo pee, lee wuu na Yesu be ya pye sipiyawyii. W'a pye mu kònho wu xu wu gbòòò ni, xu sefeere te ti je Shitaanni keje ni ge, tee di gyeegi.

¹⁵ Xu nii fyaara ya piimu pye Shitaanni wo buloo pu shi wu canja jehere ki beeri funyo ni ge, kònho wu pee be juño wolo.

¹⁶ Can na Yesu ya ta pa di ba mèlekke pu shò-e de! Ga Ibirayima nagoo w'a pa shò.

¹⁷ Lee wuu na li waha l'i waha, w'a yaa na pye sipiyawyii pyegana beeri na, kònho wu bye pu saraya jaha shònrivee wo juño fògbò, wemu w'a juño jaari, na je jomere fò Kile wu labye wu ni ge. Kònho wu sipyii pu wo jurumu wu foo to.

¹⁸ Ayiwa, piimu p'a gana nòwuuro keje ni ge, wu na ja pee tege nime. Bani wuyè pyaa ki be ya jé nòwuuro ni kanhama ni.

3

Kirisa ya ye Kile tudunmò Musa na

¹ Lee wuu na, na cebooloo Kile ya yee piimu yiri, na yee pye wu fefeere sipyii fugba wu wo janije ki kaa na ge, ne funyo ki je wù wù funyo yaha nidoyo Yesu na; Kile ya Yesu wemu pye wu tudunmò, ni saraya jaha shònrivee wo juño fògbò wèe wo n'a daa wu shizhaa na ge,

² Kile w'a wu tenje wee labye wu na, a w'i bye jomere fò ba Musa ya pye jomere fò wu labye wu ni Kile puga ki ni we.

³ Ga Yesu ya yaa ni peenje ni na ye Musa na, bani puga yaavò ya peenje taa na ye puga kiye pyaa na.

⁴ Puga beeri, sipya wu je ki yerenewò, ga yanmuyo yi beeri yerenewò di je Kile.

⁵ Kile tudunmò Musa kunni ya pye Kile wo kapyebye, wemu w'a kapyenje ki pye ni jomere feere ni Kile wo puga ki ni ge. Kile bu jomò pemu jo w'a pee jo sipyiire ti mu.

⁶ Ga Kirisa ya pye Kile ja wemu w'a pye jomere fò ge. W'a tiin Kile puga ki ni, na bye yanmuyo yi beeri juño ni. Wèe pu je kee puga ke; wèe funyo y'a taan jo n'a daa we ni tadanja kemu wa wèe mu ge, wèe ya yaa na la le, na gori yaha kee na fo taaxò le.

* 2:8 Zaburuu 8:5-7 * 2:12 Zaburuu 22:23 * 2:13 Ezayi 8:17-18

Nmɔnɔ lemu l'a gbegele yaha Kile wo sipyii pu mu ge

⁷ Lee na Fɛfɛɛɛ Munaa ya jo:
«Yi bu Kile jomɔ pu logo nijaa,
⁸ yi ganha bu da niwegee waha,
ba yi sefeleɛ p'a li pye
pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni we.»

⁹ Wee xuu wu ni yee sefeleɛ p'a jo
p'i ne Kile taanna wii,
na ta pu d'a ne kapyegee ki ja,
fo na she nɔ yee kelee shishɛɛɛ (40) na.

¹⁰ Lee wuu na, ne luu ya yiri pu taan;
a ne jo: «Pu funɔ keree k'a pu piinɔ
tuun beeri ni;
ne giin p'i na koo lemu ce ge,
pu ya lee ce we.»

¹¹ Lee wuu na, ne luu ya yiri xuuni, a ne gaa jo:
«Pu da ga ba je ne wo nmɔnɔ li ni bada we.»*

¹² Na cebooloo, y'a yiyɛ kasɛri, n'a daa baara zɔguunɔ ganha bu da wa shishiin ni, wu zhe Kile jii wo wu ni we.

¹³ Ga y'a yiyɛ yeri caya beeri, nijaa na ja jo caya yemu beeri na fo, kɔnhɔ jurumu ganha bu da yee wa shishiin piinɔ wu yi niwegee pye ki waha we.

¹⁴ Tadaɔa kemu weɛ ya ta fo taashiine li ni ge, weɛ bu la le wuyɛ ni na gori yaha kee tadaɔa ki na fo na she nɔ li tɛhɛne na, wee tuun wu ni wu na bye Yesu wo karijii.

¹⁵ L'a ka Kile Kafila wu ni na:
«Yi bu Kile jomɔ pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee waha,
ba yi sefeleɛ p'a li pye
pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni we.»*

¹⁶ Ayiwa, piike pu d'a Kile jomɔ pu logo, na nɔhɔ n'a she le puyɛ ni we? Kile tudunmɔ Musa ya piimu beeri naha co na foro Misira fiige ki ni ge, ta pee be we?

¹⁷ Piike taan Kile luu d'a yiri fo yee kelee shishɛɛɛ (40) we? Piimu p'a jurumu wu pye na xhu siwaga ki ni ge, ta pee be we?

¹⁸ Kile ya kaa li na na jɔgɔ ni jɔgɔ wu ne pee da ga ba je weɛ wo nmɔnɔ fiige ki ni-i we? Piimu p'a wu jomɔ pu logo na nɔhɔ n'a she le puyɛ ni ge, ta pee be we?

¹⁹ Lee l'a li pye weɛ ya li ja, pu n'a daa baara ti wuu na pee ya ta ja je Kile wo nmɔnɔ fiige ki ni we.

4

¹ Ayiwa, Kile ya nmɛɛ lɔ wɛɛ mu na weɛ na ba je wu nmɔnɔ li ni. Lee wuu na, w'a wuyɛ kasɛri xuuni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da bye jebaa li ni we.

² Bani Kile Jozaama p'a jo weɛ mu ba p'a jo pee mu jogana lemu na we. Ga jomɔ pe pee ya logo ge, pee ya ta yafiin be jɔ pu na we. Bani pu logovɛɛ ya ta pu co ni n'a daa ni we.

³ Ba Kile ya yi jo jogana lemu na we na:
«Ne loyire wo ya kaa jo pu da ga ba je ne wo nmɔnɔ li ni bada we.»*

Ga weɛ piimu p'a da Yesu na ge, weɛ kunni na ba je lee nmɔnɔ li ni. Kile ya wu nmɔnɔ li kaa jo fo tuun wemu ni wu labye w'a fa konjo ki yaaduun wu ni ge.

⁴ Bani y'a jo Kile Kafila wu ni cana gbarashuun wogo ki shizhaa na na:

«Kile ya wu labye wu xɔ w'a cana gbarashuun wogo ki na,
na nmɔ cana gbarashuun wogo ki na.»*

⁵ Kile ya jo sanha na: «Pu da ga ba je ne wo nmɔnɔ li ni bada we.»

⁶ Ayiwa, piimu p'a fenhe Kile Jomɔ pu logo ge, pee ya ta je lee nmɔnɔ li ni we, bani pu ya ta da Kile na we. Wee tuun wu ni piitiilee p'a yaa na je lee nmɔnɔ li ni.

⁷ Lee wuu na Kile ya cana katii tenɛ sanha, kee ne «Nijaa». W'a fenhe ye jo saannaa Dawuda jɔ na fo l'a mɔ, yee yemu y'a jo xɔ naha be ge na:

«Yi bu Kile jomɔ pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee waha we.»*

⁸ Ayiwa, Zhouwe da bi sii ja nmɔnɔ li kan Izirayeli nagoo pu mu, Kile bi da jo nige cana katii shizhaa na we.

⁹ Lee na ba Kile ya nmɔ cana gbarashuun wogo ki na nmɔgana lemu na we, lee nmɔnɔ li tuugo k'a gbegele yaha sanha Kile sipyii pu mu.

¹⁰ Bani wemu w'a je lee nmɔnɔ li ni ge, wee be ya nmɔ wu labye wu na, ba Kile ya nmɔ we.

¹¹ Lee na, wu la le wu je lee nmɔnɔ li ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu da n'a she pyevɛɛ pu ni we.

¹² Bani Kile Kafila wu ne jii wo ni baraga wo. Wu jɔ ya taan na ye jɔyɔ shuun nmɔ na. Wu na ja sipya su wu zɔ na, fo na she nɔ wu munaa tɛhɛne na, na nɔ wu yatenzɔgoyɔ ni semɛɛ pu na. W'a sipyii funzhakeree ni pu funɔ keree suguri, fo na ki ceni.

¹³ Kile wo yayaaga ka shishiin ya nmɔhɔ wu na we. Kile wemu naha taan w'a da ba fiin jo ge, yanmuyɔ yi beeri yi ne kpeenge na wee naha taan tanmɔhɔɔ baa.

Yesu wu ne saraya naha shɔnɔrivɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ we

¹⁴ Saraya naha shɔnɔrivɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ wu ne weɛ mu, wemu w'a dugi fo fugba wu ni ge; wee ne Yesu Kile ja we, Lee wuu na wu kori yaha wu n'a daa koo li ni.

* 3:11 Zaburuu 95:7-11   * 3:15 Zaburuu 95:7-8   * 4:3 Zaburuu 95:11   * 4:4 Zhenzi 2:2-3   * 4:7 Zaburuu 95:7-8

15 Saraya jahaa shoonrivεε wo juuɔɔɔgbɔ wemu wu je wεe mu ge, wee ya juuɔɔ jaari wεe na, na wεe teri wu fanhaxhɔɔɔ keree na. Bani Shitaanni ya wu taanna wii ba w'a li pyi wεe na wε, ga wu ya ta ja wu tɔɔɔ le jurumu wa shishiin ni wε.

16 Lee na, wu lowagaa wuu pu fulo Kile wo niime saanra koro li na, kɔnhɔ wu juuɔ jaari wu na. Wu niime tirige wu na, kɔnhɔ wu bye wu tεgeɔɔ wu tegɔduun ni.

5

1 Ayiwa, saraya jahaa shoonrivεε wo juuɔɔɔgbɔ wemu pu ma shoonri lo sipyii pu te ni ge, sipyii pu wuu na wu ma denε, kɔnhɔ wu da sipyii pu ni Kile tε keree ki shoonri. Saraya yemu p'a wo pu wo jurumu w'i yafa pu mu ge, ni yanmuɔ yemu p'a gaan Kile mu ge, kɔnhɔ wu da yee bε kaan Kile mu.

2 Wu na ja da kaa cebaalaa ni piinjε fεε pu jahaa conɩ ni lotaan ni, bani wuyε pyaa bε je fanhaxhɔɔɔ fɔɔ wa ba pu je wε.

3 Tee fanhaxhɔɔɔ te ma wu pye wu na saraya wo wuyε pyaa wo jurumu wu wuu na ba w'a li pyi sipyii pusamaa wo jurumu wu wuu na wε.

4 Ayiwa, wa shishiin da ga ja wuyε pye saraya jahaa shoonrivεε wo juuɔɔɔgbɔ wε, fo Kile yε pyaa bu ma yiri, na ma pye wii ba w'a Arɔn pye mu wε.

5 Lee l'a li pye, Kirisa bε ya ta wuyε pεle na weeyε pyaa k'a wuyε pye saraya jahaa shoonrivεε wo juuɔɔɔgbɔ wε. Ga na Kile w'a wee pye wii; w'a Kirisa pye:

«Mu je nε Ja,

nε mu pye na pya nijaa.»*

6 Y'a ka Kile Kafila wu ni xuu wa bε ni na:

«Mu na ba gori yaha gbee

saraya jahaa shoonrivεε juuɔɔɔ,

ba Melikisedeki je wε.»*

7 Tuun wemu ni Yesu di bye kɔnɔ na ge, w'a bi li cε na To Kile na ja wee shɔ xu na, a wu Kile beeri, na jεεgbɔhɔ pye fo na mεε suu. A Kile di wu jεεge ki shɔ wu Kile jii fyaara ti wuu na.

8 Ga ali na ta wu je Kile Ja we, w'a sɔɔ na Kile jomεε cɔ wu kanhama pu funnɔ ni.

9 Ba w'a Kile wo kapyenεε ki beeri jɔ fa wε, piimu beeri p'a wu jomεε cɔ ge, a wu pee beeri shɔ; tee juwuuro te wa da ga xhɔ bada wε.

10 A Kile di wu pye saraya jahaa shoonrivεε wo juuɔɔɔgbɔ we ba Melikisedeki je wε.

N'a daa fεε p'a yaa na se jahaa na n'a daa wu ni

11 Keree nijehenεε wa wεe mu na yu yee mu le shizhaa na, ga ki kɔri shεme p'a waha yee na. Bani yee keree jahaa cεme p'a pen.

12 Nime bi yaa na yee ta yee ya jeri na xɔ kalaatii. Ga yee nime wuu mago sanha di je kalaatii na p'a yi kalaa Kile jomɔ pu keree nizhigee ki ni. Jirime na yee mago wa, yee da ga ja yaligbangbanja li wε.

13 Wemu wo jolige ki je jirime yε ge, wee je pubinne. Wee ya katiine cε shoonri katiibaana ni wε.

14 Ga yaligbangbanja je sipyileye wogo, pee piimu fungonyo y'a kasaanaa ni kakuuɔɔ cε shoonri ge, bani p'a tee lee na.

6

1 Lee wuu na, wεe ya kalaa Kirisa wo keree kiimu ni jɔkɔnɔ ti na ge, wu ganha bu da gori yaha kee yε na sanha wε. Wu la le wu she jahaa na ba n'a daa wu cεveε see wuu je wε. Wεe ya yaa na kuri sanha jɔkɔnɔ ti wo kalaa wu feni wε, wee wemu wu je na sipya ya yaa na daburaje jo na wu tɔɔɔ wolo kɔnɔ baa keree ni, na dɔ Kile na ge,

2 ni batizeli keree, ni na keye teri sipyii na na Kile jeri pu mu, ni xujene li keree, ni kiiri we wu da ba gon kɔnɔ sipyii na caxhɔɔ ki canja ge.

3 Ayiwa, wu na kii keree kii yaha mu wu she jahaa na, ni Kile ya li koro kan.

4 Piimu p'a kpeεnge ki ta tɔɔnii nigin na xɔ, na fugba wu wo loolodaa li jεhe, na Kile wo Fεfεεε Munaa li ta ge,

5 na Kile jomɔ pu cε yacene, na cabaya sefεεε ti jεhe ge.

6 Lee bε na a pee sipyii p'i zhe sanha Kile jomɔ pu ni, na guri taha pu kalegeε feni. Pee sipyii pii na ja pye dii na daburaje jo sanha Kile jahaa taan wε? Bani li je kanna Kile Ja wu puyε pyaa ya goroo korikoritige na, na wu shiige sipyiiire ti beeri jahaa taan.

7 Ayiwa, zanhaya nijehεye ya dun jinε kemu na, k'i faa yapyiire yeege ki faa pyeveε mu ge, kee ya Kile duba taa.

8 Ga ki ba xhuyo ni jakuuɔ yeege, ki da yafiin bε jɔ wε, ga lanj ya kee tεenε. Ki taxɔɔ jε na.

9 Lee bε na, na cebooloo, na taanjiineε, ali wεe jεhe ba pe jomɔ niwa pe yu, nakaara wa wεe funyɔ ni yee shizhaa na wε. Wεe ya li cε na yee wa koo nizaana ni, lee lemu li je juwuuro ti wo koo li ge.

10 Kile je tiibaa fo wu funnɔ ki wɔ yee wo nibyegee kee, ni yee wo taanjiεge ki na wε, taanjiεge kemu yee ya zheε cebooloo pu na Kile mεge ki wuu na ge; bani yee wa yi cebooloo n'a daa fεε pu mago jɔgi, ali nime we bε ni yee wa pu mago jɔgi.

11 Ga wεe funnɔ ki wa yee beeri nigin nigin wu la le yi da se jahaa na mu fo tεhεne le. Kɔnhɔ le na y'a daa ge, y'i ba lee ta.

12 Wεe funnɔ wa yee pu pye saafεε wε. Ga Kile ya cεn wemu juomεε lo ge, sipyii piimu

* 5:5 Zaburuu 2:7 * 5:6 Zaburuu 110:4

p'a la le na wee taa pu n'a daa ni pu loxulo gbɔɔɔ ni ge, yi pye pee taannivɛɛ.

Kilɛ ya ɲomɛɛ lemu lo ge

13 Tuun wemu ni Kile ya ɲomɛɛ lo Ibirayima mu ge, ma na jo ba yaaga wa kemu k'a ye Kile yɛ pyaa na wɛ, a Kile di gaa wuyɛ pyaa mɛgɛ na na:

14 «Nakaara baa, n'a da duba ma mu, ma nagoo na ba ɲɛhɛ xuuni.»

15 Ayiwa, a Ibirayima di ganha na Kile ɲaha wii ni loxulo ni, na sii mɔ lee ni. Kadugo taan a Kile di ba ɲomɛɛ li fa wu mu, w'a bi lemu lo wu mu ge.

16 Sipya ba da gaa, yaaga kemu k'a ye wu na ge, kee na w'a gari. Kee kaaga ke ki ma li shɛɛ na pee jomɔ pu ɲɛ can, na nakaara ta shishiin bɛ wa pu ni wɛ.

17 Lee pyegana li na Kile ya li shɛ na fiinjɛ wu cɛn lovɛɛ pu na, na ɲɛri wa shishiin wa wee wo katenjɛ li ni wɛ, lee na w'a kaa taha wu ɲomɛɛ li na.

18 Kii keree shuun we da j'a ɲɛri bada wɛ. Kile wu ɲomɛɛ lo wu nɔhɔ kaa taha li na, wu da j'a kafɛnɛɛ jo bada wɛ. Lee na wɛɛ ya lowaa ta, na wu keye kuri kee tadaɲa ki na.

19 Kee tadaɲa ki ɲɛ wɛɛ mu ba tɔɔɔ ɲɛ wɛ, temu t'a dugo, t'i korogɔ conɪ na yerɛɲɛ lohɔ ni ge. Ki ɲɛ ba baraga yaɲmuɲɔ ɲɛ wɛ; k'a wɛɛ tɛri wu gori yaha n'a daa ni. Lee wuu na wu na j'a jɛ fɛfɛɛɛɛɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛɛɛɛ xuu wu ni Kile ɲaha taan wu n'a daa wu baraga ni. Fɔɲa ka ki bi lee kujɔɔ le ɲaha pari.

20 Yesu ya fɛnhɛ jɛ wɛɛ ɲaha na wee xuu wu ni, kɔnhɔ wu wɛɛ wo jurumu wu laha w'a. Wee ya pye saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛ wo ɲuɲɔfagbɔ ba Melikisedɛki bi bye wɛ. Wu na ba gori yaha gbee tee ɲuɲɔ fɛɛɛɛɛ ti ni.

7

Melikisedɛki ya ye Levi wo nagoo pu na

1 Ayiwa, we Melikisedɛki we ya bye Salemu kulo li wo saan, na ɲɛ bɛ Kilɛ-gbɔtabaaga wo saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛ. Wee tuun wu ni Ibirayima bi shɛ kashɛn ɲmɔ ni saannaa pitiileɛ ni, na se ta pu na. Ba w'a pa guri na ma wɛ, a Melikisedɛki di shɛ wu ɲuɲɔ ciri, na duba pye wu mu.

2 Yaaga yaaga Ibirayima ya ta kashɛn ki ni ge, a wu yee bɛɛri jagi wolo kan Melikisedɛki mu. Melikisedɛki kɔri wu ɲɛ na: «Tiime saan», na fara lee bɛ na, Salemu kulo li saan wu ɲɛ wii. Lee kɔri ɲɛ: «Nɔɲɛɲɛ saan».

3 To ni nu ɲɛ wu mu wɛ. Wa shishiin ya ta jo wu nɔhɔ tayirige shizhaa na, kelee wu segana, kelee wu xugana shizhaa na wɛ. Wu ɲɛ ba Kile Ja wu ɲɛ wɛ, bani wu na gori yaha wu saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛ ti ni gbee.

4 Ta yee ya li cɛ na sipyigbɔ wu ɲɛ Melikisedɛki wɛ? Fo wɛɛ tole Ibirayima ya

yaaga yaaga ta kashɛn ki ni ge, a wu yi bɛɛri jagi wolo kan wu mu wɛ!

5 Levi nagoo piimu p'a jin saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛɛɛ ti kapɛɲɛɛ ki ni ge, saliya wa pee mu p'a jagi shuu Izirayeli nagoo pu mu, lee kɔri p'a wu shuu puɛɛ pyaa shi shɛɛn pu mu, ali na ta pu bɛ ɲɛ Ibirayima nagoo p'a.

6 Melikisedɛki bye Levi shi shɛn wɛ, ga na jagi shɔ Ibirayima mu. Kilɛ bi ɲomɛɛ lo wee Ibirayima wemu mu ge, a wu duba pye wee mu.

7 Ayiwa nakaara baa, duba pyevɔɔ ya ye duba tavɔɔ na.

8 Saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛ pu shizhaa na, piimu p'a bi jagi wu shuu ge, pee bye sipyii piimu da gori xu baa wɛ. Ga Melikisedɛki we w'a jagi wu shɔ Ibirayima mu ge, l'a shɛ na wee na gori yaha ɲii na gbee.

9 Wɛɛ na j'a jo na Ibirayima ya jagi wu wolo tuun wemu ni ge, Levi nagoo piimu p'a jagi wu shuu ge, pee bɛ ya jagi wolo wee tuun wu ni.

10 Bani tuun wemu ni Melikisedɛki ya shɛ Ibirayima ɲuɲɔ ciri ge, pee bi sanha se wɛ; ga p'a bi bye Ibirayima ni.

11 Ayiwa, Kile ya saliya wemu kan Izirayeli nagoo pu mu ge, Levi wo saraya ye yi bye wee saliya we wo tayeregbɔhɔ. Tee saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛɛɛ ti da bi j'a sipyii pu shɔ pu jurumu wu na, ɲuɲɔ bi da bye nige li na nago saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛ watii wu na tenɛ, wee di bye ba Melikisedɛki ɲɛ wɛ. Wu ganha bu bye Arɔn wo kpɔɔn li shɛn wɛ.

12 Ga saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛɛɛ ti bu ɲɛri, li waha l'i waha saliya wu bɛ ya yaa na ɲɛri.

13 Wu Kafɔɔ Yesu wemu kaa wɛɛ ya yu ge, gbawege katii ni wee ya foro. Kee gbawege ke wo sipya wa shishiin ya ta saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛɛɛ kapɛɲɛɛ pye saraya tasogonɔ xuu wu taan wɛ.

14 L'a fiinjɛ na Zhuda wo gbawege ki shɛn wu ɲɛ wɛɛ Kafɔɔ wɛ. Ga tuun wemu ni Kile tudunmɔɔ Musa ya jo saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛ pu shizhaa na ge, wu ya ta yafiin jo Zhuda wo gbawege ki shizhaa na wɛ.

15 Ayiwa, lemu li wa kii keree kii wo ɲɛri wu fiinjɛ sanha wɛɛ mu ge, lee li wa mɛ. Saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛ watii w'a tenɛ, wee ɲɛ ba Melikisedɛki ɲɛ wɛ.

16 Lee ya li shɛɛ na wee saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛ wu ya ta tenɛ na saha ni sipyii wo saliya ɲomɛhɛɛ ki ni wɛ. Ga wuyɛ pyaa wo tɛhɛnɛ baa ɲii sicuumɔ pu sefɛɛɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni w'a tenɛ.

17 Bani Kile ya pa li shɛ na:

«Mu ɲɛ saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛ fo gbee, ba Melikisedɛki ɲɛ wɛ.»*

18 Saraya ɲaha shɔɔnɛɛɛɛɛɛɛ ti wo saliya nizhiime w'a to wu fanhaxhɔɔɔ ni wu

* 7:17 Zaburuu 110:4

lanɔbaara ti wuu na.

¹⁹ Bani saliya wu ya já yafiin bɛ nɔ fa wɛ, ga wɛɛ ya tadanɔ ta nime, kemu k'a nɔ nizhiige ki na ge. Kee gbɔɔɔ ni wɛɛ da já vulo Kile na.

²⁰ Na fara lee bɛɛri na, Kile yɛ pyaa k'a kaa na Yesu wu da bye saraya naha shɔɔnriwɔ we. Kile ya ta lee tuugo pye saraya naha shɔɔnriwɔ watii shizhaa na wɛ.

²¹ Ga ba Yesu ya pye saraya naha shɔɔnriwɔ wɛ, a Kile di ga na jo:

«Nɛ Kafɔ Kile ya kaa,
nɛ da ga na nɔmɛɛ nɛri wɛ. Jo:

«Mu nɛ saraya naha shɔɔnriwɔ fo gbee.»*

²² Lee wuu na Yesu ya pye le karijɛɛge nɔmɛɛfonɔ le wo sɛɛri wɛɛ ni Kile tɛ ni. Lee karijɛɛge nɔmɛɛ l'a ye na kanha nizhiine li na.

²³ Na fara lee na, pii pu saraya naha shɔɔnriwɛ pu bi nɛhɛ, bani xu ya ta wa shishiin yaha w'a pye pu ni gbee wee labye we ni wɛ.

²⁴ Ga Yesu ya kori yaha gbee nii na. Lee wuu na wee wo saraya naha shɔɔnriwɛɛɛ ti na gori yaha fo gbee.

²⁵ Lee wuu na, wemu bu sɔɔ Kile na Yesu wo karijɛɛge ki gbɔɔɔ ni, wee na nuwuuro ta konɔ ki caxhagɔ. Bani Yesu nii wo wu nɛ gbee, na Kile nɛɛri peefɛɛ mu.

²⁶ Saraya naha shɔɔnriwɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wemu w'a bi sii yaa fo wɛɛ pu wee ta ge, wee wu nɛ wii. Wu fɛfɛɛɛ wo wu nɛ. Jaagi xuu wa shishiin nɛ wu na wɛ, jurumu bɛ wɛ. Kile ya wu waa laha jurumupyii pu na, na wu yirige kari fo fugba wu ni.

²⁷ Wu mago wa li na nago niga bɛɛri wu fɛnhɛ saraga wolo wuyɛ pyaa wo jurumu wu wuu na, wu bu xhɔ wu na w'a sipyii pusamaa wo saraya yi wo pu wo jurumu wu wuu na, ba saraya naha shɔɔnriwɛ p'a bi li pyi wɛ. Ga w'a wuyɛ kan na pye saraga tɔɔnii nigin yɛ pe, sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Saraga katii ya yaa na wolo nige kee kadugo na wɛ.

²⁸ Saliya w'a sipyii piimu pye p'a tenɛ na pye saraya naha shɔɔnriwɛ wo nɔnɔfɔgbɔ ge, fanhaxhɔɔɔ ti bi bye pee na. Kile ya kaa na jomɔ pemu jo saliya wu kadugo na ge, pee p'a wu Ja wu tenɛ na pye saraya naha shɔɔnriwɛ wo nɔnɔfɔgbɔ, wee wemu w'a fa, w'i da gori yaha bɛ mu gbee ge.

8

Yesu wu nɛ wɛɛ wo saraya naha shɔɔnriwɛ wo nɔnɔfɔgbɔ we

¹ Ayiwa, jomɔ pemu bɛɛri wɛɛ ya yu ge, pu nɔnɔ yɛ pyaa nɛ na saraya naha shɔɔnriwɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wemu wu nɛ wɛɛ mu ge, wee nidɛnɛge ki nɛ Se Bɛɛri Fɔɔ To Kile kanige cɛ fugba wu ni.

² Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ kemu ni w'a wu wo labye wu pyi ge, kee nɛ faya puga see wogo kemu Kafɔ Kile yɛ pyaa ya yerɛnɛ ge; sipiyawyii wo niyerɛnɛ bɛ wɛ.

³ Saraya naha shɔɔnriwɛ wo nɔnɔfɔgbɔ bɛɛri, wu katenɛnɛ nɔnɔ ki nɛ na yakanya ni saraya yi kaan Kile mu. Lee na, li waha l'i waha, wɛɛ bɛ wo saraya naha shɔɔnriwɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu bɛ ya yaa na saraga ka wolo.

⁴ Wu da bi bye nɔnɛ ke na wu bi da bye saraya naha shɔɔnriwɔ wɛ. Bani saraya naha shɔɔnriwɛɛ pii wa na xɔ piimu p'a yakanya ye, ni saraya yi kereɛ naha shɔɔnri, na bɛ ni Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ni ge.

⁵ Pee wo saraya naha shɔɔnriwɛɛɛ t'a byi Kile-pɛɛnɛ puga kemu ni ge, kee nɛ fugba wogo ki wo jaa. Lee na, tuun wemu ni Kile tudunmɔ Musa bi da fana puga ki yerɛnɛ ge, a Kile di wu pye: «Jaa wemu w'a shɛ ma na na ma yaha faabobɔnɔ ki nɔnɔ ni ge, la le m'a ki bɛɛri yaa mu.»*

⁶ Ga nime Yesu wo labye w'a ye na kanha saraya naha shɔɔnriwɛɛ pusamaa wo wu na. Bani wee wu nɛ susurodegeɛ Kile ni sipyii pu tɛ ni. Karijɛɛge nɔmɛɛ nivonɔ l'a ye na kanha nileɛ li na, bani lee nɔhɔ ya tenɛ nɔmɛhɛɛ kiimu na ge, kee ya ye nizhiige ki na.

⁷ Can na, karijɛɛge nɔmɛɛ nizhiine li nɔ da bi fa, nɔnɔ bi da bye li na pu na shuun wuu nɔhɔ shan wɛ.

⁸ Ga Kile ya wu sipyii pu jaagi, na pu pye:

«Li wii caya ya wa ma,
nɛ Kafɔ Kile w'a jo mu.
Nɛ na ba karijɛɛge nɔmɛɛ nivonɔ lɔ

Izirayeli puga ke ni Zhuda puga ki mu.

⁹ Nɛ pu sefɛɛɛ pu kenɛ co,
na pu yeege canɔ kemu Misira fiige ki ni ge,

karijɛɛge nɔmɛɛ le nɛ lɔ pu mu wee tuun wu ni ge,
nivonɔ li da ba bye lee tuugo wɛ.

Bani p'a nɛ karijɛɛge nɔmɛɛ li kyɛɛgi.
Lee wuu na nɛ bɛ ya pu yaha.

¹⁰ Karijɛɛge nɔmɛɛ le nɛ da ba lɔ Izirayeli nagoo pu mu
yee caya yi d'a toro xɔ ge, lee le:

Nɛ na ba na saliya wu le pu fungɔnyɔ ni,
di wu ka pu zɔlɔ na.

Nɛ na ba bye pu Kile,
p'i bye nɛ sipyii.

¹¹ Wa shishiin da ga ba wu shi shɛn,
kelee wu ceboro kalaa nige wɛ na:
«Yi Kafɔ cɛ wɛ.»

Bani pu bɛɛri na ba nɛ cɛ,
na lɔ sipyitiilee na fo na shɛ nɔ sipyigbɔ na.

¹² Nɛ na ba pu kanahaya yi yafa pu mu.

* 7:21 Zaboruu 110:4

* 8:5 Ekizode 25:40

* 8:12 Zheremi 31:31-34

Ne da ba na funno tirige
ni pu jurumu wu kaa ni nige we.»*

13 Tuun wemu ni Kile ya karijenge jomee nivoᅇo li kaa jo ge, a lee di nizhiine li jeri nilee. Ayiwa, karijenge jomee nizhiine lemu l'a le, li canja jii be d'a toro ge, lee ya giin di biin.

9

Yesu Kirisa ye wu je saraga nivaᅇa

1 Karijenge jomee nizhiine li funno ni, kodorogoo kii bye wa Kile pellegana na, ni Kile-peene puga faya wogo, kee kemu bye jinje ke na ge.

2 Faja puga ki bi yerenje, na ki pye pupyaa shuun. Pubile nizhiine li bye fefere puga. Sokinnagbo we, ni tabali we, ni buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, kee ni yee bi bye.

3 Pubile shuun wuu li bi bye nahaparaga faja shuun wogo ki kadugo yiri. Lee bi bye fefere ti beeri wo fefere puga.

4 Saraya yi tawologo ka bye wa kemu k'a yaa ni sannu ni ge, kee ni pu bi nudanga yawurire ti leni. Keshi wa be bye wa, sannu wu bi taga wee beeri to. Maane w'a bye sannu shoo lemu ni ge, lee bye keshi wu ni, ni Aron publiin li l'a fyen ge, Kile bi saliya wu jomehe ki ka faakageeye yemu na ge, ni yee be.

5 P'a bi jaalaa shuun nooro wuu p'a yaa wee keshi wu fugba ni, pee bye serubeen.* Pee wo kapaya yi jime pu bi keshi wu jotojo ki to. Pee jime pe ni pu bi jurumu yafa wo saraya yi wo shishan pu woni keshi wu fugba ni. Ga kii keree kii beeri wo naha joduun je nime we.

6 Ayiwa, le singana le na faya puga ke ni ki yanmuyo yi beeri wa bi sin. Canja beeri saraya naha shoonrivoo pu bi jin pubile nizhiine li ni na Kile-peene ki keree pyi.

7 Ga saraya naha shoonrivoe wo junoᅇogbo wu ye nigin w'a bi jin pubile shuun wuu li ni toonii nigin pe yee funno ni. Wu bi jin wa ni yatooᅇo shishan je wu kenje ni we. W'a pee kan Kile mu wuye pyaa wo jurumu we ni sipyiire ti wo wu wuu na, p'a wemu pye na ta pu ya li ce-e ge.

8 Lee funno ni Fefere Munaa ya li she na na faya puga nizhiige ki yaha, xuu wemu w'a bye fefere ti beeri wo fefere wo wu ge, wee koo bi sanha mugu we.

9 Kee faya puga ke bye nime wo keree kii wo jaa. Lee wa li shee na saraya yatooᅇo, ni saraya yemu beeri y'a gaan Kile mu ge, piimu p'a yee wo ge, na yee bi da ja pee wo zoloo pu pye fefere we.

10 Yee saraya ye, ni yaliye, ni yagbaya, ni loho wuugaᅇaa nijehenje, kee bi bye kalege. Kee keree kii beeri bi bye pyeme fo na she Kile pye w'a keree ki jeri.

11 Ga Kirisa ya pa, na bye cabaya yanmuzaaya yi wo saraya naha shoonrivoe wo junoᅇogbo. Faya puga kemu ni w'a wu wo labye wu pye ge, kee ya sii pele, ki no be d'a fa. Sipya ya ta kee yerenje we; ki je be ke konjo ke wogo we.

12 Wee ya ta je Fefere ti Beeri wo Fefere Xuu wu ni sikapee, ni nupiye wo shishan gbooro ni we. Ga wuye pyaa wo shishan gbooro ni w'a je toonii nigin ye pe. W'a da lee pye nige sanha we, bani w'a tene baa juwuuro ta.

13 Ayiwa, na saha ni saliya wu ni, piimu bye fefere we, p'a bi sikapee ni nuphe shishan, ni nupine nizogoyo shoonro woni peefee na, na pu pyi mu fefere.

14 Ga Kirisa shishan ya fefere pyi na ye yee na xuuni! Tene baa Kile wo Munaa li gbooro ni w'a wuye kan Kile mu saraga, mane je kemu na we. Wu shishan ya juno baa keree je laha wee zoloo na, konho wee di da kapyenje pyi Kile jii wo wu mu.

15 Lee wuu na Kirisa wu je karijenge jomee nivoᅇo li wo susuro tegevo. Sipyii ya jurumu wemu pye karijenge jomee nilee li wo tuun wu ni ge, pee wo juwuuro wuu na w'a xu. Kile ya piimu yiri ge, tene baa cen wemu wo jomee l'a lo pee mu ge, konho p'i wee ta.

16 Sipya wa bu seme yaa yani wu xu ge, taagana lemu na wu kenje yanmuyo y'a yaa na pa daa wu nixhuhogo na ge, na lee taagana li ka wee ni. Wee seme wu da ja yaaga pye we, wo weefoo ba xhu, a l'i je na fiinne na w'a xu.

17 Bani na wufoo yaha jii na, tayerege wa wee seme wu na we, fo wufoo bu xhu.

18 Lee wuu na ali karijenge jomee nizhiine li be ya ta tene shishan baa we.

19 Tuun wemu ni Kile tudunmoo Musa ya saliya wu jomehe ki beeri jo sipyii pu mu ge, a wu nupiye shishan, ni sikapee shishan lo, ni loho be, ni Izopu* tige geye, na kee taga shishan pu jeregi saliya Kitabu we, ni sipyiire ti beeri na.

20 Na jo: «Kile ya karijenge jomee lemu lo yee mu ge, lee wo shishan pu je pe.»*

21 Lee jeregigana li ninuno na Musa ya shishan jeregi Kile wo faja puga ke, ni Kile wo kapyenje yereye yi beeri na.

22 Na saha ni saliya wu ni, shishan ni p'a yanmuyo yi beeri pyi fefere, fo yanmuyo nigin nigin wa ye. Shishan ya wo we, jurumu da ga yafa we.

* 9:5 Serubeen: Pee je Kile wo kapyebyii fugba we ni ba meleke je we. * 9:19 Izopu: Kee je tige, kemu wo geye yi je ni shiire nijehere ni ge, tee shiire te pu ma minee na wo na jeregi. * 9:20 Ekizode 24:8

23 Fāṅa puga ke ni ki yaṅmuyo yi bye fugba wogo ki wo jaa. Ba yee yaṅmuyo yi bi yaa na pye fεεfεε ni yaṅṅoyō shishan ni wε, lee na yaṅmuyo ye yi jε fugba wu ni ge, yee bi yaa na pye fεεfεε ni saraga ka ni, kemu k'a ye yaṅṅoyō na ge.

24 Bani fεfεfεε xuu wemu sipyii ya yereṅe na pye ba see wo wu jaa jε-ε ge, Kirisa ya ta jé wee ni wε, ga fugba wo wuyε pyaa ni w'a jé, kōnhō wu yere To Kile jaha tāan wée wuu na.

25 Wu ya ta jé wà kōnhō wu wuyε pye saraga tōṅnii nipeheṅεε funṅō ni wε, ba saraya jaha shōōnrivεε wo jūṅṅōfōgbō w'a bi jin fεfεfεε xuu wu ni yee bεeri, ni yaṅṅoyō shishan ni wε.

26 Li da bi bye mu, Kirisa bi da ganha tōṅnii nipeheṅεε ni fo koṅṅōṅō konduun ni. Ga nime, koṅṅō xōduun wu funṅō ni, tōṅnii nigin ye pe, w'a wuyε she, na wuyε kan saraga, kōnhō wu jurumu wu lō laha w'a.

27 Xu na ba nō sipyii bεeri nigin nigin na tōṅnii nigin. Lee kadugo na Kile di kiiri kōn pu na.

28 Mu Kirisa bε ya pye saraga tōṅnii nigin ye pe, kōnhō wu sheṅṅehεmεε wo jurumu tuguro lō. Wu na ba wuyε she wu sigevεε pu na, wu ba ba wu pana shuun wuu li ni. Wu da ba jurumu keree jaha shōōnri lee ni wε, bani w'a xō lee ni. Ga jūwuuro wu da ba gan wu sigevεε pu mu.

10

1 Ayiwa, Kile ya yaṅmuyo yemu jōmεε lō wée mu ge, yee wo jaa bye saliya wu ni. Ga dii ye pyaa yee yaṅmuyo yi jε ge, saliya wuyε pyaa ya ja yee she wε. Lee wuu na piimu p'a bi Kile pele na bε ni saliya wu ni ge, pee bi saraya wo yee bεeri. Ga, saliya w'i ya ta ja pee je yeege pu wo jurumu wu ni, na pee pye sipyii, piimu p'a fa wε.

2 Yee saraya yi da bi da ja sipyii pu shō, pu bi da yee jō yaha; piimu p'a yi wo ge, pee bi da bye fεfεfεε tōṅnii nigin l'a xhō. Pee bi da buyε wii jurumupyii nige wε.

3 Ga li ya ta pye mu wε, yee bεeri yee saraya yi ma sipyii pu funyō tun pu jurumu wu na.

4 Bani nupεhεε, ni sikapee shishan da ja jurumu laha bada wε.

5 Lee wuu na, Kirisa na pa koṅṅō ki na, a wu Kile pye na:

«Mu ya jo na mu wa saraya yatōyō yi feni wε.
Mu di ya ta sōō
sipyii pu wo yaṅmuganya yi saya na wε.
Ga m'a nε kan ceepuuro,
kōnhō nε ti kan ma mu saraga.

6 Saraya nizogoyo ni jurumu yafa

saraga ka shishiin ya ta ma jaha ji wε.
7 Wee tuun wu ni, a nε jo:

«Kile, nε pa di ba ma jidaan pye
ba l'a ka Kitabu wu ni wε.»*

8 Ayiwa, a Kirisa di fεnhε Kile pye: «Mu jε saraga yatōyō ye ni sipyii pu wo yakanya yi saya feni wε, na yee ya mu jaha ji wε.» Ayiwa Yesu ya ye jo, ali na ta yee saraya ye di bi wo bε na saha ni Kile tudunmōō Musa wo saliya wu ni.

9 Lee kadugo na a Yesu di jo sanha: «Nε pa, di ba ma jidaan pye.» Lee na w'a saraya yi wo saliya nile wu shan, na nivomōō tenε.

10 Lemu li bye Kile jidaan ge, Yesu Kirisa ya lee pye. W'a wuyε kan saraga Kile mu tōṅnii nigin pe. Lee gbōōō ni wée ya je yeege wū jurumu wu ni.

11 Taashiine li ni, saraya jaha shōōnrivōō pu bi Kile wo labye wu pyi caṅa bεeri. Saraya ninuyo yi p'a bi wo tεεgeε nipeheṅεε ni, na ta yee saraya yi da ja jurumu laha sipya na bada wε.

12 Ga Kirisa ya saraga nigin pe wu wolo gbee wo jurumu wu wuu na. Lee kadugo na, a wu diin saanra tateεngε ki ni To Kile kanige cε.

13 Na Kile jaha wii fo wu ba wu pεen pu tirige na pa yaha wu tōyō nōhō ni.

14 Piimu ya pye fεfεfεε na foro pu wo jurumu wu ni ge, w'a pee pye p'a fa gbee saraga nigin pe wu gbōōō ni.

15 Lee ninunō Kile Munaa bε ya she wée na. L'a jo:

16 «Nε Kafōō ya jo:
Karijεεge jōmεε le nε da ba lō yee mu,
yee caya ye na toro xō na ge,
lee le: Nε na ba na saliya wu yaha pu zōlō
pu na,
di wu ka pu fungōnyō ni.»*

17 Ba w'a xō yee ni wε, na jo:

«Nε da ga na funṅō tirige nige
pu jurumu ni pu katiibaagaa na wε.»*

18 Ayiwa, jurumu wemu ya yafa ge, jurumu yafa saraga kawuunō jūṅṅō wa nige wee wuu na wε.

Wū fulo Kile na ni lowaa ni

19 Lee wuu na na cebooloo, lowaa wa wée mu na jé fεfεfεε ti bεeri wo fεfεfεε xuu wu ni Yesu shishan pu gbōōō ni.

20 Yesu ya kovonō mugi wée mu, lemu l'a se ni wée ni Kile yiri ge, lee jε jii sicuumō koo le. Jāhaparaga fāṅa* ki k'a bi lee tō, a Yesu di kee laha wà wu wo xu wu baraga ni.

21 Wée wo saraya jaha shōōnrivεε wo jūṅṅōfōgbō wu jε wii. Wee wu jε Kile wo sipyii pu jūṅṅō ni.

* 10:7 Zaburuu 40:7-9   * 10:16 Zheremi 31:33   * 10:17 Zheremi 31:34   * 10:20 Nahaparaga fāṅa: Kee jε fāṅa kemu k'a bi pari fεfεfεε ti Bεeri wo fεfεfεε ti Xuu wu wo kujōō li jō na ge. Wee tuun wu ni sipyiiime bi yaa wu jé wà wε.

22 Lee wuu na wù fulo Kile na ni zòsaama, ni nakaara baa n'a daa ni. Wù Yesu yaha wu wù zòlò pu tiibaara ti bæeri je laha pu na! Wù wù je fiinjɛ!

23 Tadaɲa kemu kaa wèe ya yu ge, wù nòrò kee na xuuni! Bani jòmɛɛ fò wu jɛ jòmɛɛ li lòvò we, wu na li jò fa.

24 W'à wùye funyò tirige ni wù sipyyii kaa ni, kònho wù da wùye logoo wari taanɲɛge ni kapyegee nizaanɲa bye na.

25 Wù ganha bu da wùye binne jò yaha ma na jo ba pii ya li pye we! Ga wù pye wùye yerivɛɛ, bani wùye pyaa wa li jaa na Kafò cabaɲa k'a tɛɛɲɛ.

26 Ayiwa, wèe bu dò, na jurumu pyi, na wù ta w'à can wu cɛ xò, saraga katii wa nige kemu na já wee jurumu we yafa wɛ,

27 fo na kiiri ni nagbòho ki ye sigeɛ ni fyaara nigbòrò ni. Kee nagbòho ki na ba Kile wo pɛɛn pu sorogo na pu xò.

28 Sipya wemu bu Kile tudunmò Musa wo saliya wu kyɛge, sipyii shuun kelee taanri bu da piimu jɛ li sɛɛri ge, weefò na gbo jɲaara baa pee wo jomò pu wuu na.

29 Ga sipya bæeri w'a Kile Ja wu fanha ge, na Kile wo kariɲɛge jòmɛɛ li wo shishan pu wii na p'a nòho ge, pee pemu p'a bi weefò pye fɛɛɛ ge. Kelee Fɛfɛɛɛ Munaa lemu l'a bi niime kan wufò mu ge, wu bye w'i ya gbòrò taha lee na wɛ, ta yee ya giin na weefò ya yaa ni kanhama nigbò ni na ye Kile tudunmò Musa wo saliya wu kyɛgeivò na wɛ?

30 Bani Kile wemu w'a jo ge na: «Nɛ ye nigin mu li wa na jurumu footò kan kaku-ubye mu.» Wee ninumò w'a jo bɛ sanha na: «Kafò na ba kiiri kan wu sipyii pu na.»*

31 Na jé Kile jii wo wu kenjɛ ni kiiri kaa na, tee jɛ fyaara nigbòrò dɛ!

32 Ayiwa, tuun wemu bæeri ni yee ya Kile wo kpɛngɛ ki ta ge, yi yi funyò yaha nidogo wee tuun wu na. Yee ya kori yaha jòmɛɛ fɛɛɛ ni na kee yogbòho ki tun, ali na yi ta bɛ kanhama nigbò ni.

33 Kabaɲa ka na, p'a yee fanha sipyii ninjɛ ni, na yee kanha xuuni. Piimu p'a kanha mu ge, kabaɲa ka na, yee ya bi gbɛgele di pee tɛɛɛ.

34 Yee ya jɲɲò jaari kasolemɛɛ na. Sipyii ya yee kenjɛ yanɲuyò yi shò yee na tuun wemu ni ge, a yee loxoolu wuu di lee soro, bani yee ya li cɛ naafuu see wo wu wa yee mu wemu na gori yaha ge.

35 Lee wuu na, n'a daa we wu wa yee mu Kafò na ge, yi ganha bu da wee yaha wɛ. Bani lee kuduun ya pɛɛ xuuni!

36 Yee mago wa sanha lowaa na, kònho yi da se naha na Kile jidaan bye ni. Lee bu bye, w'a lemu wo jòmɛɛ lò ge, yi na ba lee ta.

37 L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Jɛɛɛ l'a kori wemu wu da ba ge, wee di ba. Li da mò nige wɛ.

38 Sipya wemu w'a dà nɛ na ge, wee w'a tii. Lee funɲò ni wu da ba jii sicuumò see wo ta.

39 Piimu p'a guroo kadugo, na gyɛɛgi ge, wèe jɛ pee ni wɛ. Piimu p'a daa, pee di da ba jɲuwuuro ti ta ge, pee ni wèe jɛ.

11

Sipyii piimu p'a pye ni n'a daa ni ge

1 Ayiwa, n'a daa w'a wèe wo tadaɲa ki wo yanɲuyò yi keree fiinjɛ, na wèe pye wèe ya tiin ni li ni na yi wa wèe mu na xò. N'a daa w'a wèe pye wèe ya sò li na na can wa yanɲunabaaya yi wo keree ki ni.

2 Pu n'a daa wu wuu na Kile ya taashiine li wo sipyii pu sò.

3 N'a daa funɲò ni wèe ya li cɛ na Kile wo jomò pu baraga ni konjɛ ya yàa. Lee na, yanɲuyò yemu ni wèe jii wa ge, yee ya yàa ni yanɲuyò ni yemu y'a jaa wɛ.

4 Wu n'a daa w'a Abeli wo saraga ki pye k'a ye Kayɛn wogo ki na. Kile ya li shɛ wu n'a daa wu shizhaa na na w'a tii. Bani Kile ye pyaa ya sò wu yakanga ki na. Abeli ya xu, ga nijaa we bɛ ni wèe ya kalaa taa wu n'a daa wu funɲò ni.

5 Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Henòki lò durogo fugba ni na ta wu sanha xhu wɛ. Sipya wa shishiin ya ta wu jaa nige wɛ, bani Kile ya wu lò. Yani Kile wu wu lò ge, w'a bi wu sò, na jo na wu kaa ya taan wee mu.

6 Ni n'a daa bɛ wɛ, wa shishiin kaa da já daan Kile mu wɛ. Bani w'a bæeri w'a giin wu fulo Kile na ge, li waha l'i waha wufò ya yaa na dà li na na Kile wa, na jɛ bɛ wu shavɛɛ saraavò.

7 Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Nuxhun kaala ni keree kii ni, wu sanha kiimu jaa wɛ. Na Kile jii fyaara yaha wu zò wu na, a w'i kògbòho ka yàa, kònho wu ni wu puga shɛɛn di ba shò. Ba w'a lee pye wɛ, a w'i li shɛ lee funɲò ni na jaagi ya to konjɛ sipyii pu jɲɲò ni. A Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.

8 Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya Kile jòmɛɛ co wu yiriduun wu ni Kile mu. Kile bi da fige kemu kan wu mu, kee di bye wu cɛn ge; a wu foro wuyɛ pyaa wo fiige ki ni, na kee koo co na ta wu ya ki sanha cɛ wɛ.

9 Wu n'a daa wuu na w'a shɛ bye nadadinɛ kee fiige ki ni, kee kemu wo jòmɛɛ l'a lò wu mu ge. A w'i wu wo tiinne li pye fàya piyɛɛ ni. Lee Ishaaga ni Yakuba bɛ ya pye. Lee jòmɛɛ le ninunò Kile bi lò pee bɛ mu.

* 10:30 Duterenome 32:35-36 * 10:38 Habakuki 2:3-4

¹⁰ Ibirayima bi kugbɔɔ naha wii lemu nɔhɔshanma p'a jɔ ge. Kile wu jɛ lee kulo le wo kanahashɔɔnrimɔ ni li yerenɛvɔɔ.

¹¹ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya pya kan Sara mu, ali na wu ta w'a le be xuuni. Bani w'a dɔ li na na jɔmɛɛ fɔɔ wu jɛ jɔmɛɛ li lɔvɔɔ we.

¹² Lee wuu na, ali na legɛ fanhaxhɔɔɔ yaha t'a nɔ wu poo wu na, w'a nagoo nipehemɛɛ ta, piimu p'a jɛhe ba fugba wɔɔɔ ki jɛ wɛ, ni ba suumɔ lɔhɔ jɔ gbazhenhe jɛ wɛ.

¹³ N'a daa ni pii sipyii pii beeri ya xu. Kile ya yanmuyɔ yemu jɔmɛɛ lɔ ge, yee bi sanha jɛ pu kenɛ ni wɛ. Ga, a p'i bye kanna p'a yi jaa, na fundanga ta yi wuu na. A puyɛ pyaa di li she na nabuun pee jɛ, na pee nidorowuu pu wa ke jinɛ ke na.

¹⁴ Pe jomɔ pe ya li sheɛ na to puga katii pu joveɛ ya zhaa.

¹⁵ Kemu ni p'a yiri ge, kee da bi pu zɔlɔɔ jii, pu bi da ja guri zhe wɔ.

¹⁶ Ga can na, to puga nijenɛ pu bi zhaa, lee kori kemu ki jɛ fugba wu ni ge. Lee wuu na, li jɛ shiige kaa Kile mu p'a wu pyi «pee wo Kile» wɛ. Bani w'a kulo la gbegele pu mu.

¹⁷ Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya sɔɔ na wu ja Ishaaga kan di bye saraga, tuun wemu ni Kile ya jo wu lee pye ge. Ishaaga yɛ nigin pe wu bye wu ja. Na ta Kile di bi jɔmɛɛ lɔ wu mu na:

¹⁸ «Mu nagoo na ba jɛhe na foro Ishaaga ni.»

¹⁹ L'a bi bye Ibirayima funɔɔ ni na Ishaaga jɛhe xhu be, na se wa Kile ni na wu jɛ yeege xu ni. Lee l'a Kile pye w'a Ibirayima ja wu tɛrenɛ wu na, a l'i bye kanna xu ni w'a jɛ na foro.

²⁰ Wu n'a daa wuu na Ishaaga ya duba pye Yakuba ni Ezawu mu cabaya wuu na.

²¹ Wu n'a daa wuu na Yakuba ya duba pye Yusufu wo nagoo pu beeri nigin nigin mu, na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ. Pubiin le li bye wu kenɛ ni ge, a wu yere, na buri lee jɔnɔ ni, na Kile pele.

²² Wu n'a daa wuu na Yusufu ya li she na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ, na Izirayeli nagoo pu na ba foro Misira fiige ki ni cana ka. A w'i li she na pu ba fɔro, na pu da fɔro ni wee nixhugo ki kaciiye yi ni.

²³ Pu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa sefɛɛ p'a wu nizexhɔɔ ki nɔmɔhɔ p'oye taanri. Bani pu bi wu ta w'a jɔ. A p'i bye pu ya fya saan wu wo nijoyo yi na wɛ.

²⁴ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa nilxhɔɔ ki ya ta sɔɔ p'a wu pyi Farawɔn poro ja wɛ.

²⁵ W'a bi li ta na wee ni Kile sipyii na kanha shiizhan, na lee ya pɔɔ jurumu wo fundanga keree na, kee kiimu da mɔ wɛ.

²⁶ Wu mɛge na kyɛegi ba Kirisa jɛ wɛ, w'a lee ta naafuugbɔ na ye Misira fiige ki kenɛ

yanmuyɔ beeri na. Bani kuduun wemu wu bi da ba da Kile mu ge, wee ni wu naha di bye.

²⁷ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa ya foro Misira fiige ki ni, ali na saan wu luu ta l'a yiri wu tɔan xuuni wu ya ta fya wɛ, bani w'a lowaa ta ma na giin na Kile wemu wu jɛ wa ya wu jaa-i ge, na wee w'a jaa.

²⁸ Wu n'a daa wuu na w'a Yawutuu Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li tenɛ. Na shishan jɛregi jɛregi piyɛ yi kujɔɔɔ ki jɔ na, kɔnhɔ xu wo mɛleke wu ganha bu da nɔ Izirayeli sheɛn pu wo jashuime wa shishiin na wɛ.

²⁹ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a suumɔ lɔhɔ ki kɔn jɛri ba jiwaga jɛ wɛ, kee kemu p'a byi na «Lɔniga» ki ge. A Misira sheɛn pu be di jo p'i lee shi pye, ga, a lɔhɔ k'i gɛgi, na pu li.

³⁰ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a pa jaaari na Zheriko kulo li maha cabya gbarashuun funɔɔ ni, a li kasɔɔyɔ y'i do.

³¹ Wu n'a daa wuu na navarashaa Araxabi ya ta pinne xu ni Zheriko sheɛn pusamaa ni shiizhan wɛ, pee piimu pu bye Kile jɔmɛɛcobaalaa ge. Bani Izirayeli nagoo piimu p'a bi she kulo li saala ge, w'a bi pee co na jɔ.

³² Di yeke be ta jo sanha wɛ? Bani tuun w'a na xuunɔ wɔ Zhedeyɔn, ni Barake, ni Samusɔn, ni Zhefute, ni Dawuda, ni Samuwɛli, ni Kile tudunmɔɔ pusamaa keree na.

³³ Pu n'a daa wuu na p'a se ta saannaa na, na tiime keree pye. Kile ya yanmuyɔ yemu jɔmɛheɛ lɔ pu mu ge, a p'i yee ta. P'a pii kan cɛnrileɛ mu, ga yafiin ya pu ta wɛ.

³⁴ P'a pii le na ni, ga yafiin ya pu ta wɛ. A p'i ganha na giin p'i nɔmparaa taga pii gbo, ga, a pee di shɔ. Fanhaxhɔɔɔ bye pu na, ga, a p'i fanha ta. Pii bye kashenɔmɔ-jemɛɛ fo fiieye ya wo kashen keye na fe pu naha na.

³⁵ Cɛɛ pii wo n'a daa wuu na Kile ya pu sipyii jɛ piimu ya bi xu ge. Pii ya kanha pu ni, ga p'i ya sɔɔ na puyɛ shɔ wɛ. P'a sɔɔ xu na, kɔnhɔ pu canɛnɛ p'i Kile ta.

³⁶ P'a pii la wolo, na pii kpɔn, na tɔɔɔ shɔnhoyɔ taga pii pɔ, na pii le kaso ni.

³⁷ Na kagereye taga pii wɔ gbo, na menizhee wo nahanaa taga pii ja, na pii gbo ni nɔmparaa ni. P'a bi jaaari na mari, sikaseye ni dubyaseye di jɛ pu faleye.

³⁸ A p'i ganha na jaaari na yeree sipɔnɔ ni, ni boboyo yi na, ni faaya wegɛye ni, ni jinɛ wegɛye ni. Na ta kɔnɔ sipyii bi ta yaa ni pii sipyii pii tuugo ni wɛ.

³⁹ Kile ya pii sipyii pii beeri sɔ pu n'a daa wu wuu na. Ga lee be na Kile bi yanmuyɔ yemu wo jɔmɛɛ lɔ pu mu ge, yee bi sanha jɛ pu kenɛ ni wɛ.

40 Bani fungongɔ nizaanɔa ki bye Kile mu na naha tii ni wɛɛ ni. Wu funnɔ bye pii sipyii pii jɔ ki fa wɛɛ kadugo na wɛ.

12

Wɛɛ ya kanhama soro ba Kirisa jɛ wɛ

1 Ayiwa, pii sɛɛɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pii ya wɛɛ maha, lee wuu na lemu bɛɛri li da bye tuguro wɛɛ mu, wɛɛ ganha bu da zhe naha na n'a daa ni-i ge, wu kee bɛɛri jɔ yaha, jurumu wemu bɛɛri w'a wu birege ge, ni wee bɛ. Kile wo labye we w'a she wu na ge, wu la le wu da fe w'a wuyɛ shaanri wee fɛni.

2 Wu wu nahaya tii Yesu na, wee wu jɛ wɛɛ n'a daa wu nahoshanma ni wu favɔɔ. Wee w'a korikoritige ki kanhama soro, wu ya ta pee wii shiige wɛ. Bani fundanga ke ki bye wu naha na ge, kee ni w'a bi wu naha le. Wu nidɛɛngɛ ki wa nime saanra tatɛɛngɛ ki ni Kile kanige ɛɛ.

3 Yesu wemu w'a jurumupyii makɔɔ ki soro mu ge, yi yi funnɔ yaha nidogo wee na, kɔnhɔ yi fanha ganha da xhɔ, yatɛngboyo di jɛ yi ni wɛ.

4 Bani zhaanra temu yee ya leni ni jurumu ni ge, yee sanha tee le xɔ fo na nɔ xu na wɛ.

5 Kile wemu w'a yɛɛ kaan yee mu ba wu jalaa jɛ-ɛ ge, ta yee funnɔ ya wɔ wu jomɔ pu na? W'a jo:

«Na ja, ma ganha bu da Kafɔɔ wo guu wu kpɔɔnrɔ ti wii kapire wɛ!

Wu bu ma jaagi, lee bɛ ganha bu ma yatɛnyɛ gbo wɛ!

6 Bani sipya we kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge, weefɔɔ w'a guuni.

W'a piimu bɛɛri wii wu nagoo ge, w'a pee bɛɛri kpɔɔn ni wu susɔ wu ni.»*

7 Yi Kile wo guu wu kpɔɔnrɔ ti soro, bani w'a yee wii wu nagoo. Ja weke wu jɛ ni wu to ya wu kuuni-i wɛ?

8 Kile ya wu nagoo bɛɛri kuuni. Wu bye w'i ya yee kuuni wɛ, yee jɛ wuyɛ pyaa wuu wɛ, ga kpɛɛngɛ nagoo yee jɛ.

9 Wu wu funnɔ yaha nidogo wu sefɛɛ pu na. Pee ya wɛɛ kuuni, a wɛɛ bɛ di ganha na pu pɛɛ. Ta wɛɛ ya yaa na kuu xuuni fugba To Kile mu na ye pee na, kɔnhɔ wu jii sicuumɔ ta wɛ?

10 Wɛɛ tii ya wɛɛ kuuni jɛri funnɔ ni, na bɛ ni puyɛ pyaa jidaan ni. Ga wɛɛyɛ pyaa wo kuduun kaa na Kile ya wɛɛ kuuni, kɔnhɔ wu bɛ di jɛ taa ta wu fɛfɛɛɛ ti ni.

11 Can na, sipya wa shishiin ya fundanga taa wu kuuduun ni wɛ, fo natanhanɔa. Ga kalaa we wufɔɔ da ba daa lee kadugo na ge, wee wo kuduun na ba bye weefɔɔ mu nahinjɛ ni tiime.

12 Lee wuu na, yi yi fanhaxhɔɔɔ keye yi nigiri, ni yi nugunɔ yi y'a jɛɛ.

13 Korogoo kiimu k'a tii ge, y'a jaari kee ni, kɔnhɔ fanha baa fɔɔ wemu w'a taha yi fɛni ge, wee ganha da koo yaha wɛ, ga w'i fanha ta.

14 Y'a nahinjɛ shaa k'i bye yi ni sipyii pu bɛɛri tɛ ni. Yi yi torogana li yaha l'i bye fɛɛfɛɛ, ni lee bɛ wɛ, wa shishiin jii da ga daha Kafɔɔ na wɛ.

15 Y'a yiye kasɛri, kɔnhɔ wa shishiin ganha da wuyɛ tɔɔɔɔ wolo Kile wo niime wu ni wɛ. Wa shishiin ganha bu da zɔɔ wu pye ni fun-guunɔ ni, ki wu tɛhɛnɛ ta, k'i shɛɲɛhɛmɛɛ zɔɔɔ kyɛɛgi wɛ.

16 Y'a yiye kasɛri wa shishiin ganha da bye yi ni dɔɔɔ, kelee Kile jii fyaara baa fɔɔ ba Ezawu bye wɛ. Bani ɛɛn taa lemu li bi yaa na nɔ wu na wu lɛɛɛ ki wuu na ge, w'a lee faa yalige golɛɛ nigin yɛ na.

17 Y'a li ɛɛ lee bɛɛri kadugo na, tuun wemu ni wu bi giin wu duba wu ta ge, wu ya jɛ wɛ. Ali na ta wu jɛsinmɛ wo bi wu shaa bɛ, ga, a p'i zhe wu ni, bani wu ya wɛri daburajɛ jo wɛ.

18 Kile na yee ya fulo. Sipya na jɛ gbɔn yaaga kemu na ge, yee ya ta fulo kee na wɛ. Kee yaaga ke jɛ Sinayi faabobonɔ ke. Izirayeli nagoo pu p'a fulo kee na. Pee ya nagbɔhɔ ja, ni Kilewɔ, ni nibiigbɔhɔ, ni zanha kafɛɛkuunɔ,

19 na maga mɛɛ ni mujuugbɔɔ la logo. Ga Izirayeli nagoo pu p'a yee logo ge, a pee di jo na Kile wu jɔ wuyɛ na, na fanha jɛ pee ni pee pu jɛ ali wu nahinjɛ nigin bɛ logo nige wɛ.

20 Bani jomɛɛ le l'a kan pu mu ge, pu ya jɛ li na wɛ. Lee jɛ na: «Sipyaa sipya w'a kpɔn ke faabobonɔ ke na ge, ali yatɔɔɔ bɛ, pu kagereye taga kee w'a gbo.»*

21 Le p'a ja ge, lee bye fyaara kagbɔɔ xuuni fo Kile tudunmɔɔ Musa yɛ pyaa ya jo: «Nɛ fya xuuni fo na jɛɛ.»*

22 Ga yee wuu li ya ta pye mu-i dɛ. Siyɔn wo faabobonɔ ki na yee ya fulo, Kile jii wo wu wo kugbɔɔ le. Zheruzalɛmu kulo li jɛ fugba wu ni, ni li tɛhɛnɛ baa mɛɛkɛɛ pee.

23 Kile ya wemu naha bulo ge, wee wo pinneɛ ki na yee ya fulo. Kee pinneɛ ke wo sipyii pu funnɔ y'a taan na pee mɛyɛ y'a ka fugba we ni. Kile na yee ya fulo, wee wemu wu jɛ sipyii bɛɛri wo kiiri kɔnvɔɔ ge. Sipyiiimɛɛ pii pu bye kɔnɔ ki na fo taashiinɛ li ni, pu d'a kari Kile yiri ge, pee jɔ ya fa nime. Pee na yee ya fulo.

24 Yesu yɛ pyaa na yee ya fulo. Wee wemu wu jɛ karijɛɛɛ jomɛɛ nivonɔ li wo susurodegɛmɛ wɛɛ ni Kile tɛ ni ge. Wu shishan pu p'a wɛɛ pye fɛɛfɛɛ ge, pee na wɛɛ ya fulo; pee ya ye Abeli wo pu na.

* 12:6 Talɛɲɛ 3:11-12; Zaburuu 119:75; Zaburuu 94:12

* 12:20 ɛkizode 19:12-13

* 12:21 Duterɛnɔmɛ 9:19

25 Ayiwa, yi kasεεge yaha yiyε na, Kile ba yu ni yi ni, na yεre kaan yi mu, yi ganha bu da zhe yee logonɔ na we. Bani fo taashiine li ni, piimu p'a she pu da Kile tudunmɔ pu wo jomɔ pu logo jinε ke na-ε ge, pee ya ta shɔ jaagi kanhama pu na we. Nime wemu w'a yu ni wεe ni na yiri fugba we ni, na wεe kaala ge, wεe bu bye wεe di ya ta sɔɔ wee wo nijoyo yi na wε, wεe na ba shɔ shɔgana leke na wε?

26 Wu mujuu l'a jinε ki pye k'a cεle taashiine li ni. Ga nime w'a namεe lo wεe mu na: «Nε na ba jinε ki pye k'i jεle tɔɔjii nigin wa be sanha na fara fugba wu be na.»*

27 Ba w'a jo na: «Tɔɔjii nigin wa be sanha we.» Lee ya li sheε na yanmuyɔ yemu y'a cεle ge, na yee na ba biin. Yanmuyɔ yemu yi jε yi da ga xhɔ-ε ge, yee yε yi da ba gori.

28 Lee na, saanra temu ni wεe da ba bye ge, tee wo yaaga ka shishiin da ga ba jεle laha ki tayahanɔ ni wε. Lee wuu na w'a Kile shaari, wu da wu labye ni wu jidaan pyi, wu pεnε, ni wu jii fyaara ni.

29 Bani wεe wo Kile wu jε na be, kemu k'a ki yaara sorogo fεfεε ge.

13

Yeriyeri jomɔ

1 Yi la le yi da se naha na ni cebooloo pu taanpεεge ki ni.

2 Yi ganha bu da funnɔ wɔ nabuun dirige na we, bani pii ya melekeε tirige na ta pu ya pu ce we.

3 Yi yi funyɔ yaha nidoyo kasolemεε na, ma na jo yi be p'a pye toro pee tuugo kasolemεε. Yi yi funyɔ yaha nidoyo kanhama fεε na, l'i bye kanna yiyε pyaa ceepuuro ti t'a gana.

4 Sipyii beeri ya yaa na furu pele. N'a fara cee wu na, wa shishiin ganha ba nɔhɔmɔ keree, kelee dɔdɔɔɔ pyi wε, bani Kile na ba kiiri kɔn sipyinɔɔyɔ ni dɔdɔɔ na.

5 Yi ganha bu da yiyε yaha wari la fεε we, ga lemu li wa yi keye ni ge, lee li yi yaa, bani Kile yε pyaa ya jo:

«Nε na na funnɔ yaha
nidogo mu na tuun beeri ni,
n'a da ga ma yaha
ma yε nigin tuun wa shishiin ni we.»*

6 Lee wuu na wεe ya lowaa ta na yu:

«Kafɔ jε nε Tεgeɔɔ,
nε da vya yafiin be na wε!
Naha sipiyawyii di da j'a bye nε na wε?»*

7 Yi wo nahagbaa fεε piimu p'a Kile jomɔ pu jo yi mu ge, yi yi funyɔ yaha nidoyo pee na! Yi yi funyɔ yaha nidoyo pee jaarigana

li na, pee wo n'a daa wu wo nara l'a pa xhɔ xɔgana lemu na ge, y'i bye pee taannivεε!

8 Yesu Kirisa ya jeri we. Ba w'a bye tajaan we, mu wu jε nijaa, mu wu wa da gori yaha be fo gbee.

9 Yi ganha bu da yiyε yaha kalaa nivomɔ watii wu yi piinε we. Bani Kile wo niime we, wee w'a fanha kaan sipya zɔ mu, lee l'a saha, na jɔ. Kodorogoo kiimu ki wa yaligee ki na ge, lee koo la shishiin wo jaari da ga j'a fanha kan sipya mu n'a daa ni we. Piimu p'a kee kodorogoo kii jaari ge, li ya yafiin be jɔ pee na wε.

10 Saraya tawologo wa wεe mu. Saraya naha shɔɔnrivεε piimu p'a kapyenεε pye fana puga ki ni jinε ki na ge, pee da j'a pu wo jalige ta wεe wo saraya yi tawologo ki ni we.

11 Yatɔɔyɔ shishan ni pee wo saraya naha shɔɔnrivεε wo jurofɔgbɔ wu ma jε fεfεεε ti Beeri wo fεfεεεε Xuu wu ni, na pee saraga jurumu wu wuu na. Ga yee yatɔɔyɔ nigboyo yi wo xaara ti ma sorogo kanha ki kadugo yiri.

12 Lee na Yesu yε pyaa be ya kanha na xhu kanha ki kadugo yiri, konhɔ wu sipyiire ti pye fεfεεε ni wuyε pyaa shishan ni.

13 Lee na, wu be pu she ni wu ni kanha ki kadugo yiri, wu binne ni wu ni wu fanhara ti na.

14 Bani kulo li l'a da gori yaha gbee ge, lee wa wεe mu jinε ke na we. Ga kulo le l'a ma ge, lee wεe ya zhaa.

15 Lee wuu na wu masɔɔ saraya wolo kan Kile mu Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Wu ganha bu da lee jɔ yaha we, lee kori, wu mege pεnε ki pye wu jɔ na tuun beeri ni.

16 Yi yi funyɔ yaha nidoyo kasaanɔa bye na; yi da yi sipiyii kaan yi keɲε yanmuyɔ ni. Bani yee saraya yi tuugo k'a dan Kile ni.

17 Yi yi nahagbaa fεε jomεheεε co, yi guu pu mu, na li pye p'a yi munahaa ki kasεεge pyi, bani Kile na ba pee yege yi munahaa wuu na. Y'a li pyi mu, konhɔ p'i j'a yi naha co ni fundanga ni, jatanhanɔ baa. Lee be we, yee wo kuduun da da li ni we.

18 Yi kori yaha Kile-jεrege na wu mu! Wεe ya da li na na zɔsaama wa wεe mu. Bani li wa wεe funyɔ ni na jaarigazaana jaari tuun beeri ni.

19 N'a da yi jo waha yi mu jo yi kori Kile-jεrege na, konhɔ nε guri she yi mu tɔvuyo na.

Duba ni fɔ

20 Nanjε fɔ Kile wu jε yatɔnahamaa pu wo jurofɔgbɔ we. Wee w'a wu Kafɔ Yesu jε yeege xu ni, tɛhεnε baa karijεεge jomεε li shishan pu gbɔɔɔ ni.

21 Wu yi jii kapyegee nizaanɔa beeri na, konhɔ yi da wu jidaan pyi. Lemu l'a dan wu ni ge, wu lee le yi funyɔ ni Yesu Kirisa

* 12:26 Agizhe 2:6

* 13:5 Zhouwe 1:5; Duterεnɔme 31:6,8

* 13:6 Zaburuu 118:6-7

gbɔɔɔ ni. Nɔɔɔ wu taha wee mɛge na fo
gbee. Amiina.

²² N'a yi jɛɛri na cebooloo jo yi pe yeri yeri
jomɔ pe xu yiyɛ ni, bani sɛmɛ wu jomɔ pu ya
ta jɛhe wɛ.

²³ Nɛ funɔɔ ki wa y'i li cɛ na jo wù ce-
borona Timote ya yaha na foro kaso wu ni.
Wu bu nɔ naha, nɛ ni wu ni, jeri bu bye w'à
da zhe foro yi na.

²⁴ Yi wù fò kan yi jahagbaa fɛɛ pu bɛɛri
mu, ni Kilɛ wo sipyii pu bɛɛri. Wù cebooloo
piimu bɛ pu wa Itali fiige ki shɛɛn ge, pee bɛ
ya yi fò kan.

²⁵ Kilɛ wo niimɛ we wu pye yi bɛɛri na.
Amiina.

Yakuba Yakuba ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yakuba wɛ?

Yakuba wemu wu jɛ Kafɔɔ Yesu ni Zhude yɛ wo ceborona wu ge (Macoo 13:55; Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka.

Taashiine li ni, wu bi ta dā Yesu na na Kirisa wu jɛ wii wɛ (Yohana 7:50). Ga tuun wemu ni Yesu ya pa jɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni w'a dā wu na (Kapyege 1:14; 1 Korɛnte Shɛn 15:7). A wu niye di juri n'a daa wu ni fo na wu pye Zheruzalɛmu wo egilizi wu nahagbaa fɔɔ (Kapyege 12:17; 15:13-21; 21:18).

We sɛmɛ we kakana juyɔ

Yakuba ya we sɛmɛ we ka na tun Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu mu. Gbaweye ke ni shuun wemu kaa Yakuba ya yu naha ge, yee jɛ Karɛyɛge Nɔmɛɛ Nilɛɛ li tuun wu woyɔ wɛ de! Ga Yawutuu piimu p'a puyɛ kan Yesu mu, a sipyii di jaa taga pu pye p'a caaga fiye yatii ni ge, pee kaa w'a byi. Pee Yawutuu pee Yakuba ya wii Kile wo see see sipyii pee.

W'a li shaa pu mu na pu loxulo ta, na li ta be sipyii ya pu naani. Na pu pye fungɔnyɔ fɛɛ, p'i puyɛ tirige, na lee Kile ya zhaa pu mu n'a daa wu funɔɔ ni. Yakuba ya naafuu fɛɛ pu juyɔ tɛri na pu ganha ba tabaara keree pyi ni pu naafuu wu ni wɛ. Wee w'a samɔhɔɔ leni la baa fɛɛ pu bɛ ni.

N'a daa ni kapyege nizaanɔa bɛeri k'a se shiizhan, yi ya jā laha yiye na wɛ. Ke ka nigin yɛ da jā bye sipya mu wɛ.

Sɛmɛ wu kafla juyɔ

Yakuba 1 Kafila juyɔɔ taanri wemu wu jɛ sɛmɛ wu ni ge: Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ; fungɔɔ fɛɛɛ; nɔwuuro.

Yakuba 2 Yakuba ya yi yu cebooloo pu mu na pu kasɛɛɛ yaha puyɛ na, na pu ganha bu da daan ni naafuu fɛɛ ni, p'i la baa fɛɛ pu kɔ wɛ, na p'a la baa fɛɛ pu tɛri.

Yakuba 3:1–4:12 Yakuba ya li she na piimu p'a puyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ, pu funɔɔ di jɛ p'i da piitiilee kalaa Kile jomɔ pu ni ge, na pee pu tabaara ni nakaara yaha, p'i kasɛɛɛ yaha pu nijoyɔ na.

Yakuba 4:13-5:6 Yakuba ya naafuu fɛɛ pu juyɔ taha na p'a puyɛ kaseri tabaara ni tiibaara na.

Yakuba 5:7-20 Wu sɛmɛ wu taxɔɔ ni Yakuba ya li she na Yesu wo n'a daa fɛɛ pu bɛeri pu kori yaha n'a daa wu ni, ali na ta bɛ pu jɛ makɔɔ ni jaa ni. Yatengboyo y'a zhaa da jin piimu ni ge, ni piimu p'a yā ge, na p'a Kile jɛeri pee mu.

Yakuba fɔ mujuu

¹ Nɛ Yakuba wemu wu jɛ Kile ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka, na wu tun Yawutuu gbaweye ke ni shuun wu mu, pee piimu p'a foro pu wo fiige ki ni, na jaaga kɔɔ ke kabaya ye bɛeri na ge. Na fɔ wa pu mu.

N'a daa we ni fungɔɔ fɛɛɛ

² Ayiwa na cebooloo, kanhama tuugo bɛeri ba nɔni yi na, yi pee bɛeri yaha ba fundanga kajii jɛ wɛ.

³ Bani y'a li cɛ na yi n'a daa wu ba yeree na nɔwuuro sigɛɛ, lee funɔɔ ni y'a loxulo taa.

⁴ Ga y'i loxulo li yaha li jɔɔ di fa xuuni, kanhɔ y'i gɔɔ n'a daa wu ni, yi jɔɔ di fa, yaaga ka shishiin ganha bu yi kuunɔ wɛ.

⁵ Fungɔɔ fɛɛɛ bu sipya wa kuunɔ, wufɔɔ wu ti jɛeri Kile mu, Kile na ti kan wufɔɔ mu. Bani Kile ya sipyii bɛeri kaan, kahari wa wu ni. Wu ya wa kapyege taga na wu kɔri wɛ.

⁶ Ga wufɔɔ wu ti jɛeri ni n'a daa ni, wu ganha bu da nakaara le li ni wɛ. Sipya wemu w'a nakaara yaha wu zɔ na ge, weefɔɔ ya jɛri ba suumɔ lokuruyo jɛ wɛ, kafɛɛɛ na yi luu na se kabaya bɛeri na.

⁷ Wee sipya we wa shi ganha bu da li yaha wuyɛ funɔɔ ni na wee na yaaga ta Kafɔɔ mu wɛ.

⁸ Bani fungɔnyɔ shuun fɔɔ wu ma bye wii; wu ya wu fungɔɔ yɛri kabanɔ nigin na kaa la shishiin ni wɛ.

Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ

⁹ Ayiwa, cebooloo piimu pu wa la baa fɛɛ ge, pee pu funyɔ taan, bani Kile na ba pu juyɔ yirige.

¹⁰ Ga cebooloo naafuu fɛɛ, Kile ba yee bɛ tirige, yi bɛ pu funyɔ taan lee na, bani yee na ba doro jɛri ba jā fyɛnɛ ma waha, na wo wɛ.

¹¹ Canɔ ma foro ni ki kafugo ni, na jā ki waha, ki fyɛnɛ ti ma wo, ti saana li na juri. Mu naafuu fɔɔ bɛ wa da ba juri lee curigana li na wu kapyege tɛ ni.

Jurumu w'a ma ni xu ni

¹² Sipya wemu w'a nɔwuuro xuli wuyɛ ni ge, wee jɛ duba pya. Bani wufɔɔ bu jā na pee kanhama pu bɛeri xuli wuyɛ ni, wu na ba jii sicuumɔ judɔnɔ ta wu kuduun. Piimu bɛeri kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge, lee jɔmɛ li w'a lo pee bɛeri mu.

¹³ Ga kaa kaa la k'a wa bɛeri faanna, na wufɔɔ tɔɔɔ le kakuunɔ ni ge, wufɔɔ ganha bu da jo na Kile w'a wee faanna-ɛ de! Bani yaaga ka shishiin wa da jā Kile faanna wɛ. Kile bɛ di w'a sipya faanna wɛ.

¹⁴ Ga sipya bɛeri, lakuunɔ ke ki jɛ ma ni ge, kee k'a ma faanna. Kee ki ma ma killee fo na she ma pye m'a co kakuuyo yi wo tifuuperɛɛ ki na.

15 Ma be di bu yaa kee lakuunjo ke na, k'a ma toogoo le jurumu ni, ma di bu jurumu pye, lee wa ma ni xu ni.

16 Ayiwa, na cebooloo, yee piimu kaa ya dan ne ni ge, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinje we.

17 Yarjmuzaaya yemu beeri y'a kan wee mu ge, ni yakanya yemu beeri y'a pahala ge, yee beeri ya foro fugba To Kile ni. Wee Kile wu w'a kpeenyee yi beeri yaa. Wu ya jeri we, nihiige wo jaa nifenhefenhene be je wu na, li ta l'a jeri we.

18 Wu wo daan na mu funjo ni w'a jii sicuumo kan wee mu wu wo kafila can can wo wu baraga ni. W'a lee pye konho wee di bye wu yarjmuzaaya yi beeri naha na.

Niwelogono ni kapyegee nizaanja

19 Lee wuu na na cebooloo, yee piimu kaa ya dan ne ni ge, yi yi funjo to li na na jo yee wa beeri ya yaa wu gbegele, wu da nuri pusamaa jo na. Yi ganha ba gburogi da yu we. Yi ganha ba yi logoo be yirige tovuyo na we.

20 Bani sipya luu bu yiri xo, wu da ja Kile wo tiime pu keree pye nige we.

21 Lee wuu na, keree kiimu beeri k'a sipya noogoo ge, na fara kuumo tuugo beeri na, yi kee beeri yaha wa. Kile ya jomo pemu le yi zoloo pu ni ge, y'i yiye tirige, y'i soo pee na, bani pee na ja yi munahaa juno wolo.

22 Yi da Kile jomo pu koo jaari. Yi ganha bu da pu logo ye na, yi da yiye piinje we.

23 Bani sipya wemu w'a Kile jomo nuri w'i ya pu koo jaari-i ge, weefoo je ba na wa je we, wemu w'a jaawiige lo, na wuyee wii ge.

24 Wu bu wuyee wii xo, w'a gari wu da yaaga pye we. W'a wu naha ki ja pagana lemu na ge, wu funjo na wo lee na taapile ni.

25 Ga saliya wu w'a pahala, wu jomeheee k'i wee juno wo, na wee pyi wuyee wuu ge, sipya wemu bu ja seege taan kee na, na kee keme seeri, na ganha na ki koo jaari li naarigana na; wu ya ta funjo wo ki na we, ga fo na ki koo jaari ge, wu bu keje le kaa beeri ni, Kile na duba wu mu.

26 Sipya wemu bu wuyee pye na Kile koo wee ya jaari, na ta w'i ya jani wu jo na we, wuyee weefoo ya faanna; wu Kile koo para l'a pye juno baa.

27 Koo le To Kile ya wii Kile koro nizaana na je fefee ge, lee li wa me. Cirimee ni naxhugoshaa piimu beeri pu je kanhama ni ge, na wee pu kaseege yaha pee na; wu wuyee tanha ke konjo ke wo foonro keree tuugo beeri na.

1 Ayiwa na cebooloo, yee piimu pu wa ni n'a daa ni wu Kafoo ni noogoo foo Yesu Kirisa na ge, yi ganha ba sipyii pii poronjo pii na we.

2 Nime, na yee yaha yee ya pinne, a sipyii shuun di ba je yee te ni. Nigin je naafuu foo, sanni kabeleee je wu keje na, wu cere faya yi kpeenge be d'a pele. Shuun wo wu je la baa foo, wu d'a fasicoyo le.

3 A yee di naha yeege fazaaya foo wu feni, na wee baraga, na wu pye: «Kafari m'a ba diin naha ke tateenge ke ni, kee k'a jo.» Na la baa foo wu pye: «Mu wu yere maye taan wee xuu wu ni wa.» kelee «Tiin me jinje ke na na tooyo ye taan.»

4 Ayiwa, yee bu lee pye, ta yee ya wa poronjo wa na we? Ta fungonkuunjo be k'a yee yaha kee zhonrogo ke tuugo na we?

5 Na cebooloo, yi ye logo yee piimu kaa ya dan ne ni ge. Piimu pu je ke konjo ke mu la baa fee ge, Kile w'a pee naha bulo, konho p'i bye lafee n'a daa wu kabaña na. Wu kaa ya dan sipyii piimu ni ge, w'a saanra temu wo jomee lo pee mu ge, konho la baa fee p'i tee be ta.

6 Ga yee kunni wa la baa fee pu cereje de! Sipyii piimu p'a pu fanha shee yee na, na yee kilee na se kiirikoon pu mu ge, ta naafuu fee pu be we?

7 Yesu Kirisa wo mege nizaanja ke p'a yiri yee na ge, ta pee naafuu fee pu be p'a kee be kyeege we?

8 Yi ba jaari na sahani ni Kile wo saanra ti saliya wu ni, ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Ma sipyii wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we,» wee tuun wu ni y'a kasaana pyi.

9 Ga yi bu sipya wa poronjo wa na, kakuunjo y'a pye; saliya wu na yi jaagi, bani y'a saliya wu jomee la kyeege.

10 Sipya wemu bu saliya wu jomee nigin pe ye kyeege, ali ma jehe da kisaanja beeri koo jaari, jaagi na ba zhan ma na ki beeri shizhaa na.

11 Bani Kile wemu w'a jo na: «Ma ganha ga doogoo pye-e ge,» wee ninumo w'a jo sanha be na: «Ma ganha ga sipya gbo we.» Lee funjo ni, ali ma jehe bye ma ya doogoo pye we, ma bu sipya gbo, m'a saliya wu kyeege.

12 Saliya wu jomeheee kiimu k'a wu juno wo, na yi pyi wuyee wuu ge, y'a yu, yi da jaari y'a sahani ni kee ni, bani kee k'a da ba yi kiiri kon.

13 Sipya wemu wu je wu ya juno jaari sipyii na-e ge, Kile be da ba juno jaari weefoo na kiiri wu cagongo we. Ga wemu w'a juno jaari sipyii na ge, kiiri wu fyaara da ba bye weefoo ni we.

N'a daa we ni kapyegee nizaanja

14 Ayiwa na cebooloo, wa bu jo na n'a daa wa wee mu, wufoo di ya kapyegee nizaanja

2

Wu ganha ba sipyii pii poronjo pii na we

pyi kiimu ya li sheε na n'a daa wa wu mu we, wee n'a daa wu tuugo na já wu shó ya?

15 Yi ceboroshó kelee yi ceborona wa bu she da wà, fàya jε pu mu p'a leni we, ñolige be di jε pu mu we,

16 a yee wa di she yere pu ñunjo ni na pu pye: «Najinε ki phe yi mu, yi she fàya le kafugo di jé yi ni, y'i li y'i din be!» Na ta pu ceepuuro mago jε yarñmuyó yemu na ge, wufó ya kee ka shishiin kan pu mu we. Pee jomó pe ya leke jno wε?

17 Mu n'a daa wu be wa. Kapyegeee nizaanja bu bye ki jε n'a daa wemu ni we, wee ya xu.

18 Lee be we, wa na ba ma pye: «Mu ya jo na n'a daa wu wa mu mu; a go kapyegeee nizaanja ki wa ne mu. Ayiwa ne kunni wa da na wo n'a daa wu she ma na na wo kapyegeee nizaanja funjo ni. Mu do? Go mu na já ma wo n'a daa wu she ne na kapyegeee baa ya?»

19 Na go mu wa daa na Kilε nigin pe ye wu jε we? Lee kunni ya jno; ga jinaa be wa daa lee na, pee yere wa fyagi fo na fuguri be wu ñaha na.

20 Mu fungongo baa fò we, tuun weke ni m'i da ba li ce na n'a daa wemu wu jε kapyegeee nizaanja baa ge, na kañoo jε wee na-ε we?

21 Dii Kilε d'a pye na wée tole Ibirayima jate sipyitiime wε? Go wu kapyegeee funjo ni l'a foro, bani w'a sò Kilε wo nijoyo yi na, na ganha na giin di wu ja wu kan Kilε mu saraga, saraya nizogoyo yi tawologo ki ni.

22 Yee wa lee ña wε? Wu n'a daa we, ni wu kapyegeee ki beeri k'a binneε na byi shiizhan. Wu kapyegeee k'a wu n'a daa wu jno fa.

23 Yemu y'a ka Kilε Kafila wu ni wu shizhaa na ge, a yee jno di fa na: «Ibirayima ya dà Kilε na, a Kilε di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»* A Kilε di wu pye wu ñajii.

24 Yee wa li ña wε? n'a daa wo kapyegeee funjo ni Kilε ya sipya wii sipyitiime, lee be we, na yi yu ye ma jno ni na m'a dà Kilε na, lee ye w'a da li yaa we.

25 Navarashó wemu be mege ki bye na Araxabi ge, ta wu kapyegeee funjo ni be Kilε ya wu yi yu ye ma jno ni na m'a dà Kilε na, lee ye w'a da li yaa we.

26 Ba ceepuuro jε munaa bu bye li jε ti ni-i, t'a xhu we; mu n'a daa wu be jε, kapyegeee nizaanja bu bye ki wu ni we, w'a xhu.

3

Na já ma jno na

1 Ayiwa na cebooloo, sheññehemεε ganha baa li shaa di bye yi ni karamogoloo we, bani

* 2:23 Zhenszi 15:6

y'a li ce na jo wée karamogoloo wo kiiri wu na ba waha na toro pusamaa wo wu tán.

2 Wée beeri ya kapyebaagaa pyi pyegarjaa ññehεε na. Sipya wemu wu jε wu ya sii na wuregi bada jnojomó ni-i ge, weefó jε sipya, wemu ya fa ge, weefó na da jani wuyε na wu kapyegeee ki beeri ni.

3 Ma bu korofe le shongo na, kónhó ki da se ma jidaan xuu ni, wee tuun wu ni ma se ma bye ki ceepuuro ti beeri na.

4 Kooñgbahoyó yemu yi wa lohoyó ye ni ge, ali yemu be y'a pele fo xuuni ge, yi yee be wii. Ali kafεεgbóhó be ñehε yiri, na yi ñmunuño na gaanji, yarñmuno nifñehεfnheñtiire la ni yi paavεε pu ma yi ñaha ñeri na se pu jidaan xuu ni.

5 Mu sipya ñile be wa. Ceepuuro ti yafñehεfnheñε li jε l'i, ga na liye pele, na kafilagbó yu. Ta na nifñehεfnheñε be l'a siponjo sorogo wε?

6 Nile jε ba na jε we. Xuu wa wu jε wii wée ceepuuro ti ni wemu beeri wu jε baha, na wée ceepuuro ti beeri ñorogó ge. Li jε ba Jahanεme na jε we, li na já wú ñiifεere ti keree beeri sorogo.

7 Naña yaaya fara shazheere na, ni ñinε yakokaara, na fara suumo lóhó yarñmuyó na, sipya na já ke ka beeri tuugo nege na ki kuu; lee shiin wu d'a pye be.

8 Ga sipya wa shishiin da ga já ñile kuu we. Yakuuño ki jε kii sipya da ga já kemu kuu di bye wu jidaan we. Li beeri l'a ñi sòñrò na temu t'a sipya gbuu ge.

9 Nile wée ya daga na wú Kafó To Kilε pele, na lee ninuno taga na sipyii be lanji, na ta Kilε d'a sipya yaa wuyε jaa ni.

10 Kilε masonjo ya foro jno kemu ni ge, kee jno ke ninuno di da sipyii be lanji! Na cebooloo yi ganha bu sò lee l'a byi we.

11 Lóhó kemu k'a taan ge, ni kemu k'a pen ge, yee shuun wu beeri na já da binneε da fóro lobulowii nigin ni ya?

12 Na cebooloo, oliviye tige nagoo na já da nitoronjo tige na ya? Kelee ta εezen tige na já nitoronjo pye? Bada! Ayiwa, suumo lóhó ya buloo na fóro wii lemu ni ge, lohó kemu ya taan ge, kee da já voro lee ninuno ni we.

Fungongo fεere temu t'ayiri fugba we ni ge

13 Ayiwa, sipya weke wu wa yee ni fungongo fò, na keree ñaha ce wε? Wufó wu li she torogazaana funjo ni. Na mayε tirige na kapyegeee nizaanja pyi, lee li wa fungongo fεere te.

14 Ga ñepenwaa bu she da yee zoloo pu na ni beganhara fungongo ni, wee tuun wu ni, yi ganha ba yiye kere na fungonyó fεε yi jε we. Can jε yee ni we.

15 Tee fungongo fεere te tuugo ya yiri fugba we ni we, ke konjo ke, ni sipyii, ni Shitaanni ni t'a foro.

16 Bani jɛpɛɛn, ni bɛganhara jɛ xuu wemu ni ge, kaa naha da zhɔɔnri wà li shɔɔnrigana na wɛ, kakuuɔɔ tuuyo bɛɛri bɛ na nɔhɔ pye wà.

17 Ga fungɔngɔ fɛɛɛɛ temu t'a yiri fugba we ni ge, tee bu bye sipya wemu mu, li nizhiine, wufɔɔ ma bye fɛɛfɛɛ, jɔnjɛ keree na ganha na dan wu ni, wu keree di ya wari wɛ, wu jɔɔɔ na bɛɔɔ, w'a ganha na jɔɔɔ jaari, na kapyegɛ nizaanaa pyi. Wu da da sipya wa wo wa ni wɛ, w'i da da kafila shuun yu wɛ.

18 Piimu p'a jɔnjɛ shaa ge, jɔnjɛ ni peefɛɛ ya kapyɛɛ pyi. Kee kapyɛɛ ki wo kuduun di jɛ tiime.

4

Lakuuɔɔ ya keree kiimu kyɛɛgi ge

1 Ayiwa, yoyo ye ni nakaara te ti wa yee tɛ ni ge, naha k'a ma ni yee ni wɛ? Lakuuɔɔ ke k'a yee fungɔɔɔ yi figi ge, ta kee bɛ wɛ?

2 Yaaga ka kaa ma bye yee na, ga yee di da ki ta wɛ, wee tuun wu ni yee na gbuuro pye. Yaaga ka jɛpɛɛn ma bye yee ni yee di da ki ta wɛ, ayiwa yee ma ganha na yogo kɔɔn, na nakaara pyi. Yanmuɔɔ yemu la ki jɛ yee na ge, yee ya yee taa wɛ, bani yee ya yi jɛɛri Kile mu wɛ.

3 Ali yee jɛhɛ yi jɛɛri bɛ, yee da yi ta wɛ, bani yee jɛ ma li pyi ni fungɔnsaana ni wɛ. Yiye pyaa wo ceepuuro la kaa na yee ma yi jɛɛri.

4 Nɔmɛɛ baa fɛɛ de! Ta yee ya li cɛ na jo ma bu daan ni ke koɔ ke ni, m'a jɛri Kile pɛn wɛ? Sipya wemu bu jo wu bye ke koɔ ke wo nanii, w'a jɛri Kile wo pɛn.

5 Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee ya giin na tawaga ni y'a jo ya? L'a shɛ na: «Kile Munaa lemu li wa yee ni ge, Kile funɔɔ ki wa yee di bye lee yɛ nigin wuu.»

6 Ga Kile ya niime wemu kaan wɛɛ mu ge, wee ya pɛɛ xuuni. Bani l'a ka Kile Kafila ni na:

«Kile ya tabaara fɛɛ fungɔɔɔ shege,
ga piimu p'a puyɛ tirige ge,
na niime kaan pee mu.»*

7 Yi yiye tirige Kile mu, y'i zhe Shitaanni mu. Lee li da wu pye w'a paa, na laha yi na.

8 Yi fulo Kile na, Kile bɛ na vulo yi na. Yee jurumpuyii, yi yi keye je wolo jurumu ni; yee fungɔɔɔ shuun shuun fɛɛ, yee di yi zɔɔɔ pu pye fɛɛfɛɛ.

9 Y'i li cɛ na baraga baa fɛɛ yi jɛ! Y'a mɛhɛɛ suu fo y'a kirakira. Yi yi kataanra ti jɛri mɛsuu, y'i yi fundanga ki jɛri patanhaɔa.

10 Yi yiye tirige Kafɔɔ naha taan, lee bu bye wu na yi yirige.

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a puyɛ zɔɔɔ yu wɛ

11 Ayiwa na cebooloo, yi ganha ba yiye zɔɔɔ yu wɛ. Wa bu wu ceboro zɔ jo, kelee na

wu jaagi, Kile wo saliya wu jɔmɛhɛɛ ki zɔ m'a jo, kelee kee m'a jaagi. Na ta sipya wemu bu jaagi shan Kile wo saliya wu jɔmɛhɛɛ ki na, weefɔɔ jɛ nige ki baragavɔɔ wɛ, ga w'a jɛri ki kiiri kɔnvɔɔ.

12 Kile yɛ nigin w'a saliya jɔmɛhɛɛ ki kaan, wee yɛ nigin wu jɛ kiiri kɔnvɔɔ bɛ sanha. Wee w'a sipya shuu, wee shiin w'a sipya jaagi bɛ, na bɔɔngɔ nɔni wu na. Ga mu wemu w'a ma sipyijii jaagi ge, m'i mayɛ wii sipya weke tuugo wɛ?

N'a daa fɛɛ ya yaa pu pye tabaara fɛɛ wɛ

13 Ayiwa nime, yee piimu p'a ma yu na: «Nijaa kelee jiga na w'a da ba shɛ le kulo le ni; yee nigin w'a da ba shɛ bye wà; kegaana w'a da ba shɛ bye, wu kuduun nijɛhɛɛ ta.»

14 Na ta lemu li da ba bye jiga na ge, yee ya lee cɛ wɛ. Yee jɛ ba kakunnuɔɔ jɛ wɛ. Kakunnuɔɔ bu foro, k'a jɛɛɛ yɛ nigin pye, na jaaga.

15 Yemu yee ma yaa na jo ge, yee yi wa mɛ: «Kile bu sɔɔ, na wu yaha shi na, ayiwa le ni le w'a da ba bye.»

16 Yee da gbara lee na-ɛ de! Ga yee kuni ya kagbɔɔ kiimu wo bye funɔɔ kɔn yiye funyɔ ni ge, yee ma ganha na yiye pɛɛ, na daa kee na. Tee tabaara te tuugo ya jɔ wɛ.

17 Ayiwa, yi li cɛ na sipya wemu w'a kaa cɛ nizaana ge, wu bye w'i ya li pye wɛ, jurumu w'a pye.

5

Naafuu fɛɛ wo kapyegɛ niguuɔɔ

1 Ayiwa, yee naafuu fɛɛ, yi niwɛge shan! Bɔɔngɔ ke ki da ba nɔ yee na ge, y'a mɛhɛɛ suu, yi da sipyaa waa kee wuu na.

2 Yee naafuu w'a fɔnhɔ, a dun di ganha na yee fadeye yi li.

3 Sanni we, ni warifyɛn we wu jɛ yee mu ge, tatɔn w'a wu kɔɔn. Wee tatɔn we wu da ba bye kɔɔɔ na yee jaagi. Wee wu da ba bye ba na jɛ wɛ, na yee ceepuuro ti kyɛɛgi. Kii cana jɛhɛɛ kii ki jɛ koɔ taaxɔɔ cana jɛhɛɛ ge, a yee di naafuu faari yaha yiye mu.

4 Li wii, kapyeyii p'a yee faa yapyiire ti kɛmɛ, a yee di pu njmahana yee ya ta pu saraa wɛ! Pee kapyeyii pii wa mɛhɛɛ suu lee na, kee mɛhɛɛ kii wa se na nɔni Se Bɛɛri Fɔɔ Kile na.

5 Yee ya yi wo koɔ tiinne li bɛɛri pye tanhama, ni yi jidaan bye ni. Yee ya yiye kɛmɛ pɔri na yaha gbo kaa na.

6 Sipyii piimu p'a tii ge, yee ya pee jaagi, na pu gbo, a p'i puyɛ yaha wà yi kenɛ ni.

Yi yi logoo mara

7 Lee wuu na na cebooloo, yi yi logoo ki mara fo yi shɛ nɔ Kafɔɔ cabaɔa na. Yi yi funyɔ kɔn ni faapyɛ ni. Faa yapyiire temu ti jɛ wu tadanɔ ge, wu ma wu luu mara

* 4:6 Talɛɛɛ 3:34

na yere tee sige. Wu ma wu luu mara na co juɲmɔŋɔgɔ zanhaya na, fo na she nɔ juɲmɔka-zanhaya na.

⁸Yi be pu yi logoo mara lee maragana li na y'i lowagaa ta bani Kafɔɔ paduun w'a tɛɛŋɛ xɔ.

⁹Na cebooloo, yi ganha ba logoo yirige yiye taan yi da yiye zɔlɔɔ yu we, kɔnhɔ kiiri ganha ba gɔn yi na we. Kiiri kɔnvɔɔ wu paduun w'a nɔ xɔ.

¹⁰Na cebooloo, Kile tudunmɔɔ piimu p'a bi Kafɔɔ jomɔ pu yu ge, pee ya kanhama xu, na pu logoo mara kanhama pu tuun wu beeri ni. Y'a pee wii, yi da se pee feni.

¹¹Sipyii piimu p'a kanhama soro, na gori yaha n'a daa wu ni ge, pee wɛe ya byi duba nagoo pee. Zhɔbu bi wu luu li mara maragana lemu na ge, y'a yee logo. Kafɔɔ ya pa lemu be pye wu mu kurogo ki na ge, y'a lee be ce, bani Kafɔɔ niŋaara te, ni wu cemɛ p'a peɛ.

¹²Ayiwa na cebooloo, lemu n'a da jo waha yi mu ge, lee li wa mɛ. Yi ganha ba gari we. Wa ganha ga gaa fugba we na we, wa ganha ga gaa niŋɛ ke na we, wa ganha ga gaa yaaga ka shishiin na we. Y'a «Uun!» ye yu un tajogo ni, yi da «Ahayi!» yu ahayi tajogo ni, kɔnhɔ kiiri ganha da ba gɔn yi na we.

Baraga wa Kile-ɲerege ni

¹³Ayiwa, kanhama bi nɔni wa na yi ni, wufɔɔ w'a Kile ɲeri; fundanga keree shiin ya nɔ wa na, wufɔɔ w'a Kile masɔŋɔ yoyo cee.

¹⁴Wa bu da wu ya cuɲɔ yi ni we, wufɔɔ wu egilizi nahagbaa fɛɛ pu yiri, pu ba Kile ɲeri wu mu, p'i sinmɛ fara wu na Kafɔɔ mege na.

¹⁵ɲerege ki bu bye ni n'a daa ni, yama fɔɔ wu na zhɔ. Kafɔɔ na wu cuɲɔ, jurumu wemu w'a pye ge, na wee be yafa wu mu.

¹⁶Y'a yeree yi jurumu wu na, y'i da wu yu yiye mu, y'i da ɲerege pyi yiye mu, kɔnhɔ y'i juɲɔ. Sipyi wemu w'a tii ge, wee bu ɲerege pye, fanha wa kee ɲerege ki ni fo xuuni.

¹⁷Kile tudunmɔɔ Eli, sipya wu bye wii ba wɛe ɲe we. Ga w'a Kile keme ɲeri xuuni, kɔnhɔ zanha ganha bu do we. A zanha di bye ki ya to we, fo na she nɔ yee taanri ni yeye gbaara na.

¹⁸Lee kadugo na a wu guri na Kile ɲeri sanha, kɔnhɔ zanha di do. A zanha k'i do. A niŋɛ ki faa yapyiire te, ni tiire ti beeri di nagoo pye.

¹⁹Na cebooloo, yee wa bu wuregi, na can wu koo li yaha, a yee wa di bye kaɲɔ na wufɔɔ kuruɲɔ pa can koo li ni,

²⁰y'a yaa na li ce na jo wemu bu jurumupye kuruɲɔ wu koguunɔ ni, wu munaa m'a shɔ xu na. Lee ma bye kaɲɔ jurumu niŋehemɛ na yafa wu mu.

1 Pyeeri Pyeeri ya seme nizhiime wemu ka ge

Jogo wu je Pyeeri we?

Pyeeri wee ninumo p'a yiri na Simeyon Heburuu jomɔ pu ni, na wu yiri na Simo Girekii jomɔ pu ni (Kapyege 15:14). A Yesu di ke mege ke le wu na Girekii jomɔ pu ni na Peturasi. Kee je Heburuu jomɔ pu ni na Sefasi, na je Tubabuu wo jomɔ pu ni na Pyeeri. Kee mege ke kori wu je na faakagerenje. Zhonasi ja wu bye wii (Macao 16:17).

Yawutu wu je Pyeeri. Yesu wo tudunmoo ke ni shuun wu wa wu je wii. Yani Pyeeri wu pye Yesu wo Tudunmoo wa ge, fyasha wu bye wii (Yohana 1:41,42). Wu to kulo li je Betisayida, wu fiige ki mege di je na Galile (Yohana 1:44). Ga wuye pyaa di bi bye Kaperinomo kulo li ni.

Pantekoti wu cana ba Fefere Munaa l'a tigi Yesu tudunmoo pu na we, Pyeeri be wa bye pu ni. A wu Kirisa wo Jozaama pu jo sipyii nijnhemee ya pye Yesu wo n'a daa fee. Ma bi giin m'a Pyeeri wo labye we ni wu wo kapyege ki ce, fo ma bu Kapyege Kitabu kooro 1 fo 12 wu kalaa.

We seme we kakana juɔ

Pyeeri ya we seme we ka na tun Yesu n'a daa fee nijnhemee pii mu kulogoo nijnhenje kii ni Azi fiige ki ni, kee kemu njana wogo ki je na Turuki ge. Wu ya ta wa wolo wa ni we: Ma Yawutu fara ma shi watii shen na. Seme wu kakana juɔ k'a pye na pu beeri yatenyeha waha, na kalaa kan pu mu na pu kasege yaha puye na nowuuro ni karamogokafinejuu pu shizhaa na, p'i gori yaha n'a daa wu ni.

Seme wu kafila jugbɔyɔ

1 Pyeeri 1:1-12 N'a daa fɔɔ ya yaa na kanhama xu wuye ni, bani w'a li ce na wu na ba cen lo fugba we ni.

1 Pyeeri 1:13-2:10 N'a daa fɔɔ torogana kanhama tuun ni. W'a yaa na kuu fanha mu.

1 Pyeeri 2:11-3:12 N'a daa fɔɔ torogana shi wu sipyii pu te ni, ni gbafeneri keree shizhaa na, ni wuye pyaa kpɔɔn sipyii te ni.

1 Pyeeri 3:13-4:19 N'a daa fɔɔ tadanja ni wu torogana kanhama tuun ni.

1 Pyeeri 5:1-5:11 Pyeeri ya fiin wemu jo na waha egilizii nahagbaa fee pu mu ge.

1 Pyeeri 5:12-14 Pyeeri fo mujuu sanha.

Pyeeri fo mujuu

¹ Ne Pyeeri we wu wa Yesu Kirisa wo tudunmoo ge, ne w'a we seme we tun yee mu,

Kile ya yee piimu naha bulo, a yee di jaraga na she bye nabuun ye fiye ye ni ge: Pɔn, Galasi, Kapadosi, Azi ni Bitini.

² Yee naha ya bulo na be ni To Kile wo fungongo ki ni, na yee pye fefere wuu, Kile Munaa li baraga ni, konho yi Yesu Kirisa jomee co, wu shishan pu be di jeregi yi na, p'i yi pye fefere.

Kile wu niime ni najinjeh nigbɔho kan yi mu.

Tadanjanii wogo

³ W'a Kile soni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To we! Bani, wu njanaara ti funno ni, w'a wee pye wee ya sevono se, na Yesu Kirisa je na yeege xu ni, konho we di tadanjanii wogo ta.

⁴ Wu bye cen lɔvee. Wee cen we ya fanri we, wu ya nɔrɔgo we, w'i ya fanhanja we, w'a keme yaha yee naha na fugba wu ni,

⁵ Kile wo sefere t'a yee piimu mara n'a daa fanha ni, juwuuro ti kaa na ge. Tee juwuuro ti t'a gbegele t'i ba tiye she taaxoo li ni.

⁶ Lee wuu na yee wa fundanga pyi, na li ta ali kanhama tuugo beeri na banatanhanja no yi na nime jere la ye funno ni.

⁷ Pee kanhama pu na ba yi n'a daa wu nɔho wolo wii. Sanni je yaxogo, ga p'a ba wu nɔho wolo na ni. Yee n'a daa wu w'a ye sanni na fo xuuni ge, wu be nɔho na ba wolo lee wologana li na, konho Yesu Kirisa ga ba wuye she, y'i masɔɔ, ni nɔɔɔ ni pereje ta wu funno ni.

⁸ Yee ya ta wu ja we, ga lee be na wu kaa di dan yee ni. Ali yee sanha wu ja nime be we, ga lee be na yee wa daa wu na. Lee wuu na yee ya ji fundangbɔho na, fundanga nɔɔɔ wogo kemu ki je wa da ja ki jomɔ jo-e ge.

⁹ Kee fundanga ke wa yee mu, bani yee munahaa ki wo juwuuro te ti je yee wo n'a daa wu wo kuduun we.

¹⁰ Kile ya niime wemu taga yee juɔɔ wolo ge, Kile tudunmoo piimu p'a wee kaa jo taashiine ni ge, pee ya yegeje ni kasege pye tee juwuuro te keree na.

¹¹ Kirisa Munaa li bye pu ni. Kanhama pe Kirisa da ba ja ge, lee bi pee kaa yu pu mu, nɔɔɔ wemu na ba daha wu na pu kadugo yiri ge, ni wee be. A Kile tudunmoo p'i ganha na zhaa p'i kee keree kii pyeduun, ni ki pyegana ce.

¹² A Kile di li she pu na na keree kiimu jomɔ pu wa yu, na ki labye pyi ge, na kee wa da ba bye pee mu we, ga fo yee mu. Kee keree ki naha Kile wo Jozaama pu jovee pu wa yu yi mu nime, Fefere Munaa baraga ni, lemu l'a tun pa na yiri fugba we ni ge. Melakee pu be wa kee keree ki shaa fo p'i ki ja, p'i ki ce.

N'a daa fee wo naarigafono le

¹³ Lee wuu na, yi yi fungonyo yi tenje, y'i gori yaha jii na! Niime we wu da ba gan

yi mu Yesu Kirisa sheduun wu ni ge, yi yi tadaŋa beeri taha wee da na.

14 Yi bye Kile jom ee cov ee! Keree kiimu la bye yi na, na yi ta yi sanha Kirisa ce-e ge, yi ganha bu daha kee feni we!

15 Ga yi pye fefere wuu yi toroganaa ki beeri ni, ma na jo ba yi yirivoo Kile je me fefere wo we.

16 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Yi pye fefere wuu, bani ne je fefere.»*

17 Kile we w'a sipyii beeri nigin nigin kiiri koon na be ni pu nibyegge ni, na ta wu da wa wolo wa ni-i ge, yee ba wee yiri yi To Kile, wee tuun wu ni y'a yi wo nibyegge ki beeri pyi ni Kile jii fyaara ni, yi wo konjo tiinne li funjo ni.

18 Bani yaaga kemu na ja vonho ge, ma na jo sanni kelee warifyen ge, yi juno wa wolo ni kee ka shi ni, na foro yi wo juno baa jara li ni we, y'a lemu taanni yi tii pu mu ge.

19 Ga yee juno ya wolo ni Kirisa shishan ni, pee pemu p'a ye yanmujo yi beeri na ge. Wee ya pye ba saraga dubyapige je we, fe je kemu na we, foonro be di je ki na we.

20 Kile ya wu jaha bulo na ta konjo sanha yaa we, na wu she yee na nime le taaxoo le ni yeeye pyaa wuu na.

21 Kirisa baraga ni yee wa daa Kile na, wee wemu w'a wu je na foro xu ni, na nooro kan wu mu ge. Lee na yee wa yi n'a daa ni yi tadaŋa taha Kile na.

22 Yee ya yi zoloo pu pye fefere can wu wo jom ecoro funjo ni, ceborogo ki wo see see taanyeege ki kaa na. Ayiwa, yi taan ni yiye ni xuuni yi zoloo pu beeri na!

23 Bani Kile wo kafila w'a yi pye y'a sevono se. Wee kafila we di ya ta pye ba yashi je we, na xhuli we. Wu je jii na, w'a kori yaha gbee.

24 Bani Kile tudunmoo p'a jo: «Sipyii beeri pu je ba ja je we; pu nooro wu beeri di je ba ja fyenre je we.

Na ma waha, ki fyenre na wo, 25 ga Kafoo wo kafila we na gori yaha gbee.»*

Wee Kafila wu je Kile wo Kile Jozaama pe, pemu p'a jo yi mu ge.

2

Faakagerenje kemu ki je jii na ge

1 Lee wuu na, yi kakuuyo yi beeri yaha, yi nanmahara ti beeri yaha, yi shuun shuun juuro ti beeri yaha, ni jepereinguuno, ni mekyeeenje keree ki beeri.

2 Ba pubinjee wa jire la pyi we, yi be p'a Kile wo Kafila wu la pyi mu, konho yi sii fanha ta lee funjo ni, yi jiwuuro ta.

3 Bani y'a li ce na «Kafoo ya jo.»*

4 Faakagerenje kemu ki je jii na ge, kee ki je Kafoo Yesu. Sipyii ya she wu ni, ga Kile ya wu jaha bulo, wu kaa d'a waha be wu mu. Yi gbara wu na,

5 yi be di bye ba faakageeye jii woyo je we, yi daga Fefere Munaa puga yerenje. Yi na ba bye saraya jaha shoonrivoo fefere wuu, na saraya fefere woyo wo na gaan Kile mu, yemu kaa na ba daan wu ni, wu Ja Yesu Kirisa baraga ni ge.

6 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Wii me, ne faakagerenje peewa wogo jaha bulo, na ki pye puga gunjmii li faakagerenje, na ki keme sin Siyon kulo li ni.

Wemu bu da ki na, wee da zhuige bada we.»*

7 Yee pii p'a da kee faaga ke na ge, ki kanoo l'a pele yee mu fo xuuni. Ga piimu ya da ki na we:

«Puyirilee p'a she faakagerenje kemu ni ge, kee k'a pye puga ki gunjmii li jidaa li kagerenje kiyee pyaa pyaa.»*

8 «Faakagerenje ki je kii, sipyii ya gurunjo kemu na ge.

Faakagerenje ki je kii, kemu ya sipyii shaan ge.»*

Pu na ba gurunjo ki na, bani p'a she pu da da Kile wo jomoo pu na we, lee l'a bi yaa na no pu na.

9 Ga yee ya pye shi, wemu jaha k'a bulo ge; na bye Saan wu wo saraya jaha shoonriv ee, na bye fefere shi. Kile ya kagbaho nizaanaa kiimu pye ge, w'a yee jaha bulo konho yi da kee yu. W'a yi yiri na foro nibiige ni, na ba ni yi ni wu fundanga kagboo li kpeenge ki na.

10 Taashiine ni, yee bi sanha bye Kile wo sipyii we, ga nime, yee ya pye wu sipyii. Taashiine ni, Kile bi juno jaari yee na we, ga nime, w'a juno jaari yi na.

N'a daa fee ya yaa na baraga teri sipyii beeri na

11 Na taanyiine, naboro na yee wa ke ninje ke na, yi nidorowuu pu wa. Lee wuu na n'a li shaa yi mu, lakuuno ke k'a yogo koon yi na ge, yi ganha bu daha kee feni we.

12 Piimu je Kiriceen we ge, y'a doroo torogazaana na pee ninje ni. Wee tuun wu ni, pu nehe ba yi mekuuno yu na kakuubyii yi je, pu na ba yi kapyegge nizaanaa ja, lee funjo ni Kile ga ba foro pu na cana kemu, pu na wu so kee cana.

13 Y'a gboro teri fanha na Kafoo wuu na. Y'a gboro teri saan wu na! Bani wu je sipyii pu beeri junofo.

* 1:16 Levitike 19:2 * 1:25 Ezayi 40:6-8 * 2:3 Zaburuu 34:9 * 2:6 Ezayi 28:16 * 2:7 Zaburuu 118:22 * 2:8 Ezayi 8:14

14 Yi da gbɔɔɔ tɛri wu gbafɛnɛɛɛɛ pu bɛ na! Bani saan wu w'a pu tunni na p'a kaku-ubyii pu naha wɛrɛɛ, piimu p'a kasaanjaa pyi ge, pu da pee sɔni.

15 Lemu li jɛ Kile jidaan ge, lee li wa mɛ. Yi nahanahanaa ni fungɔnyɔ baa fɛɛ nɔyɔ tɔ ni yi kapyɛgeɛ nizaanjaa ni!

16 Yi pye yiye mu ba sipyii jɛ wɛ, piimu ya faha ge. Ga pee tifahama pe ganha da bye yi mu fatɔɔ di yi kapyɛgeɛ niguunɔɔ nɔ tɔ wɛ. Y'a yaa na doroo ba Kile wo buloo jɛ wɛ.

17 Y'a gbɔɔɔ tɛri sipyii pu bɛɛri na, ceborogo ki kaa di da dan yi ni, y'a fyagi Kile na, yi da gbɔɔɔ tɛri saan wu na!

18 Kapyɛbyii, yi kuu yi nɔɔɔɛɛ mu ni gbɔɔɔ ni. Nɔɔɔɛɛ piimu wo zɔɔɔ p'a nɔ, ni piimu nɔɔɔ ya pɛɛɛ, ni piimu wo kɛɛɛ k'a waha ge, y'a gbɔɔɔ tɛri pu bɛɛri na.

19 Bani yi na ba kanhama xu yiye ni kanhama pemu ya yaa ni yi ni wɛ, na li kapiunɔ pye yi funnɔ jɛ yi Kile jɔmɛɛ co; kasaana li jɛ lere.

20 Ayiwa, pu ba yee kpɔɔn yi kapyɛguunɔɔ wuu na, a y'i lee xu yiye ni, kuduun wekɛ y'i da da lee ni wɛ? Ga kanhama ba nɔni yi na y'i kasaanjaa pyi, a y'i pee xu yiye ni, kasaana li jɛ lere Kile naha taaɛn.

21 Lee wuu na Kile ya yi yiri, bani Kirisa bɛ ya kanhama ja yee wuu na, koo w'a le yi taaɛn, kɔnhɔ yi da se wu fɛɛ ni.

22 «Wu ya jurumu wa shishiin pye wɛ, nafaanra ta shishiin di ya ta wu nɔ ni wɛ.»*

23 Pu bi wu shɛhɛɛ tuun wemu ni ge, wu ya ta shɛhɛɛ tɛrɛɛ wa na wɛ. Pu bi wu kana tuun wemu ni ge, wu ya ta wa fuguri wɛ. Ga w'a wu kɛɛɛ bɛɛri yaha Kile kɛɛɛ na, wee wemu w'a kiiri kɔɔn ni tiimɛ ni ge.

24 Wuyɛ pyaa k'a wɛɛ wo jurumu wu lɔ wu ceepuuro ti ni korikoritige ki na, kɔnhɔ wu bye xu jurumu kabanja na, wu bye piifɛɛɛ ni, tiimɛ kaa na. «Wu kpɔɔnɔ nɔɔyɔ funnɔ ni yee ya sicuumɔ ta.»*

25 Bani yee bi bye ba dubyapiinyɛ jɛ wɛ, ga nime yee ya kuri pa yi munahaa ki nahavɔɔ, ni ki maravɔɔ wu mu.

3

Gbagashaa ni cepee nibyɛgeɛ

1 Gbagashaa yi bɛ pu kuu yi namaa mu, kɔnhɔ li jɛhɛ shɛ da nago, pii jɛ wà pee ya Kile Kafila wu jɔmɛɛ co wɛ, pee di já sɔɔ pu cɛɛ pu wo torogana funnɔ ni p'i dâ, nɔ jomɔ bɛ baa tɛɛɛ ni,

2 pu ba pu cɛɛ pu wo fɛfɛɛɛɛ, ni gbɔɔɔ torogana li jaa.

3 Yi pushaga ganha da bye kpɛɛngɛ pushaga wɛ, ma na jo: jubɔɔ, kelee sannɔ yalere, kelee fazaaya wɛ.

4 Ga k'a yaa na ta pushaga niɲmɔhɔɲo yee funyɔ ni, kee jɛ loxulo, ni lotaan. Yee jɛ pushaga yaɲmuyɔ, yemu ya gyɛɛgi wɛ, yee y'a dan Kile ni fo xuuni.

5 Fo taashiine ni, fɛfɛɛɛ cɛɛ pii pu bi Kile pye pu tadanja ge, ke pushaga ke tuugo pee bi byi. Pee bi kuu pu namaa mu,

6 ba Sara bi gbɔɔɔ tɛri Ibirayima na, na wu pyi «kafɔɔ» wɛ. Yee ya pye wee wo nagoo, yi ba kasaanjaa pyi, kaa la shishiin fyaara di ya yi fungɔnyɔ yi wuregi wɛ.

7 Yee bɛ namaa, yi bɛ pu yi cɛɛ co ni fungɔnyɔ fɛɛɛɛ ni! Bani cɛɛ fanha k'a cɛɛɛ na foro nâ wogo taaɛn. Y'a gbɔɔɔ tɛri pu na, bani jɛli sicuumɔ pemu Kile ya gaan cɛn ge, yee ni cɛɛ pu da ba pee ta. Yi ba lee pyi, kaa la shishiin da já yi Kile-jɛɛɛge koo tɔ wɛ.

Kodiine jaarigana

8 Lee bɛɛri kadugo na, y'i binne fungɔnyɔ ni kapyɛgeɛ na! Y'i daan ni yiye ni ba ceboooloo jɛ wɛ! Yi juyɔ di benji! Yi da yiye tirige yiye mu!

9 Yi ganha ba kakuunɔɔ taga da kakuunɔɔ fɔhɔɔ tɔni wɛ! Yi ganha ba shɛhɛɛ taga da shɛhɛɛ fɔhɔɔ tɔni wɛ! Ga y'a duba pyi, bani Kile ya yee yiri tuun wemu ni ge, w'a yee yiri wu duba kan yi mu yi cɛn.

10 Kile Kafila w'a yi yu na:

«Niifɛɛɛ ya dan wemu ni, wu funnɔ di jɛ wu canja niisaanjaa ja ge, weefɔɔ ya yaa na wuyɛ tãnha kakuunɔɔ jo na, na wuyɛ tãnha nafaanra na.

11 Wu wu kadugo le kuumɔ ni, wu da kasaanjaa pyi.

Wu jaɲɲɛ sha wu daha kee feni.

12 Bani sipyii piimu p'a tii ge, pee ni Kafɔɔ jɛni wa.

Wu niwegeɛ di jɛ pu Kile-jɛɛɛge jomɔ ni.

13 Ga pii p'a kakuunɔɔ pyi ge, Kafɔɔ di wu jaha njmahana na jɛri pee feni.»*

14 Yee bu yiye pɔ kasaanjaa na na byi ni yi zɔɔɔ pu bɛɛri ni, jɔɔ di da kakuunɔɔ pye yee na wɛ?

15 Ali kanhama jɛhɛ ba nɔni yi na kasaanjaa bye funnɔ ni, duba nagoo yi jɛ. Sipyii ya fyagi lemu na ge, yi ganha ba fyagi lee na wɛ! Yi ganha bu yi zɔɔɔ pu bɛ yaha pu wuregi wɛ!

16 Ga y'a gbɔɔɔ tɛri Kirisa na yi zɔɔɔ pu na, wee wu jɛ yi Kafɔɔ. Tadanja ke ki wa yi zɔɔɔ pu ni ge, sipyaa sipya w'a yi yege kee fiin ge, y'a yaa na ta y'a gbegele yaha tuun bɛɛri ni di weefɔɔ nɔ shɔ. Ga y'i li pye ni lotaan, ni gbɔɔɔ ni,

17 yi zɔɔɔ p'i bye fɛfɛɛɛ, kɔnhɔ pii p'a yi shɛhɛɛ yi jaarigazaana li wuu na Kirisa wo karijɛɛge ki ni ge, lee di ba peefɛɛ shiige.

* 2:22 Ezayi 53:9 * 2:24 Ezayi 53:5,10 * 3:12 Zaburuu 34:13-17

17 Na kanhama na kasaana bye funno ni, li bu da Kile jidaan, lee ya no na toro na kanhama na kakuuno bye funno ni taan.

18 Kirisa ye pyaa be, taarii nigin ye nigin w'a xu sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Wee wu bi tii ge, w'a xu tiibaalaa pu wuu na, konho wu she ni yi ni Kile mu. P'a wu gbo ceepuuro kabanja na, ga, a wu ne Kile Munaa kabanja na.

19 Lee Kile Munaa le ni w'a she Kile wo jompu pu jo be kaso wo munahaa ki mu.

20 Kee munahaa ki ne, piimu p'a she Kile namne ni fo taashiine ni, na wu ta w'a luu gbo pu taan na no ge. Lee ya pye Nuxhun wo kooqgboho ki yaaduun ni. Sipyii dooni ye, lee kori ne sipyii gbarataanri ye w'a je kooqgboho ki ni, na sho loho ki na.

21 Kee loho ke ne njaa wo batizeli we wu jaa, wee wemu w'a wee juno wo ge. Batizeli ya ceepuuro fano le ri we, ga, m'a ma li sha Kile mu m'a bye ni wu ni karijenge ni ni zafeferi ni. W'a wee shuu bani Yesu Kirisa ya ne na foro xu ni.

22 W'a dugi fugba wu ni, na diin Kile kanige ce. Wu wa melekee pu juno ni, na ne fanha ni se yanmuyo yi beeri juno ni.

4

Naarigana nivona

1 Kirisa ya kanha ceepuuro ni, lee wuu na yee be ya yaa na lee yaha yiyi funno ni, na pye yi kashen yagbono; bani sipya wemu w'a so kanhama p'a noni wu na Yesu wuu na ge, weefoo funno ne nige w'a jurumu pyi we.

2 Ayiwa, yi wo konjo tiinne lisana funno ni, yi ganha bu daha sipyii jidaan feni we, ga yi taha Kile jidaan feni.

3 Piimu ne Kiricen we, yee ya tuun wemu pye na doroo pee wo jidaan keree ki ni ge, wee tuun w'a yee yaa. Keree kiimu k'a dan pu ni ge, kee yee be bi byi: Dodooro, ni lakuono, ni ligboho, ni singbaa, ni na yiyi pinne gbagboo na, na kanohyo pyi, ni yaperagaanra.

4 Nime, yee ya binne nige ni pu ni kii shiige keree kii bye na we. A lee di pu fo, a p'i ganha na yee mege kyee gi.

5 Ga Kile we w'a gbegele yaha wu ba kiiri kon wyii ni xuu na ge, wee na ba pu yege li fiin.

6 Lee wuu na Kile wo Kile Jozaama p'a jo xuu be mu, konho na kiiri yaha w'a kon xo pu na ke konjo puga ke ni ba sipyii pusamaa beeri ne we, pu munahaa di bye jiiifere ni Kile jaha taan.

Wu pye Kile wo kapyeyii nijemee

7 Konjo taaxoo l'a teeje xo, lee wuu na yi gbegele yaha tuun beeri ni! Yi bye fungonyo fee, konho yi gori yaha Kile-jerege na.

8 Yi yiyi te taanjenge yaha k'i bele na toro keree beeri taan, bani «Taanjenge ya jurumu nijeheme no toni.»*

9 Yi da jin yiyi mu naboro na zojuuro baa tege ni!

10 Kile ya loolodahaa kiimu kan yi beeri nigin nigin mu ge, y'a ki labye pyi, yi bye kapyeyi-jemee, piimu ya kasenge ta Kile wo loolodahaa tuuyo nijeheye yi na ge.

11 Kafila ya kan wemu mu ge, kafila we w'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a wee yu. Wemu ne sipyii tegevo ge, fanha ke k'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a sipyii pu eri ni kee ni, konho pere di daha Kile na keree beeri ni Yesu Kirisa gboro ni. Fanha ni noro, yee yi ne wu woyo fo gbee. Amiina.

Kanhama pe p'a daa n'a daa funno ni ge

12 Na taanjiine, kawagaa kii k'a yi noho wo ge, ki ganha bu yi fo we, k'i ganha bu bye yi mu ba katiibaagaa ne we.

13 Ga yi funno taan lee na, bani yi be ya taa ta Kirisa wo kanhama pu ni, konho yi funyo di ba daan wu noro wu sheduun ni.

14 Pu ba yi shehele Kirisa mege wuu na, yee ya pye duba nagoo, bani Kile Munaa le, lee lemu li ne noro Munaa li ge, lee wa yi na.

15 Kanhama ganha da no wa shishiin na yi ni sipyigbuu funno ni we, kelee nagaara funno ni we, kelee kakuubyii funno ni we, kelee na jin piitiilee wo keree ni funno ni we.

16 Ga kanhama bu no wa na wu Kiricenre funno ni, lee ganha da bye weefoo mu shiige we; ga, wu baraga taha Kile na kee mege ke wuu na.

17 Bani kiiri wu no konduun w'a no, Kile wo puga ki na wu da ba no kon. Kiiri wu di bu no kon we na, pii pu ne pu ya so Kile wo Kile Jozaama pu na-e ge, pee wo taxgo na ba bye leke we?

18 Kile Kafila w'a li she na:

«Piimu p'a tii ge,
pee bu sho waha nijeheme funno ni;
piimu ne Kile jii fyaara baa fee ni jurumupyii ge,
pee di bye dii we?»*

19 Lee wuu na, Kile ya wu jidaan pye piimu mu kanhama ge, peefe pu pu munahaa ki le pu yaavo namne foo wu kenje ni, p'i daha kasaanja feni p'a byi.

5

Egilizii nahagbaa fee pu wo yeri yeri jomo

1 Egilizi nahagbaa fee pii pu wa yee nije ni ge, pee ni ne wa yu nime. Ne be wu ne egilizi nahagbaa foo wa ba yee ne we. Ne pye Kirisa wo kanhama pu seeri, noro wemu be w'a ma ge, di ba da wee be ni.

* 4:8 Talen 10:12 * 4:18 Talen 11:31

² Kile ya wu yatooḡbaha kemu kaa le yi keḡe ni ge, yi hakili yaha kee na. Yi ganha ba lee pyi ba fanha kaa jɛ yi juuḡ ni we, ga yi da li pyi yi wo daan na mu funḡo ni na be ni Kile wo jidaan wu ni. Yi ganha ba li pyi ni wari lakuuḡo ni we, ga yi da li pyi ni fungoḡsaana ni.

³ Piimu kaa Kile ya le yi keḡe ni ge, yi ganha ba fanha pyi pee na we, ga yi da doroo torogana na, pu jii na voro lemu feni ge.

⁴ Wee tuun wu ni Yatooḡnahamaa Juuḡoḡo wu ba ba tuun wemu ni, yi na ba noḡo saanra juuḡoḡo ta lemu ya gyeeḡi we.

N'a daa fee pu wo yeri yeri jom

⁵ Yee be levee, yee be pu kuu jahagbaa fee pu mu. Yi beeri p'a yiye tirige yiye mu yiye te keree ni. Bani Kile Kafila w'a jo:

«Kile ya yogo koon tabaara fee na,
ga pii p'a puye tirige ge,
na niime kaan pee mu.»*

⁶ Lee wuu na, yi yiye tirige Kile wo fanha keḡe ke noḡo ni, konoḡo wu ba yi yirige wu jidaan tuun ni.

⁷ Yi yi funyo conromo beeri le wu keḡe ni, bani wee w'a yi mara.

⁸ Yi kasege ta yi gori yaha pii na, bani yi pen Shitaanni wu jɛ ba cenri jɛ we, na guuri, na jaari na yeree na yaaga shaa di joo.

⁹ Yi ganha bu soo wu mu we, yi yi logoo waha n'a daa wu feni. Yi li ce na yi ceboolo Kiriceen pii pu wa caraga koḡo ke na ge, na pe kanhama pe shi wa pee be taa.

¹⁰ Yi bu ganha mu jeri, niime wu beeri so Kile we w'a yi yiri wu wo noḡo nixhoḡbaama wu kaa na Kirisa wo karijenge ki ni ge, weeye pyaa na ba yi kemε yaa, na fanha kan yi mu keree beeri ni, konoḡo yi juu di ja fa.

¹¹ Se jɛ wee ni fo gbee. Amiina.

Pyeri fo mujuu

¹² Siliven w'a ne tege a ne le seme nifenhēfēnhene le ka na tun yi mu. Ne mu, ceborona juume so wu jɛ wii Kile koo li ni. N'a we seme we ka na tun yi mu, di samohoro le yi ni, di li she yi na can na na we wu wa Kile wo niime we. Yi kori yaha wee ni!

¹³ Kile ya egilizi wemu jaha bulo Babiloni* ni ba yee jɛ-ε ge, w'a yi shaari. Na ja Marika be ya yi shaari.

¹⁴ Yi beeri p'a yiye shaari ceborogo fo na ni taanenge ni, yee piimu beeri pu jɛ Kirisa wuu ge.

Najinje ki pye yi te ni.

* 5:5 Talerεε 3:34 * **5:13 Babiloni:** Kulo lemu Kile ya kyeeḡi feeḡe li kakuuyo yi wuu na ge, Pyeri ya Orome kulo li taanna ni lee ni naha we verise we ni.

2 Pyeeri Pyeeri ya seme shuun wo wemu ka ge

Jogo mu we seme we d'a tun we?

Li wa kanna egilizi nigin wa mu Pyeeri ya we seme we ka na tun we, ga Kiriceen pu beeri mu w'a wu tun (2 Pyeeri 1:1). W'a li she na wee wo canja jii l'a no li taxogo ni (2 Pyeeri 1:12-14).

We seme we kakana juro

Pyeeri ya bi karamogoloo kafinejuu pu wu kalaakuumoo wu kaa logo, wemu p'a bi gaan n'a daa fee pu mu ge, lee wuu na w'a we seme we ka wu guri n'a daa fee pu funyo to can wa shizhaa na, w'a bi pu kalaa xo wemu ni ge. Lee yere le ninumoo Zhude be ya pye (Zhude 5-16).

Seme wu kafila jugboyo

2 Pyeeri 1 Kalaa wemu y'a ta ge, yi pye jomeheee fee wee kalaa wu shizhaa na.

2 Pyeeri 2 Funduuro temu w'a pye karamogoloo kafinejuu pu shizhaa na ge.

2 Pyeeri 3 Kirisa na guri ba nakaara baa.

Pyeeri fo mujuu

¹ Ne Simo Pyeeri we wu je Yesu Kirisa wo kapyebye, ni wu tudunmoo ge, ne w'a we seme we tun yee mu, yee piimu p'a see see n'a daa wu ta ni wee ni, wu Kile ni wu Shovoo Yesu Kirisa wo sii wu funyo ni ge.

² Kile wu niime ni japijije kan jehhe yi wu Kile ni wu Kafoo Yesu wo je wu funyo ni.

Kile w'a wu yiri na wu pa je wu Ja wa saanra ti ni

³ Keree kiimu beeri k'a yaa ni wu ni wu niifere ti funyo ni, wu bye Kile jii fyaara sipyii ge, Kile ya kee beeri kan wu mu wu sefeere ti funyo ni. Wemu w'a wee yiri, na pa binne ni wu ni wuye pyaa wo nooro we ni wu saama pu na ge, w'a wee pye wee ya weefoo ce.

⁴ Tee sefeere te funyo ni, Kile ya jomeheee lo wee mu kiimu ya jo fo xuuni ge. Lee na, jomeheee kiimu w'a lo yee mu ge, yi bu kee ta yi na ja woro ke konjo ke ni, lakuunjo ya kemu fonho ge, na ja pye ni zo nigin ni ni Kile ye pyaa ni.

⁵ Lee wuu na yi la le yiye ni xuuni, yi saama fara yi n'a daa wu na, yi Kile wo macenje ki fara pee saama pu na.

⁶ Na ja maye na, yi lee fara Kile wo macenje ki na, yi lowaa fara na ja maye na wu na, yi Kile jii fyaara fara lowaa li na.

⁷ Na pye jire ni ni n'a daa fee pu ni, yi lee fara Kile jii fyaara ti na. Yi taanjeege fara n'a daa fee pu wo jire ti na.

⁸ Kii keree kii bu da yi ni, na yi yaa xuuni, yi da bye saa fee ni kuduun baa fee wu Kafoo Yesu Kirisa wo je wu ni we.

⁹ Ga kii keree kii bu wemu kuunjo, weefoo ya jaa xuuni we, w'a bye ba fyen je we. Kile ya wu jurumu wemu je laha wu na, na wu pye feefee ge, wu funyo na wo lee na.

¹⁰ Lee wuu na ceborogo, yi jaha ya bulo, na yi yiri lemu na ge, yi lee pye baraga kaa. Yi ba lee pyi, yi da ga gurujo di do Kile koo li ni bada we.

¹¹ Lee funyo ni Kile da saanra ti wo kujoo li mugi xuuni yi mu, saanra temu da ga xho we. Tee je wu Kafoo ni wu Shovoo Yesu Kirisa wuuro te.

¹² Lee na, ne funyo ki wa di da yi funyo tun kii keree kii na tuun beeri ni, ali na ta y'a ki ce xo be. Can jomoo pe p'a no yee na ge, yee ya pye jomeheee fee pu funyo ni.

¹³ Ga na ne yaha ke jiije ke na, ne li ta l'a saha ne w'a yi funyo tun ni kii keree kii ni, konho yi da jeni.

¹⁴ Bani ne li ce jo ne foroduun w'a no xo ke konjo puga ke ni; wu Kafoo Yesu Kirisa w'a na pye n'a lee ce.

¹⁵ Ga n'a da na se beeri pye, konho na nigaraga na, yi funyo di da dun ni kii keree kii ni tuun beeri ni.

Tudunmoo p'a Kirisa wo nooro wu ja

¹⁶ Wee ya ta wu Kafoo Yesu Kirisa wo fanha ke ni wu ba wu kaa jo yi mu ni shizhi-inne fee wo giraya ni we. Ga wee ya wu ja wu jii ki na, wu ni wu nooro wu beeri ni.

¹⁷ To Kile nideenge ki je wu fanha ke, ni wu nooro wu ni. W'a peneje ni nooro taha Yesu Kirisa na, tuun wemu ni w'a jo ge na: «Ne jidaan ja wu je we, wu kaa ya dan ne ni fo xuuni.»

¹⁸ Weeye pyaa ya lee mujuu le logo na yiri fugba we ni, tuun wemu ni wee di bye ni Yesu ni fefeere bobono ki na ge.

¹⁹ Kee keree kii beeri ya li she wee na na can wu je Kile tudunmoo pu wo jomoo pe. Yi bu fungongo ta pee na, lee na bye kasaana. Bani pee jomoo pe je ba sokinna je we, wemu ya kpeenge yeege nibiige ni yani jiga ki pa mugi, jimugunjo woro li l'a jii yi yi zoloo pu na ge.

²⁰ Yi fenhe li ce na sipya wa shishiin ya Kile Kafila wu wo kapanaa ki jomoo ceni wuye ni we.

²¹ Bani sipya wa shishiin ya ta w'a kapanaa jo ni wuye pyaa fanha ni we. Ga Kile ya wu jomoo pu kan sipyii mu ge, Fefere Munaa fanha ni p'a pu jo.

2

Karamogo-kafinejuu keree

* 1:17 Macoo 3:17

¹ Fo taashiine ni, ba tudunmoo kafinejuu ya ta sipyire ti ni we, mu karamogoo-kafinejuu da ba da yi be niye ni. Kalaa we w'a sipyii waagi, na boongoo noni pu na ge, pu na ba wee kaan yi mu. Kafoo we w'a pu na juuno wolo ge, pu na ba wee kaa she, na boongoo shan puyee juuno ni tovuyo na.

² Sipyinehemee na ba daha pu feni, na doroo pu nidaan torogaguunoo beeri na. Lee funno ni sipyii na ganha na can koo li mege kyeege.

³ Na ta pu wo wari lakuunoo funno ni pu da ba yi faanna ni pu namari jomoo ni, na yi keje yanmuyoo shuu yi na. Ga fo taatunno ni kiiri ya gbegele yaha na pu sige, boongoo na ba no pu na tovuyo na.

⁴ Melekee piimu p'a jurumu pye ge, Kile ya ta juuno jaari pu na we. Ga w'a pu wa Jahaneme nibiige ki wegogoyo yi ni, na pu niboyoo mara yaha wa na kiiri wu cana ki sige.

⁵ Kile ya ta juuno jaari taashiine li be wo konoo ki na we. Ga logbobo w'a taga wu jii fyaara baa sipyii pu kyeege kee konoo ki be na. A wu Nuxhun ye nigin juuno wolo, wee wemu wu bi tiime pu wo ye li pyi ge, na fara wu puga sheen gbarashuun wu na.

⁶ W'a Sodamu ni Gomari kulogoo ki be kyeege, na pu sorogo na pye shoonoo. Sipyii piimu p'a ma, p'i ye Kiriceen we ge, na pu pye jaha shesheere pee mu.

⁷ Ga Loti we wu bi tii ge, w'a wee juuno wolo. Wee bi kanha fo xuuni pii kakuubyii pii wo torogaguunoo li funno ni.

⁸ Na ta wee na we w'a tii ge, wee be nideenge ki bye pu te ni. Wu bi pu katiibaagaa kiimu jaa, na kiimu nuri ge, kee bi wu zosaama wu kana jiga beeri.

⁹ Lee beeri w'a li shee na Kafoo na ja Kile jii fyaara sipyii sho nowuuro na, na kakuubyii keme yaha kanhama kaa na na kiiri wu cana sige.

¹⁰ Pii p'a pu ceepuuro nidaan pyi na be ni pu foonoo keree la ni, na Kile wo sefeere ti fanri ge, pee wuu na ba golo. Pee karamogoo-kafinejuu pii ya daa xuuni puyee na, na puyee kee. Pu ya fyagi fugba sefeere ti zehete na we.

¹¹ Na ta melekee pii pu ye ni baraga, ni fanha ni na toro pii sipyii pii taan ge, pee be ya jaagi shaan te sefeere te na we, p'i ya ti shehele Kafoo jaha taan we.

¹² Ga pee karamogoo pii ya foro fungongo baa yatoo feni, yee yemu kasii juuno ki ye na yi co na gbo ge. Pu ya keree kiimu ce we, kee p'a fanri. Lee wuu na pu na ba gyeegi puyee pyaa wo vonho wu funno ni.

¹³ Boongoo ki da ba no pu na pu wo kakuunoo ki footoo. Shiige baara keree di dan pu ni tapyege ni sipyii jii na cana ni. Pu ba kalengee gbuu ni yi ni, p'a ganha na yee faanna, pu yejaa la d'a wolo, na ye be shiige.

¹⁴ Pu zoloo p'a ji doooro na, p'i ya dinni jurumu na we. Piimu fanha k'a cere ge, na pee faanna na fuloo puyee na. Neebboo di ye pu ni, lanj sipyii pu wa pii.

¹⁵ Koo le l'a tii ge, p'a lee yaha na puyee piinje na taha Bozori ja Balamu wo koo le feni, wee wemu w'a soo na kakuunoo pye saraa feni ge.

¹⁶ Ga wu kaa ya jo lee kapyebaana le wuu na. Kafazho w'a sipya mujuu jo, na wee Kile tudunmoo we wo fungongo baara ti yerenje.

¹⁷ Pii sipyii pii ye ba loho baa lobulowegee ye we. Pu ye ba jahaya ye we, kafeegeboho ya yemulo ge. Nibiicogoo k'a gbegele na yaha pu jaha na.

¹⁸ Pii p'a kiragi kiragi foro konahaja ki ni li sanha moo ge, pu ma pee faanna na luu ni kafilafeegee ni. Lee wuu na pu ma ceepuuro wo shiige baara keree taga puyee tege.

¹⁹ Pu ma yu na pu da pee wolo bulooro ni, na ta lakuunoo keree kii p'a byi ge, puyee pyaa di ye kee wo buloo. Bani kaa lemu ba se taa ma na, m'a jeri lee wo buloo.

²⁰ Can na, sipyii piimu p'a ta sho konoo ke wo noomoo keree kii na, wu Kafoo ni wu Shoooo Yesu Kirisa wo ye funno ni ge, kee keree kii bu peefe ta co sanha, na se ta pu na, pu taxoo keree na ba waha na toro taashiine li taan.

²¹ Pu ma Kile wo tiime koro li ce, ga Kile wo jomehe kii p'a she pu na ge, p'a kee yaha. Lee funno ni li bi poroo pu mu, pu ganha tiime koro li ce be we.

²² Niime, le l'a no pu na ge, lee ya li shee na can wu ye kii talenge kiiri: «Pono l'a kuri li tũguro ti feni,» ni «P'a shaazho wu wuu, a wu guri she je joroyo ni.»

3

Kafoo Yesu wo paduun wu keree

¹ Na taanjiine, ne seme shuun wo w'a we na wu tun yee mu. Ne yee funno tun keree kii na pii seme shuun we ni, konho y'i fungongo nizaana ta.

² Jomoo pemu Kile wo fefeere tudunmoo p'a jo toro yi mu ge, ni wu Kafoo, ni wu Shoooo wu wo tudunmoo p'a wu tudoro teke jo yi mu ge, yi yi fungongo yaha yee na.

³ Leke y'a yaa na fenhe ce ge, lee li wa me. Taaxoo li ni lawuu fee pii na ba ba piimu lawuu w'a pe ge. Pu na ba jaari na be ni puyee pyaa wo lakuunoo ke ni.

⁴ Pu na ba yu: «Yesu ya jomee lemu lo yee mu na wu da ba ge, mii w'i ye we? Wee sefele p'a xu, ga keree ki beeri di ye ki siime na ba konoo k'a jo kan we.»

⁵ Pu ya go p'i le ce yaha pu funno ni we, na: Kile w'a fugba ni niye yaa fo taashiine ni. Wu jo jomoo funno ni Kile ya niye yerenje loho ni, na ki yaa ni loho ni.

⁶ Lohɔ ni be sanha Kile ya taashiine li wo koŋɔ ke ni ki funŋɔ yaŋmuyɔ beeri kyɛgi, logbɔhɔ ki tuun wu ni.

⁷ Ga pee ɔ jomɔ pe ninumɔ pu wa nijaa wo fugba we ni jiiŋe ke be kemɛ yaha, na Kile jii fyaara baa sipyii pu wo kiiri we, ni pu gyɛgi wu caŋa sigɛe. Kee caŋa ke, na na ba fugba we, ni jiiŋe ki be sorogo.

⁸ Ga, na taanjiineɛ, kaa nigin wa wà, y'a yaa na lee ce, lee li wa me. Caŋa jii nigin je Kafɔɔ jaha taan ba yee kabɔfonɔ nigin (1.000) je we, yee kabɔfonɔ nigin (1.000) be di je wu jaha taan ba caŋa jii nigin je we.

⁹ Pii wa yu na Kafɔɔ ya go wu wu jomɛɛ li koo jaari we, na w'a mɔ toro. Lee be we! Kile ya luu gbo yee taan. Wu la je wa shishiin be wu kyɛgi we; wu funŋɔ ki je sipyii pu beeri di daajeŋe jo pu jurumu wu na, p'i ba Kile mu.

¹⁰ Kafɔɔ cabaŋa, kee na ba sipyii pu fo ba nagaa ya sipya foni we. Kee caŋa ki na, fugba we na ba doro ni tunmɔ nigbɔ ni, na na ba wu funŋɔ yaŋmuyɔ yi beeri sorogo feɛɛɛ, jiiŋe ke ni ki yaŋmuyɔ beeri na ba sorogo.

¹¹ Wee tuun wu ni, na ye yaŋmuyɔ ye yaha yi na da ba ja le jagana le na, yee torogana l'a yaa na tii, y'i la fara yi Kile jii fyaara ti na.

¹² Kafɔɔ cabaŋa ke, yi ki sigɛ, yi la le yiyɛ ni, k'i we ri nɔ. Kee caŋa ke, na na ba fugba wu sorogo. Yaŋmuyɔ yi beeri na ba ja na xhɔ.

¹³ Kile ya jiiŋe nivonɔ ni fugba nivomɔ wemu jomɛɛ lo we mu ge, wu na ba daa yee na. Wee xuu we ni, keree ki beeri na ba byi Kile wo tiime pu funŋɔ ni.

¹⁴ Lee wuu na na taanjiineɛ, na yi yaha yi na kee caŋa ke sigɛe, y'a yaa na la le yiyɛ ni wu ba yi ta feɛɛɛ, jaagi baa, y'i bye jaijiiŋe na ni wu ni.

¹⁵ Y'a yaa na li ce na Kile na luu gbo yee taan, lee ni yee wo juwuuro t'a foro. Yee ninuyɔ wu ceborona, wu taanjii Pɔli be ya jo yi mu. Kile ya fungɔngɔ feɛɛɛ temu kan wu mu ge, tee fanha ni w'a yi jo.

¹⁶ Yee w'a gani wu semɛɛ pu beeri ni, pe jomɔ pe shizhaa na. Tɛye ya wa wà wu semɛɛ pu ni, yemu kari cemɛ p'a pen ge. Ga pii pu je fungɔngɔ feɛɛɛ baa, pu jierime be di ya pen we, pee wa yee tɛye yi wo jomɔ pu kari jeri. Mu shiin pu wa Kile Kafila wu wo jomɔ pa be jeri. Na pu yaha lee na, puyɛ pu wa gyɛgi.

¹⁷ Na taanjiineɛ, ne kunnɔ wa yi funŋɔ to, yi kasege yaha yiyɛ na, kɔnhɔ pu ganha bu yi ta ni pu piinje jomɔ pe ni, p'i yi laha yi tayerege nizaŋa ke ni we.

¹⁸ Ga, yi la le yi da se jaha na wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo niime we, ni wu maceŋe ke ni. Nɔɔɔ wu taha wee na na lo nime na fo gbee. Amiina.

1 Yohana Yohana ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Tudunmɔɔ Yohana w'a we sɛmɛ we ka. Wee ninumɔ w'a Yohana wo Kile Jozaama pu wo sɛmɛ wu bɛ ka, ni Yohana wo sɛmɛ nizhiimɛ we, ni shuun wo we, ni taanri wo we, ni Kashɛɛ Kitabu wu bɛ.

Yohana ya ta wu mɛgɛ ka pii sɛmɛɛ taanri we na wɛ. W'a wuyɛ pyi na «egilizi nɔhɔlɛ».

Yohana ya ta we sɛmɛ we ka egilizi nigin mɛgɛ na wɛ, ga Azi fiige ki egilizii pu mu w'a wu tun. Yohana bi kapyeɲɛ pyi wu wo canja jii li xɔduun wu ni Efese kulo le, ni li kabanugo kulogoo ki ni. Wee xuu we nijaa wo wu jɛ Turuki fiige ki ninjɛ ki ni.

We sɛmɛ we kakana juyɔ

Wuyɛ mɛgɛ Kile Kafila yɛrɛ li jɛ we sɛmɛ we. Kafila juyɔɔ taanri wu jɛ wu ni:

1 N'a daa fɛɛ ya yaa na taha can koro li feni, na pu n'a daa wu taha Yesu na.

2 Yi taan ni yiye ni, yi da jaari kpɛɛngɛ ni.

3 Yi da yiye kaseri karamɔgɔ-kafinejuu pii na.

Sɛmɛ wu kafila juyɔɔ

1 **Yohana 1:1–2:17** Na jaari kpɛɛngɛ ni.

1 **Yohana 2:18-29** Jɔgɔ wu jɛ Kirisa wo pɛn wu wɛ?

1 **Yohana 3–4** Taanɲɛɛgɛ keree.

1 **Yohana 5:1-12** Sɛɛrɛɛ p'a yemu jo Yesu shizhaa na ge.

1 **Yohana 5:13-21** Nii sicuumɔ tadanja nakaara baa wogo.

Nii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ

1 Wemu wu jɛ jii sicuumɔ jomɔ pu ge, wee wo keree wɛɛ wa gani yi mu, wemu w'a bye w'a yani konɔ ki yaa ge. Wɛɛ ya wu jomɔ pu logo, na wu ja wu jii ki na. Wɛɛ ya wu sɛɛri xuuni, a wu keye bɛ di gbɔn wu na.

2 Pee jii sicuumɔ p'a puyɛ she, wɛɛ ya pu ja, na pu sɛɛri keree pye. Nii sicuumɔ nixhɔbaama pe pu bye Kile taan na puyɛ she wu na ge, pee kaa w'a yu yi mu.

3 W'a lemu ja, na lemu logo ge, lee w'a yu yi mu, konhɔ yi bɛ di jɛ wu wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Wɛɛ kunni wa jɛ To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni.

4 Wɛɛ ya kii keree kii ka na ki tun yi mu, konhɔ wu fundanga ki jɔ di fa.

Kile jɛ kpɛɛngɛ; w'a jaari kee ni

5 W'a jomɔ pemu logo Yesu Kirisa mu di jo yi mu ge, pee pu wa pe na Kile jɛ kpɛɛngɛ, nibiige yafin wu ni wɛ.

6 W'u bu jo na Kile wo kariɲɛɛgɛ ki ni wu jɛ, na ta wu jaari gbee nibiige ni, kafineye w'a yu, wu jɛ can juyɔ ni wɛ.

7 Ga w'u ba jaari kpɛɛngɛ ni, ma na jo ba Kile wa kpɛɛngɛ ni mɛ wɛ, wee tuun wu ni w'a pye wuyɛ karijii, wu Ja Yesu wu shishan pu na w'u pye fɛɛfɛɛ na w'u jurumu wu bɛɛri laha w'u na.

W'u wu taɔgɔ wolo jurumu ni fɛɛfɛɛ

8 W'u bu jo na w'u ya jurumu pyi wɛ, wuyɛ w'a biinne can jɛ w'u funyɔ ni wɛ.

9 Ga w'u bu yere w'u jurumu wu na, Kile ya tii na jɛ jomɛɛ fɔɔ. Lee funɲɔ ni wu na w'u jurumu wu yafa w'u mu. W'a kakuunɔɔ tuuyo yemu bɛɛri pye ge, wu na w'u pye fɛɛfɛɛ na yeege kee bɛɛri ni.

10 W'u bu jo na w'u ya ta na jurumu pyi wɛ, w'a Kile pye kafinejo, wu jomɔ pu jɛ w'u funyɔ ni wɛ.

2

Kirisa jɛ wɛɛ tɛgɛvɔɔ

1 Na nagoo, n'a da kii keree kii ka di ki tun yi mu, konhɔ yi ganha ba jurumu pyi wɛ. Ga wa bu jurumu pye, Tɛgɛvɔɔ wa w'u mu w'u To Kile wu kabanugo, wee jɛ Yesu Kirisa, wee wemu w'a tii ge.

2 W'a pye wɛɛ jurumu wu wo footɔɔ. Wɛɛ wo wu yɛ bɛ wɛ, ga konɔ ke bɛɛri wo jurumu foo w'a ta.

W'a yaa na Kile wo jomɛhɛɛ ki co

3 W'u bu Kile jomɛhɛɛ ki co, w'u na li cɛ lee na na w'a wu cɛ.

4 Wa ba yu na wee ya Kile cɛ, na ta wu ya wu jomɛhɛɛ conɛ wɛ. Weefɔɔ jɛ kafinejo, can jɛ wu funyɔ ni wɛ.

5 Ga wemu w'a wu kafila wu conɛ ge, Kile wo taanɲɛɛgɛ ke nivanja ki wa weefɔɔ funyɔ ni see na. Lee na w'a li cɛni na wɛɛ jɛ wu kariɲɛɛgɛ ki ni.

6 Wemu w'a yu na wee jɛ Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni ge, weefɔɔ ya yaa w'a jaari ba Kirisa yɛ pyaa ya jaari wɛ.

Kariɲɛɛgɛ jomɛɛ nivonɔ keree

7 Na jimeɛ, di wa ta kariɲɛɛgɛ jomɛɛfonɔ ka na tun yi mu wɛ, ga jomɛɛ nileɛ li wa, y'a lemu ta fo yi n'a daa wu jɔ kɔnduun wu ni ge. Y'a jomɔ pemu logo xɔ ge, pee pu wa lee jomɛɛ nileɛ le.

8 Ga lee bɛ na, le n'a ka na tun yi mu ge, lee jɛ ba jomɛɛfonɔ jɛ wɛ. Li can w'a ja Yesu Kirisa wo torogana li funyɔ ni, na jaa yee bɛ wo torogana li funyɔ ni. Bani womɔ keree kii nidorogo ki wa, kpɛɛngɛ can wogo ki wa jii na xɔ.

9 We w'a yu na kpɛɛngɛ ki ni wee jɛ, na makɔɲɔ yaha wu ni wu ceboro tɛ ni ge, womɔ ni weefɔɔ jɛ sanha.

10 Wemu ceboro kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ wu jɛ kpɛɛngɛ ki ni. Na wu yaha kpɛɛngɛ ki ni, kaa la shishiin da ga j'a wu pye wu watii juyɔ kyɛɛgi wɛ.

¹¹ Ga we w'a wu ceboro kɔ ge, womo ni weefɔɔ ɲe, womo ni w'a ɲaari. Wu ya wu tashege ce we, bani womo p'a wu pye fyen.

Yi ganha bu yi ɲaha le ke koɲɔ ke yaɲmuyɔ ni we

¹² Na nagoo, n'a we semɛ we tunni yi mu, bani yi jurumu w'a yafa yi mu Yesu wo mege ki gbɔɔɔ ni.

¹³ Nɔhɔlee, n'a we semɛ we tunni yi mu, bani we wu wa w'a na ta koɲɔ sanha ɲɔ kɔn we ge, y'a wee ce. Levee, n'a we semɛ we tunni yi mu, bani y'a se ta Shitaanni na. Na nagoo, n'a we semɛ we tun yi mu, bani y'a To Kile ce.

¹⁴ Nɔhɔlee, n'a we semɛ we tun yi mu, bani we wu ɲe w'a na ta koɲɔ sanha ɲɔ kɔn we ge, y'a wee ce. Levee, n'a we semɛ we tun yi mu, bani yi fanha k'a ɲehɛ, Kile jomɔ p'a kori yaha yi funyɔ ni, y'a se ta Shitaanni na.

¹⁵ Yi ganha bu koɲɔ yaha ki taan yi mu we, yi ganha bu yi ɲaha le koɲɔ yaaga ke ka nigin be ni we. Koɲɔ bu daan wemu mu, To Kile taanɲeege ɲe weefɔɔ funɲɔ ni bada we.

¹⁶ Bani keree kii beeri ki ɲe koɲɔ ke ni ge: ceepuuro lakuuɲɔ ɲidaan keree, ni koɲɔ yaɲmuyɔ wo ɲepɛɛn, ni koɲɔ wo maye she keree, lee la shishiin wa foro To Kile ni we fo koɲɔ.

¹⁷ Koɲɔ kunni wa doro ni ki ɲidaan wu be, ga we w'a Kile ɲidaan pyi ge, wee na ba gori yaha ɲii na gbee.

W'a wuyɛ kaseri Kirisa wo pɛɛn pu na

¹⁸ Na nagoo, koɲɔ ki taaxɔɔ l'a teɲɲe. Y'a yi logo na Kirisa wo Pen wu da ba ba. Wa nime, Kirisa wo pɛɛn ɲiɲehemɛ wa puyɛ sheɛ na xɔ. Lee na w'a li ce na koɲɔ ki taaxɔɔ l'a teɲɲe.

¹⁹ Wɛe wo kariɲeege ki ni p'a foro, ga pu bi ta pye ni wɛe ni nigin can can na we. Pu da bi sii pye ni wɛe ni nigin, pu bi da gori wɛe ni. Ga pu voro w'a li sheɛ na pee bye ni wɛe ni funɲuuyɔ na bada we.

²⁰ Ga yee wa ba pee ɲe we, bani Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni yee ya sindirine ta, kɔnhɔ y'i can wu ce.

²¹ Ne ta semɛ wu tun yi mu yi can cebaara na we. Ga n'a wu tun yi mu bani y'a can ce, na nɔhɔ li ce sanha na kafinege ka shishiin ya foro can ni we.

²² ɲɔɲɔ wu ɲe kafinejo we? Wemu w'a go na Yesu ɲe Kirisa we, koɲɔ Shɔvɔɔ we-e ge, weefɔɔ wi. Weefɔɔ wu ɲe Kirisa wo Pen we. W'a zhege To Kile ni wu ja wu ni.

²³ Wemu w'a she Jafɔɔ wu ni ge, weefɔɔ ya she Tofɔɔ wu be ni. Wemu w'a sɔɔ Jafɔɔ wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ Tofɔɔ wu be na.

²⁴ W'a yi kalaa jomɔ pemu ni fo yi n'a daa wu ɲɔkɔnɔɔ ti ni ge, yi la le yiyɛ ni pee di gori yi funyɔ ni. Lee bu bye, yi be na gori yaha Jafɔɔ we, ni Tofɔɔ wu wo kariɲeege ki ni.

²⁵ Kirisa ya ɲomɛɛ lɔ na wu na ba leke kan wu mu ge, lee li wa ɲii sicuumɔ nixhɔbaama.

²⁶ Pii p'a giin pii yi ɲuyɔ kyɛegi ge, pee wuu na n'a ye ka, na yi tun yi mu.

²⁷ Yee kunni, Yesu ya Fɛfɛɛɛ Munaa kan yee mu, lee wa kori yee funyɔ ni, sipya wa shishiin kaɲɔɔ wa nige yi na na w'a yi kalaa we. Fɛfɛɛɛ Munaa li wa yi kalaa keree beeri ni, li kalaa wu wa can, kafineye wa wu ni bada we. Lee wuu na yi Fɛfɛɛɛ Munaa li wo kalaa wu co, y'i gori yaha Kirisa wo kariɲeege ki ni.

²⁸ Na nagoo, yi kori yaha Kirisa wo kariɲeege ki ni, kɔnhɔ wu ba wuyɛ she, wu lowagaa wuu di da, wu ganha da ba zhiige wu ɲaha taan wu cabaɲa na we.

²⁹ Y'a li ce na Kirisa ya tii, lee wuu na w'a yaa na li ce na sipyaa sipya wa tiime keree pyi ge, Kile pya wu ɲe weefɔɔ.

3

Kile nagoo

¹ Wɛe kaa ya dan To Kile ni fo xuuni, fo w'a wɛe pye wu nagoo. Can wu ɲe wii, wɛe ya pye wu nagoo. Koɲɔ sipyii ya ta Kile ce we, lee l'a pu pye pu ya ce nago Kile nagoo wɛe ɲe we.

² Na taanɲii, nime wu ɲe Kile nagoo. Wu na ba bye lemu ge, lee wa sanha zhe we. Ga w'a li ce na Yesu Kirisa ba wuyɛ she, wu na ba bye ba wu ɲe we, bani wu na ba wu keme ɲa ba wu ɲe we.

³ Kee tadanja ki wa sipya wemu beeri mu Yesu Kirisa na ge, weefɔɔ na wuyɛ pye fɛfɛɛɛ ba Kirisa ɲe me fɛfɛɛɛ we.

⁴ Sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, Kile wo saliya wu m'a gyɛegi. Bani na jurumu pye, lee kori ɲe Kile wo saliya wu m'a kyɛegi.

⁵ Y'a li ce na Yesu ya pa wu ba jurumu laha sipyii na. Jurumu wa shishiin bye wu na we.

⁶ Sipyaa sipya w'a kori yaha wu kariɲeege ki ni ge, weefɔɔ ya gbara wu kori yaha jurumu ni we. Ga wemu w'a kori yaha na jurumu pyi ge, weefɔɔ ya wu ɲa we, ali wu ya wu ce be we.

⁷ Na nɔhɔpiire, wa shishiin ganha bu yi piinɲe we. We w'a tiime keree pyi ge, weefɔɔ nidiige ki wa, ma na jo ba Yesu Kirisa ye pyaa ya tii tiigana lemu na we.

⁸ Wemu bu gori yaha na jurumu pyi, Shitaanni ni weefɔɔ ya foro, bani Shitaanni w'a jurumu pyi na lɔ fo taashiine li ni. Lee wuu na Kile ja w'a pa, kɔnhɔ wu Shitaanni wo kapyege ki kyɛegi.

⁹ Sipyaa sipya wu ɲe Kile wo pya wa ge, wee ya gbara wu kori yaha jurumu ni we, bani Kile wo sefɛɛɛ ti ma bye wu ni. Lee wuu na wu da ja gori yaha jurumu ni we, bani Kile wo pya wu ɲe wii.

¹⁰ Le na Kile nagoo ni Shitaanni nagoo ya jɛni na wo puyɛ ni: Wemu ya tiime keree pyi we, wee ya foro Kile ni we, wemu be ceboro kaa ya taan wu mu we, wee be we.

W'à yaa na taan ni wùye ni

¹¹ Jomɔ pe y'a logo fo taashiine li ni ge, pee pu wa pe: W'à yaa na taan ni wùye ni.

¹² Wù ganha bu bye Kayen shi we, Shi-taanni ni wee ya foro, w'a wu cuun gbo. Naha na w'a wu gbo we? Bani wuyɛ pyaa kapyege ki bi kolo, na ta cuunvɔ wu wo kapyege di bi tii.

¹³ Na cebooloo, konɔ sipyii bu yi kɔ, lee ganha bu yi fo we.

¹⁴ W'à li cɛ na w'à foro xu ni na jé jii sicuumɔ ni, bani wù cebooloo pu kaa ya dan wù ni. Wemu wu jɛ wu cebooloo kaa ya dan wu ni-i ge, wee ya kori yaha xu ni.

¹⁵ Sipyaa sipya w'a wu ceboro kɔ ge, wee jɛ sipyii gbovɔɔ. Y'a li cɛ na jii sicuumɔ nixhɔbaama wa goroo sipyii gbovɔɔ wa shishiin funɔ ni bada we.

¹⁶ Le na w'à taanɛge ceni, bani Yesu Kirisa ya wu munaa kan, konhɔ wu wèe jɔnɔ wolo. Wèe bɛ ya yaa na wù munahaa kan wù cebooloo wuu na.

¹⁷ Ke konɔ ke naafuu jɛ wemu mu ge, weefɔɔ bu wu ceboro funmɔ wo ja, na bye wu ya jɔnɔ jaari wu na we, dii Kile taanɛge di da já bye weefɔɔ funɔ ni we?

¹⁸ Na nɔhɔpiire, wù taanɛge ganha da bye jɔsɛkponyɔ, ni jɔtanga jomɔ ye we, ga wù kapyege k'a yaa na li sheɛ na can wu jɛ wù taanɛge ke.

Wù wù logoo waha, wù fulo Kile na

¹⁹ Wù ba lee pyi, lee na wù da ba li cɛ na wù jɛ can wu wuu. Wù na já wù hakilee pu tenɛ Kile jaha tãan.

²⁰ Ali wù zɔlɔ pu jɛhe ba wù jaagi bɛ, wù na já wù hakilee pu tenɛ, bani Kile ya keree bɛeri cɛ, wu d'a pɛle bɛ wèe zɔlɔ pu na.

²¹ Na taanɛni, wèe zɔlɔ pu bu bye pu ya já wèe jaagi nige we, lee ya li sheɛ na wèe ya lowagaa ta, na fulo Kile na.

²² Wù bu yaaga bɛeri jɛeri wu mu, wù na kee ta, bani w'à wu jɔmɛɛ conɛ, na wu jidaan keree pyi.

²³ Wu jɔmɛsjuu li le, na wèe pu dà wu Ja Yesu Kirisa mɛge ki na, wù daan ni wùye ni, ba w'a yi jo wù mu we.

²⁴ Wemu w'a wu jɔmɛɛ conɛ ge, weefɔɔ ya jé Kile wo kariɛge ki ni, a Kile bɛ di bye ni weefɔɔ ni kariɛge ni. Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li cɛ na Kile jɛ ni wèe ni kariɛge ni.

4

Kile Munaa ni kafinejo munaa

¹ Ayiwa, na taanɛniɛɛ yi ganha ba daa munahaa bɛeri kafila na we, ga yi fɛnhɛ ki suguri ki bi foro Kile ni, bani kafinejuu piimu p'a puyɛ pyi Kile tudunmɔ ge, pee niɛhemɛɛ ya foro konɔ na.

² Le na yi da ba Kile Munaa cɛ: Munaa lemu l'a sɔɔ li na na sipya ye pyaa Yesu Kirisa ya pa bye ge, lee l'a foro Kile ni.

³ Ga munaa lemu ya ta sɔɔ yee na Kirisa shizhaa na-ɛ ge, lee ya foro Kile ni we, lee jɛ Yesu Kirisa wo Pɛn wu wuu le. Y'a yi logo xɔ na wu na ba ba konɔ ke na. Ga nime, wuyɛ pyaa bɛ wa na xɔ konɔ ki na.

⁴ Na nɔhɔpiire, yee kunni jɛ Kile wuu, lee wuu na yee ya se ta pee kafinejuu pu na. Bani Kile Munaa le li wa yee funyɔ ni ge, lee ya ye konɔ sipyii pu wuu li na.

⁵ Pee kafinejuu pii jɛ ke konɔ ke wuu. Lee wuu na pu kafila wu jaha ya tii ke konɔ ke yanmuyɔ ye ye shizhaa na, a ke konɔ ke sipyii di ganha na pu jomɔ nuri.

⁶ Ga wèe kunni jɛ Kile wuu. Sipyaa sipya w'a Kile cɛ ge, weefɔɔ na da wèe jomɔ pu nuri. Ga sipya wemu jɛ Kile wo we, weefɔɔ ya wèe jomɔ pu nuri we. Ayiwa, lee na y'a da can Munaa li wo sipyii pu cɛ na shɔnri kafinejo munaa li wo sipyii pu ni.

Kile ya wu keree bɛeri pyi ni taanɛge ni

⁷ Ayiwa, na taanɛniɛɛ, wù taan ni wùye ni, bani Kile ni taanɛge ya foro. See see taanɛge jɛ sipya wemu funɔ ni ge, wee wu jɛ Kile pya. Wee w'a Kile cɛ.

⁸ See see taanɛge jɛ sipya wemu funɔ ni we, wee ya Kile cɛ we, bani ma bu jo Kile, m'a jo taanɛge.

⁹ To Kile ya wu taanɛge ki she shegana lemu na ge, lee li wa mɛ. W'a wu Ja nigin pe wu tun na pa konɔ na, konhɔ wu jii sicuumɔ kan wèe mu.

¹⁰ Lemu l'a Kile wo taanɛge ki sheɛ wù na ge, lee li wa mɛ: Li wa nago wèe yiri taanɛge k'a fɛnhɛ yiri na jaha tii Kile na-ɛ de! Ga wèe p'a fɛnhɛ taan Kile mu, a wu wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, konhɔ wù jurumu wu yafa wù mu wee gbɔɔɔ ni.

¹¹ Ayiwa, na taanɛniɛɛ, ba ni wèe kaa ya taan fo xuuni Kile mu lee taangana li na, wèe bɛ ya yaa na taan ni wùye ni de!

¹² Sipya wa shishiin sanha Kile ja ja we. Ga taanɛge bu bye wèe tɛ ni, wèe ni Kile na bye kariɛge ni. Wu taanɛge ki bɛ na ganha na bɛle wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔlɔ pu ni.

¹³ To Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li cɛ na jo wèe wa ni wu ni kariɛge ni, wu bɛ di jɛ ni wù ni kariɛge ni.

¹⁴ Wèeye pyaa ya wu ja jii na, lee funɔ ni, na yi yu bɛ na Kile ya wu Ja wu tun na pa konɔ na, konhɔ wu ba konɔ sipyii shɔ.

¹⁵ Sipyaa sipya w'a sɔɔ li na na Kile Ja wu jɛ Yesu ge, Kile na gori yaha ni weefɔɔ ni kariɛge ni, weefɔɔ bɛ na gori yaha ni Kile ni kariɛge ni.

¹⁶ Wèe kaa ya dan Kile ni taangana lemu na ge, wèe ya lee cɛ, na dà bɛ li na.

Bani ma bu jo Kile, m'a jo taan̄nege. Wemu w'a kori yaha taan̄nege na ge, wee w'a kori yaha ni Kile ni karīnege ni, a Kile be di gori yaha ni weefo ni karīnege ni.

¹⁷ Kile wo taan̄nege ki ba bele wu funyo ni, fo na ba wu zloa pu ni, wee tuun wu ni cana kemu Kile da ba kiiri wu kon ge, fyaara ta shishiin da ba bye wu ni kee cana we. Bani ba Yesu Kirisa ne we, mu wee be wo naarigana li wa konjo puga ni.

¹⁸ Taan̄nege ne sipya wemu zo ni ge, weefo ya fyagi we. See see taan̄nege ya fyaara beeri kori, bani sipya ya kakuuyo yemu pyi ge, yee wo jaagi kanhama pu ma wu pye wu na fyagi. Lee wuu na, sipya wemu w'a fyagi ge, weefo zo wu beeri ya ni see see taan̄nege na we.

¹⁹ Wee kaa l'a fenhe taan To Kile mu, lee wuu na wu kaa ya dan wee be ni.

²⁰ Wa bu jo na Kile kaa ya dan wee ni, na ta wu ceboro makono di ne wu funyo ni, weefo ne kafejo. Bani ma ceboro wemu mu ya jaa niga beeri ge, wee kaa bye li ya dan mu ni we, Kile wemu wu ne mu ya wee jaa-i ge, dii wee kaa di da ja da dan ma ni we?

²¹ Yesu Kirisa ye pyaa be ye ye ya le nomee le jo wee mu na sipya sipya w'a jo na Kile kaa ya dan ma ni ge, ma cebooloo pu be kaa ya yaa na dan ma ni.

5

Sipya ya yaa na soo Kile wo nijoyo yi na

¹ Sipya sipya w'a da li na na Shavoo wu ne Yesu ge, weefo ne Kile wo pya. Tofoo kaa ba dan ma ni, wu nagoo be kaa ya yaa na dan ma ni.

² To Kile kaa ba dan wee ni, a wu ganha na wu nomee jogoo ki be coni, lee na wee da li ce na wu nagoo pu kaa ya dan wee ni.

³ Wu bu jo na Kile ya dan wu ni, w'a yaa na wu nomee ki coni. Wu nomee ki ya yaa ki pye wu mu tuguro we.

⁴ Bani piimu beeri pu ne Kile wo nagoo pu ge, pee beeri ya se ta ke konjo ke na. N'a daa wemu wu wa wee mu ge, wee w'a wee pye wee ya ja na se taa ke konjo ke na.

⁵ Sipya sipya w'a da li na na Kile Ja wu ne Yesu ge, ni wee wa ye be we, joo wu da ja se ta ke konjo ke na we?

⁶ Yesu Kirisa ya pa konjo na lho ni shishan baraga ni. Wu ya ta da lho wo batizeli wu ye na-e de! Ga, w'a wu shishan be kan p'a wo, na xhu. Kile Munaa li wa lee wo seeri, bani lee l'a can wu shee sipyi pu na.

⁷ Lee funyo ni, seere taanri wu ne wa na li shee sipyi pu na na Kile Ja wu ne Yesu.

⁸ Pee seere taanri wu ne: Kile Munaa ya can wu shee; lho ni shishan, yee be di wu shee. Ayiwa, yee taanri we ya be nomee na Yesu shizhaa na.

⁹ Sipyi ya yemu yu ge, wee ya soo yee na, na ta yemu Kile ya yu ge, yee d'a ye na kanha sipyi wo nijoyo yi na. Kile ye pyaa k'a fiin jo wu Ja wu shizhaa na.

¹⁰ Sipya beeri w'a da Kile Ja wu na ge, weefo ya soo li na wu funyo ni na kii keree kii ne can. Sipya wemu ya da Kile wo nijoyo yi na we, weefo ya Kile yaha ba kafinejo ne we. Bani wufoo ya ta da Kile wo nijoyo yi na wu Ja wu shizhaa na we.

¹¹ Yemu Kile ya jo wee mu ge, yee yi wa me na Kile ya ni sicuumo nixhobaama kan wee mu. Pee ni sicuumo pe ya daa wu Ja wu gbooo ni.

¹² Ayiwa, wee Ja wu ne sipya wemu mu ge, ni sicuumo pu wa weefo mu. Kile Ja wu ne wemu mu we, ni sicuumo ne weefo mu bada we.

Tadaja kemu ki wa n'a daafe pu mu ge

¹³ Ayiwa, yee piimu p'a da Kile Ja wu na ge, ne we seme we tun yi mu, konho y'i li ce na yee ya ni sicuumo nixhobaama pu ta na xo.

¹⁴ Ayiwa, lowaa lemu wa wee mu Kile jaha taan ge, lee li wa le: Wee wa yaaga ka beeri wu mu na saha ni wu nidaan ni, wu na wee nege ki logo.

¹⁵ Wu bi ta w'a li ce na w'a wu nege nuri, wee ya li ce na yaaga beeri wee ya beeri wu mu ge, wee ya kee ta xo.

¹⁶ Jurumu wemu wu ne wu da ja sipya munaa kyeege niga na-e ge, ma ceboro bu wee jurumu wa pye, Kile beeri wu mu konho Kile di ni sicuumo kan wu mu. Piimu wo jurumu wu ne wu da ja pu munahaa kyeege niga na-e ge, pee ye kaa di wa byi. Ga jurumu wa ne wa wemu na ja sipya munaa kyeege niga na ge, di wa go yi Kile beeri wee wa wuu na we.

¹⁷ Tiibaara beeri ti ne jurumu, can wu ne wii. Ga jurumu wa ne wa wee wa da ja sipya munaa kyeege niga na we.

¹⁸ Wee ya li ce na jo sipya beeri wu ne Kile wo pya wa ge, weefo ya goroo gbee jurumu na na byi we. Bani Kile Ja wu ma wufoo mara, lee wuu na Shitaanni da ja se ta wu na we.

¹⁹ Wee ya li ce na jo wee ne Kile wo nagoo, ga konjo ke sipyi di ne Shitaanni wo fanha ke noho ni.

²⁰ Ga wee ya li ce be na jo Kile Ja w'a pa, na ba fungongo fere kan wee mu, konho wee di see see Kile wuye pyaa tii ce. Wee na ne Kile Ja wu karīnege ki ni, lee ya wee pye see see Kile wuye pyaa wuu. Wee Ja we wu ne see see Kile wuye pyaa, ni ni sicuumo nixhobaama.

²¹ Ayiwa na noho piire, y'a yiye kaseri yapeegaanra na!

2 Yohana Yohana ya sɛmɛ shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

«Cee wemu jaha k'a bulo ge, wee ni wu nagoo» na tudunmɔɔ Yohana ya we sɛmɛ we jaha tii. Lee kori jɛ Egilizi wa ni wu n'a daa fɛɛ.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Yohana ya Egilizi wu luu waha na pu kori yaha can wu ni, pu da jaari taanɛɛɛɛ ni, pu da puyɛ kaseri karamɔgɔ-kafinejuu pu na.

Sɛmɛ wu kafila nɔgbɔyɔ

2 Yohana 1-3 Yohana fɔ mujuu.

2 Yohana 4-6 Na jaari can ni taanɛɛɛɛ ni.

2 Yohana 7-11 Yohana ya pu kaala ni karamɔgɔ-kafinejuu pu kaa ni.

2 Yohana 12-13 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fɔ mujuu

¹ Nɛ wemu wu jɛ egilizi nɔhɔle ge, nɛ wa we sɛmɛ we ka. Na ceboroshɔ wemu jaha Kile ya bulo ge, wee ni wu nagoo mu n'a wu tunni. Yee kaa ya dan nɛ ni can can na. Ga nɛ yɛ bɛ wɛ, sipyii piimu bɛɛri pu jɛ Kile wo can wu na ge, yee kaa ya dan pee bɛɛri ni.

² Yee kaa ya dan wɛɛ ni, bani Kile wo can wu wa wɛɛ funyɔ ni, wee di wa da gori yaha bɛ gbee wù funyɔ ni.

³ Ayiwa, To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wu niime, ni saama, ni jajiɛ kan wù mu, kɔnhɔ wù gori yaha wu can we, ni wu taanɛɛɛɛ ki ni.

Na jaari can ni taanɛɛɛɛ ni

⁴ Nɛ mu nagoo pii ja pee ya jaari can koo li ni, ba To Kile ya yi jo jogana lemu na wɛ. Lee kunni ya nɛ funɔ taan xuuni.

⁵ Lee bɛ na na ceboroshɔ, n'a da jomɛɛɛɛ fono jo ma mu wɛ. Ga jomɛɛ le n'a da jo ma mu ge, lee jɛ Kile ya jomɛɛ lemu kan wù mu fo taashiine li ni ge, na wù taan ni wùɛ ni.

⁶ Nɔmɛhɛɛ kiimu Kile ya jo ge, wù ba kee koro jaari, lee li jɛ taanɛɛɛɛ ke. Lee jomɛɛ le l'a jo yee mu fo taashiine li ni, na y'a taanɛɛɛɛ koro jaari.

⁷ Sipyii piinɛvɛɛ niɛhɛmɛɛ pu wa kɔnɔ ke na nime, pu wa kabaya ye bɛɛri na. Pee ya ta sɔɔ li na na Yesu Kirisa ya pye sipya, na ba se ke kɔnɔ ke na wɛ. Pee sipyii pii pu jɛ sipyii piinɛvɛɛ pee, ni Kirisa wo pɛɛn pee.

⁸ Lee wuu na y'a yiyɛ kaseri, kɔnhɔ yi ganha bu buun yi labye wu kuduun ni wɛ, ga y'i wu kuduun wu bɛɛri ta.

⁹ Yi li cɛ na sipya bɛɛri wu jɛ wu ya kori yaha Yesu Kirisa wo kalaa we na-ɛ ge, ga fo na wuyɛ pyaa jidaan fara wu na ge, weefɔ jɛ Kile wo kariɛɛɛɛ ki ni bada wɛ. Ga sipya wemu bu gori yaha Yesu Kirisa wo kalaa wu

na, weefɔ na bye kariɛɛɛɛ ni ni To Kile, ni wu Ja wu bɛ ni.

¹⁰ Sipya bɛɛri w'a pa yi mu ni kalaa watii ni wemu jɛ Yesu Kirisa wo kalaa we-e ge, yi ganha bu da weefɔ yaha wu jɛ yi puga wɛ. Yi ganha bu da ali fɔ bɛ sɛɛɛ taan wufɔ na wɛ.

¹¹ Bani mu wemu bu fɔ bɛ sɛɛɛ taan wu na, l'a pye kanna mu w'a wɔ ni wu ni wu kapyegɛɛ niguunɔɔ ki na.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹² Kereɛ niɛhɛɛɛ wa nɛ mu na jo yee mu, ga na funɔ wa di kee bɛɛri pye sɛmɛ di dun yi mu wɛ. N'a giin di she yi yiri wù she baari wùɛ jii na, kɔnhɔ wù fundanga ki jɔ di fa.

¹³ Ayiwa, Kile ya ma ceboroshɔ wemu bɛ jaha bulo naha ge, wee bɛ wo nagoo ya ma shaari.

3 Yohana Yohana ya sɛmɛ taanri wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun we?

N'a daa fɔɔ wa mu Yohana ya we sɛmɛ taanri wo we tun. Wee mɛgɛ ki bye Gayusi.

We sɛmɛ we kakana ɲuɲɔ

Yohana ya li she Gayusi na na wee ya Kile Kafila wu yere pyeveɛ piimu torogo wu mu ge, na w'a pu conu xuuni. Na wu ganha bu daha Joterefu wo naha sheshere te feni we. Wee Joterefu we bye egilizi nahagbaa fɔɔ, ga Yohana bi Kile Jozaama pu joveɛ piimu torogo wu mu ge, wu bi gbara w'a pee tirige we.

A w'i wu fiin jo na waha sɛmɛ wu ni na kan Demecusi mu. Wee p'a wii na wee w'a pa ni sɛmɛ wu ni.

Sɛmɛ wu kafila ɲugboɔ

3 Yohana 1-4 Yohana fɔ mujuu.

3 Yohana 5-8 Gayusi wo jaarigazaana le.

3 Yohana 9-12 Na Gayusi ganha bu daha Joterefu wo torogana li feni we.

3 Yohana 13-15 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fɔ mujuu

¹ Nɛ wemu wu ɲɛ egilizi nahole ge, nɛ wa we sɛmɛ we ka na tun na taanyii Gayusi mu, wee wemu kaa l'a dan nɛ ni can ye pyaa na ge.

² Na taanyii, nɛ Kile ɲɛri mu mu, kɔnhɔ ma keree di da naha taa tuun beeri ni, m'a bye sicuumɔ na, ba Kile ya ma zɔ wu pye fɛfɛɛ we.

³ Cebooloo n'a daa fɛɛ pii ya nɔ wɛɛ yiri naha. Ba can wu wa mu zɔ wu na we, ni ba mu ya ɲaari na sahanji ni can wu ni we, p'a yee paari wɛɛ mu. Yee ya taan nɛ ni xuuni.

⁴ Bani nɛ bu logo na nɛ nagoo p'a can wu koro ɲaari, yafiin ya dan nɛ ni na lee xɔ we.

Gayusi wo jaarigazaana le

⁵ Na taanyii, lemu beeri m'a byi wu cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu, ali na ta p'i ɲɛ be nabuun ge, lee beeri ya ɲɔ xuuni. M'a li pyi ni ɲomɛ fɛɛɛ ni Kile mu.

⁶ M'a pu co ni taanyeesge kemu ni ge, p'a pa kee kaa jo n'a daa fɛɛ pu mu naha. Ayiwa, ɲɔ mayɛ na, ɲara lemu p'a giin di bye sanha ge, m'a pu tege na be ni Kile nidaan ni.

⁷ Bani Yesu Kirisa wo labye wu wuu na p'a lee ɲara li pyi. Wa beeri wu ɲɛ wu ya dɔ Yesu Kirisa na-ɛ ge, pu wa wee wa shishiin be keɲɛ yaaga feni we.

⁸ Lee wuu na wɛɛ n'a daa fɛɛ ya yaa na pii sipyii pii shi tɛri. Wɔ ba lee pyi, l'a bye ma na giin wɛɛ be p'a fara pu na pu labye wu funɲɔ ni, na can koo li sheɛ sipyii pu na.

Joterefu mɛgɛ ya kyɛɛgi

⁹ Ayiwa, nɛ ɲajii kii ka sɛmɛ wɛnɛ la na na tun n'a daa fɛɛ pu mu wɔ. Ga we wu ɲɛ Joterefu ge, wu ya se wɛɛ kabeshɛɛ na we, na giin wu wuyɛ pye n'a daa fɛɛ pu nahagbaa fɔɔ wa.

¹⁰ Lee wuu na nɛ ba nɔ wɔ, kaparaya yemu beeri w'a byi ge, na joguunɔ pemu beeri yu na waa wɛɛ na, na kafineye yemu beeri tɛri wɛɛ na ge, n'a da yee beeri jo yi nii na. Wu yere ya ta da kii ye na-ɛ de, wu ya ta sɔɔ cebooloo n'a daa fɛɛ p'a diri wu mu we. N'a daa fɔɔ wa be jo wu pɛe tirige wuyɛ yiri, w'a jo tapyege wa lee be na we, na weefɔɔ kɔri yeege n'a daa fɛɛ pu pinnege ki ni.

¹¹ Ayiwa, na taanyii Gayusi, ma ganha bu da bye ye kakuuyo ye tuogo taannivɔɔ we de, ga ta kasaanaa taanni. Sipya wemu w'a saama pyi ge, wee wu ɲɛ Kile wo. Ga wemu bu gori yaha kakuuyo na na byi, lee ya li sheɛ na weefɔɔ ya Kile ce we.

Demecusi ya masɔɲɔ ta

¹² Ayiwa Demecusi kuni, n'a daa fɛɛ pu beeri ya wee mesaanja yu. Can koo lemu be w'a ɲaari ge, lee be di wu mesaanja yu. Wee be wa li fiin na can wu ɲɛ wii.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹³ Ayiwa, jomɔ niɲeheme wa nɛ mu na yu ma mu, ga na funɲɔ wa di pee beeri ka sɛmɛ we ni we.

¹⁴ Nɛ giin jo l'a da mɔ wɛɛ di wuyɛ ɲa, wu jo wuyɛ nii na we.

¹⁵ Kile wu ɲajiiɲɛ kan ma mu! Ma ɲajiiɲɛ piimu pu wa naha ge, pee ya ma fɔ waa. Ma be wu wu fɔ kan wu ɲajiiɲɛ pu beeri nigin nigin mu wɔ.

Zhude Zhude ya semε wemu ka ge

Jɔgɔ wu ɲε Zhude wε?

Zhude wemu wu ɲε Kafɔɔ Yesu ni Yakuba yε wo ceborona wu ge (Macao 13:55 ni Marika 6:3), wee w'a we semε we ka. Ba wu ceborona Yakuba ɲε wε, wu bε bi ta dā Yesu na taashiine li ni na Kirisa wu ɲε wii we (Yohana 7:5). Ga tuun wemu ni Yesu ya ɲε na foro xu ni ge, wee tuun wu ni wu bε ya na dā wu na. Mεge kemu Zhude ya yiri wuyε na ge, kee ki wa mε: Yesu Kirisa wo kapyebye (Zhude 1).

We semε we kakana ɲuɲɔ

Zhude ya we semε we ka na n'a daa fεε pu kaala na pu kasegege yaha puyε na karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu shizhaa na, wee wemu w'a can can wo n'a daa wu kyεegi ge.

Semε wu kafila ɲugbɔyɔ

Zhude 1-2 Zhude fɔ mujuu.

Zhude 3-16 Zhude ya can fiinne jo karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu keree na.

Zhude 17-23 Zhude ya li shaa n'a daa fεε pu mu na li waha l'i waha na pu kori yaha Kirisa wo kariɲεεge ki ni.

Zhude 24-25 Zhude ya Kile sɔ.

Zhude fɔ mujuu

¹ Nε Zhude wemu wu ɲε Yakuba ceborona, na ɲε Yesu Kirisa wo bulo ge, nε w'a we semε we ka. Kile ya yee piimu yiri ge, yee piimu kaa ya taan To Kile mu, a wu yee mara yaha Yesu Kirisa mu ge, yee mu nε wu tun.

² Kile wu yi kan xuuni wu ɲiɲaara te, ni wu ɲaɲiɲε ke, ni wu taanɲεεge ki ni.

Karamɔgɔ-kafinejuu

³ Na taanɲiineε, nε funɲɔ ki bi sii fo na semε ka na tun yee mu wu wo ɲuwuuro ti keree na, nε ni yee ya pinne ɲuwuuro temu na ge. Ga na kee fungɔngɔ ki yaha nε mu, a nε mεhe li ta l'a pɔɔ nε wu semε wu kan yi mu, di lowaa le yi ni, kɔnhɔ yi da yogo yu n'a daa wu kaa na. Wu fεfεεε wuu pu mu Kile ya wee n'a daa wu kan tɔɲii nigin yε pe.

⁴ Bani sipyikuuyo ya y'a peelee jε yee ni. Jaagi wemu na ba do pee ɲuɲɔ ni ge, Kile kafila w'a wee kaa jo fo l'a mɔ. Kile ɲii fyaara baa sipyii pu ɲε pii. Wεe wo Kile wu wo niime jomɔ pe p'a luu na ɲeri na byi pu shiige baara keree kaɲuɲɔ. P'a ganha na fɔro wu ɲuɲɔfɔɔ ni wu Kafɔɔ nigin pe wu kaa taaɲ, wee wemu wu ɲε Yesu Kirisa ge.

⁵ N'a da yi funyɔ to ni keree kii kaa ni, ali na yi ta y'a ki cε xɔ bε. Kafɔɔ Kile ya Izirayeli

shεen ɲuɲɔ wolo na foro Misira fiige ki bu-looro ti ni. Ga lee kadugo na, piimu p'a pye pu ni n'a daa baa fεε ge, a wu pee kyεegi.

⁶ Fo taashiine ni melekεε piimu p'a pu wo tayerege nizhiige ki she, na pu tatεnge ki bε yaha ge, Kile ya pee pɔ yaha nibiige ni shɔnhɔyɔ na gbee, cagbɔhɔ ki wo kiiri wu kaa na.

⁷ Mu Sodomu ni Gɔmɔɔri shεen ni pu taaɲ kulogoo bε ya pye. Pee bi puyε yaha dɔdɔɔro na fo na she namaa pye pu na puyε sinnεε. Na fugibaaga k'a pye pee wo jaagi wu kanhama, kɔnhɔ p'i bye ɲaha shεshεεε sipyii pusamaa bεeri mu.

⁸ Ga lee bεri na kee keree kii tuugo pii karamɔgɔ-kafinejuu pii wa byi. P'a ganha na puyε pyaa wo ceepuuro ti nɔrɔgɔ, na yu na Kile w'a wu ni pee ni ɲmunuyɔ ni. A p'i zhe Kile wo Kafεεε ti ni, na fugba melekεε pu shehele, pee piimu pu ɲε ni nɔɔrɔ ni ge.

⁹ Ali na ta Misheli wemu wu ɲε melekεε ɲuɲɔfɔɔ ge, tuun wemu ni wee bi nakaara ti suruni ni Shitaanni ni Kile tudunmɔ Musa nixhugo ki keree na ge, wu ya ta sɔɔ na Shitaanni shehele wε, ga na wu pye yε na: «Kafɔɔ wu li foo tɔ ma mu.»

¹⁰ Keree kiimu ki ɲε pii sipyii pii ya ki cε-ε ge, kee p'a fanri. Laje we wu ɲε pu mu ge, wee ni naɲa yaaga wo bεeri wu ɲε nigin, wee laje weye pyaa k'a gyeegi nɔni pu na.

¹¹ Bɔɔngɔ ki ɲε pu wogo! Kayen wo ɲaarigaguunɔ le tuugo p'a ɲaari. P'a puyε yaha jε piinne ni wari la na ba Balamu ya pye wε. P'a gyeegi shan puyε ɲuɲɔ ni, bani p'a n'a she le puyε ni ba Kore* ya pye wε.

¹² Pu keree na ɲuzogoro waa yee na yi ceborogo yaligee ki liduun ni. Shiige ɲε pu na wε, pu jate ya nɔ watii na ni puyε bε wε. Pu ɲε ba ɲahaya ɲε wε, kafεεge na yi lɔ na ɲaari zanha di ɲε yi ni wε. Pu ɲε ba tiye ɲε wε, yemu ya ta na nagoo pyi ali yi pyeduun bε ni-i ge. Pu ɲε ba tiye ɲε wε, yemu niyε bεeri y'a wolo, a y'i waha fεεfεε ge.

¹³ Pu ɲε ba suumɔ lɔhɔ lokuruyo nigbɔyɔ ɲε wε, yemu y'a yi shiige keree kaɲaa na byi kakaya ge. Pu ɲε ba wɔrɔɔ ɲε wε, kiimu ya ɲaari na doroo ge. Tεhεnε baa nibicogonɔ Kile ya gbegele na yaha pu ɲaha na gbee.

¹⁴ Adama wo kadugo shi nibama sii gbarashuun wuu li wo ɲabige kemu mεge ki bye na Henɔki ge, wee bε ya keree nibanɲaa jo pii sipyii pii shizhaa na na: «Kafɔɔ w'a da ba ba na wu fεfεεε melekεε miliyaaraa niɲehemεε pu ni,

¹⁵ wu ba kiiri kɔn kɔɲɔ sipyii pu bεeri na. Wu na ba jaagi shan Kile ɲii fyaara baa sipyii pu ɲuɲɔ ni pu wo kapyeege niguunɔ ki wuu na, p'a kiimu pye pu wo Kile ɲii fyaara baara ti funɲɔ ni ge; joguumɔ pemu bεeri

* **1:11 Kayn:**Zhenezi 4:3-8; **Balamu:** Nɔburuu 22-24; **Kore:** Nɔburuu 16.

pee jurumupyii p'a jo wá Kile na ge, ni pee joguumo pu be wuu na.»

¹⁶ Pee sipyii pii tigire t'a pe. Pu ya dinni we. Pu ma jaari na sahani ni puye pyaa wo keree la ni. Tabaara jomɔ di dan pu ni tajogo ni. P'i sipyii faanna, na pu kuduun wo pu ni.

N'a daa fee y'a yaa na lemu pyi ge

¹⁷ Ga yee kunni na taanjiineεε, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo tudunmɔ p'a fenhe jomɔ pemu jo yi mu ge, yi yi funyo yaha pee na.

¹⁸ Pu bi ma yi yu yee mu na: «Kɔɔ ki taaxɔɔ li ba deεεε, lawuu fee pii na ba da wà. Pu na ba jaari Kile jii fyaara baara ni na saha ni puye pyaa lakuɔɔ keree ni.»

¹⁹ Pee sipyii p'a waagi leni yee te ni. Pu ma jaari na sahani ni puye pyaa fungonyo ni. Kile Munaa je pu na we.

²⁰ Ga yee kunni na taanjiineεε, yi la le yiye ni, yi da se naha na yi n'a daa fεεεεε wo wu ni, yi da Kile jεεri Fεεεεε Munaa li wo sefεεεε ti ni.

²¹ Yi kori yaha Kile wo taanjiεεεε ki ni, y'i wu Kafɔɔ Yesu Kirisa sige, fo wu ba jii sicuumɔ nixhɔbaama kan yi mu, wu wo jijaara ti funyo ni.

²² Ayiwa, piimu ya puye kaala kaala ge, y'a juɔɔ jaari pee na.

²³ Yi pu juyo wolo na foro na ki ni. Yi da juɔɔ jaari pusamaa be na, ga yi da lee pyi ni fyaara ni, y'i laraga kon pu noromɔ keree ki beεri na. Wa bu kakuunɔ la pye pu ni, yi ganha bu da gbɔn ali wufɔɔ noromɔ fadenje ke be na we.

Kile masɔɔ jomɔ

²⁴ Kile wemu w'a da ja yee mara, konho yee ganha bu do-e ge, wu yi pye jaagi baa fee, wu nɔho yi jii fundangbɔho na wu nɔɔɔ wu naha taan ge,

²⁵ wee wemu ye nigin wu je wu Shɔvɔɔ Kile wu Kafɔɔ Yesu Kirisa baraga ni ge, nɔɔɔ ni gbɔɔɔ, ni sefεεε, ni juɔɔ fεεε t'a deri wee na na co fo taashiine li na, ni nime, ni gbee. Amiina.

KashÉE Yesu Kirisa wo KashÉE lemu Yohana ya ja ge

Jəgə w'a we səmε we ka wε?

Yohana bε wu bye Yesu wo Tudunmɔɔ ke ni shuun wu ni. Wee w'a we səmε we ka (KashÉE 1:4,9), na wu yaha Patimɔsi suumɔ lɔhɔ ninjε takpiinjε ki na. Li wa kanna Kile wo Jozaama pu jo wuu na w'a shε foro kee takpiinjε ke na ba kasolemε jε we.

Piimu mu we səmε we ya fεnhε tun ge, pee jε Azi fiige ki egilizii gbarashuun we. Efese kulo li l'a bye kee fiige ke wo kugbɔɔ le. Azi fiige ki nijaa wogo mεge ki jε na Turuki.

We səmε we kakana jɔɔ

Sεmε wu kafila w'a naha tii kashÉE la na: «Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee shε wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jεri funjɔ ni ge, kee di shε wu kapyebyii pu na.» (KashÉE 1:1). Pee jomɔ pe ya jahaa tii lemu na ge, lee jε kanhagana lemu na p'a n'a daa fεε pu kana ge. Kanhama pemu p'a ma ge, Kile bi n'a daa fεε pu gbegele pee kanhama pu wuu na, wu da pu logoo wari p'i gori yaha jomεε fεεε ni n'a daa wu funjɔ ni.

Keree kiimu ki da ba bye Kile fungɔngɔ na ge, wu mεlεke wa w'a tun w'a pa Yohana lo kari fugba wu ni, na shε kee shε wu na (KashÉE 4:1-2).

Sεmε wu kafila jɔgbɔɔ

KashÉE 1 Yohana ya Yesu Kirisa ja wu nɔɔɔ wu ni.

KashÉE 2–3 Sεmεε pii p'a tun egilizii gbarashuun wu mu ge.

KashÉE 4:1–8:5 Fε tεhεε gbarashuun we.

KashÉE 8:6–11:19 Maya gbarashuun we.

KashÉE 12:1–15:8 Naha sheshεεε gbarashuun we.

KashÉE 16 Kile loyire cεεgbuugoo gbarashuun we.

KashÉE 17:1–20:15 Babilɔni ja ja keree.

KashÉE 21:1–22:5 Fugba nivomɔ, jijnε nivonjɔ ni Zheruzalemu nivomɔ.

KashÉE 22:6-21 Yesu jɔ jomɔ pu jε Kitabu wu taxɔgɔ ki ni na: «Li wii, nε na ba jεri funjɔ ni!» A n'a daa fεε p'i wu jɔ shɔ na: «Amiina. Mu wu pa, wu Kafɔɔ Yesu!»

We Kitabu we kakana jɔɔ

¹ Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee shε wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jεri funjɔ ni ge, kee di shε wu kapyebyii pu na. Wu mεlεke wa Kile ya tun wu kapyebye Yohana mu, kɔnhɔ p'i kee keree ki cε.

² Kile ya jomɔ pemu jo, ni Yesu Kirisa ya can wemu shε Yohana na ge, yee bεeri w'a paari. Bani w'a pye yi bεeri sεeri.

³ Wemu w'a sɔɔ na we kapaɔjaa Kitabu we jomɔ kalaa sipyii mu ge, ni wemu w'a wu jomɔ nuri, keree kii k'a ka ge, na kee co ge, pee jε duba nagoo! Bani ki pyeduun w'a tεnjε.

Fɔ wemu w'a kan egilizii gbarashuun wu mu ge

⁴ Nε Yohana w'a we səmε we tun yee Azi fiige ki egilizii gbarashuun wu mu; jo Kile wu niime ni jɔnjinjε kan yi mu, wee wemu wu jε, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge! Munahaa gbarashuun wemu wu wa wu saanra koro li jahaa taaan ge, kee ki li pye mu yi mu.

⁵ Yesu Kirisa bε wu li pye mu yi mu, wee wemu wu jε sεeri jomεε fɔɔ ge, wee wu jε shenshiime na fεnhε jε na foro xu ni. Ninjε ke saannaa wo Saan wu jε wii. Wεe kaa ya dan Yesu Kirisa ni, lee na w'a wu shishan kan p'a wo wεe wuu na, na wεe shɔ wu jurumu wu na,

⁶ na wεe pye Kile wo saanra te wo sipyii ni saraya jahaa shɔɔnrivɔɔ; kɔnhɔ wεe di bye wu To Kile wu wo kapyenjε pyevεε. Nɔɔɔ ni sefεεε ti jε wu wuuro fo tεhene baa. Amiina.

⁷ Li wii, wu na ba ba jahaya yi na!

Sipyii bεeri na ba wu ja.

Ali piimu p'a wu firi ge, pee bε na ba wu ja.

Ninjε ki shi wu bεeri na ba mεhεε suu wu wuu na.

Uun, lee kunni na ba bye! Amiina.

⁸ Kafɔɔ Kile, Se Bεeri Fɔɔ ya jo: «Nε wu jε, Alifa ni Omega we, jɔkɔɔnrɔ te ni taxɔgɔ ke.» Wee wemu wu jε, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge.

Kile ya kashÉE lemu shε Yohana na ge

⁹ Nε jε Yohana, yee ceborona. Yesu wo karijεεge ki funjɔ ni nε ni yee ya pinne wu wo saanra ti na, na binne kanhama ni loxulo bε na. Nε bi Kile Kafila wu yεε pyi, na Yesu sεeri keree yu. A p'i ba nε co lee wuu na, na shε nε yaha takpiinjε ka na suumɔ lɔhɔ ki ninjε ni, kee mεge jε na Patimɔsi.

¹⁰ Kafɔɔ wo caɔa* ka na, a Kile Munaa di jε nε ni. A nε mujuugbɔɔ la logo na kadugo yiri ba maga mεε jε we,

¹¹ na: «Ma jii l'a lemu ja ge, lee ka Kitabu wu ni ma tun egilizii gbarashuun wu wo n'a daa fεε pu mu: Efese, ni Simirini, ni Perigamu, ni Tiyatitiri, ni Saridesi, ni Filadelifi, ni Lawodise.»

¹² Mujuu le nε bi nuri ge, a nε njmahana jεri na lee jovɔɔ wu wii. Ba nε wu ja wε, na sannii sokinnaa gbarashuun ja.

* 1:10 Lee kɔri,jε Dimazhi.

13 A ne yaaga ka na pu te ni k'a bi foro sippa feni. Fadedoongo je wu na, sanni kirige d'a po wu dodono na.

14 Wu juzhiire di fiinne lagilagi ba dubya wele shiire je we, kelee ba zanha kagereye je we. Wu jii di je ba nanije je we.

15 Wu tooyo je ba dajaa tooro je we, na ya temu paanja fo ti na ji ge. Wu mujuu je ba loheheje fo je we.

16 Woro gbarashuun je wu kanige kenje ni. Noyo shuun nmopara nidaan di foro wu jo ni. Wu jaha k'i je ba cafuna cana je we.

17 Ba ne wu ja we, na do wu tooyo ni ba gbo je we. A wu wu kanige kenje taha ne na na jo: «Ma ganha bu fya we, ne wu je Nizhiime we ni Kurogo wo we.

18 Ne je jii na, ne bi xu, li wii n'a da gori yaha jii na gbee. Xu ni Adesi kenikaangaa ki wa ne mu.

19 Keree kiimu m'a ja ni kiimu ki wa wa ge, ni kiimu ki da ba bye ge, kee ka.

20 Woro gbarashuun we m'a ja ne kanige kenje ki ni, ni sanni sokinnaa gbarashuun wu ge, kanmohono lemu pee ya zhe ge, lee le: Woro gbarashuun wu je egilizii gbarashuun wu meleke, sokinnaa gbarashuun wu je egilizii gbarashuun we.

2

Seme wemu w'a tun Efese egilizi wu mu ge

1 «Egilizi wu wu je Efese ni ge, seme tun wee wo meleke* wu mu na: «Woro gbarashuun wu wa wemu kanige kenje ni ge, wee di jaari sanni sokinnaa gbarashuun wu ninje ni ge, wee ya jo:

2 Ne mu kapyegee ki ce, ni ma kapyenje nigbaho kee, ni ma loxulo le. Ne ce jo mu ya loxulo taa sipyikuuyo kapyegee taan we. Piimu p'a yu na tudunmo pe je, na ta p'i je pere-e ge, m'a pee taana wii na pu ta kafiyejuu.

3 M'a loxulo ta na kanhama xu ne wuu na, la shishiin ya ta ma yatenye gbo we.

4 Ga ma taanpege nizhiige kemu m'a yaha ge, kee wuu na n'a da ma jaagi.

5 Tayerege kemu ni ma bi bye na na pa do ge, maye funjo to kee na, m'a daburaje jo ma jurumu wu na, m'a guri ma kapyegee nizhiige ki na. Ma bye ma di ya daburaje jo we, n'a da zhe ma yiri, di ma sokinna wu laha wu tayahaja ni.

6 Le beeri kadugo na kasaana lemu m'a byi ge, lee li wa me. Nikolayitii pu wo kapyegee k'a sii pen mu mu, kee kunni ya sii pen ne be mu.

7 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta, Nii Sicummo Tige kemu ki wa Kile wo Alijine

wu ni ge, ne na ba kee pya wa kan weefo wu wu li.»

Seme wemu w'a tun Simirini egilizi wu mu ge

8 «Egilizi wu wu je Simirini ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Wemu wu je nizhiime we ni kurogo wo we, ni w'a xu na guri je ge, wee ya jo:

9 «Ne wa ma kanhama pe ni ma la baa feere ti fiin, na ta m'i je lafo! Pii p'a puye pyi Yawutuu, ga pee di je Yawutuu we, bani Shitaanni wo peje puga ki sipyii pu je pere. Mekyegerere jomomo pemu beeri pee w'a yu na waa ma na ge, ne w'a pu beeri nuri.

10 Kanhama pe pu da ba ma ta ge, ma ganha bu fya pee na we. Li wii Shitaanni na ba pii yaha yee ni kaso ni na yee noho wolo. Yee na ba ganha cabyaa ke funjo ni. Pye n'a daa sippa fo ma caxhugo. Lee bu bye, ne na jii sicuummo saanra judono kan ma mu.»

11 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta wee da ga ba xu shuun xu we.

Seme wemu w'a tun Perigamu egilizi wu mu ge

12 «Egilizi wu wu je Perigamu ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: «Noyo shuun nmopara nidaan li wa wemu kenje ni ge, wee ya jo:

13 «Kulo lemu ni mu ya tiin ge, ne lee ce, lee je Shitaanni saanra koro tasinje. Antipasi we wu je ne seeri nome fo ge, p'a wee gbo wolo yee ninje ni Shitaanni tateenge ki ni. Ga lee be na, mu ya mara yaha ne na, mu ya ta foro ne n'a daa wu kaa taan we.

14 Ga n'a da ma jaagi keree kii shizhaa na. Balamu bi kalaa wemu kaan Balaki mu wu na daga na Izirayeli nagoo pu tooyo leni kakuunjo ni ge, sipyii pii wa mu yiri wa, pee ya so na daha wee kalaa we ninumo feni. W'a bi Izirayeli nagoo pu pye pu na yapere xaara xaa, na dooro pyi.

15 Na fara lee be na, pii be wa yee mu wa pee ya so Nikolayitii pu wo kalaa wu na.

16 Lee wuu na daburaje jo ma jurumu wu na. Ni lee be we, ne na ba ma yiri tovuyo na, nmopara le l'a foro na jo ki ni ge, di lee taga yogo tun ni pee ni.

17 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo! Wemu bu se ta, yalige kemu mege ki je maane* ki ni nmohono di je ge, ne na kee kan weefo mu, di kagereje nivige be kan weefo mu. Mafono na ba ga kee na, wa shishiin da kee ce we fo ki tavoo ye.»

Seme wemu w'a tun Tiyatiiri egilizi wu mu ge

* 2:1 Wee wo meleke: Lee kori je egilizi wu jahagbaa fo, yee ninuyo yi wa koogoo 2:8, 12, 18; ni koogoo 3:1, 7, 14 wu be ni. * 2:17 Maan: Wee je yalige kemu Kile ya kan wu sipyii pu mu na pu yaha sipono ki ni ge. Ekizode 16: 11-18

18 «Egilizi wu wu jɛ Tiyaatiiri ni ge, sɛmɛ tun wee wo meleke wu mu na: Kile Ja we, wee wemu jɛ ki jɛ ba najɛnɛ jɛ wɛ, ni wu tɔɔyɔ yi jɛ ba dajaa tɔɔɔ jɛ wɛ temu t'a jɛ ge, wee ya jo:

19 «Nɛ mu kapyegee ki cɛ: Ma taanɛgege ke, ni ma n'a daa we, ni ma saama pu bɛeri, ni ma loxulo le. Nɛ li cɛ jo ma kurogo kapyegee k'a nɛnɛ nɛzhiige ke ni.

20 Ga cɛe Zhezabɛli wemu w'a wuyɛ pyi Kile tudunmɔ ge, mu ya wee yaha wu na nɛ wo kapyebyii pu piinɛ, na pu pye pu na dɔdɔɔɔ pyi, na yaperɛɛ xaara bɛ xaa. Lee wuu na n'a da ma jaagi.

21 Nɛ tuun wa kan wu mu, kɔnhɔ wu daburaje jo wu jurumu wu na. Ga wu ya ta sɔɔ na daburaje jo wu dɔdɔɔɔ ti na wɛ.

22 Lee wuu na n'a da wu shan yama yasinnɛge na. Piimu p'a taanɛgege pyi ni wu ni ge, di pee bɛ curi kanhagbɔ ni pu bye p'i ya daburaje jo pu kapyegee ki na wɛ.

23 N'a da ba wu nagoo pu bɛ gbo. Egilizii pu bɛeri na ba li cɛ na nɛ sipyii fungɔnyɔ ni pu jɛdaa keree bɛeri cɛ. Nɛ na ba yee bɛeri nigin nigin saraa kan yi mu na bɛ ni yi kapyegee ni.

24 Yee Tiyaatiiri shɛɛn samaa kunni yee piimu sanha sɔɔ wee kalaa wu na-ɛ ge; wee p'a byi Shitaanni wo kanmɔhɔnɔɔ nigbɔhɔɔ ki ge; n'a da yi jo yi mu jo n'a da ga tuguro tatii taha yi jɛnɔɔ ni wɛ.

25 Ga n'a daa we wu wa yee mu ge, yi wee co jɔɔ xuuni, fo di ba shɛ ba.

26 Wemu bu se ta na nɛ wo kapyegee ki fori, fo na nɔ taaxɔɔ li na, nɛ na ba wee pye fanhafɔɔ shi wu jɛnɔɔ ni.

27 Wee na ba shi wu mara ni tɔɔɔɔ pubiin ni, na wu ja ja ba p'a puuro shɔhɔɔ jii jagana lemu na wɛ.

Kee fanha ke nɛ bɛ ya ta na To Kile mu. 28 Nɛ na ba jimuguyɔ wɔɔɔ bɛ kan weefɔɔ mu.

29 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

3

Sɛmɛ wemu w'a tun Saridɛsi egilizii wu mu ge

1 «Egilizi wu wu jɛ Saridɛsi ni ge, sɛmɛ tun wee wo meleke wu mu na: Kile Munahaa gbarashuun ni wɔɔɔɔ gbarashuun wu wa wemu kenɛ ni ge, wee ya jo:

Nɛ mu kapyegee ki cɛ. Sipyii ya mu pyi wye, na ta mu di jɛ gbo.

2 Ayiwa, jɛmunumɔ pu yaha, pusamaa pii p'a taxuyo shaa ge, m'a pee logoo waha, m'a pu niyɛ curi; bani nɛ ta mu kapyegee ki ta ki jɔporo na na Kile wu jaha taaɛn wɛ.

3 Kalaa wemu m'a ta ge, ni logogana lemu na m'a wu logo ge, ma funɔɔ yaha nidogo

wee na, m'a wu co, m'a yere ma jurumu wu na. Ma bu bye ma di ya jɛmunumɔ pu yaha wɛ, nɛ na ba ma fo ba nagaa jɛ wɛ. Tuun wemu ni n'a da ba ge, mu ya wee cɛ wɛ.

4 Ga lee bɛ na sipyii pii wa mu yiri Saridɛsi ni piimu sanha pu faya nɔɔɔgɔ wɛ. Faviye yi da ba le pu na pu da jaaari ni nɛ ni, bani p'a yaa ni lee ni.

5 Wemu ba se ta, faviye yi da ba le weefɔɔ na. Nɛ da ga ba wu mege forɔgɔ di wolo jii sicuumɔ Kitabu wu ni wɛ. Nɛ na ba yi jo na To Kile ni wu melekeɛ pu jaha taaɛn jo weefɔɔ wu wa nɛ wɛ.

6 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sɛmɛ wemu w'a tun Filadɛlifi egilizii wu mu ge

7 «Egilizi wu wu jɛ Filadɛlifi ni ge, sɛmɛ tun wee wo meleke wu mu na: Wemu wu jɛ fɛɛɛɛ na can yu ge, ni saannaa Dawuda wo kenikaan li wa wu kenɛ ni ge, wee wemu wu da ja gbura ki mugi ni wa yafin da ja ki tɔ-ɛ ge, ni wu na ja gbura ki tɔ bɛ wa shishiin da ja ki mugi-i ge, wee ya jo:

8 «Nɛ mu kapyegee ki cɛ. Li wii nɛ jɔɔ ki nimugiyahaɔa yaha ma jaha taaɛn, wa shishiin da ja ki tɔ wɛ. M'a nɛ kafila wu co, ma ya ta foro nɛ kaa taaɛn wɛ, na ta fanha katii bɛ di jɛ ma ni wɛ.

9 Shitaanni wo pɛɛnɛ puga ki sipyii piimu p'a ya na Yawutuu pee jɛ, na ta p'i jɛ Yawutuu-i ge, kafinɛyɛ pee ya gɔɔn. Nɛ na ba pee karamu fo p'a pu nuguro sin ma fɛɛ ni, p'i li cɛ na mu ya taan nɛ mu.

10 M'a nɛ jomɔ pu mara ni loxulo ni, lee wuu na kanhama tuun we wu da ba nɔ kɔnɔ bɛeri na, na jɛnɛ ki sipyii pu bɛeri nɔhɔ wolo ge, nɛ bɛ na ma mara wee tuun wu ni.

11 Jɛri tapyege ni n'a da ba. Le li wa ma kenɛ ni ge, lee co xuuni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da ma saanra jɔdɔɔɔ li shɔ ma na wɛ.

12 Wemu ba se ta, nɛ na ba weefɔɔ pye ba na Kile wu pugbɔhɔ ki beni wa jɛ wɛ. Wee da ga laha wa bada wɛ. Nɛ na ba na Kile wu mege ka weefɔɔ na, ni na Kile wu kulo li mege Zheruzalemu-fomɔ wɛ. Wee na ba digi na yiri fugba we ni na To Kile wu yiri. Nɛ na ba na mafonɔ ki bɛ ka wu na.

13 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sɛmɛ wemu w'a tun Lawodise egilizii wu mu ge

14 «Egilizi wu wu jɛ Lawodise ni ge, sɛmɛ tun wee wo meleke wu mu na: Nɛ wemu mege ki jɛ Amiina ge, na jɛ sɛeri jɔmɛɛ fɔɔ, ni can fɔɔ, ni yanmuyɔ yi bɛeri nɔhɔshaanra Kile mu ge, nɛ jo:

15 «Nɛ mu kapyegee ki cɛ. Mu ya jɛnɛ wɛ; ma di ya wɛri wɛ. Mu da bi jɛnɛ kelee na wɛri lee bi da daan nɛ ni.

¹⁶ Ga mu jê ba lowəgəwəgəŋə jê we: Ma ya wəri wê; ma di ya jîŋe wê, lee wuu na n'a da ba ma tugi yeege na jə ki ni.

¹⁷ Mu ya jo na yara fə mu jê, na mu ya naafuu ta, na mu mago jê wa yaaga na wê, na ta mu bi yaa na li cê na kanhama fə mu jê, ni jaa fə, ni la baa fə, ni fyen. Mu bi yaa na li cê na ma ceepile wo wu jê.

¹⁸ Lee wuu na nê mu yeri jo ma sanni yê pyaa shə nê mu, kənhə m'a fəŋa ta le, ma ceepile wo ganha ba jaa l'a ma shiige wê. M'a jeyan̄aa shii shə m'a pee fara ma jii na, kənhə ma da jaa.

¹⁹ Piimu kaa l'a dan nê ni ge, pee na nê dinni, na pu kuuni bē. Ayiwa, ma zə wu bēeri kan daburaje jo mu.

²⁰ Nê kunni niyerege ki wa kujəə li jə na, na gbura ki kuuni. Wa bu nê mujuu logo na gbura ki mugi nê mu, nê na ba jê na li ni weefəə ni, weefəə bē di li ni nê ni.

²¹ Wemu ba se ta, nê na ba weefəə tenjê nayê yiri na saanra koro li na, ba nê bē ya se ta na diin na To Kile yiri wu saanra koro li na tiingana lemu na wê.

²² «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo!»

4

Kile wo saanra koro le, ni na wu pèle fugba we ni

¹ Lee kadugo na a nê wii sanha, na fugba wu jə ki jaa k'a mugi. Mujuu le nê fənhe logo, l'i jê ba maga mē jê-ε ge, a lee mujuu l'i nê pye sanha na: «Dugi naha, keree kiimu k'a yaa na pye le kadugo na ge, di ba kee she ma na.»

² Taapile ni a Kile Munaa di jê nê ni. Li wii, saanra koro la bye fugba wu ni, wa wu bi tiin lee na.

³ Wemu w'a bi tiin lee na ge, wee bi jii ba pēewa kagereye ya jê wê, yemu mege ki jê na zhasipu ni sariduwani ge. Kile ŋəmpara li bi lee saanra koro li maha, ba m'a li wii wê, m'a li ta li na jii ba pēewa kageren̄e ka jê wê, kemu mege ki jê emeradi ge.

⁴ Saanra korogoo kelee shuun ni shishēere (24) w'a lee saanra koro li maha. Nəhələe kelee shuun ni shishēere (24) wu bi tiin kee saanra korogoo ki na, pee jê na fadeviire le. Saanra jədəŋə di jê pu bēeri nigin nigin juyə ni, kiimu ya yaa ni sanni ni ge.

⁵ Kile-jîŋe, ni mujon̄ə, ni Kile-selen̄e di foro lee saanra koro li ni. Sokinnaa gbarashuun wemu w'a jii ge, pee jê saanra koro li jahagbaa na. Pee jê Kile Munahaa gbarashuun wê.

⁶ Saanra koro li jahagbaa li bē di jê kanna gba ləhə ki, kemu ya yaa ni vēeri ni ge, vēeri

wemu ya wii na jaa ba jaawiige jê wê. Nii yan̄muyə shishēere w'a bye pu jîŋe ni na saanra koro li maha. Yi jahaya ni yi kaduyo bēeri di jê jii.

⁷ Nii yan̄muyə yi nizhiige jê ba cənri jê wê. Shuun wogo ki jê ba nupepin̄e jê wê. Taanri wogo ki jaha jê ba sipya wogo jê wê. Shishēere wogo ki jê ba jaa niyirige jê wê.

⁸ Kapaya gbaara jê yee jii yan̄muyə yi bēeri nigin nigin mu. Yee kapaya yi nəhədaan ni yi fugba wu bēeri bye jii. Yee yan̄muyə yi bi yoyo cee gbee can̄a fara piige na na:

«Fefēere, fefēere, fefēere,
wù Kafəə Kile, Se Bēeri Fəə,
wemu w'a bye, ni wu jê wà, ni wu na ba ba
ge.»

⁹ Saanra koro li tiinvəə we, wee wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, ye jii yan̄muyə shishēere we ba yoyo cee, na wu pèle, na wu sən̄i, na baraga tēri wu na tuun wemu ni,

¹⁰ nəhələe kelee shuun ni shishēere (24) wu bē na nuguro sin wee tuun wu ni saanra koro li tiinvəə wu jahagbaa na, wee wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, na wu pèle, na pu saanra jədəŋə ki kəŋgi na ki yaha saanra koro li jahagbaa na, na jo:

¹¹ «Wù Kafəə ni wù Kile,
mu w'a yan̄muyə yi bēeri yàa,
mu jidaan fun̄ŋə ni yan̄muyə yi bēeri ya yàa,
mu jidaan fun̄ŋə ni yi bēeri jê bē.
Lee wuu na, nəəə, ni pēen̄e,
ni sefēere ya yaa ni ma ni.»

5

Kitabu we ni Dubyapige ke

¹ Lee kadugo na a nê Kitabu nigurugo jaa saanra koro li tiinvəə wu kanige ken̄e ni. Wee kadugo ni wu jaha bēeri bye kama, fē tēhēe gbarashuun d'a taga wu jə mara.

² A nê meleke baraga wo wa jaa wu na kaan jii ni ni mujuugbəə ni na: «Jəgə w'a yaa ni fē pu gyēgi ni, kənhə wu Kitabu wu jə mugi wē?»

³ Wa shishiin ya ta fugba wu ni, kelee jîŋe ki na, kelee jîŋe ki nəhədaan, wemu na já wee Kitabu wu jə mugi wu wu fun̄ŋə wii wê.

⁴ Ba ni wa shishiin di bi sanha da wemu w'a yaa ni Kitabu wu jə mugi ni, wu wu fun̄ŋə wii wê, wee tuun wu ni a nê sii na mēe suu xuuni.

⁵ A nəhələe wa di nê pye: «Ma ganha ba mēe suu wê; li wii cənri we w'a foro Zhuda shi wu ni ge, Dawuda yasege ke, wee ya se ta. Lee fun̄ŋə ni wu na já fē tēhēe gbarashuun wu kyēgi na Kitabu wu jə mugi.»

* **5:6 Dubyapige:** kee jê Yesu, Kile Ja wê. Ali na wu ta jurumu wa shishiin ya ta wu na wê, w'a səə na wu munaa kan saraga, na xhu kon̄ə wo jurumu wu wuu na.

6 A ne Dubyapige* niyerege ja lee saanra koro le, ni jii yanmuyo shishere, ni nahale pu ninje ni, ma na giin na p'a ki gbo. Yene gbarashuun ni jii gbarashuun wu bye ki na. Kee jii gbarashuun wu ne Kile Munahaa gbarashuun we. Kee ya tun ninje ki kabaya yi beeri na.

7 A Dubyapige k'i fulo na Kitabu wu nigrurugo ki lo saanra koro li tiinvoo wu kanige kenje ki ni.

8 Ba Dubyapige k'a wee Kitabu wu lo we, a jii yanmuyo shishere ni nahale kelee shuun ni shishere (24) wu nuguro sin ki fee ni. Konoyo ne pu beeri nigin nigin keye ni, ni sanni ceegbuugoo, kee bi ni nudanga yawurire na. Tee ne Kile wo fefere sipyii pu Kile-nereye.

9 Pu bi yofono cee na:

«P'a mu gbo.
M'a sipyii pii juyo wolo
ni ma shishan pu ni na kan Kile mu,
na foro kponho ki beeri ni, ni shi jom pu
beeri ni,
ni shi wu beeri ni, ni fiye yi beeri ni,
Lee wuu na mu ye w'a yaa ni Kitabu wu jo
ni,
m'a wu fe pu kyeegei.

10 M'a pee pye Kile saanra ti sipyii,
ni saraya jaha shonrivoo, Kile mu.
Pee na ba saanra pyi ninje ki na.»

11 Lee kadugo na a ne wii na melekee nipehemee jom logo. Pee bi saanra koro le, ni jii yanmuyo ye, ni nahale pu maha. Pee bye melekee miliyoo nipehemee tehene baa wuu.

12 Pee bi mujono waa na:

«Dubyapige ke p'a gbo ge, kee ya yaa ni
sefere,
ni yaaga fere, ni fungongo fere, ni
fanha,
ni pene, ni nooro, ni masono ni.»

13 Kile wo yanmuyaaya yemu beeri yi ne fugba we ni ge, ni ninje ke na ge, ni ninje ke nohadaan ge, ni suumo loko ke ni ge, a ne yee beeri mujono logo yi na yoyo cee na:

«Masono, ni pene, ni nooro, ni sefere ti pye
saanra koro li tiinvoo
ni Dubyapige ki woyo fo gbee.»

14 A jii yanmuyo shishere wu jo: «Amiina.» A nahale p'i nuguro sin na ki pele.

6

Dubyapige k'a Kitabu wu fe pu kyeegei

1 Ba Dubyapige k'a fe tehee gbarashuun wu wa nigin kyeegei tuun wemu ni we, a ne jii yanmuyo shishere wu wa nigin mujuu logo ba Kile ma sele me we na: «Pal»

2 Lee kadugo na a ne shonfige ka ja. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sindaa ne wu

kenje ni. Saanra judono bi kan xo wee mu. Wu sefere wo w'a foro, wu na ba se ta.

3 Tuun wemu ni w'a fe shuun wo pu kyeegei ge, a ne jii yanmuyo shuun wogo ki mujuu logo na: «Pal»

4 A shonjiga ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sefere ya kan xo wee mu na ke kono ke janiye xo, kono sipyii di da puye gbuu. Nmpara niduunoo ya kan wu mu.

5 Tuun wemu ni w'a fe taanri wo pu kyeegei ge, a ne jii yanmuyo taanri wogo ki mujuu logo na: «Pal» A shonwaho ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, shaa li bye wee kenje ni na daanna pyi.

6 A ne mujuu la logo jii yanmuyo shishere wu te ni na: «Shinma tuugo ka wo kilo nigin ya be ni shen nigin cana jii saraa ni. Shinma tuugo katii be wo kiloo taanri be ya be ni wee saraa we ninumo ni. Ma ganha bu da sinme pe ni duven wu kyeegei we.»

7 A wu fe shishere wo pu kyeegei, a jii yanmuyo shishere wogo k'i jo: «Pal»

8 A ne shongo ka ja k'a foro, kee bi kiikaan. Wemu w'a bi dugi kee na ge, wee mege ne xu. Adesi bi taha wee feni. Sefere bi kan pu mu ninje ke taaga shishere wogo ki na; kono pu da sipyii gbuu ni nmpara ni, ni xuugbaho, ni kafeye yama, ni ninje ke yacoyo ni.

9 W'a fe kaguro wo pu kyeegei tuun wemu ni ge, sipyii piimu p'a gbo Kile jom pe ni wu seeri keree ki feni ge, a ne pee wo munahaa ki ja saraga yi tawologo ki nahadaan.

10 Pee bi mujono waa na: «Wu Kafoo, fefere wo ni can wo we, fo tuun weke ni mu di da ba kiiri kon ninje ki sipyii pu na, m'a wee shishan pu yogo jo we?»

11 Wee tuun wu ni, a p'i fadedonyo niviyee kan pu beeri nigin nigin mu, na pu pye na pu jeri pye sanha loxulo li ni, fo pu kapyebeyeni, ni pu ceboolo pu bu she fa; pee piimu p'a yaa na gbo lee gbogana li na ba pee ne-ge.

12 Lee kadugo na a ne Dubyapige ki ja k'a fe gbaara wo pu kyeegei. Wee tuun wu ni a ninje k'i jee xuuni. A piige di je cana jii li ni, a li wo ba fawohoo ne we. A yene ki beeri di naana ba shishan ne we.

13 A fugba woroo k'i do ninje ki na ba kafege ma nitoodige jahara, na ki geeye turi we.

14 A fugba wu laha wu tateenge ni, ba p'a fuugo kurulo na luu kurulogana lemu na we. Faaboboyo ye ni loko ninje takpiye yi beeri y'a kuu laha yi tatiinye ni.

15 Kono ki sipyii pu beeri: Saannaa yoo, sipyigoo yoo, kashen jufafee yoo, naafuu fee yoo, fanhafee yoo, buloo yoo, piimu ne buloo we, pee yoo, pee beeri ya puye nmoho yana gulogoo ni, ni faaboboyo yi te ni.

16 A p'i faaya ni boboyo yi pye: «Yi to wu juno ni, y'i wu nmoho saanra koro li tiinvoo we, ni Dubyapige ki loyire li jaha na.

17 Bani pu loyire li cagbaho k'a no. Jago wu d'a ja zho we?»

7

Kilē wo fē p'a kṛṇ Izirayeli sipyii piimu na ge

¹ Lee kadugo na a nē melekēē shishēēē niyereye ja niñe ki kabaya shishēēē wu na. Pee bi korṇ ki kabaya shishēēē wu kafēēge ki co, kōnhō kafēēge ka shishiin ganha ba yiri niñe ki na, kelee suumō lohō ki na, kelee tige ka shishiin na wē.

² A nē melekē watii ja w'a yiri Kilē-nōhō ki shizhaa na, Kilē jii wo wu wo fē kṛṇ kṛṇ yaaga ki jē wu keñe ni. Niñe ki fara suumō lohō ki na, yee gyēēgi ya kan melekēē shishēēē wemu mu ge, a wu mujuughōō jo na pee pye:

³ «Yi ganha bu da yafin kyēēgi niñe ke, kelee suumō lohō, kelee tiire ti na, na ta wēe sanha fē kṛṇ wū Kilē wu kapyebyii pu gbahaa na wē.»

⁴ Fē ya kṛṇ piimu na ge, pee yē jō nē logo. Pee jē sipyii kabōfōṇōō xhuu nigin ni kelēē shishēēē ni shishēēē (144.000). Pee bi foro Izirayeli kṛṇhōō ki bēeri na.

⁵ Zhuda wo kṛṇ li na, fē ya kṛṇ sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun (12.000) na;

Uruben wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

Gadi wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

⁶ Azeri wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

Nēfitali wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

Manase wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

⁷ Simijō wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

Levi wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

Isakari wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

⁸ Zabulōn wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

Yusufu wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

Benzhamē wo kṛṇ li na, sipyii kabōfōṇōō kē ni shuun;

fē ya kṛṇ pee bēeri na.

Sipyiñhemēē piimu p'a shō ge

⁹ Lee kadugo na a nē wii na sii sipyiiire ta ja t'a sii jehē, sipya wa shishiin da jā piimu tōrō wē. Pee bi foro fiye yi bēeri ni, ni shi wu bēeri, ni shi jomō pu bēeri, ni kṛṇhōō ki bēeri ni. Pee niyereye y'a bye saanra koro le, ni Dubyapige ki naha tāan. Fadeviye nidōōnyo yi bye pu na, fēhēgeye di jē pu keye ni.

¹⁰ A p'i ganha na mujōṇōō waa na: «Wēē wo Kilē we w'a tiin saanra koro li na ge, wee ni Dubyapige ki k'a juwuuro kaan wēē mu.»

¹¹ Melekēē pu niyereye yi bye na saanra koro le, ni nōhōlē pee, ni jii yajmuyō shishēēē wu maha. A p'i nuguro sin saanra koro li nahagbaa na, na pu nahaya buri niñe na, na Kilē pelē.

¹² na jo: «Amiina. Masōṇō ni nōrō, ni fungōngō fēēē ni baraga daha, ni pēēñe, ni sefēēē, ni fanha, yee jē wee Kilē wu woyō fo gbee. Amiina.»

¹³ A nōhōlē nigin wa di nē yege na: «Jōgō yē p'i jē ni yē fadeviye yē ni wē? Mii p'a yiri wē?»

¹⁴ A nē wu pye: «Nōhōlē we, go mu wu wa pu cē.» A wu nē pye: «Piimu nivorowuu pu wa kanhagbō pu ni ge, ni p'a fadeye yi je fiinñe Dubyapige ki shishan pu ni ge, pee pu wa.

¹⁵ Lee na pee wa Kilē wo saanra koro li naha tāan na kapyēñe pyi wu mu wu tapēñe pugbōhō ki ni caña fara piige na. Saanra koro li tiinwō wu na ba bye ni pu ni, na pu mara.

¹⁶ Xuugo ni waga da ga ba pu ta bada wē. Caña bē di da ga ba daraa pu na sanha wē, kelee kafugo katii bē wē.

¹⁷ Bani Dubyapige ke ki wa saanra koro li niñe ni ge, kee na bye pu nahavō, na se ni pu ni jii sicuumō lohō ki yiri. Kilē na ba pu jēsinnē pu bēeri tuu.»

8

Fē gbarashuun wo pu kereē

¹ Tuun wemu ni Dubyapige k'a fē gbarashuun wo pu laha ge, a fēhēne di fugba wu kṛṇ fo na nō minitii kelēē taanri (30) shishiin na.

² Melekēē gbarashuun we w'a yere Kilē naha tāan ge, a nē pee ja. A p'i maya gbarashuun kan pu mu.

³ A melekē watii bē di ba yere saraya tawologo ki nahagbaa na. Yawurire shōō sannu wuu li bye wu keñe ni. A p'i nudanga yawurire niñehere kan wu mu; Kilē ya sipyii piimu pye fēfēē ge, kōnhō wu pee wo Kilē-jereye yi fara tee yawurire ti na, wu yee pinne wolo saraga, saraya tawologo sannu wogo ki juṇṇō ni. Kee bye saanra koro li nahagbaa na.

⁴ Tee nudanga yawurire ti wo wurege ni Kilē ya sipyii piimu pye fēfēē ge, ni pee wo jereye y'a dugi shiizhan Kilē naha tāan melekē wu keñe ni.

⁵ A wee melekē wu yawurire shōō li jii saraya yi tawologo ki wo naganhaa ki na, na ki wā niñe ki na. A Kilē-seleñe, ni mujōṇō, ni Kilē-jinñe, ni niñe celeñe di bye.

Melekēē p'a maya yi jō kōn na wi

6 Maya gbarashuun wemu wu bye meleke gbarashuun wu mu ge, a pee di gbegele yee maya yi wo wi kaa na.

7 A meleke nizhiime wu wu wo maga ki wi, a zanha kagereye, ni na, ni shishan di suri yiye ni na wa jine ki na. A jine ki taaga taanri wogo k'i sozi. A tiire ti taaga taanri wogo ki be di sozi. A japurege ki beeri di sozi.

8 A meleke shuun wo wu wu wo maga ki wi, a li bye ma na giin na ya faabobotabaaga kemu jaaña ge, kee w'a wa suumo loko ki ni. A suumo loko ki taaga taanri wogo k'i jeri shishan.

9 A suumo loko ki jii yanmuyo yi taaga taanri wogo k'i xhu. Koroyo ye y'a bye suumo loko ki juno ni ge, a yi be wo taaga taanri wogo ki be di gyee gi.

10 A meleke taanri wo wu wu wo maga ki wi, a woro tabaaga ka di yiri fugba we ni na pa do, na ganha na jii ba nagboko je we. Kee ya to gba loko yi taaga taanri wogo, ni yi lobulowegee ki ni.

11 Lee woro li mege ki je Zoro. A loko yi taaga taanri wogo ki beeri di soro. A kee loko k'i shenjemee gbo, bani ki bi soro.

12 A meleke shishere wo wu wu wo maga ki wi, a lee di canja ki taaga taanri wogo ki kpon, ni yene ki taaga taanri wogo ke, na fara woro ki taaga taanri wogo ki be na, fo na yi kpenge ki taaga taanri wogo ki pye nibiige. Ayiwa, piige ki fara canja ki na, a yi kpenge taaga taanri wogo k'i bye nibiige.

13 A ne wii sanha na jaa ja w'a yiri na beele fugba lili lii we ni, na mujuugbo waa na: «Meleke taanri wusamaa p'a kori ge, pee ba pu wo maya yi wi tuun wemu ni, boongo, boongo, boongo kee k'a da jine ki sipyii pu ta wee tuun wu ni.»

9

Meleke kaguro wo wu wo maga mee

1 A meleke kaguro wo wu wu wo maga ki wi, a ne woro ja l'a yiri fugba we ni na pa do jine ki na. A p'i wecogono tene baa wogo ki wo kenikaan li kan lee mu.

2 A li kee wecogono ki jo mugi, a wurege di ganha na foro wa ba kanragaa wurege je we. A wecogono ki wurege di nibiige lenje canja jii le ni kafeege ki ni.

3 A kabeeye ya di foro kee wurege ki ni na caaga jine ke na. A p'i fanha kan yi mu ba namaa je we.

4 P'a yi jo yi mu na yi ganha bu da kakara pye ja ke na we, kelee yapiire, kelee tige ka shishiin na we; ga sipyii piimu pu je Kile wo fe pu je pu gbahaa na-ge, na y'a kakuono pyi pee ye na.

5 Sefere ya ta kan yi mu yi ja sipya gbo we. Ga sefere ya kan yi mu y'a sipyii kana

fo yeye kaguro. Yi sono ya ya ba namaa wuro je we.

6 Sipyii na ba xu shaa yee caya yi na, ga p'i da wu ta we. Xu kaa na ba bye pu na, ga wee be na ba fe pu jaha na.

7 Yee kabeeye yi bye ma na giin shonyo p'a gbegele kashen kaa na, na je ma na giin sanni saanra judono y'a to. Yi jahaya je ba sipyii woyo je we.

8 Yi juzhiire je ba cee wuro je we. Yi ganhaa di je ba cenri wogoo je we.

9 Yi je kanna toro fadeye y'a le na pye masigiye, yi kapaya tunmo di je ba shonyo wotoriyo ninheye tunmo je we, yemu y'a gburogi na se kashen ni ge.

10 Yi naya je ba namaa woyo je we ni mahaa ni. Kanhama pe y'a da ba daha sipyii pu na fo yeye kaguro ge, kee fanha ki wa yi naya yi ni.

11 Saan wa wu je yi juno ni, wee wu je wecogono tene baa wogo ki meleke we. Wu mege ki je Heburuu jomo pu ni na Abadon, p'i wu pyi Girekii jomo pu ni na Apoliyon, (lee kori je gyee gi pyevo).

12 Boongo ki nizhiige ya toro, lee kadugo na, shuun wa be wu da daha kee na sanha.

Meleke gbaara wo wu wo maga mee

13 A meleke gbaara wo wu wu wo maga ki wi, saraya yi tawologo sanni wogo ke ki bye Kile jaha taan ge, a ne mujuu la logo na foro ki gulogoo shishere wu yene shishere wu ni.

14 Maga ki bye meleke gbaara wo wemu kene ni ge, a wu wee pye: «Meleke shishere wu w'a p' Efirate gbagbo wu loko ki jo na ge, pu sanha.»

15 Pee meleke pii p'a bi gbegele yaha na be ni wee tuun we, ni kee canja ke, ni kee yene ke, ni lee yee li ni ge, a p'i pee sanha yaha, kono p'i sipyii ti taaga taanri wogo ki gbo.

16 Pee wo kashenjo piimu p'a bye shonyo na ge, pee bi miliyoo xhuu shuun (200.000.000) x. Kee jo ke ne logo.

17 Kase le ne ja ge, shonyo ye ni piimu p'a bi dugi yi na ge, toro fadeye yi bye pu beeri mu, yee yi bye pu masigiye. Yi tuugo ka je ba na je we, ka je bulani ba safiiri kagere je je we, ka je ba kirimu je we. Shonyo yi juyo di je ba cenri wogo je we. Na ni wurege ni kirimu di foro yi joyo ni.

18 Na ni wurege ni kirimu we w'a foro yee shonyo yi joyo ni ge, a pee kanhama tene taanri wu sipyii ti taaga taanri wogo ki gbo.

19 Yee shonyo yi fanha je yi juyo ni yi naya ni. Yi naya yi je ba wolo je we. Naya yi je ni juyo ni, yee juyo yi ni y'a sipyii ti kana.

20 Sipyii piimu samaa p'a kori, pe kanhama pe ya pu gbo-e ge, pee ya ta daburaje jo pu kapyeege ki na we. Pee ya ta jinaa wo penje ke ni yere we penje ki jo yaha

wε. Kee yapereε kii ya yaa ni sanni, kelee warifyεn, kelee dapaα tααα, kelee kagereye, kelee ni tige ni. Ki ya jaa wε, ki ya nuri wε, k'i ya jα naari wε.

²¹ Pu ya ta daburaje jo pu sipyigbuu li na, kelee pu siganma keree, kelee pu dαdααα, kelee pu nagaara ti na wε.

10

Meleke we ni Kitabupire li keree

¹ Lee kadugo na a nε meleke baraga wo wa ja wu na tigi na yiri fugba we ni, jahaηa di jε wu cεre faya. Kile-ηmapara di jε wu ηunη ni. Wu jaha ke di jε ba caηa jε wε. Wu tααα jε ba na beneε jε wε.

² Kitabupire la ηomugi-yahaηa ki bye wu keηε ni. W'a bi wu kanige tααα taha suumα lαhα ki na, na kamεne wogo ki taha ηiηε ki na.

³ A wu mujuugbαα la wα ba cenri ya guuri wε. W'a lee wα tuun wemu ni ge, a Kile-selenεε gbarashuun wu ganha na ya yu.

⁴ Ba Kile-selenεε gbarashuun w'a jo xα wε, nε bi zhaα da yee kani, nε ba mujuu la logo na foro fugba we ni na: «Yemu Kile-selenεε gbarashuun w'a jo ge, yee yaha kaηmαhαnα, ma ganha bu yee ka wε.»

⁵ Meleke wu niyerege nε ja suumα lαhα ke, ni ηiηε ki na ge, a wee di wu kanige keηε yirige fugba wu ni na gaa na:

⁶ Wemu wu da gori yaha ηii na gbee ge, wu d'a fugba we ni wu funηo yaηmuyα, ni ηiηε ni ki yaηmuyα, ni suumα lαhα ni ki funηo yaηmuyα beeri yaa ge, nε kaa wee na jo: «Taasigine wa li ni nige we.»

⁷ Ga caηa kemu meleke gbarashuun wo w'a da ba wu wo maga ki wi ge, kee na ba bye Kile wo kaηmαhαnα li ηα cavaηa ma na jo ba w'a yi jo wu kapyebyii Kile tudunmαα pu mu jogaηa lemu na wε.»

⁸ Mujuu le nε bi logo na yiri fugba wu ni ge, a lee di nugo nε pye na: «She Kitabupire li ηomugi-yahaηa ki shα meleke wu mu, wee wemu w'a yere suumα lαhα ke ni ηiηε ki na ge.»

⁹ A nε fulu wee meleke wu na, na wu ηεeri jo wu Kitabupire li kan na mu. A wu nε pye: «Li co m'a li li, li na daan ma ηα ni ba seεε jε wε, ga li bu digi ma funηo ni, li na zoro.»

¹⁰ A nε lee Kitabupire li co meleke wu keηε ni na li. A l'i daan nε ηα ni ba seεε jε wε, ga ba nε li li xα tuun wemu ni wε, a l'i soro nε funηo ni.

¹¹ A mujuu l'i nugo nε pye sanha na: «Li waha l'i waha ma na ba jomα ta sanha Kile mu na jo fiye niηεheye, ni shi niηεheme, ni shi jomα niηεheme, ni saanna niηεhemeε shizhaa na.»

11

Seεεε shuun wu keree

¹ Lee kadugo na a p'i daanna kagaanga ka kan nε mu, kee bye ba publiin jε wε. A p'i nε pye: «Yiri m'a Kile-pεεηε pugbαhα ki taanna, ni saraya yi tawologo ke, piimu p'a Kile peε wα ge, m'a pee tααα.»

² Ga m'a Kile-pεεηε pugbαhα ki kaηa ki yaha wα, ma ganha bu da kee taanna wε. Bani kee ya kan shi wu mu wemu jε Yawutu wε. Pu na ba naari naari fεfεεε kulo li ni yeye kelee shisheεεε ni shuun (42) funηo ni.

³ Nε na ba sefεεε kan na seεεε shuun wu mu. P'a yoro bαrαyα faya* le na Kile Kafila jo cabyaa kabafonα di xhuu shuun ni kelee gbaara (1.260) funηo ni.»

⁴ Pee jε oliviye tiye shuun we, ni sokinnaa shuun we, pee piimu niyereye yi wa ηiηε ki Kafα wu jaha taaη ge.

⁵ Sipya wa ba giin wu kakuunα pye wee wa na, na na foro pu ηα ni na wee pεn wo sαrogo. Wa ba giin wu kakuunα pye wee wa na, nakaara baa le xugana le na weefαα da xhuu.

⁶ Se wa pu ni na fugba we tα, kαnhα zanha ganha bu do pu Kile jomα pu chajoyα yi na wε. Se wa pu ni na lαhα ηεri shishan. Tuun wemu beeri bu pu taan, se wa pu ni na kanhama tuugo beeri nα sipyiire ti na ηiηε ki na.

⁷ Pu ba ba pu seeri keree ki ηα fa tuun wemu ni, yacoguunα ke k'a duri na foro wecogonα tehene baa wogo ki ni ge, kee na ba yogo kan pu na, na jα pu na, na pu gbo.

⁸ Pu nixhuyo na ba bye kugbαα li pinneε kpεεηε ki na. Lee kulo l'a foro lemu fεηi ge, lee jε Sodαmu ni Misira. Lee kulo li ni pu Kafα w'a kori tige na.

⁹ Konηo ke sipyii pii na ba pu nixhuyo ja na foro fiye yi beeri ni, ni shi wu beeri, ni shi jomα pu beeri, ni kponhαα ki beeri na. Pee na ba pu nixhuyo ja cabyaa taanri ni taaga funηo ni. Pu da ga ba sαα pu pu le faya ni wε.

¹⁰ Kile tudunmαα shuun wu gbo wu na ba bye fundanga konηo ki sipyii pu mu, fo pu na fundanga yakanya kaan puyε mu, bani pee shuun w'a ηiηε ki sipyii pu kanha fo xuuni.

¹¹ Ba kee cabyaa taanri ni taaga k'a toro wε, a Kile di munahaa le pu ni, na ηiifeεεε kan pu mu, a p'i yiri yere. Piimu pu bi pu wii ge, a fyaara di jε pee ni fo xuuni.

¹² A pee Kile tudunmαα shuun wu mujuugbαα la logo na yiri fugba we ni na: «Yi dugi naha!» A p'i dugi jahaηa na na kari fugba wu ni pu pεεη pu ηii na.

¹³ Wee tuun wuyε pyaa ni, a ηiηε k'i jele xuuni. A kulo li taaga ke wogo k'i do, a sipyii kabαfonαα gbarashuun (7.000) di xhu

* 11:3 Pu na bαrαyα faya le, lee ya li sheε na pu jatanhaηa wuu pu jε, pu jomα pu be di jε can.

kee jinje celenje ki na. A sipyii pusamaa di fya xuuni na ganha na fugba Kile pele.

¹⁴ Bɔɔngɔ shuun wogo k'a toro. Jεεεε tapyege ni bɔɔngɔ taanri wogo k'a da nɔ.

Meleke gbarashuun wo wu wo maga ki mee

¹⁵ A meleke gbarashuun wo wu wo maga ki wi, a mujogbɔhɔo kii di foro fugba we ni na:

«Na lo nime na, konjo ki saanra t'a pye wu Kafɔo Kile wuuro, ni w'a Shɔvɔo wemu jaha bulo ge. Wu na ba diin saanra koro li na gbee.»

¹⁶ Nɔhɔlee kelee shuun ni shisheere (24) wemu w'a tiin pu saanra korogoo ki na Kile jaha taan ge, a pee di nuguro sin, na pu jahaya buri jinje na, na Kile pele.

¹⁷ A pee di jo:

«Kafɔo Kile, Sefεεεε Beeri Fɔo, mu wemu wu je wa ge, ni mu wemu wu bye wa ge, wee yaa baraga taha ma na; bani m'a je ma saanra ti ni ni sefεεεε nigbɔo ni.

¹⁸ Shi wemu je Yawutu-u ge, a pee logoo di yiri.

Ga ma loyire l'a na. Xuu pu wo kiiri wu taakɔon ni ma kapyebyii Kile tudunmɔo pu saraaduun ya nɔ, ni m'a sipyii piimu pye fεεfεε ge, ni piimu p'a ma pele ge, sipyigbɔo fara sipyitiilee na, pee beeri saraaduun ya nɔ.

Jinje ki kyεεgiveε pu be taaxɔo ya nɔ.»

¹⁹ Kile-peenje pugbɔho kemu ki je fugba we ni ge, a kee jo di mugɔ. A Kile wo karijeεge jomεε li keshi wu ja wu pεenje pugbɔho ki funjo ni. A Kile-jinjeε, ni Kile-selenjeε, ni mujonɔo di ganha na foro. A jinje k'i jele, a zanha kagereye nagaya be di digi.

12

Cee we ni wɔgɔɔ ke p'a byi diragɔn wu ge

¹ Lee kadugo na a ne kakanhana nigbɔo la ja fugba we ni. A ne cee wa ja, canja ke na je wu cεre faya, yeje ke di je wu tɔɔyɔ yi nɔhɔdaan. Wɔɔɔ ke ni shuun saanra judɔnɔ di je wu juro ni.

² W'a bi yere yacere na. Wu laa li bi yiri, a wu ganha na sipyaa suu layana li kanhama pu na.

³ Lee kadugo na a kakanhana la be di bye fugba wu ni. Lee je wɔgɔɔo nijiga, juyɔ gbarashuun ni yeje ke di je ki mu. Saanra judɔnɔo ki bye yee juyɔ gbarashuun wu beeri nigin nigin na.

⁴ A ki nanja k'i fugba wu wɔɔɔo ki taaga taanri wogo ki faari wo jinje ki na. Wee

cee wu bi giin di digi, a wɔgɔɔo k'i yere wu jahagbaa na, konho wu bu digi, k'i pya wu xa.

⁵ A cee w'i digi funana na. Ga taapile ni a wee pya w'i gari Kile ni wu saanra koro li kabanogo na. Wee wu da ba shi wu beeri mara ni tɔɔɔo biin ni.

⁶ A cee wu baa kari siponjo ki ni; Kile bi xuu wemu gbegele ge, a wu gari wa, konho wu she wu jo shaa wa fo cabyaa kabɔfonɔ nigin di xuu shuun ni kelee gbaara (1.260).

⁷ Wee tuun wu ni a kashen di yiri fugba we ni. Melekeεε jurofɔo Misheli ni wu melekeεε p'a tun ni wɔgɔɔo ki ni. A wɔgɔɔo ki be ni ki tahama-nɔhɔmɔo p'i kashen ki jmo.

⁸ Ga pee ya ta se ta we. Pu ya ta xuu wa ta nige fugba we ni we.

⁹ A p'i wɔgɔɔo ki co, na ki wa jinje na. Kee je wɔleεε ke, p'i ki pyi na tɔɔɔo levɔo, ni Shitaanni. Kee kemu k'a jinje ki sipyii pu beeri piinje ge, kee ni ki melekeεε p'a pinne wa jinje ki na shiizhan.

¹⁰ Lee kadugo na a ne mujuugbɔo la logo na yiri fugba we ni na:

«Nime weε wu Kile wu wo juro wuuro te, ni wu sefεεεε te, ni wu saanra ti tuun w'a nɔ.

Shɔvɔo wemu w'a shɔonri lo ge, wee be wo juro fεεεε ti tuun w'a nɔ nime,

bani weε cebooloo pu jaagivɔo w'a co, na wa jinje ki na.

Wee wemu w'a bye Kile jaha taan na pu jaagi canja fara piige na ge.

¹¹ Weε cebooloo p'a se ta wu na Dubyapige ki shishan pu baraga ni,

ni pu Kile Jozaama pu seeri keree ki be wo jo baraga ni.

Bani p'a bi kahari pu munahaa ni fo na nɔ xu na.

¹² Lee wuu na fugba we ni piimu pu je wa ge, yi fundanga ta.

Ga, bɔɔngɔo ki wa jinje ni suumo loho wogo, bani Shitaanni ya tigi pa yee mu.

Wu luu l'a yiri xuuni, bani w'a li ceε na tuun watii je nige wee mu we.»

¹³ Ba wɔgɔɔo k'a li ja na kee ya wa jinje ki na we, cee we w'a tigi funana li na ge, a k'i daha wee feni na gana.

¹⁴ Ga, a jaa naganja kapaya shuun di gan cee wu mu, xuu wemu w'a yaa yaha wu mu siponjo ki ni ge, konho wu yiri wu she diin wa. Wu na ba njmɔho wa, na lii wo wu na. Pu na ba wu jo shaa wa fo na she nɔ yee taanri ni yeye gbaara na.

¹⁵ Lee kadugo na a wo wu lofomɔo pa yeege wu jo ni cee wu feni, ba gba loho je we, konho pee lofomɔo p'i wu li.

16 Ga, a jinje k'i cee wu tege; wogonjo k'a lofomjo pemu yeege ki jo ki ni ge, a jinje k'i ki jo mugi na pee gba.

17 A wogonjo ki luu di yiri xuuni cee wu taan. Yesu ya can wemu she ge, Cee wu wo tuugo sipyii piimu p'a wee co, na Kile wo namehere ki be co ge, a k'i she ganha na kashen konn pee na.

Yaconjo niguunjo kemu k'a foro suumjo loho ki ni ge

18 Lee kadugo na a wogonjo k'i she yere suumjo loho ki jo na gbazhenhe ki ni.

13

1 A ne yaconjo ka nivorogo na suumjo loho ki ni, juuyo gbarashuun ni yehere ke di ne ki mu. Saanra judonjo ke di ne yehere ke wu beeri juunjo ni. Kile mekyegerere jom d'a ka ki juuyo yi beeri na.

2 Ne yaconjo kemu na ge, kee bye ba shen ne we. Ki tooyo ne ni baraga ni ba yaconjo ka ne we, kemu mege ki ne urusi ge. Ki jo ne ba cenri wogo ne we. A wogonjo k'i ki sefere te, ni ki saanra te, ni ki fanhagbaho ki kan ki mu.

3 A ne ki juunjo nigin wa na w'a bana, a k'i bye ma na giin ki da xhuu. Ga, a ki tabanaja k'i xho. A lee di bye kakanhana konjo ki sipyii te beeri mu, a ti daha ki feni.

4 A p'i wogonjo ki pele, bani k'a fanha kan kee yaconjo ki mu. A p'i yaconjo ki be pele na: «Ke yaconjo ke jo ho ne wel! Jogo wu d'a ja yogo tun ni ki ni we?»

5 Wee tuun wu ni a se di gan yaconjo ki mu, ki ja k'a tabaara jomjo ni Kile mekyegerere jomjo yu. Sefere be ya noho kan ki mu ki ja keree pye fo yeye kelee shishere ni shuun (42).

6 Lee funjo ni a k'i ki jo mugi na tabaara jomjo kon na yu na waa Kile na. A k'i ganha na Kile mege kyeege, na Kile wo fefere ti wo fefere xuu wu fanri. Piimu pu ne fugba we ni ge, na ganha na pee be fanri.

7 Kile ya sipyii piimu pye fefere ge, sefere ya kan ki mu ki yogo tun ni pee ni, k'i se ta pu na. Sefere ya kan ki mu fiye yi beeri na, ni shi wu beeri, ni shi jomjo pu beeri, ni kponho ki beeri na.

8 Ninje ki sipyii pu beeri na ba ki pele, fo sipyii piimu meye y'a ka Dubyapige nigbogo ki jini sicuumjo Kitabu wu ni fo konjo jo konduun wu ni ge, fo pee ye.

9 Wemu na logo ge, wu logo!

10 Sipya wemu w'a yaa na le bulooro ni ge, wee na le ti ni. Wemu w'a yaa na gbo ni nmopara ni ge, wee na gbo ni li ni. Ayiwa, lee wuu na Kile ya sipyii piimu pye fefere ge, pee ya yaa na loxulo ta, na gori n'a daa wu ni.

Yaconjo niguunjo ke k'a foro jinje ki ni ge

11 Lee kadugo na a ne yaconjo katii nivorogo na jinje ke ni, yehere shuun na ne ki mu, kee di ne ba dubyapinnye wogoo ne we, ga k'i yu ba wogonjo ki ne we.

12 K'a bi kapyenye pyi ni yaconjo nizhiige ki fanha ki ni kee naha taan. Kee yaconjo nizhiige ki k'a bi bana xuuni, fo ki na taxuyo shaa, ga na juunjo ge, kee ya ki perye pye fanha konjo sipyii na.

13 Yaconjo shuun wogo ki bi kakanhanja nigbaho pyi, fo na na be tirige jinje ke na na yiri fugba we ni, sipyii te beeri jini na.

14 Sefere ya kan ki mu k'a kakanhanja kiimu pyi yaconjo nizhiige ki naha taan ge, a k'i kee kakanhanja ki taga sipyii te piinnye jinje ki na, na pu pye na pu yaconjo nizhiige ki jaa yaa, konho perye di daha ki na. Kee yaconjo ke nmopara l'a bi bana fo xuuni, ga ki ya ta xu we.

15 Yaconjo shuun wogo k'a sefere ta na ja jojogo kan yaconjo nizhiige ki jaa wu mu, konho wu da yu. Piimu be pu ne pu ya sa na wee jaa wu pele-ge, wu pee be gbo.

16 A k'i li pye fanha sipyii pu na, na pu fe kpon pu kanige keye kelee pu gbahaa na. Sipyiiitee fara sipyigbano na, lafee fara la baa fee na, na fara buloo na, ni piimu ne buloo we.

17 Wa shishiin da ja bere pye, kelee na zho pye ni pee fe pu ne ma na we. Pee ne yaconjo nizhiige ki mege, kelee nimooloo piimu p'a be ni ki mege ni ge.

18 Naha fo fungongo fere bu bye ma mu, m'a na ye naha ce. Wemu w'a shiige ge, weefoo na ja yaconjo ki nimori wu jate ce. Bani pee nimooloo p'a be ni sipya wa mege ni. Pee ne xhuu gbaara ni kelee gbaara ni gbaara (666).

14

Dubyapige k'a piimu juunjo wolo ge pee wo yocerege

1 Lee kadugo na a ne wii na Dubyapige ki niyerege na Siyon faabobonjo ki na. Sipyii piimu p'a bye ni ki ni ge, pee ne kabofonjo xhuu nigin ni kelee shishere ni shishere (144.000) Dubyapige ki mege ni ki To wu mege bi ka pee sipyii pu gbahaa na.

2 A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni, lee ne ba logbaho fo ni Kile-selene nigboo ne we. Lee mujuu li bi noho pye ba konikpoo konoyo mehere ne we.

3 Pee bi masonjo yofonjo cee saanra koro li nahagbaa na, ni jini yanmuyo shishere we, ni naholee pu naha taan. Wa shishiin ya ta ja kee yogo ke taanni, ni sipyii kabofonjo xhuu nigin ni kelee shishere ni shishere (144.000) wu ye be we. Pee piimu juuyo Kile ya wuu konjo ki na ge.

4 Pee ya ta fonro kaa pye na ni cee ni we, bani pee ya pu ye mara yaha fefere

ni. Dubyapige ki ba se xuu beeri ni, pee na daha yaha ki feni. Pee ya juwuuro ta na foro sipyii pu niñe ni, kónhò p'i bye saraga na wolo kan Kile ni Dubyapige ki mu ba yashiiye ñe we.

5 Pee ya ta kafineye jo ña bada we. Jaagi baa sipyii pu ñe pii.

Melekee taanri wu wo mujonjo

6 Lee kadugo na a ne meleke wa ña wu na yiri na beele fugba lii lii we ni. Kile wo Jozaama nixhobaama pu bye wu mu na yu niñe ki sipyii pu beeri mu: fiiye yi beeri, ni shi wu beeri, ni shi jomò pu beeri, ni kponhò ki beeri.

7 A wu jo ni mujuugbo ni na: «Yi fya Kile na, y'i wu pele bani tuun wemu ni w'a da kiiri kón sipyii te na ge, wee ya nõ xò. Y'a fugba ni niñe, ni suumò lóhò, ni lobulowegge ki yaavoo wu pele.»

8 Meleke shuun wo wu w'a taha nizhiime wu na ge, a wee di jo: «Babiloni kugbo l'a ja! L'a sii ja! L'a shi wu beeri yaha w'a gba li dódòró dúvenkuumò wu ni.»

9 A meleke taanri wo wu daha wu feni, na jo ni mujuugbo ni na: «Wemu w'a yaconjo ke ni ki jaa wu pele ge, ki fe d'a kpon wu gbaa kelee wu kenje na ge,

10 wee be na gba Kile wo loyire li wo duven wu ni, w'a duven nizuribaaga sogi le wu loyire ceegbuu li ni. Weefoo na ba ganha na ni kirimu ni, fefeere melekee pee ni Dubyapige ki ñaha taan.

11 Na kemu k'a pu kana ge, kee wurege bi yiri na duri gbee. Pu na ba bye ñmòno baa canja fara piige na, pee piimu p'a yaconjo ke ni ki jaa wu pele, yaconjo ki fe d'a kpon pu na ge.»

12 Kile ya piimu pye fefeere, pee di wu ñomere conì, na daa Yesu na ge, pee pu loxulo ta.

13 A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni na: «Li ka, na co nime na, sipyii piimu p'a xhuli na pu yaha Kirisa wo kariñege ki ni ge, pee ñe duba nagoo.» A Kile Munaa li be di jo: «Can wu ñe wii, kónhò p'i ba ñmò pu kapyewagaa ki taan. Bani pu kasaanja ki beeri kuduun wu wa pu na.»

Niñe sipyii pu wo kiiri we

14 A ne ñahaña nivige ka ña sanha. Wa nidenge ki bye kee na ba sipya ñe we. Sanni wuðòno ñe wu ñunjo ni, ñakòngò ñotanga wogo be di ñe wu kenje ni.

15 A meleke watii di ba na yiri Kile-peeñe pugbòhò ki ni, na ba ñahaña ki tiinvoo wu pye ni mujuugbo ni na: «Ma ñakòngò ki lo, m'a niñe ki yalòro ti lo, bani yalòro ti lòduun w'a nõ. Niñe ki yalòro t'a le xò.»

16 Wemu nidenge ki bye ñahaña ki na ge, a wee di wu ñakòngò ki lo, na niñe ki yalòro ti lo.

17 A meleke watii di yiri fugba wu ni Kile-peeñe pugbòhò ki ni, ñakòngò ñotanga wogo di ñe wu be kenje ni.

18 A meleke watii be di foro saraya yi tawologo ki ni. Sefere bye wee mu na na. Ñakòngò ñotanga wogo k'a bye wemu kenje ni ge, a wu wee pye ni mujuugbo ni na: «Ma ñakòngò ñotanga wogo ki lo, m'a niñe ki erezen wu kón, bani wu nagoo p'a le xò.»

19 A wee meleke wu ñakòngò ki lo, na niñe ki erezen nile wu beeri kón, na wu w'a erezen lóhò tayaaga wegbòhò ki ni, kee ñe Kile wo loyire le.

20 A p'i erezen wu tònho erezen lóhò ki tayaaga ki ni kulo li kadugo. A shishan di foro erezen wu ni, na f3 ba lofomò ñe we, fo kiloo xhuu taanri (300) ñòhò. Pee shishan pu cogonjo bi lo niñe na, na shòngò taa fo ki kòrofe we na.

15

Melekee gbarashuun we ni kanhama pusama keree

1 Lee kadugo na a ne kakanhana nigbo la be ña fugba we ni, lee bye ñawoo kaa gbangban. Tuun wusama kanhama kagbòhò gbarashuun wu ñe melekee gbarashuun wemu kenje ni ge, pee ya Kile wo loyire li keree ki ñò fani.

2 Lee kadugo na a ne xuu wa ña, wee ñe ba logbòhò ñe we, na ñe ba veeri ñe we, na d'a suri wu ni. Piimu p'a se ta yaconjo ke ni ki jaa we, ni ki nimòri wu na ge, pee niyereye yi bye wee xuu wu ni; Kile ya konjo yemu kan pu mu ge, yee di ñe pu keye ni.

3 P'a bi Kile wo kapyebe Musa ni Dubyapige ki wo yooceege ki cee na:

«Kafoo Kile, Se Beeri Foo,
ma kapyege k'a pele.
Kakanhanja ki ñe kii!

Shi wu beeri wo saan we,
ma korogoo ki beeri ya tii.
Lee ñe can.

4 Kafoo, jago wu d'a jo na wee ya fyagi mu na-
e we,
na wee da mu pele-e we?

Mu ye nigin wu ñe fefeere.

Shi wu beeri ya ma na mu pele,
bani p'a li ña na fiinje na ma kapyege k'a tii.»

5 Lee kadugo na a ne Kile wo seeri fàña puga fefeere wogo ki ña ni Kile-peeñe pugbòhò ki ni, yi ñò na mugi fugba we ni.

6 Kanhama kagbòhò gbarashuun wu ñe melekee gbarashuun wemu kenje ni ge, pee ya foro Kile-peeñe pugbòhò ki ni. Faviire temu ti ñe fefeere na ñi ge, tee bye pu na. Sanni kirimere di ñe pu fushiiye na.

7 A ñii yanmuyò shishere wu wa nigin di sanni ceegbuugoo gbarashuun kan melekee

gbarashuun wu mu. Kile wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, a wee wo loyire di ki jii.

8 A Kile-peenje pugbóhó k'i jii wurege na, kee wurege ke bi foro Kile wo náaró we ni wu sefere ti ni. Sipyá wa shishiin ya já jé Kile-peenje pugbóhó ki ni, yani kanhama kagbóhó gbarashuun wu joo ki fa we, kee kiimu ki bye melekee gbarashuun wu kenje ni ge.

16

Kile wo loyire ceegbuugoo gbarashuun we

1 Lee kadugo na a ne mujuugbóo la logo na yiri Kile-peenje pugbóhó ki ni li na melekee gbarashuun wu pyi: «Kile loyire li wa ceegbuugoo gbarashuun wemu ni ge, yi she kee juroo sin jine ki na.»

2 A melekeeshiime wu she wu wo ceegbuu li funno yaaga ki juroo sin jine ki na. Yacono niguuroo ki fe pu je sipyii piimu na ge, ni ki jaa wu pelenze pee, a náayo niguuyo di bye pee na, na pu kana gbangban.

3 A meleke shuun wo wu wu wo ceegbuu li funno yaaga ki juroo sin suumo lóhó ki ni. A suumo lóhó k'i jieri shishan, ba sipyixugo shishan je we. A suumo lóhó ki funno jii yanmuyo yi beeri di xhu.

4 A meleke taanri wo wu wu wo ceegbuu li funno yaaga ki juroo sin gba lóhóo ni lobulowegee ki ni, a yee di bye shishan.

5 Meleke wemu wu je lóhóo yi juroofóo ge, a ne wee mujuu logo wu na yu na:

«Mu wemu ye nigin pe wu je fefee ge,
mu je wá gbee, m'a bi bye wá be.
Kóngana lemu na m'a we kiiri we kón ge,
m'a tii.

6 Bani sipyii p'a Kile tudunmóo shishan wo,

Kile ya sipyii piimu be pye fefee ge,
na pee be wo shishan wo.

A ma be di shishan kan pu mu p'a gba,
p'a yaa ni lee ni.»

7 A ne mujuu la logo na foro saraya yi tawoloo ki ni na:

«Uun, Kafóo Kile, Se Beeri Fóo,
ma kiiri keree ki beeri je can, k'a tii be!»

8 A meleke shisere wo wu wu wo ceegbuu li funno yaaga ki juroo sin cana ki na. A fanha di gan cana ki mu k'a sipyii pu sórogo ni ki kafugbóhó ki ni.

9 A kee kafugbóhó k'i sipyii pu sórogo. A p'i Kile mege kyeege, pu kanhama kagbóhó ki je wee wemu kenje ni ge. Ga pu ya ta soo na yere pu jurumu wu na, na Kile pele we.

10 A meleke kaguro wo wu wu wo ceegbuu li funno yaaga ki juroo sin yacono niguuroo ki wo saanra koro li na, a nibiige di jé ki saanra ti beeri ni. A sipyii p'i ganha na pu jilee noni pee kanhama pu yama kenje ni.

11 A p'i fugba fóo Kile mege kyeege pu kanhama pe ni pu náayo niguuyo yi wuu na. Ga, pu ya ta daburaje jo pu kapyegee ki na we.

12 A meleke gbaara wo wu wu wo ceegbuu li funno yaaga ki juroo sin Efirate gbagbó wo juroo ni, a kee gba lóhó k'i waha, kónho saannaa pu koo l'i faha, pee piimu p'a ma na yiri Kile-náho ki na ge.

13 A ne kii munaakuuroo taanri we ja, nigin wa ya foro wógoo ki joo ni, a nigin wa di foro yacono ki joo ni, a taanri wuu l'i foro tudunmóo kafeejo wu joo ni. Kee bye ba jasiin je we.

14 Kee je jinaa munahaa, na kakanhanjaa pyi, a kee di she foro kono ke saannaa pu beeri mu, kónho p'i puye pinne, p'i ba kashen joo Se Beeri Fóo Kile na wu cagbóhó ki na.

15 A Yesu di jo: «Li wii, kee cana ne na ba ba ba nagaa je we! Wemu w'a tiin jii na, na wu fáya mara, kónho wu ceepile wo ganha ba jaari sipyii p'a wii-i ge, wee je duba pya.»

16 Pee jinaa p'a saannaa pu pinne xuu wemu ni ge, wee mege je Arimagedón Heburu jomó pu ni.

17 A meleke gbarashuun wo wu wu wo ceegbuu li funno yaaga ki juroo sin kafeege ki ni. A mujuugbóo la di foro saanra koro li na Kile-peenje pugbóhó ki ni na: «L'a no li tenehene na nime.»

18 A Kile-jineje, ni Kile-seleneje, ni mujonoo, ni jineje celene nigbóhó di bye. Ba sipyii da sii jine ki na we, kee jine celene ki jóhó sanha bye ja we.

19 A lee kugbóo li jine k'i daa taaya taanri. A fiye yisaya beeri wo kuloo k'i ja ja. A Kile di wuyee funno yaha nidogo lee kugbóo li na, Babilóni kulo le. A wu wu loyire nigbóo li wo duven ceegbuu li njine kan li mu l'a gba.

20 Takpiiye ye yi wa lóhó ki jine ni ge, yee beeri ya curi, faabobono ka shishiin ya ta ja we.

21 A zanha kagereye nagaya di do sipyii pu juroo ni na yiri fugba wu ni. Ka beeri bi kiloo kelee gbarataanri (80) shishiin xo. A sipyii p'i Kile mege kyeege yee zanha kagereye yi wuu na, bani yi kanhama p'a bi pele toro.

17

Navarashogo ki keree

1 Ceegbuugoo gbarashuun wu wa melekee gbarashuun wemu kenje ni ge, a wee wa nigin di ba ne pye: «Pa, navarashogo kemu k'a tiin logbóhóo yi na ge, di ba kee wo kiiri wu she ma na.

2 Ninje ke saannaa p'a dódóoro pye ni kee ni. A ki dódóoro t'i jawóhó wó jine ki sipyii pu be na ba duven ma jawóhó wó me sipyá na we.»

3 Lee kadugo na a Kile Munaa di jé ne ni, a meleke wu gari ni ne ni sipono ka ni. A ne cee wa nideenge ja yacono njinga ka na, Kile

mekyeegefe fe ya ka kee kabaya yi beeri na. Nuyō gbarashuun ni yenje ke di je ki mu.

4 Cee wu bi wuyε to ni fanjeeye nizaaya, ni sanni, ni peewa kagereye, ni peewa kuun ni. Sanni ceegbuu di je wu kenje ni, lee ya ji katanhanjaa ni wu dōdōro nōhōma na.

5 Kanmōhōno mege ka ki bi ka wu gbaa na, kee je:

BABILONI KUGBOO,
NAVARAGAA NU,

NI NIJE KATANHANJAA SEFOO.

6 Kile ya piimu pye feefe ge, piimu ya pye jomhefe fee Yesu mu ge, a ne cee wu ja pee wo shishan ya jawōho wō wu na.

P'a kanmōhōno li naha jo

Ba ne cee wu ja we, a li bye ne mu jawōro kaa.

7 Wee tuun wu ni a melēke wu ne pye: «Naha d'a li pye mu mu jawōro kaa we? We cee we ni yacoŋo nijiga kemu na w'a tiin ge, juyō gbarashuun ni yenje ke di je ki mu ge, n'a da lee kanmōhōno li naha jo ma mu,

8 Yacoŋo ke m'a ja ge, kee bye jii na, ki nime wogo wa jii na we. Ga k'a yaa na pa yiri foro wecogōŋo tēhene baa wogo ki ni, na gaanji ki takyeegeje ni. Niŋe ke sipyii piimu pu je pu meye y'a ta ka jii sicuumō Kitabu wu ni fo koŋo ki jō kōnduun wu ni-i ge, pee bu yacoŋo ki ja mu, li na bye kakanhana pee mu. Bani ki bye jii na, ki nime wogo di wa jii na we, ga ki na ba foro sanha.

9 «Naha, fo ma bu bye fungōŋo fōo ni shizhiinme fōo. Nuyō gbarashuun wu je faabobojo gbarashuun, cee w'a tiin yemu na ge.

10 Yee juyō yi je sanha saannaa gbarashuun. Kaguro ya to pee ni, gbaara wo wu je wā fanha ki na, gbarashuun wo wu sanha deŋe we. Wee ba ba deŋe, jeere ye nigin w'a da bye.

11 Yacoŋo ke ki bye jii na ki nime wogo di wa jii na-ε ge, kee bye gbarashuun wu wa nigin. Ga kee ye pyaa k'a nōho pye saan gbarataanri wo we, bani ki na ba foro na se ki takyeegeje ni.

12 «Yenje ke we m'a ja ge, kee je saannaa ke we. Pee sanha deŋe saanra ti na we, ga pu na ba deŋe na leeri nigin ye pye saanra ti na ni yacoŋo ki ni shiizhan.

13 Pu funzhakeree je nigin. Pu na ba pu sefeere ni pu fanhaya kan yacoŋo ki mu.

14 Dubyapige ki na ba bye ni ki wuu pu ni shiizhan: K'a piimu yiri ge, k'a piimu shōnri ge, piimu ya pye jomhefe fee ge. Saannaa pu na ba kashen kōn Dubyapige ki na, ga Dubyapige ki ni ki wo sipyii pu na ba se ta pu na, bani kafee wo Kafōo wu je wii, na je saannaa wo Saan.»

15 A melēke wu ne pye sanha na: «Lōhōyo yemu juyō ni m'a navarashōgo ki nideenge

ja ge, yee je fiye ya, ni sipyiiire ta, ni shi wa, ni shi jomō pa.

16 Yenje ke we m'a ja ge, kee ni yacoŋo ki na ba navarashōgo ki kō, na yanmuyō yi beeri shō ki na, na ki ceepile wo yaha. Yee na ba ki gbo, na xha ki ni, na kisanja sōrogo feefe na ni.

17 Kile ya wu jidaan le pee funyo ni, fo p'a pinne na saanra ti juyō feere ti kan yacoŋo ki mu, fo Kile wo kajogoo ki beeri jō bu she fa.

18 Cee we m'a ja ge, wee je kugbōo le, lemu l'a bye jine ki saannaa pu beeri juyō ni ge.»

18

Babiloni ja ja keree

1 Lee kadugo na a ne melēke watii nidigine ja na yiri fugba we ni. Sefeeere nigbōro wa wu mu, wu nōro w'a kpēenge yeege jine ki kabaya yi beeri na.

2 A wu jo ni mujuugbōo ni na:

«Babiloni kugbōo l'a ja! L'a ja!

L'a bye jinaa tatēenge,

ni munaakuuŋō beeri taŋmōhōŋo, ni tōnben-shazhinōroyo ye beeri taŋmōhōŋo.

3 Bani shi wu beeri ya dōdōro pye ni li ni, fo na jawōho wō puyε na kanna duven p'a gba.

Niŋe ki saannaa ya dōdōro pye ni li ni, jine ki jagipyii p'a pye kabayaa fee li yanmuzaaya niŋehēye yi wuu na.»

4 Lee kadugo na a ne jomō pa be logo na yiri fugba we ni na:

«Na sipyii, yi foro Babiloni ni,

kōho yi ganha bu da bye wu wōjii wu jurumu wu ni,

wu kanhama nigbō pa di ba nō yi na we.

5 Bani wu jurumu w'a pinne wuyε juyō ni, fo wu torŋo k'a nō fugba we ni.

A Kile di wu funŋo yaha nidogo Babiloni tiibaara ti na.

6 W'a pusamaa saraa saraagana lemu na ge, yi wuyε pyaa ki saraa lee saraagana li na.

Wu jurumu w'a be ni kanhama pemu ni ge, yi pee tēhe shuun kan wu mu.

W'a bi ceegbuu li funŋo yagbaga kemu kaan pusamaa mu pu na gbuu ge, yi kee jōho shuun kan wu mu, kemu fanha k'a jehe xuuni ge.

7 W'a wuyε pele ni yanmuzaaya yemu da ni ge, yi yee jōho kanhama ni mesuu nō wu na.

Bani w'a yi jo wuyε funŋo ni na:

«Ne je saanzho, ne nideenge ki wa naha.

Ne je naxhugoshō we.

Yamee da ga nō ne na bada we.»

8 Lee wuu na li kanhama na ba do li juyō ni canja nigin:

xu ni yamehée ni xuugbáho.
Na be na ba li sòrogo fεεfεε,
bani Kile we w'a da ba kiiri kón li na ge,
wee jε sefεεε fɔɔ.

9 «Ninε ki saannaa piimu ni l'a bye
karinjεεge ki ni, dɔdɔɔrɔ ni naafuugbɔ wu wo
ferεmε pu ni ge, pee ba li nizogonɔ wurege
ja tuun wemu ni, pee na da mehεε suu na
sipyaa waa li wuu na.

10 Pee na ba yere taliige ni li kanhama pu
jii fyaara wuu na, na yu:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ!
Babiloni kugbɔɔ, kulo fanha wuu!
Ma kiiri w'a to ma jɔnɔɔ ni
taapile nigin funnɔ ni.»

11 «Ninε ki jagipyii pu be jε na mehεε suu,
na sipyaa waa jatanhanja kenε ni li wuu na;
bani wa shishiin ya pu jagi yanmuyɔ shuu
nige we.

12 Yee jε: Sanni, warifyen, pεεwa kager-
eye, ni pεεwa kuun, ni pεεwa fapilepilegεε,
ni saannaa faya: Ya na jaanja, ya d'a jaanja
gbanhaa; ni pεεwa faya ya yemu y'a penji
penji ge, ni nudanga tiye, ni yanmuyɔ ye y'a
yaa ni suu ganhaa ni, kelee ni pεεwa tiye
ni ge, ni dajaa tɔɔrɔ, ni tɔɔrɔ yanmuyɔ, ni
yanmuyɔ ye p'a te y'i jε pεεwa faaya ge,

13 ni shiga yanmuyɔ nudanga woyo yemu
mege ki jε kaneli ge, ni lasikoli, ni nudanga
Izopu, ni nudanga yawurire, ni duven, ni
sinme, ni farini myε nizaama, ni shinma, ni
niyyε, ni dubyaa, ni shɔnyɔ, ni wotoriyo, ni
buloo, ali ni sipyii be.

14 Pu na ba yu: «Yanmuyɔ ye m'a sha ge, yee
ya foro ma keye ni. Naafuugbɔ we, ni jafε
yanmuyɔ ye, m'a buun yi beeri ni. Ma da já
yee ta nige we.»

15 Yee yanmuyɔ yi wo jagipyii piimu p'a
pye kabyaa fεε lee kugbɔɔ li gbɔɔrɔ ni ge;
kanhama pe pu da ba nɔ li na ge, pee
na ba yere taliige ni pee kanhama pu wo
fyaara wuu na, na mehεε suu na sipyaa waa
jatanhanja kenε ni.

16 na yu:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ
ki jε kugbɔɔ li wogo!
Lee lemu l'a bi fanejεε ni fanejεε gbanhaa,
ni pεεwa fapilepilegεε leni,
na liyε puu ni sanni ni pεεwa faya,
ni pεεwa kuun ni ge,
li kabyaa k'a kyεεgi taapile nigin funnɔ ni!»

17 «Suumɔ lɔhɔ kɔrɔyɔ yi jɔnɔfεε pu beeri
ni piimu p'a jaagaa pyi ki na ge, ni kɔrɔyɔ
yi kapyenεε pyevεε ni jagipyii piimu p'a pu
jɔlige taa suumɔ lɔhɔ ki na ge, a pee di yere
taliige ni.

18 P'a lee kulo li sòrogo sòrogo wurege ja
ge, a p'i ganha na mujonɔɔ waa na yu: «Kulo
leke l'a le kugbɔɔ le xɔ we?»

19 A p'i gbazhenhε wo pu nuyɔ ni na mehεε
su na sipyaa wa jatanhanja kenε ni na:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ
ki wa le kugbɔɔ le wogo!
Suumɔ lɔhɔ kɔrɔyɔ yi fεε beeri ya pye
kabyaa fεε li baraga ni.
A lee di buun li funnɔ yanmuyɔ yi ni
taapile nigin yε funnɔ ni!
20 Fugba wu fundanga ta!
Tudunmɔɔ,* ni Kile tudunmɔɔ,
ni Kile ya piimu be pye fεεfεε ge,
yee be pu fundanga ta!
Bani Kile ya kiiri kón li na li kakuuyo yi
footɔnɔ,
yemu l'a pye yee na ge.»

21 Wee tuun wu ni a meleke baraga wo wa
di faakagerenε ka lɔ ba tira jε we, na ki wá
suumɔ lɔhɔ ki ni, na jo:

«Mu Babiloni kugbɔɔ li da ba ja fεεfεε taapile
ni,
li da na nige we.

22 Konɔyɔ, ni ciire,
ni sibenεε, ni maya,
kee ka shishiin mεε da ga ba foro nige
Babiloni ni we.
Kapyebye wa shishiin da ba da mu ni nige
we.

Tira tunmɔ pa shishiin be da ba logo
ma funnɔ ni we.

23 Sokinna kpεenge ka shishiin be da ga bye
mu funnɔ ni nige we.

Cenabun poo ni cenabun mujuu da ga foro
nige

mu funnɔ ni we.
Bani mu jagipyii p'a pye jinε ki sipyigbɔɔ.

Mu siganma p'a bi shi wu beeri jaha wɔ.

24 Kile tudunmɔɔ, ni Kile ya sipyii
piimu be pye fεεfεε ge,
ni sipyiire temu beeri t'a gbo jinε ki na
ge,
pee beeri shishan ya ja le kulo le funnɔ ni.»

19

Fugba sheen p'a Kile sɔ

1 Lee kadugo na a ne mujuugbɔɔ la logo na
yiri fugba we ni ba sipyiire fɔɔ jε we na:

«Aleluya!
Nuwuuro ni nɔɔrɔ ni sefεεεε jε wee Kile wu
wuuro.

2 Bani wu kiiri keree ki jε can, k'a tii be.
Navarashɔge ke k'a bi konɔ ki fɔnri
ni ki dɔdɔɔrɔ keree ki ni ge, m'a kiiri kón
ki na,
na ma kapyebyii pu nixhuyo yi shishan

* 18:20 Tudunmɔɔ: Yesu ya kalaapiire ke ni shuun wemu jaha bulo na pye tudunmɔɔ ge. Marika 3:13-19; Luka 6:12-16

pu foo tɔ ki mu, kɔnhɔ pu logoo di jinje.»
3 A p'i jo sanha na:

«Aleluya!
Ki sɔrogo sɔrogo wurege ki k'i duri gbee.»
4 A nohɔlee kelee shuun ni shisheere (24) ni jii yanmuyo shisheere wu nuguro sin jinje ki na, na saanra koro li tiinvɔɔ Kile pele na:
«Amini. Aleluya!»

Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ ki keree
5 A mujuu la di foro saanra koro li ni na:

«Kile wo kapyebyii pu beeri,
yee piimu p'a fyagi wu na ge,
sipiyitilee fara sipiyigbɔɔ na, y'a Kile sɔni!»
6 A ne mujuugbɔɔ la logo ba sipiyinehemee fɔɔ je we, ba logbɔhɔ fɔɔ je we ni Kile-selenje nigbɔhɔɔ na:

«Aleluya! Bani wɛe Kafɔɔ Kile je Se Beeri Fɔɔ,
w'a jɛ wu saanra ti ni.
7 Wù funvahanɔ na fundanga ta, wù Kile pele,
bani Dubyapige ki cekaanra t'a nɔ xɔ,
ki cenabun w'a wu yalere ti le.

8 P'a faviwewee nizaara kan ki cenabun wu mu,
temu t'a jii ge.»
Kile ya sipyii piimu pye feefee ge, tee faviwewee nizaara ti je pee wo kapyege kiimu k'a tii ge.

9 A meleke wu ne pye: «Li ka: Piimu p'a yiri Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ ki ni ge, pee je duba nagoo.» na jo be: «Pe jomɔ pe, Kile ye pyaa wo jomɔ p'a sii pe.»

10 A ne nuguro sin wu fee ni na giin di wu pele; ga, a wu ne pye na di ganha bu da lee pye we, bani, Yesu ya can wemu she ge, na ne ni na cebooloo piimu p'a pye jomeme fee wee can we ni ge, na wee je Kile wo kapyeyee wa ba wee je we; na ne w'a Kile pele. Piimu beeri p'a giin p'i da Yesu wo can wu keree yu ge, pee ya yaa na pye ni Kile Munaa li ni ba Kile tudunmɔɔ pu je we.

Shɔnfige ki dugivɔɔ we

11 A ne fugba wu jɔ na k'a mugi. Shɔngɔ ka di je wà nivige ki bye kii. Wemu w'a dugi kee na ge, wee mege je jomeme fɔɔ ni can fɔɔ. Wee ya kiiri kɔɔn, na kashen kɔɔn na be ni tiime ni.

12 Wu jii je ba nanje je we. Saanra judɔɔ nijneneje je wu jii ni. Mege ka ki bi ka wu na ni wuye pyaa be we, wa shishiin ya kee ce we.

13 Fɔɔna ke ki je wu na ge, kee bi mini wolo shishan ni. Weefɔɔ mege je: «Kile Jomɔ.»

14 Fugba kashen keye y'a bi taha wu feni. Pee je shɔnfiye na. Faviwewee fefeere wuuro t'a bye pee na.

15 Nmɔpara jɔtaan wuu l'a bi foro wu jɔ ni w'a lee taga w'a shi wu kpɔɔn. «Wu wu mara ni tɔɔrɔ biin ni.»* Wu na ba erezen wu tɔnhɔ Se Beeri Fɔɔ Kile wo loyire li erezen lɔhɔ ki tawologo ki ni.

16 Mege ka ya ka wu fɔɔna ni wu shii na na:

SAANNAA WO SAAN NI KAFEE WO KAFɔɔ.

17 Lee kadugo na a ne meleke wa niyerege ja cana ki ni. A wu mujuugbɔɔ jo, shazheere temu beeri t'a yiri na beele fugba we ni ge, a wu tee pye: «Yi pa yiyee pinne Kile wo ligbɔhɔ ki kaa na,

18 yi saannaa xaara jɔ ni sɔɔsii jiiɔfɔgbɔɔ ni kashen jiiɔfee xaara ni shɔnyɔ ni shɔnduguloo xaara ni sipyii pu beeri: Buloo, ni piimu je buloo we, sipiyitilee fara sipiyigbɔɔ na.»

19 Lee kadugo na a ne yacoɔɔ ki ja; jii je ki saannaa, ni pu kashen keye ye, pee ya pinne ni ki ni, p'i kashen jiiɔ shɔngɔ ki dugivɔɔ ni wu kashen keje ki na.

20 Kee yacoɔɔ k'a co ni ki tudunmɔ kafinejo wemu w'a bi kakanhanjaa ki pyi ki jaha taan ge. Ki fe p'a kpɔn sipyii piimu na, pee d'a ki jaa wu pele ge, wu kakanhanjaa k'a bi pee piinje. Yacoɔɔ ke ni ki tudunmɔ kafinejo we, yee beshuun jii woyo y'a co wà wenaganɔ na kirimu wogo ki funjɔ ni.

21 Nmɔpara lemu l'a fɔro shɔngɔ ki dugivɔɔ wu jɔ ni ge, a lee di sipyii pusamaa gbo. A shazheere ti beeri di din pu xaara na.

20

Shitaanni ya pɔ fo yee kabɔfɔnɔ nigin

1 Lee kadugo na a ne meleke wa nidigine ja na yiri fugba we ni. Wecogonɔ tehene baa wogo ki kenikaan ni shɔnhɔyɔ niduguyo yi bye wu keje ni.

2 A wu wɔɔɔɔ ki co. Kee je wɔleɛ ke, p'i ki pyi tɔɔɔ levɔɔ, ni Shitaanni. A wu ki co, na shɔnhɔyɔ yi le ki na fo yee kabɔfɔnɔ nigin (1.000).

3 Ba w'a ki pɔ xɔ we, na ki wá wecogonɔ ki ni, na ki jɔ keme shɔhɔ, na fe kpɔn jɔtɔɔ ki na, yani yee kabɔfɔnɔ nigin (1.000) wu jɔ ki fa ge, kɔnhɔ ki ganha ba sipiyire ti piinje nige we. Lee kadugo na, k'a yaa na sanha sanha k'i jeri pye.

4 Lee kadugo na a ne saanra korogoo kii ja. Piimu p'a bi tiin kee korogoo ki na ge, a p'i fanha kan pee mu na p'a kiiri wu kɔɔn. Yesu ya can wemu she ge, piimu wo jiiɔ p'a kɔn wee can we ni Kile Kafila wu wuu na ge, piimu beeri p'a pye pu ya sɔɔ na yacoɔɔ ki pele, kelee na ki jaa wu pele, kelee na ki fe pu kpɔn pu gbahaa, kelee pu keye na-ε ge, a ne pee beeri wo munahaa ki ja. Pu nixhuoyo y'a je, na diin jiiɔ fee ti na ni Kirisa ni wu

* 19:15 Zaburuu 2:9

saanra ti ni, na yee kabəfonə nigin (1.000) pye.

⁵ Xu u pusamaa ya ta jε we, fo na she yee kabəfonə nigin (1.000) wu pye w'a fa. Lee jε xujεnε nizhiine le.

⁶ Piimu p'a jε xujεnε nizhiine li ni ge, pee jε duba nagoo, bani Kile ya pee pye fεfεε. Xu shuun wo wu da ga já fanha ta pee na we; ga pee na ba bye Kile ni Kirisa wo saraya jaha shəonrivəə. Pu na ba diin wu yiri wu saanra ti ni na yee kabəfonə nigin (1.000) pye.

Shitaanni ni wu kashen kenε k'a kyεεgi

⁷ Yee kabəfonə nigin (1.000) wu ba fa tuun wemu ni, pu na ba Shitaanni yeege kaso wu ni.

⁸ Shi we wu wa koŋə ki kabaya shishεεε wu bεeri na ge, ni wu mεεε jε Gəgi ni Magəgi ge; wu na ba she wee piinjε, kənhə wu wu pinne kashen kaa na. Pu na ba jεhe xuuni ba gba jə gbazhenhepya jε we.

⁹ Pee ya yiri koŋə ki kabaya yi bεeri na, Kile wo jidaan kulo le, ni w'a piimu pye fεfεε ge, a p'i she pee pinne maha. Ga, a na di yiri fugba wu ni, na ba pu sōrogo fo na pu xə fεfεε.

¹⁰ Shitaanni we w'a bi pu piinjε ge, a wee di w'a wetabaaga nafugibaaga ki ni, kirimu na ki ni. Yacoŋə ke ni tudunmə kafinejo wu jε xuu wemu ni ge. Pu na ba gana wə gbee canja fara piige na.

Kiiri wusama keree

¹¹ Lee kadugo na a nε saanra koro nigbəə nivinne la ja, ni we w'a tiin li na ge. A piinjε ke ni fugba wu baa laha wu jaha taan yee ya ja nige we.

¹² A nε xuu pu bεeri ja sipiyigbəə fara sipiyitilee na p'a yere saanra koro li jaha taan. A Kitabuu pii jə di mugι, a Kitabu watii bε jə di mugι, wee jε Nii Sicumə Kitabu we. Kiiri ya kən xuu pu bεeri na na bε ni pu kapyege ni, kee kiimu k'a bi ka pee Kitabuu pu ni ge.

¹³ Xuu piimu jε suumə ləhə ki ni ge, a kee di pee yeege. A xu ni Adesi bε di pu wo xuu pu yeege. A kiiri di gən pu bεeri nigin nigin na na bε ni pu kapyege ki ni.

¹⁴ A xu ni Adesi di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni. Kee na ke ki jε xu shuun wo we.

¹⁵ Sipyaa sipyaa wu jε wu mεεε niganja ya ta jii sicuumə Kitabu wu ni-i ge, wee na wá wetabaaga nafugibaaga ki ni.

21

Fugba nivomə ni jinjε nivonə ki keree

¹ Lee kadugo na a nε fugba nivomə ni jinjε nivonə ja, bani fugba nizhiime we ni jinjε nizhiige k'a toro. Suumə ləhə ki bε di jε nige we.

² A nε Zheruzalemu-fomə wu bε nidiginε ja na yiri fugba we ni Kile yiri, fεfεεε kulo le. Wu yalere ya taga wu kemε ba cenabun jε we wemu w'a se gbaga ni ge.

³ A nε mujuu la logo na yiri saanra koro li na na: «Kile tatεεnge puga ki ke sipyii ninε ni, wu na ba diin pu mu. Pee na ba bye wu sipyii. Kile ye pyaa na ba bye pu yiri wə na bye pu Kile.»

⁴ Wu na ba pu jεsinmε tuu. Xu da bye nige we, yamεhe bε da bye nige we, kelee mesuu kelee yama we. Bani kalεεε k'a toro.»

⁵ Ayiwa, wemu w'a tiin saanra koro li na ge, a wee di jo: «Li wii nε yanmuyə yi bεeri pye nivoyo.» Lee kadugo na a wu nε pye: «Pu ka, bani nakaara baa pe jomə pe ya fiinjε na jε can.»

⁶ A wu nε pye sanha: «L'a pye xə. Nε jε Alifa ni Omega, jəkəonrə ni taxəgə. Waga wa wemu na ge, nε na wu kan w'a gba ma ni, jii sicuumə pu lobulowii li ni.

⁷ Wemu bu se ta, wee na ba ye yanmuyə ye ta; nε na ba bye weefəə Kile, weefəə di bye nε pya.

⁸ Ga fyaara fεε, ni piimu jε Kiricεen we, ni kakuubyii, ni sipiyigbuu, ni dədəə, ni sigaanfεε, ni yapεεgaan, ni kafinejuu, pee bεeri tashεge na ba bye wetabaaga nafugibaaga kirimu wogo ki ni. Wee jε xu shuun wo we.»

Zheruzalemu-fomə wu keree

⁹ Cεεgbuugoo gbarashuun we w'a jii koŋə ki taaxəə li wo kanhagbə tεheε gbarashuun wu na ge, kee bye mεlεkεε gbarashuun kenε ni. A wee mεlεkε wa di ba nε pye: «Pa naha, di cenabun wu she ma na, Dubyapige ki sho we!»

¹⁰ A Kile Munaa di jé nε ni, a wu gari ni nε ni faabobotəngə ka na; na she Zheruzalemu she nε na wu na diri na yiri fugba wu ni Kile yiri, fεfεεε kulo le.

¹¹ Kile nəorə ya bye li na, l'a bi jii, na wii na jaa ba vεeri jε we, wemu w'a yāa ni pεewa kagerenε ka ni kemu mεεε ki jε zhasipu ge.

¹² A kasərotəngə nigbəhə ka di kulo li maha. Kujəyə ke ni shuun yi bye li na, kujəyə bεeri mεlεkε nigin ya bye wə. Mεye y'a bi ka kee kujəyə ki jə na. Yee jε Izirayel i kpənhəə ke ni shuun wu mεye.

¹³ Kujəyəə taanri ki bye Kile-nəhə ki na, taanri wa di jε camutumə pu ni, taanri wa di jε Kile-parama pu ni, taanri wa di jε pe pu parama pu ni.

¹⁴ Kagereye tahaŋaa ke ni shuun wu bye kulo li kasərogo ki jidaa. Dubyapige ki tudunməə ke ni shuun wu mεye y'a bi ka kee tahaŋaa ki na.

¹⁵ Mεlεkε wemu w'a jo ni nε ni ge, sann i publiin l'a bye wu kenε ni wu kulo le, ni kujəyəə kee, ni kasərogo ki taanna.

16 Kulo li kabaya shishээрe wu bye nigin. Li nidaa le, ni li kadaa li бeeri bye nigin. Meleke w'a kulo li taanna ni lee publiin li ni. Li nidaa li bye kiloo kabafonjo shuun di xhuu shishээрe (2.400). Li nidaa, ni li kadaa, ni li toongoo бeeri ye nigin.

17 A wu kasorogo ki peere ti be taanna, a ki peere t'i bye meterelke kelee gbarashuun ni shuun (72), na saha ni sipyii pu wo daanna wu ni. Wee daanna we ninumoo ni meleke w'a wu wo daanna wu pye.

18 Kasorogo k'a yereye ni zhasipu kager-eye ni, kulo l'i ye sannii ye pyaa ba veeri nivyen ye we, wemu ya wii na jaa ge.

19 Kulo li kasorogo ki nidaa l'a bi keme yaa ni peewa kagereye nizaaya tuuyo бeeri ni. Nohodaan wo tahana li ye zhasipu kagereye, tahana shuun wuu li ye safiri, taanri wuu li ye agati, shishээрe wuu li ye emerodi.

20 Kaguro wuu li ye onikisi, gbaara wuu li ye sariduwani, gbarashuun wuu li ye kirisoliti, gbarataanri wuu li ye berili, gbarashээрe wuu li ye topazi, ke wuu li ye kirisopasi, ke ni nigin wuu li ye yasenti, tahana lisana ye ametisiti.

21 Kulo li kujogoo gburaya ke ni shuun wu ye peewa koon pyaa ke ni shuun. Gbura nigin бeeri ye koon pile nigin. Kulo li pinnere kpeenge ki ye sannii ye pyaa ba veeri nivyen ye we, wemu ya wii na jaa ge.

22 Ne ta Kile-peeye pugbaho ja lee kulo li ni we, bani Kafoo Kile, Se Beeri Foo ni Dubyapige ke, peeye pyaa ki ye lee kulo li Kile-peeye pugbaho.

23 Lee kulo li mago ye cana kpeenge, kelee yerje wogo na we. Bani Kile wo nooro we wu ye li kpeenge. Dubyapige ki ni kpeenge ki ma foro, na ji xuuni.

24 Shi wu na ba jaari kee kpeenge ki na. Konjo ki saannaa na ba ni pu naafuu wu ni na pa gan lee kulo li mu.

25 Lee kulo li kujogoo na ba mugii yaha cana ni, ki shiin di wa da ga do be we. Bani piige wa da ga wo wa we.

26 Saannaa pu wo naafuu wu kadugo na, shi wu wo fanha ke, ni wu baraga ki na ba se na gaan lee kulo li mu.

27 Yarjunarogo ka shishiin da ga je wa we, kelee katanhana pyevoo, kelee kafinejo we, ga fo piimu ye meye ya ka Dubyapige ki jii sicuumoo Kitabu wu ni ge, pee ye pu da je li ni.

22

Nii sicuumoo gba loho ki keree

1 Ayiwa, lee kadugo na a meleke wu jii sicuumoo gba loho she ne na, kee ya ji ba veeri nivyen ye we, wemu ya wii na jaa ge. Kee bi foro Kile ni Dubyapige ki saanra koro li ni,

2 na fuu kulo li pinnere kpeenge ki ninje ni. Tige tuugo nigin wa bye wa, kee ye jii sicuumoo tige ke, kee bye wee gba wu kabaya

shuun wu na. Yee funjo ni toonjii ke ni shuun k'a nagoo pyi. Yeje бeeri ni ki nagoo. Kee tige tuugo ki were ya shi wu sipyii pu cuunjo.

3 Lanj da ga bye nige bada we. Kile ni wu Dubyapige ki wo saanra koro li na ba bye lee kulo li ni. Kile wo kapyeyyii pu na ba wu pele.

4 Pu na ba wu jaha ja, wu mege na ba bye pu gbahaa na.

5 Piige da ga wo nige we. Pu mago da ga bye sokinna kpeenge, kelee cana kpeenge na we. Bani Kafoo Kile ye pyaa na ba kpeenge yeege pu mu, p'a gori yaha saannaa fo ghee.

Yesu taapana ya teeye

6 Lee бeeri kadugo na a meleke wu ne pye: «Nakaara baa pe jomoo pe ya fiinne, na ye can. Kafoo Kile we w'a wu Munaa li kaan Kile tudunmoo pu mu ge, keree kiimu k'a yaa na pye jeri funjo ni ge, wee w'a wu meleke wu tun wu pa kee keree ki she wu kapyeyyii pu na.»

7 A Yesu di jo: «Li wii, Ne na ba jeri funjo ni. Wemu w'a kuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomoo pu mu ge, wee ye duba pya.»

8 Ne Yohana ya kii keree kii logo, na ki ja be na jii na. Ba ne ki logo, na ki ja be we, meleke wu w'a bi ki she ne na ge, a ne nuguro sin wee fee ni, na ganha na giin di wu pele.

9 A wu ne pye na ne ganha bu da lee pye we, na Kile wo kapyeybye wee ye, ba ne ni na cebooloo Kile tudunmoo pu ye we, ni piimu бeeri p'a kuu we Kitabu we jomoo pu mu ge, na ne w'a Kile pele.

10 Lee kadugo na a wu ne pye sanha: «Ma ganha bu da we Kitabu we wo kapajuuro ti jomoo pu to we, bani pu pyeduun w'a teeye.»

11 Wemu wu ye sipiyitiibaaga ge, wee wu kori wu tiibaara ni. Wemu w'a noho ge, wee di gori wu nohomoo ni. Wemu w'a ti ge, wee wu kori wu tiime ni. Wemu wu ye feefee ge, wee di gori wu fefeere ni.»

12 A Yesu di jo sanha na: «Li wii, ne na ba jeri funjo ni. Ne wo saraa yanmuyo yi wa na kenje ni, konho di sipyii pu бeeri nigin nigin saraa na be ni pu kapyeyyii ni.»

13 Ne ye Alifa ni Omega, nizhiime ni sama, jokoonro ni taxogoo.»

14 Piimu p'a pu faya jii, konho p'i ja jii sicuumoo tige pya wa ta, p'i je kulo li kujogoo ki ni ge, pee ye duba nagoo.

15 Ga puun, ni sigaanfee, ni doo, ni sipyigbuu, ni yapergaan, ni kafineye ya dan piimu бeeri ni ge, ni piimu бeeri p'a kafineye koon ge, pee бeeri na gori yaha kadaan li na.

16 Ne Yesu w'a na meleke wu tun yee mu, wu she kii keree kii paari n'a daa fee pu mu egilizii pu ni. Ne ye saannaa Dawuda tuugo shen, na ye wu kpoon shen; jimugujoo woro li l'a ji ge, lee ne ye.

17 Kile Munaa le, ni cenabun w'a jo: «Pal!» Wemu w'a yi logo ge, wee be wu jo: «Pal»

Waga wa wemu na ge, wee wu pa. Nii sicuumò lóhò ki kaa n̄e wemu b̄eri na ge, wu pa ki gba mamama ni.»

Jomò pu taxògò

¹⁸ Sipyii piimu p'a we Kitabu we wo kapajuuro ti jomò pu nuri ge, n'a da pee b̄eri s̄onmi yaha jo, wa bu la fara pee jomò pu na, kanhama pemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge, Kilè na ba pee fara weefò mu.

¹⁹ Wa shiin bu la wuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomò pu ni, Kilè na ba weefò ni n̄e wolo n̄i sicuumò tige ke, ni f̄ef̄ef̄e kulo li ni, yee yemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge.

²⁰ Wemu w'a kii keree kii can fiinn̄e jo ge, wee ya jo: «Uun, n'a da ba j̄eri funn̄o ni.» Amiina. Mu wu pa, wù Kafò Yesu.

²¹ Wù Kafò Yesu wo niim̄e we wu pye yi b̄eri mu. Amiina.